KATECHISMUS

Z NAŘÍZENÍ

SNĚMU TRIDENTSKÉHO

K PASTÝŘŮM DUCHOVNÍM

A Z ROZKAZU PIA V. PAPEŽE ŘÍMSKÉHO

NA SVĚTLO VYDANÝ.

NÁKLADEM DĚDICTVÍ SV. PROKOPA.
ČÍSLO IV.

V PRAZE.
TISKEM KNÍŽ. ARCIB. KNIHTISKÁRNY.
1867.

PŘEDMLUVA.

Podáváme tuto veleváženému obecenstvu překlad katechismu Římského, kterážto kniha, jakož vůbec uznáno, nejenom obsahem svým, ale i formou k nejvýtečnějším plodům na poli literatury katolické náleží. Důležitosť její ještě větší váhy tím nabývá, že jmenem a mocí sv. sněmu Tridentského (v. sez. XXV.) a stolice papežské sepsána a na světlo vydána jest. Protož překládána jest hned po vyjití svém do jiných jazykův. I u nás pociťovala se odevšad potřeba důstojného překladu díla tohoto, kterémužto nedostatku nyní Dědictví sv. Prokopa vyhověti se jalo, té naděje jsouc, že kniha tato nejenom citelnou mezeru v literatuře naší vyplní, ale i skutečným obohacením bude, a že obzvláštně správcům duchovním, kazatelům slova Božího a učitelům sv. náboženství v jejich spasitelném díle nemálo nápomocna bude a prospěšna.

Dříve však, nežli se o způsobu tohoto překladu něco podotkne, vidí se býti za potřebné a slušné o původě a běžích katechismův až do roku 1566 vůbec, a obzvláštně katechismu nadřečeného kratičce něco připomenouti.

I.

Hned od prvních dob církve katolické vyučovalo se učení Kristovu způsobem ústním. „Jdouce po všem světě," praví[1]) Pán a Spasitel náš, „kažte evangelium

[1]) Marek 16. 15. Srovnej, *Mat.* 28. 19; a kat. Řím. úvod. otáz. 2—4.

všemu stvoření.“ Toho dotvrzují i sama jmena katéchés (κατήχησις), katéchéta (κατηχητής), katéchúmen (κατηχούμενος), katéchismus (κατηχισμός)[2]). Již záhy a to za časův apoštolských uvedeno jest veškero učení Kristovo na několik málo vět[3]), kteréžto za pravidlo[4]) víry (κάνων τῆς πίστεως, regula fidei) a za oznak a podstatu jednoty pravověřících (σύμβολον, symbolum) pokládány jsou. Při vyučování pak obrácen byl zřetel po přednosti k tomu, aby ti, kdož Božské toto učení přijímali, hluboce si je v paměť a v srdce vštípili[5]) a vštípivše takové moci duchovní a spůsobilosti nabyli, kterážby je v životě netoliko od všelikých bludův ochraňovala, ale i ve všech povinnostech zbožnosti křesťanské zachovala a utvrdila[6]). Avšak postupem času vždy více a více ukazovala se toho potřeba, aby se i písemně články víry v moci své vykládaly a spolu i spůsob[7])

[2]) Řecká tato jmena odvozena jsou od časoslova κατηχεῖν, jež v novém zákoně se sbíhá u Luk. 1, 4; v listu ku Gal. 6. 6; 1. Kor. 14, 19., v Skut. ap. 18. 25. Znamená to, co ústně vyučovati, ústně poučovati, poučení dávati, a v rodě trpném κατηχεῖσθαι naučení přijímati, naučení bráti, obzvláštně ve věcech Božských. Odtud jest katéchés to, co ústné vyučování; katéchúmen ten, kdo ústné poučení béře a t. d.

[3]) Pěkně praví sv. Cyrill Jeruzalémský v 5. katéchési: „A jako símě horčičné v malém zrnci mnoho zavírá ratolestí: rovněž tak i víra tato v několika málo větách (ῥήμασι) veškeru, která jest v starém i v novém zákoně známost zbožnosti, jako v lůně svém chová.“

[4]) Taková pravidla víry připomínají se u Irenaea adv. Haer. l. 1., cap. 10; u Tertulliana de Virg. vel. cap. 1; de praescr. haer. c. 13. Advers. Prax. c. 2; u Origena de princ. proem. §. 4—10.

[5]) Sv. Cyrill Jeruzalémský praví v 5. katéchési: „V několika málo řádcích (στίχοις) veškero učení víry zahrnujeme; což žádám abyste si i mezi samou řečí v paměť uvedli a u sebe se vší bedlivostí obnovili, nevpisujíce si jich na lístky, ale v srdci paměti je vrývajíce a ostříhajíce v rozjímání.“ A sv. Augustin v týž smysl mluví v řeči ku katéchúmenům (T. VI. str. 547): „Přijměte, synové, pravidlo víry (regula fidei), jež vyznáním (symbolum) slove, a přijmouce v srdci je vpište, a každého dne říkejte u sebe; prvé než spat jdete, prvé než z domu vyjdete, svým vyznáním se ohraďte. Vyznání nikdo nepíše, aby čteno býti mohlo, ale jest k odříkávání, aby snad nevymazalo se zapomenlivostí, co se podalo bedlivostí; budiž vám kněhou vaše paměť.“

[6]) Sv. Cyrill Jeruz. praví v prokatéchési: „Bývej pilně přítomen katéchésem; zbraň zajisté zde béřeš proti protivným moc-

vyměřil, jakým by se lidu jakž nejprospěšněji podávaly. Potřeba toho nejvíce na jevo vystupovala během čtvrtého a pátého století. Nebo tehdáž přišlo církvi katolické tuze se potýkati nejenom s nekřesťany, ale i s těmi, kteří odvrátivše se od učení církevního evangelium bludy svými porušovali, jako s Manicheji, Donatistami, Ariany a j. Nejedni z otcův církevních o této věci horlivě pracovali. Nejpřednější jsou:

Sv. Cyrill. biskup Jeruzalémský [1]) (nar. 315, umř. 386), od něhož máme XXIII. katéchésí: osmnácte z nich nadepsáno jest *κατηχήσεις φωτιζομένων ἐν Ἱεροσολύμοις σχεδιασθεῖσαι*, institutiones illuminatorum Hierosolymis extemporaneae, ve kterých se ti, kteří svátosť křtu přijímati mají, vyučují o velikosti toho skutku, o přípravě, s kterou přistoupiti mají (1): o pokání a odpuštění hříchův (2), o sv. křtu a jeho moci (3), o desíti článcích víry, jako o Bohu, o Kristu a jeho narození z Marie Panny, o kříži, hrobě, z mrtvých vstání a na nebe vstoupení, o příštím soudě, o Duchu sv., o duši, těle, pokrmech, o písmě svatém (4), potom o víře, její moci a podstatě (5), a konečně (6—18) vykládá se místněji dvanáctero článkův snešení a vyznání víry, kteréž v Jeruzalémě v obyčeji bylo. Potom jde patero katéchésí, které nadepsány jsou *κατηχητικοὶ λόγοι* aneb *μυσταγωγικαὶ κατηχήσεις πρὸς τοὺς νεοφίστους*, mystago-

nostem, zbraň béřeš proti bludům .. Mnoho nepřátel máš, mnoho šípův beř. S mnohými v boj vcházíš, i třeba tobě naučiti se, jak bys odrazil Helléna, jak bys překonal bludaře. Zbraň ovšem po hotovu jest, meč duchovní dobře upravený, potřebí však i pravici vztáhnouti s předsevzetím dobrým, abys boj Páně vybojoval, abys zvítězil nad protivnými mocnostmi, abys nepřemoženým se stal všemu bludařskému usilování."

[1]) Týž sv. Cyrill praví v téžť prokatéchési: „Poučení pak, která se o koupeli znovuzrození po pořádku podávají, jestliže dnes se zanedbají, kdy se zase s prospěchem učiní? Rozvaž, že jest to čas sázení stromův. Jestliže bychom nekopali a nesázeli, kdy může se jindy pěkně vsaditi, co jednou špatně vsazeno jest? Rozvaž si, že stavením jest katéchés; jestliže bychom podlé pořádku skobami neuvazovali domu, tak aby nebylo nalezeno nic rozsedlého, zajisté na spadnutí přišlo by stavení, ale třeba, aby po pořádku kámen za kamenem šel, i úhel po úhlu aby následoval, a po odloučení věcí zbytečných, tak aby dokonalé stavení vzhůru vstupovalo." Srovnej též prolog sv. Řehoře Nyssenského k řeči své katéchétické (T. III. str. 43.)

gicae catecheses ad competentes, v nichž se poučují ti, kdo svátosť křtu přijali, o obřadech křtu sv., a jejich moci (1—2), o sv. křížmě, jímž se po křtu sv. pomazávali (3), o těle a krvi Páně (4) a o povinnostech, jež odtud jim vznikají (5). Opera ed. Jo. Prevotius Burdegalensis. Paris. 1640. fol. — Ed. Thom. Milles. Oxon. 1703. fol., pak nejlépe Ant. Augustin Touttée. Paris. 1720. fol. Jeho a Optati Afr. Milevitan. Opera rec. J. B. Caillau. Paris. 1836. 8.

Sv. Řehoř, biskup Nyssenský (nar. okolo 330, umř. 394), od něhož jest *Λόγος κατηχητικὸς ὁ μέγας, ἐν κεφαλαίοις τεσσαράκοντα διῃρημένος*, oratio catechetica, quae dicitur magna, divisa in quadraginta capita (Tom. III. str. 43—110). Jest to výborné navedení k poučení nevěřících o pravdách víry křesťanské; mluví nejprvé o bytosti Božské, v niž i Židé i pohané, ač každý o svém spůsobu, věří, potom o nejsvětější Trojici a jednotě Božské (1—5), pak o stvoření člověka a andělův, o pádu prvního člověka, o hříchu a jeho rozšíření (6—10); toť řeč jest, že nad pokolením lidským láska vládne, kteráž příčinou byla, že Syn Boží přijal na se člověčenství, aby nás vykoupil (11—15) a to stalo se ne slovem všemohoucnosti, ale dobrovolným ponížením-se, potom že to není nic Boha nedůstojného sebe sama zmařiti a spůsob služebníka na se přijíti, ježto jen hřích snižuje a bídným činí; pak že ďáblovi za připadlé jemu a smrti propadlé pokolení lidské výkupné příslušelo, výkupné pak toto že byla dobrovolná smrť Kristova (16—28); potom praví, že Kristus ne dříve na svět přišel, než až zkáza na nejvýše vstoupila (29) a že porušenosť ve svých pozůstatcích ještě tento život bídný činí, protože Bůh člověku na vůli zanechal spasení užiti anebo je odmítnouti (30—32), posléze mluví o křtu sv. a večeři Páně, jejich moci a obřadech (33—40). — Mimo to sem hledí patero řečí o modlitbě Páně *περὶ εὐχῆς κυριακῆς*. Opera ed. F. Morellius. Paris. 1615. 2 Voll. fol. Appendix adjec. J. Gretser. Paris. 1618. fol. Řeč katechetická o sobě vydána od Krabingra v Mnichově. 1838. 8.

Sv. Řehoř, biskup Nazianzenský (nar. okolo 326. umř. 389), od něhož sem patří řeč *εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα*

in sanctum baptisma, v kteréž vypisuje důstojnosť a vznešenosť křtu sv., potom obřady, které při této svátosti jsou, na konci pak řeč jest o některých článcích víry, jimž přisvědčiti povinností pokřesťěncův jest. Op. ed. F. Morellius. Paris. 1638 (Colon. 1690). 3. Voll. fol. Ed. Benedict. Vol. I. (ed. Clemencet) Paris. 1778. fol. Voll. II. 1842. fol.

Sv. Basilius Veliký, biskup Caesarejský (nar. okolo 330, umř. 379), od něhož máme *περὶ βαπτίσμου λόγος* de baptismo sermo ve dvou knihách (II. T. App. p. 624). V první knize, jež na tři řeči rozvržena jest, mluví o potřebě poučení u víře křesťanské, a posvěcení křtem svatým, o obřadě jeho a posilování pokřesťěnce svátostmi; v druhé pak, jež rozvedena jest na 13. otázek a tolikéž odpovědí, řeč jest o povinnostech ze křtu sv. plynoucích, o večeři Páně, o poslušenství k Bohu a jeho přikázáním. Opp. ed. Julianus Garnier. Paris. 1722. 3. Voll. fol.

Sv. Jan Zlatoústý n. Chrysostomos (nar. 347, umř. 407), z jehož spisův sem hledí catechesis ad illuminandos, poněkud i homilia XXI. ad populum Antiochenum potom homilia de oratione dominica, expositio in symbolum apostolicum a j. Opp. ed. Bernhard Montfaucon. Par. 1728—38. 13 Voll. fol. V latinském překladě ed. Lugduni in Galliis. 1687. 5. Voll. fol. [8])

Toto jsou v příčině naší paměti hodní otcové řečtí, z latinských pak náležejí sem po přednosti:

Sv. Cyprian (Thascius Caecilius), biskup karthaginský (umř. 258), od něhož máme lib. II. de oratione dominica, dvě knihy, v kterých se vypisuje základ na modlitbu Páně. V českém překladu z 15. stol. v ruk. veř. bibl. pod num. 3. a 4., vytištěny poprvé v Plzni

[8]) Dobrý výtah k vykládání katechismu sestavil z sv. Jana Zlatoústého Fr. Jan Champaigne pod názvem: Index et epitome florum D. Chrysostomi ex ejusdem operibus excerptorum, quibus in enarrando catechismo catholico . . . sacer ecclesiastes apposite uti poterit. Collectore F. Jo. Champaigne praedic. Rhem. et doct. theol. Par. Rhemis 1579. Připojen na konci Lugdunského vydání spisův Jana Zlatoústého. 1687 tom. V. str. 841.

1500. 8. posléze v Praze 1828. 8. — Opera ed. Steph. Baluzc. Paris. 1710; ed. Maranus. Par. 1726. fol.

Rufinus Toranius presbyter Aquilejský (nar. ok. 350, umř. 410), kterýž sepsal velmi dobrý výklad snešení apoštolského s nadpisem: expositio symboli apostolici. Vytištěn na konci spisův Cyprianových. Bremae 1690. fol.

Sv. Augustin (Aurelius), biskup Hipponský (nar. 353, umř. 430), z jehož spisův sem patří de catechizandis rudibus liber unus (okol. 400), v němž se nejprvé pravidla dávají, kterak by se víře křesťanské přiměřeně a líbě vyučovati mělo (1—23), což pak příkladem dvou rozmluv, jedné delší, druhé kratší, objasňuje (24—55). Potom de symbolo sermo ad catechumenos, kdež články snešení apoštolského z krátka vykládá, a posléze poněkud de fide et symbolo liber unus (z r. 393), v kterémž se jednotlivé články víry s obzvláštním vzhledem na Manicheje vysvětlují. Opp. ed Benedikt. Paris. 1689—1701. 11 Vol. fol. Ed. Paris. 1836—41. 42. Tomi. 8. De catechizandis rudibus, de agone Christ. de fide et symbolo, de fide et operibus. Ingolst. 1826. 8.

II.

Jak ze spisův uvedených srozuměti jest, pěstovala se katéchés nebo ústné vyučování víře křesťanské v době předešlé po přednosti při těch, kteří ze Židův a Pohanův do církve přijati býti chtěli. Byli to obyčejně lidé věku již dospělého. Poučení pak, jež se jim dávalo, bylo jako stezkou, po které vždy výše a výše postupujíce[9]) konečně svátostí křtu a úplného společenství církevního docházeli. Odtud to přišlo, že svátost sv. křtu jako cílem a koncem byla, kterým se veškero učení víry a zbožnosti křesťanské v jedno spojovalo a dovršovalo. A však když na zříceninách říše Římské nová království a nové říše povstaly a křesťanství úplného vítězství nad pohanstvem se dočinilo, od toho času

[9]) Odtud dělili se katechúmeni na poslouchající slova Božího (audientes), na klekající při obecných modlitbách (genufectentes) a na žádající křtu sv. (competentes) neboli na vyvolené (electi) anebo osvícené (illuminati, φωτιζόμενοι).

vždy větší moci a rozsáhlosti nabýval ten obyčej, vyučovati víře křesťanské po křtu svatém. Od toho času vyučován býval lid věřící obzvláštně v adventě a v postě, děti pak od svých duchovních pastýřův anebo ve školách klášterních, nezřídka i od rodičův samých. Předmět, jemuž se vyučovalo, rozvětvěl poznenáhla na čtvero oddílův: na vyznání víry, na desatero přikázání Božích, na modlitbu Páně a na svátosti, kteréžto pak látku činily výkladův a spisův katechétických. I nejedni potřebu takovýchto výkladův a pojednání uznávali a o vzdělání jich se pokusili, ovšem že spůsobem, jak to povaha a ráz věku toho s sebou přinášely. Také v Čechách počalo se v tomto oboru bedlivě pracovati, obzvláštně od časův císaře a krále Karla IV. a založení university Pražské. Mezi jinými spisy náležejí do této doby obzvláštně tyto:

Jonáše, biskupa Orleánského (zemř. 842) libri tres de institutione laicali, v kterémžto spise ženatým poučení dává k zbožnosti křesťanské a o rozličných článcích víry a povinnostech života pospolitého mluví. Opp. ed. Luc D' Achery. Paris. 1723. Tom. I. str. 258—335.

Rabana Maura, arcibiskupa Mohučského (nar. okolo 775, zemř. 856) libri III. de institutione clericali, de sacris ordinibus, sacramentis divinis et vestimentis sacerdotalibus, tolikéž exhortatio ad plebem christianam. Opp. ed. G. Colvenerinus. Colon. 1627. 6 Voll. Fol.

Hugona od sv. Viktora (nar. 1097, zemř. 1140) institutiones in decalogum legis dominicae, potom liber de institutione novitiorum, kterýžto poslední však spis, žeby od něho byl, Kasimir Oudin popírá. Opp. ed. ex recensione canonicorum regul. S. Victoris. Paris. 1648. 3. Voll. fol.

Petra Abaelarda (nar. 1079, zemř. 1142) explicatio orationis dominicae, symboli apostolici et Athanasiani. Opp. ed. Andr. Quercetanus (Duchesne). Paris. 1616. 4. Ed. Edmund Martine. Paris, 1717. 5 Voll. fol.

Sv. Tomáše Aquinského (nar. 1224, zemř. 1274) expositio orationis dominicae et symboli apostolici. Opp. ed. Romae jussu Pii V. Pont. M. 1572. 17. Voll. fol. Ed, Venet. 1745. 28. Vol. fol. Vyznání apoštol-

ské přeloženo do němčiny od W. Reittmeier a. Straubing 1845. 8. Modlitba Páně a pozdravení andělské přeloženy od téhož. Schaffhausen 1849. 8.

Františka Mayrona z řádu františkánského (zemř. 1325) explicatio de decem praeceptis. Paris. 1619 a commentarius in orationem dominicam. Basil. 1498.

Jana Charlieŕa Gersona, kancléře university Pařížské (nar. 1363, zemř. 1429) liber de parvulis ad Christum trahendis, kdež pravidla dává, jak děti cvičiti, a jak jim hlavní články víry podávati jest. Opp. ed. Basil. 1518. 3. Voll. — Ed. Dupin. Paris 1706. 5. Voll. fol.

Francisci Nicolai de Auximo z řádu sv. Františka Quadriga sive Tractatus de decem praeceptis. Přeložen do jazyka italského, potom do slovinského písmem glagolským o nápise: Liber kvadrige dictus, v cís. bibliothece Vídeňské.

Z českých spisův 14. století náleží sem: *Desatero kázání* Božích od neznámého ve formě veršové, rukop. Hradecký v knihovně Lobkovické v Praze, vytištěn v Starob. sklad. I. str. 52—107, pak ve výboru z liter. české. I. str. 231—264. *Výklad páteře* nebo modlitby Páně od neznámého, dvojí rukopis veř. bibl. v Praze XVII. E. 8. 10. a XVII. A. 18. n. 5. Ale obzvláště paměti hodné jsou:

Tomáše ze Štítného (žil mezi r. 1329 a 1400) *knížky šestery o obecných věcech křesťanských,* kteréž sepsal dětem svým a pak každému, komužby byly k utěšení a poznání věcí křesťanům rozuměti užitečných. Mluví v nich o víře, naději a milosti s výkladem snešení apoštolského a modlitby Páně (1), o trojích stavích panenském, vdovském a manželském (2), o hospodáři, hospodyni a čeledi (4), o stavích lidských, jak se připodobnávají k andělským kůrům (4), o ostenci svědomí a pokušení ďábelském (5), o svátostech a jiných věcech (6). Za dodavky přičiněny jsou: Výklad na Zdrávas Maria (1), o třech stavích onoho světa, o pekle, o očistcových mukách a nebeské radosti (2), o rozličné svěcenině, o smrti, o pohřbu a záduší (3). Vydány jsou tiskem od K. J. Erbena v Praze 1852 8. Mimo to sem hledí jeho: *Rozmluvy náboženské* anebo jako je sám na-

zývá, *Řeči besedné*, v nichž spůsobem rozmluvy mezi otcem a dítkami hlubší rozjímání činí o Bohu, o andělích a o člověčenstvu ve 3 knihách. Z části tiskem uveřejněny ve Výb. z liter. české. I. str. 635—790 v Praze 1845, pak v české čítací knize pro třídy vyššího gymnas. 2. vydání v Praze 1852, a v Jirečkově anthologii ze staré liter. v Praze 1860 str. 100—106. Jsouť to ušlechtilé památky pravé otcovské lásky a péče, hluboké zbožnosti křesťanské a nevyrovnané výmluvnosti české.

III.

Štítným učiněn jest v Čechách první zdařilejší počátek na poli spisův katéchétických anebo katéchismův. V jiných pak zemích katolických teprva během 16. století pečováno zase s větší pilností o spisy, z kterýchžby lid věřící důkladnější poučení o věcech Božských bral. Příčiny toho ležely jednak ve všeobecné snaze věku tohoto lid z nevědomosti a nekázně [10]) na vyšší stupeň křesťanské dospělosti povznesti, jednak v pokusech nepřátel církve katolické, kteří přemnohými katechismy lid věřící od učení katolického odvracovali. I pěstování studií klassických s nejedné stránky k lepšímu zdaru napomahalo. Z spisův, které v příčině naší za této doby vydány byly, paměti hodny jsou tyto:

---

[10]) Bellarmin praví ve svém kázání XXVIII. die dominica Laetare (opp. Tom. VI. ed. Colon. 1617 na str. 296): „Annis aliquot, antequam Lutherana et Calvinistica haeresis oriretur, ut ii testantur, qui etiam tunc vivebant, nulla (inquam) prope erat in judiciis ecclesiasticis severitas, nulla in moribus disciplina, nulla in sacris literis eruditio, nulla in rebus divinis reverentia, nulla propemodum jam erat religio.“ Jindřich probošt kostela Pražského praví v předmluvě svého katechismu, „že mnozí i z starých lidi i z kněží nevědí, co sú to svátosti, odkud pošly, jaký užitek přinášejí a proto k nim nevážně přistupují aneb dokonce jich zanedbávají, a z toho v rozličné trestání Božské a v převrácený rozum padají.“ A Muretus pronesl v řeči XX., již držel při pohřbu Pia V. r. 1572, o témž papeži toto: „Revocavit veterem ecclesiasticam disciplinam, qnae ita jam obsoleverat, vix ut ejus imaginem in veterum scriptis agnoscerenus.“

Desideria Erasma Roterodamského (nar. 1467, zemř. 1536) dilucida et pia explanatio symboli, quod apostolicum dicitur, decalogi praeceptorum et dominicae precationis, výklad to snešení apoštolského, desatera přikázání Božích a modlitby Páně rozmlouvou katéchéty s katéchúmenem. Opp. ed. Lugd. Batav. 1703—6 v 11 Voll. Výklad modlitby Páně převeden na česko od Ondřeje Strojka, kantora v Plzni 1526.

Georgii Wicelii (nar. 1501, zemř. 1573) catechismus ecclesiae: lehre und handlung des heiligen Christenthums. 1535. 4. pak 1537. 8., v němž řeč jest o snešení apoštolském, o desateru přikázání Božích, o modlitbě Páně a Zdrávas Maria. Od téhož jsou také Catecheticae quaestiones lectu jucundae simul ut utiles noviter excusae. Cracoviae 1543. 1549.

Joannis (VIII.) episcopi Misenensis (zemř. 1545) christliche lehre zum unterricht des rechten glaubens und göttlichen lebens. Mogunt. 1541, kdež se vykládá snešení apoštolské a modlitba Páně.

Neznámého *christianae institutionis enchiridion*, in concilio provinciali Coloniensi editum, quo vetus Romana et pontificia religio asseritur, nova rejicitur, Venet. 1543. Řeč jest zde o snešení apoštolském, o modlitbě Páně, o desateru přikázání Božích, o sedmi svátostech, o spůsobu modlitby, o povaze, rozdílu a užitku zákona.

Jindřicha Scribonia nebo-li Píska z Týna Horšova, probošta kostela Pražského a doktora písma sv. (zemř. 1586) dvojí katechismus; menší k užitku mládeže s nápisem: Katechismus nebo navedení křesťanské kratičce sepsaný, v Prostějově 1552. v 8., pak obšírnější s nápisem: Katechismus aneb naučení člověka křesťanského k užitku netoliko mládeži, ale i lidem dospělejšího věku obšírněji sepsaný. 1546 v 8., znovu vytištěný v Starém městě Pražském u Jana Kantora 1556 v 8. Věnovány jsou urozenému pánu, panu Janovi mladšímu z Lobkovic a na Týně Horšovském. Psány jsou rozmluvou otce a syna. Obšírnější počíná od otázky: Medle synu, co jsi ty? Odp. Jsem člověkem. Potom jdou odpovědi na otázky: I co jest člověk? Kterak k obrazu a k podobenství Božímu učiněn?

Proč pak nenese obrazu toho, jsa vší bídě a nedokonalosti poddán? Což tehdy jest člověk po pádu? Jest-li pak pozůstavena jaká pomoc tomu zlému? Jaké jest to jmeno Kristus a co znamená? Což tehdy jest křesťan? Jaký jest pak toho užitek? Potom mluví o víře, lásce, naději, skutcích, o desateru přikázání Božím, o milosti a ospravedlnění, o dvanácti článcích víry, o modlitbě Páně, o pozdravení andělském, o sedmi svátostech, posléze o hříchu a jeho spůsobech.

Petra de Soto z řádu kazatelského a zpovědníka císaře Karla V. (zemř. 1563) katechismus s nápisem: Institutiones christianae. Aug. Vind. 1548. Val. Othmar. Potom s nápisem pozměněným: Compendium doctrinae catholicae in usum plebis recte instituendae. 1554. Dilling. 1560 v 12.

Michaelis Sidonii episcopi Marisburgensis (zemř. 1561) institutio ad christianam pietatem. Mogunt. 1549. Vykládá se v něm snešení apoštolské, modlitba Páně, Zdrávas Maria, desatero přikázání Božích, sedmero svátostí.

Jana Groppera probošta Bonenského (nar. 1502, zemř. 1559) catechismus magnus nebo institutio catholica, elementa christianae pietatis succincta brevitate complectens. Colon. 1550. 1554. v 8. Antverp 1557. Dobré pověsti v Němcích.

Gasparis Contarini cardinalis (nar. 1483, zemř. 1542) catechismus sive christiana institutio. Florent. 1553, pak Cracoviae apud haeredes Marci Szarffenberger 1558. (20 listův).

Alberti Novicampiani t. j. Vojtěcha Novopolského, vychovatele kraloviče Polského Jana Sigmunda (nar. 1508, zemř. 1558) scopus biblicus veteris et novi testamenti cum annotationibus summam christianae doctrinae complectentibus. Cracoviae 1553. 8. Antverpiae 1559. 12; 1566. 12, 1572. 12. Lugduni 1572. 12.

Petra Canisia jesuity (nar. 1521, zemř. 1597) summa doctrinae et institutionis christianae sive catechismus major. Vienn. 1554 bez jmena spisovatele, potom v Kolíně nad Rýnem 1566 s předmluvou od Canisia k radě a měšťanstvu Kolínskému a s dodatkem: de hominis lapsu et justificatione secundum sententiam et doctrinam conc. Tridentini, potom vícekráte Antverp. 1587,

Paris. 1567. Venetiis 1574 Colon. 1586, Landishuti 1842. 8. Petr Budaeus jezuita přičinil místa z písem á otcův svatých, a o tomto spůsobu vyšel Colon. 1569 fol., 1577, v novějších dobách Aug. Vind. 1833—1935. 4 Tom. v 8. o nápise: Summa doctrinae christianae, una cum auctoritatibus (praeclaris divinae scripturae testimoniis, solidisque ss. Patrum sententiis), quae ibi citantur, hic vero ex ipsis fontibus a Busaeo fideliter collectae etc. secundum editionem Coloniae 1569. Ed. novissima ab H. Haid thcol. doctore. Přeložen jest do češtiny o nápise: Katechismus katolický poprvé vydán v Pražské kolleji Jezuitské lat. česk. a němec. jazykem 1559, potom 1572 s přípisem arcibiskupovým, posléze 1733. Do illyrského od Šim. Budinea v Římě 1583. 4. Do němčiny o nápise: Der grosse catechismus Petri Canisii, auctoritate Valerii de Maccionis episc. Marochiensis. Hannau 1674. 12., potom od Jakuba Destagesa v Praze 1697, v novější době od Dra. Iren. Haid-a, Landshut 1846. Sepsán jest z vyzvání císaře Ferdinanda I. Rovněž tak sepsal z rozkazu téhož císaře malý katechismus s nápisem: Institutiones christianae pietatis seu catechismus parvus, vydán nejprvé 1566, potom nesčíslněkráte, jako Colon. 1567, Dillingae 1572. 1583. 1621., Antverp. 1566. 1589; s obrázky 1589. Přeložen jest do českého s nápisem: Malý katechismus nebo summa pravé křesťanské katolické víry spolu s kalendářem v Praze 1584. 12, potom častěji v Praze a v Znojmě. Do jazyka illyrského od Šim. Budinea r. 1583. 1695.; do jazyka slovinského r. 1618 v 12, a potom od P. Marka, na Duneju 1768. 12, v Lublani 1770. 12. Do německého v Mohuči 1658, pak od Fr. X. Widenhofera v Augsburce 1796. 8. Do řeckého s obrázky Aug. Vind. 1613, 8., pak v Praze 1612 od Jiř. Mayra; do anglického 1622, do francouzského v Hannavě 1668, do uherského ve Vídni 1604. I mnohojazyčná vydání obstaráno: Řecky a latinsky vyšel v Paříži 1608, Aug. Vind. 1602; latinsky a německy Aug. Vind. 1602. 12; latinsky a polsky ve Vilně 1786. 8., řecky a hebrejsky od Jiří Mayrera Ingolst. 1622. Řecky, latinsky, francouzsky, italsky, česky, německy s obrázky Aug. Vind. 1613—15. 8. V užívání obzvláštně v Čechách, na Moravě, v Němcích.

Antonína z Napachanic, děkana u sv. Floriana (zemřel 1562) enchiridion to jest ksiąszki ręczne o nauce chrzescianskiey, czeho sie chrzescianski czlowiek dzierżeć ma czasu ninieyszey rożnosci wiary. W Krakowie u dziedzicov Marka Szarffenbergera. 1558. 8 (151 listův).

Bartholoměje de Carranza, arcibiskupa Toledského (nar. 1503, zemř. 1576) katéchismus jazykem hispanským: Commentarios sopre el catechisme christianae. Bruxell. 1558. fol. Mluví v něm o desateru přikázání Božím, o sedmi svátostech, o modlitbě, postě, almužně (později položen do indíku Římského).

Parvus catechismus catholicorum. Cracoviae. 1560. 8. (28 listův). Mikuláš z Szadka theol. doktor, kanovník a rektor akad. Krakovské vydal ten katechism, již před tím vytištěný.

Catechismus, elementa pietatis christianae continens. Variis carminum generibus conscriptus, auctore *Alberto Wedrogovio* Lubbevio. Cracoviae. 1561. 8. (28 listův).

Edmunda Augeria, jezuity (zemř. 1591) catechismus id est catholica christianae juventutis institutio, jazykem francouzským Lugduni 1563, potom i latinským a řeckým. Paris. 1569; hispanským. Valent. 1565. S kommentarem vydán od Františka Antonia v Madritě 1592. Ve velké vážnosti v Francouzsku a Španělsku.

Nauka prawego chrześcianina przez *Benedykta Herbesta,* kaznodzieię i kanonika Poznańskiego napisana, w Krákowie u Matheusza Siebeneychera. 1566.

Míštara Polikarpa sobranje t. j. magistri Polycarpi collectio catechetica písmem glagolským bez data 8. rukopis v Lublani. Mluví se v něm o svátostech, o desateře a jiných stránkách mravouky bohoslovecké [11]).

IV.

Katéchismy tyto sepsány a vydány jsou pilností osob více méně soukromých. Byly buď menší aneb

[11]) Viz co o těchto katechismích vůbec se praví v úvodě kat. Římského, otázka 8.

větší; první psány jsou lidu, druhé pak duchovním a vzdělanější třídě lidu. Avšak za potřebné se vůbec uznávalo, aby se i jmenem a mocí všeobecného sněmu církevního, jenž tehdáž (1542—1563) v Tridentě zasedal, katéchismus vydal, z něhožby duchovní pastýři jistou a bezpečnou látku k vzdělávání lidu věřícího vážiti a bráti mohli. Důvody toho uvedeny jsou v úvodě samého katechismu Římského v otázkách od 5. až do 8. I jisto jest, že předsevzetí to o složení katéchismu takového učiněno jest v Tridentě ne-li dříve, alespoň na začátku roku 1562. Toho dosvědčuje list, který předsedové sněmu ku Karlu Borromejskému dne 26. ledna 1562 učinili. Nebo vypravuje se v něm, že zvoleni byli v shromáždění soukromém mnozí preláti k sestavení dílem indíku, dílem katéchismu, dílem nařízení jakéhosi. Avšak kteří to otcové byli, již zvoleni byli k složení katéchismu, o tom nic zřejmého nečteme [12]). Nebo od svrchu řečené doby nečiní se již

[12]) Z porůznych však zpráv, které jsou ve vydání Kolínském (Appar. ad. Cat. at. 2.) v jedno sebrané, dovídáme se, že veškera látka katéchismu mezi znamenité bohoslovce, jež sněm ze sebe vyvolil, po článcích rozdělena byla, z nichž někteří se i jmenují. Praví se tam: „Certum est, ex ultima sessione, toto postremo Concilii biennio, plurimos ex Patrum coetu delectos celebres theologos, magnum studium, multamque operam contulisse in hunc catechismum: nam ejus materia est divisa in articulos quosdam, quibus deinde distributis, suum elucubravit quilibet, elaboravitque juxta mentem concilii et ecclesiae sensum, *prout Spiritus s. dabat eloqui illis*. Hoc testatur ita factum Christophorus Sanctosius, ordinis Eremitarum D. Augustini, qui asserit Cardinali Seripando ejusdem ordinis hanc particulam symboli: *Et in unam sanctam ecclesiam catholicam*, traditam fuisse explicandam. Quartum vero symboli articulum designatum esse Michaeli Medinae ordinis FF. Minorum, patet ex ipsomet, qui sibi id attribuit in praefatione ad opusculum de eodem quarto symboli articulo; ex Possevino autem habemus in Apparatu, litt. P. Petrum Galesinum catechismi hujus partem, in qua Dei praecepta exponuntur, latine exposuisse, et ibidem litt. J. Julium Pogianum ultimum ejusdem catechismi caput asserit exposuisse; idem confirmat distincte Castalio his verbis: In catechismo qui ex concilii Tridentini decreto, Pii V. jussu editus est, complures theologi et diserti viri conscribendo elaboraverunt. Antoniano symbolum aut certe symboli partem explicandam obtigisse Daelius Pasqualinus vir gravissimus mihi confirmavit, quod et ipse in adversariis ejus reperi

žádné zmínky o katéchismu, až teprva na konci roku 1563 a to dne 11. měsíce listopadu v sezení 24tém [13]) a pak dne 3. měsíce prosince v sezení 25tém, nebo-li posledním [14]). V měsíci pak prosinci l. 1563 rozpuštěn jest sněm Tridentský. Z ustanovení téhož sněmu vznesena jest veškerá věc o sepsání nadřečeného katéchismu na papeže Pia IV., a z jeho rozkazu a obzvláštně pak přičiněním kardinala Karla Borromejského, který od samého počátku o vydání vzorného katéchismu pro duchovní horlivě se zasazoval [15]), ode-

[13]) V sez. 24. de reform. cap. 7. toto nařízení se stalo: „Ut fidelis populus ad suscipienda sacramenta majori cum reverentia atque animi devotione accedat, praecipit s. Synodus episcopis omnibus, ut non solum cum haec per se ipsos erunt populo administranda, prius illorum vim et usum pro suscipientium captu explicent, sed etiam idem a singulis parochis pie prudenterque, etiam lingua vernacula, si opus sit et comode fieri poterit, servari studeant. juxta formam a sancta synodo in catechesi singulis sacramentis praescribendam, quam episcopi in vulgarem linguam fideliter verti atque a parochis omnibus populo exponi curabunt.“

[14]) V sez 25. nařídil sněm: „Sacrosancta Synodus in secunda sessione sub sanctissimo Domino nostro Pio IV. celebrata, delectis quibusdam viris, commisit, ut de variis censuris ac libris vel suspectis, vel perniciosis, quid facto opus esset, considerarent, atque ad ipsam sanctam Synodum referrent: audiens nunc huic operi, ab eis extremam manum impositam esse, nec tamen ob librorum varietatem et multitudinem distincte et commode possit a s. Synodo dijudicari, praecipit, ut, quidquid ab illis praestitum est, sanctissimo Romano Pontifici exhibeatur, ut ejus judicio atque auctoritate terminetur et evulgetur. Idemque de catechismo a Patribus, quibus illud mandatum fuerat, et Missali et Breviario fieri mandat.“

[15]) Josef Ripamontius píše ve své historii Milánské: „Is (Carolus Borromaeus) animo conceperat eximium catechismi Romani opus, de quo opere conficiendo sanxerant (PatresTridentini), idque decretum inter caetera extabat: etiam ei dirigendae institutioni capitibusque disponendis summi theologorum adlaborabant. Sed consilium erat Caroli, ut divinitas et altitudo rerum atque sententiarum pari verborum dignitate explicaretur, adhibitisque latinae linguae summis ea tempestate hominibus per eos absolvit opus, quod meliore Romanorum saeculo natum videri posset.“ A Apostolus Zenius ve svých poznamenáních k bibliotéce italské výmluvnosti od Justa Fontaninia praví: In esecuzione dei decreti del sacro concilio di Trento, lo zelantissimo cardinale Carlo Borromeo diede opera, che il Catechismo fosse in Roma composto da eccelenti theologi, e l'ordine

vzdána jest ihned sboru čtyř mužův. Byli to tito mužové: Mutius Calinius, arcibiskup Jaderský (zemř. 1576), Aegidius Fuscararius Bononský, řádu kazatelského, biskup Mutinský (zemř. 1564 dne 21. Prosince), Leonardus Marinus Janovský, řádu kazatelského, arcibiskup Lancianský, a František Fureirius (jinak se píše Forerius neb Foriero), bohoslovec Lusitanský takéž řádu kazatelského, kteryžto poslední, když se ze sněmu do vlasti své vracel, po některý čas v Římě k dílu katéchismu od kardinala Borromejského pozdržen byl. Tomuto pak sboru bohoslovcův přidáno jest několik jiných mužův, známostí jazyka latinského a výmluvností proslulých, z nichž jen Julius Pogianus (zemř. 1568), jsa tehdáž tajemníkem kardinala Borromejského, nám znám jest, o ostatních pak nic není povědomo [16]). Práce, kterou vedli, dokonána jest na konci roku 1564. Které kdo části vzdělal a pracoval, o tom z určita ničeho se nedá říci. Píšet se však, že první a druhou část, to jest o snešení apoštolském a o svátostech Calinius [17]) vzdělal, o ostatních pak docela se mlčí. Že

---

perciò ne fu imposto a Leonardo Marin, arcivescovo di Lanciano, a Egidio Foscarari, vescovo di Modena, che mori in Roma nel 1564, due anni avanti la prima edizione del Catechismo —: ed a Francesco Forerio o Foriero; tutti e tré dell' ordine de' patri Predicatori. Tom. II. str. 131. edit. Venet. an. 1753.

[16]) Píšet Pogianus v listu svém k Hannibalovi Minalovi dne 25 Prosince 1564: „Datum est negotium a Pontifice Max. tribus episcopis, ut ex decreto Tridentini concilii commentarios componerent christianae disciplinae, ex quibus paratam et promptam habere possent sacerdotes materiam ac rationem instituendi eos, qui ipsorum fidei prudentiaeque commissi essent. Ad haec conscribenda sum ego etiam adhibitus, qua in scriptione quatuor ipsos menses posui, sic ut ab eo munere mihi nihil reliquum fuerit vacui temporis. Quare etsi illa confectare, premor praeterea onere conscribendarum litterarum.“ Viz Epistolae et orationes J. Pogiani ed. ab Hieronymo Lagomarsinio e soc. Jesu. Romae 1756. et 1757. Tom. III.

[17]) Lagomarsinius nalezl na paměti, jež nad rukopisy Caliniovými přičiněna byla, toto: „Hebbe (Calini) poi carico di scrivere le due prime parti di catechismo, che stampò, nelle quali si tratta del simbolo degli Apostoli e de' sette sacramenti.“

mezi filology Pogianovi přidělena byla čtvrtá část, jež jest o modlitbě Páně, velmi jest pravdě podobné [18]).

Jak řečeno, dokončen jest katéchismus na konci léta 1564; ale roku příštího práce zase obnovena. Nebo jmenován jest od Pia IV. nový zbor, který by dílo to nové zkoušce podrobil. Předsedou byl kardinal Vilém Sirletus, ostatní byli Mutius Calinius, Leonardus Marinus, Julius Pogianus a Curtius Francus. Tehdáž neběželo již, jak týž Pogianus v listu ku Quintu Marii Corradovi ze dne 23. měsíce července l. 1565 k tomu poukazuje [19]), o vzdělání jednotlivých článků a částí, nébrž o to, aby se celé dílo po společné rozvaze slušně urovnalo a upravilo. A této opětované péči mužův jak učenosti tak zbožnosti znamenitých přisouditi jest velikou onu v látce a formě souměrnost a rovnost, kteráž po celém díle rozlita jest; podivuhodná to zajisté věc v knize, která tolik látek a tak rozmanitého spůsobu v sobě nese, a ne od jednoho, ale od více spisovatelův pochází. Ale kterakž koliv přeušlechtilá jest ve všech katéchismu částech řeč latinská, něco však rozdílů v ní nelze čtenáři nezpozorovati, obzvláštně v užívání tak řečených částeček; nad jiné však přesností jazyka vynikají úvod, potom třetí a čtvrtá část.

Vyšel pak katéchismus na světlo teprva na konci roku 1566 ve dvojím formátě, v archovém a osmercovém, o nápise: Catechismus, ex decreto Concilii Tridentini ad Parochos, Pii V. Pont. Max. jussu editus. Romae in aedibus Populi Romani, apud Aldum Manutium. MDLXVI. Cum privilegio Pii V. Pont. Max. et Philippi Hispaniarum Regis per universum regni Neapolitani ditionem. Tisk sice dokonán byl před měsícem červencem léta 1566, avšak dříve, než se do kněhku-

---

[18]) Ant. Possevinus v Apparatu sacro Tom. II. pag. 305. ed. Venet. praví: „Ejus (Pogiani) etiam stili opus est ultimum caput (t. j. pars) Romani catechismi.“ O Curtiu Frankovi viz téhož Ant. Possev. Tom. II. pag. XXXVIII.

[19]) Píšeť: „Nam ad conscribendos christianae disciplinae commentarios, qui brevi edentur in lucem, sum ego etiam ipse adhibitus, quasi faber quidam ab ejus operis architectis, in quo necesse habui praeponere auctoritatem principum illius societatis cupiditati etc.“

pectví dal (což se teprva po 8. říjnu roku dotčeného stalo), rozesílán byl biskupům a bývalým oudům sněmu. Brzy potom vydán jest na jiných místech a za jiného času, jako v Kolíně nad Rýnem l. 1567, v Lugduně l. 1567. 8., v Paříži l. 1568 v 8., v Kolíně nad R. l. 1572 v 4., v Antverpě 1606 a j; v novější době ve Vídni 1834. 8. a 1866. 8; v Mohuči 1843; v Lipsku 1840. 8. 1865. 8., v Římě typ. Propagand. 1846.

Vydání tato dělí se od sebe spůsobem svým. První a nejstarší mají text nepřetržitý, bez všelikých oddílův. Tot i sám Pius V. těžce nesl[20]), a po jeho radě počali jiní rozdělovati text podlé obsahu na jisté části a oddělení, jakož se to nalézá na př. ve vydání, jež učiněno jest z rozkazu papeže Klementa XIII. r. 1761 s nápisem: Catechismus ex decreto concilii Tridentini ad parochos Pii V. Pont. Max. primum, deinde Clementis XIII. jussu editus. Romae typis camerae apostolicae 1761; potom ve Vídni 1827, a 1846. 8. Jiní zase rozdělili jej na úvod, části a hlavy, a tyto poslední na otázky a odpovědi. Původce tohoto spůsobu jest Ondřej Fabricius Leodský, kterýž jej vydal s poznámkami, učiniv nápis: Catechismus Romanus, ex decreto Conc. Trident. et Pii V. P. M. jussu primum editus, postea vero luculentis quaestionibus, quae rei propositae materiam oculis subjiciant, distinctus, brevibusque adnotationibus elucidatus opera A. F. L. Antverpiae 1574. v 8. 1587. 8. 1591. 1606; pak Coloniae 1611. 1622. 1663. 1698. v 8., v kterémžto Kolínském vydání na konci přičiněna jest: Praxis catechismi seu catechismus in singulas anni Dominicas distributus et evangeliis accommodatus. Avšak bohužel! Fabricius pozměnil za příčinou nápisův text na mnoze a vypustil přemnoho spojek, kteréžto poklesky i do jiných vydání téhož spůsobu se vloudily. Za tou příčinou učinil J. J. Ritter, doktor bohosloví a kanovník ve Vratislavi, roku 1837 nové

[1]) Píšeť v listu ku kardinalu Hosiovi: „Illud admonenus, ut librum cures in totidem partes, quot sunt res, quae ejus initio explicandae ponuntur, dividendum, et unamquamque earum partium suis capitibus apte distinguendum; quod in prima ejus editione quorundum incuria parum diligenter factum esse, moleste tulimus."

vydání o původném a neporušeném textu; poznámky Fabriciovy položil pod otázkami, a odpovědi podlé týchž poznámek pododdělil. Praxis katéchismu připojil na konci, jak jest ve vydání Kolínském, v předmluvě pak, jež jedná o původu a běžích katéchismu samého, s větší soudností a důkladností sobě počíná, než se to v apparatě vydání Kolínského stalo. Vydání toto má nápis: Catechismus Romanus ex decreto concilii Tridentini et Pii V. Pont Max. jussu editus. Editio nova ad editionem principem Manutianam anni 1566. accuratissime expressa. Vratislaviae 1837. v 8. Text není ovšem prost chyb tiskových. Větší správností textu vynikají stereotypná vydání v Lipsku nákladem Bernh. Tauchnitze jun. učiněná 1840 v 8., 1865 v 8. v kterých text také rozdělen jest na úvod, části a hlavy, a tyto na otázky a odpovědi.

V sezení 24tém sněmu Tridentského de reform. c. 7. vyslovili Otcové shromáždění tu jistou naději, že biskupové o to se postarají, aby nadřečený katéchismus do jiných jazykův věrně přeložen byl. A též vůle byl i papež Pius V., jakž to zřejmé jest z listu, který ku kardinalu Hosiovi dne 28. září 1566 dal[21]). A tak se i stalo. Nebo do jazyka Italského přeložen jest od Alexia Figliuccia z řádu kazatelského a vydán v Římě l. 1566. s nápisem: Catechismo, cioè istruzione secondo il decreto del concilio di Trento, publicato per commandamento di Santissi. S. N. Papa Pio V. et tradotto per ordine di sua Santità in lingua volgare del Rev. P. Frate Alessio Figliucci dell' ordine de' Predicatori. In Roma 1566, potom v Benátkách 1571, 1582, 1618. Do německého od Paula Hoffaea a vydán r.

[21]) Píše v témž listu: „Catechismum jussu nostro nuper impressum ad te mittemus, qui ut ab istius nationis hominibus, parochis et aliis, qui linguae latinae minus periti sunt, intelligi possit, ejus in sermonem Polonicum vertendi negotium a te dari volumus uni pluribusve Polonis, quos ipse delegeris.“ A Gabutin v životě téhož papeže praví: „Sacrum catechismum ad parochos, quo praecipua catholicae doctrinae dogmata luculenter explicata continentur, per viros christiana eloquentia et eruditione insignes, latine confici primum et ubique gentium ovulgari, mox in Italicum, Gallicum, Germanicum ac Polonicum sermonem converti curavit.“

1568 o nápise: Roemiseher catechismus, aus befehl paebstlicher Heiligkeit Pii V. nach gegebener ordnung des heiligen concilii zu Trient gefertiget. Dilling. 1568 v 4., 1571; pak v Nysse v Slezsku 1570; v novější době od Dr. Ign. Felnera. Mainz 1828. 2 díly, a od Dr. Viléma Smets-a. Bielefeld 1844—46. 2 díly. Nad to vyšel roku 1568 polsky o nápise: Katechizm albo nauka wiary y poboznosci krzescianskiey, według uchwaly S. Tridentskiego Concilium, przez uczone a bogoboyne ludzie zebrana y spisana. Przodkiem Plebanom y Przełożonym kościelnym, potym inszym wszystkim pobożnym Krześcianom barzo pożyteczna y potrzebna. Przez Księdza Walentego Kucborskiego Archidiakona Pomorskiego etc. z łaćińskiego na polskie wyłożony. W Krakowie w drukarni Mikolaia Szarffenbergera. Roku 1568 we wtoreke po kwietney niedzieli dokonczone (439 str. 7 arch. registru i 2 na předě s rytinami), potom v Krakově 1789. Tom. III. 8. Vydání toto, jež z vyzvání Hosia kardinala Kuczborský kanovník Krakovský a Warmiňský (zemř. 1573) učinil, není vlastně překlad katéchismu Tridentského, nébrž jest to katechismus samostatný [22]), na zásadách katéchismu Římského založený, i co do formy cele rozdílný. Pročež dal primas Karnkovský roku 1603 nový překlad učiniti, jenž nadepsán: Katechizm Rzymski, to jest nauka Chrzescianska, za rozkazaniem Concilium Tridentskiego i Papieża Piusa V. vydana po łacinie. A teraz nowo na polskie pytania y odpowiedzi przełożona. Za rozkazaniem Jego Moci X. Stanisł. Karnkowskiego Arcyb. Gniezń. etc. y Jego nakladem wydrukowana. W Kaliszu u drukarniey Jana Wolraba. R. P. 1603, 4. (450 str. 14 listů registru a 6 listů předmluvy), potom v Krakově 1643. 4. Ve Vilně 1762. 4. Jiný překlad polský vyšel v Přemyslu 1769. Potom přeložen jest do jazyka francouzského a vydán r. 1568; spolu i s latinským textem r. 1580, a pak v Amstelodamě 1693 v 12. Roku 1583 naléhal papež Řehoř XIII. na to, aby převeden byl do jazyka jak praví illyrského, což se však teprva r. 1775 od Jos.

[22]) Srovnej poznam. 20.

Matovicha stalo, s nápisem: Katechism Rimski po naredbi s. sabora Tridentinskoga a iztomachen i priobrachen iz Latinskoga u slovinskemu jeziku po Dr. Josefu Matovichu iz Dobrote derx. Kotorske. U Mlecieh po Jovan Battisku Costantini. 1775. v 8. (528 str.). Posléze převeden jest i do češtiny, r. 1833 od Josefa H. Windyše, faráře v Nechánicích a vydán r. 1841 v Hradci Králové a v Praze u Jana Pospíšila.

Na základě toho katéchismu vyšly i jiné spisy, výtahy a výklady. Tak na př. od Jana de Chapeauville: Elucidatio scholastica catechismi Romani. Leod. 1600. 1603. 8. Od Jakuba Baia: Libri quatuor institutionum religionis ad catechismi Romani methodum. Lovan. 1612 fol. Paris. 1626 v 4. a j. Z novější doby sem také hledí: Bluteau l'abbé V: Catéchisme catholique d'après saint Thomas d'Aquin, disposé suivant le plan du catéchisme du concile de Trente, à l'usage catéchistes, des institutions religieuses et des fidèles, avec un choix de nombreux traits historiques. 4. vol. 1859. Victor Sarlit. 16 franků.

Posléze sluší připomenouti, že týž katéchismus nejenom od vrchních správcův církevních, ale i na přemnohých synodách provincialných i dioecesných schvalován byl a odporoučen. Z vrchních správcův církevních odporoučeli jej papež Řehoř XIII. r. 1583, a Klement XIII. r. 1761. Pozoruhodné jest to, což týž papež Klement XIII. v listu svém ku všem katolickým biskupům ze dne 14. června roku dotčeného o katéchismu vynesl. Pravít [23]): „Ac propterea hunc librum, quem veluti catholicae fidei et christianae disciplinae normam, ut etiam in tradendae doctrinae ratione constaret omnium consensio, Romani Pontifices pastoribus praepositum voluerunt, vobis Venerabiles Fratres, nunc maxime commendamus, vosque etiam enixe in Domino cohortamur, ut jubeatis ab omnibus, qui animarum curam gerunt, in informandis catholica veritate populis adhiberi; quo tum eruditionis unitas, tum caritas, animorumque servetur concordía.“ Že synod, jež týž katéchismus odporoučely, nejprvé jmenovati náleží sy-

[23]) Viz v dání katechismu Římského ve Vídni 1827 a 1866.

nody, jež sv. Karel Borromejský v Miláně r. 1565, 1569, 1577, 1579 držel, na kterýchž nařizováno, aby se nejenom klerikové, kteříby se správě duchovní oddati chtěli, ale i duchovní správcové s katéchismem pilně obírali, ve správě duchovní podlé něho se řídili a při visitacích biskupských, že jej mezi knihami svými mají, se vykázali, posléze aby se při zkouškách k tomu hledělo, zdaliž zkoušenci učení jeho znalí a povědomí jsou. Podobná nařízení učiněna i na jiných synodách Italských, jako r. 1567 na synodě Beneventské, r. 1568 na synodě Ravenenské, r. 1574 na synodě Janovské, r. 1594 na synodě Aquilejské, r. 1603 na synodě Cremonské a j. Ve Francouzsku r. 1579 na všeobecném sjezdu Melodunském, r. 1581 na synodě Rothomažské, r. 1582 na synodě Burdegalské, r. 1583 na synodě Turonské, r. 1583 na synodě Remžské, r. 1590 na synodě Tološské, r. 1594 na synodě Avenionské; v Němcích r. 1569 na synodě Solnohradské a j. Též v Čechách na synodě Pražské z roku 1605 nařizuje se pod titulem De praedicatione verbi (str. 11) toto: Tam parochi, quam alii concionatores Catechismum Romanum sacri concilii Tridentini auctoritate editum, penes se habeant et ad ejus praescriptum, quae quilibet christianus scire, credere, amplecti et vitare tenetur, ut aeternam salutem consequi valeat, pro temporis, loci et personarum ratione accurate explicet.“ „Na synodě pak dioecesné, jež r. 1863 v Praze držána byla, jmenuje se týž katéchismus na prvním místě z těch kněh, jež se duchovenstvu schvalují a podlé kterých se také examinatoři synodální anebo prosynodální u volení otázek říditi mají. (Viz Acta et statuta synodi dioeces. Prag. str. 14.)

Jest tomu právě nyní tři sta let, co řečený katéchismus tiskem na světlo vyšel, událost to v moci a účincích svých zajisté blahonosná. Důstojně tedy slaví Dědictví sv. Prokopa památku její, vydávajíc překlad díla tak znamenitého. Učinil jej Jan Heršík, kněz církevní a národovec upřímný. Práce dokonána v starém Kolíně dne 1. února 1863. Nejdůstojnější a vysoce osvícený kníže Bedřich ze Švarcenberkův, kardinal a arcibiskup Pražský ráčil dílo toto milostivě pod

svou ochranu přijíti, maje na úmyslu vydati je tiskem na památku tisícileté slavnosti, jež se r. 1863 za příčinou uvedení křesťanství na Moravě a v Čechách skrze sv. apoštoly slovanské Cyrilla a Metoděje konala. Avšak za rozličnými příčinami nemohl se vznešený tento úmysl téhož roku v skutek uvesti. I přihodilo se mezi tím, že slavný výbor Dědictví sv. Prokopa, maje na péči, aby údy dědictví dobrými knihami poděl'l, i uznávaje proslulost nadřečeného díla, na tom se r. 1864 usnesl, svého vysoce osvíceného pastýře s příslušnou úctou požádati, aby tento překlad Dědictví sv. Prokopa přepustiti ráčil, což i blahosklonně učinil. Avšak aby překlad ten věrným a přesným obrazem pravzoru svého byl, postaral se týž výbor, aby se ještě jednou s původním textem srovnal, a kde toho třeba, poopravil. Za základ položeno jest stereotypné vydání latinské, kteréž schválením nejdůstojnější konsistoře katolické v Sasích roku 1840 v Lipsku nákladem Bernh. Tauchnice ml. na světlo vyšlo; odpovědi pak pododděleny jsou tak, jak to Ritter podlé poznámek Fabriciových ve vydání z roku 1837 učinil. Aby se pak tentýž katéchismus i kazatelům slova Božího přístupnějším a prospěšnějším stal, ustanoveno, na konci připojiti Praxi neboli upotřebení katechismu, jakož to jest ve vydání Kolínském a podlé toho ve vydání Ritterově.

Bůh svrchovaný žehnej práci této.

V Praze na den sv. Václava, patrona a dědice země České l. P. 1866.

V. Zikmund.

Laskavý čtenář račiž si před čtením poopraviti některé poklesky, které se při vší péči do tisku vloudily:

Stránka	19	řádek	15	s hůry	místo:	*I následuje*	polož:	*I. Následuje*
„	28	„	5	z dola	„	*cili*	„	*ctili*
„	44	„	3	s hůry	„	*podobá*	„	*podobá:*
„	49	„	1	„	„	*jedva*	„	*i jedva*
„	54	„	14	z dola	„	*dal*	„	*dával*
„	63	„	10	s hůry	„	*jim*	„	*jím*
„	83	„	18	„	„	*v kterýchž,*	„	*v kterýchž*
„	85	„	16	„	„	*osobou, v Božské bytnosti*	polož:	*osobou v Božské bytnosti,*
„	89	„	7	z dola	„	*Ovidi*	polož:	*Odivi*
„	124	„	14	„	„	*žizniti*	„	*žízněti*
„	134	„	7	s hůry	„	*výměrou*	„	*výměru*
„	145	„	13	z dola	„	*jsa*	„	*jest*
„	163	„	7	„	„	*duchovního pak*	„	*duchovního, pak*
„	174	„	6	„	„	*i vlastní*	„	*anebo vlastní*
„	204	„	10	s hůry	„	*spůsoby*	„	*podoby*
„	„	„	16	„	„	*spůsoby*	„	*podoby*
„	229	„	7	„	„	*novou*	„	*nové*
„	313	„	7	„	„	*obržel*	„	*obdržel*
„	318	„	12	z dola	„	*k tělesnému*	„	*obcování* polož *jako chotě s choti*
„	318	„	1	„	„	*k tělesnému*	„	*obcování* polož: *jako chotě s choti*
„	337	„	7	„	„	*pravi*	polož:	*pravi*
„	402	„	9	s hůry	„	*zákonu*	„	*zákona*
„	437	„	11	„	„	*přetvářování*	„	*přetvařování*
„	464	„	14	z dola	„	*smime*	„	*smíme*
„	476	„	1	s hůry	„	*Hlava XIII.*	„	*Hlava VIII.*
„	505	„	2	z dola	„	*přjiti*	„	*přijíti*
„	553	„	16	„	„	*světši*	„	*světšti*
„	566	„	4	s hůry	„	*anto*	„	*ano*

SEZNAM HLAV.

Stránka

Úvod, v němž se jedná o potřebě pastýřův v církvi, o jich moci a povinnosti i o předních článcích učení křesťanského 1

ČÁSŤ PRVNÍ.

Hlava I. O víře a apoštolském vyznání víry 11
Hlava II. O prvním článku víry 13
Hlava III. O druhém článku víry 29
Hlava IV. O třetím článku víry 38
Hlava V. O čtvrtém článku víry 46
Hlava VI. O pátém článku víry 57
Hlava VII. O šestém článku víry 68
Hlava VIII. O sedmém článku víry 74
Hlava IX. O osmém článku víry 81
Hlava X. O devátém článku víry 88
Hlava XI. O desátém článku víry 104
Hlava XII. O jedenáctém článku víry 110
Hlava XIII. O dvanáctém článku víry 121

ČÁSŤ DRUHÁ.

Hlava I. O svátostech vůbec 130
Hlava II. O svátosti křtu 150
Hlava III. O svátosti biřmování 187
Hlava IV. O svátosti oltářní 200
Hlava V. O svátosti pokání 245
Hlava VI. O svátosti posledního pomazání 289
Hlava VII. O svátosti svěcení kněžstva 298
Hlava VIII. O svátosti stavu manželského 317

ČÁSŤ TŘETÍ.

Hlava I. O Božích přikázáních v desateře obsažených . . 336
Hlava II. O prvním přikázání Božím 345

Stránka
Hlava III. O druhém přikázání Božím 360
Hlava IV. O třetím přikázání Božím 374
Hlava V. O čtvrtém přikázání Božím 387
Hlava VI. O pátém přikázání Božím 399
Hlava VII. O šestém přikázání Božím 410
Hlava VIII. O sedmém přikázání Božím 417
Hlava IX. O osmém přikázání Božím 430
Hlava X. O devátém a desátém přikázání Božím . . . 443

ČÁST ČTVRTÁ.

Hlava I. O modlitbě a zvláště o její potřebnosti 454
Hlava II. O užitečnosti modlitby 456
Hlava III. O částech a stupních modlitby 461
Hlava IV. Zač se má prositi 464
Hlava V. Za koho modliti se máme 466
Hlava VI. Komu se modliti máme 469
Hlava VII. O přípravě k modlení potřebné 471
Hlava VIII. Jakého spůsobu se při modlení vyhledává . 475
Hlava IX. O úvodu modlitby Páně 479
Hlava X. O první prosbě modlitby Páně 490
Hlava XI. O druhé prosbě modlitby Páně 495
Hlava XII. O třetí prosbě modlitby Páně 505
Hlava XIII. O čtvrté prosbě modlitby Páně 516
Hlava XIV. O páté prosbě modlitby Páně 528
Hlava XV. O šesté prosbě modlitby Páně 541
Hlava XVI. O sedmé prosbě modlitby Páně 552
Hlava XVII. O poslední uzavírce modlitby Páně 560
Upotřebení katechismu 565
Ukazovatel věcí 591

KATECHISMUS

Z NAŘÍZENÍ

SNĚMU TRIDENTSKÉHO

K PASTÝŘŮM DUCHOVNÍM.

---

*Ú V O D,

v němž se jedná o potřebě pastýřův v církvi, o jich moci a povinnosti i o předních článcích učení křesťanského.

OTÁZKA I.

Člověk nemůže, jsa o své síle zůstaven, pravé moudrosti a jistých prostředkův k dosažení blahoslavenství dojíti. *

I. Ta jest povaha lidské mysli a rozumnosti, že, ač jiného mnoho, což k poznání věcí Božských přísluší, sama o sobě, velikou vynaloživši na to práci a pilnost, vyslídila a poznala, největší však stránku toho, čím se věčného spasení nabývá, věci to, pro kterouž především člověk učiněn, a k obrazu a podobenství Božímu stvořen jest, přirozeným světlem jsouc osvícena, poznati aneb rozeznati nikdy nemohla. „*Neviditelné*[1]) *sice vlastnosti Boží*, jakož učí Apoštol, „*od stvoření světa skrze ty věci, kteréž jsou učiněny, rozumem pochopené spatřiny bývají, věčná totiž jeho moc a Božství.*“

II. Avšak *tajemství ono*[2]), *kteréž skryto bylo od věkův a pokolení*,“ v také míře rozum lidský převyšuje, že, kdyby nebylo zjeveno svatým, jimžto Bůh darem víry ráčil známo učiniti bohatství slávy tajemství toho

[1]) Řím. 1. 20. [2]) Koloss. 1. 26, 27.

mezi národy, kteréžto jest Kristus, nižádným usilováním člověku by lze nebývalo naděje k této moudrosti se dočiniti.

* OTÁZKA II.

Odkud béře se tak vzácný dar víry? *

Když pak „*víra ze slyšení*[1])“ počátek béře, na bíledni jest, kterak potřebná vždycky byla k dojití věčného spasení věrná práce a služebnost učitele po zákonu nařízeného; anoť řečeno jest[2]): „*kterak uslyší bez kazatele? A kterak budou kázati, nebudou-li poslání?*“ A proto od počátku samého světa nejmilostivější a nejdobrotivější Bůh svých nikdy neopustil, ale mnohokráte a mnohými spůsoby mluvíval[3]) otcům skrze proroky, a jim podlé míry časův jistou a upřímou cestu k nebeskému blahoslavenství ukazoval.

* OTÁZKA III.

Kristus přišel na svět, aby hlásal víru, kterouž pak Apoštolé a nástupcové jejich rozšířili. *

A poněvadž pak předpověděl, že dá učitele spravedlnosti za světlo národům[4]), aby byl spasením jeho až do končin země, proto nejposléze mluvil nám skrze Syna[5]), kteréhož také, když se s nebe stal hlas od velebné slávy[6]), přikázal, aby všickni slyšeli a jeho přikázání ostříhali. Potom pak Syn ustanovil některé za apoštoly, některé za proroky, jiné pak za pastýře a učitele, kteří by zvěstovali slovo života[7]), abychom nebyli sem a tam unášeni jako maličcí, zmítající se každým větrem učení, ale abychom na pevném základě víry spočívajíce, spolu se vzdělávali v příbytek Boží, v Duchu svatém[8]).

* OTÁZKA IV.

Kterak přijímati jest slovo pastýřův církve? *

Avšak aby nikdo slova Božího[9]) od služebníkův církve jako slova lidského nepřijímal, ale, jakož v

[1]) Řím. 10. 17. [2]) Řím. 10. 14, 15. [3]) Žid. 1. 1. [4]) Izai. 49. 6. [5]) Žid. 1. 2. [6]) 2. Petr 1. 17, 18. [7]) Efes. 4. 11, 14. [8]) Efes. 2. 22. [9]) 1. Thess. 2. 13.

pravdě jest, jako slovo Kristovo, sám onen Spasitel náš ustanovil se na tom, úřadu jejich učitelskému dáti tak velikou moc a vážnost, že řekl[1]): „*Kdo vás slyší, mne slyší; a kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá*;“ což zajisté chtěl, aby netoliko o těch, s kterými obcoval a mluvil, rozuměno bylo, ale i o všech, kteří pozákonnou posloupností úřad učitelský konají, s nimiž že bude po všecky dni až do skonání světa zaslíbil[2]).

* OTÁZKA V.

Pravda jest sice zjevena, avšak i podnes jest toho potřeba, aby pastýři slovo Boží kázali. *

I. Ale jakož toto kázaní slova Božího nikdy přestati v církvi nemá, tak zajisté jest i za tohoto času s větší horlivostí a svědomitostí o to pracovati, aby zdravým a neporušeným učením, jakožto pokrmem života, věřící živeni a síleni byli; nebo mnozí falešní proroci [3]) vyšli na svět, o nichž pravil Pán[4]): „*Neposílal jsem prorokův, a oni běhali; nemluvil jsem k nim, a oni prorokovali,*“ aby učením rozličným a cizím[5]) sváděli mysli křesťanův.

II. V kteréžto věci jejich bezbožnost, jsouc všemi ďábelskými chytrostmi ozbrojena, tak daleko dostoupila, že se podobá, jakoby v nižádných skoro jistých mezech zdržeti se nedala, a kdybychom nespoléhali na utěšené ono zaslíbení Spasitele svého, který nás ubezpečil, kterak církvi své tak pevný základ vzdělal[6]), že jí ani brány pekelné nikdy nepřemohou: na nejvýše bylo by se obávati, aby za tohoto času, jsouc tolika nepřátely odevšad obklíčena, tolikými úklady a útoky zkoušena a stíhána, na zkázu nepřišla. Nebo, bychom i opomíjeli přeslavných těch krajin, které druhdy pravého a katolického náboženství, jež od předkův zdědili, svědomitě a svatě se držely, nyní však, opustivše cestu pravou, zbloudily, a k tomu veřejně se honosí, kterak nejvíce v tom nábožnost zvelebují, že od víry otcův svých co nejdále odstoupili: není žádné

---

[1]) Luk. 10. 16. [2]) Mat. 28. 20. [3]) 1. Jan. 4. 1. [4]) Jer. 23. 21. [5]) Žid. 13. 9. [6]) Mat. 16. 18.

tak vzdálené krajiny ani tak ohrazeného místa, žádného v křesťanské pospolitosti zákoutí, kam by se byla tato nákaza skrytě vlouditi nepokoušela. [a]

* OTÁZKA VI.

Katechismy nejvíce snažili se kacíři mysli křesťanův pokaziti. *

Ti pak, kteří mysli věřících porušiti sobě předsevzali, když srozuměli, že to nikterakž býti nemůže, aby se všemi osobně rozmlouvali, a v jejich uši jedovatá učení vlévali: o to jiným způsobem se pokusivše, mnohem snáze a šířeji bezbožnosti bludy rozsévali. Nebo mimo ohromné ony knihy, kterýmiž katolickou víru podvrátiti usilovali, (od nichž však uchovati se, ježto zjevné kacířství v sobě obsahovaly, nevelké právě práce a bedlivosti bylo,) sepsali ještě nesčíslné malé knížky, které, poněvadž tvářnost zbožnosti na sobě nesly, k víře nepodobno jest, jak snadno neopatrné mysli lidí sprostných svodily.

* OTÁZKA VII.

Že proti nákažlivým hlasům a spisům falešných prorokův pracovati jest, na tom sv. sněm náležitě se ustanovil. *

Za tou příčinou Otcové všeobecného sněmu Tridentského, na nejvýše žádajíce sobě proti tak velikému a tak záhubnému tomuto neduhu spasitelného nějakého léku užiti, nepokládali býti za dostatečné, o vážnějších článcích učení katolického naproti kacířstvím našeho věku učiniti nařízení, ale uznali mimo to ještě potřebu toho, aby podali jistý jakýsi nákres a způsob vyučování lidu křesťanského od samých víry počátkův, kterýmž by se ve všech církvích ti spravovali, jimž konati jest úřad pastýře a učitele po zákonu povolaného.

* OTÁZKA VIII.

Po tolika sepsaných o učení křesťanském navedeních potřeba bylo také přičiněním všeobecného sněmu a mocí papežovou nový katechismus pastýřům předložiti. *

Mnozí sice pracovali posud v tomto způsobu spisův s velmi chvalitebnou svědomitostí a učeností, avšak Otcům vidělo se býti za velmi prospěšné, kdyžby se

kniha jmenem a mocí svatého sněmu vydala, z kteréž by faráři aneb všickni jiní, na něž úřad vyučování vložen jest, jistá pravidla vážiti a bráti mohli ku vzdělávání věřících, aby, jakož jeden jest Pán a jedna víra, tak i jeden byl obecný spůsob a předpis u vyučování víře a u vedení lidu křesťanského ku všem povinnostem nábožnosti.

* OTÁZKA IX.

Zde nejsou zúplna veškery články našeho náboženství pojednány.*

A poněvadž mnoho věcí jest, které se zdají, že do tohoto oboru náležejí, nikdo nemysli, že to svatému sněmu na úmyslu bylo, aby všecky články víry křesťanské v jedné knize zahrnuty byly a zevrubně vyloženy, jako se to činívá od těch, kteří jsouce na veřejných učilištích, o veškerém náboženství přednášejí a vyučují. To zajisté bylo by i neskonalé téměř práce, i žeby se s vytknutým účelem méně srovnávalo, na bíledni jest. Ale když již to na se vzal, aby faráře a kněží, péči o duše vedoucí, známostí toho opatřil, což k pastýřskému úřadu nejvíce příslušné jest a k pochopu věřících přiměřené: tehdy zamyslil takové toliko věci na světlo pronesti, které by v tom nábožné snaze pastýřův, nebyli-liby v nesnadnějších o Božských věcech rozvahách dosti zběhlí, napomáhati mohly. Čemu když tak jest, dříve než přistoupíme k podrobnému pojednání toho, na čemž hlavní stránka učení tohoto záleží, vyhledává toho pořádek věci předsevzaté, aby se něco málo vyložilo, čehož pastýřové šetřiti a před očima míti především povinni jsou, aby věděli, kam, jako ku svému konci, všecky jejich rady, práce, snahy se nésti mají, aneb jakýmž by činem žádosti své snadněji dojíti a ji v skutek uvesti mohli.

* OTÁZKA X.

Čehož pastýřům duchovním, k jejichž poučení tato práce se podniká, především šetřiti jest, aby úřad svůj řádně vykonávali. *

I. To tedy nejprednější vidí se býti, aby vždycky na paměti měli, že všecka vědomosť člověka křesťana v této hlavní větě zahrnuta jest, aneb raději, jakož

Spasitel náš praví [1]): *„Tentoť jest pak život věčný, aby poznali tebe, jediného Boha pravého, a jehož jsi poslal, Ježíše Krista.“*

II. Za touto příčinou v tom hlavně práce církevního učitele záležeti bude, aby věřící ze srdce sobě žádali poznati Ježíše Krista a to ukřižovaného[2]); a o tom se zjista přesvědčili a s nejvroucnější srdce nábožností a upřímností věřili, že není [3]) jiného jména pod nebem dáno lidem, skrze něž bychom měli spaseni býti; jelikož on smíření jest za hříchy naše. Avšak poněvadž po tomť víme [4]), že jsme ho poznali, jestliže přikázání jeho ostříháme, druhé jest a s tím, což jsme pravili, nejvíce spojené, aby spolu také ukázal, že věřícím život ne v prázdni a zahálce tráviti jest, nébrž že příslušno, abychom, jakož on chodil[5]), i my chodili, a následovali [6]) ze vší síly spravedlnosti, nábožnosti, víry, lásky, ctnosti; neboť dal [7]) sebe samého za nás, aby nás vykoupil od všeliké nepravosti a očistil sobě lid vzácný, následovný dobrých skutkův; o čemž Apoštol pastýřům přikazuje, aby mluvili a napomínali.

III. Poněvadž pak Pán a Spasitel náš nejenom pravil, ale také příkladem svým ukázal, že zákon a proroci na milování se zakládají, Apoštol potom toho potvrdil [8]), že láska jest konec přikázání a plnost zákona [9]): pochybovati nikdo o tom nemůže, že o to jakožto o přední povinnosť starati se jest, aby lid věřící k milování neskonalé Boží k nám dobrotivosti povzbuzen a Božským jakýmsi zápalem jsa roznícen, k svrchovanému onomu a nejdokonalejšímu dobru povznesen byl, k němuž přilnouti že trvalou a pravou blaženosti jest, ten docela pocítí, kdož s prorokem zvolati může [10]): *„Co mi jest na nebi? a bez tebe co bych chtěl na zemi?“* Tot zajisté jest ona cesta vznešenější, kterouž týž Apoštol ukázal, když při všem spůsobu učení a vyučování svého lásky [11]), která nikdy nepomíjí, se dokládal. Buďže tedy k věření, buďže k dou-

[1]) Jan. 17. 3. [2]) 1. Kor. 2. 2. [3]) Skutk. Apošt. 4. 12. [4]) 1. Jan. 2. 3. [5]) 1. Jan. 2. 6. [6]) 2. Tim. 2. 22. [7]) Tit. 2. 14, 15. [8]) 1. Tim. 1. 5. [9]) Řím. 13. 10. [10]) Žalm. 72. 25. [11]) 1. Kor. 13. 8.

fání, buďže k vykonávání se něco předkládá, v tom vždycky láska Pána našeho schvalovati se má, aby každý porozuměl, že všecky skutky dokonalé křesťanské ctnosti ne odjinud, než z milování, původ berou a že jich k jinému konci, než k milování, vztahovati nesluší.

* OTÁZKA XI.

Není na tom dosti, aby pastýři při vyučování k dvěma těmto věcem prohlédali, ale povinni jsou i k schopnosti jednoho každého se přispůsobovati. *

I. Jakož pak při všelikém vyučování nejvíce na tom záleží, tím-li čili oním spůsobem něčemu se vyučuje, tak obzvláštně jest i to při cvičení lidu křesťanského za věc na nejvýše rozhodující pokládati. Na zřeteli míti jest zajisté věk posluchačův, jich vtip, mravy, stav, aby kdož úřad vyučování vykonává, všechněm [1]) všecko byl učiněn, aby i všecky Kristu získal, i sám se věrným [2]) služebníkem a rozdavačem prokázati mohl, a jako [3]) služebník dobrý a věrný byl hoden, aby nad mnohem ustanoven byl od Pána. Aniž se však on domnívej, aby lidé, péči jeho svěření, jedné toliko povahy byli, tak žeby podlé předepsaného jakéhosi a jistého nákresu vyučování všecky věřící jednostejně cvičiti a k pravé nábožnosti vésti mohl: ale poněvadž jiní jako [4]) nyní zrozená nemluvňátka jsou, jiní v Kristu prospívati počínají, někteří však poněkud otužilého věku jsou: nutno jest bedlivě uvažovati [5]), kdož mléka, kdož hrubšího pokrmu potřebují, a jednomu každému těch krmí při učení poskytovati, které by ducha jeho rozmnožovaly [6]), *„ažbychom se sběhli všickni v jednotu víry a poznání Syna Božího, v dokonalého muže, v míru plnosti věku Kristova.“*

II. K tomu pak i Apoštol na sobě samém všem na příklad poukázal, když pravil, že [7]) dlužníkem jest Řekům i jinozemcům, moudrým i nemoudrým; aby

---

[1]) 1. Kor. 9. 19, 22. [2]) 1. Kor. 4. 1, 2. [3]) Mat. 25. 23.
[4]) 1. Petr. 2. 2. [5]) Žid. 5. 12.; 1. Kor. 3. 2. [6]) Efez. 4. 13.
[7]) Řím. 1. 14.

totiž srozuměli ti, kdož k tomuto úřadu povoláni jsou, že při vyučování tajemstvím víry a pravidlům života učení své k vtipu a rozumnosti poslouchajících tak mají upraviti, aby, když mysl těch, kteří vtipu vycvičeného jsou, duchovním pokrmem nasytí, mezi tím nenechávali maličkých hladem hynouti, ježto [1]) prosí za chléb a nebyl by kdo lámaje jim. Aniž pak má čí horlivost při vyučování oblevovati, proto žeby někdy potřebí bylo, posluchače pravidlům o takových věcech poučiti, které se příliš malichernými a nízkými býti zdají, a ne bez nechutenství od těch obzvláštně pojednávány bývají, jichžto duch v rozjímání nadzemských věcí přebývá a odpočívá.

III. Nebo jestliže sama moudrost věčného Otce na zemi sstoupila, aby v nízkosti těla našeho pravidlům nebeského života nás poučila: kohož by nedoháněla k tomu láska Kristova, aby maličkým [2]) učinil se uprostřed bratří svých a jako kojička, opatrující bratry své, a tak horlivě spasení bližních vyhledával, žeby, což sám o sobě Apoštol svědčí [3]), hotov byl, jim netoliko evangelium Boží, ale i život vydati.

* OTÁZKA XII.

Když Bůh viditelnou svou přítomnost nám odňal, mají pastýři slovo jeho vážiti z písma sv. a z ústního podání. *

Všecken pak učení obor, který se věřícím podati má, v slově Božím se drží, kteréžto na písmo svaté a ústní podání rozděleno jest; protož s rozjímáním těchto věcí budou se pastýři dnem i nocí zanášeti, pamětlivi jsouce onoho napomenutí sv. Pavla, kteréž ač psáno jest k Timotheovi, všickni však, kteříž koliv v správě duchovní ustanoveni jsou, že jim svědčí, pokládati budou. Znít pak toto napomenutí takto [4]): *„Buď pilen čítání, napomínání a učení;“* neboť [5]) *„všeliké písmo od Boha vdechnuté užitečné jest k učení, k trestání, k napravování, k cvičení v spravedlnosti, aby dokonalý byl člověk Boží, ku všelikému skutku do-*

---

[1]) Pláč Jerem. 4. 4. [2]) 1. Thes. 2. 7. [3]) 1. Thes. 2. 8.
[4]) 1. Tim. 4. 13. [5]) 2. Tim. 3. 16, 17.

brému spůsobný.“ Ale poněvadž pravdy zjevení Božího mnohé jsou a rozmanité, že se tak snadno ani myslí obsáhnouti ani jsouce i myslí obsaženy, v paměti udržeti nemohou, aby, kdyžby se naskytla příležitost k vyučování, pohotovu bylo a na snadě jejich vyložení: velemoudře předkové naši celý ten obor a spůsob spasitelného učení na čtyry tyto hlavní oddíly uvedli a rozdělili: Apoštolské vyznání víry, svátosti, desatero přikázání, modlitbu Páně. Nebo vše, což nauka o víře křesťanské v sobě držeti má, budže to patří k poznání Boha, aneb k stvoření a řízení světa, anebo k vykoupení pokolení lidského, anebo k odměnám dobrých a pokutám zlých, obsaženo jest v učení o vyznání víry. Což pak znamením jest a jako nástrojem k dojití Boží milosti, to se v učení o sedmi svátostech zahrnuje. Potom pak co se na přikázání vztahuje, jichž koncem jest láska, v desateru přikázání vypsáno jest. Cožkoliv posléze člověk si přáti může, co doufati, zač spasitelně prositi, to v modlitbě Páně se zavírá. Odtud jde, že po vysvětlení čtyr těchto jako obecných míst písma svatého, ničeho skoro pozbývati se nemůže k poznání toho, čemuž člověk křesťan naučiti se má.

* OTÁZKA XIII.

Jakým spůsobem mohou faráři výklad evangelia s výkladem katechismu spojiti. *

I. Pročež vidělo se za dobré připomenouti farářům, aby, kdykoliv jim přijde vykládati některé místo evangelia aneb kterékoliv jiné místo písma svatého, urozuměli, že obsah toho místa, budiž ono kterékoliv, padá pod jeden některý ze čtyr oněchno oddílův, které jsme jmenovali, kam se pak, jako ku pramenu učení o tom, což vykládati jest, obrátí. Na příklad, kdyby vysvětlovati bylo ono evangelium na neděli první adventní: „*Budou znamení na slunci a na měsíci a t. d.,*“ tedy, což do tohoto oboru přísluší, podáno jest v článku vyznání víry: „*Přijde soudit živých i mrtvých;*“ což odtud vezma, bude pastýř při jedné a též práci lid věřící i oznaku evangelickému vyučovati.

II. Protož při vší příležitosti vyučování a vykládání bude zachovávati ten obyčej, svozovati vše na první onyno čtyry oddíly, ku kterýmž jsme pravili, že se vztahuje veškeren obor a učení písma svatého. U vyučování pak užívati bude toho pořádku, který i osobám i času přiměřeným se uvidí. My však, následujíce příkladu Otcův, kteříž, zasvěcujíce lidi Kristu Pánu a v jeho nauce je vzdělávajíce, od učení víry počátek učinili, usoudili jsme za prospěšné vyložiti dříve, co k víře náleží.

KATECHISMU
Z NAŘÍZENÍ
SNĚMU TRIDENTSKÉHO
ČÁST PRVNÍ.

HLAVA I.
O víře a apoštolském vyznání víry.

*** OTÁZKA I.**
Co jest víra zde a jaká její ku spasení potřeba. *

I. Ale poněvadž pak v písmech svatých mnohonásobný jest význam víry, zde o té mluvíme, jejížto mocí dokona přisvědčujeme tomu, což zjeveno jest od Boha. Že pak tato k dojití spasení jest potřebná, o tom nikdo po právu pochybovati nebude, obzvláštně když psáno jest [1]): *„Bez víry nelze líbiti se Bohu.“* Nebo když cíl, jenž k blahoslavenství člověku vytčen jest, vznešenější jest, nežli aby bystrostí mysli lidské vystižen býti mohl: nezbytnou jemu bylo potřebou, aby přijal poznání jeho od Boha. Toto pak poznání nic jiného není, než víra, jejíž moc působí, že za pravdu máme vše, o čemž hlas svaté matky církve vydal svědectví, že to zjevení Boží jest. Žádná zajisté pochybnost nemůže na věřící připadati v těch věcech, jichžto Bůh původce jest, kterýž jest sama pravda.[2])

II. Odtud poznáváme, jak veliký rozdíl jest mezi tou věrou, již k Bohu máme, a onou, kterouž spisova-

[1]) Žid. 11. 6. [2]) Jan. 14. 6.

telům dějin lidských přikládáme. Víra pak, jakžkoli prostranné rozsáhlosti jest i velikostí a důstojností se liší (jest zajisté takto v svatých písmech: „*Malé*[1]) *víry, proč jsi pochyboval?*“ a „*Veliká*[2]) *jest víra tvá*;“ a „*Přidej*[3]) *nám víry*;“ tolikéž „*Víra*[4]) *bez skutků mrtvá jest*;“ a „*Víra*[5]), *kteráž skrze lásku působí*[6])“: avšak jest totéž rodem a k rozličným víry stupňům hodí se i tatáž výměru moc a spůsob. A jak úrodná jest, a kteraký z ní užitek béřeme, o tom řeč bude při výkladu článkův samých.

* OTÁZKA II.

Kdy a za kterou příčinou složeno jest od Apoštolův dvanácte článkův víry. *

Čehož tedy nejprvé křesťané držeti se mají, jest to, což vůdcové víry a učitelé svatí Apoštolé, z vnuknutí Ducha svatého, na dvanácte článkův víry rozvrhli. Nebo přijavše rozkaz[6]) od Pána, aby, místo něho poselství konajíce, po všem světě šli a všemu stvoření evangelium kázali: usoudili složiti jakýsi vzorec víry křesťanské, aby totiž všickni jednostejně smýšleli a mluvili[7]), aniž jakých bylo mezi těmi roztržek, kteréby v jednotu víry povolali, nébrž aby byli dokonalí v jednostejném smyslu a v jednostejném mínění.

* OTÁZKA III.

Symbolum odkud jmeno má? *

Toto pak křesťanské víry a naděje vyznání, jež sami složili, Apoštolé symbolum (t. j. snešení, oznak) nazvali, buďto že vzděláno jest z rozličných průpovědí, které každý po jedné v obecenství snesli, buďto proto, že jeho jakožto známky a střepiny nějaké užívali, po kteréby odpadlíky a vloudilé falešné bratry, kteří evangelium bludy svými porušovali, od těch, kteříž v pravdě ku Kristově korouhvi přísahou se zavázali, snadno mohli rozeznati. [b])

---

[1]) Mat. 14. 31. [2]) Mat. 15. 28. [3]) Luk. 17. 5. [4]) Jak. 2. 20. [5]) Gal. 5. 6. [6]) Mat. 28. 19.; Mark. 16. 15. [7]) 1. Kor. 1. 10.

* OTÁZKA IV.

Jaká toho symbola potřeba a na kolikero dílů se rozděluje? *

I. A jakož se mnoho v křesťanském náboženství věřícím předkládá, čemuž po jednotlivu aneb s všeobecna jistou a pevnou víru míti sluší: tak i nejprvé a nevyhnutelně tomu věřiti jest, čemuž, jako víry základu a jádru, o jednotě bytnosti Božské a rozdílu tří osob i jich skutcích, které se jim obzvláštním jakýmsi činem připisují, Bůh sám nás poučil, a že učení o tomto tajemství stručně v snešení Apoštolském obsaženo jest, tomu pastýř duchovní má učiti.

II. Nebo jak již předkové naši, kteří se s tímto předmětem nábožně a pečlivě obírali, zpozorovali, rozvrženo jest po přednosti na tři díly, tak že v jednom se první osoba bytnosti Božské a podivné dílo stvoření vypisuje; v druhém druhá osoba a tajemství vykoupení lidského; v třetím pak třetí též osoba, zřídlo a pramen posvěcení našeho, rozličnými a příhodnými průpovědmi se uzavírá. Tyto pak průpovědi jmenujeme po podobenství jakémsi, jehož Otcové naši zhusta užívali, články. Nebo jako se údy těla články od sebe dělí, tak také v tomto vyznání víry vše, což zřejmě a od jiného odděleně věřiti máme, dobře a náležitě články jmenujeme.

HLAVA II.

O prvním článku víry.

Věřím v Boha Otce Všemohoucího, stvořitele nebe i země.

* OTÁZKA I.

Vykládá se zkrátka první článek. *

I. Těmto slovům podložen jest ten smysl: zjista věřím a bez všeho pochybování vyznávám Boha Otce, první to Trojice osobu, kterýž svou všemohoucí mocí nebe i zemi a vše, což v prostranství nebe a země se drží, z ničehož stvořil a stvořené zachovává a řídí;

a nejenom jej srdcem věřím a ústy vyznávám, ale i s největší snažností a láskou k němu, jakožto k nejvyššímu a nejdokonalejšímu dobru, usiluji.

II. Toť budiž krátký obsah prvního tohoto článku. Ale poněvadž veliká tajemství v jednotlivých téměř slovech skryta jsou, ta nyní bedlivěji faráři rozvažovati jest, aby, jelikož Pán udělí, lid věřící s bázní a třesením k rozjímání slávy jeho velebnosti přistupoval.

* OTÁZKA II.

Slovo věřiti co znamená? *

I. Tedy slovo věřiti neznamená na tomto místě míniti, domnívati se, domýšleti se, ale jak učí svatá písma, má do sebe moc nejjistšího přisvědčení, s kterouž mysl Bohu, svoje tajemství zjevujícímu, pevně a stále přisvědčuje. A protož ten věří (což k výkladu tohoto místa přísluší), komuž něco mimo všelikou pochybnost jisté a usvědčené jest.

II. I nesmí nikdo mysliti, žeby vědomost víry méně jistá byla, proto že se toho nevidí, což nám věřiti víra předkládá; neboť ač Božské světlo, kterým to pochopujeme, věcem průhlednosti nedává, avšak nám o nich pochybovati nedopouští. „*Bůh*“ zajisté [1]), „*kterýž řekl, aby z temnosti světlo zasvitlo, ten zasvitl v srdcích našich,*“ aby nebylo nám zakryto evangelium jako těm, kteří hynou.

* OTÁZKA III.

Což se ve vyznání víry předkládá, toho nesluší všetečně hloubati, ale prostě potvrzovati. *

I. A již z toho, což řečeno, jde, že ten, kdož nebeským tímto poznáním víry obdařen jest, nenáležité skoumavosti jest prázden. Bůh zajisté, poručiv nám věřiti, nepředložil nám soudův Božských k hloubání a k ohledávání jejich důvodu a příčiny, ale dal za pravidlo víru neproměnnou, kteráž působí, aby mysl v známosti věčné pravdy spočívala.

---

[1]) 2. Kor. 4. 6, 3.

II. A v skutku, když Apoštol svědčí [1]): „*Bůh pravdomluvný jest, ale všeliký člověk lhář*[2])," tehdy, jestli drzého a nestoudného člověka znamením, vážnému a moudrému muži, když něco tvrdí, víry nepřikládati, ale mimo to ještě naň dorážeti, aby což řekl, důvody aneb svědky prokázal: kteraké pošetilosti, až i bláznivosti bylo by to, když by kdo, slyše slova Boží, důvodův nebeského a spasitelného učení vyhledával? Víru tedy míti sluší, která daleká jest ode vší nejenom dvojitosti, ale i od snahy doličování.

* OTÁZKA IV.

Nepostačuje k spasení věřiti, ale i víru vyznávati potřeba jest. *

I tomu ještě vyučuj farář, že ten, kdož praví, „Věřím," mimo to, že nejvroucnější přisvědčení mysli své na jevo dává, což vnitřním víry skutkem jest, i tu povinnost do sebe má, aby, což v srdci uzavřené chová, zřejmým vyznáním víry na sobě pronášel, a s největší radostí k tomu se veřejně znal a to zveleboval. Slušno zajisté jest, aby věřící toho ducha do sebe měli, kterýmž naplněn jsa Prorok vzvolal [3]): „*Uvěřil jsem a proto mluvil jsem*;" aby následovali Apoštolův, kteří knížatům lidu odpověděli [4]): „*Nemůžeme nemluviti toho, co jsme viděli a slyšeli*;" aby převýborným oním výrokem sv. Pavla povzbuzeni byli [5]): „*Nestydím se za evangelium, moc zajisté Boží jest k spasení každému věřícímu*;" tolikéž tím, čímž se nejvíce pravdivost této průpovědi dotvrzuje [6]): „*Srdcem věří se k spravedlnosti, ale ústy se děje vyznání k spasení.*"

* OTÁZKA V.

Víry křesťanské vznešenost. *

V Boha.

Odtud poznati lze důstojnost a výbornost křesťanské moudrosti, a z této, jak mnoho Božské dobrotivosti dlužni jsme, ježto nám dáno jest, ihned k poznání by-

---

[1]) Řím. 3. 4. [2]) Žalm. 115. 11. [3]) Žalm. 115. 10. [4]) Skutk. Ap. 4. 20. [5]) Řím. 1. 16. [6]) Řím. 10. 10.

tosti nejvýbornější a na nejvýše žádoucí, jako po stupních víry přistoupiti.

* OTAZKA VI.

Jak velice se dělí křesťanská o Bohu moudrost od filosofické známosti věcí Božských. *

I. V tom zajisté velice se od sebe dělí křesťanská filosofie a tohoto světa moudrost, že tato vedením přirozeného toliko světla od účinkův a věcí, které se smysly znamenají, poznenáhla postupujíc, jenom po dlouhých namaháních, sotva pak neviditelné věci Boží pozoruje a první všech věcí příčinu a původce poznává a pochopuje; ježto však onano bystrost mysli lidské tak zostřuje, že v nebe beze všeho namahání vniknouti může, a Božskou jasností jsouc osvícena, nejprvé na věčný sám světla pramen, potom, což pod ním jest, patřiti, tak abychom toho, že jsme povoláni z temností „*v předivné*[1]) *světlo*," což jest u knížete Apoštolův, s největší pochotností srdce zakoušeli, a „*věříce*[2]) *radovali se radostí nevýmluvnou.*" Dobře tedy věřící nejprvé, že v Boha věří, vyznávají, jehožto velebnost podlé slov Jeremiášových[3]) „*nepostižitelnou*" pravíme. „*V světle zajisté*", jakž tvrdí Apoštol[4]), „*přebývá nepřístupném, jehož žádný člověk neviděl aniž také viděti může*;" jelikož k Mojžíšovi mluvil řka[5]): „*Neuzří mne člověk, aby živ zůstal.*"

II. Nebo aby mysl naše až k Bohu, nad nějž nic není vyššího, dostoupila, nevyhnutelnou potřebou jest jí dokona smyslův se odtáhnouti, kteréžto však moci v tomto životě činem přirozeným nemáme. Ale jakž tomu koliv tak jest, „*nezanechal však sebe Bůh*", jak dí Apoštol[6]), „*bez osvědčení, dobročině s nebe, dávaje deště a ourodné časy, naplňuje pokrmem a utěšením srdce naše.*" A to příčinou bylo mudrcům, aby nic mrzkého o Bohu nemyslili; a cožkoliv tělesného, cožkoliv složitého a nahodilého jest, od něho co nejdále odmítali; jemuž i dostatečnou moc a hojnost všeho dobrého připisovali,

---

[1]) 1. Petr. 2. 9. [2]) 1. Petr. 1. 8. [3]) Jer. 32. 19. [4]) Tim. 6. 16.
[5]) Exod. 33. 20. [6]) Skutk. Ap. 14. 16.

tak že od něho, jako z věčného jakéhosi a nevyčerpaného zdroje dobroty a milostivosti, ku všem stvořeným věcem a bytostem vše to, co dobrého a dokonalého jest, se rozplývá; i nazývali ho moudrým, pravdy původcem a milovným, spravedlivým, na nejvýše dobročinným a jinými jmeny, v nichž se nejvyšší a svrchovaná dokonalosť uzavírá; i to pravili, že jeho nesmírná a neobmezená mocnosť všeliké místo naplňuje a všemi věcmi se rozprostírá.

III. To z písem svatých mnohem lépe známo jest a jasněji, jako z onoho místa[1]): „*Bůh jest Duch;*“ tolikéž[2]): „*Buďte dokonalí, jako i Otec váš v nebesích dokonalý jest;*“ tož[3]): „*Všecky věci jsou nahé a odkryté před očima jeho;*“ i ono[4]): „*O hlubokosti bohatství, moudrosti a vědomosti Boží;*“ potom[5]): „*Bůh pravdomluvný jest;*“ a[6]): „*Já jsem cesta a pravda a život;*“ nad to[7]): „*Spravedlnosti plna jest pravice tvá;*“ pak[8]): „*Otvíráš ruku svou a naplňuješ každého živočicha požehnáním;*“ posléze[9]): „*Kam půjdu od ducha tvého a kam před tváří tvou uteku? Jestliže bych vstoupil na nebe, tam jsi ty, pakli bych sstoupil do pekla, přítomen jsi. Bycht i vzal křídla svá na usvitě a bydlil v končinách země, i tam ruka tvá provodila by mne;*“ i[10]): „*Zdaliž nebe i země já nenaplňuji, dí Hospodin.*“

IV. Veliké a převýborné jsou ty pravdy, které o Boží přirozenosti ze skoumání věcí stvořených mudrci poznali, a které se s výroky písem svatých srovnávají a jimi potvrzují; ač z toho i potřebnosť učení nebeského poznáváme, když považíme, kterak víra nejenom to působí, jakož svrchu řečeno jest, že, čehož moudří toliko mužové dlouhým bádáním se dopracovali, to nevzdělaným také a nezkušeným lidem z ní hned zřejmé a na snadě jest, ale i to, že vědomosť, jíž se naukou víry dochází, mnohem jistější i ode všeho bludu čistější v myslech našich utkví, nežli kdybychom ty samy věci prostředky lidského vědění pochopili a jim porozuměli. A oč výtečnějším musí býti poznání by-

[1]) Jan 4. 24. [2]) Mat. 5. 48. [3]) Žid. 4. 13. [4]) Řím. 11. 33. [5]) Řím. 3. 4. [6]) Jan 14. 6. [7]) Žalm. 47. 11. [8]) Žalm. 144. 16. [9]) Žalm. 138. 7, 8, 9. [10]) Jerem. 23. 24.

tosti Boží, k němuž ne všem obecně pozorování přírody, ale věřícím vlastně víry světlo cestu otevřelo?

V. To však obsaženo jest v článcích vyznání Apoštolského, které nám jednotu Božské bytnosti a rozdílnost tří osob, potom pak, že sám Bůh jest posledním cílem a koncem člověka, oznamují, od něhož dědictví věčného blahoslavenství v nebesích očekávati jest; ježto od sv. Pavla víme, že[1]) Bůh těm, kteří ho hledají, odplatitelem jest. Jak veliké toto jest, a zdaliž toho spůsobu jest to dobro, k němuž lidské poznání nabyti mohlo naděje, dávno před týmž Apoštolem[2]) prorok Isaiaš těmito slovy ukázal[3]): „*Od věku neslýchali, aniž ušima pochopili; oko nevidělo, Bože, krom tebe, co jsi připravil očekávajícím tebe.*“

* OTÁZKA VII.

Že jeden Bůh jest a ne více Bohův, vyznávati jest. *

Ale podlé toho, což jsme pravili, vyznávati jest, že jeden i Bůh jest a nikoli více Bohův. Nebo poněvadž Bohu nejvyšší dobrotu a dokonalosť přičítáme, tedy býti nemůže, aby se to, co jest nejvyšší a nejdokonalejší, nalézalo při více bytostech. Jestliže tedy komu něco k svrchovanosti schází, tím samým nedokonalý jest; a protož Boží přirozenosť jemu nepříleží. Toto pak mnohými místy písem svatých dá se dovoditi; psáno jest zajisté[4]): „*Slyš Israeli, Hospodin Bůh náš, Hospodin jeden jest;*“ mimo to jest Hospodinovo přikázání[5]): „*Nebudeš míti Bohů jiných mimo mne;*“ potom skrze Proroka často připomíná[6]): „*Já první a já poslední, a kromě mne není Boha.*“ Apoštol také zjevně svědčí[7]): „*Jeden Pán, jedna víra, jeden křest.*“

* OTÁZKA VIII.

Stvořeným bytostem dává se někdy jmeno Boží, avšak nevlastně. *

Aniž pak nám to buď s podívením, že někdy písma svatá jmeno Boží i stvořeným bytostem přikládají. Nebo že proroky i soudce Bohy pojmenovala, to ne-

---

[1]) Žid. 11. 6. [2]) 1 Kor. 2. 9. [3]) Isai. 64. 4. [4]) Deut. 6. 4. [5]) Exod. 20. 3. [6]) Isai. 44. 6. [7]) Efes. 4. 5.

stalo se po příkladu pohanův, kteří sobě více Bohův v zpozdilé bezbožnosti vymyslili; alebrž chtěla jakýmsi mluvení obyčejem vyznačiti vynikající některou moc aneb úřad, který Božím darem jim postoupen byl. Že tedy Bůh přirozeností, podstatou, bytností jeden jest, jakožto k utvrzení pravdy ve vyznání sněmu Nicenského vysloveno, věří a vyznává víra křesťanská; ale výše ještě vstupujíc tak Boha jediného rozumí, že jedinost v Trojici, a Trojici v jedinosti zvelebuje; o kterémžto tajemství nám nyní mluviti úlohou jest.

* OTÁZKA IX.

Otce.

Bůh všeobecným spůsobem Otcem všech lidí, obzvláštním pak Otcem křesťanův se nazývá. *

I následuje pak ve vyznání Apoštolském: „Otce;“ ale poněvadž jmeno Otce ne z jedné příčiny Bohu se přisuzuje, dříve objasniti jest, který jest vlastnější význam toho místa. I někteří, jejichž temnostem víry světla se nedostalo, srozuměli, že Bůh věčnou podstatou jest, z níž věci vznikly, a jejížto prozřetedlností všecko se řídí a v svém řádu a stavu se zachovává. Od lidských tedy věcí vzali podobenství a jakož toho, od něhož rodina pošla a jehož vůlí a mocí se spravuje, otcem jmenovali: tak i za tou příčinou stalo se, že za slušné měli, aby Bůh, jehož za původce a ředitele všech věcí uznávali, Otcem nazýván byl. Téhož jmena i písma svatá užívala, když o Bohu mluvíce k tomu ukazovala, že přisouditi jemu sluší stvoření všech věcí, moc i divuplnou prozřetedlnost. Čteme zajisté[1]): *„Zdaliž on není Otec tvůj, kterýž vládne tebou, a učinil, a stvořil tebe?“* a na jiném místě[2]): *„Zdaliž není jeden Otec všech nás? zdali jeden Bůh nestvořil nás?“*

II. Avšak mnohem hustěji a obzvláštním jakýmsi pojmenováním, ponejvíce v knihách nového zákona, nazývá se Bůh Otcem křesťanův, kteří nepřijali *„ducha*[3]*) služebnosti v bázni, ale přijali ducha vyvolení synův Božích, v němžto voláme: Abba, Otče;“* takovou zajisté *„lásku*[4]*) prokázal nám Otec, abychom synové*

[1]) Deut. 32. 6. [2]) Mal. 2. 10. [3]) Řím. 8. 15. [4]) 1. Jan 3. 1.

Boží slouli a byli; jestliže pak synové[1]*, tedy i dědicové, dědicové zajisté Boží, spolu pak dědicové Kristovi, kterýž jest prvorozený*[2]*) mezi mnohými bratřími; a nestydí*[3]*) se nás nazývati bratry.*" Buďže tedy k obecné příčině stvoření a opatrování, aneb k obzvláštní duchovního vyvolení hledíme, právem věřící vyznávají, že věří v Boha Otce.

* OTÁZKA X.

O tajemstvích, jež z toho slova Otce vážiti sluší, a o rozdílnosti osob Božských. *

I. Ale mimo ty pravdy, jež jsme vyložili, duchovní pastýř učiti bude, že při slyšení jmena Otce k vyšším tajemstvím mysli pozdvihnouti sluší. Nebo, což v světle onom nepřistupitelném, v němž přebývá Bůh, více uzavřeno a ukryto jest, a čehož lidský rozum a důvtip domysliti se, aneb ani tušiti nemohl, to slovem Otce Boží věštby nám odhalují.

II. Ukazuje to slovo, že v jedné Božské bytnosti ne jednu toliko osobu, ale rozdílnost osob věřiti jest. Tři zajisté jsou v jednom Božství osoby: Otce, kterýž od nikoho zplozen není; Syna, kterýž před všemi věky od Otce zplozen jest; Ducha svatého, který též od věčnosti z Otce a Syna vychází. Avšak Otec jest v jediné Božské podstatě první osoba, kterýž s jednorozeným Synem svým a Duchem svatým jeden jest Bůh, jeden jest Pán; nikoliv v jedinosti jedné osoby, ale v Trojici jedné podstaty.

III. Ale však tyto tři osoby, ježto v nich něco nejednostejného aneb nerovného představovati sobě nepravé jest, toliko jen svými obzvláštnostmi rozdílné se myslí. Otec totiž nezplozený jest; Syn od Otce zplozený; Duch svatý od obou vychází. A k tomu tak tří osob jednu a touž bytnost, jednu a touž podstatu vyznáváme, že, vyznávajíce pravé a věčné Božství, věříme, že i v osobách zvláštnost, i v bytnosti jednost i v Trojici rovnost nábožně a svatě velebiti jest. Nebo když pravíme, že Otcova první jest osoba, tomu ne tak rozuměti jest, jakobychom sobě něco

[1]) Řím. 8. 17. [2]) Řím. 8. 29. [3]) Žid. 2. 11.

v Trojici dřívějšího aneb pozdějšího, většího aneb menšího představovali; odstupiž takováto od myslí věřících nepravosť, anoť jednu a touž věčnosť, jednu a touž slávy velebnosť ve třech osobách křesťanské náboženství prohlašuje.

IV. Ale že Otec sám jest počátek, jsa bez počátku, proto v pravdě a beze vší pochybnosti, že první jest osoba, tvrdíme; kteráž pak jakož Otcovou zvláštností rozdílná jest, tak i na ni jedinou po přednosti to připadá, že Syna od věčnosti zplodila. A že vždycky Bůh spolu i Otcem byl, to se nám na rozum dává, když jmena Boha i Otce spojená v tomto vyznání vyslovujeme. Avšak, když již s poznáním a vykládáním žádné věci, nežli této ze všech nejvznešenější a nejsnadnější, nemůžeme obírati se nebezpečněji aneb v nižádné tíže zblouditi: vyučuj pastýř duchovní, že svědomitě podržeti náleží zvláštních slov bytnosti a osoby, jimiž se toto tajemství vyznamenává, a ať vědí věřící, že jednosť jest v bytnosti, rozdílnosť však v osobách. Ale hlouběji tajemství tohoto vyšetřovati nemáme, pamětlivi jsouce onoho výroku[1]): „*Kdo zkoumatelem jest velebnosti, zachvácen bude od slávy.*“ To zajisté postačiti má, když věrou jistotu a bezpečnosť toho máme, že nás Bůh, jehož výrokům nepřisvědčovati nejkrajnější zpozdilosti a bídy by bylo, tak poučil, řka[2]): „*Učte všecky národy, křtíce je ve jmeno Otce i Syna i Ducha svatého.*“ A zase[3]): *Tři jsou, kteří svědectví vydávají na nebi, Otec, Slovo a Duch svatý, a ti tří jedno jsou.*“

V. Modli se však ustavičně ten a pros Boha Otce, jenž všecky věci z ničehož učinil a řídí[4]) vše líbezně, jenž nám dal moc syny Božími býti[5]), jenž tajemství Trojice lidské mysli zjevil; modli se, pravím, bez přestání ten, kdo z milosti Boží tuto víru do sebe má, aby, buda jednou do věčných stánků přijat, hoden byl spatřiti, jaká jest tato tak předivná plodnosť Boha Otce, že sebe sám v sobě vzhlédaje a poznávaje, rovného a jednostejného sobě Syna zplozuje; i kterakým

[1]) Přísl. 25. 27. [2]) Mat. 28. 19. [3]) 1 Jan 5. 7. [4]) Moudr. 8. 1. [5]) Jan 1. 12.

spůsobem oboudvou tatáž naskrze a rovná lásky libost, jež Duch svatý jest, od Otce a Syna vycházející, zploditele a zplozeného věčným a nerozlučitelným svazkem mezi sebou víže; a tak Božské Trojice jedna jest bytnost a tří osob dokonalá rozdílnost.

* OTÁZKA XI.

Všemohoucího.

Jmenem všemohoucího co zde vyrozumíváme. *

Jest obyčej písmům svatým, že rozličnými slovy nejvyšší moc a nesmírnou velebnost Boží znamenají, aby ukázala, s kterakou úctivostí a nábožností jeho nejsvětější bytosti kořiti se náleží; ale především vyučuj pastýř duchovní, že se jemu všemohoucnost nejhustěji připisuje. On sám zajisté o sobě dí[1]): *„Já jsem Hospodin všemohoucí;“* a opět Jakob, když syny k Josefovi (do Egypta) posílal, takto jim žehnal[2]): *„Bůh pak můj všemohoucí učiniž vám ho dobrotivého;“* potom pak v zjevení psáno jest[3]): *„Pán Bůh, kterýž jest a kterýž byl a kterýž přijíti má, všemohoucí,“* a na jiném místě[4]): *„Den veliký Boha všemohoucího,“* se jmenuje. Někdy i více slovy totéž se znamenává. I náleží sem, co se praví[5]): *„Nebude nemožné u Boha všeliké slovo.“* *„Zdali*[6]) *ruka Hospodinova jest nemocna?“* tolikéž[7]): *„Ty Pane, máš moc, když bys chtěl,“* a jiné podobné. A z těchto rozličných výroků v porozumí se tomu, což v jediném slově všemohoucího patrně obsaženo jest. Rozumíme však tím jmenem to, že ničehož není, ničehož myslí a přemítáním vytvořiti se nedá, čehož by Bůh učiniti nemohl. A zajisté nejenom to, což, byť i sebe větší bylo, avšak poněkud do oboru přemítání našeho padá, moc má učiniti, jako aby všecky věci v nic se rozpadaly a více jiných světův z ničehož opět hned povstalo, ale i mnohé větší věci ještě v moci jeho jsou, jichž lidské mysli a rozumnosti nelze se dohádati.

---

[1]) Gen. 17. 1. [2]) Gen. 43. 14. [3]) Zjev. 1. 8. [4]) Zjev. 16. 14.
[5]) Luk. 1. 37. [6]) Num. 11. 23. 7) Mudr. 12. 18.

* OTÁZKA XII.

Ačkoliv Bůh jest všemohoucí, hřešiti však aneb klamán býti nemůže. *

Ale ač všecko Bůh může, lháti však, aneb klamati, aneb klamán býti, anebo hřešiti, aneb zahynouti, aneb nevěděti něčeho nemůže. To zajisté na takou bytosť připadá, jejížto konání nedokonalé jest; o Bohu však, jehož každý čin nejdokonalejší jest, pravíme proto, že toho nemůže, poněvadž moci to znamením slabosti jest, nikoliv však nejvyšší a neobmezené nade vším mocnosti, jakouž on do sebe má. Věříme tedy, že Bůh všemohoucí jest, však tak, že od něho daleko vše býti myslíme, což dokonalé jeho bytnosti není na nejvýše příslušné a s ní shodné.

* OTÁZKA XIII.

Proč se u vyznání Apoštolském ze všech Božích vlastností jen o všemohoucnosti zmínka činí, a jaký této víry jest užitek. *

I. Ukazuj pak farář, kterak dobře a moudře učiněno, že se s pomíjením jiných jmen, která se Bohu přisuzují, toto jediné nám k věření v Apoštolském vyznání předkládá. Nebo když Boha všemohoucím uznáváme, spolu i k tomu znáti se musíme, že má všech věcí vědomosť a že vše podrobeno jest jeho panství a vládě. Poněvadž však o tom nepochybujeme, aby vše od něho učiněno býti mohlo, jde ovšem odtud, že i ostatní dokonalosti za nepochybné máme; kterýchžto kdyby se mu nedostávalo, kterak by všemohoucím byl, nijakž vyrozuměti bychom nemohli. Mimo to nepřispívá žádná věc v takové míře k utvrzení víry a naděje naší, jako to, když vštípené v myslech svých to chováme, že vše od Boha učiněno býti může. Nebo což by koliv potom ještě věřiti příslušelo, jak by koliv veliké a předivné bylo, a přirozený řád věcí a míru přesahovalo, tomu všemu snadno lidský rozum, jakmile známosti o všemohoucnosti Boží nabyl, beze všeho váhání přisvědčí; anobrž čím větší jsou ty pravdy, které Božské věštby zjevují, tím ochotněji víru jim přiložiti za potřebné uzná. Jest-li pak i dobrého něco očekávati, tehdy nikdy mysl velikostí věci, jíž sobě žádá, neklesne, ale vzchopí se a utvrdí,

často na to pomýšlejíc, že ničehož není, což by od všemoucího Boha učiněno býti nemohlo.

II. Pročež třeba jest nám touto věrou opatřiti se po přednosti tehdy, když nutkáni býváme vykonati veliké nějaké skutky ku prospěchu a užitku bližnímu, aneb když chceme něčeho od Boha modlitbou dosíci. O prvním zajisté poučil nás sám Spasitel, když Apoštoly z malé víry káraje pravil[1]): *„Budete-li míti víru jako zrno hořčičné, a řeknete-li této hoře: jdi odsud, i půjde, a nebude vám nic nemožného.“* O druhém pak svatý Jakob takto svědčil[2]): *„Žádej s důvěrností nic nepochybuje; nebo kdo pochybuje, podoben jest vlnám mořským, jež vítr žene a zmítá; protož nedomnívej se člověk ten, by co vzíti měl od Pána.“*

III. Nad to ještě přináší nám tato víra mnohé jiné výhody a užitky, především však vede nás ke vší skrovnosti a pokoře; nebo takto dí kníže Apoštolův[3]): *„Pokořte se pod mocnou rukou Boží.“* Napomíná však také, abychom se nestrachovali, kde není třeba strachu, ale abychom se jediného Boha báli, v jehožto moci postaveni jsme my i vše, což našeho jest. Dí zajisté Spasitel náš[4]): *„Ukáži vám, koho se máte báti. Bojte se toho, který když zabije, má moc uvrhnouti do pekelného ohně.“*

IV. Posléze prospívá nám tato víra k poznání a velebení nesmírných nám od Boha prokázaných dobrodiní. Nebo kdož Boha všemohoucího na mysli má, nemůže tak nevděčného srdce býti, aby častěji nezvolal[5]): *„Veliké věci učinil mi ten, jenž jest mocný.“*

* OTÁZKA XIV.

Všemohoucnosť nepřivlastňuje se zde Otci tak, jakoby i Synu aneb Duchu svatému nepříslušela. *

Ale že v tomto článku Otce všemohoucím nazýváme, z toho nesmí nikdo v ten blud vcházeti, aby se domníval, že tak jemu to jmeno přivlastněno jest, jakoby i Synu a Duchu svatému obecné nebylo. Nebo jakož pravíme, že Bůh Otec, Bůh Syn, Bůh Duch

[1]) Mat. 17. 19. [2]) Jak. 1. 6, 7. [3]) 1 Petr. 5. 6. [4]) Luk. 12. 5. [5]) Luk. 1. 49.

svatý, nikoliv však tří Bohové, ale jeden Bůh jest: rovněž tak seznáváme, že Otec a Syn i Duch svatý všemohoucí, nikoliv však tří všemohoucí, ale jeden všemohoucí jest. Avšak obzvláštním jakýmsi činem Otce, jenž zřídlo všeho vzniku jest, tím jmenem jmenujeme, jakož i Synu, jenž věčné Slovo Otcovo jest, moudrosť, a Duchu svatému, jenž vespolná obou láska jest, dobrotivosť připisujeme; ačkoliv tato a jiná podobná jmena vedlé pravidla víry katolické obecně o všech třech osobách se praví.

* OTÁZKA V.

Stvořitele nebe i země.

Jak a proč Bůh zemi i nebe stvořil? *

I. Jak potřebno bude, aby se známosť všemohoucího Boha něco dříve věřícím podala, poznati lze z toho, což nyní o stvoření všech věcí vykládati přijde. Nebo v zázrak tak velikého díla snadněji se uvěří, když žádného místa se nezanechá pochybovati o nesmírné moci stvořitelově. Bůh zajisté ne z hmoty nějaké svět vzdělal, ale z ničehož jej stvořil, a to učinil, nejsa k tomu nižádnou mocí aneb potřebností dohánění, ale z vlastní své vůle a libosti. Aniž pak cosi jiného bylo příčinou, jež ho k dílu tvoření nutkala, leč to, aby věcem, kterézby od něho učiněny byly, dobrotivosť svou prokázal. Nebo Boží přirozenosť, jsouc sama v sobě nejvýše blažena, nižádné věci nepozbývá, jako praví David[1]): *„Řekl jsem Pánu, Bůh můj jsi ty, nebo dobrých věcí mých nepotřebuješ.“*

II. Jakož pak, jsa svou dobrotivostí veden, vše, cožkoliv[2]) chtěl, učinil: rovněž tak nespravoval se, když veškery věci zakládal, příkladem nějakým, aneb podobou, kterážby vně před ním postavena byla, ale poněvadž vzor všech věcí v Božské rozumnosti se chová, na ten nejvyšší umělec sám v sobě vzhlédaje, a jej jako napodobuje, nejvyšší vlastní svou moudrostí a neobmezenou mocí veškery věci na počátku stvořil. *„On“* zajisté[3]) *„řekl a učiněny jsou, on přikázal a stvořeny jsou.“*

[1]) Žalm. 15. 2. [2]) Žalm 113. 3. [3]) Žalm. 148. 5.

* OTAZKA XVI.

Co nebem a zemí na tomto místě rozuměti jest? *

Avšak jménem nebe a země rozuměti jest vše, cožkoliv nebe a země v sobě obsahuje. Nebo mimo nebesa, která dílem prstův jeho Prorok nazval[1]), přičinil i světlost slunce a měsíce i okrasu ostatních hvězd; a[2]), aby byla na znamení časův, dnův a let, vyměřil nebeským tělesům jistý a stálý běh, tak že nic nad ustavičné jejich otáčení rychlejšího, nic nad rychlost tuto bezpečnějšího uznamenati se nedá.

* OTÁZKA XVII.

O stvoření nebes duchovních, to jest andělův. *

I. Nad to duchovní svět a nesčíslné anděly, již by Bohu sloužili a přistávali, sám z ničehož stvořil, kteréž potom přepodivným darem milosti své a moci zveličil a ozdobil. Nebo když toto jest v písmech svatých, že ďábel „*v pravdě*[3]) *nestál*“: tedy jest patrno, že on a ostatní zpronevěřilí andělé od počátku vzniku svého milostí obdařeni byli. O čemž takto jest u svatého Augustina[4]): „*S dobrou vůlí, to jest, s láskou čistou, kterouž se jeho přidržují, Bůh anděly stvořil, spolu při nich i založiv přirozenost i udělivjim milosti. Odtud věřiti náleží, že bez dobré vůle neboli bez lásky k Bohu nikdy svatí andělé nebyli.*“

II. Co se pak vědomosti týká, o tom jest ono svědectví písem svatých[5]): „*Ty pak pane, můj králi, moudrý jsi, jako má moudrost anděl Boží, aby porozuměl všechněm věcem na zemi.*“ Posléze mocnost jim přisoudil svatý David těmito slovy[6]): „*Andělé jeho mocní v síle, činící slovo jeho.*“ A za touto příčinou nazývají se často v písmech svatých mocnostmi a zástupy Hospodinovými[7]). Ale, jakož koliv tito všickni nebeskými dary ozdobeni byli, přemnozí však, kteříž od Boha otce a stvořitele svého odpadli, svrženi byli s nejvyšších oněch sídel blaženosti a, jsouce do nejtmavějšího země žaláře uzavřeni, věčné pokuty pýchy své snášejí; o kterýchžto

[1]) Žalm. 8. 4. [2]) Gen. 1. 14. [3]) Jan 8. 44. [4]) O městě Božím 12. 9. [5]) 2 Král. 14. 20. [6]) Žalm. 102. 20. [7]) Žalm. 23. 10; 45. 8; 58. 6. Isai. 6. 3.

kníže Apoštolův piše v tento spůsob[1]): „*Bůh andělům hřešícím neodpustil, ale pekelnými provazy je do pekla strhnuv, vydal k mučení, aby k soudu chováni byli.*“

* OTÁZKA XVIII.

O stvoření země.

Ale však i zemi, na pevném základu svém založené[2]), Bůh slovem svým přikázal uprostřed světa státi, a spůsobil, že vystoupily hory a sestoupily roviny v místo, kteréž založil jim; a, aby proudy vod jí nezatápěly, meze položil, kterých nepřestoupí, aniž se navrátí přikryt země. Potom nejenom stromovím a všelikou rostlin a květin rozmanitostí přioděl a ozdobil, ale také nesčíslnými rody živočichův, jakož před tím vody a vzduch, tak i nyní zemi naplnil.

* OTÁZKA XIX.

O stvoření člověka. *

Naposledy pak z hlíny země učinil člověka, tak jej podlé těla přispůsobiv a upraviv, že sice ne z moci přirozenosti samé, ale Božským dobrodiním nesmrtedlný byl a prázden utrpení. Což se pak duše dotýče, připodobil jej k obrazu a podobenství svému, a svobodnou jemu vůli dal; a mimo to uspořádal v něm tak všecka hnutí duše a žádosti její, že rozkazu rozumu vždycky poslušny byly. Nad to předivný dar prvotné spravedlnosti přidal a potom chtěl, aby ostatním živočichům hlavou byl; což ovšem snadno bude farářům ku poučení věřících ze svatých příběhův první knihy Mojžíšovy seznati.

* OTÁZKA XX.

V slovech nebe a země zavírají se všecky věci viditelné i neviditelné. *

To tedy má se o stvoření všech věcí slovy nebe a země rozuměti; což vše krátce ovšem Prorok zahrnul v těchto slovech[3]): „*Tvá jsou nebesa a tvá jest země; okršlek země a plnost její ty jsi založil.*“ Ale mnohem ještě kratčeji naznačili to Otcové Nicénského

[1]) 2 Petr 2. 4. [2]) Žalm. 103. 5, 8. [3]) Žalm. 88. 12.

sněmu, přičinivše u vyznání víry dvě tato slova: „*viditelných i neviditelných věcí.*“ Nebo cožkoliv veškerenstvem světa obsaženo jest, a o čemžkoliv vyznáváme, že od Boha stvořeno, to vše buď pod smysly padá a viditelné se nazývá, anebo myslí a rozumností pochopiti se nám dá, a to znamená se jmenem věcí neviditelných.

* OTÁZKA XXI.

Věci Boží mocí stvořené nemohou bez jeho řízení a péče trvati.*

Nesluší však tak v Boha, stvořitele a původce všech věcí věřiti, abychom se domnívali, jakoby po dokonání a ukončení díla věci ty, které od něho učiněny jsou, pořád bez neskonalé jeho moci trvati mohly. Nebo jakož svrchovanou mocí, moudrostí a dobrotivostí stvořitelovou spůsobeno, že všecky věci jsou: rovněž tak by se i, kdyby tvorům učiněným neustálá jeho prozřetedlnosť přítomná nebyla, a jich touž mocí, kterouž na počátku ustaveny jsou, nezachovávala, hned v nic rozpadaly. I dosvědčuje toho písmo, řkouc[1]): „*Kterak by mohlo co zůstati, kdybys ty byl nechtěl? aneb coby od tebe povoláno nebylo, kterakby mohlo zachováno býti?*“

* OTÁZKA XXII.

Bůh, řídě všecky věci, neruší moci sil stvořených.*

Bůh pak nejenom vše, což jest, prozřetedlností svou zachovává a řídí, ale i, což se hýbe a činné jest, vnitřní mocí k pohybu a činnosti tak pobádá, že, ač působivosti sil stvořených nepřekáží, je však předchází, jelikož se jeho nejskrytější mocnosť na všecky jednotlivé věci táhne a, jak se v knize Moudrosti dokládá[2]): „*dosáhá od konce do konce mocně a řídí všecko líbezně.*“ Protož řekl Apoštol, když Athénským zvěstoval Boha, kterého neznajíce cili[3]): „*Není daleko od jednoho každého z nás; neboť v něm živi jsme, a hýbáme se, a trváme.*“

* OTÁZKA XXIII.

Stvoření věcí jediné Bohu Otci přičítati nesluší.*

A to o vyložení prvního článku dosti bude, když

[1]) Moudr. 11. 26. [2]) Moudr. 8. 1. [3]) Skut. ap. 17. 27, 28.

ještě to připomeneme, že dílo stvoření všem osobám svaté a nerozdílné Trojice obecné jest. Nebo podlé učení Apoštolského vyznáváme v tomto článku Otce stvořitele nebe i země; v písmech svatých pak čteme o Synu[1]): *„Všecko skrze něho učiněno jest,“* a o Duchu svatém[2]): *„Duch Boží vznášel se nad vodami;“* a jinde[3]): *„Slovem Hospodinovým nebesa utvrzena jsou, a duchem úst jeho všecka moc jejich.“*

HLAVA III.

O druhém článku víry.

I v Ježíše Krista, Syna jeho jediného, Pána našeho.

* OTÁZKA I.

O druhém článku a o užitku z vyznávání jeho. *

Jak předivný a přehojný jest užitek, jenž z víry a vyznávání tohoto článku vyplynul pokolení lidskému, ukazuje i ono svědectví svatého Jana[4]): *„Kdožby koli vyznával, že Ježíš jest Syn Boží, Bůh v něm zůstává, a on v Bohu;“* i blahoslavení dosvědčuje, kteréž Kristus Pán učinil knížeti Apoštolův[5]): *„Blahoslavený jsi Šimone, synu Jonášův; neboť tělo a krev nezjevily tobě, ale Otec můj, který jest v nebesích.“* Toť zajisté nejpevnější základ jest našeho spasení a vykoupení.

* OTÁZKA II.

Z čeho poznává se nejvíce velikosť dobrodiní v tomto článku předloženého. *

Ale poněvadž se velikosti předivného tohoto užitku nejlépe porozumí ze ztráty přeblaženého onoho stavu, v kterémž Bůh první lidi postavil: o to péči vedíž farář, aby věřící příčinu obecných běd a strastí seznali. Nebo když Adam poslušenství Božího se zhostil, a zá-

[1]) Jan 1. 3. [2]) Gen. 1. 2. [3]) Žalm. 32. 6. [4]) 1 Jan 4. 15. [5]) Mat. 16. 17.

pověď onu porušil[1]): *„Ze všelikého dřeva rajského jez, ze dřeva pak vědění dobrého a zlého ať nejíš, nebo v kterýby koli den z něho jedl, smrtí umřeš“*: tehdy upadl do svrchované oné bídy, že svatosti a spravedlnosti, v níž byl postaven, pozbyl, a ostatní strasti na se uvalil, které svatý sněm Tridentský obšírněji vyložil[2]). A proto bude na to poukázáno, že hřích a pokuta hříchu na jediném Adamovi nezůstaly, ale že od něho, jako ze semene a původu, na veškeré potomstvo právem přešly.

* OTÁZKA III.

Nikdo, leč Kristus, nemohl obnoviti pokolení lidské. *

Když tedy pokolení naše s nejvyššího stupně důstojnosti své spadlo, nižádnou měrou možné nebylo silám lidským aneb andělským, pozdvihnouti je odtud, a v předešlý stav zase uvesti. Protož zbývala jen ta pomoc ze záhuby a strasti, aby Syn Boží, přijma na se křehkost tělesenství našeho, neskonalou svou mocností neskonalou zrušil moc hříchu, a nás na novo smířil s Bohem krví svou.

* OTÁZKA IV.

Bez víry u vykoupení nikdo nikdy spasen býti nemohl, a proto od počátku světa o Kristu často předpovídáno jest. *

I. Víra pak a vyznání tohoto vykoupení, kteréž Bůh na počátku předoznámil, jest lidem k dojití spasení potřebná a vždycky potřebná bývala; neboť při onom odsouzení pokolení lidského, které hned po hříchu nastoupilo, ukázána byla také naděje vykoupení oněmi slovy, kterými ďáblovi vlastní jeho škodu, již z vysvobození člověčenstva vziti měl, ohlásil[3]): *„Nepřátelství položím mezi tebou a ženou, semenem tvým a semenem jejím; ona potře hlavu tvou a ty úklady strojiti budeš patě její;“* a potom totéž zaslíbení často ztvrzoval, a místnější o svém úmyslu návěští dával především těm lidem, kterýmž ráčil obzvláštní svou blahovolnost prokazovati; mezi jinými však, jakož arci-

[1]) Gen. 2. 16, 17. [2]) Sess. V. (dne 17. měs. Června 1546) decret. de peccato originali. [3]) Gen. 3. 15.

otci Abrahamovi toto tajemství častěji na srozuměnou dával, tak obzvláštně tehdy zřejměji objasnil, když on rozkazu Božího jsa poslušen, jediného syna svého Isaka obětovati chtěl; nebo řekl[1]: „*Že jsi učinil tu věc, a neušetřil jsi syna svého jednorozeného pro mne, požehnám tobě a rozmnožím símě tvé jako hvězdy nebeské, a jako písek, kterýž jest na břehu mořském; vládnouti bude símě tvé branami nepřátel tvých a požehnáni budou v semeni tvém všickni národové země, protože jsi uposlechl hlasu mého.*“ A z těchto slov snadno dalo se zavříti, že z rodu Abrahamova bude ten, jenž všecky lidi od přeukrutné nadvlády ďáblovy vysvobodí a spasení jim zjedná. Aby pak on Syn Boží byl, narozený podlé těla ze semene Abrahamova, nevyhnutelné bylo. Ne tak dlouho potom Hospodin, chtěje, aby paměť tohoto zaslíbení se zachovala, touž smlouvu stvrdil s Jakobem vnukem Abrahamovým; nebo když Jakob ve snách viděl řebřík stojící na zemi a vrch jeho dotýkající se nebe, i anděly Boží vstupující a sestupující po něm, jakož svědčí písmo: tehdy slyšel také Hospodina, an zpoléhaje na řebřík jemu vece[2]): „*Já jsem Hospodin, Bůh Abrahama, otce tvého, a Bůh Isaka. Zemi, na které spíš, tobě dám i semeni tvému; a bude símě tvé jako prach země; rozšířen budeš na západ i na východ i na půlnoc i na poledne, a požehnána budou v tobě a v semeni tvém všecka pokolení země.*“

II. I potom nepřestával Bůh obnovováním též památky svého zaslíbení vzbuzovati i v pokolení Abrahamově i v mnohých jiných lidech očekávání Spasitele; ant po zřízení obce a náboženství Židovského známější národu svému býti počínal. Nebo i němé věci na rozum dávaly, i lidé předpovídali, která a jak veliká dobrodiní nám Spasitel onen a Vykupitel náš Kristus Ježíš přinesti má. I prorokové, jichžto duch nebeským světlem osvícen byl, lidu předpovídali narození Syna Božího, zázračné jeho skutky, jež jsa člověkem zrozen učinil, jeho učení, obyčeje, obcování, smrt, z mrtvých vstání a jiná jeho tajemství, to vše, jako by to tehdáž přítomno bylo, veřejně oznamujíce,

[1]) Gen. 22. 16—18. [2]) Gen. 28, 12—14.

tak že, kdyby rozdílnosť času budoucího a minulého se zrušila, žádného rozdílu bychom neznamenali mezi předpověďmi prorokův a kázáním Apoštolův, žádného rozdílu mezi věrou starodávních arciotcův a věrou naší.

Ale již vidí se za slušné o jednotlivých článku částkách mluviti.

* OTÁZKA V.

O jmenu Ježíš, které Kristu vlastně přísluší. *

Ježíš jest vlastní jmeno toho, jenž jest Bůh i člověk, a vyznamenává Spasitele; dáno jest jemu ne ovšem náhodou aneb vůlí lidskou, ale z rady a rozkazu Božího. Anděl zajisté Marii matce takto zvěstoval[1]): *„Aj počneš v životě a porodíš syna a nazůveš jmeno jeho Ježíš.“* A potom Josefovi, jemuž Panna zasnoubena byla, nejenom přikázal, aby tím jmenem dítě nazval, ale i vyložil, proč by tak jmenováno býti mělo, řka[2]): *„Josefe, synu Davidův, neboj se k sobě vzíti Marii manželku svou, nebo což v ní zrozeno jest, z Ducha svatého jest; porodíť pak syna a nazůveš jmeno jeho Ježíš; onť zajisté vysvobodí lid svůj od hříchů jejich.“*

* OTÁZKA VI.

Nestalo se to za touž příčinou, že jmeno to i jiným některým lidem dáno jest. *

I mnozí sice v písmech svatých byli tohoto jmena; nebo též jmeno měl syn Navův[3]), nástupce Mojžíšův, kterýž lid od Mojžíše z Egypta vysvobozený do země zaslíbené uvedl, což tomuto odepřeno bylo. Týmž jmenem nazván jest i syn kněze Josedeka[4]). Ale jak mnohem pravdivěji sluší Spasitele našeho tím jmenem nazývati, kterýž ne jednomu některému národu, ale všem všech věkův lidem, ne ovšem hladem aneb pan-stvím Egyptským nebo Babylonským utlačovaným, ale v stínu smrti sedícím a nejtvrdšími okovy hříchu a ďábla sevřeným, světlo, svobodu a spasení dal, kterýž

[1]) Luk. 1. 31. [2]) Mat. 1. 20, 21. [3]) Exod. 17. 9; 24. 13; Num. 11. 28. Joz. 1. 1.; 2, 1.; 2. Esdra. 8. 17. [4]) 1. Esdr. 3. 2.; 2. Esdra. 12. 26. Agg. 1. 1. Zach. 3. 1.

jim práva a dědictví království nebeského dobyl, kterýž je s Bohem Otcem zase smířil? V těchto jmenovcích vidíme Krista Pána jako předpodobeného, od něhožto těmi dobrodiními, jež jsme vytknuli, obsypáno jest pokolení lidské. I ta jmena, kteráž mimo to vedlé předpovědění Synu Božímu z vnuknutí Božského dána býti měla, v tomto jednom jmenu Ježíš obsažena jsou; anať zajisté ostatní jmena spasení, které nám zjednati měl, jen z některé stránky naznačují, toto samo moc a spůsob veškerého spasení lidského v sobě zahrnulo. c)

* OTÁZKA VII.

Což znamená jmeno Kristus a z kterých příčin Pánu Ježíši přísluší. *

I. Jmenu Ježíš přidáno jest i jmeno Kristus, což pomazaného znamená; jest to jmeno důstojnosti a úřadu, aniž pak jedné věci vlastní, ale obecné mnohým; nebo starodávní onino otcové naši Kristy čili pomazané (Páně) nazývali kněží a krále, kterých Bůh pro důstojnost úřadu pomazati přikázal. Kněží zajisté ti jsou, kteří ustavičnými modlitbami Bohu lid poroučejí, kteří oběti Bohu konají, kteří za lid se modlí. Králům pak řízení národův svěřeno jest a jim přísluší nejvíce moc a vážnost zákonův i život nevinných obhajovati a odvážnost vinníkův trestati. Poněvadž tedy se vidí, že oba tyto úřady moc a velebnost Boží na zemi pronášejí, proto olejem pomazávali se ti, kdož k vykonávání úřadu královského aneb kněžského vyvoleni byli. I prorokův pomazávati býval obyčej, kteříž, jsouce tlumočníci a poslové Boha nesmrtelného, nebeská tajemství nám objevovali a k polepšení mravův spasitelnými příkazy a budoucích věcí předpovídáním napomínali.

II. Avšak, když Spasitel náš Ježíš Kristus na svět přišel, tří osob úlohu a povinnosti na se vzal, Proroka, Kněze a Krále, a z těchto příčin Kristus nazván jest, i pomazán k vykonávání těchto úřadův, ne ovšem rukou některého smrtelníka, ale mocí Otce nebeského, ne pozemskou mastí, ale duchovním olejem, ježto v nejsvětější jeho duši plnost a milost Ducha

svatého, i množství všech jeho darův hojněji rozlito jest, nežliby která jiná stvořená bytosť byla uchopiti mohla. A to výborně ukázal Prorok, an k vykupiteli samému mluvě vece[1]): *„Miloval jsi spravedlnosť a nenáviděls nepravosti, proto pomazal tě, Bože, Bůh tvůj olejem radosti nad spoluoučastníky tvé.“* Totéž také, avšak mnohem zřejměji Isaiáš těmito slovy oznámil[2]): *„Duch Hospodinův nade mnou, protože Hospodin pomazal mne; k zvěstování tichým poslal mne.“*

III. A tak byl Ježíš Kristus největším prorokem a učitelem, který nás vůli Boží znáti učil, a jehož učením okršlek země známosti nebeského Otce nabyl; a toto jmeno jemu činem výbornějším a vznešenějším náleží, protože všickni, kteříkoliv poctěni byli jmenem proroka, jeho učedníci byli, a za tou obzvláštně příčinou posláni, aby Proroka tohoto, který spasit všech přijíti měl, zvěstovali. Kristus byl též Knězem, ne sice podlé řádu, podlé kteréhož v starém zákoně kněží z pokolení Levi vycházeli; nýbrž podlé onoho řádu, o kterémž David prorok pěl[3]): *„Ty jsi kněz na věky podlé řádu Melchisedechova.“* Čehož základ Apoštol[4]) v epištole k Židům zevrubně probral.

IV. Ale Krista ne jenom, jelikož Bůh jest, ale i jelikož člověk a přirozenosti naší účasten jest, také Králem býti uznáváme; o němž anděl svědčil[5]): *„Kralovati bude v domě Jakubově na věky, a království jeho nebude konce.“* A Kristovo toto království duchovní jest a věčné, i počíná se na zemi, v nebi se dokonává. Avšak služby královské s podivuhodnou prozřetedlností prokazuje církvi své. On ji řídí; on ji od útokův a úkladův nepřátelských chrání; on jí zákony předpisuje; on nejenom svatosti a spravedlnosti uděluje, ale dává i schopnosť a sílu k setrvání.

V. Ačkoliv pak v mezech království tohoto i dobří i zlí se zdržují, anobrž všickni lidé po právu k němu příslušejí: nic však méně ti před kterýmikoliv jinými svrchované dobroty a milostivosti Krále našeho zakoušejí, kteříž podlé zákonův jeho neúhonný a ne-

[1]) Žalm. 44. 8. [2]) Is. 61. 1. [3]) Žalm. 109. 4. [4]) Žid. 5. 6. [5]) Luk. 1. 32, 33.

vinný život vedou. A toto království nepřipadlo jemu po právu dědičném anebo lidském, ačkoliv rod svůj od nejslavnějších králův odvozoval: ale Králem byl proto, že Bůh naň jakožto člověka vložil tolik moci, vznešenosti a důstojnosti, což lidská přirozenost snésti mohla. Jemu tedy odevzdal panství nad celým světem, i jemu všecky věci, což se již díti počalo, podrobeny budou v den soudný úplně a dokonale.

* OTÁZKA VIII. a IX.

Syna jeho jediného.

V jakém smyslu máme věřiti a vyznávati, že Ježíš Kristus jest jediný Syn Boží. *

I. Těmito slovy hlubší tajemství o Ježíši předkládají se k věření a rozjímání věřícím, totiž že Syn Boží jest a pravý Bůh, tak jako Otec, jenž jej od věčnosti zplodil. Mimo to vyznáváme, že jest druhou osobou v Božské Trojici, druhým dvěma dokonaroven; nic zajisté nerovného a nepodobného nesmí v Božských osobách býti aneb se mysliti, ježto jednu u všech bytnost, vůli a moc uznáváme. Což jakož zřejmé jest z mnohých výpovědí písma svatého, tak nejjasněji před oči se staví v onom svědectví svatého Jana[1]): *„Na počátku bylo Slovo, a Slovo bylo u Boha, a Bůh byl Slovo.“*

II. Avšak, když slyšíme, že Ježíš Syn Boží jest, nesmíme nic pozemského aneb smrtelného o jeho rodu mysliti; pravé ono rození, kterým ode vší věčnosti Otec Syna zplodil, kteréhož rozumem vystihnouti a dokonale vyrozuměti nikterakž nemůžeme, povinni jsme pevně věřiti a s největší zbožností mysli ctíti, a jako podivením nad velebností tajemství ustrnuvše, onono s Prorokem zvolati[2]): *„Rod jeho kdo vypraví.“* To tedy věřiti jest, že Syn jednostejné jest přirozenosti, jednostejné moci a moudrosti s Otcem, jakož to u vyznání Nicénském šířeji vyznáváme; praví se v něm: *„A v Jesu Krista Syna jeho jednorozeného, a z Otce zrozeného před všemi věky, Boha z Boha, světlo z světla,*

[1]) Jan 1, 1. [2]) Is. 53 8.

Boha pravého z Boha pravého, zplozeného, nikoliv učiněného, spolupodstatného Otci, skrze něhož všecky věci učiněny jsou.“

III. Ze všech pak podobenství, která se k vysvětlení spůsobu věčného onoho zplození uvozují, zdá se to hlouběji do věci zasáhati, kteréž se od myšlení ducha našeho béře; pročež svatý Jan Syna jeho Slovem jmenuje. Nebo jako mysl naše sebe sama poněkud poznávajíc o sobě vytvoří si obraz, jejž „slovem“ bohovědci nazvali: podobně i Bůh, pokud však věci lidské s Božskými se srovnati mohou, sám sebe poznávaje, Slovo věčné zplozuje; avšak lépe jest rozjímati, což víra předkládá, a s upřímným srdcem věřiti a vyznávati, že Ježíš Kristus pravý Bůh a pravý člověk jest, zplozen jsa ovšem jakožto Bůh z Otce přede všech věkův věky, jakožto člověk však narozen v čase z matky Marie Panny.

IV. A ačkoliv dvojí jeho narození uznáváme, že však jeden jest Syn, věříme. Ont zajisté jedna jest osoba, jíž Božská i lidská přirozenost přísluší.

* OTÁZKA X.

Kterak souditi o tom, že Kristus bratří má aneb že jich nemá. *

A co se Božského zplození dotýká, nemá Kristus žádných bratří ani spoludědicův, ježto sám jediný syn Otce jest, my[1]) pak lidé stvoření a dílo rukou jeho jsme. Ale hledíme-li k lidskému jeho původu, mnohé on nejenom jmenem bratří nazývá, ale i za bratry své má, aby[2]) spolu s ním dosáhli slávy dědictví otcovského. To jsou ti, kteří věrou Krista Pána přijali, a víru, kterou jmenem vyznávají, skutkem a službami lásky prokazují; a protož jmenuje se od Apoštola *„prvorozený*[3]) *mezi mnohými bratřími.“*

* OTAZKA XI.

Pána našeho.

Kristus podlé obojí přirozenosti své Pánem naším se nazývá. *

I. Mnohé jsou věci, které se v písmech svatých o Spasiteli našem vypravují, z nichž pak zřejmé jest,

[1]) Is. 64. 8. [2]) Žid. 2. 12. [3]) Řím. 8. 29.

že některé jemu příslušejí; jelikož Bůh jest, jiné, jelikož člověk jest, poněvadž od rozdílných přirozeností vzal i rozdílné vlastnosti. Tedy dobře pravíme, že Kristus jest všemohoucí, věčný, neskonalý, což od Božské přirozenosti do sebe má. A dobře opět o něm pravíme, že trpěl, umřel, z mrtvých vstal, o čemž nikdo nepochybuje, že to přirozenosti lidské přísluší.

II. Ale mimo to snášejí se některé jiné vlastnosti s obojí přirozeností, jako na tomto místě, když jej Pána svého nazýváme. Tedy jestliže se na obojí přirozenost toto jmeno táhne, ne bez příčiny jej Pánem naším vyhlašovati sluší. Nebo, jakož on věčný Bůh jest, jako Otec: tak i Pán všech věcí jest rovněž, jako Otec; a jakož on i Otec není jiný a jiný Bůh, nýbrž tentýž naskrze Bůh: tak i on i Otec není jiný a jiný Pán. Ale dobře také z mnohých příčin, jelikož člověk jest, Pánem naším slove. A nejprvé ovšem, že sám Vykupitelem naším byl a od hříchův nás osvobodil, po právu obdržel tu moc, aby v pravdě Pánem naším byl a sloul. Takto zajisté učí Apoštol[1]): *„Ponížil sebe samého, učiněn poslušným až k smrti, a to k smrti kříže; protož i Bůh povýšil ho a dal mu jmeno, kteréž jest nad všeliké jmeno, aby ve jmenu Ježíše každé koleno klekalo, nebeských, zemských i pekelných, a každý jazyk vyznával, že Pán Ježíš Kristus jest v slávě Boha Otce.“* A po z mrtvých vstání dí sám o sobě[2]): *„Dána jest mi všeliká moc na nebi i na zemi.“* I z té příčiny slove Pánem, že v jedné jeho osobě dvojí přirozenost, Božská a lidská, spojena jest; tímto zajisté divuplným spojením zasloužil toho, aby, byť i pro nás nebyl umřel, nicméně však Pánem ustanoven byl, vůbec ovšem Pánem všech věcí, kteréž stvořeny jsou, obzvláště pak věřících, kteří ho poslouchají a jemu s největší snažností duše své slouží.

* OTÁZKA XII.

Křesťané, opovrhše knížetem temnosti, mají se zcela oddati Ježíši Kristu. *

I. Konečně tedy farář lid věřící v ten způsob napomínati bude, aby věděl, kterak na nejvýše slušné

[1]) Fil. 2, 8—11. [2]) Mat. 28, 18.

jest, abychom nade všecky jiné lidi my, kteří od něho jméno máme a křesťané se nazýváme, i toho nevědomí býti nemůžeme, jak veliká on nám dobrodiní prokázal, — kterak pravím nejvíce proto, že z milosti jeho to vše věrou poznáváme, slušné jest, abychom sebe samy, nejinak než jako za vykoupené many a služebníky, Vykupiteli svému a Pánu na věčné časy přikázali a zasvětili. A toto hned na křtu svatém vyznávali jsme před dveřmi kostelními; neboť prohlásili jsme se, že se odříkáme světa i satanáše, a Ježíši Kristu že se oddáváme docela.

II. Když pak tehdáž, chtějíce přijati býti mezi bojovníky křesťanské, svatým a slavným vyznáním jsme se zaslíbili Pánu svému: kteraké pokuty hodni budeme, jestliže bychom potom, když jsme do církve vešli a Boží vůli a zákon poznali, když jsme milost v svátostech přijali, živi byli po vůli a zákonu světa a ďábla, rovně tak, jakobychom se na křtu svatém byli dali do služby světu a ďáblu, nikoli však Kristu Pánu a Spasiteli svému? Ale které duše neroznítila by ohněm lásky takovéhoto Pána tak dobrotivá i tak milostivá k nám náklonnost, který, ačkoliv nás nemá pod mocí svou a vládou, jako služebníkův, krví svou vykoupených, takou však láskou nás objímá, „že[1]) *nás ne služebníky nazývá, ale přátely a bratřími svými?*“ Tato zajisté jest nejspravedlivější příčina, ač snad není ze všech největší, proč jej ustavičně máme za Pána svého uznávati, ctíti a oslavovati.

HLAVA IV.

O třetím článku víry.

Jenž se počal z Ducha svatého, narodil se z Marie Panny.

* OTÁZKA I.

Třetí článek co věřícím k věření předkládá. *

Jak převeliké a obzvláštní dobrodiní Bůh pokolení lidskému prokázal, že nás z poroby největšího

[1]) Jan. 15. 14, 15.

ukrutníka v svobodu uvedl, tomu věřící z toho, což v předešlém článku vyloženo, vyrozuměti mohou. Avšak předložíme-li si na mysli také úmysl a spůsob, kterým to nejvíce Bůh ráčil vykonati, ukáže se nám, že v skutku nic není nad Boží k nám štědrost a dobrotivost vznešenějšího, nic slavnějšího. Tohoto tedy tajemství velikost, kteréž nám jakožto hlavní základ našeho spasení písma svatá přečasto předkládají, počni farář výkladem třetího článku ukazovati, o němž učiti bude, že jeho obsah ten jest, abychom věřili a vyznávali, že týž Ježíš Kristus, jediný Pán náš, Syn Boží, když pro nás lidské tělo na sebe přijal v životě Panny, ne z semene muže počat jest, jako jiní lidé, nébrž nad všeliký přirozený pořádek z moci Ducha svatého, tak však, že tatáž osoba Bohem zůstávajíc, čímž od věčnosti byla, člověkem se stala, čímž dříve nebyla. Že pak tato slova tak bráti náleží, zřejmě vidíme z vyznání svatého sněmu Konstantinopolského; kdež se praví: *„Jenž pro nás lidi a pro naše spasení sestoupil s nebe; a vtělil se skrze Ducha svatého z Marie Panny, a člověkem učiněn jest.“* A to i svatý Jan evangelista vyslovil, jenžto z prsou samého Pána a Spasitele poznání nejvznešenějšího tohoto tajemství vážil; nebo když přirozenosť Slova Božského vyložil oněmi slovy[1]: *„Na počátku bylo Slovo, a Slovo bylo u Boha, a Bůh byl Slovo,“* ku konci uzavřel: *„A Slovo tělem učiněno jest, a přebývalo mezi námi.“*

* OTÁZKA II.

Časným narozením nestalo se v Kristu žádné pomíšení přirozeností. *

Slovo zajisté, jež podstatí Božské přirozenosti jest, tak lidskou přirozenosť na sebe vzalo, že jedna a táž byla podstať a osoba Božské a lidské přirozenosti, čímž se stalo, že tak podivné sjednocení zachovalo činnosti a vlastnosti obou přirozeností, a že, jak jest to u svatého Lva[2]), velikého onoho papeže, ani nižší jeho přirozenosti nezmařilo oslavení, ani vyšší neumenšilo jeho vtělení. [d])

[1]) Jan 1. 1, 14. [2]) Serm. 21. c. 2,

* OTÁZKA III.

Samojediný Duch sv. nevykonal skutku vtělení. *

I. Ale poněvadž pomíjeti nesluší výkladu jednotlivých slov, vyučuj farář, že, když říkáme: Syn Boží vtělil se mocí Ducha svatého, tím se nepraví, žeby jediná tato osoba Trojice Božské tajemství vtělení byla vykonala. Neboť jakžkoliv jediný Syn lidskou přirozenost na sebe přijal, však všecky osoby Trojice Božské, Otec, Syn i Duch svatý, tohoto tajemství byly původci. Náležíť ovšem držeti se toho pravidla víry křesťanské, že všecko, co Bůh vně sebe u věcech stvořených působí, to třem osobám obecné jest, aniž pak jedna více než druhá, aneb jedna bez druhé působí.

II. Že pak jedna osoba od jiné druhé pochází, toto jediné nemůže býti všem společné; nebo Syn se od Otce toliko zplozuje, Duch svatý pak od Otce a Syna vychází. Což však ven z nich od nich vychází, to vše všecky tři osoby bez všelikého rozdílu činí, a s tohoto stanoviště vtělení Syna Božího uvažovati sluší. Ale ačkoliv tyto věci takto se mají, obyčej však jest písmům svatým, že z věcí těch, které všem osobám společné jsou, jednu té, jinou jiné Božské osobě přivlastňují; jako nejvyšší nad veškerenstvem moc připisují Otci, moudrost Synu, Duchu svatému pak lásku. I poněvadž tajemství vtělení Božího nejskvělejším jest důkazem nadobyčejné a neskonalé Boží k nám dobrotivosti, za touto příčinou obzvláštním jakýmsi způsobem tento skutek Duchu svatému se přivlastňuje.

* OTÁZKA IV.

Všecko nedělo se při početí Kristově způsobem nadpřirozeným, ale velmi mnoho. "

I. V tomto tajemství znamenáme, že některé věci nad přirozený řád, některé přirozenou mocí učiněny jsou. Nebo věříce, že z přečisté krve Panny matky Kristovo tělo utvořeno jest, přirozenost lidskou tím uznáváme, poněvadž to všem tělům lidským obecné jest, že se z krve matčiny tvoří.

II. Což však i přirozený řád věcí i lidský rozum přesáhá, jest to, že, jakmile blahoslavená Panna

slovům anděla přisvědčujíc pravila[1]): „*Aj já dívka Páně, staniž mi se podlé slova tvého;*“ ihned nejsvětější tělo Kristovo spůsobeno jest a s ním duše rozumná spojena, a tak v samém okamžení pravý Bůh i pravý člověk byl. Že to pak nové a zázračné dílo Ducha svatého bylo, o tom nikdo pochybovati nemůže, ježto po přirozeném řádu nižádné tělo, leč v určité lhůtě, duší člověčí přispůsobeno býti nemůže.

III. K tomu pak přistupuje i ta věc na nejvýše podivuhodná, že, jakmile s tělem duše se spojila, sama i Božská přirozenost s tělem a duší se spojila; pročež hned v tom, jak tělo učiněno a duší oživeno jest, s tělem i duší Božství se spojilo. Odtud jde, že v tétéž času brzkosti dokonalý Bůh i dokonalý člověk byl, a že nejsvětější Panna v pravdě a vlastně matkou Boha a člověka sloula, proto že v témž okamžení Boha i člověka počala. Totoť pak od Anděla jí zvěstováno jest, an dí[2]): „*Aj počneš v životě a porodíš Syna a nazveš jmeno jeho Ježíš, on bude veliký a Syn Nejvyššího slouti bude;*“ i vyplnilo se, což Izaiáš předpověděl[3]): „*Aj panna počne a porodí Syna.*“ Totéž také Alžběta, když naplněná Duchem svatým známosti o vtělení Syna Božího nabyla, těmito slovy osvědčila[4]): „*Odkud mi to, že Matka Pána mého přichází ke mně.*“

IV. Ale jakož tělo Kristovo z nejčistší krve nepoškvrněné Panny, bez všelikého přičinění muže, jak jsme svrchu pravili, jedinou toliko mocí Ducha svatého učiněno jest: tak i duše jeho, hned jak počat jest, přijala svrchovanou Ducha svatého hojnosť a všecku darů jeho plnosť. Aniž pak zajisté „*jemu na míru,*“ jako svědčí svatý Jan[5]), „*dává Bůh Ducha*“ tak, jako jiným lidem, kteří svatostí a milostí ozdobeni bývají: nýbrž v duši jeho všelikou milosť rozlil v takové míře, že[6]) „*z plnosti jeho my všickni jsme vzali.*“

* OTÁZKA V.

Kristus nemůže slouti Synem Božím přijatým za vlastního. *

Nesmí se však Kristus nazývati přijatým aneb vyvoleným Synem Božím, ačkoliv ducha toho měl,

[1]) Luk. 1. 38. [2]) Luk. 1. 31, 32. [3]) Is. 7. 14. [4]) Luk. 1. 43. [5]) Jan 3. 34. [6]) Jan 1. 16.

kterým svatí lidé docházejí vyvolení za syny Boží; nebo když již přirozeností jest Synem Božím, domnívati se nikterak nesluší, aby naň připadala milosť aneb jmeno přijetí aneb vyvolení za Syna Božího.

* OTÁZKA VI.

Což o první částce tohoto článku obzvláštně rozjímati jest. *

Toť jest, což se zapotřebí vidělo vyložiti o předivném tajemství početí (Páně), z čehož aby spasitelné ovoce nám vyplývati mohlo, to především věřící na paměti obnovovati mají, i častěji na mysli své rozjímati, že Bůh to jest, jenž tělesenství lidské na sebe vzal, že však člověkem učiněn jest takým spůsobem, kterého nelze nám myslí vystihnouti, nerci-li slovy vyložiti, a konečně že za tou příčinou ráčil se vtěliti, abychom se my lidé syny Božími znovu zroditi mohli. Tyto věci nechať oni nejenom bedlivě rozváží, nýbrž i s pokornou a věrnou myslí věří a koří se všem tajemstvím, jež obsažena jsou ve článku tomto, aniž pak chtějte oni vystihovati a vyhloubávati jich všetečně, což bez nebezpečenství jedva kdy býti může.

* OTÁZKA VII.

Narodil se z Marie Panny.

Co to znamená, že Kristus z Marie Panny se narodil. *

I. Toť jest druhá část tohoto článku, s jejímž výkladem farář bedlivě se zanášeti má, jelikož věřícím věřiti náleží, že Pán Ježíš nejenom počat jest mocí Ducha svatého, ale i že z Marie Panny narozen a na světlo vydán jest. S kterakou radostí a veselostí mysli rozjímati jest víru tohoto tajemství, ukazují slova Andělova, kterýž první přeblahé toto poselství světu přinesl, řka[1]): *„Aj, zvěstuji vám radosť velikou, která bude všemu lidu;“* potom snadno jest vyrozuměti z onoho chvalozpěvu vojska nebeského: *„Sláva na vysostech Bohu, a na zemi pokoj lidem dobré vůle;“* což andělé prozpěvovali.

II. Tím také počalo se veliké ono Boží zaslíbení,

[1]) Luk. 2. 10. 14.

učiněné Abrahamovi, vyplňovati, jemuž řečeno jest, že[1]) jedenkráte „*v jeho semeni požehnáni budou všickni národové.*“ Maria zajisté, kterouž v pravdě za matku Boží velebíme a ctíme proto, že porodila toho, kterýž spolu Bůh i člověk byl, rodem svým pocházela od Davida krále.

* OTÁZKA VIII.

Kristus nenarodil se obecným přirozeným během. *

I. Ale jakož početí samo nad přirozený řád docela vyniká: tak i při narození jeho ničehož, což by Božského nebylo, nelze zpozorovati. Mimo to narodil se, nade čež nic podivnějšího říci ovšem ani mysliti se nedá, z matky beze všeho porušení panenství mateřského, a jakož potom z hrobu zavřeného a zapečetěného vykročil, a „*k učedníkům*[2]) *zavřenými dveřmi vešel*;“ aneb abychom se neodchylovali od věcí, které v přírodě den ode dne díti se spatřujeme, jakož sluneční paprskové srostitou podstatu skla pronikají, aniž jí však zlomují aneb z některaké stránky porušují, podobným, pravím, a to vznešenějším spůsobem Ježíš Kristus z lůna mateřského vyšel beze všelikého porušení panenství mateřského; a protož oslavujeme její neporušené a ustavičné panenství nejpravdivějšími chvalami.

II. A to ovšem stalo se mocí Ducha svatého, který při početí a narození Syna Božího matce tak pomáhal, že jí i plodnosti udělil i ustavičné panenství zachoval.

* OTÁZKA IX.

Kristus právě se nazývá druhým Adamem a Maria druhou Evou. *

I. Obyčej jest někdy Apoštolu, že Krista Ježíše „*novým*[3]) *Adamem*“ nazývá a jej k prvnímu Adamovi přirovnává; neboť jako v prvním všickni lidé umírají, tak v druhém všickni k životu povoláni bývají, a jakož Adam, co se přirozeného života týče, otcem jest lidského pokolení, tak jest Kristus původce milosti a slávy.

---

[1]) Gen. 22. 18. [2]) Jan 20. 19. [3]) 1 Kor. 15. 45, 22; Řím. 5. 14.

II. Na ten spůsob volno jest nám i matku Pannu s Evou tak porovnati, že se první Evě druhá Eva, kterouž jest Maria, podobá rovněž tak, jakož jsme ukázali, že druhý Adam, to jest Kristus, prvnímu Adamovi podoben jest. Neboť Eva tím, že hadu víru přiložila, přivedla zlořečenství a smrť na lidské pokolení; a Maria, když andělu uvěřila, tehdy stalo se z milosti Boží, že požehnání a života lidem se dostalo. Skrze Evu narozujeme se synové[1]) hněvu: od Marie přijali jsme Ježíše Krista, skrze něhož synové milosti se znovu rodíme. Evě řečeno jest[2]): „*V bolesti roditi budeš syny své*;“ Maria pak zproštěna jest zákona toho, ježto ona zachovavši neporušenosť čistoty panenské, beze všeho bolesti pocitu, jak svrchu praveno, Ježíše Syna Božího porodila.

* OTÁZKA X.

Kterými především obrazy a proroctvími nastíněno jest tajemství početí a narození Kristova. *

Když tedy tak veliká a tak mnohá jsou tajemství podivu hodného tohoto početí a narození, s Božskou prozřetedlností srovnávalo se to, aby se ona řečená tajemství mnohými obrazy a předpověďmi naznamenala. Pročež svatí učitelé církve tomu srozuměli, že se sem táhnou mnohé věci, kteréž na rozličných místech písma svatého čteme; především však ona brána svatyně, kterouž Ezechiel[3]) zavřenou viděl; tolikéž: „*kámen s hory bez rukou lidských utržený*,“ jak jest u Daniele[4]), „*který učiněn jest horou velikou a naplnil všecku zemi*;“ potom[5]): „*Aaronův prut, který jediný mezi pruty knížat Izraelských z sebe pupence vypustil*,“ a „*keř*[6]), *jejž viděl Mojžíš, an hořel, a neshořel*.“ Mnohými slovy vypsal svatý evangelista Lukáš příběh narození Kristova, o kterézto věci však nemáme čeho více povědíti, an čtení toto faráři na snadě jest.

* OTÁZKA XI.

Tajemství vtělení často lidu přednášeti třeba, a jakého prospěchu nabývá se z rozjímání jeho. *

I. Náleží pak pastýři duchovnímu o to pracovati,

[1]) Efes. 2. 3. [2]) Gen. 3. 16. [3]) Ezech. 44. 2. [4]) Dan. 2. 34. [5]) Num. 17. 8. [6]) Exod. 3. 2.

aby tajemství tato, kteráž „*k našemu*[1]) *poučení napsána jsou,*“ v mysli a v srdcích věřících hluboko utkvěla, nejprvé ovšem proto, aby připomínajíce si tak veliké dobrodiní, vzdávali některaké díky Bohu původci jeho; potom pak, aby vznešený tento a přeušlechtilý příklad pokory před oči jim k následování předložil. Nebo což nám může býti prospěšnějšího, a k pokoření pýchy a hrdosti ducha našeho spůsobnějšího, než jako častěji představovati si na mysli, kterak Bůh v té míře se ponižuje, že s lidmi slávu svou sdílí a lidskou nedostatečnost a křehkost na sebe béře; kterak Bůh člověkem se stává a svrchovanou onu a neskonalou velebnost člověku v službu podává, „*k jejímuž*[2]) *pokynutí,*“ jak dí písmo, „*sloupové nebeští třesou se a trnou,*“ i kterak na zemi narozuje[3]) se ten, jemuž se andělé v nebi sklánějí? A když tedy tyto věci Bůh pro nás činí, což mnedle náleží nám činiti, abychom se mu poslušností zalíbili? S jak ochotnou a veselou myslí dlužni jsme všeliké povinnosti pokory milovati, na sebe přijímati, vykonávati? I znejtež to věřící, v jak spasitelném učení Kristus při rození svém nás cvičí, prvé než slova nějakého počal pronášeti. Narozuje se chudobný; narozuje se jako příchozí na hospodě; narozuje se v ledajakých jeslích; narozuje se u prostřed zimy. Takto zajisté píše svatý Lukáš[4]): „*Stalo se pak, když tam byli, že se naplnili dnové, aby porodila. I porodila syna svého prvorozeného, a plénkami jej obvinula, a položila ho v jeslích, protože neměli místu v hospodě.*“ Mohl-liž pak Evangelista v sprostnějších slovech zavříti všecku velebnost a slávu nebes i země? I nepíše, že nebylo místa v hospodě, ale že tomu tam místa nebylo, jenž dí[5]): „*Můj jest okršlek země i plnost její.*“ Což také jiný Evangelista vysvědčil, řka[6]): „*Do svého přišel, a svoji ho nepřijali.*“

II. Tyto pravdy nechať věřící před oči sobě předloží, avšak i rozjímají, Bůh že proto ráčil na sebe vzíti ponížení a křehkosti tělesenství našeho, aby pokolení lidské na nejvyšším stupni důstojnosti postaveno bylo. Nebo

[1]) Řím. 15. 4. [2]) Job. 26 11. [3]) Žalm. 96. 7. [4]) Luk. 2. 6, 7. [5]) Žalm. 49. 12. [6]) Jan 1. 11.

již toto jedno dosti ukazuje vznešenou důstojnosť a výtečnosť, jíž člověk z milosti Boží obdařen jest, že člověkem byl ten, kterýž i pravý a dokonalý Bůh jest; tak že chlubiti se smíme, že Syn Boží jest kostí naší i tělem naším, což přeblahým duchům nebeským volno není. „*Neboť,*“ jak jest u Apoštola[1]), „*nepojal andělův, ale pojal semene Abrahamova.*“

III. Mimo to vystříhati se jest, by se to o největší naší škodě nestalo, aby, jako se mu v hospodě Betlémské místa, kdeby se narodil, nedostávalo: tak i nyní, když již tělesně se nezrozuje, místa v srdcích našich nalezti nemohl, kdeby se duchovně zrozoval. Tohoť zajisté, jsa spasení našeho přežádostivý, vroucně si přeje; neboť jakož on mocí Ducha svatého nad přirozený běh člověkem učiněn a narozen jest, a svatý až i svatosť sama byl: podobně i my máme se „*zroditi*[2]) *ne z krve, aniž z vůle muže, ale z Boha*;“ a potom jako nové stvoření „*v novosti*[3]) *Ducha*“ choditi, a ostříhati svatosti oné a neporušenosti mysli, která na lidi duchem Božím znovu zrozené nejvíce přísluší. Takovým zajisté spůsobem vytiskneme v sobě samých nějaký obraz svatého tohoto početí a narození Syna Božího, v něž s věrnou myslí věříme, a věříce „*na Boží*[4]) *moudrosť v tajemství, která ukryta jest,*“ pohledáme a jí se kořímе.

HLAVA V.

O čtvrtém článku víry.

Trpěl pod Pontským Pilátem, ukřižován, umřel a pohřben jest.

* OTÁZKA I.

Jak jest potřebí znáti článek čtvrtý a jaký jest obsah jeho? *

Kterak jest potřebná tohoto článku známosť, a jak pilně farář o to pečovati má, aby věřící památku utrpení Páně jakž nejčastěji na paměť si uvozovali,

[1]) Žid. 2. 16. [2]) Jan 1. 13. [3]) Řím. 6. 4. [4]) 1 Kor. 2. 7.

učí Apoštol[1]), který svědčil, že *„nic neví, než Ježíše Krista, a to ukřižovaného.“* Protož na tento předmět vynaložiti jest všelikou péči a práci, aby jakž nejlépe objasněn byl, a aby věřící, rozníceni jsouce připomínáním tak velikého dobrodiní, docela se oddali na rozvažování Boží k nám lásky a dobrotivosti. V první tedy toho článku částce (nebo o druhé později řeč bude) víra nám to věřiti předkládá, že, když Pontský Pilát jmenem Tiberia císaře krajinu Judskou spravoval, Kristus Pán ukřižován jest; nebo byv jat, posmíván a rozmanitými spůsoby křivd a muk trýzněn, konečně na kříž pozdvižen jest.

* OTÁZKA II.

Duše Kristova trpěla muky. *

I. Nesmí pak nikdo o tom pochybovati, že jeho duše, co se nižší stránky dotýče, těchto muk a utrpení prosta nebyla; neboť že lidskou přirozenost v pravdě na se přijal, proto nevyhnutelné jest vyznati, že i na duši nejtrpší bolesti pocítil; pročež dí[2]): *„Smutná jest duše má až k smrti.“*

II. Neboť ač s osobou Božskou lidská přirozenost spojena byla, však nicméně za příčinou tohoto spojení hořkosti utrpení pocítil, jako kdyby toho spojení bylo nebývalo, jelikož v jedné osobě Ježíše Krista zachovaly se vlastnosti obou dvou přirozeností, Božské i lidské; a protož, co bylo utrpení a smrti podrobené, podrobené utrpení a smrti zůstalo, a zase což utrpení a smrti podrobené nebylo, jakouž uznáváme, že jest přirozenost Božská, to svou vlastnost podrželo.

* OTÁZKA III.

Proč u vyznání víry se praví, pod kterým vladařem Judským Kristus trpěl. *

Že se pak v tomto článku tak bedlivě a zřejmě poznamenává, že Ježíš Kristus za toho času trpěl, když Pontský Pilát v Judstvu vladařem byl, o tom vyučuj farář, že se proto stalo, poněvadž poznání tak veliké

[1]) 1. Kor. 2. 2. [2]) Mat. 26. 38.

věci a tak potřebné bezpečnější všem býti může, když se určitý čas věci událé vyměří, což jakž čteme i apoštol Pavel učinil[1]); potom také, poněvadž se těmi slovy na jevo staví, že ono předpovědění Spasitelovo skutečně se vyplnilo, an pravil[2]): „*Vydají ho pohanům ku posmívání a bičování a ukřižování.*“

* OTAZKA IV.

Neudálo se to náhodou, že Kristus na dřevě kříži smrt podstoupil. *

Ale že právě na dřevě kříži smrtí umřel, i to přisouditi sluší řízení Božímu, aby totiž, odkud smrt vzešla, odtud zase život vznikal. Had zajisté, jenž na dřevě první rodiče byl přemohl, přemožen jest od Krista na dřevě kříži. Možná tu více důvodův uvesti, jež svatí otcové šířeji rozvedli, aby se ukázalo, kterak přiměřeno bylo, že Spasitel náš smrt kříže ráčil podstoupiti. Avšak že na tom dosti jest, připomeniž farář, když věřící věří, že Spasitel ten spůsob smrti si vyvolil, kterýž se mu zdál k vykoupení pokolení lidského spůsobnější a příhodnější, jakož pak zajisté nižádná jiná smrt potupnější a nedůstojnější býti nemohla. Nebo nejenom u pohanův pokuta smrti na kříži považována vždycky byla za kletbu a největší potupu a ohavnost, ale i v zákoně Mojžíšově[3]) „*slove zlořečeným člověk ten, jenž visí na dřevě.*“

* OTÁZKA V.

O utrpení Páně má se lidu častěji vypravovati. *

I. I nepomíjej pak farář příběhův tohoto článku, které velmi bedlivě od svatých evangelistův vyloženy jsou, aby alespoň nejhlavnější toho tajemství stránky, které k utvrzení pravdy víry naší více potřebné býti se zdají, věřícím v známosti byly. Na tomto zajisté článku jako na základě jakémsi spočívá náboženství a víra křesťanská, a když ten dobře položen, vše ostatní dobře ustaveno jest. Nebo jestliže co jiného lidské mysli a rozumnosti nesnázi přináší, zajisté tajemství kříže za věc ze všech nejnesnadnější pokládati sluší,

[1]) 1. Tim. 6. 13. [2]) Mat. 20. 19. [3]) Deut. 21. 23. Gal. 3. 13.

jedva vyrozuměti tomu můžeme, aby spasení naše na kříži samém a na tom, který pro nás na dřevě tomto přibit jest, záviselo. Ale v tom, jak učí Apoštol, slušno jest nejvyšší prozřetedlnosti Boží se obdivovati.

II. Nebo „*poněvadž*[1]) *v Boží moudrosti nepoznal svět skrze moudrost Boha, zalíbilo se Bohu skrze bláznovství kázání spaseny učiniti věřící.*“ Pročež diviti se tomu není, jestliže proroci před příchodem Spasitelovým a Apoštolé po smrti jeho a z mrtvých vstání tak velice se o to přičiňovali, aby lidi přesvědčili, tento že jest Vykupitel světa, a je přivedli pod moc a poslušenství ukřižovaného. A proto Hospodin, když nic nebylo rozumu lidského tak vzdáleného, jako tajemství kříže, hned po prvním hříchu nikdy neustával, jak předznaky, tak výpovědmi prorokův, smrt Syna svého naznačovati. Abychom o předznacích něco málo podotkli, nejprvé Abel, který závistí bratrovou usmrcen jest, potom Isak za oběť určený, pak beránek, jejžto Židé, vycházejíce ze země Egyptské, obětovali, tož had měděný, jejž Mojžíš na poušti vyvýšil, utrpení a smrt Krista Pána jako v obraze ukazovali. Co se pak dotýče prorokův, jak mnoho jich bylo, kteří o smrti Páně předpovídali, to ovšem věcí mnohem známější jest, než aby se vyložiti na tomto místě musilo. Ale však nade jiné, ať již o Davidovi pomlčíme, jenž vše přednější tajemství vykoupení našeho v žalmech pojal, Isaiašovy věštby tak jasné a zřetelné jsou, že se právem o něm říci může, že spíše věc událou vyložil, než budoucí předpověděl.

* OTÁZKA VI.

Umřel a pohřben jest.

Co tato slova „umřel a pohřben jest“ věřiti nám ukládají? *

I. Těmito slovy farář vykládej, kterak třeba věřiti, že Ježíš Kristus, byv ukřižován, skutečně umřel a pohřben jest. Aniž však bez příčiny předkládá se to obzvláštně věřícím k věření, ježto v skutku lidé byli, kteří popírali, aby Kristus na kříži umřel. To-

[1]) 1 Kor. 1. 21.

muto tedy bludu toto učení víry na odpor postaviti svatí Apoštolé po právu za slušné uznali, a protož o pravdě tohoto článku pochybovati žádného místa se nám nezanechává; neboť všickni evangelisté v tom se snášejí, že *„Ježíš vypustil ducha.“* Mimo to mohl Kristus, jsa pravý a dokonalý člověk, v pravdě také umříti; umírá pak člověk, když se duše odlučuje od těla.

II. Pročež tvrdíce, že Ježíš umřel, to pravíme, že jeho duše od těla se oddělila; aniž však připouštíme, žeby i Božství se oddělilo od těla; anobrž věříme pevně a vyznáváme, že i po odloučení-se duše jeho od těla, Božství i s tělem v hrobě i s duší v předpeklí stále spojené bylo. Slušelo pak, aby Syn Boží umřel, *„aby*[1]) *skrze smrť zkazil toho, který měl vládu smrti, to jest ďábla, a vysvobodil ty, kteřížto strachem smrti po všechen čas života podrobeni byli v služebnosť.“*

* OTÁZKA VII.

Bezděky a nuceně Kristus smrti nepodstoupil. *

I. Ale při Kristu Pánu to obzvláštní bylo, že tehdy umřel, když sám umříti u sebe ustanovil a smrť podstoupil ne tak přinucením odjinud, jako ze své dobré vůle. A nejenom smrť, ale i místo a čas smrti své sám sobě ustanovil. Tak zajisté Isaiáš píše[2]): *„Obětován jest, proto že sám chtěl.“* A týž Pán o sobě před smrtí pověděl[3]): *„Já život svůj dávám, abych jej zase vzal; žádný ho neběře ode mne, ale já jej dávám sám od sebe, a mám moc jej dáti, a mám moc jej zase vzíti.“* Co se pak času a místa dotýče, sám, když Herodes životu jeho úklady činil, pověděl takto[4]): *„Povězte té lišce: Aj vymítám zlé duchy, a uzdravuji dnes i zítra, a třetího dne vezmu konec; ale však musím dnes a zítra i pozejtří choditi, nebo nelze proroku zahynouti kromě Jerusaléma.“* On tedy nic bezděčně aneb nuceně nečinil, alebrž sám se o své vůli obětoval, i nepřátelům svým vstříc jda řekl[5]): *„Já jsem;“* a do-

[1]) Žid. 2. 10, 14, 15. [2]) Is. 53. 7. [3]) Jan 10. 17, 18. [4]) Luk. 13. 32, 33. [5]) Jan 18. 5.

brovolně vše ta muka snášel, kterými jej nespravedlivě a ukrutně ztěžovali; nade čež zajisté nic větší moci k pozbuzení soucitův mysli naší míti nemůže, když pokuty a trápení jeho všecka na mysli rozvažujeme.

II. Nebo trpěl-li by někdo za nás všecky bolesti, ne kteréby sám o své vůli na se vzal, ale kterých se uvarovati nemůže: to zajisté za nehrubě veliké dobrodiní pokládati budeme. Avšak jestližeby se naší toliko příčinou smrti, kteréž ujíti mohl, dobrovolně podrobil, jest v skutku tento spůsob dobrodiní tak veliký, že i sebe vděčnějšímu člověku všelikou sílu odnímá, nejenom skutkem díky za to vzdávati, ale i v srdci pocítiti. Z toho možná posouditi, jak převeliká a přeušlechtilá jest láska Ježíše Krista, a jak božská a nesmírná jeho o nás zásluha.

* OTÁZKA VIII.

Proč pravíme, že Kristus nejenom trpěl, ale i pohřben jest? *

I. Avšak jakož vyznáváme, že pohřben byl, to zajisté jako část článku se neustanovuje, jako by novou jakousi nesnáz do sebe mělo, leč to, což již o smrti pověděno jest. Nebo věříme-li, že Kristus umřel, snadno můžeme se také přesvědčiti, že pohřben jest. Avšak toto přidáno jest, nejprvé proto, aby méně volno bylo pochybovati o smrti Páně, poněvadž největším důvodem jest, že někdo umřel, když provedeme, že jeho tělo pohřbeno jest; potom proto, aby zázrak z mrtvých vstání jasnější byl a světlejší.

II. Aniž pak tomu jenom věříme, že tělo Kristovo pohřbeno jest, ale slovy těmito velí se především to věřiti, že Bůh pohřben jest, jakož podlé pravidla víry katolické vším právem také pravíme, že Bůh umřel i že se z Panny narodil. Nebo když Božství nikdy odděleno nebylo od těla, jež v hrobě pochováno jest, tedy dobře vyznáváme, že Bůh pohřben jest.

* OTÁZKA IX.

Což o smrti a pohřbu Páně nejvíce na zřeteli míti sluší? *

I. I o spůsobu a místě pohřbu bude to faráři dostatečné, což pověděno jest od svatých evangelistův.

Dvou věcí však tu především považiti jest: jedné, že Kristovo tělo v hrobě z nižádné stránky porušeno nebylo, o čemž Prorok takto věštil[1]): *„Nedáš svatému svému viděti porušení.“*

II. Druhé jest, což se na všecky části tohoto článku táhne, že totiž pohřbení, utrpení také i smrt Kristu Ježíši, jakožto člověku, přísluší, ne však jakožto Bohu; nebo trpěti a umříti na lidskou toliko přirozenost připadají, jakžkoliv toto vše i Bohu se přičítá; poněvadž se, jakž zřejmo, to vše o té osobě slušně praví, jež spolu dokonalý Bůh i dokonalý člověk byla.

* OTÁZKA X.

Jakým způsobem rozjímati sluší dobrodiní Kristova utrpení? *

Tyto věci uveda v známost farář vykládati bude o utrpení a smrti Kristově ty pravdy, z kterýchž by věřící, ne-li pochopiti, alespoň rozjímati mohli nesmírnost tak velikého tajemství. A nejprvé ovšem uvážiti jest, kdož jest ten, jenž to vše trpí. A zajisté žádnými slovy nedovedeme jeho vznešenosti vypsati aneb rozumem postihnouti. Svatý Jan jmenuje ho[2]): *„Slovem, kteréž bylo u Boha.“* Apoštol velebnými slovy píše v ten způsob[3]): *„Že jest ten, jejž Bůh ustanovil dědicem všech věcí, skrze něhož i věky učinil, kterýžto jest odlesk slávy a obraz podstaty jeho, a nese všecky věci slovem moci své.“* Ten tedy *„očištění hříchův učiniv, sedí na pravici velebnosti na výsostech.“* I abychom to v jednom slově zahrnuli, trpí Ježíš Kristus, Bůh i člověk; trpí Stvořitel za ty, kteréž sám stvořil; trpí Pán za služebníky; trpí ten, skrze nějž andělé, lidé, nebesa, země učiněni jsou, ten pravím, *„v němž*[4]*), skrze něhož a od něhož jsou všecky věci.“* Pročež nesluší se diviti, že tehdy, když on tolikými mukami utrpení svírán byl, i veškera budova světa se otřásala. Nebo jak písmo dí: *„Země*[5]*) se třásla a skály se pukaly; a stala*[6]*) se tma po vší zemi, a zatmělo se slunce.“* Jestliže tehdy i věci němé a pocitu prázdné nad utrpením Stvořitele svého truchlily, nechať považí věřící, jakými slzami

[1]) Žalm. 15. 10; Sk. ap. 2. 27, 31. [2]) Jan 1. 1. [3]) Žid. 1. 2, 3. [4]) Řím. 11. 36. [5]) Mat. 27. 51. [6]) Luk. 23. 44, 45.

oni, jakožto[1]) živé kamení této budovy, povinni jsou bolesť svou na jevo dávati.

* OTÁZKA XI.

Proč se Kristus uvolil smrť trpěti, a což souditi o těch, kteří přiznavše se ku křesťanství, v hříších hynou? *

I. Nyní však vyložiti jest také příčiny utrpení, aby tím jasněji se ukázala velikosť a moc Boží k nám lásky. Ohlíží-li se kdo tedy po příčině, proč Syn Boží přehořké utrpení podstoupil, shledá, že nejhlavnější toho příčinou byly, mimo dědičnou skvrnu prvních rodičův, všecky hříchy a nepravosti, kterých se lidé od počátku světa až do tohoto dne dopustili, a potom ještě až do skonání světa dopustí.

II. To zajisté při utrpení a smrti na zřeteli měl Syn Boží, Spasitel náš, aby hříchy všech věkův vykoupil a smazal, a za ně Otci hojně a vrchovatě za dost učinil. To ještě rozmnožuje důstojnosť věci, že Kristus nejenom za hříšníky trpěl, ale i že tito hříšníci byli i původcové i vykonavatelé všech těch muk, které snášel; o čemž Apoštol nám připomíná, takto k Židům píše[2]): *„Rozpomínejte se na toho, kterýž takové proti sobě odporování od hříšníkův snášel, abyste neustávali v myslech svých hynouce.“*

III. A tuto vinu zajisté všickni na sebe uvalují, kdož do hříchův častěji padají; neboť když hříchy naše Krista Pána k tomu přivedly, aby smrť kříže podstoupil: zajisté ti, kteří se válejí v hříších a nepravostech, opět[3]), pokud na nich jest, *„v sobě Syna Božího znovu křižují a v posměch vydávají.“* A zajisté neřesť tato za těžší při nás se může pokládati, nežli byla u Židův, proto že tito, jak týž Apoštol svědčí[4]): *„Kdyby ho byli poznali, nikdy by Pána slávy nebyli ukřižovali,“* my však vyznáváme, že ho známe, avšak skutky ho zapírajíce, poněkud násilnou ruku naň vznášíme.

* OTÁZKA XII.

Kristus od Otce i sám také od sebe obětován jest. *

Ale že Kristus Pán také od Otce i od sebe samého vydán byl na smrť, písmo svaté dosvědčuje.

[1]) 1 Petr. 2. 5. [2]) Žid. 12. 3. [3]) Žid. 6. 6. [4]) 1 Kor. 2. 8.

Praví u Isaiáše[1]): *„Pro nešlechetnosť lidu svého ranil jsem ho;“* a něco málo dříve týž prorok, když Duchem Božím jsa naplněn viděl Pána, ranami a neduhy pokrytého, zvolal[2]): *„Všickni my jako ovce zbloudili jsme; jedenkaždý na cestu svou se uchýlil, a Hospodin složil na něj nepravosť nás všech.“* O Synu pak psáno jest[3]): *„Poněvadž položil za hřích duši svou, uzří símě dlouhověké.“* Ale touž věc Apoštol vyložil také vážnějšími slovy, chtěje však s druhé strany ukázati, jak mnoho lze nám nadíti se do neskonalého milosrdenství a dobrotivosti Boží; nebo praví[4]): *„Který ani vlastního Syna svého neušetřil, ale za nás za všecky ho vydal; kterakž nám také s ním všecko nedá?“*

* OTÁZKA XIII.

Kristus trpkosť svých útrap opravdu cítil na těle i na duši. *

I. Jest nyní na tom, aby farář vyložil, jak veliká byla hořkosť utrpení Páně; ač jestliže na paměti to máme[5]), že *„pot jeho učiněn jest jako krupěje krve, tekoucí na zemi,“* když on útrapy a muky na mysli si předbíral, které brzo potom měl utrpěti: snadno z toho jedenkaždý porozumí, že nic více k této bolesti přičiněno býti nemohlo. Nebo bylo-liť již pomyšlení na strasti nastávající tak trpké, jakož pot krvavý na jevo dal, což pak souditi jest o samém utrpení? Ale však, že Kristus Pán svírán byl svrchovanými bolestmi jak na duši, tak i na těle, známo jest. I nejprvé ovšem nebylo žádné části jeho těla, ježby nebyla nejtěžších muk pocítila; neboť i nohy i ruce hřeby na kříž přibity jsou, hlava trním zbodána a třtinou otlučena, obličej plváním zohaven, poličky ubit, celé tělo bičováním ztrýzněno. Mimo to lidé všech rodův a stavův *„sešli*[6]) *se v jedno proti Hospodinu a Pomazanému jeho.“* Pohané zajisté i Židé byli při jeho utrpení rádcemi, původcemi a vykonavateli. Jidáš ho zradil, Petr zapřel, jiní všickni opustili. A nyní na kříži samém zdaliž nad ukrutností smrti, čili nad ohavností, či nad obojím pojednou žalostiti máme? A v skutku nedá se žádný

[1]) Isa. 53. 8. [2]) Isa. 53. 6. [3]) Isa. 53. 10. [4]) Řím. 8. 32. [5]) Luk. 22. 44. [6]) Žalm. 2. 2.

ohavnější spůsob smrti, aneb bolestnější nad ten vymysliti, kterým trestáni bývali jenom největší a nejopovrženější zločinci, a při němžto pocit svrchované bolesti a muky ještě více rozjitřovalo prodloužilé umírání.

II. Zvětšovalo pak velikosť muk těchto ještě samo zřízení a povaha těla Ježíšova; které zajisté byvši učiněno mocí Ducha svatého, mnohem dokonalejší a spořádanější bylo, nežli jiných lidí těla býti mohou; a proto také jemnější do sebe mělo pocitlivosť, a tudy tíže ji všecky ty muky snášelo.

III. Co se pak vnitřní bolesti duše dotýče, nikdo pochybovati nemůže, že nesmírná při Kristu byla. Nebo svatým lidem, kteříkoli muka a trápení snášeli, nescházelo duchovní útěchy s hůry, kteroužto jsouce občerstveni, prudkosť trápení s rovnou myslí snášeti mohli, anobrž v největších mukách přemnozí povznášeli se vnitřní veselosti; jakož svědčí Apoštol, řka[1]): *„Raduji se z utrpení pro vás, a doplňuji to, čehož se nedostává z utrpení Kristových, na těle svém za jeho tělo, jež jest církev;“* a jinde[2]): *„Naplněn jsem potěšením, mám hojnou radosť ve všelikém soužení našem.“*

IV. Avšak Kristus Pán kalichu nejtrpšího umučení, jejž pil, přimíšením nižádné sladkosti nepomírnil. Nebo lidské přirozenosti, kterouž byl přijal, dopustil, aby pocítila všech muk, nejinak než jakoby člověkem byl, a ne i Bohem.

* OTÁZKA XIV.

Které výhody a prospěchy obzvláštně zjednalo umučení Kristovo lidu křesťanskému. *

Zbývá nyní, aby také výhody a prospěchy, jichž jsme z utrpení Páně nabyli, od faráře zevrubně vyloženy byly. Nejprvé tedy bylo umučení Páně osvobozením od hříchu; nebo jak jest u svatého Jana[3]): *„Miloval nás, a umyl nás svou krví od hříchův našich;“* a Apoštol dí[4]): *„Obživil vás, odpustiv vám všecky hříchy, smazav zápis odsouzení, kterýž byl proti nám, kterýž nám byl odporný, i odstranil jej, přibiv jej na kříži.“*

[1]) Kol. 1. 24. [2]) 2 Kor. 7. 4. [3]) Zjev. 1, 5. [4]) Kol. 2. 13, 14.

Potom vytrhlo nás ze služebnosti ďáblovy; neboť praví sám Spasitel[1]): „*Nyní jest soud světa, nyní kníže tohoto světa vyvrženo bude ven, a já až povýšen budu od země, všecko potáhnu k sobě.*“ Mimo to vyplatil pokutu, již jsme za hříchy své zasloužili. Dále pak, poněvadž se nižádná jiná oběť nemohla přinesti Bohu milejší a vzácnější, s Otcem nás smířil, a učinil jej nám milostivým a nakloněným. Posléze, poněvadž hříchy zahladil, otevřel nám také přístup do nebe, kteréž za příčinou obecného hříchu pokolení lidského bylo uzavřeno. A to naznačil Apoštol těmito slovy[2]): „*Máme doufání vejíti do svatyně skrze krev Kristovu.*“ I nescházelo v starém zákoně jistého obrazu a předznaku tohoto tajemství. Nebo ti, kterýmž zakázáno bylo před smrtí nejvyššího kněze navrátiti se do své vlasti, byli znamením tomu, že žádnému[3]), jakž by koliv svatě a spravedlivě živ byl, přijíti do vlasti nebeské možno nebylo, dokavadž nejvyšší onen a věčný kněz Kristus Ježíš smrti nepodstoupil; kterouž ovšem jakž podstoupil, ihned brány nebeské otevřely se těm, kteří, jsouce ve svátostech očištěni, i věrou, nadějí a láskou opatřeni, utrpení jeho účastnost berou.

* OTÁZKA XV.

Odkud moc mělo Kristovo utrpení k zasloužení nám tak velikých dobrodiní? *

I. Na to tedy ukazuj duchovní pastýř, že všech těchto převelikých a Božských dobrodiní dostalo se nám z umučení Kristova. Onoť bylo nejprvé úplným a naskrze dokonalým zadostučiněním, kteréž podivuhodným jakýmsi spůsobem Ježíš Kristus za hříchy naše vykonal Bohu Otci. Nebo i cena, kterou za nás položil, nedosahovala a nevyrovnala se jenom dluhům našim, nýbrž daleko je převyšovala. Potom oběť ta byla Bohu nejpříjemnější, proto že, jakž ji Syn na kříži přinesl, hněv a nemilost Otce úplně ukojila. I Apoštol to vyslovil, řka[4]): „*Kristus miloval nás, a vydal sebe samého za nás v obětování a oběť Bohu k vůni rozkošné.*“ Mimo to praví o vykoupení kníže

[1]) Jan 12. 31. [2]) Žid. 10. 19. [3]) Num. 30. 25. [4]) Efes. 5. 2.

Apoštolův[1]): „*Vězte, že ne porušitelnými věcmi, zlatem nebo stříbrem vykoupeni jste ze svého marného obcování dle otcovského ustanovení, nýbrž drahou krví Krista, jakožto Beránka nevinného a nepoškvrněného;*“ a Apoštol učí[2]): „*Kristus nás vykoupil ze zlořečenství zákona, učiněn byv pro nás zlořečenstvím.*“

II. Ale kromě těchto neskonalých dobrodiní dosáhli jsme i toho nad míru velikého, že máme v samém tom utrpení nejkrásnější příklady všech ctností; neboť i trpělivost, i poníženost, i vznešenou lásku, i tichost, i poslušnost, i svrchovanou statečnost nejenom v snášení bolestí pro spravedlnost ale i u podstupování smrti ukázal na sobě Pán v také míře, že v pravdě říci můžeme, Spasitel náš že všecka pravidla života, jimž po celý čas svého kázání slovy nás vyučoval, toho jednoho dne při svém utrpení na sobě samém vyobrazil a znázornil.

A to v krátkosti řečeno jest o spasitelném utrpení a smrti Krista Pána. I kéžbychom se s těmito tajemstvími na mysli ustavičně obírali, a naučili se s Pánem spolu trpěti, umírati a pohřbenu býti; abychom pak, odložíce všelikou skvrnu hříchu a k novému životu s ním povstávajíce, jednou také hodnými byli jeho milosti a smilování, i účastnými se stali nebeské slávy a nebeského kralování.

HLAVA VI.

O pátém článku víry.

Sstoupil do pekel, třetího dne vstal z mrtvých.

* OTÁZKA I.

První části tohoto článku jak se má rozuměti? *

I. Velmi mnoho ovšem na tom záleží, znáti slávu smrti a pohřbu Pána našeho Ježíše Krista, o čemž svrchu řeč byla; ale důležitější jest lidu věřícímu po-

[1]) 1 Petr. 1. 18. [2]) Gal. 3. 13.

znati slavná ta vítězství, kterých dobyl Kristus přemožením ďábla a vyprázdněním sídel podzemských; o čemž jakož i o z mrtvých vstání jest nám nyní mluviti. Poslední tento předmět mohl by sice sám o sobě dobře vykládán býti, my však šetříce podstaty a vážnosti svatých Otcův, uznali jsme za dobré, spojiti jej s výkladem o sestoupení do pekel.

II. V první tedy části tohoto článku předkládá se nám k věření, že když Kristus umřel, duše jeho sestoupila do předpeklí, a tam potud zůstala, pokud tělo jeho odpočívalo v hrobě. Těmito slovy pak vyznáváme zároveň, že táž osoba Kristova za téhož času i v předpeklí byla, i v hrobě odpočívala. I nebudiž to, což pravíme, nikomu podivné proto, že, jakž jsme již často učili, ač duše z těla vyšla, nikdy však Božská přirozenosť ani od těla ani od duše se neodloučila.

* OTÁZKA II.

Co se zde slovem pekel vyrozuměti má? *

Ale výkladu tohoto článku velmi mnoho světla přičiniti může pastýř, bude-li dříve učiti, což na tomto místě slovem pekel vyrozuměti jest; pročež připomenouti sluší, že slovo pekel na tomto místě nebéře se za hrob, jakož se někteří ne méně bohaprázdně, nežli bludně domnívali. Z předešlého zajisté článku, že Kristus Pán pohřben jest, poučeni jsme; aniž pak jaké příčiny bylo, proč by při vyučování víře jedna a táž věc jiným a to temnějším spůsobem mluvení od svatých Apoštolův opakována byla; avšak slovo pekel znamená skrytá ona sídla, v kterých se duše zdržují, kteréž nebeského blahoslavenství nedosáhly. A tak užívají svatá písma toho slova na mnohých místech. Neboť u Apoštola čteme[1]): *„aby každé koleno klekalo, nebeských, pozemských i pekelných,“* a v Skutcích Apoštolských svatý Petr svědčí[2]), že Krista Pána Bůh vzkřísil, *„zprostiv ho bolestí pekla.“*

* OTÁZKA III.

Kolik jest míst, v nichž se duše po smrti zdržují, které nedosáhly blaženosti? *

Avšak tato sídla nejsou všecka jednoho a té-

[1]) Fil. 2. 10. [2]) Skut. ap. 2. 24.

hož spůsobu. Jest zajisté nejhroznější a nejtemnější žalář, kdež ustavičným a nezhasitelným ohněm duše zatracených spolu s nečistými duchy se trápí, kterýž se také věčný oheň, propasť a ve vlastním smyslu peklo nazývá. Mimo to jest očistcový oheň, kterým se duše nábožných, do určitého času muky trpíce, očišťují, aby jim do věčné vlasti volný přístup býti mohl, do nížto nic nečistého nevstupuje. A o pravdě tohoto učení, kteréž, jak svatí sněmové dosvědčují, i svědectvími písem i podáním Apoštolským ztvrzeno, tím bedlivěji a častěji duchovnímu pastýři mluviti jest, proto že jsme se v těch časích octli, v kterých lidé zdravého učení nesnášejí. Třetí posléze jest ten spůsob schrány, v které se duše svatých před příštím Krista Pána zdržovaly a zde, beze všeho pocitu bolesti, kojíce se blaženou nadějí vykoupení, pokojného příbytku požívaly. (A toto jinak předpeklí slove). A tyto nábožné duše, které v lůně Abrahamově Spasitele očekávaly, Kristus Pán sstoupiv do pekel osvobodil.

* OTÁZKA IV.

Duše Kristova nejenom mocí, ale i skutkem do pekel vstoupila. *

Ale domýšleti se nesluší, jakoby Kristus tak do pekel byl sstoupil, že by toliko jen moc jeho a působení se tam objevilo, nikoli pak i duše; nýbrž věřiti dokona jest, že sama jeho duše podstatou a přítomností svou sstoupila do pekel, o čemž stává přejisté ono Davidovo svědectví[1]): „*Nezanecháš duše mé v pekle.*“

* OTÁZKA V.

Sstoupením do pekel Kristu na důstojnosti nic utrháno není. *

Avšak ač Kristus Pán sstoupil do pekel, nic tím jemu neubylo ze svrchované moci jeho, aniž pak skvělost svatosti jeho utrpěla skvrny nějaké: ano spíše skutkem tímto nejpatrněji prokázáno, že nejčistší pravdou jest vše, což o jeho svatosti ohlašováno bylo, a že Syn Boží jest, jakož toho prvé tolikými zázraky byl dosvědčil. Tomu všemu snadno vyrozumíme, srovnáme-li vespolek příčiny, proč Kristus i jiní lidé v ta

[1]) Žalm. 15. 10.

místa přišli. Jiní zajisté všickni sstoupili tam, jako zajatí; on však, jako „*svobodný*[1]) *mezi mrtvými,*“ a jako vítěz tam sstoupil, aby přemohl ďábly, od nichžto onino pro vinu hříchu zavření a sevření drženi byli. Mimo to všickni jiní, kteří sstoupili do pekel, dílem trápili se v mukách nejhroznějších, dílem pak, byť i jiného bolestného pocitu neměli, jsouce však vidění Božího zbaveni, a nadějí věčné slávy, kterouž očekávali, v nejistotě postaveni, trápili se. Ale Kristus Pán sstoupil, ne aby něco trpěl, nébrž aby svaté a spravedlivé duše z neblahé oného a tesklivé vazby vysvobodil, a jim ovoce svého umučení udělil. Že tedy do pekel sstoupil, tím naprosto žádného umenšení se nestalo v nejvyšší jeho důstojnosti a moci.

* OTÁZKA VI.

Proč chtěl Kristus sstoupiti do pekel? *

I. Po tomto vyložení budiž tomu vyučováno, že proto Kristus Pán do pekel sstoupil, aby odňal kořisť ďáblům a svaté onyno praotce i jiné duše nábožné z vazby vysvobodiv s sebou uvedl do nebe; což od něho spůsobem předivným a s největší slávou vykonáno jest. Neboť ihned přineslo jeho objevení zajatým nejjasnější ozáření, a naplnilo duše jich nevýslovnou radostí a veselostí; kteréž také přežádoucího blahoslavenství, jež ve vidění Boha záleží, účastné učinilo. Tím vyplněno jest, což lotrovi na kříži přislíbil oněmi slovy[2]): „*Dnes budeš se mnou v ráji.*“ A o tomto osvobození nábožných duší dávno před tím prorokoval Oseáš v tento spůsob[3]): „*Z ruky smrti vysvobodím je, z ruky smrti vykoupím je: budu smrť tvá, ó smrti; uhryzení tvé budu, peklo!*“ Toto také naznačil Zachariáš prorok, řka[4]): „*Ty jsi také v krvi úmluvy tsvé vyprostil vězně své z jámy, v níž není vody.*“ Totéž konečně vyjádřil Apoštol těmito slovy[5]): „*Obloupiv knížatstva a mocnosti, vedl je směle na odiv, zjevně staviv nad nimi vítězství skrze sebe samého.*“

II. Avšak abychom mocnosti tohoto tajemství

[1]) Žalm. 87. 6. [2]) Luk. 23. 43. [3]) Os. 13. 14. [4]) Zach. 9. 11. [5]) Kol. 2. 15.

lépe vyrozuměli, často to na mysli rozbírati máme, že všickni nábožní lidé, nejenom ti, kteří po narození Páně na tom světě se zrodili, ale i, kteří před ním po Adamovi byli, aneb kteří až do skonání světa ještě živi budou, spasení došli dobrodiním jeho utrpení. Pročež prvé než on umřel a z mrtvých vstal, brány nebeské nikomu nikdy se neotevřely, nébrž duše nábožných, když z tohota života vykročily, neseny byly aneb do lůna Abrahamova, aneb, což se i nyní těm přihází, které se z něčeho očistiti a pokáti mají, ohněm očistce se očisťovaly. Jest ještě ta příčina, proč sstoupil do pekel Kristus Pán, aby, jako na nebi a na zemi, tak i tam ukázal svou moc a vládu, a dokona „*aby*[1]) *ve jmenu jeho každé koleno klekalo, nebeských, pozemských i pekelných.*“ A tuto kdožby neužásl a podivením neustrnul nad svrchovanou Boží dobrotivostí k pokolení lidskému, kteryžto nejenom za nás nejtrpší smrť podstoupiti, ale i nejhlubší strany země proniknouti ráčil, aby předrahé sobě duše odonud vytrhl a k blahoslavenství uvedl?

* OTÁZKA VII.

Obsah druhé části pátého článku. *

Za tím jde druhá část článku, o jejížto vyložení jak velikou práci pastýř duchovní vésti povinen jest, dokazují onano slova Apoštolova[2]): „*Pamatuj na to, že Pán Ježíš Kristus vstal z mrtvých.*“ A co Timotheovi poroučí, totéž že i ostatním duší pastýřům rozkázáno jest, o tom pochybovati se nesmí. Toť jest pak toho článku smysl: Když Kristus Pán v pátek, o deváté hodině denní, na kříži ducha vypustil, a téhož dne k večeru pohřben jest od svých učeníkův, kteří s dovolením Pilata vladaře tělo Páně s kříže sňavše, v blízké zahradě v nový hrob položili: tehdy třetího dne po smrti, jenž byla neděle, záhy ráno spojila se opět jeho duše s tělem, a tak on, jenž po tři dni mrtev byl, k životu, z něhož umíraje vykročil, zase se navrátil a vzkřísil.

[1]) Fil. 2. 10. [2]) 2 Tim. 2. 8.

* OTÁZKA VIII.

Ne cizí mocností, jako jiní lidé, nébrž vlastní mocí vstal Kristus z mrtvých. *

Ale slovem z mrtvých vstání nesmí se jenom vyrozumívati, že Kristus z mrtvých vzkříšen byl, což mnohým jiným se stalo; ale že svou mocí a statečností vstal, což vlastní při něm bylo a obzvláštní. Nebo přirozenost toho nedopouští, aniž jest kterému člověku dáno, aby sebe samého mohl mocí svou z mrtvých k životu vzkřísiti. To však svrchované mocnosti Boží toliko jen zůstaveno jest, jak tomu ze slov Apoštolových vyrozumíváme[1]): *„Ačkoliv ukřižován jest z nemoci, ale živ jest z moci Boží.“* Kterážto, poněvadž ani od těla Kristova v hrobě, ani od duše, když do pekel sstoupila, odloučena nikdy nebyla, tedy Božská moc i v těle přebývala, kteroužby se s duší mohlo zase spojiti, i v duši, kteroužby se v tělo opět navrátiti mohla, kteroužto pak i možno bylo z vlastní své moci obživnouti a i z mrtvých vstáti. A to předpověděl David, plný Ducha svatého, těmito slovy[2]): *„Spomohla mu pravice jeho a rámě svaté jeho.“* Potom i sám Pán toho výrokem Božských úst svých dotvrdil[3]): *„Já život svůj dávám, abych jej zase vzal; a mám moc jej dáti a mám moc jej zase vzíti.“* Židům také na důkaz pravdivosti učení svého pravil[4]): *„Zrušte chrám tento, a ve třech dnech jej opět vzdělám.“* Což však, ačkoliv o chrámu onom velkolepě z kamenův vystaveném rozuměli, on však, jak slovy písma na témž místě dovozeno jest, mluvil o chrámě těla svého. A ačkoliv v písmích[5]) někdy čteme, že Kristus Pán od Otce vzkříšen byl, to naň, jako na člověka, vztahovati sluší; jakož zase to k němu, jako k Bohu, patří, kdež se praví, že vlastní svou mocí z mrtvých vstal.

* OTÁZKA IX.

Jak se Kristus nazývati může prvorozeným mezi mrtvými, když se ví, že jiní před ním vzkříšeni byli? *

Ale i to při Kristu cosi obzvláštního bylo, že sám první ze všech poctěn byl tímto Božím dobrodiním

[1]) 2. Kor. 13. 4. [2]) Žalm. 97. 1. [3]) Jan 10. 17, 18. [4]) Jan 2. 19.
[5]) Skut. ap. 2. 24. 3. 15; Řím. 8. 11.

z mrtvých vstání; nebo v písmích nazývá se „*prvorozený*[1]) *z mrtvých.*“ A jak jest u Apoštola[2]): „*Kristus vstal z mrtvých, nejprvnější z těch, kteříž zesnuli; nebo zajisté skrze člověka smrť, skrze člověka i vzkříšení z mrtvých, a jakož v Adamovi všickni umírají, tak i v Kristu všickni obživeni budou. Ale jedenkaždý v svém pořádku; nejprvnější Kristus, potom ti, kteříž jsou Kristovi.*“ A tato slova vykládati sluší o dokonalém z mrtvých vstání, kterýmž se k nesmrtelnému životu pozdvihujeme, anať jim všeliká naprosto nutnosť umříti zrušena jest. A v té věci má Kristus Pán první místo. Nebo mluvíme-li o vzkříšení, to jest o navrácení se k životu, s kterým zase spojena jest neodvratná nutnosť smrti: tehdy před Kristem mnozí jiní z mrtvých vzkříšeni jsou, kteříž však všickni tou měrou oživli, že zase umříti musili: ale Kristus Pán smrť překonav a potlačiv tak vstal z mrtvých, že umříti více nemohl, což se velezřejmým onímno svědectvím stvrzuje[1]): „*Kristus vstav z mrtvých již neumírá; smrť jemu více panovati nebude.*“

* OTÁZKA X.

Jak a proč Kristus své z mrtvých vstání na třetí den odložil? *

I slova „třetího dne,“ která přidána jsou k článku, musí pastýř duchovní vysvětliti, aby věřící se nedomnívali, že celé ty tři dni Pán v hrobě byl. Nebo že po celý jeden den přirozený, a po část jak předcházejícího, tak i následujícího dne v hrobě pochován byl, proto docela pravdivě praví se, že po tři dni v hrobě ležel, a že třetího dne z mrtvých vstal. A aby dokázal svého Božství, nechtěl vzkříšení svého až na konec světa odložiti; zase pak, abychom uvěřili, že v pravdě člověkem byl a v pravdě umřel, ne hned po smrti obživnul, ale až třetího dne; kteréžto doby a času za dosti býti se viděl k dokázání skutečné jeho smrti.

* OTÁZKA XI.

Proč Otcové Konstantinopolského sněmu tomuto článku přičinili slova: „podlé písem ?“ *

Otcové prvního Konstantinopolského sněmu tomuto

[1]) Kol. 1. 18.; Zjev. 1. 5. [2]) 1. Kor. 15. 20—23 [3]) Řím. 6. 9.

článku přidali slova: „podlé písem," kterážto ovšem od Apoštola[1]) přijavše do vyznání víry proto přenesli, že tajemství vzkříšení na nejvýše potřebné jest, jakž tomu týž Apoštol učil těmito slovy[2]): „*Nevstal-liť Kristus z mrtvých, marné jest tehda kázání naše, marná jest i víra vaše;*" a: „*Nevstal li Kristus z mrtvých, marná jest víra vaše, nebo ještě jste v hříších svých.*" Protož svatý Augustin obdivuje se pravdě článku tohoto, takto napsal[3]): „*Není to nic velikého věřiti, že umřel Kristus; toť i pohané i Židé i všickni bezbožní věří, to všickni věří, že jest umřel. Věrou křesťanův však vzkříšení Kristovo jest; to za věc velikou pokládáme, věříce, že on z mrtvých vstal.*" Toť bylo příčinou, že tak často Pán mluvíval o vzkříšení svém, a nikdy skoro o utrpení svém s učeníky nerozmlouval, aby i nemluvil o vzkříšení. Protož když předpověděl[4]): „*Syn člověka vydán bude pohanům, a bude posmíván, a bičován, i uplván; a když jej ubičují, zabijí jej,*" ku konci přidal: „*a třetího dne z mrtvých vstane.*" A když Židé na něm žádali, aby nějakým znamením a zázrakem své učení potvrdil, odpověděl[5]): „*A nebude mu dáno znamení, jediné znamení Jonáše proroka. Nebo jakož byl Jonáš v břiše velryba tři dni a tři noci: takť bude Syn člověka v srdci země tři dni a tři noci.*"

Avšak abychom moci a smyslu článku toho lépe vyrozuměli, tři věci ještě jest nám skoumati a seznati: nejprvé, proč potřebí bylo, aby Kristus z mrtvých vstal, potom, jaký byl konec a účel vzkříšení jeho, a jaké z toho nám užitky a výhody přišly.

* OTÁZKA XII.

Za kterými příčinami potřebí bylo, aby Kristus z mrtvých vstal. *

Co se tedy prvního dotýče, potřebí bylo jemu z mrtvých vstáti, aby se Boží spravedlnosť ukázala, nebo na nejvýše příslušelo se, aby od Boha ten povýšen byl, kterýž z poslušnosti k němu ponížen a vší potupou zneuctěn byl. Tuto příčinu Apoštol uvedl, píše k Filipenským[6]): „*Ponížilť sebe samého, učiněn jsa*

[1]) 1 Kor. 15. 4. [2]) 1 Kor. 15. 14, 17. [3]) na Žalm 120. [4]) Luk. 18. 32, 33. [5]) Mat. 12. 39, 40 [6]) Fil. 2. 8, 9.

poslušným až k smrti a to k smrti kříže; protož i Bůh povýšil ho.“ Jiná pak příčina byla, aby víra naše se utvrdila, bez nížto spravedlnosť člověka obstáti nemůže. To zajisté největším důkazem býti musí, že Kristus Syn Boží byl, protože svou vlastní mocí z mrtvých vstal. Potom, aby naděje naše se posílila a rozhojnila. Nebo, když Kristus z mrtvých vstal, tehdy o jistou naději se opíráme, že i my z mrtvých vstaneme, ježto potřebou nezbytnou jest, aby údové stavu hlavy své došli. V tomto zajisté smyslu zdá se, že Apoštol dovozování své zavírá v listech ku Korintským[1]) a Thessalonickým[2]). A od knížete apoštolův sv. Petra řečeno jest[3]): „*Požehnaný Bůh a Otec Pána našeho Ježíše Krista, kterýž podlé velikého milosrdenství svého znova zplodil nás k naději živé skrze vzkříšení Ježíše Krista z mrtvých k dědictví neporušitelnému.*“ Posléze učiti jest, že vzkříšení Páně proto také potřebné bylo, aby se dokonalo tajemství našeho spasení a vykoupení. Kristus zajisté vysvobodil nás smrtí svou od hříchův; vstana pak z mrtvých, navrátil nám výborné ty statky, které jsme hřešíce byli ztratili. Protož řečeno jest u Apoštola[4]): „*Kristus vydán jest pro hříchy naše, a vstal z mrtvých pro ospravedlnění naše.*“ Aby tedy ničehož k spasení pokolení lidského se nenedostávalo, potřebí bylo, aby, jakož umřel, tak i z mrtvých vstal.

* OTÁZKA XIII.

Jaké prospěchy vyplývají lidem ze vzkříšení Páně. *

Z toho pak, co posud řečeno jest, porozuměti můžeme, jak veliký užitek věřícím přineslo z mrtvých vstání Krista Pána. Ve vzkříšení zajisté seznáváme, že Bůh jest nesmrtelný, plný slávy, vítěz nad smrtí a ďáblem; což o Kristu Ježíši beze všeho pochybování věřiti a vyznávati jest. Potom zjednalo Kristovo vzkříšení nám také vzkříšení těla, jednak tím, že toho tajemství způsobující příčinou bylo, jednak tím, že po příkladu Páně všickni z mrtvých vstáti máme. Nebo co se vzkříšení těla dotýče, Apoštol takto svědčí[5]):

[1]) 1 Kor. 15, 12 a násl. [2]) 1 Thess. 4, 12. [3]) 1 Petr. 1. 3, 4.
[4]) Řím. 4. 25. [5]) 1 Kor. 15. 21.

„*Skrze člověka smrt, skrze člověka i vzkříšení z mrtvých.*“ Nebo cožkoliv Bůh v tajemství vykoupení našeho činil, ke všemu užíval lidské přirozenosti Kristovy, jako spůsobujícího nástroje. Protož bylo jeho vzkříšení nástrojem jakýmsi k spůsobení vzkříšení našeho; i vzorem nazváno býti může, poněvadž z mrtvých vstání Krista Pána ze všech jest nejdokonalejší; a jako Kristovo tělo vzkříseno se v nesmrtelnou slávu proměněno jest: tak i naše těla, která dříve křehká a smrtelná byla, slávou a nesmrtelností ozdobena a obnovena budou. Nebo jak Apoštol učí[1]): „*Spasitele očekáváme, Pána našeho Ježíše Krista, kterýž promění tělo ponížení našeho, aby připodobněno bylo k tělu jasnosti jeho.*“ To také může se o duši v hříších mrtvé říci, kteréž se také vzkříšení Kristovo za vzor a příklad předkládá, jakož to týž Apoštol těmito slovy ukazuje[2]): „*Jako Kristus vstal z mrtvých skrze slávu Otce, tak i my v novotě života choďme. Nebo poněvadž spolu vštípeni jsme v podobenství smrti jeho, spolu i ve vzkříšení budeme.*“ A něco dále praví[3]): „*I živi budeme s Kristem, vědouce, že Kristus vstav z mrtvých, již neumírá; smrt jemu více panovati nebude. Neboť že umřel hříchu, umřel jednou: že pak jest živ, živ jest Bohu. Tak i vy mějte za to, že jste zajisté zemřeli hříchu, ale živi jste Bohu v Kristu Ježíši, Pánu našem.*“

* OTÁZKA XIV.

Jaké příklady vzíti si jest ze vzkříšení Krístova. *

Dvojí tedy příklad máme si vzíti z Kristova z mrtvých vstání. Jeden jest ten, abychom smazavše skvrny hříchu, nový života spůsob si zřídili, v němž by se neúhonnosť mravův, nevinnosť, svatosť, mírnosť, spravedlnosť, dobročinnosť, pokora jasně zářily. Druhý pak jest, abychom v tomto života upravení tak vytrvali, abychom s pomocí Boží nikdy se neuchýlili s dráhy spravedlnosti, kterou jsme jednou nastoupili. I slova Apoštolova nejenom na to ukazují, že vzkříšení Páně za příklad vzkříšení nám se předkládá, ale i dosvědčují, že nám statečnosti k povstání podává, i

[1]) Fil. 3. 20. [2]) Řím. 6. 4, 5. [3]) Řím. 6. 9—11.

síly a ducha uděluje, kterýmž bychom v svatosti a spravedlnosti setrvali a přikázaní Boží zachovávali. Nebo jakož z jeho smrti nejenom příklad béřeme hříchům odumření, ale i sílu vážíme, kterou bychom hříchům odumřeli: tak i jeho vzkříšení přináší nám sílu k dojití spravedlnosti, abychom pak Bohu nábožně a svatě sloužíce v novotě života kráčeli, k němuž jsme povstali. Toť zajisté nejvíce vzkříšením svým Pán způsobil, aby, kdož před tím spolu s ním hříchům a tomuto světu umřeli, ti s ním také k novému života způsobu a pořádku povstali.

* OTÁZKA XV.

Z kterých znamení viděti, že někdo podlé ducha s Kristem z mrtvých vstal. *

Jakých znamení tohoto vzkříšení duchovního nejvíce bývá pozorovati, o tom poučuje nás Apoštol; nebo když praví[1]): *„Jestliže jste sKristem povstali, těch věcí, kteréž svrchu jsou, hledejte, kdež Kristus jest, sedě na pravici Boží:“* patrně ukazuje, že ti v pravdě s Kristem vstali, kteří život svůj, důstojnosti, odpočinutí, bohatství tam nejvíce, kde Kristus jest, míti si žádají; a když dále praví[2]): *„O věci, kteréž svrchu jsou, pečujte, ne o ty, kteréž jsou na zemi:“* i druhou tu jako známku přičinil, po níž tomu porozuměti můžeme, zdaliž jsme v pravdě s Kristem povstali. Jakož zajisté chuť k jídlu znamením bývá zdraví a churavosti tělesné, tak, když někdo v tom, *cokoli*[3]) *jest pravého, cokoli poctivého, cokoli spravedlivého, cokoli svatého,* zalíbení má, a sladkosti věcí nebeských vnitřním duchovním smyslem zakouší: to největším důkazem býti může, že kdo tak uspořádán jest, že ten k novému a duchovnímu životu spolu s Kristem Ježíšem z mrtvých vstal.

---

[1]) Kol. 3. 1. [2]) Kol. 3. 2. [3]) Fil. 4. 8.

HLAVA VII.

O šestém článku víry.

Vstoupil na nebesa, sedí na pravici Boha Otce všemohoucího.

* OTÁZKA I.

Tohoto článku vznešenosť a první jeho části smysl. *

Prorok David, když pln Ducha svatého blažené a slavné na nebe vstoupení Páně na mysli předvídal, pobízí všech lidí, aby s největším plesáním a veselím toto vítězství oslavovali, volaje [1]): *„Všickni národové, tleskejte rukama, prozpěvujte Bohu hlasitým plesáním: vstoupil Bůh s radostným zpíváním.“* Odtud porozumí pastýř duchovní, že s největší pilností toto tajemství vykládati jest, a že jemu bedlivou o to péči vésti, aby je věřící nejenom věrou a myslí pojali, ale, pokud se to státi může, s pomocí Boží je i v skutcích a v životě vyobraziti se snažili. Co se tedy vysvětlení článku šestého dotýče, v kterém se především o Božském tomto tajemství jedná, počíti jest od první jeho části, a jaký jeho jest význam a smysl, vyložiti. O Kristu Ježíši zajisté to i přísluší věřícím beze všelikého pochybování věřiti, když dovršil již a dokonal tajemství vykoupení našeho, že jakožto člověk na nebesa tělem i duší vstoupil. Neboť jelikož Bůh jest, nikdy nebe vzdálen nebyl, ježto Božstvím svým veškeré prostory naplňuje.

* OTÁZKA II.

Nejenom mocí Božství Kristus na nebesa vstoupil, ale i mocí člověčenství. *

Vyučuj také, že vstoupil vlastní svou mohútností, a že nebyl cizí silou povznesen, jako Eliáš [2]), kterýž *„na voze ohnivém do nebe vstoupil“*; aneb jako prorok Habakuk [3]) nebo Filip [4]) jáhen, kteří Boží mocí jsouce vzduchem neseni, vzdálené krajiny zemí prolé-

[1]) Žalm. 46. 2, 6. [2]) 4 Král. 2. 11. [3]) Dan. 14. 35. [4]) Sk. ap. 8.39.

tali. Avšak nejenom, jakožto Bůh, všemohouci Božskou mocí na nebesa vstoupil, ale i, jelikož člověk jest. Ačkoliv zajisté přirozenou silou to státi se nemohlo, avšak mohútnosť ona, kterou blahoslavená duše Kristova nadána byla, mohla tělem podlé libosti vládnouti, tělo pak, kteréž již oslavení dosáhlo, snadno vůle a vlády duše poslouchalo. A takovou měrou věříme, že Kristus, jelikož Bůh i jelikož člověk jest, svou vlastní mohútností na nebesa vstoupil.

* OTAZKA III.

V jakém smyslu praví se v druhé části článku, že Kristus sedí na pravici Boží. *

Druhou částí článku toto jest: „Sedí na pravici Boha Otce.“ Na tomto místě pozorovati lze obrazného mluvení aneb přenesení slova, jakéž zhusta v písmě svatém se nalézá, když pro lepší srozumění a pochopení Bohu přičítáme lidské náklonnosti a údy, ačkoliv na něm, an pouhý duch jest, nic tělesného mysliti se nedá. Ale poněvadž zde na zemi mezi lidmi za to máme, že tomu větší čest se prokazuje, kdo na pravé straně postaven jest, totéž i na nebeské věci přenášíme, a chtějíce vyložiti slávu Kristovu, jíž jakožto člověk především jinými tvory dosáhl, vyznáváme, že na pravici Otce jest. Seděti však, to nevyznamenává na tomto místě postavení aneb spůsobu držení těla, nébrž vyobrazuje pevné a stálé držení a užívání nejvyšší královské moci a slávy, kterou od Otce přijal; o čemž praví Apoštol[1]): „*Vzkřísiv jej z mrtvých a posadiv na pravici své na nebesích nade všecko knížatstvo, i mocnosť, i sílu, i panstvo, i všeliké jmeno, kteréž se jmenuje netoliko v věku tomto, ale i v budoucím, a všecky věci poddal pod nohy jeho.*“ A z těchto slov na světlo vychází, že tato sláva Pánu Ježíši tak vlastní jest a obzvláštní, že na žádnou jinou stvořenou bytosť připadati nemůže. Pročež volá na jiném místě týž Apoštol[2]): „*A ku kterému kdy z andělů řekl: Seď na pravici mé.*“

[1]) Efes. 1. 20—22. [2]) Žid. 1. 13.

* OÁTZKA IV.

Proč má se o na nebe vstoupení Páně lidu častěji přednášeti? *

Avšak obsah článku tohoto vyloží pastýř duchovní šířeji, když vypravovati bude příběh na nebe vstoupení Páně, jejž svatý Lukáš evangelista v skutcích Apoštolských podivuhodným pořadem vypisuje. Při tomto vysvětlování slušno bude, to nejprvé míti na zřeteli, že jiná všecka tajemství k na nebe vstoupení, jako ku konci svému a cíli, se vztahují, a v něm že všecka doplnění svého a dokonání docházejí. Nebo jako od vtělení Páně všecka tajemství našeho náboženství počátek berou, tak i na nebe vstoupením jeho pozemské putování se uzavírá. Mimo to ukazují jiné články víry, které se na Krista Pána táhnou, největší jeho ponížení a potupení; aniž zajisté dá se co opovrženějšího aneb snižujícího více myslití, nežli že Syn Boží za nás lidskou přirozenost a křehkost na sebe vzal, i trpěti a umříti ráčil. Ale však, když v předešlém článku vyznáváme, že z mrtvých vstal, nyní pak, že na nebesa vstoupil a na pravici Boha Otce sedí, nic vznešenějšího aneb podivuhodnějšího jmenovati se nedá, čím by se jeho svrchovaná sláva a Božská velebnost jasněji prokázala.

* OTÁZKA V.

Proč Kristus na nebe vstoupil a na zemi raději nezaložil svého království? *

I. Nyní po vyložení těchto věcí bedlivě jest vyučovati, proč Kristus Pán na nebesa vstoupil. Nejprvé zajisté vstoupil proto, že jeho tělu, kteréž při vzkříšení slávou nesmrtelnosti obdařeno bylo, nehodilo se pozemské nějaké a tmavé místo za příbytek, ale nejvznešenější a nejskvělejší sídlo v nebesích jemu příslušelo, a to nejenom, aby se trůnu té slávy a toho panství ujal, jehož si krví svou vydobyl, nébrž i, aby péči vedl o ty věci, které k našemu spasení přináležejí; potom pak, aby skutkem dokázal, že „*království*[1]) *jeho není z tohoto světa*;“ neboť království tohoto světa jsou časná

[1]) Jan 18. 36.

a pomíjející, a zakládají se na velikém bohatství a hmotné moci.

II. Kristovo však království není pozemské, jakovéhož Židé očekávali, ale duchovní a věčné; též i že jeho moc a bohatství duchovní jest, sám ukázal, když své sídlo na nebesích položil. Pročež musíme v jeho království pokládati ty za bohatší a větší hojností všech statkův oplývající, kteří těch věcí, které Boží jsou, úsilovněji hledají. Neboť i svatý Jakob svědčí[1]), že Bůh vyvolil *„chudé na tomto světě, aby byli bohati ve víře, a dědici království, jež Bůh zaslíbil těm, kteříž jej milují.“* Ale i to chtěl Pán náš svým na nebe vstoupením spůsobiti, abychom se i my za ním vstupujícím myslí a toužeností nesli. Nebo jakož smrtí svou a z mrtvých vstáním příklad nám pozůstavil k duchovnímu umření a povstání: tak i na nebe vstoupením nás učí a povzbuzuje, abychom, jsouce na zemi postaveni, do nebe myšlením se vznášeli, vyznávajíce, že jsme poutníci[2]) a hosté zde na zemi a pravé vlasti hledající, že jsme spoluměšťané[3]) svatých a domácí Boží; nebo jakož týž Apoštol dí[4]): *„Obcování naše jest v nebesích.“*

* OTÁZKA VI.

Která dobrodiní lidem vyplývají z na nebe vstoupení Kristova? *

I. Avšak mocnosť a hojnosť nevýslovných dobrodiní, která na nás Boží dobrotivosť vylévá, předpověděl, jakž to Apoštol[5]) vykládá, dávno před tím prorok David těmi slovy[6]): *„Vstupuješ na vysosť, jaté vedeš vězně, béřeš dary pro lidi.“* Nebo desátého dne poslal Ducha svatého, jehožto mocí a bohatstvím naplnil všecko přítomné množství věřících a v pravdě tehdy vyplnil velkolepá ona zaslíbení[7]): *„Prospějeť vám, abych já odešel: nebo neodejdu-li, nepřijde Útěšitel k vám, a pakliť odejdu, pošlu ho k vám.“*

II. Vstoupil pak na nebesa také, podlé výroku Apoštolova[8]), *„aby se ukázal nyní před obličejem Božím za nás,“* a stal se nám u Otce přímluvcem. *„Synáčko-*

[1]) Jak. 2. 5. [2]) Žid. 11. 13. [3]) Efes. 2, 19. [4]) Fil. 3. 20. [5]) Efes. 4. 8. [6]) Žalm. 67. 19. [7]) Jan 16. 7. [8]) Žid. 9. 24.

vé moji," praví svatý Jan[1]), „*totoť vám píši, abyste nehřešili; pakliť by kdo i zhřešil, přímluvce máme u Otce, Ježíše Krista spravedlivého; a on jest oběť slitování za hříchy naše.*"

III. A není zajisté ničehož, odkud by věřící větší radost a utěšenější mysl vážiti měli, nežli to, že Ježíš Kristus ustanoven jest ochráncem záležitosti naší a orodovníkem spasení našeho, anať jeho u věčného Otce největší jest milost a vážnost. „*Připravil*" posléze „*nám místo,*" jakož to byl přislíbil[2]), a jmenem všech nás sám, hlava naše Ježíš Kristus, uvázal se v držení nebeské slávy. Nebo do nebe odcházeje otevřel brány, jež Adamovým hříchem zavřeny byly, a razil nám cestu, po níž bychom do nebeské blaženosti přišli; jakož to sám při večeři učeníkům předpověděl. Čehož však aby i údálým skutkem zřejmě dotvrdil, uvedl duše nábožných, jež z předpeklí byl vysvobodil, s sebou do příbytkův věčného blahoslavenství.

* OTÁZKA VII.

Výhody, jež nám Kristus svým na nebe vstoupením zjednal. *

I. Za touto nebeských dobrodiní podivuhodnou hojností následovala spasitelná tato řada výhod: nejprvé zajisté přibylo zásluze víry naší převelikého dovršení; neboť víra těch věcí se týká, které pod zrak nepadají a nad rozum a poznání lidské povýšené jsou. Pročež kdyby Pán od nás nebyl odešel, byla by zásluha víry naší zmenšena; jelikož od Krista Pána „*za blahoslavené*" se vyhlašují[3]), „*kteří neviděli a uvěřili.*"

II. Mimo to má Kristovo na nebe vstoupení velikou váhu do sebe k utvrzení naděje v srdcích našich. Nebo věříce, že Kristus člověk na nebe vstoupil a lidskou přirozenost na pravici Boha Otce umístil, velikou nadějí kojíme se, že i my, jsouce jeho údové, tam se dostaneme, a tam s hlavou naší v spojení vejdeme. Čehož sám Pán těmito slovy dosvědčil[4]): „*Otče, které jsi mi dal, chci, aby kde jsem já, i oni byli se mnou.*"

[1]) 1 Jan 2. 1. [2]) Jan 14. 2. [3]) Jan 20. 29. [4]) Jan 17. 29.

III. Potom také i tohoto převelikého dobrodiní došli jsme, že lásku naši za sebou k nebi přitáhl, a Duchem svatým roznítil; neboť v pravé pravdě řečeno jest[1]), že tam jest srdce naše, kde poklad náš jest.

* OTÁZKA VIII.

Nebylo by bývalo nám užitečné, aby Kristus na zemi přebýval. *

A zajisté, kdyby Kristus Pán na zemi přebýval, vše naše smýšlení obráceno a upiato bylo by na jeho lidském vzezření a obcování, i hleděli bychom naň jen jako na člověka, jenž nás tak velikými dobrodiními obdařil, a milovali bychom jej pozemskou jakousi blahovolností. Avšak vstoupiv na nebesa, lásku naši učinil duchovní, a spůsobil, že vzpomínajíce nyní na nepřítomného, ctíme ho a milujeme jakožto Boha. Toto pak vidíme jednak z příkladu apoštolů, kteří, pokud s nimi Pán viditelně obcoval, po lidském skoro smyslu o něm souditi se zdáli; jednak však stvrzeno jest to svědectvím samého Pána, an dí[2]): „*Prospěješť vám, abych já odešel.*“ Neboť nedokonalá ona láska, kterou Krista Ježíše přítomného milovali, zdokonaliti se měla láskou Božskou, a to sice příštím Ducha svatého; pročež hned přidal: „*Nebo neodejdu-li, nepřijde Utěšitel k vám.*“

* OTÁZKA IX.

Po na nebe vstoupení Páně církev velmi se rozšířila. *

K tomu přistupuje i to, že svým na nebe vstoupením zde na zemi rozšířil dům svůj, to jest církev, kteráž mocí a vedením Ducha svatého spravována býti měla. Za pastýře však a nejvyššího zprávce církve veškeré mezi lidmi pozůstavil Petra, knížete Apoštolův; a potom „*ustanovil*[3]) *některé zajisté apoštoly, jiné pak proroky, jiné pak evangelisty, jiné pak pastýři a učiteli*;“ a takto sedě na pravici Boží jiným a jiným rozličných darův napořád udílí. Nebo svědčí Apoštol[4]): „*Jednomu pak každému z nás dána jest milost podlé míry obdarování Kristova.*“

---

[1]) Mat. 6. 21. [2]) Jan 16. 7. [3]) Efes. 4. 11. [4]) Efes. 4. 7.

Posléze pak, což jsme před tím o tajemství smrti a vzkříšení Páně pověděli, totéž i o na nebe vstoupení věřícím mysliti jest. Nebo ačkoliv Kristovu utrpení spasením a vykoupením svým povinni jsme, kterýž zásluhou svou přístup spravedlivým do nebe otevřel: avšak jeho na nebe vstoupení nejenom za vzor nám předloženo jest, kterým se učiti máme vzhůru pohlížeti a v duchu na nebe vstupovati, ale i Božské pomoci, kterou bychom to v skutek uvésti mohli, bohatě udělil.

HLAVA VIII.

O sedmém článku víry.

Odtud přijde soudit živých i mrtvých.

* OTÁZKA I.

Trojí dobrodiní Kristovo k své církvi a obsah článku sedmého. *

Trojí jest vznešený úřad a působení Pána našeho Ježíše Krista k oslavení a osvícení církve své: úřad vykoupení, ochrany i soudu. Když však z předešlých článkův známo jest, že utrpením svým a smrtí pokolení lidské vykoupil, že také vstoupením na nebe naši při a ochranu na vždycky přejal: z toho jde, aby se v tomto článku o jeho soudu jednalo. I ten jest význam a obsah toho článku, že v poslední onen veliký den Kristus Pán soud držeti bude nad veškerým pokolením lidským.

* OTÁZKA II.

Dvojí jest příští Kristovo. *

Svatá zajisté písma o dvojím příchodu Syna Božího svědectví dávají: o prvním, když pro spasení naše tělesenství na sebe přijal a člověkem v životě Panny učiněn jest; o druhém, když při skonání světa přijde soudit všech lidí. Tento příchod v svatých písmích den Páně slove, o němž Apoštol praví[1]): „*Den Páně*

[1]) 1 Thess. 5. 2.

tak přijde, jako zloděj v noci;“ a Spasitel sám dí[1]): „*O tom pak dni a hodině nižádný neví.*“ Ale o posledním soudu dosti budiž na této výpovědi Apoštolově[2]): „*Všickni my zajisté ukázati se musíme před soudnou stolicí Kristovou, aby přijal jedenkaždý vlastní věci těla, jakož činil, buďto dobré nebo zlé.*“ Plno zajisté jest písmo svaté svědectví, kteráž se sem i tam duchovním pastýřům namanou, nejenom k dotvrzení věci, ale i k živému jí věřícím vylíčení, abychom tak, jakož od počátku světa onen den Páně, kteréhož lidské tělesenství na sebe vzal, všem přežádoucí vždycky byl, poněvadž na tomto tajemství ustanovenou měli naději svého osvobození: tak i napořad po smrti a po na nebe vstoupení Syna Božího s nejvroucnější toužeností žádali si druhého dne Páně[3]), „*očekávajíce blahoslavenou naději a příští slávy velikého Boha.*“

* OTÁZKA III.

Kolikráte musí každý člověk před soudcem Kristem k soudu státi. *

Ale dvé časův pastýřům duchovním k vysvětlení té věci na zřeteli míti sluší, v kterých jednomu každému přijde před obličej Páně vstoupiti, a zvláštní oučet klásti ze všech svých myšlének, skutkův i řečí, a konečně ihned výroku soudcovu se podrobiti. První jest ten, když jedenkaždý z nás odebírá se z tohoto života: nebo ihned postaví se před soudnou stolicí Boží, a zde koná se nejspravedlivější vyšetřování o všem, což kdy koliv aneb činil aneb mluvil anebo myslil. A ten *soud soukromý* se jmenuje. Druhý pak ten čas jest, když za jednoho dne a na jednom místě spolu všickni lidé před soudnou stolicí Kristovou státi budou, aby přede všemi všech věkův lidmi, ani naň patří a poslouchají, jedenkaždý zvěděl, co o něm uznáno a rozsouzeno bylo. A rozsudku toho prohlášení bude bezbožníkům a nešlechetníkům ne nejmenší stránkou muk a pokut; zase pak nábožní a spravedliví nemalou z toho odměnu a požitek bráti budou, když, jakým každý v tomto životě byl, na jevo vyjde. A tento *soud všeobecný* slove.

[1]) Mat. 24. 36. [2]) 2 Kor. 5. 10. [3]) Tit. 2. 13.

* OTÁZKA IV.

Proč třeba bylo mimo soud soukromý všeobecný držeti? *

Zde nevyhnutelně potřeba jest ukázati, což příčinou bylo, proč mimo soukromý soud nad jednotlivci, druhý také nad všemi lidmi se vykonávati bude. Nebo poněvadž i po smrti lidí samých na živě časem pozůstalí jsou synové, kteří rodičův následovníci bývají, pozůstavení jsou děti a žáci, kteří milovníci a obhájcové jich příkladův, řečí, skutkův bývají, — věci to, kterýmiž se odměny a tresty zemřelých samých nevyhnutelně zvětšují; i poněvadž tato prospěšnost aneb záhubnost převelmi mnohých se dotýká a dříve konce míti nebude, než až poslední den světa přijde: spravedlivo jest, aby o veškerém tomto spůsobu dobrých aneb zlých činův a řečí dokonalé vyšetření učiněno bylo; což se jinak státi nemůže, leč obecným soudem, který nade všemi lidmi konán bude. K tomu přistupuje i to, že se nábožným na dobré pověsti zhusta utrhuje, bezbožní však výchvalou své nevinnosti se odporučují; pročež toho povaha Božské spravedlnosti žádá, aby nábožní u veřejném všech lidí shromáždění a soudu odňaté bezprávím u lidí počestnosti zase nabyli. Potom pak, když lidé dobří a zlí vše to, cožkoliv v životě učinili, ne bez těl činili, z toho ovšem jde, že dobré skutky aneb zlé se také na těla táhnou, kteráž nástrojem činův samých bývala. Na nejvýše tedy příslušno jest, aby tělům spolu s jich dušemi zasloužených odměn věčné slávy anebo trestův uděleno bylo; což ovšem ani beze všech lidí vzkříšení, ani beze všeobecného soudu státi se nemůže. Posléze poněvadž ukázati jest, že v štěstí a neštěstí lidském, která bez rozdílu zhusta dobrým i zlým se přiházejí, ničehož bez neskonalé moudrosti a spravedlnosti Boží se neděje a neřídí: potřebí tedy bude, nejenom dobrým odměny, zlým tresty na onom světě ustanoviti, ale i veřejným a všeobecným soudem vyhlásiti, aby všem tím známější a zjevnější byly, a k tomu aby Bohu ze spravedlnosti a z prozřetedlnosti chvála ode všech vzdána byla, za příčinou nespravedlivého onoho nářku, kterým si i svatí lidé druhdy z lidské křehkosti naříkávali, vidouce nešlechetníky, ani zbožím oplývají a

důstojnostmi se stkvějí. Nebo praví Prorok[1]): „*Mé pak nohy téměř by se byly ušinuly, o málo by byli sklouzli (s cesty) krokové moji; neb jsem se rozhorlil nad nepravými, vida pokoj hříšníků.*“ A něco málo po tom[2]): „*Hle oni jsou hříšníci a hojnost mají na světě a dosáhli bohatství. I řekl jsem: Tedy nadarmo ospravedlňoval jsem srdce své, a umýval jsem mezi nevinnými ruce své, a jsem mrskán celý den a trestán (již) na usvitě?*“ A takové naříkání zhusta u mnohých bývalo. Protož neodbytnou potřebou bylo, aby všeobecný soud konán byl, aby snad neřekli lidé, že Bůh[3]) okolo stežejů nebes procházeje se, nevšímá si věcí pozemských. Tato pak pravda po právu jediná jest ze dvanácti článkův víry křesťanské k tomu ustanovená, jestliže by se čí mysl u víře o prozřetedlnosti a spravedlnosti Boží viklala, aby spůsobem tohoto učení utvrzena byla. Mimo to třeba bylo, představováním soudu nábožné posilňovati, bezbožné zastrašovati, aby onino poznajíce Boží spravedlnost od něho neodstupovali, tito pak strachem a očekáváním věčného trestu od zlého odvráceni a k němu přivedeni byli. Pročež Pán a Spasitel náš, o posledním dni mluvě, prohlásil se, že bude jedenkráte všeobecný soud, i vypsal znamení přicházejícího tohoto času, abychom vidouce je poznali, že blízko jest konec světa. A potom na nebe vstupuje seslal anděly, aby Apoštolův, nad jeho odchodem truchlících, těmito slovy potěšili[4]): „*Tento Ježíš, kterýž vzat jest od vás do nebe, tak přijde, jakož jste ho viděli jdoucího do nebe.*“

* OTÁZKA V.

Podlé obojí přirozenosti dána jest Kristu moc souditi pokolení lidské. *

Avšak že Kristu Pánu nejenom jakožto Bohu, ale i jakožto člověku soud ten dán jest, to písma svatá oznamují. Nebo jakžkoliv moc souditi všem osobám svaté Trojice obecná jest, obzvláštně však Synu ji přisuzujeme, pravíce, že jemu i moudrost

[1]) Žalm 72. 2, 3. [2]) Žalm 72. 12—14. [3]) Job. 22. 14. [4]) Sk. ap. 1. 11.

přísluší. Že však jakožto člověk, svět souditi bude, potvrzuje se svědectvím Páně, jenž praví[1]): „*Jako Otec má život sám v sobě: tak dal i Synu, aby měl život sám v sobě, a dal jemu moc činiti soud, nebo Syn člověka jest.*“

* OTÁZKA VI.

Proč se rovně tak Otci aneb Duchu svatému tento soud nepřipisuje? *

Vyučovati pak bude, že se nejvíce od Krista Pána tento soud bude vykonávati, aby, když o lidech soud vynášeti přijde, sami tělesnýma očima soudce viděti a ušima výrok, kterýž pronesen byl, slyšeti mohli, a docela soud onen smysly svými uznamenali. A mimo to převelmi slušno jest, aby člověk onen, který nejnespravedlivějšími výroky lidskými odsouzen byl, ode všech po druhé byl spatřín, an sedí za soudce všem. Pročež kníže apoštolův, vyloživ v domě Korneliově přední články náboženství křesťanského a pověděv, že Kristus od Židův na dřevě přibit a usmrcen, třetího pak dne že k životu zase vzkříšen jest, doložil[2]): „*A přikázal nám kázati lidu a svědčiti, že on jest, kterýž ustanoven jest od Boha soudcem živých i mrtvých.*“

* OTÁZKA VII.

Po kterých znameních pozná se, že poslední soud nastává. *

Ale že tři tyto hlavní znamení soud předcházeti budou, oznamují písma svatá: hlásání evangelia po veškerém světě, od církve odstoupení, antikrist. Praví zajisté Pán[3]): „*A bude kázáno toto evangelium o království po všem světě na svědectví všem národům, a tehdáž přijde skonání;*“ a Apoštol nás napomíná, abychom se od nikoho svésti nedali[4]), „*jakoby nastával den Páně;*“ neboť soudu nebude, „*leč prvé přijde odstoupení, a zjeven bude člověk hříchu.*“

* OTÁZKA VIII.

Kterak bude se konati soud a jakým spůsobem o všech výrok učiněn. *

I. Jaká pak podoba soudu a jeho spůsob bude, tomu

[1]) Jan 5. 26, 27. [2]) Sk. ap. 10. 42. [3]) Mat. 24. 14. [4]) 2 Thess. 2. 2, 3.

snadno bude pastýřům duchovním porozuměti z proroctví Danielových, potom z učení svatých evangelií a z učení Apoštolova. Mimo to výrok, jenž od soudce prohlášen býti má, pilněji na tomto místě rozvážiti jest.

II. Kristus zajisté, Spasitel náš, radostnýma očima patře na zbožné po pravici stojící, o nich s největší dobromyslností takto soud vyhlásí[1]): „*Pojďte, požehnaní Otce mého; vládněte království, kteréž vám připravené jest od ustavení světa.*“ A že nad tato slova nic radostnějšího slyšeti nelze, tomu ti porozumějí, kdož je se zavržením bezbožných porovnají, a na mysli své rozváží, že se těmito slovy zbožní a spravedliví lidé od prací v odpočinutí, z údolí slzavého v největší radosť, ze strastí a běd v ustavičnou blaženosť, jíž si skutky lásky zasloužili, volají.

* OTÁZKA IX.

Jaké tresty přijdou na bezbožné, postavené na levici. *

I. Potom obrátiv se k těm, kteří státi budou na levici, spravedlnosť svou na nich okáže těmito slovy[2]): „*Odejděte ode mne zlořečení do ohně věčného, kterýž jest připraven ďáblu a andělům jeho.*“ Prvními zajisté slovy, „*odejděte ode mne,*“ největší muka se znamená, kterou bezbožným trpěti bude, když od Boží tváře jakž nejdále zavrženi budou, aniž pak se jakou nadějí těšiti moci budou, že kdy jiný čas přijde, aby tak velikého dobra dokonale užívali. A tato muka od bohoslovcův „*pokuta ztráty*“ (poena damni) nazvána jest, protože totiž bezbožní v pekle na vždycky zbaveni budou jasnosti vidění Božího. A což se dále praví: „*zlořečení,*“ tím podivuhodnou měrou rozmnožuje se jich bída a neštěstí. Nebo jsouce od patření v tvář Boží zapuzeni, kdyby nějakého alespoň požehnání hodnými uznáni byli, mohlo by to zajisté jim velikou útěchou býti; avšak když již ničeho takového jim očekávati není, což by bídu jim mírnější učinilo: tedy praví se po nejlepším právu, když zapuzeni budou, že je Boží spravedlnosť vším zlořečenstvím bude stí-

[1]) Mat. 25. 34. [2]) Mat. 25. 41.

hati. Následuje potom: *„do ohně věčného;“* a tento druhý spůsob trestův *pokutou pocitu* (poena sensus) bohoslovci nazvali; a to proto, že se pocitem tělesným pojímá, jako to jest při mrskání a bičování anebo jiném těžším spůsobu tělesných trestův, mezi kterýmiž pochybnosti není, že muka ohně nejbolestnější pocit spůsobují. A k této strasti když ještě to přistoupí, že po věčné věky trvati bude, tedy odtud na jevo jde, že pokuta odsouzencův všemi mukami má býti dovršena. A toho světleji dotvrzují slova ona, která na konci výroku toho položena jsou: *„kterýž připraven jest ďáblu a andělům jeho.“*

II. Když zajisté tak to zjednáno jest, že všeliké obtížnosti lehčeji neseme, jestliže v neštěstí svém soudruha někoho a účastníka máme, jehož opatrností a lidskostí můžeme poněkud pomoci a úlevy nabyti: kteraká teprva bude to bída odsouzencův, jimž v takových trápeních nikdy volno nebude vyrvati se ze společnosti nejzavrženějších ďáblův?

III. A tento rozsudek bude nad bezbožnými s největší spravedlností od Pána a Spasitele našeho vyhlášen, ježto oni všech skutkův pravé zbožnosti opomíjeli, i lačnějícímu a žíznějícímu ani pokrmu ani nápoje nepodávali, cizincův pohostinu nepřijímali, nahých neodívali, ani věznův a nemocných nenavštěvovali.

* OTÁZKA X.

Učení o soudu má se lidu věřícímu častěji v paměť vštěpovati. *

Toť jest, což duchovní pastýřové lidu věřícímu velmi často opakovati mají. Nebo pravda tohoto článku, jsouc živou věrou pojata, převelikou moc do sebe má k skrocení zlých žádostí a k odvrácení člověka od hříchův. Protož u moudrého Siracha praveno jest[1]): *„Ve všech skutcích svých pamětliv buď na poslední věci své, a na věky nezhřešíš.“* A věru sotva kdo s takovou zaslepeností vrhne se do nepravostí, aby ho k horlivé zbožnosti nazpět nepřivedlo ono pomyšlení, že jedenkráte před soudcem nejspravedlivěj-

[1]) Sir. 7. 40.

ším skládati musí oučty ze všech nejenom skutkův a řečí svých, ale i nejtajnějších myšlének, a že podlé zasloužení trest musí trpěti. I spravedlivému potřebí jest, aby se ku konání spravedlivosti více a více vzbuzoval, a největší radostí se povznášel, byť i v chudobě, opovržení, utrpeních život trávil, když mysl svou obrátí k onomu dni, kteréhož po bojích strastiplného tohoto života u přítomnosti všech lidí za vítěze prohlášen bude; a přijat jsa do vlasti nebeské, Božskými bude obdařen důstojnostmi, které na věky potrvají. Posléze potřebí jest věřící pilně napomínati, aby spůsobu života nejpoctivějšího šetřili a ve všelikých zbožných skutcích se cvičili, aby mohli příští velikého onoho dne Páně s větší bezpečností očekávati, až i jeho sobě, jak na syny sluší, s největší dychtivostí žádati.

HLAVA IX.

O osmém článku víry.

Věřím v Ducha svatého.

* OTÁZKA I.

Jak velmi potřebná a užitečná jest víra v Ducha svatého. *

Posud vyloženo jest, což se první a druhé osoby nejsvětější Trojice dotýkalo, jakž toho povaha obsahu předloženého žádati se viděla: nyní následuje, aby i to, čemuž se v snešení Apoštolském o třetí osobě, to jest o Duchu svatém, učí, vysvětleno bylo. I na oznamování této věci mají duchovní pastýřové všelikou práci a pilnosť vynaložiti, ježto člověku křesťanskému ne více dovoleno jest v té stránce nevědomu býti aneb o ní méně správně smýšleti, nežli se o jiných předešlých článcích za potřebné uznává. Protož nedopustil Apoštol, aby z Efesských někteří v neznámosti osoby Ducha svatého byli; nebo když se jich tázal[1]): *„zdaliž jsou přijali Ducha svatého,“* a když oni odpověděli,

[1]) Sk. ap. 19. 2, 3.

že „*ani neslyšeli, žeby Duch svatý byl,*“ ihned otázku učinil: „*V kom tedy jste pokřtěni?*“ Kterýmižto slovy na jevo dal, že jasné známosti tohoto článku věřícím na nejvýše potřebno jest; z nížto ten hlavně prospěch berou, že rozjímajíce pozorně, kterak vše, cožkoliv mají, darem a milostí Ducha svatého obdrželi, tehdy v pravdě o sobě skrovněji a pokorněji smýšleti, a v Boží pomoci všecku svou naději skládati počnou, kterýžto krok člověku křesťanskému prvním býti má k nejvyšší moudrosti a blaženosti.

* OTÁZKA II.

Slovo Duch svatý nepřísluší třetí osobě nejsvětější Trojice v takové míře, aby i ostatním přisouzeno býti nemohlo. *

I. Při vykládání toho článku tedy slušno bude od významu a smyslu, který na tomto místě slovu Ducha svatého podložen jest, počátek učiniti. Nebo poněvadž jmeno to rovněž o Otci i o Synu vším právem se praví, (oba zajisté jsou Duch, a to svatý, jestliže ovšem, že Bůh Duch jest, vyznáváme), a potom, poněvadž tím slovem i andělé i duše svatých se znamenají: vystříhati se jest toho, aby lid mnohovýznamností slova v blud zaveden nebyl.

II. Protož učiti jest, že v tomto článku jmenem Ducha svatého třetí osoba Trojice se rozumí, jakož se v písmech svatých i starého někdy, i nového zákona zhusta béře. Nebo David modlí se[1]): „*A Ducha svatého svého neodjímej ode mne;*“ v knize Moudrosti čteme[2]): „*A smysl tvůj kdož pozná? leč ty dáš moudrost a sešleš s výsosti Ducha svého svatého;*“ a na jiném místě[3]): „*Ont stvořil ji (moudrost) v Duchu svatém.*“ V novém pak zákoně přikázáno, abychom[4]) „*křtěni byli ve jmenu Otce i Syna i Ducha svatého;*“ a o přesvaté Panně čteme, že[5]) „*z Ducha svatého počala;*“ potom pak svatý Jan[6]) ku Kristu posílá, „*kterýž křtí Duchem svatým;*“ a mimo to na přemnohých jiných místech slovo to čtoucímu se naskytá.

---

[1]) Žalm. 50. 13. [2]) Moudr. 9. 17. [3]) Sir. 1. 9. [4]) Mat. 28 19. [5]) Mat. 1. 18. [6]) Jan. 1. 33.

* OTÁZKA III.

Proč třetí osobě Trojice není vlastní jmeno dáno rovněž tak, jako dvěma ostatním. *

I. Avšak nikdo nesmí se tomu diviti, že třetí osobě rovněž tak, jako první a druhé, vlastní jmeno dáno není. Nebo druhá osoba proto vlastní jmeno má, a Syn se nazývá, že její věčný od Otce východ vlastně „zplození“ slove, jak v předcházejících článcích vyloženo jest. Jakož se tedy východ ten jmenem zplození znamená, tak i jmenujeme osobu, která vyplývá, vlastně Synem, a od které vyplývá, Otcem. Nyní však, když původu třetí osoby vlastního jmena přiloženo není, ale vůbec dechnutí a vycházení se nazývá: tedy jde odtud, že i osoba, které se původ dává, vlastního jmena nemá. Žádného pak vlastního jmena její vyplývání nemá proto, že nuceni jsme všecka jmena, jež Bohu přikládáme, od věcí stvořených bráti; v kterýchž, poněvadž žádného jiného způsobu, sdíleti přirozenost a bytnost, leč mocí plození, neznáme: za touto příčinou stává se, že toho způsobu, kterým Bůh sama sebe celého mocí lásky sdílí, vlastním jmenem vyjmenovati neumíme.

II. Pročež nazvána jest třetí osoba obecným jmenem Duch svatý; kteréž ovšem že jí nejvíce přísluší, z toho lze porozuměti, poněvadž ona život duchovní v nás vlévá, a poněvadž bez vdechnutí její nejsvětější moci ničehož způsobiti nemůžeme k věčnému životu záslužného.

* OTÁZKA IV.

Duch svatý Bůh jest, jednostejné dokona s Otcem a Synem moci a přirozenosti. *

I. Ale však po vyložení významu slova vyučovati jest především lid tomu, že Duch svatý rovněž, jako Otec a Syn, Bůh jest, že jest jim rovný, rovně všemohoucí, věčný a neomezené dokonalosti, nejvyšší dobro a nejmoudřejší, i tétéž s Otcem a Synem přirozenosti.

II. A to již zvláštní ono slovce *v*, když pravíme: „*Věřím v Ducha svatého,*“ dostatečně ukazuje, kteréž jedné každé osobě nejsvětější Trojice přiloženo jest k

vyslovení síly víry naší. A toho i zřejmá svědectví písem svatých dotvrzují. Nebo když Petr v Skutcích Apoštolských řekl[1]): „*Ananiaši, proč pokoušel ďábel srdce tvého, abys ty lhal Duchu svatému?*“ hned doložil: „*Neselhal jsi lidem, ale Bohu.*“ Kteréhož dříve Ducha svatého nazval, téhož hned Boha jmenuje.

III. I Apoštol v listu ku Korintským vykládá, že ten, jehož Boha jmenoval, Duch svatý jest. Praví[2]): „*A rozličná jsou působení, ale týž Bůh, kterýž působí všecko ve všech;*“ potom dokládá: „*To pak všecko působí jeden a týž Duch, rozděluje jednomu každému, jakož ráčí.*“ Mimo to připisuje týž Apoštol v Skutcích Apoštolských, což o jediném Bohu proroci praví, Duchu svatému. Pravil zajisté Isaiáš[3]): „*Slyšel jsem hlas Pána říkoucího: koho pošlu? a řekl mi: Jdi a povíš lidu tomu: oslep srdce lidu toho, a uši jeho obtěž, a oči jeho zavři, aby neviděl očima svýma a ušima svýma neslyšel.*“ Kteréžto slova uváděje Apoštol praví[4]): „*Dobře Duch svatý k otcům mluvil skrze proroka Isaiáše.*“ Potom pak, když písmo svaté osobu Ducha svatého s Otcem i Synem spojuje, jako když jmena Otce i Syna i Ducha svatého při křtu užívati přikazuje, tuť pochybnosti o pravdě tohoto tajemství žádného u sebe místa dáti nemůžeme. Nebo jestliže Otec Bůh jest, i Syn Bůh, přinuceni jsme dokona vyznati, že i Duch svatý, který s nimi na jednostejném stupni důstojnosti se klade, Bůh jest. I to k tomu přistupuje, že ten, kdož se ve jmenu kterékoliv věci stvořené křtíti dá, žádného z toho prospěchu dojíti nemůže. „*Zdali*[5]) *jste ve jmenu Pavlově pokřtěni?*“ táže se týž Apoštol, aby ukázal, to žeby jim nic k nabytí spasení prospěšno nebylo. Když tedy křtěni býváme ve jmenu Ducha svatého, tehdy vyznati sluší, že jest Bůh. Ale tentýž pořádek tří osob Božských, kterým se Božství Ducha svatého stvrzuje, uznamenati lze jak v listě svatého Jana[6]): „*Tři jsou, kteří svědectví vydávají na nebi, Otec, Slovo a Duch svatý; a ti tří jedno jsou;*“ tak i z překrásného onoho svaté Trojice chvalozpěvu,

[1]) Sk. ap. 5. 3, 4. [2]) 1 Kor. 12. 6, 11. [3]) Is. 6. 8—10. [4]) Sk. ap. 28. 25. [5]) 1 Kor. 1. 13. [6]) 1 Jan 5. 7.

kterýmž se Božské chvály a žalmy zavírají: „*Sláva Otci i Synu i Duchu svatému.*“ Posléze, což nejvíce k dotvrzení této pravdy přispívá, vydávají písma svatá svědectví o tom, že vše, což podlé víry naší jediné Bohu vlastní jest, Duchu svatému připadá. A proto přisuzují jemu důstojnost chrámův, jako když Apoštol dí[1]): „*Zdaliž nevíte, že údové vaši jsou chrámem Ducha svatého?*“ Též: „*posvěcování*[2]) a *obživování*[3]), i *zpytování hlubokých věcí Božích*[4]), i *mluvení skrze Proroky*[5]) i *všudypřítomnost*[6]);“ což vše Božské bytosti toliko přivlastňovati sluší.

* OTÁZKA V.

Pevně věřiti jest, že jmeno Duch svatý třetí osobu v Božství, jež sama o sobě v bytu se udržuje, znamená. *

Ale nad to třeba jest věřícím bedlivě vysvětliti, kterak Duch svatý tak Bůh jest, že jej třetí osobou, v Božské bytnosti od Otce a Syna rozdílnou, i vůlí jich původ beroucí vyznávati sluší; neboť abychom jiných svědectví písem svatých opominuli, slova křestní, jimž Spasitel náš učil, nejjasněji k tomu ukazují, že „*Duch svatý třetí jest osoba, která v Božské podstatě sama o sobě byt má, a od ostatních rozdílná jest.*“ Což i slova Apoštolova zřejmé činí, když dí:[7]) „*Milost Pána našeho Ježíše Krista a láska Boží a účastenství Ducha svatého budiž se všemi vámi. Amen.*“ A totéž mnohem ještě zřetelněji dokazují slova, která Otcové na prvním sněmě Konstantinopolském k tomu článku připojili na vyvrácení bezbožných a nesmyslných bludův Macedoniových: „*I v Ducha svatého, Pána a obživovatele, jenž z Otce a Syna vychází, jenž se s Otcem i Synem ctí a oslavuje, jenž mluvil skrze Proroky.*“ Vyznávajíce tedy Ducha svatého Pánem, dávají tím na jevo, jak daleko Anděly převyšuje, kteří jsouce nejušlechtilejší duchové, od Boha však stvořeni jsou. Oni zajisté všickni, jak svatý Pavel svědčí, jsou[8]): „*služební duchové, posláni k službě pro ty, kteří obdrží dědictví spasení.*“ A obživovatelem ho jmenují, poněvadž duše

[1]) 1 Kor. 6. 19. [2]) 1 Petr 1. 2. [3]) Jan 6. 64. [4]) 1 Kor. 2. 10.
[5]) 2 Petr. 1. 21. [6]) Žalm 138. 7. [7]) 2 Kor. 13. 13. [8]) Žid. 1. 14.

s Bohem spojená více života má, nežli se tělo ze spojení s duší živí a zachovává. I poněvadž písma svatá toto duše s Bohem spojení Duchu svatému přivlastňují, patrno jest, že se Duch svatý vším právem obživovatelem nazývá.

*OTÁZKA VI.

Duch svatý od Otce a Syna jakožto od jednoho počátku vychází. *

Nyní však o slovech, kteráž následují: *„jenž z Otce a Syna vychází,“* poučiti sluší věřící, že Duch svatý od Otce a Syna, jako od jednoho počátku, věčným vycházením vychází. Tomu zajisté učení církve, od něhož křesťanu volno není se uchýliti, ukládá nám věřiti, i stvrzuje se svědectvím jak písem svatých, tak i výroky sněmův. Nebo Kristus Pán mluvě o Duchu svatém dí[1]): *„On mě oslaví, neboť z mého vezme.“* Totéž i z toho vysvítá, že v písmech svatých Duch svatý někdy se nazývá Duch Kristův, jindy Duch Otcův; brzy se praví, že od Otce, brzy že od Syna se posílá, tak že dosti jasně se vyznamenává, kterak rovně od Otce a Syna vychází. *„Kdo nemá Ducha Kristova,“* dí svatý Pavel[2]), *„ten není jeho;“* a v listu ku Galatským nazývá jej týž Apoštol Duchem Kristovým, řka[3]): *„Poslal Bůh Ducha Syna svého v srdce vaše, volajícího Abba, Otče.“* U svatého Matouše[4]) nazývá se Duchem Otcovým: *„Nejste vy to, jenž mluváte, ale Duch Otce vašeho.“* A při poslední večeři praví Pán[5]): *„Utěšitel, kteréhož já pošlu vám od Otce, Ducha pravdy, kterýž od Otce pochází, tenť svědectví vydávati bude o mně.“* Potom na jiném místě, že týž Duch svatý od Otce poslán býti má, potvrzuje těmito slovy[6]): *„Kterého pošle Otec ve jmenu mém.“* A z těchto slov, jimiž vycházení Ducha svatého poznáváme, patrno jest, že od obou vychází. Toť jest, čemuž o osobě Ducha svatého vyučovati jest.

* OTÁZKA VII.

Když skutky svaté Trojice nerozdílné jsou, proč však obzvláštně některé účinky a dary Duchu svatému se přivlastňují? *

I. Vyučovati nad to bude zapotřebí, že jsou jakési

[1]) Jan 16. 14. [2]) Řím. 8. 9. [3]) Gal. 4. 6. [4]) Mat. 10. 20. [5]) Jan. 15. 26. [6]) Jan 14. 26.

přepodivné účinky Ducha svatého, i převzácné jakési dary, o kterých se praví, že od něho, jako z nevyčerpatelného dobrotivosti zřídla vznikají a vyplývají. Jakžkoliv zajisté skutky nejsvětější Trojice, které se zevnitřně dějí, všem třem osobám obecné jsou: mnohé však z nich za vlastní Duchu svatému se přisuzují, abychom tomu porozuměli, že nám od nesmírné lásky Boží přicházejí. Nebo když Duch svatý z vůle Božské, jako láskou roznícené, vychází: tedy porozuměti se může tomu, že ty účinky, které se vlastně k Duchu svatému vztahují, ze svrchované Boží k nám lásky vznikají.

II. A z toho jde, proč Duch svatý dar se nazývá. Nebo jmenem daru vyznamenává se to, což z dobré vůle a zdarma, beze vší naděje odplaty nějaké, se uděluje. A protož s zbožnou a vděčnou myslí uznávati povinni jsme, že všecky statky a všecka dobrodiní, kteráž nám koliv od Boha prokázána jsou, dána jsou nám propůjčením a milostí Ducha svatého. „*Což pak máme, cobychom,*“ jakož Apoštol dí[1]), „*nebyli obdrželi od Boha.*“

* OTÁZKA VIII.

Které aneb jaké a jak veliké jsou účinky Ducha svatého? *

I. Účinky pak jeho mnohé jsou; nebo abychom pomlčeli o stvoření světa, a o rozmnožení a řízení věcí stvořených, o čemž v prvním článku řeč byla, ukázáno jest málo před tím, že obživování Duchu svatému vlastně se přivlastňuje, a to stvrzuje se i svědectvím Ezechielovým: „*A dám,*“ praví[2]), „*vám Ducha a živi budete.*“

Za přední však a nejvíce vlastní Ducha svatého účinky prorok Izaiáš počítá[3]): „*Ducha moudrosti a rozumu, ducha rady a síly, ducha umění a nábožnosti, a ducha bázně Hospodinovy;*“ kteréžto dary Ducha svatého slovou, někdy pak i jmeno Ducha svatého se jim dává. Pročež moudře připomíná svatý Augustin[4]), že hleděti jest k tomu, když v písmě svatém o slově Duch svatý zmínka se činí, abychom rozsouditi uměli,

[1]) 1 Kor. 4, 7. [2]) Ezech. 37, 6. [3]) Isa. 11, 2. 3. [4]) de Trinitat. 15. c. 18. 19.

zdaliž se jím třetí osoba Trojice čili jeho účinky a působení znamenají; nebo tyto dvě věci týmž prostranstvím od sebe odděliti jest, kterýmž se i podlé víry naší Stvořitel od věcí stvořených odděluje.

II. K tomu jest to tím pilněji vyložiti, proto že z těchto darův Ducha svatého pravidla života křesťanského vážíme, i poznati můžeme, přebývá-li v nás Duch svatý. Avšak nad jiné převzácné jeho dary velebiti jest tu milost, která nás spravedlivé činí a znamená[1]) *„Duchem zaslíbení svatým, kterýž jest závdavek dědictví našeho.“* Toto zajisté spojuje mysl naši s Bohem nejužším svazkem lásky, čímž se stává, že rozniceni jsouce nejvyšší vroucností nábožnosti, nový život počínáme, a *„Božského*[2]) *přirození účastnými jsouce učiněni, synové*[3]) *Boží slujeme i v pravdě jsme.“*

HLAVA X.

O devátém článku víry.

Věřím svatou církev obecnou, Svatých obcování.

* OTÁZKA I.

Z jakých příčin jest potřebí devátý článek z všech nejhustěji lidu v srdce vštěpovati? *

I. S jakou bedlivostí povinni jsou pastýřové duchovní o to pečovati, aby pravdivost tohoto devátého článku věřícím vysvětlili, tomu, když se dvě věci rozváží, snadno se dá vyrozuměti. Nejprvé zajisté mluvili podlé svědectví svatého Augustina[4]) proroci světleji a zjevněji o církvi, nežli o Kristu, předvídajíce, že v tom mnohem více lidí zblouditi a zklamáno býti může, nežli v tajemství vtělení Božího. I nemělo se nenedostávati bezbožných, kteříž spůsobem opice, jež se člověkem býti činí, jediné sebe za katolíky vyhlašují, a církev katolická že u nich toliko jest, neméně nešlechetně nežli zpupně tvrdí. Potom pak, kdyžby

[1]) Efez. 1. 13, 14. [2]) 2 Petr. 1. 4. [3]) 1 Jan. 3. 1. [4]) na Žalm 30.

kdo tuto pravdu pevně v mysli vštípenou měl, snadno uvaruje se záhubného nebezpečenství kacířství.

II. Nebo nesluší, jakžby kdo brzo u víře pochybil, jmenovati jej kacířem; ale toho, kdož opovrhaje vážností církve, bezbožné důměnky své s tvrdošíjnou myslí hájí. Když tedy možná není, aby se někdo morovinou kacířství poskvrnil, pokud by tomu víru přikládal, což se v tomto článku věřiti podává: protož pečujtež se vší snažností pastýřové o to, aby věřící poznáním toho tajemství proti úskokům protivníkův se ohradivše v pravdě víry setrvali. Závisí pak tento článek na předešlém, poněvadž podlé toho, když již dokázáno jest, že Duch svatý jest pramen a dárce vší svatosti, nyní vyznáváme, že od něho církev svatostí obdařena jest.

* OTÁZKA II.

Což se jmenem ecclesia, církev, znamená v spůsobu obzvláštním a což v spůsobu obecném? *

I. Ale slovo ecclesia (církev) přijali Latiníci od Řekův a po rozšíření evangelia přenesli je na věci svaté; protož vysvětliti jest, jakou moc to slovo do sebe má. I znamená slovo ecclesia vlastně „vyvolávání," avšak spisovatelé užívali jeho potom místo „shromáždění a sbor." Aniž pak rozdílu se činí, byl-li to sbor lidu věřícího čili nevěřícího. Nebo v Skutcích Apoštolských o lidu Efesském psáno jest, když písař pokojil zbouřené zástupy, že řekl[1]): „*Si quid autem alterius rei quaeritis, in legitima ecclesia poterit absolvi, pakli čeho jiného hledáte, bude to moci v řádném shromáždění vyřízeno býti.*" Legitima ecclesia, řádné shromáždění, nazývá se zde lid Efesský, jenž Dianě bohoslužbu konal. Ale nejen sbory pohanův, ale i shromáždění lidí zlých a bezbožných někdy ecclesia slovou. „*Ovidi*" di prorok[2]), „*ecclesiam malignantium, et cum impiis non sedebo, nenáviděl jsem shromáždění zlostníků, a s bezbožnými nebudu seděti.*" [e])

II. A obecným potom obyčejem písem svatých užilo se toho slova k označení pospolitosti křesťanské a věřících toliko shromáždění; kteří totiž k světlu pravdy a k poznání Boha skrze víru povo-

[1]) Sk. ap. 19. 39. [2]) Žalm 25. 5 Vulg. ed. a u LXX. žalm 26. 6.

láni jsou, aby zavrhnouce od sebe tmy nevědomosti a bludův, pravému a živému Bohu nábožně a svatě se klaněli a jemu z celého srdce sloužili; i abychom jedinou větou celou tu věc dovršili: „*církev*," jak dí svatý Augustin[1]), „*jest lid pravověřící po všem světě rozptýlený.*"

* OTÁZKA III.

Která nejvíce tajemství předkládají se v slovu církve k rozjímání? *

Avšak ne bezvážná tajemství v tom slově obsažena jsou. Neboť v povolání, kteréž slovo ecclesia znamená, vyjevuje se hned dobrotivost a vznešenost milosti Boží, i poznáváme, že církev od jiných sborův veřejných převelmi rozdílná jest. Tyto zajisté zakládají se na lidském rozumu a opatrnosti, církev pak Boží moudrostí a radou ustavena jest. Povolalť nás Bůh vnitřním ovšem vnuknutím Ducha svatého, jenž srdce lidská otvírá, zevnitř pak prací a posluhováním pastýřův a kazatelův. Mimo to jaký nám cíl podlé tohoto povolání předložen býti má, věčných totiž věcí poznání a užívání, tomu nejlépe porozumí ten, kdo rozváží, proč dříve lid věřící pod zákonem postavený „*synagogou*" to jest sehnáním, množstvím[2]) se nazýval. Nebo jak učí svatý Augustin, dáno jest jemu toto jmeno proto, že po spůsobu tvorův nerozumných, na něž více to připadá v hromadu sehnávánu býti, k pozemským a pomíjejícím toliko statkům hleděl. Pročež právem lid křesťanský ne synagoga (sehnání), ale ecclesia (povolání) slove proto, že opovrhnuv věcmi pozemskými a časnými toliko jen nebeských a věčných vyhledává.

* OTÁZKA IV.

Jakými jmeny nalezá se veškerenstvo křesťanův v písmě svatém vypsané? *

I. Nad to přeneseno jest mnoho jmen, jež plná jsou tajemství, k vyznamenání pospolitosti křesťanské. Nebo i dům i stavení Boží nazývá se od Apoštola[2]). „*Pakli prodlím*," dí k Timotheovi[3]) „*abych věděl, kterak máš v domu*

[1]) na žalm 149. [2]) na žalm 77. a 81. [3]) 1 Tim. 3. 15.

Božím obcovati, kterýž jest církev Boha živého, sloup a utvrzení pravdy.“ Domem pak nazývá se církev proto, že jest jako jedna rodina, již jeden otec hospodář spravuje, a v kteréž jest všech duchovních statkův společenství. Jmenuje se také stádem[1]) ovcí Kristových, ovčincem Kristovým, jemuž on dveřmi jest i pastýřem. Slove i nevěstou Kristovou: „*Zasnoubil jsem vás, abych vás jako pannu čistou oddal jednomu muži Kristu,*“ praví[2]) Apoštol ku Korintským. Týž píše k Efesským[3]): „*Muži, milujte manželky své, jakož i Kristus miloval církev.*“ A o manželství dí[4]): „*Tajemství veliké to jest, ale já pravím v Kristu a v církvi.*“

II. Konečně jmenuje se církev „*tělem Kristovým,*“ jak z listův k Efesským[5]) a ku Kolosským[6]) viděti lze. A tato jmena převelikou moc jednokaždé do sebe mají k povzbuzení věřících, aby se hodnými prokazovali nesmírné milostivosti a dobrotivosti Boží, kterýž je vyvolil, aby lidem Božím byli.

* OTÁZKA V.

Dvoje hlavně oddělení církve se uvozuje, jedno vítězící, druhé bojující. *

I. Po vyložení toho potřebí bude, jednotlivé části církve vyčítati, a rozdílům jich učiti, aby tím lépe lid podstatě, vlastnostem, darům a milostem církve Bohu oblíbené vyrozuměl, a za tou příčinou nikdy neopomíjel nejsvětějšího jmena Božího zvelebovati. Dvojí jest především část církve, z nichž jedna vítězoslavná, druhá bojující slove. *Vítězoslavná* jest přejasný onen a přešťasný zástup duchův blažených a těch, kteří nad světem, nad tělem, nad přenešlechetným ďáblem slavně zvítězili, a běd tohoto života jsouce prosti, v bezpečnosti věčného blahoslavenství požívají.

II. *Bojující* pak církev jest sbor všech věřících, kteří posud na zemi živi jsou; kteráž se proto bojující nazývá, že jí ustavičná válka jest s nejkrutějšími nepřátely, se světem, s tělem, s ďáblem. Aniž proto však domnívati se sluší, že dvé církví jest; nébrž jedné a

[1]) Jan 10. 1. [2]) 2 Kor. 11. 2. [3]) Efes. 5. 25. [4]) Efes. 5. 32.
[5]) Efes. 1. 23. [6]) Koloss. 1. 18, 24.

též církve, jak svrchu jsme pravili, oddělení dvoje jest, z nichž jedno předcházelo a v nebeské vlasti již přebývá, druhé den ode dne následuje, až jedenkráte se Spasitelem naším spojeno u věčné blaženosti odpočívati bude.

* OTÁZKA VI.

V církvi bojující dvojí jsou lidé, dobří totiž a zlí. *

I. Nyní však v církvi bojující dvojí jsou lidé, dobří a zlí. Zlí ovšem, jsouce těchtýchž svátostí účastni, touž i víru, jako dobří, vyznávají, ač životem a mravy jim nepodobni jsou. Dobří pak v církvi slovou ti, kteří nejenom vyznáváním víry a společenstvím svátostí, ale i duchem milosti a svazkem lásky mezi sebou spojeni a sjednoceni jsou, o nichž se praví[1]): *„Zná Pán ty, kteří jsou jeho.“* I mohou ovšem lidé z některých znamení se domysliti, kteří by to byli, jenž do toho počtu lidí nábožných přináležejí; s jistotou však věděti toho nikoliv nemohou.

II. Pročež jest za to míti, že Kristus Spasitel o této části církve mluvil, když k církvi nás odeslal[2]) a jí abychom poslušni byli, přikázal. Nebo když církev tato neznámá jest, kdo tedy mohl by s jistotou věděti, k čímu rozsudku utéci se má a čích rozkazův poslouchati. Dobré tedy a bezbožné církev v sobě zahrnuje, jakož i písma svatá i spisy svatých mužův dosvědčují. V tom smyslu psáno jest i to u Apoštola[3]): *„Jedno tělo, i jeden duch jste.“*

* OTÁZKA VII.

Církev viditelná jest, a chová v lůně svém dobré i zlé. *

I. Tato pak církev známá jest, i porovnává se městu na vrchu položenému, jež odevšad se spatřiti dá; nebo poněvadž jí všickni poslušností povinni jsou, nevyhnutelně potřebnou věcí jest, aby ji poznali. Aniž pak dobrých toliko, ale zlé také v sobě zahrnuje, jakž tomu v mnohých podobenstvích svaté evangelium učí; jako když království nebeské, to jest, bojující církev

[1]) 2 Tim. 2. 19. [2]) Mat. 18. 17. [3]) Efes. 4. 4.

praví býti „*podobným*[1]) *síti vržené do moře;*“ anebo „*polí*[2]), *na němž do osení naseto bylo koukole;*“ anebo „*mlatu*[3]), *na němž jest obilí s plevami;*“ anebo „*desíti pannám*[4]) *z polovice moudrým, z polovice bláznivým.*“ Ale mnohem dříve ještě „*archu*[5]) *Noemovu,*“ do níž nejenom „*čistá,*“ ale i „*nečistá zvířata*“ byla uzavřena, považovati sluší za obraz a podobenství této církve.

II. Ačkoliv pak víra katolická v pravdě a stále tvrdí, že dobří i zlí k církvi náležejí: nicméně však budiž věřícím podlé týchž pravidel víry vyloženo, že dvojích těchto údův nad míru rozdílná jest povaha. Jakož zajisté plévy na mlatě s obilím smíšeny jsou, anebo někdy oudy rozmanitým činem umrtvené s tělem spojeny: takovým spůsobem také zlí v církvi chováni bývají.

* OTÁZKA VIII.

Kdo pak v lůně církve bojující obsaženi nejsou? *

I. Odtud to jest, že toliko jen trojí lidé ze spolku církve vyloučeni jsou: nejprvé nevěřící, potom kacíři a rozkolníci, posléze vyobcovaní. Pohané ovšem proto, že v církvi nikdy nebyli, aniž jí kdy poznali, aniž které svátosti v společnosti lidu křesťanského účastnými se stali.

II. Kacíři pak a rozkolníci proto, že od církve odpadli. Nebo tito ne více k církvi patří, nežli uprchlíci k vojsku náležejí, od něhož uprchli. Avšak upírati nelze, že v moci církve zůstávají, tak že od ní k soudu voláni, trestáni i kletbou stíháni býti mohou. Konečně i vyobcovaní proto, že, jsouce soudem církve z ní vyloučeni, k jejímu společenství nenáležejí, dokud nezmoudřejí.

III. O ostatních pak, jakžkoliv bezbožných a nepravostem oddaných lidech, nelze pochybovati, že ještě v církvi zůstávají; a to bedlivě potřeba jest věřícím vyložiti, aby toho pevného přesvědčení byli, že představení církve, byť i snad život jejich byl hříšný, přece v církvi zůstávají, aniž by proto něco od jejich moci odňato bylo.

[1]) Mat. 13. 47. [2]) Mat. 13. 24. [3]) Mat. 3. 12. [4]) Mat. 25. 1.
[5]) Gen. 7. 1.

* OTÁZKA IX.

Jmena církve rozličné významy. *

I. Avšak jmenem církev vyznamenávají se zhusta i části veškeré církve, jako když Apoštol „*o církvi*[1]), *která jest v Korintě, v Galatii, Laodicenských, Thessalonických*“ mluví. I jednotlivé rodiny věřících nazývá církvemi; nebo přikazuje „*pozdravovati*[2]) *Prisky a Akvily i domácí jejich církve.*“ Též na jiném místě dí[3]): „*Pozdravují vás v Pánu velice Akvila a Priscilla s domácí svou církví.*“ K Filemovi[4]) také píše téhož slova užíval.

II. Někdy také jmenem církve vyznamenávají se její zprávcové a pastýři. „*Neuposlechne-li tebe,*“ praví Kristus[5]), „*pověz církvi,*“ na kterémžto místě představení církve se vyrozumívají. Ale i místo, kde se věřící na kázání aneb na služby Boží scházejí, církví se nazývá. Především však v tomto článku rozumí se slovem církve shromáždění dobrých i zlých, nejen představení, ale i ti, kdož poslouchati mají.

* OTÁZKA X.

O znameních pravé církve a předně proč se jedna nazývá? *

Vysvětliti pak třeba jest věřícím vlastnosti této církve, z nichžto mohou porozuměti, jak velikým dobrodiním od Boha obdařeni jsou ti, komuž popřáno jest v ní se naroditi a vychovánu býti. Za první její vlastnost vyměřuje se ve snešení sv. Otcův (sněmu Konstantinopolského), že jest jedna. Nebo „*jediná,*“ dí písmo[6]) „*jest holubice má, jediná jest krásná má.*“ Nazývá se však jedno tak veliké množství lidí, daleko ovšem a široko rozptýlených, z těch příčin, které v listu k Efezským[7]) od Apoštola vytčeny jsou. Nebo vyznává, že „*jeden Pán, jedna víra, jeden křest*“ toliko jest. Jeden jest také její správce a ředitel, neviditelný ovšem Kristus, jejž věčný Otec „*dal, aby byl hlavou*[8]) *nade vší církví, kteráž jest tělo jeho;*“ viditelný však ten, který Římskou stolici Petra knížete Apoštolův jakožto řádný nástupce drží.

[1]) 1 Kor. 1. 2; 2. Kor. 1. 1; Gal. 1. 2; 2 Thes. 1. 1.; [2]) Řím. 16. 3. 5. [3]) 1 Kor. 16. 19. [4]) Fil. 1. 2. [5]) Mat. 18. 17. [6]) Pís. Šal. 6. 8. [7]) Efes. 4. 5. [8]) Efes. 1. 22.

* OTÁZKA XI.

Co se má věřiti o Římském papeži, viditelné hlavě církve Kristovy? *

O tom bylo toto všech Otcův jednomyslné učení a tvrzení, že této viditelné hlavy k zavedení a zachování jednoty církve zapotřebí bylo. Což převýborně poznal a vypsal svatý Hieronym v listu svém proti Jovinianovi[1]) těmito slovy: *„Jeden zvolen bývá, aby ustanovením hlavy odstraněna byla příležitosť k roztržce;“* a v listu k Damasovi[2]): *„Vzdal se závisť, odstup pochlebenství k vznešené stolici Římské; s nástupcem rybářovým a s učenikem kříže mluvím. Já nikoho prvního, leč Krista, následuje, přidružuji se společenstvím k tvé svatosti, to jest, k stolici Petrově; vímť, že na této skále vystavěna jest církev. Kdož by koliv vně tohoto domu jedl Beránka, nesvatý jest. Kdo v této arše Noemově nebude, zahyne při nastalé potopě.“* A to i mnohem dříve potvrzuje se od Irenaea[3]) a od Cypriana[4]), který mluvě o jednotě církve dí: *„Praví Pán k Petrovi* [5]): *„Já pravím tobě, že ty jsi Petr, a na té skále vzdělám církev svou.“ Na jednom vzdělal církev svou, a jakž koliv po svém z mrtvých vstání všem apoštolům rovnou moc dal řka*[6]): *„Jako mne poslal Otec, i já posílám vás, přijměte Ducha svatého:“ avšak aby jednotu zjevnou učinil, sám mocí svou ustanovil pramen a původ této jednoty, jež od jednoho vychází a t. d.“* Potom Optát Milevitský praví[7]): *„Nevědomosť tobě nelze připisovati, neboť víš, že v městě Římě Petrovi prvnímu stolice biskupská byla odevzdána, aby na ní seděl on Petr, hlava všech apoštolův; v němžto jediném má se zachovati jednota stolice ode všech, aby ostatní apoštolé po jedné sobě jedenkaždý neobhajovali; tak že již za rozkolníka a svůdce byl by ten, kdo by proti té jediné stolici druhou vyzdvihl.“* Potom pak Basilius takto psáno zůstavil[8]): *„Petr položen jest za základ; pravil zajisté*[9]): *„Ty jsi Kristus, Syn Boha živého,“ a slyšel zase, že jest skála. Ačkoliv zajisté skála jest, předce však není tak skalou, jako*

[1]) ep. 1. 26. [2]) ep. 15. [3]) Proti kac. 3. 3. [4]) Cypr. 3. 2. [5]) Mat. 16. 18. [6]) Jan 20. 21. [7]) De schism. Don. 2. 2. [8]) Homil. 29. de Poenitent. [9]) Mat 16. 16.

Kristus sám. Neboť Kristus jest v pravdě nepohnutelná skála, „Petr pak skalou skrze skálu Krista.“ Hodností zajisté svých uděluje Bůh jiným: „kněz jest a činí kněží; skála jest a skalou činí; a co jeho jest, to uděluje sluhám svým.“ Posléze pak dí sv. Ambrož: *„Jestliže by kdo namítal, že církev na jedné hlavě a na jednom ženichu, Ježíši Kristu, přestává, a mimo to žádné jiné nevyhledává: na snadě odpověď jest. Jakož zajisté Krista Pána nejenom za původce, ale i za neviditelného udělovatele jednotlivých svátostí uznáváme (nebo on sám to, který křtí a který rozhřešuje, a předce on ustanovil lidi za viditelné rozdavače těchto svátostí): rovněž tak církvi své, již sám vnitřním Duchem svým řídí, člověka dal za služebníka a náměstka moci své. Neboť když viditelná církev viditelné hlavy zapotřebí má, v také míře Spasitel náš Petra za hlavu a pastýře veškerého pokolení věřících ustanovil, když mu odporučil nejslavnějšími slovy pásti ovce své, že chtěl, aby, kdož po něm nastoupil, tutouž docela moc měl v řízení a spravování celé církve.“*

* OTÁZKA XII.

Jiné příčiny, za kterými se církev jedna jmenuje. *

„*Jeden a tentýž jest to Duch,*“ praví mimo to Apoštol[1]) ku Korintským, kterýž věřícím milosti udílí, nejinak než jako duše oudům života. A k zachování této jednoty napomínaje Efesské praví[2]): „*Usilujte zachovati jednotu ducha v svazku pokoje, jedno tělo a jeden duch.*“ Nebo jako tělo lidské z mnohých záleží údův, a ty jedna duše živí, která očím zrak, uším sluch, a jiným smyslům jiné schopnosti dává: rovněž tak duchovní tělo Kristovo, jež jest církev, z mnohých věřících složeno jest. „*Jedna*“ také „*jest naděje,*“ jak na témž místě[3]) týž Apoštol svědčí, „*v nížto jsme povoláni,*“ ježto všickni jednu a touž věc očekáváme, totiž věčný a blažený život. Jedna jest posléze víra, kterou všem míti a prokazovati přísluší. „*Nebudiž,*“ dí Apoštol[4]), „*mezi vámi roztržek.*“ K tomu jest jeden křest, který zajisté jest tajemstvím víry křesťanské.

[1]) 1. Kor. 12. 11. [2]) Efes. 4. 3. [3]) Efes. 4. 4. [4]) 1 Kor. 1. 10.

* OTÁZKA XIII.

O druhé známce církve, že jest svatá. *

I. Druhá vlastnosť církve jest, že jest svatá; čemuž se od knížete apoštolův učíme z tohoto místa[1]): *„Vy jste rod vyvolený, národ svatý.“* Slove pak svatou proto, že Bohu zasvěcena a zaslíbena jest; tak zajisté jiné věci tohoto spůsobu, byť i hmotné byly, uvykli jsme svaté nazývati, když službě Boží přiřčeny a odděleny jsou. Toho spůsobu jsou v zákoně starém nádoby, roucha a oltáře; ano i prvorozenci, kteří nejvyššímu Bohu věnováni bývali, svatými slouli. A proto nikomu to nesmí býti podivné, že církev svatou se nazývá, ač mnoho hříšníkův v sobě drží. Nebo svatými jmenují se všickni věřící, kteří lidem Božím učiněni jsou, anebo kteří přijavše víru a křesť Kristu se zasvětili, ač snad v mnohém klesají, a co slíbili, neplní; rovněž tak jako ti, kteří se k umění některému veřejně přiznávají, avšak byť i pravidel umění toho nešetřili, jmena umělcův podržují. Proto svatý Pavel Korintské jmenuje[2]) *„posvěcené a svaté,“* ačkoliv známo jest, že mezi nimi někteří byli, které přísně kárá ze smyslnosti a těžších ještě vin.

II. Svatou náleží ji i proto nazývati, že jako tělo ve spojení jest se svatou hlavou, Kristem Pánem, zřídlem to vší svatosti, od něhož se v ni rozlévají dary Ducha svatého a poklady dobroty Boží. Převýborně svatý Augustin, vykládaje onano slova Prorokova[3]): *„Ostříhejž duše mé, nebo svatý jsem,“* praví: *„Osměliž se i tělo Kristovo, osměliž se i jeden onenno člověk, volaje od končin země, s hlavou svou a pod hlavou svou vyříknouti: Svatý jsem; neboť přijal jest milosť svatosti, milosť křtu a odpuštění hříchův.“* A něco dále dí: *„Jestliže všickni křesťané a věřící v Kristu pokřtění jej oblékli, jakož Apoštol praví*[4]): *„Kteřížkoli jste v Kristu pokřtěni, Krista jste oblékli;“ jestliže oudy učiněny jsou těla jeho, a řeknou, že svatí nejsou: hlavě samé činí křivdu, jejíž oudové svatí jsou.“*

III. Mimo to má samojediná církev pozákonný řád oběti a spasitelné rozdávání svátostí, skrze kteréž,

[1]) 1. Petr. 2. 9. [2]) 1. Kor. 1. 2. [3]) Na žalm 85. 2. [4]) Gal. 3. 27.

jako skrze účinlivé nástroje Božské milosti, Bůh pravou svatost spůsobuje, tak že, kteříkoli v pravdě svatí jsou, vně této církve býti nemohou. Na jevě jest tedy, že církev jest svatá, a svatá proto, že tělem jest Kristovým, od něhož se posvěcuje, a jehož krví se očišťuje.

* OTÁZKA XIV.

Z které příčiny jest církev Kristova katolická nebo obecná? *

Třetí vlastnost církve ta jest, že katolická, to jest obecná slove; kteréžto jmeno v pravdě jí přivlastněno jest, proto že, jak svědčí svatý Augustin[1]) *„od východu slunce až na západ skrělostí jedné víry se rozkládá.“* Nebo není církev, jako to jest při lidských pospolitostech aneb sborech kacířských, obmezena hranicemi jednoho toliko království aneb jedním rodem pokolení lidského; nébrž obsahá lůnem lásky své všecky lidi, buďtež oni divochové anebo Skythové, buďtež otroci aneb svobodní, muži anebo ženy. Pročež psáno jest[2]): *„Vykoupil jsi nás Bohu krví svou ze všelikého pokolení a jazyku i lidu i národu, a učinil jsi nás Bohu našemu království.“* O církvi pěje také David[3]): *„Požádej ode mne, a dám tobě národy v dědictví tvé, a ve vladařství tvé končiny země;“* tolikéž[4]): *„Pomním na Rahab a Babylon, kteří znají mne;“* a: *„Ten i onen narozen jest v něm.“* Mimo to všickni věřící, kteří byli od Adama až po tento den, anebo kteří ještě žíti budou, dokud svět státi bude, pravou víru vyznávajíce, k téže církvi příslušejí, která vzdělána jest *„na základě*[5]) *apoštolův a prorokův,“* kteřížto všickni postavení a založení jsou *„na onom úhelném*[6]) *kameni Kristu, kterýž dvé učinil jedno, a pokoj těm, kteříž daleko byli, i těm, kteříž byli blízko, zvěstoval.“* Obecná také za tou příčinou se nazývá, že všickni, kdož spasení věčného dojíti si žádají, jí se držeti a chytati mají, nejinak než jako ti, kteří *„nechtějíce potopou zahynouti, do archy vstoupili.“* Tu vlastnost tedy jako za nejjistší pravidlo oznamovati jest, kterým se pravá církev od nepravé rozeznává.

---

[1]) Serm. 242. [2]) Zjev. 5. 9, 10. [3]) Žalm. 2. 8. [4]) Žalm. 86. 4, 5. [5]) Efes. 2. 20. [6]) Efes. 2. 14, 17, 20.

* OTÁZKA XV.

Proč se církev Kristova také apoštolskou jmenuje? *

Ale i z původu, jejž zjevená milost od apoštolův béře, pravosť církve poznáváme; ježto její učení pravda jest, ale ne nová, aniž nyní teprva vzešlá, nébrž již zdávna od apoštolův podaná a po všem okršku zemském rozšířená. To příčinou jest, že nikdo pochybovati nemůže o tom, kterak bohaprázdné hlasy kacířské daleko od víry pravé církve jsou, když odporují učení církve, kteréž od apoštolův podlé té víry hlásáno jest. Protož aby všickni poznali, která jest církev katolická, přidali Otcové, Božským jsouce vnuknutím vedeni, ve vyznání víry slovo: *„apoštolskou.“* Nebo Duch svatý, jenž církev svatou spravuje, řídí ji ne jinými služebníky než apoštolskými, kteryžto Duch nejprvé ovšem seslán apoštolům, potom pak z neskončené dobrotivosti Boží na vždycky v církvi pozůstal.

* OTÁZKA XVI.

Církev v učení víry a mravův pochybiti nemůže. *

Ale jako tato jedna církev zblouditi nemůže v podávání učení víry a mravův, poněvadž ji Duch svatý řídí: tak i nevyhnutelno jest jiným všem sborům, kteříž si jmeno církve neprávě osobují, proto že duchem ďáblovým vedeni jsou, aby v nejzáhubnějších bludech učení a mravův obývaly.

* OTÁZKA XVII.

Kterými hlavně obrazy církev Kristova v starém zákoně předznačena jest? *

I. Ale poněvadž obrazy starého zákona velikou do sebe moc mají k povzbuzení mysli věřících, a k rozpomenutí se na věci nejkrásnější, za kteroužto příčinou nejvíce apoštolé jich užívali: tedy i této stránky učení, kteráž mnoho užitečného v sobě obsahuje, duchovní pastýři nebudou opomíjeti. Z nich však přeušlechtilý význam má do sebe *„archa*[1]) *Noemova,“* která proto jen *„na rozkaz Boží vystavena jest,“* aby žádného místa pozůstaveno nebylo pochybnostem, že církev samu vy-

[1]) Gen. 6. 14; 1 Petr. 3. 20, 21.

znamenává, kterouž Bůh tak ustavil, že ti, kdožkoliv skrze křest do ní vejdou, ode všeho nebezpečenství věčné smrti jisti býti mohou; kdož však mimo ni jsou, v nepravostech svých utonou, jako se těm přihodilo, kteří do archy vzati nebyli.

II. Jiný obraz jest ono veliké město Jerusalém, jehož jmenem písma svatá[1]) častěji svatou církev naznačují. Neboť dovoleno bylo jenom v tomto městě oběti přinášeti Bohu, poněvadž také v jediné církvi Boží, a nikdež jinde mimo ni pravá pocta a pravá oběť se nenalézá, kterážby se Bohu některakou měrou zalíbiti mohla.

* OTÁZKA XVIII.

Jakým spůsobem náleží to do článkův víry, věřiti církev Kristovu? *

I to na konci o církvi vyložiti jest, proč mezi články víry vzato jest to, že věříme církev svatou. Nebo ačkoliv každý rozumem a smysly znamená, že jest na zemi církev, to jest, shromáždění lidí, kteří se Kristu Pánu oddali a zasvětili, a víry se k tomu zapotřebí býti nevidí, aby se to i myslí pojímalo, ježto ani Židé ani Turci o tom nepochybují: nicméně však oněm tajemstvím, o kterýchž že v svaté církvi Boží se drží, dílem již ukázáno jest, dílem při svátosti svěcení kněžstva se vyloží, porozuměti může mysl toliko jen věrou osvícená, ne však kterými koliv důvody překonaná. Poněvadž tedy článek tento, neméně nežli ostatní, schopnosť a sílu rozumnosti naší přesahuje: vším právem vyznáváme, že původ církve, její služby a důstojnosti ne lidským rozumem poznáváme, ale očima víry spatřujeme.

* OTÁZKA XIX.

Které jsou to věci, kolikery a jak veliké, o nichž věřiti máme, že v církvi jsou? *

Nebylit zajisté lidé původcové této církve, ale sám Bůh nesmrtelný, kterýž ji na skále nejpevnější vzdělal, podlé svědectví Prorokova[2]): *„Sám nejvyšší založil ji;“*

[1]) Zjev. 21. 2. [2]) Žalm. 86. 5.

pro kteroužto příčinu dědictví Boží i lid Boží se jmenuje. I moc, kterou přijala, není lidská, ale Boží milostí udělená. A jako této přirozenými silami nabyti nelze, podobně i věrou jen poznáváme, že v církvi klíče království nebeského jsou, a že jest jí dána moc odpouštěti hříchy, vyobcovati a pravé tělo Kristovo posvěcovati; potom že oudové, kteří v ní přebývají, „*nemají*[1]) *zde místa trvalého, ale budoucího hledají.*“ Věřiti jest tedy nevyhnutelně, že jest jedna svatá katolická církev.

* OTÁZKA XX.

Ne tak, jako v Boha, v církev věřiti jest. *

Ve tři zajisté Trojice osoby, Otce, Syna i Ducha svatého věříme tak, že v nich víru svou skládáme. Nyní pak pozměníce způsob mluvení, vyznáváme, že svatou a ne že „v“ svatou církev věříme, aby i tímto rozdílným mluvení způsobem Bůh tvůrce všeho od stvořených věcí rozeznáván byl, a abychom za všecka ta přeušlechtilá dobrodiní, kterými církev naplněna jest, dobrotivosti Božské povinné díky vzdávali.

* OTÁZKA XXI.

Obcování svatých.

O závěrce tohoto článku, jež zní: „Obcování svatých.“ *

Když svatý Jan evangelista věřícím psal o tajemstvích Božích, tuto příčinu uvedl, proč je o tom poučuje, řka[2]): „*Co jsme viděli a slyšeli, zvěstujeme vám, abyste i vy s námi obecenství měli, a obecenství naše aby bylo s Otcem i Synem jeho, Ježíšem Kristem.*“ Toto obecenství zakládá se na obcování Svatých, o kterémž v tomto článku řeč jest. Kýžby však při výkladu jeho správcové církví následovali pilnosti svatého Pavla a ostatních apoštolův! Neboť toto učení není jenom předešlé pravdy vysvětlení a přehojných, jež z ní plynou, užitků předložení, nýbrž vysvětluje i, jaký účel míti má poznání oněch tajemství, jež ve Vyznání se obsahují. Všecky zajisté tyto pravdy k tomu konci a

[1]) Žid. 13. 14. [2]) 1 Jan 1. 3.

cíli mají se vyšetřovati a poznávati, abychom do té tak vznešené a blažené společnosti svatých připuštěni byli, a jsouce připuštěni co nejstáleji v ní vytrvali[1]) *„s radostí děkujíce Bohu Otci, kterýž hodné nás učinil dílu losu svatých v světle.“*

* OTÁZKA XXII.

Výklad této části, a v čem záleží obcování svatých. *

Nejprvé tedy věřící poučiti sluší, že tento článek jest jako další vyložení onoho, kterýž o jedné svaté církvi katolické před tím položen jest. Jednota zajisté Ducha, kterým se ona řídí, činí, že všecko, co církvi jest uděleno, společné jest. Neboť ovoce všech svátostí na všecky věřící se vztahuje; kterýmižto svátostmi, jako svatými páskami, s Kristem se spojují a sjednocují; a to ze všech nejvíce děje se křtem, kterýmž jako dveřmi do církve vcházíme. Že pak tímto svatých obcováním rozuměti se má společenství ve svátostech, naznačují Otcové ve Vyznání těmito slovy: *„Vyznávám jeden křest.“* Po křtu pak nejprvé svátost oltářní, a potom ostatní svátosti jdou. Nebo ačkoli tato moc všem svátostem připadá, poněvadž nás s Bohem spojují, a Boha nás účastny činí, jehož milost přijímáme: vlastnější však jest to věcí svátosti oltářní, která toto společenství spůsobuje.

* OTÁZKA XXIII.

V církvi jest také součastenství zásluh. *

Ale ještě jiné obcování v církvi na mysli míti jest. Cožkoliv zajisté svatě a nábožně jeden podnikne, toho všickni bývají součastni; i aby to všem prospívalo, spůsobuje ta *láska, která*[2]) *nehledá, co jest jejího.* Tohoť dotvrzuje i svědectví svatého Ambrože, který vykládaje ono místo 118. žalmu: *„Účastník*[3]) *jsem já všech bojících se tebe,“* takto praví[4]): „Jako o každém oudu pravíme, že jest účastným celého těla, tak vespolek spojeni jsou všickni bojící se Boha.“ Proto nám Kristus takový modlení spůsob uložil, abychom prosili za *„chleb*

[1]) Kol. 1. 12. [2]) 1 Kor. 13. 5. [3]) Žalm 118. 63. [4]) na žalm 118. řeč. 8.

náš,“ a ne za „*chleb můj,*“ a tak veskrz, abychom netoliko o sebe, ale i o všech lidí potřeby a spasení pečovali. A toto dobrých spolu obcování vysvětluje se v písmech svatých[1]) často velmi případným podobenstvím o oudech těla lidského. Neboť na těle mnoho jest oudů; ale ačkoliv jich mnoho jest, jedno však tělo činí, v němžto jeden každý své vlastní, nevšak všickni jedno a totéž dílo mají. Aniž pak všecky jednostejné hodnosti mají, aniž prací rovně užitečných a krásných vykonávají, a žádný nemá své vlastní, nýbrž celého těla potřebu a užitek na zřeteli. Nad to jsou všecky tak spojeny mezi sebou a složeny, že když jednoho bolest nějaká se dotkne, hned i všecky ostatní přirozenou spřízněností a soucitností spolu trpí; a naopak když se mu dobře daří, i hned společný jest všem tento pochotnosti pocit. A takovéto spojení lze i v církvi spatřiti, v nížto jsou sice rozličné oudy, totiž rozliční národové, Židé i pohané, svobodní i služební, chudí i bohatí: když však všickni křtem posvěceni jsou, jedno tělo stávají se s Kristem, jehož on jest hlavou. Nad to jest jednomu každému v církvi zvláštní dílo a místo vykázáno. Nebo jako v ní jedni jsou apoštolé, jiní učitelé, všickni však pro obecné blaho ustanoveni jsou: rovněž tak jiných povoláním jest představenu býti a učiti, jiných zase poslouchati a poddánu býti.

* OTÁZKA XXIV.

Bezbožní v církvi nepožívají účastenství statkův duchovních. *

Avšak tolika a tak velikých milostí a darův od Boha udělených užívají ti, kteří v lásce vedou život křesťanský a spravedliví jsou a Bohu milí. Ale oudové mrtví, to jest lidé v nepravostech ponoření a milosti Boží odcizení, z toho dobrodiní sice oloupeni nebývají, tak aby toho těla oudy býti přestali; ale jsouce mrtvi, neberou požitku duchovního, jehož spravedliví a nábožní docházejí. Přece však, poněvadž ještě v církvi jsou, od ostatních, kteří duchovně živi jsou, k dosažení ztracené milosti a života se jim napomáhá, a

[1]) 1. Kor. 12, 12.

těch užitků účastni bývají, kterých beze vší pochybnosti zbaveni jsou ti, jižto docela od církve jsou odloučeni.

* OTÁZKA XXV.

Milosti k prospěchu obecnému dané a jiné dary Boží celé církvi společny jsou. *

Ale netoliko společné jsou ty dary, které činí člověka bohumilým a spravedlivým, ale i milosti k prospěchu obecnému dané (gratiae gratis datae), mezi nimiž se počítají vědění, proroctví, dar jazykův a zázrakův a podobné, kterýchžto darů se někdy uděluje i lidem bezbožným, ne pro jejich vlastní, nýbrž pro obecný užitek, ku vzdělání církve. Nebo dar uzdravování ne pro toho, jenž jím obdařen jest, ale pro zléčení nemocného dán jest.

A nic konečně pravý křesťan nemá vlastního, o čemžby povinen nebyl domnívati se, žeby to jemu s jinými se všemi společné nebylo; a z té příčiny máme vždycky býti hotovi a ochotni k ulehčení bídy potřebných a nuzných. Neboť kdo takových statků dosti má, a vidí-li bratra svého, an jest v nedostatku, jemu na pomoc nepřispěje, ten zřejmě dokazuje, že není láska[1]) Boží v něm.

Což když se tak má, tož dosti zřejmé jest, že ti, kdož v tomto svatém obcování trvají, velikého účastni jsou štěstí, a že v pravdě zvolati mohou[2]): *„Jak milí jsou stanové tvoji, Hospodine mocností! touží a omdlévá duše má po síních Hospodinových;“* a: *„Blahoslavení jsou, kteří přebývají v domě tvém, Hospodine!“*

HLAVA XI.

O desátém článku víry.

Odpuštění hříchův.

* OTAZKA I.

Proč musí se věřiti, že v církvi jest odpuštění hříchův? *

Nikdo zajisté, věda, že článek o odpuštění hří-

1. —

17. [2]) Žalm 83. 2, 3, 5.

[1]) 1 Jan 3,

chů připočtěn jest mezi ostatní články víry, nebude pochybovati, že v něm obsaženo jest nejenom Božské nějaké, ale i k dosažení spasení na nejvýš potřebné tajemství; nebo již dříve jest ukázáno, že bez pevné víry všeho, co se ve vyznání Apoštolském k věření předkládá, nikdo přístupu nenalezne ku křesťanské zbožnosti. Zdálo-liby se však potřebné to, co samo sebou všem zřejmé býti musí, dotvrditi ještě nějakým svědectvím, dostačí to, co Spasitel náš na krátce před svým na nebe vstoupením o tom pověděl, když učenníkům otvíral smysly, aby porozuměli písmům; pravilť jim[1]): *„Tak musil Kristus trpěti, a třetího dne z mrtvých vstáti, a kázáno býti ve jmenu jeho pokání a odpuštění hříchů mezi všemi národy, počnouc od Jerusaléma.“* A tato slova když duchovní pastýři uváží, snadno poznají, že jim, kteří všecko, co se náboženství týká, věřícím mají přednášeti, Pán sám za velikou povinnost ukládá, i tento článek zvláště pilně vysvětlovati.

II. Úkolem tedy duchovního pastýře bude, o tomto článku učiti, že nejenom odpuštění hříchů nalézá se v církvi katolické, o níž Isaiáš předpověděl[2]): *„Od lidu, kterýž bydlí v ní, odňata bude nepravost“*; ale i že v ní jest také moc odpouštěti hříchy. Kteréžto moci když kněží užívají řádně a podlé pravidel od Krista Pána daných, tuť že v pravdě hříchové se odpouštějí a promíjejí, věřiti musíme.

* OTÁZKA II.

Jakým spůsobem v církvi se odpouštějí hříchy? *

Tohoto pak odpuštění uděluje se nám, jak mile víru vyznávajíce obmyti býváme na křtu svatém, v takové hojnosti, že ničehož ani z viny, cožby třeba bylo ještě smazati, — budiž, že ona hříchem prvopočátečným na nás uvalena jest, aneb že jsme co vlastní vůlí opominuli aneb spáchali, — ani z trestu, co by mělo se ještě podstoupiti, v nás nezůstává. Ale milostí křtu nikdo však nebývá sproštěn vší křehkosti svého přirození; anobrž poněvadž jednomu každému proti hnutím své žádostivosti, jež nás k hříchu ponou-

[1]) Luk. 24. 46. [2]) Isa. 33. 24.

kati nepřestává, boj podnikati jest: tedy sotva bys koho nalezl, jenž by tak silně pokušením odolával, aneb tak bedlivě spasení svého ostříhal, aby se každého poklesnutí mohl vždycky uvarovati. Když tedy nezbytná potřeba jest, aby v církvi byla moc hříchy odpouštěti, jiným ještě spůsobem, než na křtu svatém: proto odevzdány jsou jí klíče království nebeského, jimiž může prominouti hříchy každému kajícímu, byť i byl hřešil až do posledního dne života svého. Nejjasnější o té věci svědectví nalézáme v písmě svatém. Nebo u svatého Matouše Pán takto mluví k Petrovi[1]): „*Tobě dám klíče království nebeského, a cokoli svážeš na zemi, bude svázáno i na nebi, a cožkoli rozvážeš na zemi, bude rozvázáno i na nebi.*“ A na jiném místě vece k apoštolům[2]): „*Cokoli svážete na zemi, svázáno bude i na nebi; a co rozvážete na zemi, bude rozvázáno i na nebi.*“ Nad to svědčí svatý Jan, že Pán vdechnuv na apoštoly řekl jim[3]): „*Přijměte Ducha Svatého, kterým odpustíte hříchy, odpouštějí se jim, a kterým zadržíte, zadrženy jsou.*“

* OTAZKA III.

Moc, odpouštěti hříchy, žádnými jistými hříchy a časy obmezena není. *

Nikdo se však nedomnívej, žeby tato moc jistými jakýmisi spůsoby hříchův omezena byla; neboť žádné tak ohavné nepravosti ani spáchati ani pomysliti se nedá, kterézby neměla církev svatá moc odpustiti; jakož i nikdo tak bezbožný a hříchům propadlý není, jemužby nesměla se činiti jistá naděje odpuštění, kdy by z provinění svých pravé učinil pokání. Ale tato moc není tím spůsobem obmezena, žeby se jí jen v ustanoveném některém čase smělo užívati; nýbrž v kteroukoli hodinu ku zdraví se chce obrátiti hříšník, nikdy nemá odmrštěn býti, jakž tomu učí Spasitel náš, který, když kníže apoštolův se ho tázal, kolikráte se vinníkům má odpouštěti, zdali sedmkráte, odpověděl[4]): „*Ne sedmkráte, ale sedmdesátkrát sedmkrát.*“

[1]) Mat. 16. 19. [2]) Mat. 18. 18. [3]) Jan 20. 22. [4]) Mat. 18. 22.

* OTÁZKA IV.

Ne všem křesťanům dána jest moc odpouštěti hříchy. *

Avšak když na rozdavače Božské této moci patříme, tu shledá se, že ona neveliké rozsáhlosti jest. Neboť Pán Ježíš ne všem, ale biskupům toliko a kněžím v tak svatém povolání plnomocnost dal. Totéž jest i souditi o tom, což se spůsobu vykonávání této moci dotýče; neboť ve svátostech jedině, a to, když se jejich řád zachovává, mohou býti hříchy odpuštěny; jinak však žádného práva od hříchův rozhřešovati církvi dáno není. Z toho jde, že i kněží i svátosti jsou k odpuštění hříchův jako nástrojové, kterýmiž Kristus Pán, sám jsa udělovatel a původ spasení, odpuštění hříchův a spravedlnost v nás působí.

* OTÁZKA V.

Jak vznešená jest tato rozhřešovací moc církvi udělená? *

Aby však věřící nebeský tento dar, kterýž z obzvláštního Božího k nám milosrdenství církvi udělen jest, lépe poznali, a k jeho užívání a přijímání s vroucnější nábožností i horlivostí přistupovali, vynasnažiti se má pastýř duchovní, vysvětliti jim této milosti vznešenost a velikost. Tato pak nejlépe z toho se pozná, když bedlivě vyloženo bude, čí mocí jest hříchy odpouštěti a lidé z bezbožných spravedlivými činiti. Zřejmé jest zajisté, že se to stává neskončenou a nevystihlou mocí Boží, o kteréž věříme, že i jí zapotřebí bylo ku stvoření světa a ku vzkříšení mrtvých. Ano, jestliže podlé výroku svatého Augustina[1]) za větší skutek se musí považovati, někoho z bezbožného zbožným učiniti, nežli nebe a zemi z ničeho učiniti: tut na jevě, že tím více odpouštění hříchů neskonalé moci Boží přičítati sluší.

* OTÁZKA VI.

Nikdo jiný, než jediný Bůh, z vlastní moci hříchy odpouští. *

Pročež za zcela pravdivé uznáváme výroky starých Otců, kteří vyznávají, že jediný Bůh promíjí li-

[1]) Trakt. na Jan. 72.

dem hříchy, a tento tak divuplný účinek že se nesmí připisovati žádnému jinému původci, než svrchované dobrotivosti a moci jeho. „*Já jsem,*“ praví Hospodin[1]) skrze Proroka, „*já jsem ten, jenž shlazuji nepravosti tvé.*“ Zdáť se, že při odpouštění hříchův tentýž způsob v platnosti jest, jakýž při dluzích peněžitých zachovávati se musí. Jako zajisté od nikoho jiného, leč od věřitele, dluh, kterým kdo jemu na penězích povinen jest, odpuštěn býti nemůže: rovněž tak i patrno jest, že když jsme se jedinému Bohu hříchy svými dlužníky stali, (ježto se každodenně modlíme[2]): „*Odpusť nám naše viny*“), že od nikoho jiného, než od Boha, viny naše nám odpustiti se nemohou.

* OTÁZKA VII.

Před Kristem žádnému člověku nebyla propůjčena moc hříchy odpouštěti. *

Tento pak předivný a Božský úřad nebyl žádné stvořené bytosti udělen, prvé než se Bůh stal člověkem. První ze všech byl Kristus Spasitel náš, jenž jakožto člověk, jsa spolu i pravý Bůh, tuto moc z rukou nebeského Otce přijal. Pravilť Fariseům[3]): „*Abyste věděli, že má Syn člověka moc na nebi odpouštěti hříchy, tedy dí šlakem poraženému: Vstaň, vezmi lože své, a jdi do domu svého.*“ Poněvadž tedy Kristus člověkem se stal, aby lidem zjednal toto hříchů odpuštění: proto, prvé než vstoupil na nebesa, aby tam na pravici Boží věčně seděl, tuto moc biskupům a kněžím v církvi pozůstavil; ačkoli, jakž jsme již řekli, Kristus svou vlastní mocí, ostatní jako jeho služebníci hříchy odpouštějí. Pročež jestliže to, což neskonalou mocí Boží jest učiněno, největšího podivení a pozorování zasluhuje, tehdy dostatečně srozumíme, že nejvzácnější to dar jest, který dobrotivostí Krista Pána církvi udělen jest.

* OTÁZKA VIII.

Jakou mocí lidé odpuštění hříchů svých docházejí? *

Ale i sám ten způsob, jakým Bůh, nejdobrotivější

[1]) Isa. 43. 25. [2]) Mat. 6. 12. [3]) Mat. 9. 6; Mar. 2. 9.

Otec, ustanovil zhladiti hříchy světa, mysli věřících k uvažování velikého tohoto dobrodiní velmi povzbudí; neboť krví jednorozeného Syna svého ráčil smazati nepravosti naše, tak že trest, jehož my za hříchy zasloužili, on dobrovolně trpěl, jsa spravedlivý za nespravedlivé byl odsouzen, jsa nevinný za vinníky nejtrpší smrť podstoupil. Pročež když v mysli rozvážíme, „že[1]) *ne porušitelnými věcmi, zlatem nebo stříbrem, vykoupeni jsme, nýbrž drahou krví Krista, jakožto beránka nevinného a neposkvrněného*“: snadno se přesvědčíme, že nic spasitelnějšího nemohlo nám uděleno býti nad tuto moc odpuštění hříchův, v nížto se jeví nevypravitelná prozřetelnosť Boží a neskonalá jeho k nám láska. Z takovéhoto pak rozvažování nemůže než všem nejhojnější užitek vyplývati.

* OÁTZKA IX.

Z čeho nejvíce poznává se velikosť dobrodiní, jež na moci klíčův se zakládá? *

I. Kdo Boha smrtelným nějakým hříchem urazil, ten vše, co si koliv zásluh ze smrti a kříže Kristova získal, ihned ztrácí, a přístup do ráje, jejž, dříve zavřený, Spasitel utrpením svým opět všem otevřel, naprosto si zamezuje. Toto když na mysl nám přijde, dovesti toho nemůžeme, aby pomyšlení na lidskou bídu a křehkosť nenaplnilo nás velikou ouzkostí.

II. Když však zase mysl obrátíme na tu předivnou moc, kteráž církvi od Boha propůjčena jest, a jsouce pravdou tohoto článku posíleni věříme, že jednomu každému podává se příležitosť, aby mohl s pomocí Boží do předešlého důstojnosti své stavu se navrátiti: tu věru nelze nám jinak, než zplésati s radostí a veselím největším, a nekonečné Bohu vzdávati díky. A zajisté, bývají-li nám milé a příjemné léky, které se nám uměním a péčí lékařskou, když těžkou nějakou nemocí jsme stíženi, připravují: čím milejší a dražší musí nám býti ty prostředky, které Boží moudrosť nám k vyléčení duší, i až k obnovení života připravila; a to tím více, když ne sice pochybnou spasení naději, jako léky ty,

[1]) 1. Petr 1. 18.

jichž se užívá k tělesnému uzdravení, ale největší jistotu spasení těm, kdož po duchovním uzdravení touží, přinášejí.

* OTÁZKA X.

Proč a jak mají věřící užívati prostředků v moci klíčů církvi udělených? *

I. Bude tedy věřící třeba napomínati, když důstojnost tak vzneseného a výborného daru poznali, aby se také snažili jej k svému prospěchu nábožně obraceti. Neboť jedva možno jest, aby se nesoudilo, kdo věci užitečné a potřebné neužívá, že ten jí pohrdá; obzvláště pak, když Pán tuto moc hříchy odpouštěti, proto odevzdal církvi, aby všickni užívali tohoto spasitelného prostředku. Neboť jako beze křtu nikdo nemůže býti očištěn od hříchů: podobně každý, kdo milosti křtu, již smrtelnými hříchy ztratil, zase nabyti chce, k druhému očišťování spůsobu utéci se musí, totiž k svátosti pokání.

II. Ale na tomto místě zapotřebí jest věřící napomenouti, aby poukázáním tak veliké příležitosti k odpuštění hříchův, o kteréž jsme také vyhlásili, že se žádného času dobou neobmezuje, ani k hřešení náchylnějšími, ani v pokání a v obrácení-se vahavějšími se nestávali. Neboť v první příčině, když by zastiženi byli, že zjevnou křivdu a potupu činí proti tomuto Božskému zřízení, nehodni by byli, aby milosrdenství Božího účastnost brali; v druhé pak velice obávati se jest, aby smrtí jsouce před časem zachváceni, nadarmo víry v odpuštění hříchův nevyznávali, jehož váhavostí a odkládáním po právu pozbyli.

HLAVA XII.

O jedenáctém článku víry.

Těla vzkříšení.

* OTÁZKA I.

Jak mnoho na tom záleží, míti o tomto článku známost zřetelnou? *

Že tento článek velikou do sebe moc má k utvrzení pravdy víry naší, to z toho nejvíce vysvítá, že v

písmech svatých nejenom věřícím se předkládá k věření, nýbrž i že se mnohými důvody ujišťuje. Což když se v té míře při jiných článcích nestává, lze z toho poznati, že na něm, jako na nejpevnějším základě, naděje našeho spasení jest položena. Takt i Apoštol uzavírá[1]): „*Není-li vzkříšeni z mrtvých, ani Kristus nevstal z mrtvých; a nevstal-li Kristus z mrtvých, tedy marné jest kázání naše, marná jest i víra vaše.*“ Na vysvětlení tohoto článku tedy musí tou měrou duchovní pastýř velikou vynaložiti péči a práci, s jakouž bezbožnost mnohých se pokoušela jej vyvrátiti. Neboť jak se brzy ukáže, veliké a vzácné užitky věřícím z toho poznání vyplývají.

* OTÁZKA II.

Proč z mrtvých vstání lidí nazvali zde apoštolové „těla vzkříšení?“ *

Toho si především povšímnouti třeba, že v tomto článku z mrtvých vstání lidí jmenuje se vzkříšením těla, což zajisté bez příčiny se nestalo. Nebo chtěli tím apoštolé poučiti, což nutně se zde předpokládá, že jest duše nesmrtelná. Aby tedy někdo se nedomýšlel, že snad s tělem zhyne i duše, a že oboje zase k životu přijde, kdežto na přemnohých místech písma svatého zřejmě se mluví o nesmrtelnosti duše: proto děje se v tomto článku zmínka jenom o těla vzkříšení. Ačkoliv pak v písmech svatých tělo často znamená člověka celého, jako když Isaiáš dí[2]): „*Všeliké tělo jest jako tráva,*“ a sv. Jan[3]): „*Slovo tělem učiněno jest:*“ však na tomto místě slovo to samotné tělo vyznamenává; z čehož poznati máme, že ze dvou oněch částí, těla a duše, z nichž člověk sestává, jenom jedna, totiž tělo, porušení béře a v prach země, z něhož jest vzato, se rozpadává, duše pak že zůstává nezmařená. Poněvadž však nikdo, jediné leč umře, k životu nazpět povolán nebývá, proto o vzkříšení duše nemůže vlastně řeč býti. O těle stala se zde zmínka také proto, aby se vyvrátilo kacířství Hymenaeovo a Filetovo, jež za časů sv. Pavla povstalo[4]), kteří učili, že, když se v

[1]) 1 Kor. 15. 13, 14. [2]) Isa. 40. 6. [3]) Jan 1. 14. [4]) 2 Tim. 2. 17.

písmě řeč činí o vzkříšení, má se to bráti ne o tělesném, ale o duchovním vzkříšení, jímž ze smrti hříchův povstáváme k životu spravedlivému. Těmito slovy tudy vyvrací se onen blud zřejmě, a pravé těla vzkříšení se potvrzuje.

* OTÁZKA III.

Na kterých hlavních důvodech spočívá učení o pravém těla vzkříšení? *

O to budiž potom péče duchovnímu pastýři, aby pravdu tuto objasnil příklady ze starého a nového zákona i ze všech dějin církevních. Již v starém zákoně byli někteří od Eliáše a Elisea, jiní pak mimo ty, jež Kristus Pán z mrtvých v život povolal, od svatých apoštolův a jiných svatých z mrtvých vzkříšeni: a toto tak mnohých vzkříšení potvrzuje učení tohoto článku. Jakož zajisté o těchto mnohých věříme, že byli vzkříšeni, podobně věřiti jest, že jednou všickni zase k životu povoláni budeme. Anobrž hlavní užitek, jejž z takovýchto zázraků vzíti si máme, jest ten, abychom pevnou víru tomuto článku přiložili. Mimo to jest mnoho svědectví, jež se snadno duchovním pastýřům naskytnou, když jen poněkud s písmem svatým se obírají. Zřejmější místa ze starého zákona jsou výroky Jobovy, an dí[1]): „*Zase oblečen budu koží svou, a v těle svém uzřím Boha;*“ a Danielovy, jenž praví[2]): „*Z těch, kteří spí v prachu země, procitnou jedni k životu věčnému, druzí ku pohanění ustavičnému.*“ Z nového zákona sem patří to, co svatý Matouš zaznamenal z rozmluvy, kterou měl Spasitel se Saducejskými[3]), a co evangelistové vyprávějí o posledním soudu. Sem též sluší táhnouti, co Apoštol v listu ku Korintským[4]), a k Thessalonickým[5]) slovy zřetelnými vykládá.

* OTÁZKA IV.

Kterými podobenstvími se tato pravda dotvrzuje? *

Ale jakžkoliv víra nás o tom co nejvíce ujišťuje, velmi však prospěšné to bude, příklady a důvody uká-

[1]) Job 19. 26. [2]) Dan. 12. 2. [3]) Mat. 22. 23. [4]) 1 Kor. 15. 12. [5]) 1 Thess. 4. 13.

zati, že to, co víra k věření předkládá, na odpor není přirozenosti ani rozumu lidskému. Proto Apoštol na otázku, kterak vstanou mrtví, takto odpověděl[1]): „*Nemoudrý, co ty rozsíváš, nebývá oživeno, lečby prvé zemřelo. A co rozsíváš, nerozsíváš tělo, kteréž bude, ale holé zrno, buďto pšenice neb kteréžkoli jiné. Bůh pak dává jemu tělo, jakž chce;*“ a něco dále praví: „*rozsívá se tělo v porušení, vstane v neporušitelnosti.*“ A k tomuto podobenství mohla by se přidati jiná, jakož to činí svatý Řehoř, an dí[2]): „*Slunečné světlo každodenně jako umírajíc očím našim mizí a opět jako se vzkřísíc se navracuje, i stromoví živou zeleň potrácejí a opět jako křísíce se oživují, a semena prachnivějíce hynou, ale opět se klíčíce vzcházejí.*“

* OTÁZKA V.

Důvody, kterými se ta pravda dokazuje. *

Důkazy, které spisovatelé církevní uvádějí, mohou zajisté dostačiti k utvrzení této pravdy. A nejprvé, když duše nesmrtelné jsou, a jsouce částkou člověka, k tělu lidskému přirozenou příchylnost mají: tož musili bychom souditi, že by to bylo proti přirozenosti, aby od těl odděleny na věky zůstaly. Poněvadž však, co přirozenosti odporuje a jí násilí činí, trvalým býti nemůže: proto příslušné se býti zdá, aby se duše s tělem opět spojily; z čehož následuje, že bude těla vzkříšení. Tohoto dokazování spůsobu sám Spasitel náš užíval[3]), když se Saducejskými se hádaje z nesmrtelnosti duše uzavíral na zmrtvých vstání těl.

Za druhé pak, poněvadž zlým tresty a dobrým odměny od Boha nejspravedlivějšího uloženy jsou, z oněchno však velmi mnozí prvé umírají, než si uložené tresty odbyli, dobří pak z veliké části odcházejí z tohoto světa, anižby zakusili odměn ctností svých: proto jest zapotřebí, aby opět duše s těly se spojily, tak aby i těla, jichž člověk užíval za společníky ve všem jednání svém, spolu s duší za nepravosti nebo za skutky dobré obdržela tresty nebo odměny. Tento důkaz velmi důkladně rozebral svatý Jan Zlatoústý[4])

[1]) 1 Kor. 15. 36, 42. [2]) Moral. lib. 14. c. 55. [3]) Mat. 22. 31. [4]) Hom. 1.

ve své první homilii k lidu Antiochenskému. Pročež Apoštol, když o vzkříšení mluví, dokládá[1]: „*Jestliže pak toliko v tomto životě naději máme v Kristu, bídnější jsme než všickni lidé.*“ Tato slova ovšem nikdo nemůže potahovati na bídnost samotné duše, kterážto, jsouc nesmrtelná, mohlaby v životě budoucím užívati věčné blaženosti, i kdyby těla nevstala z mrtvých: ale jimi rozuměti dlužno celého člověka. Kdyby zajisté tělu za jeho práce nedostalo se zasloužené odměny, to by věru ti, kteří jako apoštolé v tomto životě vytrpěli tolik soužení a utrpení, byli ze všech nejbídnější. Témuž mnohem zřejměji učí Apoštol, an píše k Thessalonickým[2] „*Chlubíme se vámi v církvích Božích pro vaši trpělivost a víru, i ve všech protivenstvích vašich a souženích, která snášíte na důkaz spravedlivého soudu Božího, abyste hodni jmíni byli království Božího, pro něž i trpíte. Poněvadž spravedlivé jest u Boha, odplatiti soužením těm, kteří vás sužují; a vám, kteří soužení jste, odplatiti odpočinutím s námi při zjevení Pána Ježíše s nebe s anděly moci jeho, jenž v plameni ohně uvede pomstu na ty, kteří neznají Boha, a kteří neposlouchají evangelia Pána našeho Ježíše Krista.*“

K tomu přidej i to, že nemohou lidé, dokavadž duše zůstává oddělena od těla, dosáhnouti blaženosti úplné a všemi radostmi dovršené. Neboť jako každý díl od celku odloučený, jest nedokonalý, podobně i duše, není-li s tělem spojena. A z toho jde, že nezbytnou potřebou jest vzkříšení těl, aby duši k svrchované blaženosti ničehož nescházelo. — Těmito a jinými podobnými důvody může pastýř duchovní tento článek věřícím vyložiti.

* OTÁZKA VI.

Žádný člověk tehdáž nebude nalezen, jenžby smrti a z mrtvých vstání nebyl účasten. *

I. Mimo to slušno zde bude podlé učení svatého Pavla pilně vysvětliti, kdo k životu vzkříšen bude. Píše Apoštol ku Korintským[3]: „*Jako v Adamovi všickni umírají, tak i v Kristu všickni obživeni budou.*“

[1]) 1 Kor. 15. 19. [2]) 2 Thes. 1. 4—8. [3]) 1 Kor. 15. 22

Všickni tedy beze všelikého rozdílu mezi dobrými i zlými, ačkoliv ne všech jednostejné postavení bude, z mrtvých vstanou, a *„půjdou*[1]) *ti, kteří dobré věci činili, na vzkříšení života, kteří pak zlé činili, na vzkříšení soudu.“*

II. Pravíce pak *„všickni,“* rozumíme tím nejen ty, kteří při nastávajícím soudu již mrtvi budou, ale i ty, kteří teprv umrou. Neboť že toho mínění, které praví, že všickni lidé, nikoho nevyjímaje, pomrou, církev svatá se drží, a že se to i s pravdou více shoduje, to ve spisech svých stvrzuje sv. Jeroným[2]); a podobně smýšlí i svatý Augustin[3]). A tomuto náhledu neodpírají slova Apoštolova[4]): *„Mrtví, kteří jsou v Kristu, vstanou první; potom my, kteří živi jsme, kteří pozůstaveni jsme, spolu zachváceni budeme s nimi do oblaků vstříc Kristu do povětří.“* Nebo svatý Ambrož, vykládaje tato slova, praví: *„V tom samém zachvácení smrt jich dopadne, a to takřka jako ve snu, tak že duše z těla sotva vyšlá, v okamžení zase bude navrácena; neboť jsouce pozdviženi umrou, aby přišedše ku Pánu přítomností jeho život nazpět obdrželi, ježto mrtví s Pánem býti nemohou.* Tento náhled dotvrzuje se i výrokem svatého Augustina[5]) v knize o městě Božím.

* OTÁZKA VII.

Své vlastní tělo opět obdrží duše lidská při posledním soudu. *

A poněvadž pak mnoho na tom záleží, abychom se na jisto o tom přesvědčili, že to samo anobrž totéž tělo, které nyní každý za své vlastní má, opět bude k životu vzkříšeno, ačkoliv zkázu vezme a v prach se obrátí, musí i v tom duchovní pastýř se přičiniti o důkladný výklad. Tuto pravdu pronáší Apoštol, když dí[6]): *„Musít toto porušitelné tělo obléci neporušitelnost,“* naznačiv těmi slovy zřejmě toto naše vlastní tělo. O tom i Job slovy nejjasnějšími předpověděl, řka[7]): *„A v těle svém uzřím Boha svého, kteréhož uzřím já sám, a oči mé spatří jej, a nejiný.“* Totéž vybrati si lze z výmě-

[1]) Jan 5. 29. [2]) Ep. 119. k Pamach. a k Min. a Alex. [3]) O městě Bož. 20. 20. [4]) 1 Thes. 4. 15. 16. [5]) Knih. 20. 20. [6]) 1 Kor. 15, 53. [7]) Job 19. 26.

ru samého vzkříšení. I praví Jan Damascenský[1]), že „vzkříšení jest nazpět povolání do toho stavu, z něhož jsme vypadli.“ A když konečně uvážíme příčiny, za kterými, jak se svrchu ukázalo, státi se musí vzkříšení, tedy ničehož nebude, což by čí mysl o této věci v pochybnost uváděti mohlo.

* OTÁZKA VIII.

Proč Pán Bůh těl vzkříšení ustanovil? *

I proto, jak se ukázalo, těla z mrtvých vstanou[2]), *aby přijal jeden každý na těle vlastním, jakž činil buďto dobré nebo zlé.*“ S tím samým tělem tedy, s kterým sloužil buď Bohu nebo ďáblu, musí vzkříšen býti člověk, aby s týmž tělem dosáhl buď odměny a oslavy vítězství, anebo přijal pokuty a tresty nejhroznější.

* OTÁZKA IX.

Těla vzkříšená nebudou míti ohyzdností, jež snad měla v tomto životě. *

I. Avšak ne tělo toliko vstane z mrtvých, ale vše, cokoliv k pravdivosti jeho podstaty a ku kráse a sličnosti člověka náleží, bude obnoveno. Překrásné o této věci máme svědectví svatého Augustina: „Potom nebude,“ píše[3]), „na tělech žádného nedostatku; jestliže někteří příliš tloušťkou a tučností obtíženi byli, celé té hmoty těla nevezmou na sebe, ale co jest přes meze sličnosti, jako zbytečné se odloží; a naopak cokoliv nemocí nebo stářím na těle se zhubilo, mocí Božskou skrze Krista bude nahraženo, jako jestliže kdo hubeností příliš vychřadli, ježto Kristus nejenom těla nám navrátí, ale vše, cokoliv skrze bídnost tohoto života nám odňato bylo.“ A na jiném místě píše: „A nepřijme člověk opět těch vlasův, které měl, nýbrž které mu přislušely, podlé těch slov: „*Všecky vlasy na vaší hlavě sečtěny jsou*[4]), a ty mu podlé moudrosti Boží obnoveny budou.“ A obzvláště poněvadž jednotliví údové k úplnosti lidské přirozenosti příslušejí, bu-

[1]) De fide orthodox. 4. 27. [2]) 2 Kor. 5. 10. [3]) O městě Bož. 22. 19—21; Enchir. 89. sq. [4]) Mat. 10. 30.

dou obnoveni pospolu všickni. Kdož tedy buď od samého narození slepí byli, anebo neduhem nějakým o zrak přišli, podobně chromí aneb docela rukou a nohou zbavení, anebo na jiných oudech chybní: ti všickni s celým a dokonalým tělem z mrtvých vstanou. Jinak zajisté nebyla by naplněna toužebnosť duše, kteráž dychtivě se nese po spojení s tělem, a však, že toto přání její s jistotou při vzkříšení se má naplniti, tomu beze všeho pochybování věříme.

II. Mimo to dostatečně jest známo, že vzkříšení rovněž tak, jako stvoření, náleží mezi nejpřednější díla Boží. Jako tedy na počátku všecky věci od Boha stvořeny byly dokonalé, rovněž tak, že i při vzkříšení bude, s jistotou lze tvrditi. A toto platí nejenom o mučenících, o nichž svatý Augustin svědčí[1]): „Nebudou bez oněch oudů, jichž je zbavili;“ neboť nemohlo by ono zohavení těla nebýti vadou tělesnou, sicejinak by ti, kdož byli stati, musili z mrtvých vstáti bez hlavy; nic však méně na týchže oudech jejich zůstanou jizvy ran, skvějící se nade všecko zlato a drahé kamení, jakož se skvějí i jizvy ran Kristových. Totéž tvrditi lze právem i o bezbožných, ačkoliv jejich vinou oudy jejich přišly k úrazu; neboť čím více oudů budou míti, tím strašnější bolesti a muka trpěti budou. Proto ono obnovení oudů nepřispěje k jejich štěstí, ale hojně rozmnoží jejich neštěstí a bídu; protože i zásluhy nejednotlivým oudům, nýbrž osobě, na jejímž těle oudové ti jsou, se připíší. Nebo těm, kteří učinili pokání, nahraženy budou oudy na odměnu; těm, kdož pokáním pohrdli, na trest.

To všecko když bude duchovní pastýř bedlivě rozjímati, nikdy se mu nebude nedostávati hojnosti věcí a výkladů, jimiž by povzbudil a roznítil myslí věřících k nábožnosti, tak aby, představujíce si na mysli bídy a obtíže tohoto života, toužebně očekávali onu blaženou slávu vzkříšení, která připravena jest spravedlivým a nábožným.

---

[1]) O městě Bož. 22. 20. Serm. 363 c. 20.

* OTÁZKA X.

Jaká budou vzkříšená těla lidská? *

I. Nyní nechať věřící poznají, že ačkoliv vzhledem na to, což podstatu těla činí, ono samo a totéž tělo z mrtvých bude vzbuzeno, které bylo umřelo: že však povaha jeho bude daleko jiná a rozdílná. Neboť abychom jiných věcí pominuli, tím nejvíce lišiti se budou všecka vzkříšená těla od nynějších, že, jsouce dříve podrobena zákonu smrti, po vzkříšení dosáhnou nesmrtelnosti, a to beze všeho dobrých a zlých rozdílu. A toto předivné přirozenosti naší obnovení zjednalo nám ono slavné vítězství Kristovo, jehož nad smrtí dobyl, jakož nás o tom poučují výroky písma svatého. Neboť jest psáno[1]: „*Svrhne smrť na věky*;“ a na jiném místě:[2] „*Budu smrť tvá, ó smrti,*“ kteréžto slova Apoštol vykládaje dí[3]: „*Nejposlednější pak zkažena bude nepřítelkyně smrť*;“ a u svatého Jana čteme[4]: „*Smrti pak více nebude.*“

II. Slušeloť se zajisté co nejvíce, aby zásluhy Krista Pána, jimiž bylo vyvráceno království smrti, daleko převyšovaly hříchy Adamův. Totéž bylo i spravedlnosti Boží velmi přiměřeno, aby dobří na věky života blaženého požívali, zlí pak věčné tresty trpíce, aby[5] „*smrti hledali a nenalezali jí, zemříti si žádali a smrť od nich utíkala.*“ A tato nesmrtelnosť bude všem dobrým i zlým společna.

* OTÁZKA XI.

Jakými úděly budou po vzkříšení ozdobena těla blažených? *

I. Mimo to vzkříšená těla svatých budou míti na sobě výborné některé a převzácné ozdoby, kterýmiž stanou se mnohem ušlechtilejší, než kdy před tím byla. Nejpřednějších takových ozdob jest čtvero, které jsouce ze slov sv. Pavla od svatých Otců vybrány, „úděly“ se nazývají. První z nich je beztrpenství, takový totiž dar a úděl, který činí, že nic bolestného trpěti, ani do žádného trápení neb tísně upadnouti nemohou; nic jim zajisté nebude moci škoditi, ani prud-

[1]) Isa. 25. 8. [2]) Oz. 13. 14. [3]) 1 Kor. 15. 26. [4]) Zjev. 21, 4. [5]) Zjev. 9. 6.

kosť zimy, ani plamen ohně, ani bouře vod. „*Rozsívá se*“ praví Apoštol[1]) „*v porušení, vstane v neporušitelnosti.*“ Že pak učenci tuto vlastnosť raději nazvali beztrpenství, nežli neporušitelnosť, toho jest příčina ta, aby naznačili, co jest tělu oslavenému obzvláštního. Není zajisté beztrpenství jim obecné se zatracenými, jejichžto těla, ač jsou také neporušitelná, ohněm však pálena a zimou mořena a jinými mukami soužena býti mohou.

II. Po tom pak následuje skvělosť, kterouž skvíti se budou těla svatých jako slunce; takť sám Spasitel náš dokládá u sv. Matouše[2]): „*Tehdáž skvíti se budou spravedliví jako slunce v království Otce jejich.*“ Aby pak nikdo o tom nepochyboval, dokázal to příkladem svého proměnění[3]). Tuto vlastnosť Apoštol nazývá brzy slávu, brzy jasnosť[4]): „*Proměnění těla ponížení našeho, aby připodobněno bylo k tělu jasnosti jeho.*“ A jinde[5]): „*Rozsívá se nesličné, vstane oslavené.*“ A této slávy podobnosť nějakou viděl lid Israelský na poušti, když z rozmlouvání a z přítomnosti Božské „*tvář*[6]) *Mojžíšova*“ tak se zaskvěla, že na ni synové Israelští nemohli očima pohlédnouti. Jest pak jasnosť tato jakási záře, z duše na nejvýš blažené na tělo se rozplývající, tak že jest to jakési sdělení oné blaženosti, jížto duše požívá; podobně jako i sama duše tím se stává blažená, že na ni se svozuje díl blahoslavenství Božího. A touto vlastností nebudou všickni v rovné míře ozdobeni, jakož to platí o první; všecka zajisté těla svatých rovně beztrpná budou, ale tétéž jasnosti míti nebudou; neboť jak svědčí Apoštol[7]): „*jiná jest jasnosť slunce, jiná jasnosť měsíce a jiná jasnosť hvězd; nebo hvězda od hvězdy se dělí jasností: tak bude i vzkříšení z mrtvých.*“

III. S touto vlastností spojena jest třetí, již hbitostí nazývají, kterážto učiní tělo prosté od všeliké tíže, kterouž nyní k zemi se tíží, i s největší snadností bude se moci pohybovati, kamkoli duše bude chtíti, a to s rychlostí takovou, že nad ní nemůže býti nic čerstvějšího; jakož tomu zřejmě učí sv. Augustin[8])

[1]) 1 Kor. 15. 42. [2]) Mat. 13. 43. [3]) Mat. 17. 2. [4]) Fil. 3. 21. [5]) 1 Kor. 15. 43. [6]) Exod. 34. 29; 2. Kor. 3. 7. [7]) 1 Kor. 15. 41. [8]) Knih. 13. 18. a 20 sq.

ve své knize o městě Božím, a svatý Jeroným[1]) ve výkladu k Isaiáši proroku; a tak i Apoštol napsal[2]): *„Rozsívá se nemocné, vstane mocné.“*

IV. K tomu přijde ještě čtvrtá vlastnost, jež zjemnělost slove, jejížto mocí tělo vůli duše naprosto se poddá, a jí sloužiti i na pokynutí pohotovu bude; což vyplývá ze slov Apoštolových[3]): *„Rozsívá se tělo hovadné, vstane duchovní“*[4]).

Toto jsou nejhlavnější pravdy, kteréž při tomto článku mají se vykládati.

* OTÁZKA XII.

Jaký užitek jde věřícím z těchto tajemství o vkříšení? *

Aby pak věřící věděli, jaký prospěch mohou vážiti z poznání tolika a tak velikých tajemství, především se jim vysvětlí, že nejvroucnějšími díky jsme zavázáni Bohu, který[4]) *„skryl tyto věci moudrým a odkryl je maličkým.“* Jak mnoho zajisté mužů zvláštním důmyslem vynikajících a neobyčejnou učeností nadaných, zůstalo v této tak jisté pravdě úplně slepými? Že tedy nám Bůh toto zjevení učinil, kterým lze nebylo k jeho poznání přijíti, toť jest, proč svrchovanou jeho dobrotivost a laskavost ustavičnými chválami oslavujeme. — Jiný veliký prospěch z rozjímání tohoto článku vyplývá ten, že totiž při smrti těch, s nimiž jsme spřízněni buď příbuzenstvím anebo přátelstvím, lehko i sebe i jiných můžeme potěšiti; a tohoto spůsobu potěchy užil, jak známo, svatý Pavel, když Thessalonickým[5]) psal o zesnulých. Ale i při jiných všech protivenstvích a nehodách přinese nám pomyšlení na budoucí z mrtvých vstání největší úlevu každé bolesti, jakž to vidíme na příkladě svatého Joba[6]), jenž utrápenou a zkormoucenou duši svou kojil jedině tou nadějí, že při vzkříšení uzří Pána Boha svého. Dále prospěje to co nejvíce ku povzbuzení věřících národův, aby nejbedlivější péči o to měli, by vedli život spravedlivý, bezúhonný, ode vší skvrny hříchu naprosto čistý; neboť když rozváží, že nevýslovné ty poklady, jež po vzkří-

[1]) Hier. in cap. 40. lib. 12. [2]) 1 Kor. 15, 43. [3]) 1 Kor. 15. 44. [4]) Mat. 11. 25. [5]) 1 Thess. 4, 12 sq. [6]) Job 19. 26. sq.

šení nastávají, jim odměřeny jsou: snadno se tím rozníti ku konání ctnosti a nábožnosti. Naproti tomu žádná věc nebude míti do sebe větší moci ku potlačení žádostí duše a k odvrácení lidí od hříchův, jako když se jim častěji bude klásti před oči, jakými pokutami a mukami zachváceni býti mají bezbožní, kteří v poslední onen den půjdou na vzkříšení[1]) soudu.

HLAVA XIII.

O dvanáctém článku víry.

Život věčný.

* OTÁZKA I.

Proč tento článek klade se na místě posledním, a jak mnoho na tom záleží, aby se často lidu vykládal? *

Svatí apoštolé, vůdcové naši, chtěli své Vyznání, v němž se vypisuje celý obsah víry naší, uzavříti a skončiti článkem o životě věčném, dílem proto, že po těla vzkříšení věřícím nic jiného není očekávati, než odměnu života věčného, a dílem proto, aby nám dokonalá ona a všemi dobrými věcmi oplývající blaženost ustavičně před očima byla, a my se naučili na ni obraceti a poutati všecky své smysly i myšlénky. Pročež pastýřové duchovní při vyučování ať nikdy neopominou, odměnami života věčného, jež nám odměřeny jsou, rozněcovati mysli věřících, tak aby všecko, co pro jméno křesťanské mají na sebe vzíti, byť to bylo sebe těžší, za lehké a k tomu příjemné pokládali, i hotovějšími a ochotnějšími v poslouchání Boha se stávali.

* OTÁZKA II.

Co se zde životem věčným rozumí? *

Ale poněvadž v těchto slovech, jimiž se zde vyjadřuje naše blahoslavenství, přemnohá se ukrývají ta-

[1]) Jan 5. 29.

jemství, třeba jest vyložiti je tak, aby všem zřejmá býti mohla, pokud to jednoho každého schopnosť sebou nese. Musí se tedy věřícím poukázati na to, že se těmi slovy *„život věčný“* ne tak ustavičné trvání života, čehož účastni jsou i ďáblové i lidé bohaprázdní, vyznamenává, jako spíše blaženosť u věčném trvání, jíž by se naplnila žádosť a touha vyvolených. A tak slovům těm rozuměl onen v zákoně učený, jenž podlé evangelia[1]) Spasitele našeho se tázal, co má činiti, aby měl život věčný; což jest tolik, jakoby řekl: Což mi jest vykonati, abych se dostal na to místo, kde bych dokonalé mohl požívati blaženosti? V tomto tedy smyslu se těchto slov v písmě svatém užívá, jakž se na mnohých místech o tom lze přesvědčiti.

* OTÁZKA III.

Proč se životem věčným nejvyšší ona blaženosť znamená? *

I. A tímto právě jmenem byla svrchovaná ona blaženosť proto naznačena, aby nikdo se nedomýšlel, že by ona ve věcech tělesných a pomíjejících, jež věčné býti nemohou, záležela; neboť samo to slovo „blaženosť“ nemohlo dostatečně vysvětliti, o čem otázka byla, obzvláštně, když se nenedostávalo lidí, domněnkou o ničemné své moudrosti nadmutých, kteří svrchované dobro zakládali na věcech smyslných. Tyto zajisté hynou a časem zacházejí, blaženosť pak pravá nižádným časem obmeziti se nedá; anobrž pozemské tyto věci převelmi daleko jsou od pravé blaženosti, od nížto pak nejvíce odstoupil, kdož pojat jest láskou a bažením po věcech tohoto světa. Neboť psáno jest[2]): *„Nechtějte milovati světa, ani těch věcí, které jsou na světě. Miluje-li kdo svět, není láska Otcova v něm;“* a o něco dále: *„Svět pomíjí i žádosť jeho.“* To tedy myslem věřících vštípiti ať se přičiní duchovní pastýř, aby se odhodlali smrtelnými věcmi pohrdati, vědouce, že v tomto životě, v němžto nejsme domácí, ale příchozí[3]), není lze dosáhnouti blaženosti.

II. Ačkoliv i zde v naději blaženými právem se můžeme nazývati, jestliže *„odřeknouce se*[4]) *bezbožnosti*

[1]) Luk. 18. 18. [2]) 1 Jan 2. 15, 17. [3]) 1 Petr 2. 11. [4]) Tit. 2. 12. 13.

a světských žádostí, střízlivě a spravedlivě a pobožně živi budeme na tomto světě, očekávajíce blahoslavené naděje a příští slávy velikého Boha a Spasitele našeho Ježíše Krista.“ A těmto věcem nesrozuměvše přemnozí, kteří sobě samým zdáli se býti moudří, a domnívajíce se, že v tomto časném životě blaženosti vyhledávati přísluší, „*blázny učiněni jsou*[1])“ a do největších běd upadli.

III. Ale i tomu učíme se z pojmenování života věčného, že blaženosti jednou nabylé nikdo více nemůže býti zbaven, jakož se mnozí bludně domnívali. Neboť blaženost všecko dobré v sobě obsahuje v míře největší, bez všeliké přísady zlého, a poněvadž touženosti lidské úplně zadost činí, proto na věčném životě nevyhnutelně záleží; a toho zajisté musí si blažený přáti nanejvýše, aby na věky směl požívati toho blaha, jehož dosáhl. Pročež, kdyby držení té blaženosti nebylo stálé a trvanlivé, nemožné jest, aby nebyl největší mukou strachu soužen.

* OTÁZKA IV.

Věčné blaženosti ani slovy vyjádřiti, ani myslí lidskou pochopiti nelze. *

I. Ale jak převeliká jest blaženost vyvolených, kteří ve vlasti nebeské žijí, a která od nich samých toliko, a kromě toho od nikoho jiného myslí pojata býti nemůže, to patrně dokazují již ta slova, když ji životem věčným zoveme. Neboť když k naznačení nějaké věci užíváme slova takového, kterýmž i mnoho jiných věcí se znamená, snadno z toho poznati lze, že nemáme slova vlastního, jímž bychom věc tu plně vyjádřili.

II. Když tedy blaženost nazýváme těmi slovy, kterých dobře by se mohlo užiti nejen o blažených, ale o všech, kdož na věky živi budou: to může nám býti důkazem, že jest to věc vznešenější a výbornější, než abychom její obsah vlastním pojmenováním dokonale mohli vyjádřiti. Neboť ačkoli v písmech svatých ještě jiná mnohá jmena se dávají nebeské této blaženosti, jakováž jsou: „království Boží, království Kristovo, krá-

[1]) Řím. 1. 22.

lovství nebeské, ráj, svaté město, nový Jerusalem, dům Otce:" přecet patrno, že žádné z nich nepostačí k vyložení její vznešenosti. A proto této zde se podávající příležitosti použije duchovní pastýř k tomu, aby tak velikými odměnami, jež se životem věčným naznačují, povzbuzoval věřící k nábožnosti, spravedlnosti a k plnění všech křesťanské víry povinností.

III. Známo jest zajisté, že život se připočítává k nejpřednějším statkům, jichž člověk z přirozenosti si žádá. A takovým především statkem a dobrem když život věčný jmenujeme, vyměřuje se blaženost. Jestliže nad krátounký tento a bídný život, jenž tolika a tak mnohonásobným strastem podléhá, že spíše slouti by mohl smrtí, lidé ničehož vroucněji nemilují, a nic jim nad něj ani milejšího ani dražšího býti nemůže: s jakou teprv horlivostí, s jakým usilováním povinni jsme vyhledávati života věčného, jenž po ukončení všeho zlého dokonalou a úplnou hojnost všeho dobrého v sobě obsahuje?

IV. Neboť jak svatí Otcové učí, blaženost života věčného vykládá se za zproštění ode všeho zlého a dosažení všeho dobrého. O zbavení ode zlého jsou v písmě svatém zřejmá svědectví. Tak psáno jest ve Zjevení svatého Jana[1]): „*Nebudou lačněti ani žízniti více a nebude bíti na ně slunce ani žádné horko;*" a jinde[2]): „*A setře Bůh všelikou slzu s očí jejich, a smrti více nebude, ani kvílení, ani křiku, ani bolesti nebude více, nebo první věci pominuly.*" A oslavení vyvolených bude nevýslovné, a pravé radosti a rozkoše spůsoby budou nesčíslné. Poněvadž pak této slávy velikost duch náš ani pochopiti ani mysl naše nikterak jí nemůže proniknouti, tedy vynasnažiti se musíme, abychom vešli do radosti[3]) Páně, a tak slávou obklíčeni nad míru vyplnili toužebnost duše své.

* OTÁZKA V.

Kolikerých radostí požívati budou vyvolení. *

Jakžkoliv pak podlé svědectví svatého Augustina[4])

[1]) Zjev. 7. 16. [2]) Zjev. 21. 4. [3]) Mat. 25. 21. [4]) Serm. 64 de verbo Domini et de Symb. ad Catech. lib. 3. 5.

snáze se býti zdá vypočítati zlé věci, jichž tam budeme zproštěni, než dobré věci a rozkoše, jichž nabyti mámeť: potřebí však bude vésti práci o to, aby se stručně a jasně vyložilo vše, což by věřící roznítilo žádostí po dosažení svrchované té blaženosti. A bude tu především třeba zřetel míti na ono rozdělení, jež jsme přijali od nejvážnějších o věcech Božích spisovatelů; nebo tito dvojí spůsob dobra stanoví, jehož jeden k podstatě blaženosti patří, druhý z blaženosti samé vyplývá; pročež ono první při vyučování uvykli nazývati *dobro podstatné*, toto druhé *dobro případné*.

* OTÁZKA VI.

V čem záleží podstatná a přední příčina blaženosti lidské? *

Pravá a vlastní blaženosť, jež vůbec nazývá se podstatná, na tom se zakládá, že Boha viděti a jeho krásy požívati budeme, jenž jest vší dobroty a vší dokonalosti pramen a počátek. „*Ten jest život věčný,*“ praví Kristus Pán[1]), „*aby poznali Tebe jediného pravého Boha, a jehož jsi poslal, Ježíše Krista;*“ kterouž výpověď sv. Jan zdá se vykládati, když dí[2]): „*Nejmilejší, nyní jsme synové Boží, a ještě se neukázalo, co budeme. Víme, že když se ukáže, podobni jemu budeme; neboť viděti jej budeme tak, jakž jest.*“ Na rozum zajisté dává tuto svatý Jan, že blaženosť záležeti bude z těchto dvou věcí: jednak, že Boha viděti budeme tak, jakž jest ve své bytnosti a podstatě, jednak, že jako bohové budeme. Neboť kdo Boha požívají, ačkoli podrží svou vlastní podstatu, podivnou však jakousi a skoro Božskou podobu na sebe vezmou, tak že zdáti se budou spíše bohy, než lidmi.

* OTÁZKA VII.

Kterak blažení Božskou podobu a přirozenosť poněkud oblékou? *

Proč tomu tak jest, vyplývá odtud, že jedna každá věc poznati se dá, buď z její podstaty, anebo z jejího podobenství a tvaru. Ale poněvadž Bohu není nic podobno, tak abychom pomocí té podobnosti k doko-

[1]) Jan 17. 3. [2]) 1 Jan 3. 2.

nalému poznání jeho přijíti mohli: následuje z toho, že jeho přirozenosti a bytnosti nikdo nemůže spatřiti, lečby se nám sama tato bytnost Boží připojila. A to znamenají slova Apoštolova[1]): „*Nyní vidíme skrze zrcadlo v podobenství, ale potom tváří v tvář.*“ A slova „*v podobenství*“ svatý Augustin[2]) vykládá: „v podobenství ku poznání Boha přiměřeném.“ To dosvědčuje i svatý Dionys, an tvrdí[3]), že vyšších věcí poznati nelze žádným podobenstvím z věcí nižších. A zajisté nemožno jest, aby podobenstvím nějaké věci tělesné poznala se bytnost a podstata věci, jež těla nemá, obzvláštně když nezbytnou potřebou jest, aby podobenství věcí méně hmotnosti do sebe měla a více duchovná byla, nežli věci samé, jichžto obraz vynášejí; jakož se o tom při poznávání každé věci snadno přesvědčiti můžeme. Poněvadž pak nikdy nemůže podobenství nějaké věci stvořené tak čisté a duchovné nalezeno býti, jako Bůh sám jest: odtud jde, že bytnosti Boží z nižádného podobenství dokonale poznati nemůžeme. K tomu i to přistupuje, že všecky věci stvořené v jistých mezech dokonalosti postaveny jsou: ale Bůh jest neskonalý, aniž pak podobenství kterékoliv věci stvořené jeho neskonalost v sobě obsáhnouti může. Pročež se jediná ta možnost ku poznání Božské podstaty zůstavuje, aby Bůh sám se s námi spojil, a nepochopitelným nějakým způsobem náš rozum výše povznesl, a my takto schopnými se stali k spatření způsobu jeho přirozenosti.

* OTÁZKA VIII.

Vyvolení světlem slávy jsou osvíceni, a i my všickni k vidění Božímu s celou nadějí nésti se máme. *

Toho všeho dosáhneme světlem slávy, když jasností osvíceni jsouce, Boha „*světlo*[4]) *pravé uzříme v jeho světle.*“ Neboť blahoslavení na Boha přítomného ustavičně patří; a tímto ze všech největším a nejvzácnějším darem jsouce Božské bytnosti oučastnými učiněni, pravé a trvalé blaženosti požívají; o kteréžto věřiti máme, že jí Boží dobrotivostí s bezpečnou nadějí i

[1]) 1 Kor. 13. 12. [2]) Lib. de Trinit. 15. c. 9. [3]) De div. nom. c. 1. [4]) Žalm 35. 10.

nám očekávati jest, jakož to vyřkli Otcové ve svém Vyznání, kdež se dí: *„Očekávám vzkříšení mrtvých a život příštího věku.“*

* OTÁZKA IX.

Podobenství se vysvětluje, jak člověk v blaženosti nebeské jest spojen s Bohem. *

Božské jsou to věci a nedají se žádnými slovy vyložiti ani přemýšlením naším pochopiti. Přece však nějaký obraz této blaženosti lze spatřiti i ve věcech do smyslů padajících. Neboť jako železo, dáno jsouc do ohně, oheň přijímá, a ačkoliv podstata jeho se nemění, přece něčím jiným zdá se býti, totiž ohněm: podobným spůsobem ti, kdož do nebeské slávy jsou vešli, láskou Boží jsouce rozníceni tak se mění, že — ačkoliv nepřestávají býti, čím jsou, — přece říci se musí, že mnohem více rozeznávají se od těch, kdož v tomto životě jsou, nežli žhavé železo rozdílné jest od toho, které žádné moci ohně v sobě nemá.

Abychom to tedy krátce vyslovili, svrchovaná ona dokonalá blaženosť, již jsme podstatnou nazvali, záleží v držení-se a požívání Boha. Neboť co k dokonalému blahoslavenství může scházeti tomu, kdo má a požívá nejlepšího a nejdobrotivějšího Boha?

* OTÁZKA X

Které jsou radosti případné, jimiž svatí oplývati budou? *

I. K oné blaženosti přistupují ještě některé odměny, všem vyvoleným společné, které jsouce lidského rozumu méně vzdáleny, také mysli naše s náramnější toužebností naplňují a rozněcují.

II. Toho spůsobu jsou ty, o nichž Apoštol k Římanům zdá se mluviti[1]): *„Sláva a čest a pokoj každému, kdož činí dobře.“* Nebo slávy budou požívati blahoslavení nejen té, která, jak jsme prvé ukázali, jest podstatnou stránkou blaženosti čili s podstatou její nejúžeji spojena, nýbrž i té slávy a cti, která vyplývá z jasného a zřejmého poznání, kterýmž jedenkaždý nabude vědomosti o výtečné a vznešené důstojnosti druhého.

[1]) Řím. 2. 10.

III. A potom za jak velikou považovati se musí čest ta, kteréž dostane se jim od Pána, když nikoliv služebníci, ale přátelé[1]), bratří a synové Boží nazýváni budou. Pročež Spasitel náš vyvolené své těmito nejlaskavějšími a nejčestnějšími slovy zavolá[2]): „*Pojďte požehnaní Otce mého, vládněte královstvím vám připraveným od ustanovení světa;*“ takže v pravdě zvolati musíme[3]): „*Příliš uctěni jsou přátelé tvoji, Bože.*“ Nad to Kristus Pán sám před Otcem nebeským i anděly jeho chvalami je oslaví. Mimo to, jestliže od přirození vštípena jest ta obecná všem lidem žádost po cti, kteráž se činí od mužů moudrostí proslulých, protože je považují za nejplatnější svědky ctnosti své: jak mnedle mnoho přibude jí ku slávě vyvolených, když jeden druhému čest největší prokazovati bude.

* OTÁZKA XI.

Jakými radostmi blažení ve věčných těch sídlech budou oplývati? *

I. Nekonečné byloby všech rozkoší vypočítávání, kterými sláva blažených bude naplněna, a jichž žádným pomyšlením nemůžeme si představiti. A však to přesvědčení musí míti věřící, že, cokoliv se nám příjemného v tomto životě přihoditi, aneb i žádati může, týkej se to vědomosti rozumu anebo dokonalého stavu těla, že všech těchto věcí hojností blažený život nebešťanův oplývati bude; ačkoli všecko to, jak Apoštol jistí, dáno bude ve míře vznešenější, než co kdy *oko*[4]) *vidělo, neb ucho slyšelo, neb na srdce lidské vstoupilo.*“ Neboť tělo, které dříve těžké a hmotné bylo, když složivši s sebe smrtelnost, v nebi učiněno bude lehkým a duchovním, tehdy žádných více pokrmův nebude potřebovati; duše pak s největší chutností nasycovati se bude věčnou slávy potravou, kteroužto veliké té večeře „*Pán*[5]) *chodě všem bude podávati.*“

II. Skvostných oděvův a královských těl okras kdožby sobě žádati mohl tam, kdež nižádné těch věcí užívání nebude, a všickni nesmrtelností[6]) a jasností

[1]) Jan 15. 14. a 20. 17; Řím. 8. 14. [2]) Mat. 25. 34. [3]) Žalm. 138. 17. [4]) 1 Kor. 2. 9. [5]) Luk. 12. 37. [6]) 1 Kor. 15. 43. Zjev. 7. 9.

oděni a korunou věčné slávy ozdobeni budou? A jestliže prostranné a velkolepé domy míti počítá se u lidí za štěstí: co rozsáhlejšího, co nádhernějšího může býti pomyšleno nad samo nebe, které láskou Boží ze všech stran se ozařuje? Proto také Prorok, když před oči sobě kladl oněch sídel krásu, a žádostí hořel do blažených těch příbytků se dostati, nadšeně zvolal[1]): *„Jak milí jsou stanové tvoji, Hospodine zástupů; touží, až i omdlévá duše má po síních Hospodinových; srdce mé a tělo mé plesají k Bohu živému.“* Aby pak i všickni věřící takovou touhou hořeli, a takovým hlasem k Bohu volali, toho sobě duchovní pastýřové nejen velice přáti, ale i se vší péčí se o to přičiňovati povinni jsou.

* OTÁZKA XII.

Týchž odměn nebudou bez rozdílu blažení účastni. *

„V domě Otce mého,“ praví Spasitel[2]), *„jsou příbytkové mnozí,“* v nichžto větší a menší odměny jsou připraveny, jakž toho každý zasloužil; neboť *„kdo*[3]) *skoupě rozsívá, skoupě i žíti bude; a kdo rozsívá v požehnání, z požehnání i žíti bude.“* Pročež duchovní pastýři mají nejen touhu po té blaženosti ve věřících vzbuzovati, nýbrž i často připomínati, že jistá cesta k dosažení jí jest ta, aby věrou a láskou opatřeni, a na modlitbách a v spasitelném svátostí užívání setrvávajíce, ve všech skutcích dobročinnosti k bližnímu se cvičili. Takto zajisté z milosrdenství Božího, který blaženou onu slávu připravil těm, kteří jej milují, jednou se stane, že se na nás vyplní, což povědíno jest skrze Proroka[4]): *„Seděti bude lid můj v krásе pokoje, a v stáncích doufání a v odpočívání hojném.“*

---

[1]) Žalm 83. 2. [2]) Jan 14. 2. [3]) 2 Kor. 9. 6. [4]) Isa. 32. 18.

KATECHISMU ŘÍMSKÉHO

ČÁST DRUHÁ.

HLAVA I.

O svátostech vůbec.

* OTÁZKA I.

Aby nauce o svátostech vyučoval, o to především pastýři duchovnímu pečovati jest. *

Jakož každý oddíl učení křesťanského vědomosti a pilnosti žádá, tak obzvláštně nauka o svátostech, kteráž i z rozkazu Božího potřebná, i na užitek přehojná jest, neobyčejné na pastýři duchovním umělosti a přičinlivosti požaduje, aby bedlivým a častým jeho slyšením věřící takovými se stali, jimžby nejvzácnějších a nejskvělejších věcí hodně a spasitelně udělováno býti mohlo, a kněží aby se od onoho pravidla zápovědi Božské neuchylovali[1]): *„Nedávejte svatého psům, aniž metejte perel před svině.“*

* OTÁZKA II.

Co znamená latinské slovo „sacramentum“? *

I. Poněvadž tedy ze všeobecna jednati jest o celém rodě svátostí, slušno jest na počátku počíti od moci a pojmu jmena samého, a vymeziti jeho mnohonásobný význam, aby se snáze porozumělo, jaký tohoto slova smysl na tomto místě vlastní jest. Pročež poučiti jest třeba věřící, že jmeno „sacramentum,“ což

[1]) Mat. 7. 6.

se pronesené věci dotýče, jinak od světských spisovatelův bráno jest, nežli od svatých. Nebo jiní spisovatelé[1]) jmenem sacramentum vyznamenati chtěli onu povinnosť, když kdo přísahaje nějakým závazkem služebnosti se uvíže; odkud přísaha, kterou vojínové přislibují, že věrnou službu vlasti konati chtějí, pojmenována jest sacramentum militare, přísaha vojenská. A tento význam slova tohoto zdá se, že nejobyčejnější byl u nich.

II. Ale u latinských Otcův, kteří o věcech Božských písemně jednali, znamená jmeno „sacramentum" nějakou věc svatou, která v skrytě se tají, jakož Řekové k vyznačení tétéž věci slova mysterium, to jest tajemství, užívali. A že v tomto smyslu slovo sacramentum se bráti má, porozumíme z místa, kdež se k Efesským píše[2]): *„Ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis suae*, t. j. *tak že nám známé učinil tajemství vůle své;"* potom v listu k Timotheovi[3]): *„Magnum est pietatis sacramentum, veliké jest tajemství pobožnosti;"* mimo to v knize Moudrosti[4]): *„Nescierunt sacramenta Dei, neznali tajemství Božích."* Na těchto místech i na jiných mnohých pozorovati lze, že slovo „sacramentum" nic jiného nevyznamenává, než věc svatou, skrytou a tajnou. Proto měli latinští učitelé za to, že znamení jistá pod smysly padající, která milosť, již spůsobují, spolu i zjevnou činí a jako před oči staví, příhodně „sacramenta, to jest svátosti," jmenována býti mohou; ačkoliv, jak se svatému Řehoři[5]) vidí, sacramenta proto nazvána býti mohou, že Božská moc pod rouškami věcí smyslných tajemně spasení spůsobuje.

III. Aniž pak kdosi mysli, že to slovo nedávno teprva do církve uvedeno jest; nebo kdo svatého Jeronyma a Augustina četl, porozumí snadno tomu, že staří spisovatelé náboženství našeho k vyznačení té věci, o kteréž řeč jest, nejhustěji jmena „sacramentum, svátosť," užívali, někdy však i jmena „symbolum, oznak, smyslný oznak," aneb „mysticum signum, tajemné

[1]) Livii hist. 22. 38; Caes. B. C. 1. 23, 5; Cicer. Off. 1. 11, 36. Srovnej Isidor. Orig. 5. 24. fin. [2]) Efes. 1. 9. [3]) 1 Tim. 3, 16. [4]) Moudr. 2. 22. [5]) Na 1. Král. 16. c. 84. c. f. cit. 1.

znamení," aneb i „sacrum signum, svaté znamení." — A to budiž o slově sacramentum pověděno; což platí i o svátostech starého zákona, o kterých nikoliv potřebí není pastýřům vyučovati, poněvadž zákonem a milostí evangelia zrušeny jsou.

* OTÁZKA III.

Co vlastně znamená u spisovatelův katolických slovo svátosť? *

Avšak mimo význam jmena, který posud v známosť uveden jest, třeba jest i moc a podstatu věci bedlivě vyskoumati, a což svátosť jest, věřícím vyložiti. Nebo že svátosti z rodu těch věcí jsou, kterými se nabývá spasení a spravedlnosti, o tom nikdo pochybovati nemůže. Ale ačkoliv mnoho jest spůsobův, které se k vyložení věci té zdají býti příhodné a přiměřené: žádný však jí stručněji a světleji neukazuje, jako výměr, podaný od svatého Augustina[1]), jímž se potom všickni učenci středověcí spravovali. „*Svátosť*," praví on, „*jest znamení věci svaté*," aneb, jak jinými slovy, v tentýž však smysl, řečeno jest: „*Svátosť jest viditelné znamení neviditelné milosti, k našemu ospravedlnění ustanovené.*"

* OTÁZKA IV.

Věcí smyslných rozdílnosť, a co rozuměti jest slovem znamení? *

I. Aby však tento výměr jasnější byl, bude toho zapotřebí, aby pastýři duchovní částky jeho jednu po druhé vyložili. K tomu především slušno bude učiti, že všech věcí, jež smysly pojímáme, dvě třídy jsou. Některé zajisté proto vynalezeny jsou, aby něco jiného vyznamenávaly, jiné pak učiněny jsou ne k vyznamenání jiné druhé věci, ale toliko za příčinou sebe samých, do kteréhožto počtu počítati se mohou všecky skoro věci, které v přírodě obsaženy jsou. Avšak do první třídy pokládati sluší jmena věcí, písmo, korouhve, obrazy, trouby a jiné přemnohé věci podobné. Nebo odejme-li se na příklad slovům moc, tu neb onu věc vyznamenávati, zrušena vidí se býti příčina, proč slova se vynalézala.

[1]) O městě Bož. 10. 5.

II. Tyto věci tedy vlastně slovou znamení. To zajisté, jak svatý Augustin svědčí[1]), znamením jest, což mimo tu věc, kterou pod smysly staví, i to způsobí, že z něho známost jiné druhé věci béřeme; tak jako ze stopy, již v zemi vtisknutou spatříme, snadno porozumíme, že tudy šel někdo, jehož stopa se na jevo dává.

* OTÁZKA V.

Vysvětluje se, kterak svátosti do třídy znamení pokládati sluší. *

I. A poněvadž tyto věci takto se mají, na bíledni jest, že svátosti do toho rodu věcí příslušejí, které k vyznačení jiných věcí ustanoveny jsou; ježto zjevným jakýmsi činem a podobenstvím to nám na rozum dávají, co Bůh v duších našich mocí svou, která se smysly pojímati nedá, spůsobuje. Nebo křest (aby se to, o čemž se jedná, příkladem zřejmější učinilo), když při pronesení jistých a slavnostných slov vodou zevnitřně obmyti bývame, znamená to, že mocí Ducha svatého uvnitř se smývá všeliká skvrna a škaredosť hříchu, a že duše naše převzácným onímno darem nebeské spravedlnosti se rozhojňuje a ozdobuje; spolu pak toto obmytí tělesné, jak potom na svém místě se objasní, v duši to spůsobuje, co vyznačuje.

II. Avšak i z písem svatých jasně se tomu porozumí, že svátosť mezi znamení počítati jest. Apoštol zajisté píše k Římanům o obřízce, svátosti to starého zákona, která Abrahamovi, otci všech věřících, dána byla, takto[2]): *„A znamení obřízky přijal za známku spravedlnosti z víry.“* A na jiném místě, když tvrdí[3]), že my všickni, kteříkoli *„pokřtěni jsme v Krista Ježíše, v smrť jeho pokřtěni jsme,“* lze poznati, že křest této věci vyznačení v sobě nese, to jest, jak praví týž Apoštol[4]), *„že my spolu pohřbeni jsme s Kristem skrze křest v smrť.“* I nemálo to prospěje, když věřící lid srozumí, že svátosti k znamením přísluší; takto zajisté stane se, že snadněji se o tom přesvědčí, kterak to, co se jimi vyznamenává, obsahuje a spůsobuje, věci

[1]) De doctrina Christ. l. 2, 1. [2]) Řím. 4. 11. [3]) Řím. 6. 3. [4]) Řím. 6. 4.

svaté a velebné jsou, a poznaje jejich vznešenosť, tím více se povzbudí k zvelebování a oslavování Božské k nám dobrotivosti.

* OTÁZKA VI.

Kolik jest spůsobův znamení? *

I. Nyní o to běží, aby se slova „věci svaté," která jsou druhou výměrou částí, vyložila. Což však aby se slušně státi mohlo, něco obšírněji na mysl uvésti jest, co o rozdílnosti znamení svatý Augustin[1]) bystře a důvtipně vyložil. Nebo některá znamení nazývají se přirozená, která mimo sebe sama zplozují v myslech našich známosť jiné věcí (což že všem znamením obecné jest, dříve ukázáno jest), jako kouř, z něhož hned srozumíme, že oheň přítomen jest. A toto znamení proto jmenovati sluší přirozeným, že kouř ne z vůle oheň naznačuje, ale zkušenosť věcí činí, že, kdož kouř toliko spatří, hned na mysli porozumí, že zde jest spolu i podstata a moc ohně, který ještě ukrytý jest.

II. Jiná však znamení nezakládají se na přirozenosti, ale ustanovena jsou a od lidí vynalezena, aby mohli i rozmlouvati mezi sebou, i jiným pocity mysli své vyjevovati, a naproti tomu smýšlení jiných a úmysly seznávati. A jak rozmanitá a mnohonásobná jsou, z toho lze viděti, že některá se vztahují na smysl zraku, přemnohá na smysl sluchu, ostatní na jiné smysly. Neboť když co komu přikýváme, aneb na příklad pozdviženým práporcem něco oznamujeme: dosti zřejmé jest, že takové naznačení na oči se toliko vztahuje, jakož pak zvuk trub, píšťal aneb citary, který se nejenom k obveselení, ale zhusta i k naznačení vydává, před soud uší náleží; v kterémžto obzvláště smyslu berou se i slova, která největší moc do sebe mají k vyjádření vnitřních myšlení duševných.

III. Avšak mimo ta znamení, o kterých jsme posud pravili, že ustanovena jsou usnešením a vůlí lidskou, jsou jiná ještě znamení Bohem dána, kteráž však, jak se v tom všickni snášejí, ne jednoho spůso-

[1]) De doctr. Christ. c. 1. sqq.

bu jsou. Nebo některá z těchto znamení od Boha lidem za tou toliko příčinou odporučena jsou, aby něco vyznamenávala aneb připomínala; kteréhožto způsobu byla rozličná očišťování starozákonná, chleb přesný a jiné přemnohé věci, které k obřadům zákona Mojžíšova příslušely. Jiná pak znamení Bůh ustanovil, aby moc do sebe měla nejenom vyznamenávací, ale i způsobující; a že do tohoto posledního rodu znamení počítati sluší svátosti nového zákona, na bíledni jest. Nebo jsou to znamení Bohem podaná, nikoliv od lidí vynalezená, o kterýchž zjista věříme, že v sobě drží moc, v skutku způsobiti svatou jakousi věc, již na jevo dávají.

* OTÁZKA VII.

Jak rozuměti jest u výměru svátosti slovu věci svaté? *

Ale jakož jsme ukázali, že znamení mnohonásobné rozmanitosti jsou, podobně i věc svatou přísluší za věc ne jednoho způsobu pokládati. Co se pak předloženého výměru svátosti dotýče, tu spisovatelé věcí Božských jmenem věci svaté vyrozumívají milost Boží, která nás svatými činí a rouchem všech Božských ctností ozdobuje. I domnívali se vším právem, že této milosti třeba jest dáti zvláštní pojmenování věci svaté, poněvadž jejím dobroděním mysl naše Bohu se zasvěcuje a s ním se spojuje.

* OTÁZKA VIII.

Hojnější výměr svátosti, a jakým způsobem liší se od ostatních znamení svatých? *

I. Pročež, aby se obšírněji vysvětlilo, co svátost jest, bude třeba tomu učiti, že jest to věc pod smysly padající, která z ustanovení Božího moc do sebe má, svatost a spravedlnost i vyznamenávati i působiti; odkudž jde, že jedenkaždý tomu snadno může porozuměti, kterak obrazův svatých, křížův a jiných podobných věcí, ačkoliv znameními jsou věci svatých, proto však svátostmi nazývati nesluší. Učení pak této pravdě snadno dá se vysvětliti příkladem všech svátostí, jestliže by někdo, což jsme prvé o křtu připomenuli, pra-

více, že obřadné ono obmytí těla znamením jest, a že moc do sebe má způsobiti tu svatou věc, kteráž uvnitř mocí Ducha svatého se děje, totéž i na jiných svátostech ukázati chtěl.

II. Ale tajemným těmto znamením, která od Boha zřízena jsou, jest i to obzvláštní, že dle ustanovení Božího ne jednu jakousi věc, ale více jich pojednou znamenají. To při jedné každé svátosti lze poznati, které naznačují nejenom svatost a spravedlnost naši, ale mimo to i dvě jiné věci, s naší svátostí jak nejvíce spojené, totiž utrpení Krista Spasitele, kteréž jest pramen svatosti, a život věčný i nebeské blahoslavenství, kam se svatost naše, jako ku konci a cíli svému, táhnouti má.

III. A poněvadž to u všech svátostí shlédati se může, proto ne bez příčiny učili svatí učitelé, že jednékaždé ze svátostí trojí moc vyznamenávací přileží, jednak ta, že památku nějaké věci minulé obnovuje, jednak, že jinou věc přítomnou naznačuje a ukazuje, jednak, že jinou věc budoucí předoznamuje. Aniž pak domnívati se sluší, že by se tomu od nich tak učilo, jakoby se to také svědectvím písem svatých nedalo prokázati. Nebo když Apoštol dí[1]): *„Kteřížkoli pokřtěni jsme v Krista Ježíše, v smrt jeho pokřtěni jsme,“* patrně ukazuje, že proto křest nazývati jest znamením, že nám utrpení a smrt Páně připomíná. Potom, když praví[2]): *„Nebo pohřbeni jsme spolu s Kristem skrze křest v smrt, abychom, jako Kristus vstal z mrtvých skrze slávu Otce, tak i my v novotě života chodili:“* tedy z těchto slov zřejmo jest, že křest znamením jest, kterým se nebeské milosti v nás rozlití objasňuje; jejímžto darem nám to dáno jest, že nový život počínajíce všecky povinnosti pravé pobožnosti snadno a s ochotnou myslí plníme. Posléze když dokládá[3]): *„Poněvadž spolu vštípeni jsme ku podobenství smrti jeho: spolu i vzkříšeni budeme,“* na jevě jest, že křest také podává ne temného vyznačení života věčného, kteréhož skrze něj dojíti máme.

IV. Ale mimo tyto rozličné rody a způsoby vý-

[1]) Řím. 6. 3. [2]) Řím. 6. 4. [3]) Řím. 6. 5.

znamův, o kterých řeč byla, přihází se ještě, že svátosť ne jednu toliko věc přítomnou, ale více jich ukazuje a znamená. Tomu zajisté snadno porozumějí, kdož nejsvětější svátosť oltářní na zřeteli mají, kterouž se vyznačuje přítomnosť pravého těla a krve Páně, avšak i milosť, jíž ti, kdož ne nehodně tato svatá tajemství přijímají, dosahují. Podlé toho tedy, což řečeno jest, nemůže se pastýřům duchovním nedostávati dokladův, jimižby ukázali, jak veliká Božská moc, jak mnoho skrytých zázrakův v svátostech nového zákona jest, aby všecky k tomu přesvědčení přivedeni byli, kterak je s největší nábožností ctíti a přijímati náleží.

* OTÁZKA IX.

Proč svátosti u křesťanův ustanoveny býti musily? *

I. Avšak k poučení o pravém užívání svátostí nic nezdá se býti příhodnějšího, nežli bedlivě vyložiti příčiny, proč potřebí bylo svátosti ustanoviti. Obyčejně vyčítává se jich více, z nichž první jest vtipu lidského nestatečnosť; neboť od přirozenosti vídáme jej tak zřízený, že k známosti těch věcí, které myslí toliko a rozumností vystiženy jsou, nikomu nelze dojíti jinak, nežli tím, což se některým smyslem pojímá. Abychom tedy tomu, co skrytou Boží mocí se působí, snáze mohli usrozuměti, svrchovaný týž všech věcí tvůrce velemoudře to tak zjednal, že tutouž moc svou některými znameními, jež pod smysly padají, vedlé své k nám dobrotivosti zřejmou činí. Nebo, jak překrásně od sv. Jana Zlatoústého řečeno jest[1]), *„kdyby člověk tělesné hmotnosti byl neměl, byly by se jemu podávaly dary tyto a milosti prosté a v nižádném rouše nezahalené; ale poněvadž duše s tělem spojena jest, na prosto bylo potřebí, aby k poznání jich užíval pomoci těch věcí, které se smysly pojímají.“*

II. Druhá pak příčina jest, že mysl naše nesnadno se pohýbá k věření tomu, co se nám přislibuje. Pročež Bůh hned od počátku světa velmi zhusta slovy zjevoval to, co učiniti sobě předsevzal; někdy však, když dílo některé před se bral, jehož by velikosť víře

[1]) Hom. 83. in Mat.

v zaslíbení na ujmu býti mohla, k slovům připojil i jiná znamení, kteráž někdy podobu zázraku do sebe měla. Nebo když Bůh Mojžíše[1]) k vysvobození lidu Israelského posílal, on však, nemaje důvěry v pomoc ani posílajícího Boha, obával se, aby naň břímě těžší vloženo nebylo, nežli by unésti mohl, aneb že by lid Božským věštbám a rozkazům víry nepřikládal: tehdy stvrdil Hospodin zaslíbení své mnohými a rozličnými znameními. Jakož tedy v starém zákoně Bůh byl činil, že platnost a jistotu velikého některého zaslíbení znameními osvědčoval: tak i v novém zákoně Kristus, Spasitel náš, když nám zaslíbil odpuštění hříchův, milost nebeskou a účastenství Ducha svatého, ustanovil jistá znamení pod zrak a smysly padající, kterými bychom jej jako danými základy sobě zavázaného měli, a tak nikdy nemohli o tom pochybovati, že věrný bude v svých zaslíbeních.

III. Třetí příčina ta byla, aby tyto svátosti, jak píše svatý Ambrož[2]), jako prostředky a léky milosrdného Samaritána, k nabytí aneb k zachování duševného zdraví napomáhaly. Nebo potřebí jest, aby moc, která z utrpení Kristova se prýští, to jest milost, již on nám na dřevě kříži zasloužil, skrze svátosti, jako skrze stoku nějakou, v nás samy svedena byla; jinak však nikomu žádné k spasení naděje nezbývá. A proto ráčil nejdobrotivější Pán náš svátosti, jež slovem svým a zaslíbením ustanovil, zůstaviti v církvi, a že se skrze ně nám skutečně sděluje ovoce jeho utrpení, tomu bychom beze všeho pochybování uvěřili, kdyby jen jedenkaždý z nás tohoto léčení na sobě svědomitě a nábožně užíval.

IV. Ale i čtvrtá příčina k tomu přistupuje, proč ustanovení svátostí potřebným býti se vidí, aby totiž známky nějaké byly a oznaky, po kterých by se věřící rozeznávali; obzvláštně když, jak i sv. Augustin[3]) svědčí, nižádné shromáždění lidí nemůže se pod jménem jakéhokoliv náboženství, buďto pravého aneb nepravého, v jedno takořka tělo sloučiti, leč by se něja-

[1]) Exod. 3. a 4. [2]) De sacram. l. 5. c. 4. [3]) Cont. Faust. l. 19. c. 11.

kou páskou znamení viditelných spojilo. A obé toto působí svátosti nového zákona, které i vyznavače víry křesťanské od nevěřících oddělují, i věřící samé svatým jakýmsi svazkem vespolek spojují.

V. Mimo to, že i jiná převelmi vážná příčina byla svátosti ustanoviti, ukázati lze z oněchno slov Apoštolových[1]): „*Srdcem věří se k spravedlnosti, ale ústy děje se vyznání k spasení.*“ Svátostmi zajisté patrně víru svou před obličejem lidu vyznáváme a oznamujeme. Pročež přistupujíce ke křtu, veřejně osvědčujeme, kterak věříme, že mocí té vody, kterouž ve svátosti obmyti bývámé, duchovní očištění duše se spůsobuje.

VI. Velikou potom moc svátosti do sebe mají nejenom k probuzení a cvičení víry v srdcích našich, ale i k roznícení té lásky, kterouž milovati se vespolek povinni jsme, když ze společného užívání svatých tajemství si na paměť přivozujeme, že nejužším svazkem spojeni a oudy jednoho těla učiněni jsme.

VII. Posléze, což při snažení o nábožnost křesťanskou velmi vysoko položiti jest, zkrocují a potlačují svátosti pýchu mysli lidské, i cvičí nás v pokoře, když nuceni bývámé podrobovati se živlům smyslným z poslušnosti k Bohu, od něhož jsme před tím bezbožně odpadli, slouživše živlům tohoto světa.

VIII. Toť jest, co se především za potřebné vidělo, aby se lidu věřícímu o jmenu, podstatě a ustanovení svátostí podalo. A když se to od pastýřův duchovních náležitě vyloží, potom hned třeba bude vyučovati těm věcem, z kterých jednotlivé svátosti sestávají, aneb které jsou jejich částky, a mimo to, které obyčeje a obřady k nim přičiněny byly.

* OTÁZKA X.

Potřebné částky k ustavení každé svátosti. *

Nejprvé tedy vyložiti náleží, že věc smyslná, která svrchu ve výměru svátosti položena jest, není toliko jedna, jakžkoliv věřiti jest, že jen jedno znamení činí.

[1]) Řím. 10. 10.

Dvě zajisté věci jsou, z nichž se kterákoliv svátost skládá, z kterýchžto jedna vlastnosti hmoty do sebe má, a *živel* (elementum) slove, druhá pak moc způsoby neboli formy, a obecným jmenem *slovo* (verbum) se nazývá. Takto zajisté přijali jsme od Otcův. I známo jest v této věci a všem vůbec povědomo onono svědectví svatého Augustina[1]): *„Přistupuje slovo k živlu, a stává se svátost."* Jmenem tedy věci smyslné vyrozumívá se jednak hmotnosť nebo-li živel, jako jest při svátosti křtu voda, při svátosti biřmování křížmo, a při svátosti posledního pomazání olej, kteréžto věci všecky pod zrak padají; jednak pak slova, která vlastnosti způsoby do sebe mají, a na smysl sluchu se táhnou. Apoštol však oboje zřejmě naznačil, když praví[2]): *„Kristus miloval církev a dal sebe samého za ni, aby ji posvětil, očistiv ji obmytím vody skrze slovo života."* Na kterémžto místě hmotnosť i způsoba svátosti se vytýká.

* OTÁZKA XI.

Proč k živlu slova přičiněna byla? *

Potřeba pak bylo přidati slova k hmotnosti, aby zřejmější a jasnější byl význam věci, která se vykonávala. Nebo že slova mezi všemi znameními největší moc do sebe mají, na bíledni jest, a kdyby jich nebylo, docela temné zůstalo by, co hmotnosť svátostí vyznamenává a nač ukazuje. Nebo, jako při křtu lze viděti, poněvadž voda ne méně moc občerstvení, nežli obmytí do sebe má, a oznakem obojí věci býti může: tehdy, kdyby se slova nepřičinila, domyslí se snad někdo důvtipem svým, což z obého při křtu vyznamenává, nikdo však neodváží se čehosi jistého o této věci tvrditi; avšak když se slov k tomu užije, tehdy ihned tomu porozumíme, že do sebe má moc a význam obmytí.

* OTÁZKA XII.

Vznešenosť svátostí nového zákona. *

V tom pak naše svátosti nad svátosti starého zá-

[1]) Tract. 80 in Joh. [2]) Efes. 5. 25.

kona nejvíce předčí, že při udílení těchto nezachovávalo se, pokud o tom zpraveni jsme, žádné určité a vyměřené spůsoby neboli formy; čímž se také stávalo, že velmi nejisté a zatemnělé byly; naše však spůsobu slov tak předepsanou mají, že, kdyby se snad od ní odstoupilo, platnosť svátosti by obstáti nemohla; a protož úplně zřejmé jsou a žádného pochybnosti místa nepozůstavují. Toto jsou tedy částky, které k přirozenosti a podstatě svátostí náležejí, a z nichž jednakaždá svátosť nevyhnutelně se skládá.

* OTÁZKA XIII.

Která jest moc a významnosť obřadův svátostných? *

I. K tomu ještě přistupují obřady, kterých sice bez hříchu nemůže se opominouti, leč by jiné konati sama neodvratná potřeba kázala, avšak, kdyby se kdy vypustily, tedy věřiti náleží, poněvadž se podstaty věci nedotýkají, že se tím z pravé platnosti svátosti ničeho neodnímá. A s právem zajisté již od prvních církve časův zachovával se vždycky ten obyčej, že se svátosti slavnostnými jakýmisi obřady podávaly. Nejprvé zajisté nanejvýše příslušelo, svatým tajemstvím takovou vzdávati náboženskou poctu, aby se vidělo, že svaté věci svatě vykonáváme.

II. Mimo to objasňují obřady samy to, co se svátostí spůsobuje, lépe, a staví to jako před oči, a vštěpují svatosť těchto věcí hloubě do myslí věřících. Posléze pak poznášejí mysli těch, kteří na ně patří a jich bedlivě pozorují, k rozjímání nadzemských věcí, a vzbuzují v nich víru a lásku; a protož třeba bude větší péči a bedlivosť na to vynaložiti, aby věřícím významnosť obřadův, kterými se jednotlivé svátosti vykonávají, známá a zřejmá byla.

* OTÁZKA XIV.

Kolik jest svátostí v církvi katolické? *

Nyní na tom jest, aby se počet svátostí vyměřil; kteréžto poznání ten užitek s sebou nese, že lid všechny síly mysli své s nábožnosti tím větší k zvelebování a oslavování obzvláštní Boží k nám dobrotivosti

obraceti bude, čím lépe sezná, že více takovýchto prostředkův k spasení a k věčnému životu od Boha nám uchystáno jest. Jest tedy, jakož se to písmy svatými za pravé schvaluje, a podáním Otcův nás se doneslo, i výroky sněmův se dosvědčuje, sedmero svátostí církve katolické.

* OTÁZKA XV.

Proč není svátostí počtem ani více ani méně? *

I. Proč se pak jich ani více ani méně nepočítá, to se i z těch věcí, které pro podobnosť svou ze života přirozeného na život duchovní se přenášejí, způsobilým jakýmsi důvodem může ukázati.

II. I vidí se zajisté, že člověku, aby živ byl, život svůj zachoval, a jej k svému vlastnímu i k obecnému užitku trávil, těchto sedmi věcí zapotřebí jest, aby totiž na svět přišel, vzrůstal, pokrmem se živil; upadl-li by do nemoci, aby se uzdravil; zemdlené síly aby zase zotavil; potom, co se věci pospolité dotýče, aby vrchností nikdy se nenedostávalo, jejichžto vážností a rozkazem by se spravoval; a posléze, aby řádným rodu svého rozplozováním sebe sama i pokolení lidské zachoval. A poněvadž zřejmo jest dosti, že všecky tyto věci s životem oním, jímž duše Bohu živa jest, se snášejí, protož snadno se z toho vyrozuměti dá počtu svátostí. Nebo první jest *křest*, takořka brána ostatních, kterým se Kristu zrozujeme. Potom jest *biřmování*, jehož mocností se působí, že milostí Božskou vzrůstáme a sílíme; neboť pokřtěným již apoštolům, jakž svatý Augustin[1]) svědčí, řekl Pán[2]): *„Zůstaňte v městě, dokavadž nebudete oblečeni mocí s výsosti.“* Pak jest *svátosť oltářní*, kterou, jakožto pokrmem v pravdě nebeským, duch náš se živí a udržuje. O ní zajisté řekl Spasitel[3]): *„Tělo mé právě jest pokrm a krev má právě jest nápoj.“* Na čtvrtém místě následuje *pokání*, jehož pomocí zdraví ztracené se navracuje, když jsme ranami hříchu poraněni byli. Potom pak jde *poslední pomazání*, kterýmž pozůstatky hříchův zhlazeny bývají a síly duševné zotaveny; ježto

[1]) Epist. 108. [2]) Luk. 24. 49. [3]) Jan 6. 56.

svatý Jakob, mluvě o této svátosti, tak svědčil[1]): „*A jestliže jest v hříších, budou jemu odpuštěny.*“ Následuje pak *svěcení kněžstva*, kterým se moc odevzdává, veřejné svátostmi posluhování v církvi ustavičně vykonávati, i posvátné všecky výkony odbývati. Posléze přidává se *manželství*, aby ze řádného a svatého spojení muže a ženy děti se plodily a nábožně vychovávaly k poctě Boží a k zachování pokolení lidského.

* OTÁZKA XVI.

Jednostejná není všech svátostí potřeba aneb důstojnost. *

I. To pak obzvláštně na zřeteli míti náleží, že, ač všecky svátosti Božskou a předivnou moc v sobě drží, nicméně však nemají všecky do sebe jednostejné a rovné potřebnosti ani důstojnosti, aniž pak jedné a též významnosti.

II. I jsou tři z nich, kteréž, ač ne v též míře, však před ostatními za nevyhnutelně potřebné se vyhlašují. Neboť že křest jednomu každému beze jakéhokoliv příčinku potřebný jest, prohlásil se Spasitel těmito slovy[2]): „*Nenarodí-li se kdo z vody a z Ducha svatého, nemůže vejíti do království Božího.*“ Svátost pak pokání těm toliko jen potřebná jest, kteří se po křtu nějakým smrtelným hříchem provinili; aniž pak budou moci zajisté věčného zahynutí ujíti, leč se řádně pokají z hříchu zpáchaného. Svěcení kněžstva pak, ač ne jednotlivým věřícím, veškeré však církvi naprosto potřebné jest. Ale béře-li se ohled na důstojnost v svátostech, tu svátost oltářní svatostí i počtem tajemství a velikostí daleko nad jiné předčí. Čemuž všemu snáze se porozumí, když svým místem vykládati se bude, co k jedné každé svátosti náleží.

* OTÁZKA XVII.

Od koho obdrželi jsme tato svatá a Božská tajemství, a kdo jest vlastně a prvotně jich udělovatel? *

Potom k tomu hleděti náleží, od koho jsme přijali tato svatá a Božská tajemství; nebo nelze o tom po-

[1]) Jak. 5. 15. [2]) Jan 3. 5.

chybovati, že důstojnosť vzácného nějakého daru důstojností a výtečností toho, od něhož dar sám pošel, jakž nejvíce zveličena bývá. Ale tato otázka nemůže nesnadného výkladu do sebe míti. Nebo, když Bůh to jest, jenž lidi spravedlivy činí, samy pak svátosti zázračné jakési nástroje k dosažení této spravedlnosti jsou: tedy jest na jevě, že jednoho a téhož Boha v Kristu za původce ospravedlnění a svátostí uznati přísluší. Mimo to mají svátosti takovou moc a působnosť do sebe, která až do vnitř duše vniká. Poněvadž však jediné Boží moci to vlastní jest, v srdce a v mysli lidské vcházeti, z toho patrno jest, že svátosti od Boha samého skrze Krista ustanoveny jsou; jakož i s jistou a stálou věrou toho se držeti náleží, že se od něho také uvnitř duše udělují. Takové zajisté svědectví o Kristu přijal sv. Jan, jak sám svědčí, řka[1]): *„Kterýž mě poslal křtíť vodou, ten mi řekl: Nad kým uzříš Ducha sstupujícího a zůstávajícího na něm, tenť jest, kterýž křtí Duchem svatým.“*

* OTÁZKA XVIII.

Kterých služebníkův užívá Bůh v udělování svátostí? *

Ale jakžkoliv Bůh původce a udělovatel svátostí jest, nicméně však líbilo se mu, aby ne skrze anděly, ale skrze lidi jimi posluhováno bylo v církvi; nebo nepřetrženým podáním svatých Otcův ztvrzeno jest, že k vykonání svátostí neméně zapotřebí jest úřadu rozdavačův, nežli hmotnosti a spůsoby.

* OTÁZKA XIX.

Rozdavač nemůže svou hříšností překaziti moci milosti svátostné. *

A poněvadž tito rozdavači při svatém tomto vykonávání ne sebe, nébrž Kristovu osobu zastupují, toť na příčině jest, že, buďtež oni dobří anebo zlí, jen když té spůsoby a té hmotnosti užívají, jíž z ustanovení Kristova vždycky církev katolická šetřila, a to činiti na úmyslu mají, co církev v tomto výkonu činí, že v

[1]) Jan 1. 33.

pravdě svátosti vykonávají a uděľují, tak že účinku milosti žádná věc překaziti nemůže, leč když by ti, kdož je přijímají, sami sebe o tak veliké dobro oloupiti zamýšleli a Duchu svatému se na odpor postavili. A že tato zásada v církvi vždycky za jistou a nepochybnou platila, to přejasně ukázal svatý Augustin v těch knihách, které proti Donatistům[1]) sepsal. Jestliže však i svědectví písma vyhledáváme, slyšmež samého Apoštola, an těmito slovy mluví[2]): „*Já jsem sázel, Apollo zaléval, ale Bůh dal vzrůst. Protož ani ten, kdož sází, jest něco, ani ten, kdo zalévá; ale ten, jenž dává vzrůst, Bůh.*“ Z kterýchžto slov dosti zřejmé jest, že, jakož stromům nic neškodí nešlechetnosť těch, jichž rukou se sázely: podobně tak nemůže se žádné škody cizím proviněním způsobiti těm, kdož hříšných lidí posluhováním v Kristu vštípeni jsou. Pročež, jak z evangelia svatého Jana svatí Otcové naši dovozují, i Jidáš Iskariotský mnohé pokřtil, avšak nečteme, aby kdo z nich podruhé zase býval křtěn, tak že svatý Augustin přeslíčně napsal takto[3]): „*Udělil křtu Jidáš, a nekřtilo se po Jidášovi, udělil Jan, a křtilo se po Janovi, protože, když udělen jest od Jidáše, křest Kristův to byl; čehož však od Jana uděleno jest, to křest Janův byl; ne Jidáše nad Jana, ale křest Kristův, ač jsa i skrze Jidášovy ruce udělen, právem klademe nad křest Janův, ač i skrze ruce Janovy udělený.*“

* OTÁZKA XX.

Což souditi o těch, kdož svátostmi s nečistým svědomím poslužují? *

I. Avšak, nedomnívejtež se pastýři duchovní aneb jiní svátostí rozdavači, slyšíce to, že by již dosti na tom bylo, kdyby nedbajíce o bezúhonnosť mravův a čistotu svědomí, toliko to na mysli měli, kterak by svátostmi řádně posluhovali; nebo ačkoliv o to bedlivou péči vésti náleží, v tom však vše to, co se na takový výkon táhne, položeno není. Na paměti však vždycky to míti povinni jsou, že sice svátosti Božské té moc-

[1]) l. 3. c. 10; l. 4. c. 4; l. 5. c. 19. [2]) 1 Kor. 3. 6, 7. [3]) Tract. in Joan. 5.

nosti, jež v nich jest, nikdy neztrácejí, ale že těm, kdož je s nečistým srdcem rozdávají, věčnou záhubu a smrt přinášejí.

II. Svaté věci zajisté, což ne jednou ani po druhé, alebrž častěji třeba jest připomenouti, svatě a nábožně náleží vykonávati. „*Hříšníkovi,*“ jak jest u Proroka[1]), „*řekl Bůh: Proč ty vypravuješ spravedlnosti mé a béřeš smlouvu mou v ústa svá? ty, jenžto jsi nenáviděl kázně?*“ Jestliže tedy člověku hříchy poskvrněnému méně volno jest mluviti o věcech Božských, jak velikého medle zločinu dopustiti se musí ten, kdo sobě svědom jest mnohých nepravostí, aniž se však strachuje, svatá tajemství poskvrněnými ústy vykonávati, aneb do nečistých rukou bráti, jich se dotýkati, i jiným podávati a udělovati? Obzvláštně, když u svatého Dionysia[2]) psáno jest, že nešlechetným dovoleno nebývalo oznakův (tak zajisté svátosti jmenuje) ani se doteknouti. O svatosť života tedy usilujtež především rozdavači svatých věcí, s čistou myslí přistupujtež oni k udělování svátostí, a k tomu tak se vzdělávejte v pobožnosti, aby z častého jich konání a užívání den ode dne hojnější milosti s pomocí Boží docházeli.

* OTÁZKA XXI.

O dvou hlavních účincích svátosti. *

Ale nyní po vyložení těchto věcí třeba bude vyučovati, které to účinky svátostí jsou; nebo jak se vidí, přinese to výměru svátosti, jenž svrchu položen jest, nemálo světla. Tyto pak dva účinky hlavně se vyčítají. Ale přední místo drží po právu ona milosť, kterou obyčejným u svatých učitelův jmenem nazýváme *milostí ospravedlňující.* Tak zajisté poučuje nás docela jasně Apoštol[3]), když dí, že „*Kristus miloval církev, a vydal sebe samého za ni, aby ji posvětil, očistiv ji obmytím vody skrze slovo života.*“ A kterak tak veliká věc a tak podivuhodná se skrze svátosť spůsobí, že, jak výrokem svatého Augustina pověděno jest, voda tělo obmývá a srdce se dotýká: to ovšem lidským roz-

[1]) Žalm 49. 16. [2]) De eccles. Hierach. c. 1. [3]) Efes. 5. 25, 26.

umem a důvtipností vystihnouti se nedá. To zajisté musí býti za pravidlo, že nižádná věc smyslná ze své přirozenosti takové do sebe nemá moci, aby proniknouti mohla až k duši. Ale světlem víry poznáváme, že mocnosť všemohoucího Boha v svátostech jest, kterouž ony to působí, což přirozené věci samy ze své moci učiniti nemohou.

* OTÁZKA XXII.

Kterak účinkové svátostí na začátku vzrůstající církve byli spůsobem zázračným vyznačováni? *

Pročež, aby nikdy žádná o tomto svátostí účinku pochybnosť v myslech věřících nezůstala, ráčil nejdobrotivější Bůh tehdáž, když se nejprvé začalo svátosti rozdávati, zázračnými znameními objasniti, co ony uvnitř spůsobí, abychom stále a pevně věřili, že totéž vždycky se uvnitř děje, jakž by to koliv daleko od našich smyslů vzdáleno bylo. Protož, abychom toho opominuli, kterak, když Spasitel náš v Jordáně křtěn byl, nebesa se otevřela a Duch svatý v podobě holubice se ukázal, což má nám připomenouti, že jeho milosť, když spasitelnou vodou obmyti bývámе, v duši naši se vlévá, — abychom pravím toho opominuli, (více zajisté vztahuje se to na význam křtu, nežli na podávání svátostí): zdaliž nečteme, když v den Letnic apoštolé Ducha svatého přijali, kterým se pak ochotnější a odhodlanější stali k hlásání pravdy víry a k snášení všelikého nebezpečenství pro slávu Kristovu, že tehdáž[1]) *„stal se náhle zvuk s nebe, jako přicházejícího prudkého větru, a že*[2]) *ukázali se jim rozdělení jazykové jako oheň?“* A z toho nabyli jsme poznání, že ve svátosti biřmování tentýž Duch Svatý se nám uděluje, že tatáž síla se nám dává, kterouž bychom statečně mohli se opříti a odolati tělu, světu a ďáblu, těmto ustavičným nepřátelům našim. A tyto zázraky po nějakou dobu na počátku vznikající církve vždycky byly vidíny, kdykoliv apoštolé tuto svátosť rozdávali; až pak, když víra již rozhojněna byla a utvrzena, díti se přestaly.

[1]) Sk. ap. 2. 2. [2]) Sk. ap. 2. 3.

* OTÁZKA XXIII.

Jak veliká jest svátostí novozákonných přednost před svátostmi zákona starého? *

Z toho tedy, co o prvním svátostí účinku praveno jest, totiž o milosti ospravedlňující, také to patrně vyplývá, že v svátostech nového zákona přebývá moc vznešenější a výbornější, než jaká byla druhdy ve svátostech starého zákona, kteréžto, jsouce jen mdlé[1]) a nuzné počátky, poskvrněných[2]) posvěcovaly k očištění těla, ne však duše. Pročež byly ustanoveny toliko, jako znamení těch věcí, kteréž v našich svátostech měly býti vyplněny. Ale svátosti nového zákona, vyplývající z boku Kristova, „*kterýžto*[3]) *skrze Ducha svatého sebe samého obětoval neposkvrněného Bohu, očišťují svědomí naše od skutků mrtvých k sloužení Bohu živému,*“ a takto té milosti, kterou naznačují, působením krve Kristovy také skutečně udělují. Porovnáme-li je tedy se starými svátostmi, tu mimo to, že více mají do sebe účinnosti, shledáme, kterak jsou i prospěchem hojnější a svatostí velebnější.

* OTÁZKA XXIV.

Které svátosti vtiskují nezrušitelné znamení, a co jest toto znamení? *

I. Druhý pak svátostí účinek, ne sice všem společný, ale třem toliko jen vlastní, křtu, biřmování a svěcení kněžstva, jest nezrušitelné znamení, které duši vtiskují. Neboť když Apoštol dí[4]): „*Pomazal nás Bůh, kterýž i poznamenal nás, a dal závdavek Ducha v srdce naše,*“ slovem tím „*poznamenal nás*“ ne nejasně naznačil toto znamení, jehož vlastností jest, že něco znamená a označuje.

II. Jest toto znamení jako nějaká duši vtisknutá známka, která nikdy smazati se nemůže, ale ustavičně na ní zůstává, o nížto psáno jest tak u svatého Augustina[5]): „*Zdali snad svátosti křesťanské méně mohou, než ona známka na těle, kterou znamenáni bývají vojáci? Neboť navrátí-li se voják opět k službě vojenské, kterouž*

[1]) Gal. 4. 9. [2]) Žid. 9. 13. [3]) Žid. 9. 14. [4]) 2 Kor. 1. 21, 22.
[5]) Tract. 6. in Joh. a l. 1. c. Cresc. c. 30.

byl opustil, nevtiskne se mu nová známka, nýbrž stará se pozná a za platnou přijme.“

* OTÁZKA XXV.

Který jest toho znamení účinek, a kterak svátosti, toto znamení vtiskující, opakovati se nesmějí? *

I. A však nezrušitelné znamení jednak to působí, že se stáváme schopnými k vykonávání některé věci svaté, jednak, že se jistou jakousi známkou jeden od druhého rozeznáváme.

II. I ve křtu svatém obého dosahujeme, tak že se stáváme spůsobilí k přijetí jiných svátostí, a tím nad to že lid věřící se rozeznává od pohanů, kteří víry nemají.

III. Totéž lze poznati při znamení svátosti biřmování a svěcení kněžstva; v první býváme, jako bojovníci Kristovi, ozbrojeni a vypraveni k veřejnému vyznávání a hájení jmena jeho, a proti nepříteli v nás samých přebývajícímu a proti duchovním mocnostem bezbožnosti, spolu pak se rozeznáváme od těch, kteří, jsouce nedávno křtěni, jako nedávno zrozená nemluvňata jsou. Znamení pak svěcení kněžského jednak spojeno jest s mocí konati a rozdávati svátosti, jednak ukazuje rozdílnost těch, kteří touto mocí jsou obdařeni, od ostatního lidu věřícího. Musíme se tedy držeti pravidla církve katolické, které nás učí, že tyto tři svátosti znamení duši vtiskují nezrušitelné, a proto nikdy se opakovati nesmějí. Totoť jest, čemuž vůbec o svátostech vyučovati náleží.

* OTÁZKA XXVI.

Jakým spůsobem domohou se toho duchovní pastýřové, aby věřící svátosti měli v uctivosti a je nábožně přijímali? *

I. Při vykládání tohoto předmětu ať se se vší horlivostí duchovní pastýři snaží dočiniti se dvou především věcí. První jest to, aby nabyli věřící přesvědčení, jaké úcty, vážnosti a oddanosti zasluhují tyto Božské a nebeské dary; druhé pak to, aby když od nejlaskavějšího Boha k obecnému všech spasení ustanoveny jsou, užívali jich vroucně a nábožně, a tak roz-

nítili se touhou po dokonalosti křesťanské, aby to považili, že nejvíce škody z toho sami by vzali, když by po delší čas zdrželi se blahočinného přijímání obzvláště svátosti pokání a nejsvětějšího těla Páně.

II. Toho pak snadno mohou dosáhnouti duchovní správcové, budou-li v mysl věřících častěji vštěpovati to, co jsme o Božském původu a prospěchu svátosti nahoře vyložili: předně, že ustanoveny jsou od Pána a Spasitele našeho, od něhož nic, leč co nejdokonalejšího, pocházeti nemůže, potom, že když se udělují, přítomno jest nejmocnější Božství Ducha svatého, který útrobu srdce našeho proniká; pak že v nich složena jest moc zázračná, která s jistotou duše uzdravuje; a potom, že skrze ně se na nás přenášejí nesmírné ony poklady, plynoucí z utrpení Páně. Konečně také ukáží, že sice celé stavení církve křesťanské spočívá na nejpevnějším základě kamene úhelného, ale kdyby hlásáním slova Božího a přijímáním svátostí se ze všech stran nepodpíralo, byloby se velice obávati, aby jsouc na mnohých místech ovikláno se nesesulo. Nebot jako svátostmi býváme k životu přivedeni, podobně jimi jako pokrmem býváme živeni, zachováni a rozhojněni.

HLAVA II.

O svátosti křtu.

* OTÁZKA I.

Proč jest to užitečno, učení o křtu svatém lidu věřícímu častěji vykládati? *

Již sice z toho, co posud o svátostech vůbec vyloženo jest, poznati lze, jak jest i k nabytí známosti učení křesťanského i k cvičení se v bohabojnosti zapotřebí, znáti to, co církev katolická o jednotlivých svátostech věřiti předkládá. Ale kdo pilněji přečte listy sv. Pavla, dojista nabude toho přesvědčení, že se tu na věřících velice žádá dokonalé známosti učení o křtu svatém; proto nejenom často, ale i slovy váž-

nými a Ducha svatého plnými obnovuje Apoštol památku tohoto tajemství, jeho Božskou vznešenosť schvaluje, a v něm nám Spasitele našeho smrť, pohřeb i vzkříšení před oči staví, jednak k rozjímání, jednak k následování. Pročež nikdy nedomnívejte se duchovní pastýři, že by byli dosti mnoho práce a péče vynaložili na vyučování této svátosti.

* OTÁZKA II.

Kdy obzvláště třeba jest pastýři duchovnímu mluviti o křtu svatém? *

I. Ale mimo ty dni, v kterých by po dávném obyčeji předků nejvíce příslušelo vykládati Božská tajemství křtu, totiž v Bílou sobotu a v sobotu před svatodušní nedělí, o kterýchžto dnech církev s nejhlubší nábožností a nejslavnějšími obřady tuto svátosť slavívala, také za jiných dnův podává se jim příležitosť, mluviti o tomto předmětu. A především může ta doba býti k této věci zvláště příhodná, když mnoho věřících spatří, ani při udělování svatého křtu se shromáždili; tehdáž mnohem snáze bude, byť i méně možno bylo všecky částky, které k této svátosti náležejí, projíti, alespoň jednu aneb druhou vyložiti, poněvadž věřící učení těch věcí, které ušima přijímají, spolu i ve svatých křtu obřadech vyobrazené vidí, a s nábožnou a pozornou myslí jich pozorují.

II. A tím se stane, že jeden každý, jsa těmito obřady, jež na jiném konati vidí, povzbuzen, sám u sebe se rozpomene, jakým slibem se Bohu zavázal, když křtem svatým posvěcen byl; a spolu že na to pomyslí, zdali v životě a v mravech svých skutečně takovým se býti prokazuje, jakž sám při prvním víry křesťanské vyznání byl sliboval.

Aby se tedy, co bude třeba přednášeti, jasně vyložilo, vysvětliti jest, co jest křtu podstatou a přirozeností; ale dříve vyložiž se význam samého slova.

* OTÁZKA III.

Co vlastně znamená slovo „baptismus“ (křest)? *

Ale že slovo „baptismus“ (křest) jest slovo řecké, to nikomu není neznámo; a ačkoliv v písmech svatých

se ho užívá nejen o tom obmytí, které spojeno jest se svátostí, ale i o všelikém spůsobu očišťování, jenž se někdy na utrpení přeneslo: nicméně však u spisovatelů církevních nevyznamenává kteréhokoliv obmytí těla, nébrž jen to, které se se svátostí spojuje, aniž se pak bez předepsaného vzorce slov vykonává. A v tomto významu již apoštolé z ustanovení Krista Pána slova toho hustěji užívali.

* OTÁZKA IV.

Kterými ještě jmeny otcové církevní svátostné obmytí nazývali? *

Jiná ještě jmena k naznačení téhož předmětu nalezáme u svatých Otců. Nebo svatý Augustin[1]) svědčí, že se křest nazýval *„svátostí víry,“* proto že, kdož jej přijímají, veškeru víru náboženství křesťanského vyznávají.

Jiní svátost tu jmenovali *„osvícení,“* protože víra, kterou ve křtu vyznáváme, srdce naše osvěcuje. Neboť Apoštol připomínaje věřícím tu dobu, kdy byli pokřtěni, takto dí[2]): *„Rozpomeňte se na předešlé dni, v nichžto byvše osvíceni, veliký boj utrpení snášeli jste.“*

Mimo to sv. Jan Zlatoústý v řeči, kterou činil k pokřtěncům, nazývá křest jednak *„vyčištění,“* protože křtem vyčištěn bývá starý kvas, abychom byli nové skropení; jednak *„pohřbení,“* jednak *„nové vštípení,“* jednak *„kříž Kristův.“* A všech těchto pojmenování původ naléznouti lze v epištole k Římanům. Proč však svatý Dionys[3]) křest *„počátek nejsvětějších přikázání“* nazývá, vysvítá odtud, protože tato svátost jest jako brána, kteroužto vcházíme do společnosti života křesťanského, a odtud začátek činíme k poslušnosti zákonů Božích. Tolik budiž o jmenu v krátkosti vyloženo.[f])

* OTÁZKA V.

Jaký jest výměr svátosti křtu? *

Co se pak týká výměru věci, ačkoli mnohé uvésti by se mohly ze svatých spisovatelů, přece však zdá se ten býti jiných vhodnější a přiměřenější, kterému

[1]) Epist. 98. 8. [2]) Žid. 10. 32; 6. 4. [3]) Eccles. Hierar. c. 2.

vyrozuměti lze ze slov Páně u sv. Jana a ze slov Apoštolových k Efeským. Nebo když praví Spasitel[1]): *„Nenarodí-li se kdo znovu z vody a Ducha svatého, nemůže vjíti do království nebeského*;“ a Apoštol pak mluvě o církvi dí[2]): *„Očistil ji obmytím vody skrze slovo*:“ odtud dobře a příhodně může se říci, že *„křest jest svátost znovuzrození skrze vodu ve slově.“* Podlé přirozenosti zajisté rodíme se z Adama, jako synové hněvu, skrze křest však znovu se rodíme v Kristu, jako synové milosrdenství; neboť[3]) *„dal lidem moc býti syny Božími, těm, kteří věří ve jmenu jeho, kteřížto ne z krve, ani z vůle těla, ani z vůle muže, ale z Boha zrozeni jsou.“*

* OTÁZKA VI.

Kterak svátost křtu se vykonává. *

Ale nechať se kterýmikoli slovy vyložila podstata křtu svatého, to musí se lidu připomenouti, že svátost tato vykonává se obmytím, při němž se podlé ustanovení Pána a Spasitele nevyhnutelně musí užívati určitých a slavných slov; jakož tomu vždycky svatí Otcové učili. A toho nejpatrnějším důkazem jest ono svědectví svatého Augustina[4]): *„Přistoupí slovo k živlu, a stává se svátostí.“* O tom se pak bedlivě zmíniti zapotřebí bude, aby snad věřící do toho bludu nepadli, že by se domnívali, jakž se to vůbec říkává, že sama ta voda, jež se k udílení křtu chová ve křtitelnici, svátost jest. Nebo o svátosti křtu řeč býti může jen tehdáž, když vody té v skutku užíváme k obmytí někoho, přidadouce slova, která Kristus Pán ustanovil. Poněvadž však jednotlivé svátosti, jak jsme z počátku řekli, když se jednalo všeobecně o všech svátostech, z hmotnosti a způsoby se skládají, proto nyní učiti třeba jest pastýřům duchovním, že obojí tato částka v křtu svatém jest.

* OTÁZKA VII.

Co jest vlastní křtu hmotnost? *

Hmotností nebo-li živlem této svátosti jest každý způsob vody přirozené, budiž ona z moře, anebo z řeky,

[1]) Jan 3. 5. [2]) Efes. 5. 26. [3]) Jan 1. 12, 13. [4]) Tract. 80 in Joh.

anebo z louže, aneb ze studně, anebo z pramene, která se bez všeliké jiné přísady vodou nazývá. Neboť i Spasitel praví: „*Nenarodí-li*[1]) *se kdo z vody a z Ducha svatého, nemůže vjíti do království nebeského.*“ A Apoštol dí, že církev[2]) *obmytím vody* jest očištěna, a v epištole sv. Jana čteme psáno[3]): „*Tří jsou, kteří svědectví vydávají na zemi: Duch, voda a krev.*“ A to i jinými písem svatých výroky se stvrzuje.

* OTÁZKA VIII.

Vykládá se místo u sv. Matouše o křtu ohně. *

Co však Jan Křtitel pověděl, že přijde Pán, jenž[4]) *křtíti bude v Duchu svatém a ohni*, to nikterak nemá se rozuměti o hmotnosti křtu svatého, nýbrž to vztahovati dlužno, buď na vnitřní Ducha svatého působení, anebo aspoň na onen zázrak, který na den Letnic[5]) se stal, „*když sestoupil Duch svatý s nebe*“ na apoštoly „*ve způsobě ohně*;“ o čemž Spasitel sám na jiném místě předpověděl[6]): „*Jan sice křtil vodou, ale vy pokřtěni budete Duchem svatým po nemnohých těchto dnech.*“

* OTÁZKA IX.

Kterými obrazy a proroctvími naznačena jest mocnost vody křestné? *

I. Že pak Bůh tuto moc křtu i obrazy i výroky prorokův naznačil, vidíme z písem svatých. Neboť že potopa, kterouž svět očištěn byl, proto že *mnohá*[7]) *zlost lidská byla na zemi a všeliké myšlení srdce náchylné bylo ke zlému*, obrazem a podobenstvím této vody byla, sám kníže apoštolův, svatý Petr, v první své epištole dosvědčuje. A že přechod přes rudé moře téže vody naznačením byl, vyložil svatý Pavel v listu ku Korintským[8]). Pomíjíme prozatím očištění Namana Syrského[9]), i divotvornou moc rybníka bravného[10]), i mnoho jiného, v čemž snadno lze poznati tohoto tajemství podobenství.

II. Co do proroctví, nikdo zajisté nemůže pochy-

[1]) Jan 3. 5. [2]) Efes. 5. 26. [3]) 1 Jan 5. 8. [4]) Mat. 3. 11. [5]) Sk. Ap. 2. 1. [6]) Sk. Ap. 1. 5. [7]) Gen. 6. 5. [8]) 1 Kor. 10. 1. [9]) 4 Král. 5. 14. [10]) Jan 5. 2.

bovati, že *ty vody, ku kterým* tak štědře prorok Isaiáš[1]) zve a volá všecky žíznivé, aneb které v duchu viděl Ezechiel[2]), any vycházely pod prahem chrámu, mimo to *„ta studnice, o níž“* předpovídal prorok Zachariáš[3]), že *„bude otevřená domu Davidovu, i obyvatelům Jerusalémským, k obmytí hříšníka a ženy, svou nemoc mající.“* že vesměs vztahují se k naznačení a vypodobnění spasitelné vody křestné.

* OTÁZKA X.

Proč ke křtu svatému ráčil Bůh užíti raději vody, než jiné hmotnosti? *

A jak velmi to přirozenosti i moci křtu svatého přiměřené bylo, že za vlastní hmotnost jeho ustanovena jest voda, to mnohými důvody vysvětlil svatý Jeronym v listu svém k Oceanovi. Ale, což se tohoto místa dotýče, mohou duchovní pastýři především tomu učiti, poněvadž tato svátost všem lidem bez výminky k dosažení života potřebná jest, že proto hmotnost vody nejpřiměřenější byla, která vždy po ruce bývá, a již všickni si snadno zjednati mohou. Mimo to voda nejlépe vypodobňuje účinek křtu. Nebo jako voda špínu smývá, tak i nejvhodněji naznačuje křtu svatého mocnost a působení, kterým se shlazují skvrny hříchů. K tomu přichází i to, že, jako k ochlazení těla voda nejlépe se hodí, tak ve křtu svatém zápal žádostí z veliké části se uhašuje.

* OTÁZKA XI.

Proč se k pouhé a přirozené vodě svaté křížmo přidává? *

To také podotknouti třeba, že, ačkoli pouhá voda, která nic jiného přimíšeného do sebe nemá, hmotností dostatečnou jest k udělení této svátosti, kdykoliv totiž neodvratná potřeba nastane křtu uděliti: ale však podlé podání apoštolského to se vždycky zachovávalo v církvi katolické, když slavnými obřady uděluje se křest, aby se i svaté křížmo přidávalo, jímžto, jak patrno, zřejměji vyjadřuje se účinek křtu svatého. I to

[1]) Isa. 55. 1. [2]) Ezech. 47. 1. [3]) Zach. 13. 1.

budiž lidu vysvětleno, kterak, ačkoli někdy pochybnosť býti může, zdaž tato aneb ona voda jest pravá, jaké jest potřebí k vykonání svátosti, to však za jisté míti náleží, že se nikdy z jiné hmotnosti nemůže svátosť křtu nijakž platně vykonati, než z tekuté podstaty vody přirozené.

* OTÁZKA XII.

Proč se má všem věřícím bez rozdílu srozumitelně vyložiti úplná spůsoba křtu? *

Ale jak mile se z dvou těch částí, z kterých skládati se musí křest, první, to jest hmotnosť, náležitě objasnila, přičiní se duchovní pastýři s touže bedlivostí vyložiti i spůsobu křtu, jež jest druhou jeho a nanejvýš potřebnou částkou. I budou pak na vysvětlování této svátosti vynakládati tím větší píli a péči, poněvadž známosť tak svatého tajemství nejen sama o sobě velice může těšiti věřící, jakož se to při každém Božských věcí poznání vůbec přihází, ale i ona nanejvýše žádoucí jest, anať potřeba skoro den ode dne jí vyhledává. Neboť, poněvadž zhusta nastávají doby, jakož o tom na svém místě řeč bude, že potřebí jest, aby jednak jiný kdo z lidu, jednak, a to nejhustěji, osoby ženské křtem posluhovali: odtud jde, že všem věřícím bez rozdílu musí býti známo a povědomo, co k podstatě této svátosti náleží.

* OTÁZKA XIII.

Která jest úplná a dokonalá této svátosti spůsoba? *

Pročež slovy světlými a zřetelnými, jichžby každý mohl pochopiti, vyloží duchovní správcové, že úplná a dokonalá křtu svatého spůsoba tato jest: „*Já tě křtím ve jmenu Otce, i Syna, i Ducha svatého.*“ Tak to zajisté sám Pán a Spasitel náš nařídil, když apoštolům u sv. Matouše[1]) rozkaz dává: „*Jdouce učte všecky národy, křtíce je ve jmenu Otce, i Syna, i Ducha Svatého.*“

Z toho slova „*křtíce*“ církev katolická, jsouc Bo-

[1]) Mat. 28. 19.

hem poučena, velmi dobře srozuměla, že ve spůsobě svátosti musí činnosť udělovatele zřetelně býti vyslovena, jakož se to i stává, když se dí: „*Já tě křtím.*“ Ale poněvadž mimo rozdavače svátostí musila se naznačiti i osoba toho, kdo se křtí, i hlavní příčina, která křest působí: proto přidáno zájmeno „tě“ a příslušná jmena Božských osob, tak že dokonalá té svátosti spůsoba obsažena jest v těch slovech, jež jsme právě vyložili: „*Já tě křtím ve jmenu Otce, i Syna, i Ducha Svatého.*“

Neboť ne samotná osoba Syna Božího, o němž u svatého Jana[1]) se píše: „*Tento jest, který křtí,*“ nýbrž k svátosti křtu společně působí všecky tři Božské osoby. Že se pak praví „*ve jmenu,*“ ne pak „*ve jmenech,*“ to zřejmě ukazuje na jedinou ve Trojici přirozenosť a Božství; neboť zde nevztahuje se výraz *ve jmenu* na osoby, nýbrž znamená Božskou podstatu, sílu a mocnosť, kteráž jest jediná a tatáž ve všech třech osobách.

* OTÁZKA XIV.

Zdali ve spůsobě křtu všecka slova jsou jednostejně potřebná? *

Znamenati však sluší, že v této spůsobě, jak jsme ji právě úplnou a dokonalou vyložili, některá slova jsou na prosto potřebná, kteráž kdyby se pominula, svátosť se nemůže konati; něco však není tak potřebné, žeby bez toho platnosť svátosti nemohla obstáti; jako jest slovíčko „*Já,*“ jehož moc obsažena jest ve slově „*křtím.*“ Ano v církvích řeckých, které pozměněného mluvení spůsobu užívají, se docela vypouští, poněvadž za to mají, že není třeba zvláštní činiti zmínku o udělovateli svátosti; odkud to přišlo, že při křtu této spůsoby zhusta užívají: „*Křtí se služebník Kristův ve jmenu Otce, i Syna, i Ducha Svatého.*“ Že však i oni zcela platně této svátosti udělují, vysvítá z výroku a ustanovení sněmu Florentinského, protože těmi slovy jasně vysloveno jest to, co k platnosti křtu náleží, totiž obmytí, které se tu v skutku vykonává.

[1]) Jan 1. 33.

* OTÁZKA XV.

Jak křtili apoštolé ve jmenu Kristově? *

A jest-li i tomu přisvědčiti, že býval druhdy čas, když apoštolé toliko ve jmenu Pána našeho Ježíše Krista[1]) křtili, tedy musíme pokládati za nepochybné, že to činili z vnuknutí Ducha Svatého, aby na počátku vznikající církve slavnějším stalo se kázaní jejich jmenem Ježíše Krista, a více se oslavovala jeho Božská a neskončená mocnosť. Potom pak, rozvážíme-li věc hloubě, snadno porozumíme, že i v té spůsobě nepohřešuje se žádná z těch částí, které ustanovil sám Spasitel; neboť kdo jmenuje Ježíše Krista (t. j. Pomazaného Páně), spolu připomíná i osobu Otce, od něhož pomazán jest, i Ducha Svatého, jímž pomazán jest.

* OTÁZKA XVI.

Věřiti musíme, že apoštolé nikdy nekřtili pouze ve jmenu Kristově, se zamlčením ostatních dvou osob v Trojici.

Avšak může se pochybné snad zdáti, zdaliž apoštolé kdy takovouto spůsobou koho pokřtili, chceme-li následovati výroků svatého Ambrože[2]) a Basilia[3]), otcův to svatostí i učeností proslulých, kteří křest ve jmenu Ježíše Krista tak vykládali, že pravili, těmi slovy že vyznamenává se křest, ne kterým Jan křtil, ale který Kristus Pán ustanovil, ačkoli apoštolé od obecné a obyčejné spůsoby, která jména tří osob Božských náležitě oddělená v sobě obsahuje, v ničem se neuchýlili. I zdá se, že tohoto mluvení spůsobu užil svatý Pavel v epištole ku Galatským, an dí[4]): „*Kteřížkoli jste v Kristu pokřtěni, Krista jste oblékli,*“ aby naznačil, že na víru Kristovu jsou pokřtěni, avšak ne jinou spůsobou, než kterou týž Pán a Spasitel náš ustanovil.

Tolik tedy budiž dosti pověděno o hmotnosti a spůsobě, které k podstatě svátosti křtu nevyhnutelně náležejí.

---

[1]) Sk. Ap. 2. 38. a 8. 12. [2]) De Spiritu s. c. 3. [3]) De Spir. s. 12. [4]) Gal. 3. 27.

* OTÁZKA XVII.

Jakým spůsobem při tomto tajemství znovuzrození dítí se má obmytí? *

Poněvadž pak při udělování této svátosti zachovati přísluší i spůsob pozákonného obmytí, proto mají duchovní pastýři učení i o této části podati a v krátkosti vyložiti, kterak obecným zvykem a obyčejem církve svaté přijato jest, aby se křest vykonával jedním některým z těchto tří spůsobů. Nebo kdo touto svátostí mají býti posvěceni, buďto do vody se pohružují, neb voda se na ně leje, anebo se pokropením vody smáčejí. A kteréhokoli z těchto tří obyčejů se užívá, o tom věřiti náleží, že vždy křest skutečně se udělil; neboť vody užívá se ve křtu k naznačení obmytí duše, kteréž působí.

Protož křest od Apoštola[1]) „obmytím" nebo „koupelí" nazván jest. Obmytí pak rovněž tak se děje, když někdo do vody bývá ponořen, jakož se to v církvi za prvních dob dlouho zachovávalo; jako politím vody, což nyní na mnoze jest v obyčeji; anebo pokropením, jakož důvodné jest, že učinil svatý Petr, když v jediný den[2]) okolo tří tisíců lidí na víru obrátil a pokřtil.

* OTÁZKA XVIII.

Je-li třeba jediného aneb trojího obmytí? *

Zdaliž se jedno nebo trojí obmytí děje, to za jednostejné pokládati jest. Nebo že obojím spůsobem i za starých dob v církvi se křest platně uděloval, i nyní tak udělovati se může, to dosti zřejmé jest z listu svatého Řehoře Velikého, jejž k Leandrovi psal. Přece však mají se věřící říditi podlé toho řádu, jaký jeden-každý vidí, že se v jeho církvi zachovává.

* OTÁZKA XIX.

Proč se obzvláště hlava obmývá? *

To pak zvláště třeba jest připomenouti, že obmytí státi se má ne na kterémkoli oudu těla, nýbrž přede-

[1]) Tit. 3. 5; Efes. 5. 26. [2]) Sk. ap. 2. 41.

vším na hlavě, poněvadž v ní se nalézají všecky vnitřní i zevnitřní smysly; podobně že tomu, kdo křtí, slova, jež činí spůsobu svátosti, náleží pronášeti ne před obmytím ani po obmytí vodou, nýbrž touž chvílí, kterou obmytí samo se koná.

Po vysvětlení těchto věcí slušno bude ještě vyložiti a věřícím v paměť uvésti, že křest tak, jako ostatní svátosti, od Krista Pána ustanoven jest.

* OTÁZKA XX.

Zdaž Kristus křest ustanovil před umučením svým anebo po něm? *

Tomu tedy duchovní správcové často vyučovati budou a to vykládati, že dvojí rozdílnou dobu křtu pozorovati sluší; první, když Spasitel jej ustanovil, druhou, kdy zákon o jeho přijímání stvrzen jest. Co se prvního týče, patrno jest, že tehdá svátost ta jest od Pána ustanovena, když on sám od Jana jsa křtěn, vodě udělil moci posvěcující. Nebo svědectví dávají svatý Řehoř Nazianzský[1]) a svatý Augustin[2]), že tehdáž vodě dána jest moc zrozovati k životu duchovnímu. Tentýž svatý Augustin na jiném místě takto píše: „*Od té doby, co Kristus ve vodě se ponořil, voda smývá všecky hříchy.*“ A na jiném místě dí[3]): *Kristus přijímá křest, ne žeby očištění měl zapotřebí, ale aby dotknuv se vod čistým svým tělem je očistil, aby měli do sebe moc očišťovací.*“

A to hlavním důvodem této věci býti mohlo, že tehdáž nejsvětější Trojice, v jejímž jmenu křest se koná, přítomnost svého Božství proukázala. *Neboť hlas*[4]) *Otcův slyšán byl s nebe, osoba Syna tu byla, Duch Svatý sestoupil ve spůsobu holubice, mimo to nebesa se otevřela,* kamž nám nyní skrze křest lze se dostati. Ale chtěl-li by někdo věděti, jakým spůsobem tak veliká a tak Božská moc propůjčena jest od Pána vodám, to ovšem rozum lidský přesáhá.

Tomu pak dostatečně můžeme porozuměti z toho, že, když Pán křest přijal, dotknutím jeho nejsvětějšího a

[1]) Orat. in Nativ. Salv. [2]) Aug. serm. 24. 36 a 37. de temp.
[3]) Serm. 135. in App. [4]) Mat. 3. 16, 17; Marek 1. 9, 10; Luk. 3. 21, 22.

nejčistšího těla, voda posvěcenou stala se k spasitelnému užívání křtu, ale v tom spůsobu, že ačkoliv tato svátosť byla ustanovena před utrpením, přece však moci a působení nabyla teprv od umučení Páně, kteréž všech činův Kristových jako cílem bylo.

* OTÁZKA XXI.

Kdy zákon křtu stal se lidem povinností? *

Ale ani o druhé době, kdy totiž zákon o křtu vynesen byl, nepozůstává žádné pochybnosti. Neboť v tom snášejí se svatí spisovatelé, že po z mrtvých vstání Páně, když nařídil apoštolům řka[1]): *„Jdouce učte všecky národy, křtíce je ve jmenu Otce, i Syna, i Ducha Svatého,“* že od toho času všickni lidé, kteří chtěli dosíci věčného spasení, počali býti vázáni zákonem o křtu.

A to ovšem vysvítá z výroku knížete apoštolův, když dí[2]): *„Znovu zplodil nás k naději živé skrze vzkříšení Ježíše Krista z mrtvých,“* totéž seznati lze z onoho místa svatého Pavla, když o církvi mluví řka[3]): *„Sebe samého vydal za ni, aby ji posvětil, očistiv ji obmytím vody skrze slovo života.“* Odtud vidí se zajisté, že oba apoštolé povinnosť křtu na ten čas táhli, který po smrti Páně následoval, tak že nikterak nemůže se o tom pochybovati, že ona slova Spasitele našeho: *„Nenarodí-li*[4]*) se kdo z vody a z Ducha Svatého, nemůže vejíti do království Božího,“* na tutož dobu, která po jeho utrpení následovati měla, se vztahovala.

* OTÁZKA XXII.

V jak veliké uctivosti máme míti svátosť křtu? *

Když duchovní pastýři všecko toto bedlivě budou vykládati, není pochybnosti, že věřící velikou této svátosti vznešenosť uznají, a s nejvroucnější zbožností ji ctíti budou; a to tím více, když považí, že ony vznešené a přehojné dary, které při křtu Krista Pána zázračnými znameními oznámeny byly, vnitřním působením Ducha Svatého se udělují a propůjčují všem

[1]) Mat. 28. 19. [2]) 1 Petr. 1. 3. [3]) Efes. 5. 25. [4]) Jan 3. 5.

jednotlivým, když křest přijímají. Zajisté, kdyby nám, jako se to přihodilo služebníku Eliseovu[1]), oči byly otevřeny tak, že bychom spatřovati mohly věci nebeské, nikdo zajisté nebylby tak smyslů prázdný, aby ho Božská tajemství svatého křtu neuchvátila k největšímu udivení: proč bychom tedy neměli za to míti, že totéž se stane, když duchovní pastýři hojné poklady této svátosti tak vyloží, aby je věřící viděti mohli, ne očima tělesnýma, ale zrakem mysli světlem víry osvícené?

* OTÁZKA XXIII.

Kteří lidé mohou křtem posluhovati? *

Již však vidí se nejenom užitečné býti, ale i potřebné poučiti o tom, od koho tato svátost se má konati; jednak proto, aby ti, jimž hlavně tento úřad jest svěřen, jej svatě a nábožně zastávati se snažili, jednak proto, aby nikdo, z mezí svých vystoupiv, v cizí právo nevčasně nevstupoval, aneb jeho zpupně nerušil, ježto Apoštol ve všem[2]) pořádek zachovati napomíná.

Budiž tedy vysvětleno věřícím, tři že jsou třídy těch, kdož křtíti mohou; do první že náležejí biskupové a kněží, jimžto dáno jest, aby vykonávali úřad tento vlastním svým právem, ne však mimořádnou nějakou mocí. Jimtě to poručil Pán, an řekl k apoštolům: „*Jdouce křtěte*;“ ačkoliv biskupové udělování křtu kněžím ponechávati uvykli, aby nemusili proto opustiti povinnosti důležitější vyučovati věřící. Že pak kněží po svém vlastním právu tuto svátost udělují, tak že křtíti mohou i u přítomnosti biskupově, známo jest z učení Otcův i z řádu v církvi platného. A jistě, jsou-li ustanoveni kněží proměňovati chleb a víno v tělo a krev Páně, což jest svátost pokoje a jednoty: tož jest přiměřeno, aby měli moc vykonávati všecko to, čeho jest potřebí, aby se kdokoliv toho pokoje a jednoty mohl státi účastným. Jestliže pak někdy Otcové praví, že kněžím bez vůle biskupovy dáno nebylo práva křtíti: to, zdá se, má se rozuměti o onom křtu, jenž se o jistých dnech v roce konával se slavnými obřady.

[1]) Král. 6, 17. [2]) 1 Kor. 14, 40.

Druhou udělovatelů třídu činí jáhnové, jimžto bez přivolení biskupa neb kněze není dovoleno, touto svátostí přisluhovati, jakž toho dokazují mnohá svatých Otcův ustanovení. Poslední pak třída ty obsahuje, kteří v čas nutné potřeby křtíti mohou beze všech slavnostných obřadův; a v té třídě jsou všickni, i z obecného lidu, aneb mužové anebo ženy, at ku kterékoli víře se přiznávají. Neboť i Židům, i nevěřícím, i kacířům v čas velké potřeby křtíti se dopouští, když jen úmysl mají to činiti, co při udělování této svátosti činí církev katolická. Toto ujištěno jest jak mnohými starých Otcův a sněmův usnešeními, tak obzvláště od svatého sněmu Tridentského klatba vyřčena jest nad těmi, kdožby se odvážili tvrditi, že křest, který se třeba od kacířů uděluje ve jmenu Otce, i Syna, i Ducha Svatého s tím úmyslem činiti to, co činí církev, není pravým křtem. A v tomto zajisté největší Pána našeho dobrotivosti a moudrosti musíme se obdivovati. Nebo když každému jest nevyhnutelně zapotřebí, aby tuto svátost přijal, proto, jakož za její hmotnost ustanovil vodu, nad niž nic není obecnějšího, rovněž tak nikoho vyloučiti nechtěl od jejího udělování; ačkoliv, jak pověděno jest, slavné obřady křtu vykonávati není všem dovoleno, ne sice proto, jakoby tyto obřady měly do sebe více vznešenosti, než svátost sama, nýbrž že jsou méně potřebny.

* OTÁZKA XXIV.

Jaký pořádek musí se zachovati, když křtíti se má v čas potřeby? *

Nesmí však věřící se domnívati, žeby tento svatý výkon tak všem bez rozdílu dovolen byl, aby příslušno převelmi nebylo, ustanoviti v tom nějaký pořádek. Nebo ženská, jsou-li přítomni mužští, světský tolikéž u přítomnosti duchovního pak klerik u přítomnosti kněze udělování křtu sobě osobovati nemají. Ostatně se ženám babícím, které obyčejně křtívají, nemá toho zabraňovati, kdyžby druhdy i u přítomnosti některého muže, jenžby touto svátostí přisluhovati neuměl, samy to vykonaly, což by jinak spíše vlastní povinností muže zdálo se býti.

* OTÁZKA XXV.

Proč mimo křtícího k svátosti znovuzrození berou se také kmotrové? *

I. Kromě těch udělovatelů, kteří, jak již vyloženo, svátost křtu vykonávají, jest ještě jiný druh přisluhovatelův, kteří se po nejstarším obyčeji církve katolické k udělení svatého a spasitelného obmytí brávají. Ti se nyní nazývají kmotři, dříve pak od svatých spisovatelů jmenovávali se obecným jmenem opatrovatelé (susceptores), záslibcové (sponsores), nebo-li rukojmě (fidejussores). O jejich povinnosti náležitě musí jednati duchovní pastýř, poněvadž se to týká skoro všech věřících, tak aby lid porozuměl, čeho nejvíce jest zapotřebí k řádnému vykonání této služby. Nejprvé potřebí vysvětliti, co příčinou bylo, proč se ke křtu mimo křtícího přibírali také kmotrové a opatrovatelé. Že pak se to stalo plným právem, nahlédne každý, když rozváží, že křest jest duchovní znovuzrození, skrze něž se rodíme synové Boží. O tom zajisté mluví sv. Petr takto[1]): *„Jako nyní zrozená nemluvňátka, rozumného, bezelstného mléka žádejte.“* Jako tedy, když někdo na tento svět přišel, kojné a pěstouna potřebuje, jejichž by pomocí a prací vychován byl, a ve vědomostech a v dobrém umění cvičen: podobně také zapotřebí jest, aby ti, kdož po křtu svatém počínají životem duchovním žíti, něčí víře a opatrnosti svěřeni byli, od něhožby pravidla náboženství křesťanského vážiti a ve všelikém způsobu pobožnosti vycvičeni býti mohli, a tak poznenáhla v Kristu dorůstali, ažby se potom s pomocí Boží stali muži dokonalými. A toho jest tím více třeba, poněvadž duchovním pastýřům, kteří veřejnou správu duchovní osady své vedou, nezbývá tolik času, aby i soukromou péči o vyučování dětí u víře na se vzíti mohli.

II. O tomto starobylém obyčeji překrásné svědectví máme od sv. Dionysia, an dí[2]): *„Božským našim vůdcům“* (takto apoštoly nazývá) *„to v mysl přišlo, a za dobré se vidělo, přijímati dítky podlé toho svatého způsobu, že přirození rodiče dítě své někomu ve věcech Bož-*

[1]) 1 Petr. 2. 2. [2]) De eccles. Hier. c. 12.

ských zběhlému, jako pěstounu odevzdali, pod nímž by jako pod duchovním otcem a spasení svatého ochráncem, ostatní věk života dítě trávilo.“ Tentýž náhled ztvrzuje i Hyginius.

* OTÁZKA XXVI.

Duchovní příbuznosť, křtem spůsobená, manželství překáží a je ruší. *

Za tou příčinou velmi moudře ustanovila církev svatá, že nejenom ten, kdo křtí, s pokřtěným, ale i kmotr s tím, jejž na rukou držel, i s jeho vlastními rodiči v příbuznosť vcházejí, tak že řádný svazek manželský mezi těmi všemi uzavříti se nemůže, a byli-by uzavřen, že platnosti nemá.

* OTÁZKA XXVII.

Co jsou povinnosti kmotrův, a čehož se od nich žádá? *

Mimo to musí býti lid poučen o povinnosti kmotrů; neboť v této věci tak nedbale v církvi se jedná, že z celého toho zařízení pouhé jen jmeno pozůstalo; co by však svatého v něm bylo obsaženo, o tom nezdají se míti lidé ani tušení. Nechať tedy vůbec kmotři to vždycky zachovávají v mysli, že především jsou zavázáni, aby duchovní děti své ustavičně měli na péči, a bedlivě je vedli k tomu, co k životu křesťanskému náleží, tak aby v celém živobytí svém osvědčili se býti takovými, jakými že budou, při slavném obřadu za ně slibovali. Slyšme, co o té věci píše sv. Dionys, slova kmotrův takto vyjadřuje[1]): *„Slibují, že až dítě dospěje k poznání duchovnímu, stálým povzbuzováním svým povedu jej k tomu, aby zlého naprosto se odříkalo, k dobrému se přihlašovalo a to činilo, jakž to přislibuje.“* Totéž dí sv. Augustin[2]): *„Vás především i muže i ženy, kteří jste při křtu svatém dítky na rukou drželi, napomínám, abyste nezapomínali, že jste se stali před Bohem rukojměmi za ty, které jste u posvátné studnice křestní vzali na ruce.“* A to zajisté sluší se na nejvýše, aby kdo povinnosť nějakou na sebe vzal, v bedlivém jí plnění nikdy neumdléval; a kdo druhé-

[1]) De eccl. Hierar. c. 2. [2]) Serm. 163. de temp.

mu se postavil za pěstouna a ochránce, nemá dopustiti, aby ten, jehož jednou do své péče a ochrany přijal, byl kdy opuštěn, pokud by jej viděl, an ochrany a pomoci jeho potřebuje.

K čemu by pak duchovní dítky své měli povzbuzovati, krátce vyslovil svatý Augustin, když o této povinnosti kmotrů mluví. Praví zajisté: „*Mají je napomínati, aby čistotu zachovávali, spravedlnost milovali, v lásce zůstávali, a především mají je naučiti vyznání víry a modlitbě Páně, i desateru přikázání a prvním počátkům učení křesťanského.*“

* OTÁZKA XXVIII.

Každý bez rozdílu nemá se připouštěti za kmotra. *

I. Tomu když tak jest, snadno porozumíme, kterým lidem se to svaté pěstounství svěřovati nemá: těm totiž, kdoby to věrně plniti buď nechtěli, anebo stále a svědomitě plniti nemohli.

II. Pročež mimo rodiče přirozené, kterým nesmí se tato péče svěřiti proto, aby tím jasněji ukázalo se, jak veliký jest rozdíl mezi vychováním duchovním a tělesným; především kacíři, Židé a nevěřící od tohoto úřadu naprosto vyloučiti se musí, poněvadž jejich myšlení a starání vždycky na to jde, aby pravdu víry bludy svými zatemnili, a všecku pravou pobožnost křesťanskou zvrátili.

* OTÁZKA XXIX.

Jaký počet kmotrů býti má? *

Jest pak sněmem Tridentským[1]) určeno, aby při křtu více kmotrů nebylo, než jeden toliko, buďto muž anebo žena, aneb na nejvýše jeden a jedna; a to dílem proto, že by při mnohých učitelích pořádek kázně a učení v zmatek mohl býti uveden, dílem proto, že třeba bylo to obmysliti, aby se mezi mnohými nerozmáhalo příbuzenství duchovní, cožby bylo na překážku, aby se tím méně řádným manželství svazkem společenství lidí mezi lidmi šířeji rozkládalo.

[1]) Sess. 24. c. 20.

* OTÁZKA XXX.

Křest svatý jest každému k spasení potřebný. *

Ačkoliv pak jest známost všech věcí, jež se doposud vykládaly, věřícím nad míru užitečná: přece nic nemůže se považovati za tak potřebné jako to, aby poučeni byli, že zákon křtu dán jest od Pána všem lidem, tak že, kdyby skrze milost křtu v Bohu znovu se nezrodili, od rodičů svých, buďtež oni věřící anebo nevěřící, zplozeni byli by jen k věčné bídě a záhubě. Pročež budiž často věřícím od pastýřův duchovních vykládáno, co v evangelii čteme[1]): *„Nenarodí-li se kdo z vody a z Ducha Svatého, nemůže vjíti do království Božího.“*

* OTÁZKA XXXI.

Dětem křtu nevyhnutelně zapotřebí jest. *

Že pak tento zákon nejen o těch, kteří jsou věku dospělého, ale i o nemluvňatech rozuměti se musí, a že to přijala církev z podání apoštolského, to dotvrzují jednohlasné výroky a svědectví Otcův. Mimo to každý zajisté přisvědčí, že nechtěl Kristus Pán svátosti a milosti křtu odepříti dítkám, o nichž řekl[2]): *Nechte dítek, a nebraňte jim jíti ke mně, neboť jejich jest království nebeské;“* těm, kteréž[3]) *objímal, a vkládaje na ně ruce, jim žehnal.“* Dále když čteme, že celá některá rodina od Pavla[4]) byla pokřtěna, vysvítá dosti jasně, že i děti, které v počtu tom byly, obmyty jsou spasitelným křtu pramenem. Mimo to obřízka, jež byla křtu svatého předobrazením, obyčej tento co nejvíce odporučuje; nikomu zajisté není neznámo, že osmého dne po narození bývali chlapci obřezáni. A kterým prospělo *obřezání*[5]) *rukou učiněné, obloupením masa na těle*, těm nemělo by prospěti pokřtění, jež jest *obřezání Kristova ne rukou učiněné?* Konečně učí Apoštol[6]): *„Jestliže pro hřích jednoho panovala smrt skrze jednoho: mnohem více ti, kteří hojnost milosti a obdarování a spravedlnosti přijímají, kralovati budou v životě skrze jedno-*

---

[1]) Jan 3. 5. [2]) Mat. 19. 14. [3]) Mark. 10. 16. [4]) 1 Kor. 1. 16. [5]) Kol. 2. 11. [6]) Řím. 5. 17.

ho Ježíše Krista.“ Jestliže tedy skrze hřích Adamův děti hned od počátku vinou jsou ztíženy, tím více skrze Krista Pána mohou dosáhnouti milosti a spravedlnosti, aby kralovali v životě; a toto bez křtu svatého nijak státi se nemůže.

Pročež vyloží duchovní pastýř, že děti nevyhnutelně musí býti křtěny, a potom již v útlém věku mají se dle předpisů učení křesťanského v pravé pobožnosti vychovávati; neboť jak moudrý kazatel dí[1]): *„Mládenec kráčeje dle cesty své, také když sestará, neuchýlí se od ní.“*

* OTÁZKA XXXII.

I děti přijímají na křtu svatém duchovní milost. *

Nelze zajisté pochybovati, že děti křtem svatým obmyté přijímají svátost víry; ne proto, žeby samy přisvědčením mysli své věřily, nýbrž že věrou rodičů, jsou-li tito věřící, a nejsou-li, tedy (abychom užili slov svatého Augustina[2]), věrou veškeré společnosti svatých jsou opatřeny. Neboť právem říci můžeme, že se děti tyto od těch ode všech ke křtu přinášejí, kteří si toho přejí, aby byly pokřtěny, a jejichžto láskou vcházejí do společenství Ducha Svatého.

* OTÁZKA XXXIII.

Se křtem dětí nemá se odkládati. *

Napomenouti se mají důtklivě věřící, aby děti své, jakmile se to bez nebezpečenství státi může, do chrámu přinesti a dle slavných obřadů pokřtíti dali. Neboť když dětem žádné jiné cesty k dosažení spasení nezbývá, jediné leč jim uděleno bude křtu svatého: patrno jest, jak velikou na sebe uvalují vinu ti, kdož jich déle, než toho potřeba jest, nechávají bez milosti svátostné; a to tím více, poněvadž děti pro slabost věku svého nesčíslným takořka života nebezpečenstvím podléhají.

* OTÁZKA XXXIV.

Jak mají dospělí přede křtem býti cvičeni? *

Ale že jiného spůsobu šetřiti třeba jest při těch,

[1]) Přísl. 22. 6. [2]) In Enchir. c. 42; cf. Aug. ep. 98.

kteří jsou věku dospělého a při úplném užívání rozumu, kteří totiž od nevěřících rodičů pocházejí, tomu nás učí obyčej staré církve. Nebo takovým má se učení křesťanské předkládati, a všemožně se mají ku přijetí víry povzbuzovati, ponoukati a vybízeti. Když pak se obrátili k Pánu Bohu, jest potřeba jich napomenouti, aby přes čas od církve ustanovený se svátostí křtu neodkládali; neboť psáno jest[1]): „*Neprodlévej obrátiti se ku Pánu, aniž odkládej den ode dne.*“ Tu pak musí býti poučeni, že dokonalé obrácení zakládá se jediné v novém skrze křest zrození; mimo to, že čím později přistupují ke křtu svatému, tím déle musí býti bez užívání a milostí ostatních svátostí, kterými se nábožnosť křesťanská vzdělává, poněvadž beze křtu nemůže býti přístupu k jiným svátostem; potom že se také zbavují přehojných užitků, kterých se nám ve křtu dostává, jelikož křest nejenom všech hříchů dříve spáchaných vinu a skvrny naprosto smývá a zhlazuje, nýbrž nás též milostí Boží ozdobuje, jejížto pomocí a podporou s to jsme, abychom se napotom i hříchu uvarovali, i spravedlnosť i nevinnosť zachovali; na kteréžto věci že dokonalosť života křesťanského spočívá, každý snadno vyrozumí.

* OTÁZKA XXXV.

U dospělých má se křest na nějaký čas poodložiti. *

Ale ačkoliv tomu tak jest, přece nemívala církev v obyčeji takovýmto lidem svátosti křtu hned udíleti, nýbrž určila, aby se s ním po nějaký čas prodlelo. Neboť s tímto odložením není spojeno takové nebezpečenství, jako jsme pravili že hrozí dětem; a to tím méně, poněvadž při těch, kteří jsou v užívání rozumu, úmysl a předsevzetí křest přijíti, a lítosť nad předešlým hříšným životem dostačily by k dosažení milosti a spravedlnosti, kdyby náhlý nějaký případ jim nemožné učinil, obmytu býti vodou spasitelnou. Naproti tomu vidí se, že mnohý prospěch přináší toto odložení. První jest ten, že, poněvadž církev velmi k tomu prohlédati musí, aby nikdo s úmyslem neupřímným a

[1]) Eccl. 5. 8.

přetvářeným nepřistupoval k této svátosti, takto se smýšlení těch, kteří si křtu žádají, lépe pozná a vyskoumá; za tou příčinou bylo od dávných sněmův ustanoveno, aby, kdo ze Židů přistupují k víře katolické, několik měsíců zůstali mezi katechumeny, prvé než by se jim udělilo křtu svatého. Dále se tím odložením v učení víry, kterou mají vyznávati, a v předpisech života křesťanského dokonaleji vycvičí. Mimo to se této svátosti vzdává větší bohoslužebná pocta, když jen o určitých dnech Velikonočních a Svatodušních při slavných obřadech křest svatý přijímají.

* OTÁZKA XXXVI.

Ne vždycky třeba jest dospělým křest odkládati. *

Ale mnohdy přece za nějakou vážnou a potřebnou příčinou nesmí se času křtu odložiti, jako kdyby se vidělo, že nastává nebezpečenství života, a obzvláště mají-li takoví přijímati křest, kteří v tajemstvích víry jsou již úplně vycvičeni. Tak zajisté, jakož dosti známo jest, učinil Filip a kníže apoštolův Petr, an první komorníka královny Kandace[1]), druhý pak Kornelia beze všeho prodlévání pokřtil, ihned, jak vyznali, že víru přijímají.

* OTÁZKA XXXVII.

Jak uspořádáni mají býti, kdož ke křtu přistupují? *

Mimo to má se lidu povědíti a vysvětliti, jak mají býti připraveni ti, kdož křest přijíti mají. Především jest zapotřebí, aby chtěli a předsevzetí měli přijíti svátost křtu; neboť jelikož na křtu svatém každý hříchu odumírá a nového života způsob a pravidla na sebe béře: slušno jest, aby nikomu nebyl křest podáván, jenžby nechtěl neb dokonce odporoval, nýbrž jen těm, kteří dobrovolně a s ochotností jej přijímají. Pročež podlé svatých podání vždy vidíme zachovávati to, že nikomu se křtem nepřisluhuje, pokud nebyl otázán, chce-li pokřtěn býti. Aniž se nikdo nedomnívej, že při nemluvňatech této vůle se nedostává, anaž vůle církve, která za ně ručí, zřejmá jest a patrná.

[1]) Sk. ap. 8. 36. sq. a 10. 47. sq.

* OTÁZKA XXXVIII.

Kdy se mohou a nemohou křtíti rozumu zbavení. *

Rozumu zbavení a šílení, kteří byvše jednou při rozumu, potom smysly se pominuli, poněvadž v tom čase nemají vůle pokřtěnu býti, nesmějí býti křtěni, leč kdyby upadli do nebezpečenství života; když však v nebezpečenství života jsou, má se jim uděliti křtu, jestliže prvé, než zuřiti počali, nějaké dali znamení žádosti jeho; pakli nic, budiž upuštěno od udělování svátosti. A tentýž soud učiniti se má i o spících.

Jestliže pak takoví lidé nikdy při smyslech nebyli, tak že nikdy rozumu svého neužívali, tehdy mají se křtíti na víru církve, nejinak než jako děti, které ještě rozumu nemají; jakož nás o tom poučuje svědectví i obyčej církve.

* OTÁZKA XXXIX.

Čehož se ještě žádá k přijetí křtu svatého? *

Avšak mimo vůli křtu jest z též příčiny, která při vůli uvedena jest, k dosažení svátostné milosti na nejvýše potřebná také víra. Neboť Pán a Spasitel náš sám pravil[1]): *„Kdo uvěří a pokřtěn bude, spasen bude.“*

Po tom pak třeba jest, aby každý spáchaných hříchův a bezbožného života svého litoval a sobě předevzal, že se na příští všelikých nepravostí chce varovati. Jinak zajisté musil by ten, kdožby křtu si žádal, avšak při tom náchylnost k hřešení nechtěl utlačovati, naprosto býti odmrštěn. Nebo nic není milosti a účinkům křtu tak na odpor, jako smýšlení a povaha těch lidí, kteří nikdy hřešení svému nechtí konce učiniti.

Poněvadž tedy křtu jedině za tím úmyslem se smí žádati, abychom[2]) Krista oblékli a s ním se spojili: zřejmě vysvítá, právem že od svatého obmytí vyloučiti náleží toho, kdo má vůli v hříších a nepravostech svých setrvati; a to tím více, poněvadž nic z těch věcí, které Krista a církve se týkají, nesmí se nadarmo přijímati; a jestliže na milost ospravedlnění a spasení hledíme, srozumíme dostatečně, že zmařen bude křest v tom, *„kdo*[3]) *podlé těla choditi a ne podlé ducha“* zamýšlí; ač-

[1]) Marek. 16. 16. [2]) Gal. 3. 27. [3]) Řím. 8. 4.

koli, co se svátosti týče, dokonalého jejího způsobu dosahuje, když jen, jsa řádně křtěn, má úmysl to přijíti, čeho se mu od církve svaté uděluje. Pročež kníže apoštolův velikému onomu zástupu lidí, kteří, jak praví písmo[1]), jsouce *„skroušení v srdci,“* Petra a ostatních apoštolův se tázali, co by činiti měli, takto odpověděl: *„Čiňte pokání, a pokřtěn buď jeden každý z vás;“* a na jiném místě:[2]) *„Čiňte pokání a obraťte se, aby shlazeni byli hříchové vaši.“* Podobně sv. Pavel v listu k Římanům[3]) zřejmě vykládá, že, kdo jest pokřtěn, úplně odemříti musí hříchům, pročež nás napomíná, abychom *„nevydávali oudů svých hříchu za nástroje nepravosti, ale oddávali se Bohu jakožto z mrtvých oživše.“*

* OTÁZKA XL.

Jak mnoho prospívá o těchto věcech mluviti? *

Budou-li pak věřící toto častěji rozvažovati, především k tomu budou vedeni, aby se obdivovali velice svrchované dobrotivosti Boží, kterýž nám, nic takového nezasluhujícím, uděluje tak vznešeného Božského daru křtu svatého, jsa jedině milosrdenstvím svým k tomu pohnut. Potom pak když před očima míti budou, jak vší nepravosti prost býti musí život těch, kdož takovým darem jsou ozdobeni: poznají, že se od křesťana také toho žádá, aby den po dni vždycky tak svatě a nábožně hleděl vésti život, jakoby teprv toho dne byl přijal svátost a milost křtu. Avšak aby roznítila se mysl touhou po pravé pobožnosti, k tomu nic tak nepřispěje, jako když se v důkladné řeči vyloží, které jsou křtu svatého účinky.

* OTÁZKA XLI.

Hlavní účinky křtu které jsou? *

Poněvadž tedy o tom častěji jednati jest, aby věřící vždy lépe poznávali, že jsou na převysokém stupni důstojnosti postaveni, a nikdy aby se s něho svrhnouti nedali ani lstí ani útoky nepřítele svého: protož nej-

[1]) Sk. ap. 2. 37. 38. [2]) Sk. ap. 3. 19. [3]) Řím. 6. 11; 6 13.

prvé učiti třeba, že hřích, buďto ten, jejž jsme od prvních rodičů zplozením zdědili, anebo jejž jsme snad sami spáchali, a byť i byl ohavný nad všeliké pomyšlení, předivnou této svátosti mocí se odpouští a shlazuje.

Bylot to dávno před tím předpověděno od Ezechiele proroka, skrze nějž takto mluví Pán Bůh[1]): „*Vyliji na vás vodu čistou, a očištěni budete ode všech poskvrn svých.*“ A Apoštol vypočítav v listu ku Korintským dlouhou řadu hříchů, potom dokládá[2]): „*A takoví jste byli, ale obmyti jste, ale posvěceni jste.*“ A že tomu učení církev svatá vždycky učila, dokázáno jest. Tak sv. Augustin ve spisu svém o křtu maličkých takto dosvědčuje: „*Zplození tělesné uvaluje jen do hříchu prvotného, ale znovuzrození duchovní poskytuje odpuštění nejen prvotného, ale i hříchů skutečných.*“ A svatý Jeronym v listu k Oceanovi dí: „*Všecky hříchy se na křtu svatém odpouštějí.*“ Aby pak pochybovati o této věci více nikomu volno nebylo, vyslovil po ostatních sněmův usnešeních totéž také sněm Tridentský, an klatbu vyřkl na ty, kteříby jinak se odvážili smýšleti, aneb kteří by se nezpěčovali tvrditi, že se sice na křtu hříchy odpouštějí, ale však že se nikoliv nevyhlazují na dobro, ani s kořenem nevypleňují, nýbrž jaksi jen s povrchu odstraňují, tak že by kořeny hříchů ještě zůstávaly v duši vtisknuté. Neboť abychom užili slov svatého sněmu[3]): „*V znovuzrozených nemá v nenávisti Bůh ničeho, protože nic odsouzení hodného není na těch, kteří opravdově spolupohřbeni jsou s Kristem skrze křest ve smrť, kteří nechodí podlé těla, ale odloživše člověka starého, a nového obleknuvše, který stvořen jest podlé Boha, učiněni jsou nevinni, neposkvrněni, čisti, bez úhony a Bohu milí.*“

* OTÁZKA XLII.

Žádostivosť v pokřtěných zůstávající zdaliž jest hříchem? *

I dlužno jest pověděti, jakž to na témž místě výrokem tohoto sněmu bylo rozhodnuto, že v pokřtěných žádostivosť nebo-li podpal zůstává; ale ta že v pravdě

[1]) Ez. 36. 25. [2]) 1. Kor. 6. 11. [3]) Sess. V. die 17. m. Junii 1546.

způsobu hříchu do sebe nemá. Neboť podlé výroku svatého Augustina[1]) „*v dětech pokřtěných vina žádostivosti se odnímá, sama pak k zápasení se ponechává;*“ a na jiném místě svědčí[2]): „*Vina žádostivosti se na křtu vyhlazuje, ale slabosť zůstává.*“ Žádostivosť zajisté, která z hříchu jest, nic jiného není, než snaživosť mysli, přirozeností svou rozumu odporující; kteréžto hnutí však, není-li s ním spojeno svolení vůle aneb nedbanlivosť, od pravé podstaty hříchu daleké jest. A když svatý Pavel píše[3]): „*Žádostivosť bych neznal, kdyby zákon nepravil: Nepožádáš;*“ tož nechtěl, aby se tato slova na samu moc požádací, alebrž na převrácenosť vůle slyšela. To samé učení podává svatý Řehoř, když takto píše[4]): „*Tvrdí-li kdo, že ve křtu se hříchy toliko povrchně odpouštějí, což jest bludnějšího nad toto učení? ježto skrze svátosť víry duše, z kořen jsouc hříchu zbavena, ve spojení s Bohem trvá.*“ A k dokázání této věci užívá svědectví našeho Spasitele, jenž u svatého Jana dí[5]): „*Kdo jest umyt, nepotřebuje než aby nohy umyl, ale jest čist všecken.*“

* OTÁZKA XLIII.

Dále se dokazuje, že se ve křtu snímají všecky hříchy. *

Chtěl-li by pak kdo zřetelný této věci viděti obraz a podobenství, ať si v mysli představí a rozváží příhodu Námana[6]) Syrského málomocného, který, když se sedmkráte umyl vodou v Jordáně, podlé svědectví písma tak byl očistěn od málomocenství, že tělo jeho bylo tělem dítěte. Pročež křtu svatého vlastní účinek jest, všech hříchů odpuštění, buďto po rodičích zděděného, i vlastní vinou spáchaných; a že za touto příčinou od Pána a Spasitele našeho křest svatý byl ustanoven, to, abychom jiných pominuli svědectví, slovy velmi jasnými vyslovil kníže apoštolův, an dí[7]): „*Pokání čiňte, a pokřtěn budiž jeden každý z vás ve jmenu Ježíše Krista na odpuštění hříchův.*“

---

[1]) de pecc. merit. et remiss. 2. 4. [2]) Retract. 1. 15. [3]) Řím. 7. 7. [4]) Epist. l. 11. ep. 45. [5]) Jan 13. 10. [6]) 4 Král. 5. 1. [7]) Sk. ap. 2. 38.

OTÁZKA XLIV.

Jako vina, tak odpouští se i trest všech hříchů. *

Již pak na křtu svatém nejenom hříchy se odpouštějí, ale i všecky pokuty za hříchy a nepravosti Bůh dobrotivě promíjí. Neboť ačkoli všem svátostem jest to společné, že se v nich sděluje moc utrpení Kristova: přece však jenom o křtu pověděl Apoštol[1]), že v něm s Kristem spolu umíráme a spolu pohřbeni bývame; z čehož církev svatá vždycky vyrozumívala, že bez největší urážky této svátosti nemůže se státi, aby tomu, kdož křtem má býti obmyt, ukládaly se nějaké skutky pobožnosti, které známým slovem svatí Otcové nazývají skutky zadostiučinění. Aniž pak to, co tuto řečeno, odporuje obyčeji staré církve, která někdy Židům po křtu ukládala, aby se postili čtyřiceti dní po sobě jdoucích; neboť nařízení toto nevztahovalo se k zadostiučinění, nýbrž ti, kdož přijali křest svatý, byli takto napomenuti, aby z úcty před vznešenou svátostí po nějaký čas nepřetrženě odevzdali se na posty a modlitby.

* OTÁZKA XLV.

Pokřtěný neosvobozuje se od trestů světských. *

Ačkoli pak za jisto se míti musí, že se tresty hříchů při křtu promíjejí, avšak onoho druhu pokut, které pro těžký nějaký zločin ukládají soudové světští, nikdo nebývá zbaven, tak aby, kdo k smrti jest odsouzen, skrze křest osvobozen byl od trestu, kterýž zákonem ustanoven jest; ač by velice byla chvály hodna dobrotivá zbožnost těch vládců, kteří by i tento trest vinníkům prominuli a odpustili, aby skvěleji se zářila sláva Boží v jeho svátostech.

* OTÁZKA XLVI.

Na křtu odpouštějí se též pokuty, které se vytrpěti mají po tomto životě. *

Mimo to působí křest po tohoto života dokonání prominutí všech trestů, které jsou následky hříchu

[1]) Řím. 6. 3.

prvotného. Staloť se to zajisté pro zásluhu smrti Páně, že všech těchto věcí účastni býti můžeme. Na křtu pak, jak již svrchu praveno, s Kristem spolu umíráme. „Neboť," tak praví Apoštol[1]), *„poněvadž spolu vštípeni jsme ku podobenství smrti jeho, spolu i vzkříšení účastni budeme."*

* OTÁZKA XLVII.

Proč se křtem nenavracuje hned stav neporušené přirozenosti člověka? *

Kdyby pak někdo se tázal, proč hned po křtu i v tomto smrtelném životě nebýváme zbaveni vezdejších běd, a proč mocí svátostného obmytí nebýváme přenešeni k dokonalému onomu života spůsobu, v němžto postaven byl před hříchem Adam, první pokolení lidského otec: tož odpovíme, že se to hlavně ze dvou příčin stalo. První ta jest, že nám, kteří skrze křest s tělem Kristovým spojeni a jeho oudy učiněni jsme, neslušelo se uděliti větší nějaké hodnosti, než dáno jest samé hlavě naší. Když tedy Kristus Pán, který od narození svého měl plnost milosti a pravdy, přece křehkost přirozenosti lidské, kterouž na se vzal, neodložil dříve, až vytrpěl muky i smrt, a potom teprv z hrobu vstal k slávě života nesmrtelného: kdožby se divil, vida, že věřící, kteří na křtu svatém již přijali milost spravedlnosti nebeské, přece ještě zůstávají v těle křehkém, hynoucím, aby pro Krista mnoho prací a těžkostí podstoupivše a jednou po smrti opět do života povoláni byvše, za hodné potom byli uznáni, s Kristem požívati blaženosti věčné.

Druhá pak příčina, proč v nás po křtu zůstává slabost těla, nemoce, pocit bolestí, hnutí žádostivosti, ta jest, abychom jako pole a látku ctnosti měli, odkudž bychom jednou klidili hojnější ovoce slávy a bohatou odplatu. Neboť když myslí trpělivou všeliká života protivenství snášíme, a zlé žádosti srdce svého s pomocí Boží pod vládu rozumu podrobujeme: pevnou smíme chovati naději, jestliže jsme s Apoštolem[2]) do-

[1]) Řím. 6. 5. [2]) 2 Tim. 4. 7.

brý boj bojovali, běh dokonali, víru zachovali, že také uloženou korunu spravedlnosti dá nám v onen den Pán, spravedlivý soudce. Podobně vidíme, že naložil Pán se syny Israelskými, které sice vysvobodil ze služebnosti egyptské, potopiv Faraona i vojsko jeho v moři: avšak neuvedl jich hned do šťastné země zaslíbené, ale dříve je cvičil v mnohých a rozmanitých příhodách; a potom, když jim dal v moc zemi zaslíbenou, mnohé sice obyvatele její vyvrhl z otcovských sídel jejich, některých pak národův ponechal, kterých nemohli vyhubiti, aby takto vyvolenému národu nikdy nescházelo příležitosti, cvičiti se ve vojenské chrabrosti a zmužilosti.

K tomu přichází i to, že, kdyby na křtu svatém mimo dary nebeské, které duši zdobí, tělesná také dobrodiní se udílela: právem mohla by vzejíti pochybnost, že snad mnozí, přistupujíce ke křtu, spíše výhod vezdejšího života chtějí dosáhnouti, než zaslíbené budoucího života slávy; kdežto přece ne tyto klamné a nejisté věci, které[1]) se vidí, ale pravé a věčné statky, které se nevidí, mají býti vždycky předmětem snažení člověka křesťanského.

* OTÁZKA XLVIII.

Ve strastech tohoto života nenedostává se pokřtěným pravých radosti duchovních. *

Zatím však není spůsob tohoto vezdejšího života, ač jest strastí plný, přece prázden svých rozkoší a potěšení. Neboť což nám, kteří skrze křest jsme již v Krista vštípeni[2]) jako ratolesti, může býti radostnějšího aneb žádoucnějšího, než abychom, vezmouce kříž na ramena svá, jeho vůdce následovali, nedadouce se žádnými ani těžkostmi unaviti, ani nebezpečenstvími ustrašiti, abychom se vší pílí nespěchali[3]) k odplatě svrchovaného povolání Božího, chtějíce jedni korunu panenskou, jiní slávu učitelskou a kazatelskou, jiní palmu mučenickou, jiní jiných ctností přijíti od Pána odměnu? A těchto vzácných oznakův oslavy nedostaloby se nikomu, kdybychom

[1]) 2 Kor. 4. 18. [2]) Jan 15. 5. [3]) Fil. 3. 14.

dříve na bojišti strastiplného života vezdejšího byli se necvičili a v boji nepřemoženi nevytrvali.

* OTÁZKA II.

Čehož se člověku na křtu svatém uděluje mimo viny a trestu odpuštění? *

Ale abychom se vrátili opět k účinkům křtu, bude třeba vyložiti, že mocí této svátosti nejen od toho zlého, jež v pravdě za zlé největší pokládati jest, osvobozeni, ale i výbornými dary a milostmi hojně obdařeni býváme. Duše naše zajisté bývá naplněna milostí Boží, kterouž jsouce spravedlivými, a syny Božími učiněni, za dědice věčného spasení bývame také ustanoveni. Neboť psáno jest[1]): *„Kdo uvěří a pokřtěn bude, spasen bude;“* a Apoštol svědčí[2]), že církev očistěna jest obmytím vody skrze slovo života. Jest pak milosť, jakož to sněm Tridentský[3]) pod trestem vyobcování všem k věření ustanovil, nejen takovou, skrze níž se odpuštění hříchů působí, nébrž jest Božská jakosť v duši velnulá a jako skvělosť nějaká a světlo, kteréž všecky duší našich skvrny vyhlazuje a duše samy krásnější a skvělejší činí. Toto patrně vysvítá z písem svatých, když praví, že milosť Boží se rozlévá, a když ji závdavkem Ducha svatého po obyčeji svém nazývají.

* OTÁZKA L.

S milostí Boží, jež při křtu se vlévá, spojeny jsou ctnosti jako družky. *

K této pak milosti přidává se přešlechetné tovaryšstvo všech ctností, kteréž se v duši s milostí s hůry vlévají. Pročež když svatý Pavel k Titovi praví[4]): *„Spaseny nás učinil skrze obmytí druhého narození a obnovení Ducha svatého, kterého vylil na nás hojně skrze Ježíše Krista, Spasitele našeho.“* A svatý Augustin, vykládaje slova *„vylil hojně,“* praví[5]): *„totiž na odpuštění hříchův a v hojnosť ctností.“*

---

[1]) Mark. 16. 16. [2]) Efes. 5. 26. [3]) Sess. 6. de justif. c. 11. [4]) Tit. 3. 5. [5]) De Bapt. Parv. l. 26.

* OTÁZKA LI.

Skrze křest s Kristem v jedno tělo bývame spojeni. *

Dále také na křtu svatém ku Kristu jakožto hlavě bývame jako údové připojeni a sloučeni. Jako tedy od hlavy vychází moc, která jednotlivé části těla vede k řádnému odbývání jejich vlastních výkonů: tak též z plnosti Krista Pána vylévá se na všecky, kteří ospravedlněni bývají, Božská moc a milost, která nás schopny činí ku všem povinnostem křesťanské zbožnosti.

* OTÁZKA LII.

Čím to, že lidé, tolika ctnostmi na křtu obdařeni, tak váhaví jsou k pobožnosti. *

Nesmí se však nikomu zdáti podivné, jestliže, jsouce takovou hojností ctností nadáni a obdařeni, přece ne bez veliké nesnáze a práce zbožné a šlechetné skutky počínáme, aneb aspoň dokonáváme; neboť to nepřichází odtud, jakoby nám ctnosti, z nichž ty skutky vynikají, nebyly od Boha darovány, nýbrž, poněvadž po křtu přeprudký žádostivosti boj proti duchu ponechán jest; v kterémžto však zápasu nesluší se člověku křesťanu mysli tratiti ani umdlévati, když na dobrotivosť Boží spoléhajíce jistou kojiti se smíme nadějí, že každodenním v dobrých skutcích se cvičením všecko, co[1]) jest poctivé, co spravedlivé, co svaté, totéž i snadné a příjemné se ukáže. To rádi rozvažujme, to s veselou myslí činme, aby Bůh[2]) pokoje byl s námi.

* OTÁZKA LIII.

Na křtu svatém vtiskuje se nezrušitelné znamení. *

Mimo to na křtu označeni bývame znamením které z duše vymazati se nedá. O tom však není třeba na tomto místě šířeji mluviti, poněvadž se z toho, co svrchu řečeno jest, když se vůbec o svátostech jednalo, dosti mnoho, co na tento předmět se táhne, sem na toto místo přenesti může.

---

[1]) Fil. 4. 8. [2]) 2 Kor. 13. 12.

* OTÁZKA LIV.

Křest se nikdy opětovati nesmí. *

Ale poněvadž z moci a povahy tohoto znamení od církve vysloveno jest, že se svátosti křtu nižádným spůsobem nesmí po druhé udíleti: potřebí bude pastýřům duchovním o této věci věřící zhusta a bedlivě poučiti, aby někdy do bludů neupadli. Učít pak tomu Apoštol, an dí[1]): „*Jeden Pán, jedna víra, jeden křest.*“ Potom, když Římanův napomíná, aby umřevše skrze křest v Kristu se varovali, aby nepozbyli života, jejž od něho přijali, dokládaje[2]): „*že pak Kristus umřel hříchu, umřel jednou*“: to zdá se jasně znamenati, že, jako Kristus více umříti nemůže, tak i nám po druhé ve křtu umříti lze není. Proto také církev svatá víru v jeden křest zřejmě vyznává. Že pak toto učení velmi se srovnává i s přirozenou věci povahou i s rozumem, jde odtud, že křest jest jakési duchovní znovuzrození. Jako tedy mocí přirozenou jen jednou se rodíme a na svět přicházíme, a jak dí svatý Augustin[3]), „*do života matky nemožno jest opět se navrátiti: podobně i jedno jest duchovní znovuzrození, a křest se nikdy opětovati nesmí.*“

* OTÁZKA LV.

Ti nekřtí se podruhé, kterým se křest uděluje s jistou podmínkou. *

Nikdo pak se nedomnívej, že církev křest opětuje, když křtí někoho, o němž jest nejisto, byl-li dříve již křtěn, užívajíc při tom těchto slov: „*Jsi-li pokřtěn, nekřtím tě podruhé; nejsi-li však ještě pokřtěn, já tě křtím ve jmenu Otce, i Syna, i Ducha Svatého.*“ Tu zajisté říci náleží, že se ne bezbožně opětuje, nýbrž že svatě s připojením křest se uděluje.

* OTÁZKA LVI.

Křest s podmínkou nesmí se udíleti beze všeho rozdílu. *

V této věci třeba jest však duchovním pastýřům svědomitě šetřiti některých věcí, v kterých se skoro každého dne ne bez největší urážky svátosti hřeší. Neboť jsou mnozí, kteří se domnívají, že žádné nepravosti se dopustiti nemohou, když kohokoliv bez dlou-

[1]) Efes. 4. 5. [2]) Řím. 6. 10.

hého skoumání s onímno připojením pokŕtí; pročež když se k nim dítě přinese, za potřebné nic docela toho nepokládají, tázati se, zdali již dříve pokŕtěno bylo, ale hned jemu křtem přisluhují; ano i, ač s jistotou vědí, že doma křtu uděleno bylo, přece však, doplňujíce v chrámě slavnostné křtu obřady, nerozmýšlejí se svatý křest s připojením opětovati; což ovšem bez svatokrádeže učiniti nemohou a tím tu skvrnu na sebe uvalují, kterou svatých věcí spisovatelé nazývají nespůsobilostí (irregularitas). Neboť takový spůsob křtu podlé výroku Alexandra papeže[1]) jen při těch se připouští, o kterých po bedlivém věci zkoumání pochybnosť zůstává, zdaliž křest řádně přijali; jinak pak nikdy dovoleno není i s připojením křtu někomu podruhé uděleti.

OTÁZKA LVII.

Který jest poslední účinek, jehož se na křtu lidem dostává? *

I. Mimo vše ostatní, čeho na křtu docházíme, to jest jako poslední, k čemuž všecko ostatní zdá se směřovati, že totiž jednomu každému z nás otvírá přístup do nebe, jež nám dříve pro hřích zavřeno bylo. To však, co se v nás mocí křtu svatého působí, jasně poznati lze z toho, co se podlé svědectví svatých evangelií dálo při křtu Spasitelově. Neboť nebe se otevřelo a Duch Svatý se ukázal ve spůsobu holubice, sestupující na Krista Pána. Tím se vyznačuje, že pokŕtěným udělují se dary Ducha Svatého, a otvírá se jim brána nebeská; ne sice aby hned, jakž pokŕtěni jsou, ale aby jednou v čase více příhodném vešli do oné slávy, když všech strastí zbaveni, kteréž v onom blaženém životě místa míti nemohou, za život smrtelný dosáhnou nesmrtelnosti.

II. Tito jsou tedy účinkové křtu, o nichž, pokud se zřetel béře na moc svátosti, nelze pochybovati, že se jich rovně dostává každému; když však na to ohled vezmeme, s jakým kdo ducha rozpoložením a přípravou k přijetí té svátosti přistupuje, tu dokona vyznati musíme, že více nebo méně milosti nebeské a užitků přichází na jednoho kohosi, nežli na jiného.

[1]) c. 2. X. de bapt. III. 42.

OTÁZKA LVIII.

Jaká jest moc a užitek obřadů křestních? *

I. Zbývá ještě jasně a krátce vyložiti, co jest třeba přednesti o modlitbách, obyčejích a obřadech této svátosti. Neboť co Apoštol[1]) o daru jazyků připomenul, řka, že jest bez užitku, jestliže, co někdo mluví, věřící nerozumějí: totéž skoro říci se může o svatých obyčejích a obřadech. Tyto obraz a vypodobnění obsahují těch věcí, které se ve svátosti dějí. Když však věřící lid moci a významu těchto znamení nezná, nemůže se příliš velikého užitku od obřadů očekávati. Přičiňtež se tedy duchovní pastýři, aby jim věřící rozuměli, a pevného nabyli přesvědčení, že, byť i méně potřebny byly, přece co nejvíce si jich vážiti a v náležité úctě je míti mají.

II. K tomu nás vede i vážnost jejich ustanovitelů, kteříž beze všeho odporu byli svatí apoštolé, i účel, za kterým oni užívání obřadů zavedli. Jest zajisté na jevě, že se takto svátostí přisluhuje s větší nábožností a svatostí, že se jako před oči staví ony výborné a vznešené dary, jež v nich jsou obsaženy, a že se neskončená dobrodiní Boží věřícím hloubě vtisknou do duše.

* OTÁZKA LIX.

Kolikeré jsou obřady křtu? *

Všecky obřady a modlitby, jichž při udělování křtu církev užívá, na tři hlavy uvesti náleží, aby při jich vykládání od pastýřův jistý mohl zachováván býti pořádek, a co předneseno od nich bylo, to aby v paměti posluchačův snáze se podrželo. První tedy třída jest těch, které se konají prvé, než se přijde ku křtitelnici; druhá těch, když se přišlo ku křtitelnici, a třetí těch, které se přidávají po vykonaném křtu.

* OTÁZKA LX.

Kdy se voda ke křtu potřebná dle obecného obyčeje má světiti? *

Především tedy voda se musí připraviti, které se

[1]) 1 Kor. 14. 2.

užívati má při křestění. Světí se totiž voda křestní a přidává se olej tajemného pomazání. Není však dovoleno činiti to v každém čase, nýbrž po dávném zvyku očekávají se jisté slavnostné dny, které vším právem se mají za nejslavnější a nejsvětější; a v svatvečer těchto dnů světí se voda ke křtu svatému, jakož v staré církvi obyčejem bylo veleno, jen o těchto dnech udělovati křtu svatého, jestliže potřeba jinak činiti nekázala. Ale ačkoliv církev za tohoto času pro nebezpečenství obecného života neuznává za potřebné, tento obyčej podržeti: přece však svěcení vody křestné o oněchno slavných dnech Velikonočních a Svatodušních s největší zbožností ještě zachovává.

* OTÁZKA LXI.

Proč se křeštěnci nepouštějí hned do kostela? *

Po svěcení vody jiné obřady, které křest předcházejí, vyloženy budtež. Přinášejí totiž, aneb také přivádějí se ti, kdož mají býti křtěni, ku dveřím kostelním, ale dovnitř vstoupiti se jim naprosto zabraňuje, protože jsou nehodni, vejíti do domu Božího, dokud se sebe nesvrhli jho služebnosti nejbídnější, a úplně Kristu Pánu a jeho nejspravedlivější vládě se nezaslíbili.

* OTÁZKA LXII.

Proč se otázka, co žádají, křestěncům předkládá i poučení? *

Potom se jich kněz táže, co žádají od církve Boží. To poznav nejprvé je poučuje o učení víry křesťanské, kterou na křtu mají vyznávati, což se děje podlé katechismu. Že pak tento poučování spůsob z rozkazu Pána a Spasitele pochází, nemůže nikdo pochybovati, an Kristus apoštolům rozkázal[1]): *„Jdouce po všem světě učte všecky národy, křtíce je ve jmenu Otce, i Syna, i Ducha Svatého, učíce je zachovávati všecko, což jsem koli přikázal vám.“* Z toho lze poznati, že se křest nemá udíleti, dokavadž se nevyložily alespoň nejpřednější články našeho náboženství.

[1]) Mat. 28. 19.

* OTÁZKA LXIII.

Jak se mají, dle starého církve zřízení, vyučovati neumělí? *

K snadnějšímu vyučování složen jest katechismus z mnoha otázek. Jestliže tedy ten, jenž se vyučuje, jest věku dospělého, na otázky, které se mu činí, sám o sobě odpovídá; pakli to nemluvně jest, kmotr místo něho řádně odpovídá a slavný slib činí.

* OTÁZKA LXIV.

K čemu jest zaklínání (exorcismus)? *

Po tom následuje zaklínání, kteréž se koná svatými a nábožnými slovy a modlitbami k tomu cíli, aby ďábel byl zapuzen a jeho moc zlomena a seslabena.

* OTÁZKA LXV.

Proč se křestěnci do úst sůl dává? *

Po zaklínání následují jiné obřady, z nichž některé, jsouce tajemné, zvláštní a vznešený význam mají. Tak když sůl se vpouští do úst tomu, kdož se ke křtu přináší, má to vyznamenávati, že obdrží učení víry a dar milosti, aby od shniloby hříchů osvobozen, poznal chutnost dobrých skutků a v pokrmu moudrosti Boží potěšení nalézal.

* OTÁZKA LXVI.

Co znamená znamení kříže na více oudech těla činěné? *

Mimo to znamením kříže se poznamenává čelo, oči, prsa, ramena a uši; a tím vším se dává na jevo, že ve svátosti křtu se smyslové křestěnce otvírají a posilňují, aby mohl Boha přijíti, jeho přikázaní poznati a zachovávati.

* OTÁZKA LXVII.

Proč uši a chřípě slinou se potírají? *

Pak se mu slinou potírají chřípě a uši, a hned na to ke křtu se připouští, aby, jako onen slepý v evangelii[1]), jemuž Pán blátem oči pomazav velel umyti se vodou v Siloe, tím zraku nabyl: tak i nám bylo naznačeno, že moc svatého obmytí ta jest, aby duši přineslo světla k poznání pravdy nebeské.

[1]) Jan 9. 6. sq.

* OTÁZKA LXVIII.

Co znamená odříkání se satanáše, které vyslovuje křestěnec spolu s vyznáním víry? *

Potom přistupují ku křtitelnici a tam jiné opět odbývají se obřady a obyčeje, z nichž lze poznati obsah náboženství křesťanského. Kněz totiž trojí učiniv otázku, táže se toho, jenž má býti křtěn[1]): „*Odříkáš-li se satanáše, i všech skutků jeho, i vší pýchy jeho?*“ On pak aneb v jeho jmenu kmotr, na každou otázku jednotlivě odpovídá: „*Odříkám.*“ Kdo tedy úmysl má Kristu Pánu se zapsati, především svatě a svědomitě musí slíbiti, že ďáblu i světu výhost dává, a že žádné nikdy doby stávati nebude, v kterézby jich obou, jakožto nepřátel nejhnusnějších, v ošklivosti neměl.

Potom, již u samé křtitelnice stoje, otázán bývá od kněze těmito slovy: „*Věříš-li v Boha Otce všemohoucího?*“ načež odpovídá: „*Věřím.*“ A tak potom i o ostatních článcích víry jsa tázán, víru svou slavně a nábožně vyznává. A v tomto dvojím slibu, jakž patrno, složen jest celý obsah i učení zákona křesťanského.

* OTÁZKA LXIX.

Proč jest třeba tázati se toho, jenž má býti již křtěn, chce-li pokřtěn býti? *

Když pak již má křtem přisluhovati, táže se ještě kněz křestěnce: Zdaliž pokřtěn býti chce? a když buď sám, aneb jest-li nemluvně, jeho jmenem kmotr přisvědčí, hned jej obmývá vodou spasitelnou ve jmenu Otce, i Syna, i Ducha svatého. Jako zajisté člověk ze své dobré vůle hada uposlechnuv spravedlivě byl zatracen: tak nechce Pán do počtu svých bojovníků přijímati, než kdo dobrovolně se mu zapsati chtěl, aby z vlastní vůle jsa poslušen rozkazů Božích, dosáhl spasení věčného.

* OTÁZKA LXX.

Proč se hlava pokřtěného hned maže křížmem? *

Když pak křest již jest vykonán, kněz pomaže pokřtěného křížmem na temeni hlavy, na znamení, že od toho dne s Kristem hlavou spojen jest jakožto oud, a že v jeho tělo jest vštípen, a za tou příčinou že se

nazývá křesťanem podlé Krista, jako Kristus (Pomazaný) od křížma. Co však křížmo vyznamenává, to, jak dí svatý Ambrož[1]), snadno poznati lze z toho, co se při tom kněz modlí.

* OTÁZKA LXXI.

Co znamená bílé roucho neb bílý šáteček, jenž se pokřtěnému podává? *

Pak pokrývá kněz pokřtěného rouchem bílým, říkaje při tom: „*Přijmi na sebe roucho bílé, kteréž neposkvrněné donesiž před trůn Pána našeho Ježíše Krista, abys došel života věčného.*“ Dětem pak, jež oděvu neužívají, dává se těmi samými slovy bílý šáteček. Znamená pak dle učení svatých Otců tento obřad i slávu vzkříšení, k níž se skrze křest rodíme, i skvělosť a slíčnosť, kterou duše ode skvrn hříchů obmytá, na křtu bývá okrášlena, i nevinnosť a čistotu, kterou má pokřtěný zachovávati po celý život svůj.

* OTÁZKA LXXII.

Jaký jest význam hořící svíčky, kterou pokřtěný v ruce drží? *

Potom dává se mu do ruky hořící svíce na znamení, že víru láskou roznícenou, kterou na křtu přijal, horlivostí v dobrých skutcích má vždycky chovati a rozhojňovati.

* OTÁZKA LXXIII.

Proč a jaké jmeno má se dávati pokřtěným? *

Naposledy také jmeno se dává pokřtěnému, kteréž bráti sluší od někoho, jenž pro výtečnou ducha nábožnosť a Bohu oddanosť povznesen jest do počtu svatých. Tot jistě k tomu přispěje, že každý podobností jmena povzbuzen bývá k následování ctnosti a svatosti, a mimo to toho, jehož chce následovati, i modlitbou prosí, doufaje, že mu bude přímluvčím k zachování blaha jak duchovního tak tělesného. Pročež pokárání zasluhují, kteří jmena pohanův a zvláště takových lidí, kteří ze všech byli nejbezbožnější, tak pilně

[1]) De sacram. 2. 7. a 3.

vyhledávají a dětem dávají, z čehož poznati lze, jak vysoce cení snahu po dokonalosti křesťanské, když se z památky lidí nešlechetných tak velice radují, že chtějí aby v uši věřících se všech stran zaznívala takováto jmena bezbožná.

* OTÁZKA LXXVI.

Úhrn toho, co o tajemstvích křtu bylo řečeno. *

Když duchovní pastýři o svátosti křtu toto všecko vyložili, tehdy zdá se, že se ničeho neopominulo, co by k poznání tomuto bylo velmi potřebné. Neboť se vysvětlilo, co samo jmeno křtu znamená, co jest jeho přirozenosť a podstata, a z kterých částek sestává. Povědělo se, od koho jest ustanoven, kdo jsou přisluhovatelé potřební k udělování této svátosti, a kdo se jako vychovatelé ke křtu berou, aby opatrovali slabosť pokřtěného. Vyloženo také, komu se křtu uděluje, a jak tito povinni jsou na duchu býti uspořádáni; která jest moc a které účinky křtu. Naposledy pak, které obyčeje a obřady se zachovávají, dosti obšírně bylo vyloženo, pokud toho vytknutý cíl požadoval. Toto všecko vynasnaží se duchovní hlavně za tou příčinou přednášeti, aby věřící ustavičně podrželi na mysli a na starosti, aby v těch věcech, jež na křtu svatě a nábožně zaslíbili, věrnosť zachovali, vedouce život takový, jaký se srovnává s nejsvětějším vyznáváním jmena křesťanského.

HLAVA III.

O svátosti biřmování.

* OTÁZKA I.

Proč za těchto dob obzvláště jest potřebí vykládati moc svatého biřmování? *

I. Bylo-li kdy třeba pilnosti duchovních pastýřů při vykládání svátosti biřmování, jest zajisté potřebí nyní tuto svátosť co nejjasněji vysvětlovati, protože se

v svaté církvi Boží od mnohých docela zanedbává, a jen velmi málo jest těch, kteří by, jakž by měli, snažili se vážiti odtud ovoce milosti Boží.

II. Pročež i o dnech Svatodušních, kdy se tato svátosť obzvláště uděluje, i o jiných dnech, když se to podlé uznání duchovního s prospěchem státi může, mají se věřící poučovati o povaze této svátosti, o její moci a důstojnosti, aby porozuměli, že nejenom nemá se zanedbávati, alebrž s největší nábožností a bohabojností přijímati, aby jejich vlastní vinou, a o jejich největší škodě se na nich neukázalo, že jim toto Božské dobrodiní nadarmo bylo podáváno.

* OTÁZKA II.

Proč církev tuto svátosť nazvala biřmováním? *

Ale aby se počátek učinil od jmena, budiž pověděno, že biřmováním proto od církve nazývá se tato svátosť, poněvadž pokřtěný, když od biskupa svatým křížmem pomazáván bývá, a svátostná ona slova se přidávají: „*Znamenám tě znamením kříže a posilňuji tě křížmem spasení ve jmenu Otce, i Syna, i Ducha Svatého,*“ jestliže věc jiná působnosti svátosti nepřekáží, silou nové ctnosti silnějším, ano i dokonalým bojovníkem Kristovým býti počíná.

* OTÁZKA III.

Biřmování jest pravá svátosť Nového Zákona. *

Biřmování církev katolická vždycky uznávala za pravou a zvláštní svátosť, jakož to Melchiades[1]) papež a více jiných a to nejsvětějších a nejdávnějších papežů zřejmě dosvědčují. Tak svatý Klement[2]) učení této pravdy vážnějším výrokem nemohl dotvrditi, nebo praví: „*Všem pospíchati jest bez váhání, aby se znovu zrodili Bohu a pak poznamenáni byli od biskupa, to jest, aby přijali sedmerou milosť Ducha Svatého, poněvadž jinak dokonalým křesťanem nikterak býti nemůže ten, kdož nejsa nevyhnutelností přinucen, nýbrž svou vinou a vůlí tuto svátosť opominul, jakž jsme to přijali*

[1]) epist. ad episcop. Hispan. [2]) ep. 4. ad Julian.

od svatého Petra, jak z rozkazu Páně učili i ostatní apoštolé." Tétéž víry svým učením dotvrdili, jakož z jejich vynešení lze poznati, římští papežové Urban, Fabian, Eusebius, kteří jsouce téhož Ducha Svatého plni, krev svou pro Krista vylili.

* OTÁZKA IV.

Svatí učitelé církve, kteří se o této svátosti zmiňují. *

K tomu přicházejí souhlasící svědectví svatých Otců, z nichž Dionys Areopagita[1]) biskup Athénský, mluvě o tom, jakým způsobem se tento svatý olej připravovati a jak se jeho užívati má, takto dí: „*Pokřtěného kněží v přiměřené roucho čistoty oblekou a k biskupovi vedou; tento pak posvěceným, ano božským olejem pokřtěného poznamenav, přesvatého společenství jej činí účastným.*" Podobně Eusebius[2]), biskup Caesarejský, takovou váhu klade na tuto svátosť, že se nerozmýšlel praviti, že kacíř Novatus nemohl přijíti Ducha Svatého, protože, byv pokřtěn v těžké nemoci, znamením svatého křížma nebyl znamenán. Ale nejjasnější o této věci svědectví máme od svatého Ambrože v knize, kterou nadepsal o těch, kteří posvěcení dosahují[3]), a od svatého Augustina v knihách[4]), které vydal proti listům Donatovce Petiliana; kteřížto oba pravosť této svátosti za věc nade vší pochybnosť jistou pokládali, že ji i z výroků písma svatého dokazovali a dotvrzovali. Pročež onen slova svatého Pavla[5]): „*Nezarmucujte Ducha Božího, kterým znamenáni jste,*" tento pak, co v žalmu se čte[6]): „*Jako masť na hlavě, která sstupuje na bradu Aronovu,*" jakož i výpověď téhož Apoštola[7]): „*Láska Boží rozlita jest v srdcích našich skrze Ducha Svatého, který dán jest nám,*" uvozují jakožto výroky, které se k svátosti biřmování vztahují.

* OTÁZKA V.

Jak poznáváme rozdílnosť svátostí, křtu a biřmování? *

Ačkoliv Melchiades papež[8]) praví, že křest s biřmováním jest převelmi spojen, nicméně však nesmí se

[1]) De eccles. hier. c. 2. [2]) srov. Hist. eccl. lib. 6. 43. [3]) cap. 7. et lib. 3. de sacram. c. 2. [4]) lib. 2. 104. [5]) Efes. 4. 30. [6]) Žalm. 132. 2. [7]) Řím 5. 5. [8]) ep. ad episc. Hispan. in med.

to považovati za jednu a touž, nýbrž za dvě od sebe daleko rozdílné svátosti. Jestiť povědomo, kterak rozličnost milosti, které se ve svátostech uděluje, a rozdílnost věci viditelné, kteráž milost samu naznačuje, činí, že také rozličné a od sebe rozdílné svátosti jsou. Když tedy milostí křtu lidé se k novému životu rodí, ve svátosti biřmování pak ti, kdož znovuzrozeni jsou, muži se stávají, a vyprázdnilo se, což bylo dětinského[1]): tož dostatečně se pozná, že, jak velice se v přirozeném životě zplození liší od vzrůstu, tak veliký jest rozdíl mezi křtem, jenž působí znovuzrození, a mezi biřmováním, jehož působením věřící prospívají a dokonalé síly ducha nabývají. Mimo to, poněvadž stanoviti náleží nový a a rozdílný spůsob svátosti, když duše v novou nějakou obtíži vbíhá: snadno jest nahlédnouti, že, jako jest milosti křtu duši zapotřebí k nabytí víry, tak i k největšímu to slouží prospěchu, bývají-li věřící jinou milostí na duchu posilněni, aby se od vyznávání pravé víry nedali odstrašiti žádným nebezpečenstvím neb strachem před tresty, mukami i smrtí. A když se toto působí svatým křižmem při biřmování, zřejmě z toho vysvítá, že jest této svátosti povaha ode křtu rozdílná. Pročež Melchiades papež v listu svém k biskupům španělským[2]) rozdílnost obou svátostí určitými slovy vytýká, takto píše: „*Na křtu člověk se přijímá do služby vojenské, a v biřmování bývá ozbrojen k boji. Obmytím křtu uděluje Duch Svatý hojnost v nevinnosti, v biřmování pak podává dokonalost v milosti. Na křtu znovu se rodíme k životu, po křtu posilněni bývame k boji. Na křtu bývame obmyti, po křtu síly nabýváme. Znovuzrození samo o sobě k spasení vede pokřtěné v pokoji, biřmování připravuje a ozbrojuje k zápasům.*“ Toto jest nejen od jiných sněmů vysloveno, ale obzvláště také od sněmu Tridentského utvrzeno, takže se o tom ani jinak smýšleti ani pochybovati nesmí.

* OTÁZKA VI.

Kdo svátosti biřmování jest ustanovitel? *

I. Poněvadž však dříve se vyložilo, jak jest za-

[1]) 1 Kor. 13. 11. [2]) in ead. ep

potřebí vůbec při každé svátosti ukázati, od koho původ svůj vzaly: totéž i při biřmování státi se musí, aby věřící svatostí této svátosti tím více byli dojati.

II. Tedy náleží pastýřům duchovním vyložiti, že Kristus Pán nejen té svátosti jest původce, nýbrž že, dle svědectví svatého Fabiana[1]), biskupa římského, i užívání křížma ustanovil i slova, kterých při udělování jejím církev katolická užívá. To bude též snadno dokázati těm, kteří biřmování za svátost uznávají; ježto všecka svatá tajemství síly lidské přirozenosti přesahují, a tedy od nikoho jiného, než jedině od Boha ustanoveny býti nemohou.

Již pak třeba jest mluviti o částkách této svátosti, a sice především o její hmotnosti.

* OTÁZKA VII.

Co jest hmotností tohoto posvátného tajemství? *

Tu pak nazývá se křížmo, kterýmžto jmenem, jež od Řekův přijali, světští spisovatelé každý sice druh masti vyznačují, avšak kdož o věcech svatých psali, podlé všeobecného mluvení obyčeje obrátili slovo to na onu toliko mast, kteráž se z oleje a balzámu slavným svěcením od biskupa připravuje. Odtud dvě věci tělesné, jsouce smíšené, činí hmotnost biřmování; a toto složení rozličných věcí nejenom mnohonásobnou Ducha Svatého milost naznačuje, jež se biřmovaným udílí, nýbrž i vznešenost té svátosti tím patrně ukazuje. Že pak to jest hmotností této svátosti, tomu církev svatá a sněmové[2]) vždycky učili, i svatý Dionys[3]) a přemnozí jiní velevážení Otcové dokládají, obzvláště pak Fabian papež[4]), kterýž dosvědčuje, že apoštolé připravování křížma od Pána přijali a nám zůstavili.

* OTÁZKA VIII.

Co olej v hmotnosti biřmování znamená? *

Zajisté žádná jiná hmotnost nad hmotnost křížma příhodnější býti nemohla k naznačení toho, co se v

[1]) Epist. 2. ad Episc. Orient. [2]) Concil. Laodic. c. 48; Carthagin. 2. c. 3. [3]) Eccles. Hier. c. 4. [4]) Fabian. in ead. ep.

této svátosti působí. Neboť olej, jenž tučný jest a z přirozenosti své kane a se roztéká, znamená plnost milosti, která skrze Ducha Svatého od Krista hlavy stéká a se rozlévá na jiné, *„jako mast*[1]*, která sstupuje na bradu Aronovu, až na kraj roucha jeho,“* neboť *„pomazal*[2]*) jej Bůh olejem radosti nad spoluoučastníky jeho,“* a *„z plnosti*[3]*) jeho vzali jsme my všickni.“*

OTÁZKA IX.

Co balzám, oleji přidaný, zde znamená? *

Balzám pak, jehož vůně jest nejlíbeznější, co jiného znamená, než že věřící, když se skrze svátost biřmování zdokonalují, všech ctností líbeznost takovou ze sebe vydávají, že mohou říci s Apoštolem[4]): *„Kristova dobrá vůně jsme Bohu.“* Má mimo to balzám tu moc, že, cokoliv jím bylo potřeno, shniloby nepřipouští; a i toto vidí se býti velmi příhodným k naznačení účinků této svátosti, anoť jest vědomo, že duše věřících, jsouce nebeskou milostí, jež v biřmování se udílí, opatřeny, nákazy hříchů snadno uhájiti se dají.

* OTÁZKA X.

Proč musí křížmo svěceno býti od biskupa? *

Světí se pak křížmo při slavných obřadech od biskupa; neboť že tak tomu Spasitel náš při poslední večeři učil, když apoštolům způsob připravovati křížmo odporoučel, o tom zprávu dává Fabian papež, svatostí a mučenickou slávou velice znamenitý; ačkoli, proč se tak díti musí, z rozumu dá se také ukázati. A zajisté při mnohých jiných svátostech Kristus tak jejich hmotnost ustanovil, že jí i svatosti udělil. Nebo když vece[5]): *„Nenarodí li se kdo z vody a z Ducha Svatého, nemůže vjíti do království nebeského,“* nechtěl jen, aby voda živlem obmytí byla, nýbrž, jsa sám vodou pokřtěn, učinil, aby měla napotom voda moc posvěcující. Proto praví svatý Chrysostom[6]): *„Voda křestní nemohla by smývati hříchy věřících, kdyby do-*

[1]) Žalm. 132. 2, 3. [2]) Žalm. 44. 8. [3]) Jan 1. 16. [4]) 2 Kor. 2. 15. [5]) Jan 3. 5. [6]) hom. 4. in Matt.

tknutím těla Páně nebyla posvěcena.“ Poněvadž tedy Pán tuto hmotnosť svátosti biřmování svým vlastním užíváním a dotknutím neposvětil, jest zapotřebí, aby posvěcena byla svatými a obřadnými modlitbami; aniž pak toto svěcení jinému může přináležeti, než biskupovi, jenž této svátosti řádným rozdavačem ustanoven jest.

* OTÁZKA XI.

Co jest této svátosti spůsoba? *

Potom třeba bude vysvětliti druhou část, z které se svátosť skládá, totiž spůsobu a slova, jichž se při svatém mazání užívá; i mají se věřící napomenouti, aby přijímajíce tuto svátosť, obzvláště tehdy, když je pronášeti slyší, v mysli své vzbudili nábožnosť, víru a lásku, aby nic v nich nebylo milosti Boží na překážku.

Jest pak spůsoba té svátosti v těchto slovech uzavřena: *Znamenám tě znamením kříže a posiluji tě křížmem spasení ve jmenu Otce, i Syna, i Ducha Svatého.* Že tomu tak, snadno lze dokázati, když také rozumem pravdu toho skoumáme. Má zajisté spůsoba svátosti v sobě obsahovati všecko to, co přirozenosť a podstatu svátosti samé vysvětluje.

* OTÁZKA XII.

Že tato jest pravá spůsoba svátosti, jak se dokáže? *

I. Na tři pak věci při biřmování musí se nejvíce pozor dáti: na Božskou moc, jež ve svátosti jakožto hlavní příčina působí; pak na posilnění mysli a ducha, kteréhož se skrze svaté mazání věřícím k spasení dostává; potom na znamení, jímž bývá poznamenán ten, jenž vstoupiti má v zápas vojenstva křesťanského. První tedy zřejmě vyslovuje se slovy, jež na posledním místě položena jsou: „*Ve jmenu Otce, i Syna, i Ducha Svatého;*“ druhé pak slovy, jež u prostřed jsou: „*posiluji tě křížmem spasení;*“ třetí konečně slovy, která na začátku spůsoby položena jsou: „*Znamenám tě znamením kříže.*“

II. Ostatně i kdyby se to rozumem nedalo dokázati, že tato jest té svátosti pravá a úplná spůsoba,

svědectví církve katolické, která vždycky takto vyučovala, nedopouští nějaké o té věci miti pochybnosti.

* OTÁZKA XIII.

Kdo jest řádný svátosti biřmování udělovatel? *

Dále má učiti duchovní správce, komu hlavně svěřeno jest přisluhování touto svátostí. Neboť poněvadž jsou mnozí, kteří, jak dí prorok, běhají, aniž by byli posíláni[1]), zapotřebí jest vyložiti, kdo jsou praví a řádní udělovatelé, aby věřící lid mohl dojíti svátosti a milosti biřmování. Že pak jediné biskup má řádnou moc uděleti této svátosti, dokazují písma svatá. Neboť čteme ve Skutcích apoštolských[2]), když Samaří přijalo slovo Boží, že k nim posláni byli Petr a Jan, kteří se modlili nad nimi, aby přijali Ducha Svatého; neboť ještě na žádného z nich nebyl sstoupil Duch Svatý, protože byli jenom pokřtěni. Na tomto místě lze viděti, že ten, který křtil, neměl žádné moci biřmovati, protože toliko byl jáhnem; ale že úřad onen zadržán byl vyšším služebníkům, to jest apoštolům. Ano všude, kde písmo svaté o této svátosti zmínku činí, totéž pozorovati můžeme.

Aniž pak se nedostává na důkaz této věci nejjasnějších svědectví svatých Otců a papežů, Urbana, Eusebia, Damasa, Innocentia, Lva, jakožto z jejich vynešení jest patrno. A svatý Augustin[3]) velmi stěžuje si na převrácený obyčej Egyptských a Alexandrinských, jejichžto kněží se odvažovali svátostí biřmování posluhovati.

A že právem se tak ustanovilo, aby tento úřad vznesen byl na biskupy, mohou pastýři objasniti tímto podobenstvím. Jako zajisté při stavění domů řemeslníci sice, kteří jsou nižší dělníci, kámen, vápno, dříví a ostatní potřeby připravují a skládají, ale vedení a dokonání díla pozůstaveno jest staviteli: podobně jest zapotřebí, aby touto svátostí, kterouž se takřka duchovní stavení dokonává, nikdo jiný nepřisluhoval, než nejvyšší kněží.

---

[1]) Jerem. 23. 21. [2]) Sk. Ap. 8. 14. [3]) Aug. in Quaest. vet. et nov. test. p. 1. qu. 101.

* OTÁZKA XIV.

Proč se k biřmování kmotři berou, a v jakou se tu vchází příbuznost? *

Béře se také kmotr, jakož se to děje i při křtu, o čemž již řeč byla. Neboť jestliže ti, kdož se na šermířské potýkání oddávají, potřebují někoho, jehož uměním a radou by se cvičili, jakými body a útoky by mohli odolati protivníku, sami zůstávajíce bez úrazu: čím více budou míti věřící vůdce a rádce zapotřebí, když jsouce svátostí biřmování jako zbrojí nejpevnější kryti a chráněni, vstupují v zápas duchovní, jemužto za cíl a odměnu položeno jest spasení věčné. Dobře tedy při udílení této svátosti bráti sluší také kmotry, s nimiž biřmovanec vchází v totéž příbuzenství duchovní, kteréž řádnému manželskému sňatku na překážce jest, jak jsme dříve učili, když řeč byla o kmotrech, jichž se při křtu užívá.

* OTÁZKA XV.

Svátosť biřmování není sice nevyhnutelně potřebná, nemá se však opominouti. *

Ale poněvadž často se přihází, že věřící v přijímání této svátosti buďto s překvapným spěchem, aneb s rozpásanou jakousi nedbalostí a vahavostí sobě počínají (neboť o těch, kteří v bezbožnosti tak hluboko klesli, že touto svátostí povrhovati a pohrdati se opovažují, nebudiž ani řeči mařeno): proto náleží duchovním pastýřům vyložiti také, kdo, v kterém věku a s jakou nábožnou přípravou opatřeni býti mají ti, jimž se má podati svátosť biřmování. A to budiž především předloženo, že tato svátosť není tak nevyhnutelně potřebna, aby bez ní člověk nemohl býti spasen. Ačkoliv však tak potřebná není, přece nikdo jí nemá obmeškati, nýbrž vystříhati jest se každému co nejvíce, aby se ve věci tak svaté a velebné, v níž se nám tak hojně milostí Božích uděluje, nějaké nedbalosti nedopustil. Neboť, co Bůh všem vůbec ustanovil k posvěcení, toho mají také všickni s největší horlivostí vyhledávati.

* OTÁZKA XVI.

Důkaz, že svátosť biřmování každý má přijati. *

Avšak svatý Lukáš, an vypisuje ono zázračné Ducha Svatého vylití, takto vece[1]): „*A stal se rychle zvuk s nebe jako přicházejícího větru silného, a naplnil celý dům*“ a nemnoho dále dí: „*A naplněni jsou všickni Duchem Svatým.*“ Poněvadž pak dům onen nesl v sobě obraz a podobenství církve svaté, lze jest ze slov těch poznati, že na všecky věřící vztahuje se svátosť biřmování, jejíž počátek od onoho dne se odvozuje.

Ale tomu i z přirozenosti svátosti samé snadno se vyrozumí; nebo ti mají svatým křížmem býti posilněni, kteří duchovního vzrůstu mají zapotřebí, a k dokonalému stavu náboženství křesťanského mají přijíti. Ale toho jest jednomu každému na nejvýše třeba; neboť jako příroda sama k tomu směřuje, aby, kdo se narodí, rostli a k dokonalému věku dospěli, byť i mnohdy toho, čemuž chce, docela nedosáhla: tak i společná všech lidí máti, církev katolická, vroucně si přeje, aby na těch, které na křtu znovu zrodila, vzor člověka křesťana dokonale se vyvinul. Poněvadž však toto se stává ve svátosti tajemného mazání, patrno, že tato na všecky věřící rovně se vztahuje.

* OTÁZKA XVII.

V kterém věku mají se křesťané připouštěti k této svátosti? *

Zde náleží to na zřeteli míti, že po křtu svatém může se každému uděliti svátosti biřmování, ale že s menším stává se to prospěchem, dokavadž dítky nenabyly rozumu. Pročež vidí-li se za potřebné, aby se nečekalo na rok dvanáctý, velepříslušno jest, až k sedmému alespoň roku odložiti tuto svátosť. Neboť biřmování není tak k dosažení spasení ustanoveno, jako k tomu, abychom se jeho mocností co nejlépe opatřeni a ozbrojeni nalezli, když by nám pro víru Kristovu bojovati bylo; a k tomuto boji zajisté nikdo nebude dětí, které rozumu ještě neužívají, za schopné pokládati.

---

[1]) Sk. ap. 2. 2.

* OTÁZKA XVIII.

Jak se ti, kdo věkem jsou již dospělejší, k této svátosti mají připraviti? *

Z toho tedy následuje, že ti, kdo ve věku již dospělém biřmováni býti mají, chtějí-li milosti a darů této svátosti státi se účastnými, nejenom věrou a nábožností naplněni býti, ale i všech těžších hříchů, jichžto se dopustili, ze srdce litovati musí. V té věci mají se vésti k tomu, aby dříve z hříchů se vyzpovídali, a povzbuzením duchovního roznítili se k půstu a k vykonávání jiných skutkův nábožných; tak též má se hleděti k obnovení onoho chvalitebného obyčeje staré církve, aby věřící ne jinak nežli lační tuto svátost přijímali. A k tomu věřící přivesti nebude zajisté těžko, když o darech této svátosti a zázračných účincích nabudou vědomosti.

* OTÁZKA XIX.

Které jsou účinky biřmování?

Budou tedy učiti duchovní pastýři, že biřmování má s ostatními svátostmi to společné, že uděluje nové milosti, jestliže se se strany přijímajícího naproti nestaví nějaká překážka. Neboť, jakož bylo dokázáno, jsou tato svatá a tajemná znamení té povahy, že milost naznačují a spůsobují; z čehož následuje, že i hříchy zhlazuje a odpouští, poněvadž si milosti Boží pospolu s hříchem ani představiti nemůžeme.

Ale mimo to, co s jinými má společné, přičítá se biřmování především to obzvláštně, že milost křtu dokonalou činí. Neboť kteří na křtu se stali křesťany, ti, jako nemluvňátka nyní zrozená, mají ještě útlost a jakousi slabost do sebe; ale svátostí křížma stávají se mohútnějšími proti všelikým útokům těla, světa a ďábla, a jejich mysl dokona se utvrzuje ve víře, aby vyznávali a oslavovali jmeno Pána našeho Ježíše Krista; z kteréhož účinku že i jmeno dáno svátosti této, nikdo v pochybnost bráti nebude.[6])

* OTÁZKA XX.

Slovo biřmování odkud jest vzato. *

Nepochází zajisté, jakž někteří neméně z nevědomosti nežli z bezbožnosti si smyslili, jmeno biřmování

odtud, že prý druhdy ti, kteří jako děti byli pokřtěni, když dorostli, bývali vedeni před biskupa„ aby osvědčili víru křesťanskou, kterou na křtu přijali, tak že by biřmování ničím se nerozeznávalo od katechése; o takovém obyčeji však žádné platné svědectví uvesti se nedá. Ale od toho dáno jest jmeno věci, že mocí této svátosti Bůh v nás posiluje to, co na křtu působiti počal, a tak nás k dokonalé stálosti a ryzosti křesťanské přivozuje. A nejen utvrzuje, ale i rozhojňuje to v nás, jakž o tom svědčí Melchiades takto[1]): „*Duch Svatý, který na vody křestní sestoupil spasitelným snížením, na křtu uděluje plnosti k nevinnosti, v biřmování vzrůst dává k milosti.*“ Potom nejen rozhojňuje, ale rozhojňuje spůsobem jakýmsi zázračným. Toto velmi krásně naznačilo a vyjádřilo písmo obrazem oděvu; neboť mluvě o této svátosti, praví Spasitel náš[2]): „*Zůstaňte v městě, dokud nebudete oblečeni mocí s výsosti.*“

* OTÁZKA XXI.

Moc biřmování vysvětluje se z toho, co se s apoštoly dělo. *

Budou-li pak duchovní pastýři chtíti Božské této svátosti působení vypsati (že pak to k rozmnožení mysli věřících převelikou moc míti bude, o tom nelze pochybovati), dostačí vyložiti, co na samých apoštolech se ukázalo. Oni zajisté před utrpením aneb i v čas samého utrpení tak byli slabí a malomyslní, že, když Pán byl jat, hned na outěk se dali; a Petr, jenž ustanoven byl za skálu a základ církve, a největší vytrvalosť a vznešené mysli velikosť na jevo dával, hlasem jediné ženy jsa ustrašen, ne jednou neb dvakrát, ale třikráte zapřel, že není učeníkem Krista Ježíše; a po z mrtvých vstání Páně pro strach před Židy všickni v domě zavřeni se drželi. Ale na den Letnic takovou Ducha Svatého mocí všickni byli naplněni, že, když evangelium, které jim odevzdáno jest, nejen v krajích židovských, ale po všem světě bez bázně a svobodně rozhlašovali, nic sobě za větší štěstí nekladli, než že za „*hodny*“ byli uznáni[3]), aby „*pro jmeno Kristovo snášeli potupu,*“ okovy, muky a kříže.

[1]) Ep. ad Epise. Hisp. [2]) Luk. 24. 49. [3]) Sk. ap. 5. 41.

* OTÁZKA XXII.

Biřmování vtiskuje nezrušitelné znamení a nemůže se opětovati. *

Má biřmování mimo to tu moc do sebe, že znamení duši vtiskuje; což příčinou jest, že se žádným spůsobem nikdy nesmí opětovati, jakž to již dříve při křtu se podotklo, a později při svátosti svěcení kněžstva šířeji se vyloží.

Toto všecko bude-li se věřícím často a bedlivě vykládati, nemůže jinak býti, než že poznavše této svátosti vznešenost a užitečnost, s největší pílí se přičiní, aby ji horlivě a svatě přijali. A nyní ještě zbývá něco v krátkosti povědĕti o obyčejích a obřadech, kterých církev katolická při udělování této svátosti užívá; a že výklad jich k velikému bude užitku, snadno poznají pastýřové duchovní, když se rozpomenou na to, co již nahoře o tomto předmětu bylo řečeno.

* OTÁZKA XXIII.

Proč se biřmovancův čelo maže spůsobem svatého kříže? *

Kdo bývají biřmováni, maží se na čele svatým křížmem. Touto svátostí totiž Duch Svatý vlévá se v srdce věřících a v nich sílu a statečnost rozhojňuje, aby v boji duchovním mužně dovedli bojovati a nejkrutším protivníkům odolati. A tuto se tedy dává na jevo, že žádným strachem, žádnou ostýchavostí, kterýchžto hnutí úkazy nejvíce objevují se na čele, nedají se odstrašiti od svobodného vyznávání jmena křesťanského. Mimo to slušelo to zajisté, aby na nejpřednějším oudu těla znamení to bylo vytištěno, kterým rozeznává se křesťan od ostatních, tak jako voják svými oznaky se líší od jiných.

* OTÁZKA XXIV.

V kterém čase tato svátost nejlépe má se udělovati? *

Také se v církvi Boží zachovává ten nábožný obyčej, že se touto svátostí přisluhuje hlavně o svátcích Svatodušních; poněvadž v těch právě dnech apoštolé mocí Ducha Svatého byli posilněni a utvrzeni; a památkou tohoto Božského skutku buďtež věřící připomenuti, jaká a jak veliká tajemství při svatém mazání na mysli míti náleží.

* OTÁZKA XXV.

Proč biskup biřmovanému poliček dává a pokoje vyprošuje? *

Potom ten, jenž pomazán a biřmován byl, bývá od biskupa rukou zlehka v tváři udeřen, aby pamětliv byl, že jako statečný bojovník hotov býti musí, myslí nezlomenou pro jmeno Kristovo snášeti všeliké protivenství. Naposledy pak pokoje se mu žádá, aby věděl, že přijal plnost milosti Boží a *„pokoj*[1]), *který převyšuje všeliký smysl.“*

To jest tedy úhrn toho, co o svátosti křížma duchovním správcům přísluší ne tak nahými slovy a řečí, jako roznícenou jakousi zbožnosti snahou vykládati, aby se vidělo, že to věřícím do srdcí a nejhlubších myšlének vštěpují.

HLAVA IV.

O svátosti oltářní.

* OTÁZKA I.

Proč se má o tajemstvích této svátosti s největší uctivostí jednati a poslouchati? *

Jako ze všech posvátných tajemství, která nám jakožto nejjistější prostředky milosti Boží Spasitel náš odporučil, žádné není, jež by se mohlo porovnati s nejsvětější svátostí oltářní: tak také není žádného těžšího trestu, jehožby se z které nepravosti od Boha obávati bylo, než kdyby s věcí vší svatosti plnou, aneb raději, která samého svatosti původce a pramen v sobě chová, věřící svatě a nábožně nezacházeli. Toť Apoštol i moudře poznal i zřejmě nás o tom napomenul. Neboť když vyslovil, jakou nepravostí se stávají vinni, kdož těla Páně nerozsuzují, hned dokládá[2]): *„Proto jsou mezi vámi mnozí nemocní a mdlí, a mnozí umírají.“* Aby tedy věřící lid, poznaje, že nebeské této svátosti božskou prokazovati jest úctu, i hojného ovoce milosti nabyl, i nejspravedlivějšího hněvu Božího ušel, proto

[1]) Fil. 4. 7. [2]) 1 Kor. 11. 29.

potřebné jest, aby duchovní správcové s největší pilností vše to vyložili, cožby svrchovanou té svátosti vznešenosť jasněji vysvětliti mohlo.

* OTÁZKA II.

Za jakou příčinou a kdy ustanovena jest svátosť oltářní? *

V té věci bude zapotřebí, aby za příkladem svatého Pavla apoštola, který vyznává, že to, co od Pána přijal, Korintským podal[1]), především ustanovení této svátosti věřícím se vyložilo. I povědomo jest dobře z evangelií, že se to takto stalo. Nebo Pán, „*když*[2]) *miloval své, až do konce je miloval;*“ kteréžto lásky aby Božského nějakého základu podal, tedy věda, že přišla hodina jeho, aby šel z tohoto světa k Otci, nevypravitelnou moudrostí, jež všechen přirozenosti řád a obyčej převyšuje, to spůsobil, aby od svých vyvolených za žádné nikdy doby vzdálen nebyl. A zajisté když s učeníky vykonal večeři beránka velikonočního, aby obraz skutečnosti a stín pravdě ustoupil, *vzal*[3]) *chleb, a Bohu díky čině požehnal, a lámal, a dával učeníkům svým, řka: Vezměte a jezte: totoť jest tělo mé, které za vás vydáno bude; to čiňte na mou památku. Podobně vzal i kalich, když povečeřel, řka: Tento kalich nová úmluva jest v mé krvi. To čiňte, kolikrátkoli píti budete, na mou památku.*“

* OTÁZKA III.

Proč se tato svátosť nazývá eucharistia? *

Protož srozuměvše svatí spisovatelé, že není nikterakž možné, aby vznešenosť a důstojnosť této podivuhodné svátosti jedním jmenem vyznačili, snažili se vylíčiti ji více jmeny. Neboť někdy nazývají ji eucharistii, kteréžto řecké slovo po česku vyložiti můžeme dobrou milostí, aneb díků činěním. A právem zajisté náleží ji jmenovati dobrou milostí, jednak proto, že předobrazuje život věčný, o němž psáno jest[4]): „*Milosť Boží jest život věčný;*“ jednak proto, že v sobě chová samého Krista Pána, jenž jest pravá milosť a všech milostí původ. Neméně vhodně pak

[1]) 1 Kor. 11. 23. [2]) Jan 13. 1. [3]) Mat. 26. 26, 28; Luk. 22. 19. sq; Marek 14. 22; 1 Kor. 11. 14. sq. [4]) Řím. 6. 23.

vykládáme slovo to „díkůčinění," jelikož přinášejíce tuto nejčistší oběť, neskonalé každodenně Bohu díky činíme za veškera nám prokázaná dobrodiní, obzvláště pak za ten převýborný jeho milosti dar, kterou nám v této svátosti prokazuje. Avšak samo toto jmeno také velmi dobře srovnává se s tím, co, jak čteme, Kristus Pán při ustanovení této svátosti činil. Neboť *„vzav chleb, lámal a díky činil."* A David, když patřil na velikost tohoto tajemství, prvé než pronesl onen chvalozpěv[1]): *„Památku divů svých učinil milostivý a milosrdný Hospodin: pokrm dal těm, kteří se ho boji;"* za potřebné uznal díkůčinění předeslati, volaje: *„Sláva a velebnost jest dílo jeho."*

* OTÁZKA IV.

Proč se tato svátost nazývá společenstvím a svátostí pokoje a lásky?" *

Často se také jmenem oběti objasňuje, ale o tomto tajemství později obšírněji promluviti přijde. Nazývá se mimo to společenstvím (communio), kteréžto jmeno vzato jest patrně z onoho místa svatého Pavla, kdežto píše[2]): *„Kalich požehnání, který žehnáme, zdaliž není společenství krve Kristovy? a chleb, který lámeme, zdaliž není účastenství těla Páně?"* Neboť, jakož vykládá Jan Damascenský[3]), *„tato svátost s Kristem nás spojuje, a jeho těla i jeho Božství nás činí účastny, nás vespolek v témž Kristu smiřuje a sjednocuje, a jako jedno tělo dohromady pojí."*

A za touto příčinou nazývá se také svátostí pokoje a lásky, abychom z toho porozuměli, kterak jmena křesťanského nehodni jsou, kdož trvají v nepřátelství, a že hněv a nenávisť, vády a různice, jakožto nejohavnější věřících nákazy, naprosto mají býti vyhlazeny, ježto hlavně každodenní našeho náboženství oběti vyznáváme, že nic nebudeme zachovávati pečlivěji, než pokoj a lásku.

* OTÁZKA V.

Proč se táž svátost jmenuje též posila na cestu a večeře? *

Ale i posilou na cestu (viaticum) nazývá se často u

[1]) Žalm. 110. 4, 3. [2]) 1 Kor. 10. 16. [3]) de orthod. fide l. 4. c. 13.

svatých spisovatelů[1]), jednak proto, že jest to pokrm duchovní, kterým se v tomto pozemském putování živíme, jednak proto, že nám cestu razí do věčné blaženosti a slávy. Protož dle pradávného církve katolické obyčeje vidíme, že se vždy to zachovává, aby nikdo z věřících bez této svátosti ze života neodcházel. Nejstarší pak Otcové, příkladu apoštolův následujíce, svátost oltářní někdy jmenem „večeře" nazývají, protože při onom poslední večeře spasitelném tajemství od Krista Pána byla ustanovena.

* OTÁZKA VI.

Svátosť oltářní nesmí se konati ani přijímati od toho, jenž toho dne již jedl nebo pil. *

Ale proto nesmí nikdo po jídle nebo pití této svátosti vykonávati anebo přijímati, poněvadž ono spasitelné a, jak dávní spisovatelé svědčí, od apoštolů ustanovené zařízení vždycky platilo a se zachovávalo, aby od lačných toliko přijímána byla.

* OTÁZKA VII.

Svátosť oltářní jest v pravém smyslu svátosť. *

Ale po vyložení významu jména vyučovati třeba bude, že jest to pravá svátosť, a jedna z oněchno sedmi, které církev svatá vždycky s nábožností ctila a draze si vážila. Neboť když se kalichu posvěcení činí, nazývá se tajemstvím víry. Mimo to abychom pominuli nesčíslných skoro výrokův svatých spisovatelů, kteří vždycky za to měli, že tuto svátosť počítati náleží mezi pravé svátosti: již z povahy a podstaty svátosti dá se totéž dovoditi. Jsouť tu zajisté znamení zevnitřní a pod smysly padající. Potom nejen naznačuje milosť, ale působí ji; a že od Krista byla ustanovena, o tom svědectví evangelistův a svatého Pavla nedopouštějí míti ani nejmenší pochybnosti. A když to všecko se shoduje k dokázání pravosti této svátosti, patrno, že žádných jiných důkazů zapotřebí není.

[1]) Con. Nic. c. 12. Carth. 4. c. 77 et 78.

* OTÁZKA VIII.

Mnohé věci jsou v této svátosti, kterým jmeno svátosti přísluší. *

Ale toho jest bedlivě duchovním pastýřům šetřiti, že mnohé věci při tomto tajemství jsou, kterým svatí spisovatelé někdy dali jmeno svátosti. Nebo někdy i posvěcení svatých částek, i přijímání, zhusta pak i samo tělo a krev Páně, jež ve svátosti oltářní se chová, svátostí nazývati ve zvyk vešlo. Praví zajisté svatý Augustin[1]), že svátosť tato ze dvého sestává, z viditelné totiž živlův spůsoby a z neviditelného těla a krve samého Pána našeho Ježíše Krista. A v tomto smyslu tvrdíme, že se této svátosti klaněti náleží, rozumějíce totiž tělo a krev Páně. Že pak toto všecko nevlastně svátostmi slove, na jevě jest; samy pak chleba a vína spůsoby pravý a úplný toho jmena význam mají.

* OTÁZKA IX.

Jak se liší svátosť oltářní od ostatních všech svátostí? *

Ale jak velice se tato svátosť od ostatních všech dělí, snadno lze pochopiti. Neboť ostatní svátosti vykonávají se teprv užíváním hmotnosti, když se totiž udá jimi někomu posluhovati; křest zajisté povahy svátosti nabývá tehdá, když se skutečně člověk vodou obmývá. Ale k vykonání svátosti oltářní dosti jest na posvěcení hmotnosti; neboť obě částky nepřestávají býti svátostí, byť se i v nádobě chovaly. Dále při konání jiných svátostí neděje se žádné hmotnosti a živlu v jinou podstatu proměnění; tak voda křestní a olej křížma, když se tyto svátosti udělují, dřívější přirozenosti vody a oleje neztrácejí; ve svátosti oltářní však co chleb a víno před posvěcením bylo, to po vykonaném posvěcení v pravdě podstata těla a krve Páně jest.

* OTÁZKA X.

Dvojí hmotnosť svátosti oltářní nečiní dvou svátostí. *

Ačkoliv pak dvé jest živlův, totiž chleb a víno, z kterýchž se celá svátosť oltářní vykonává, přece však

[1]) De Catech. Rudib. c. 11.

učením církve jsouce poučeni, jediná toliko a ne více svátostí že tu jest, vyznáváme; jinak zajisté nemohlby obstáti sedmerý počet svátostí, jakož se vždycky učilo a od sněmů církevních Lateranského, Florentinského a Tridentského vysloveno jest. Neboť když milosť této svátosti působí jediné tělo tajemné, tehdy, aby se svátosť sama k věci, kterou působí, hodila, jediná býti musí; a sice jedna ne tím, že by byla nerozdělena, ale že jediné věci význam do sebe má. Neboť jako pokrm a nápoj, což jsou dvě věci rozličné, k jedné toliko věci se obracejí, aby totiž obnovovaly se síly tělesné: tak bylo též záhodno, aby podlé dvojí potravy tělesné byly též dvě ve svátosti rozdílné způsoby, kteréžby znamenaly pokrm duchovní, kterým se duše obživují a posilují. Proto řekl Pán a Spasitel náš[1]): „*Tělo mé právě jest pokrm a krev má právě jest nápoj.*“ Avšak pilně vyložiti jest, jaký jest význam svátosti oltářní, aby věřící, na svatá tajemství očima hledíce, spolu také rozjímáním o věcech Božských duši svou živili.

* OTÁZKA XI.

Jakých věcí význam se v této svátosti uzavírá? *

I. Jsou tři věci, na které nám tato svátosť ukazuje. První jest utrpení Krista Pána, které již minulo; tomuť sám Pán učí, řka[2]): „*To čiňte na mou památku;*“ a Apoštol svědčí[3]): „*Kolikrátkoli budete jísti chleb tento, a kalich pití, smrť Páně zvěstovati budete, dokavadž nepřijde.*“

II. Druhé jest Božská a nebeská milosť, která v této svátosti jsouc přítomna se podává k poživení a zachování duše. Jako zajisté ve křtu k novému životu se rodíme, a v biřmování se sílíme, abychom ďáblu odpírati a veřejně jmeno Kristovo vyznávati mohli: tak ve svátosti oltářní pokrm přijímáme k zachování života duchovního.

III. Třetí pak, jež na budoucnosť ukazuje, jest ovoce věčné radosti a slávy, které po zaslíbení Božím ve vlasti nebeské máme obdržeti. Tyto tři věci, kte-

[1]) Jan 6. 56. [2]) Luk. 22. 19. [3]) 1 Kor. 11. 26.

réž jak patrno podlé rozdílnosti času přítomného, minulého a budoucího děliti se mohou, v těchto tajemstvích tak se naznačují, že celá svátosť, ač z rozličných záleží spůsob, k naznačení jedné každé z těch věcí, jako k vyznamenání jedné věci, se táhne.

* OTÁZKA XII.

Co jest této svátosti hmotnosť a jakého spůsobu chleb posvěcovati sluší? *

Ale nejprvé duchovním pastýřům znáti náleží té svátosti hmotnosť, jednak aby i sami řádně mohli ji konati, jednak aby věřící lid poučili, které věci oznakem jest, a touhu a lásku v něm rozníti po té věci, kterou vyznamenává. Dvojí jest tedy hmotnosť této svátosti; jedna chleb pšeničný, o němž se nejprvé mluviti bude; o druhé později mluviti přijde. Neboť jak učí evangelisté Matouš, Marek a Lukáš, vzal Kristus Pán do rukou chleb, dobrořečil a lámal, řka[1]): *„Toto jest tělo mé.“* A u svatého Jana týž Spasitel náš sebe samého chlebem nazval, řka[2]): *„Já jsem chleb živý, který jsem s nebe sstoupil.“*

Poněvadž pak rozličnì jsou chleba druhové, buďto že látkou se od sebe líší, jako když některý z pšenice, jiný z ječmene, aneb z luštinovatých a i jiných plodů zemských učiněn jest; anebo že rozličnými jakostmi nadány jsou (jednomu zajisté kvas přidává se, jiný pak kvasu docela prázden býti může), tu, co se prvního týče, ukazují slova Spasitelova, že chleb z mouky pšeničné musí býti připravován; neboť podlé obecného mluvení spůsobu, jakž dostatečně známo, vždycky chleb pšeničný se vyrozumívá, když zprosta o chlebě řeč jest. To dokazuje i předznak v starém Zákoně; nebo přikázáno bylo od Hospodina, aby *„posvátní chlebové,“* kteří tuto svátosť předobrazovali, pečeni byli *„z mouky bělné.“*[3])

* OTÁZKA XIII.

Chleb, jehož se k svátosti užívá, má býti přesný. *

Ale jako žádný chleb, leč pšeničný, nesmí se po-

[1]) Mat. 26. 26; Mark. 14. 22; Luk. 22. 19. [2]) Jan 6. 41. [3]) Levit. 24. 5.

važovati za příhodnou hmotnosť k svátosti oltářní (neboť tomu nás učí podání apoštolské, i stvrzuje to vážnosť církve katolické): podobně také pozná se snadno z toho, co Kristus Pán činil, že má býti nekvašený čili přesný. Neboť sám *„prvního dne přesnic,*[1])“ kdy Židé nic s kvasem připraveného v domě nesměli míti, tuto svátosť konal a ustanovil. I kdyby kdo naproti stavěl svědectví Jana evangelisty, jenž připomíná, že se to všecko dělo *„přede dnem slavným velikonočním*[2])“: tuto namítku snadno jest poraziti. Neboť ten samý den, který ostatní evangelisté nazvali *„prvním dnem přesnic,“* protože ten čtvrtek u večer začínali již slavní dnové přesnic, v kterémžto čase Spasitel náš slavil beránka velikonočního: ten samý den popisuje svatý Jan, že to byl den před velikonocí, jelikož on za příhodnější uznával, vyznamenati dobu dne přirozeného, která od východu slunce se počítá. Proto vykládá také svatý Jan Zlatoústý první den přesnic na ten den, kteréhožby se u večer chleba přesného[3]) jísti mělo. Ale že nekvašeného chleba posvěcování velmi jest přiměřené neposkvrněnosti a čistotě ducha, s jakou věřící se k této svátosti blížiti mají, o tom poučuje nás Apoštol, an píše[4]): *„Vyčistěte starý kvas, abyste byli nové skropení, jakož jste nekvašení. Neboť beránek náš velikonoční obětován jest Kristus. A protož hodujme ne v kvasu starém, ani v kvasu zlosti a nešlechetnosti, ale v přesnicích upřímnosti a pravdy.“*

* OTÁZKA XIV.

Chleb přesný není k svátosti oltářní nevyhnutelně potřebný. *

Přece však nesmí se tato jakosť chleba považovati za tak potřebnou, aby v nedostatku jejím nemohla se konati svátosť; neboť obojí chleba spůsob má pravou a vlastní chleba přirozenosť i jmeno; ačkoliv nikomu není dovoleno, z vlastní své moci aneb spíše z opovážlivosti pozměniti chvalitebný řád své církve; a to tím méně dopouští se učiniti kněžím latin-

[1]) Mat. 26. 17. Exod. 12. 19. [2]) Jan 13. 1. [3]) Hom. 81. in Mat. [4]) 1 Kor. 5. 7.

ským, jimžto od papežů[1]) dána jsou zvláštní nařízení, aby z chleba přesného toliko svatá tajemství konali.

A tolik budiž o první hmotnosti této svátosti dosti pověděno, k čemuž však to poznamenati sluší, že není ustanoveno, jak mnoho se této hmotnosti k svátosti vzíti má, poněvadž se také jistý počet těch vymeziti nedá, kteří mohou aneb povinni jsou posvátná tajemství přijímati.

* OTÁZKA XV.

Které hmotnosti k posvěcení krve Páně užívati náleží? *

Zbývá ještě, aby se mluvilo o druhé hmotnosti a živlu této svátosti. Jest pak to víno z ovoce révy vytlačené, jemuž maličko vody přimíšeno jest. Neboť že Kristus Pán při ustanovení této svátosti vína užíval, církev katolická vždycky učila, ježto sám řekl[2]): „*Nebudu od této chvíle píti z toho plodu vinného kořene až do onoho dne.*“ Ku kterémuž místu svatý Jan Zlatoústý dokládá[3]): „*O plodu vinného kořene mluví Pán, kterýž zajisté víno vydával a nikoliv vody, aby tím dříve vyvrátil kacířství těch, kteří si smyslili, že pouhé vody při těchto tajemstvích užívati náleží.*“

* OTÁZKA XVI.

Že se má při svátosti vínu přidávati vody. *

Církev Boží vždycky přidávala k vínu vody; předně, protože tak i Kristus Pán učinil, jakž tomu na důkaz jsou i výroky sněmů církevních i svědectví svatého Cypriana[4]); potom proto, že se tímto přimícháním obnovuje památka vody a krve, která vyšla z boku Páně. Potom, jak ve Zjevení čteme[5]), *vody* znamenají národ, pročež voda přimíchaná vínu naznačuje spojení věřícího lidu s Kristem hlavou. A toto zachovávala vždycky církev svatá podlé podání apoštolského.

* OTÁZKA XVII.

Vody přidávati není naprosto potřebné a má jí býti vždycky méně než vína. *

Ale ačkoliv pro přimíchání vody jsou tak vážné

[1]) Lib. 3. decret. tit. de celebrat. c. Litteras. [2]) Mat. 26. 29; Mar. 14. 45. [3]) Hom. 82. in Mat. [4]) Lib. 2. epist. 63. ad Caecil. [5]) Zjev. 17. 15.

důvody, že bez těžkého hříchu není volno jí opominouti: přece však kdyby jí nebylo, svatosť státi může. To však jest třeba připomenouti kněžím, že, jakož při svatých tajemstvích do vína vodu dávati přisluší, tak i jen maličko se jí přilíti má. Neboť podlé výroku a úsudku církevních spisovatelův obrátí se voda ta ve víno. Protož píše o této věci Honorius papež takto[1]): *„Záhubný v tvých krajinách vzešel zlozvyk, že totiž více vody se užívá při svaté oběti, než vína; ježto podlé důvodného obyčeje církve všeobecné bráti se má daleko více vína, než vody.“*

Jsou tedy při této svátosti jen tyto dva živly, a po právu ustanoveno jest mnohými nařízeními[2]), aby mimo chleb a víno nebylo volno obětovati něco jiného, jakž se to někteří neostýchali činiti. Ale již vizme, jak přiměřeny jsou tyto dva chleba a vína oznaky k objasnění těch věcí, kterýchž že svátosti jsou, věříme a vyznáváme.

* OTÁZKA XVIII.

Které a jak veliké věci v této svátosti představují oznaky chleba a vína. *

I. Předně zajisté vyznamenávají Krista, jak pravým jest lidí životem; neboť sám Pán vece[3]): *„Tělo mé právě jest pokrm, a krev má právě jest nápoj.“* Poněvadž tedy tělo Pána našeho Ježíše Krista pokrmu života věčného poskytuje těm, kdo tuto svátosť čistě a svatě přijímají: dobře zajisté vykonává se tedy těmi věcmi, které k zachování tohoto života slouží, aby věřící snadno poznávali, že přijímáním nejdražšího těla a krve Kristovy mysl a duše jejich bývá nasycena. Nemálo i tyto samy živly k tomu napomáhají, aby věřící nabyli toho přesvědčení, že jest v té svátosti pravé tělo a pravá krev Páně.

II. Neboť když každodenně mocí přirozenosti vidíme chleb a víno proměňovati se v lidské tělo a krev: snadněji dáme se touto podobností přivesti k tomu, abychom věřili, že chleba a vína podstata ne-

[1]) Lib. 3. decr. tit. de celebr. miss. c. Perniciosus. [2]) De consecr. dist. 2. [3]) Jan 6. 56.

beským požehnáním promění se v pravé tělo Kristovo a v pravou krev jeho. Také toto předivné živlův proměnění přináší něco pomoci k nastínění toho, co se v duši děje. Jakož zajisté, ačkoliv se zevnitřně žádná změna chleba a vína neukazuje, avšak jejich podstata skutečně přechází v tělo a krev Kristovu: tak také, ačkoli na nás nic změněného není viděti, uvnitř však k životu obnoveni býváme, když svátostí oltářní pravý život přijímáme. K tomu přichází, že, jakož jest jedno tělo církve[1]) složeno z mnohých oudů, ničím se toto spojení nevysvětluje více, jako živly chleba a vína. Neboť chleb z mnohých zrn pochází, a víno z množství zrnek původ má; a tak na jevo dávají, že my, ač jsouce mnozí, tohoto Božského tajemství svazkem co nejúžeji spojeni a jako jedno tělo učiněni býváme.

* OTÁZKA XIX.

Které spůsoby užívati se má k posvěcení chleba. *

Jest na tom nyní, aby se jednalo o spůsobě, kteréž se užiti má k posvěcení chleba; ne sice za tou příčinou, aby tato tajemství mimo čas potřeby vykládala se lidu věřícímu, (neboť kdož na kněžství vysvěcení nejsou, v těchto věcech cvičeni býti nemusí,) nýbrž aby kněží, neznajíce spůsoby při konání této svátosti, nedopouštěli se chyb nejhroznějších. Tedy svatí evangelisté[2]) Matouš a Lukáš, i apoštol Pavel učí nás, že tato jest spůsoba: „*Toto jest tělo mé.*“ Neboť psáno jest: „*Když povečeřeli, vzal Ježíš chleb, a dobrořečil a lámal, a dával učeníkům svým, a řekl: Vezměte a jezte, toto jest tělo mé.*“ A poněvadž této spůsoby posvěcovací sám Kristus Pán užíval, proto ji církev katolická ustavičně zachovávala. Pominouti můžeme na tomto místě mlčením svědectví sv. Otcův, jež vypočítávati bylo by nekonečné, tak i uzavření sněmu Florentínského, jež vůbec známé a na snadě jest; a to tím více, poněvadž totéž vyplývá ze slov Spasitelových[3]): „*To čiňte na mou památku.*“ Neboť co jim tuto Pán činiti poroučí, dlužno jest vztahovati nejen na to, co činil, ale i na to, co mluvil; ano musíme za to míti, že se

[1]) 1 Kor. 12. 12. [2]) Mat. 26. 26; Luk. 22. 19; 1 Kor. 11. 24.
[3]) Luk. 22. 19.

to na slova nejvíce táhne, kteráž pronesena byla nejen k vůli spůsobení ale též k vůli naznačení. Ale i rozumem lze se o tom snadno přesvědčiti. Nebo spůsobou to jmenujeme, čím se vyslovuje, co se ve svátosti spůsobuje. Když však tato slova to, co se děje, totiž proměnění chleba v pravé tělo Pána našeho, naznačují a oznamují, tedy jde odtud, že spůsobu svátosti v oněchno samých slovech ustanoviti náleží; v kterémžto smyslu lze bráti, co od evangelisty[1]) praveno jest „*dobrořečil*“; neboť rovně tak, zdá se, má se tomu rozuměti, jako by byl řekl: „*vzav chleb dobrořečil řka: Toto jest tělo mé.*“

* OTÁZKA XX.

Ne všecka slova, jež se dle obyčeje církve k posvěcení říkají, jsou nutná. *

Ačkoliv zajisté evangelista slova[2]): „*Vezměte a jezte,*“ napřed položil: přece však, jakž patrno jest, těmito slovy nenaznačuje se posvěcení hmotnosti svátostné, ale její toliko jen užívání. Pročež se sice od kněze docela pronesti mají, ale k vykonání svátosti potřebná nejsou; jakož se i pronáší ona spojka „neboť“ při posvěcení těla i krve. Jinak by se zajisté stalo, že, kdyby touto svátostí nikomu posluhovati nebylo, že by nepříslušno bylo, ba ani nemožno jí konati; ježto pochybovati o tom nelze, že kněz, pronášeje podlé obyčeje a ustanovení církve svaté slova Páně, v pravdě posvěcuje náležitou hmotnosť chleba, třebas by se i potom událo, že by se nikomu nejsvětější svátosti nepodávalo.

* OTÁZKA XXI.

Která jest spůsoba při posvěcení krve Páně? *

A co se týče posvěcení vína, jež jest druhá této svátosti hmotnosť, z téže příčiny, kterou jsme svrchu vytknuli, jest třeba, aby kněz spůsobu její dobře znal a jí porozuměl. I náleží na jisto věřiti, že ona obsažena jest v těchto slovech[3]): „*Tento jest kalich mé krve, nového a věčného zákona, tajemství víry, která za vás a za mnohé vylita bude na odpuštění hříchů.*“ Z těchto

[1]) Mat. 26. 26. [2]) Mat. 26. 28; Marek 14. 24. Luk. 22. 20.
[3]) 1 Kor. 2. 25.

slov mnohá sice vybrána jsou z písem svatých, některá pak v církvi se zachovala z podání apoštolského. Neboť slova „*tento jest kalich,*“ u svatého Lukáše[1]) a Pavla[2]) jsou psána; a co následuje: „*mé krve,*“ nebo „*krev má nového zákona, která za vás a za mnohé vylita bude na odpuštění hříchů,*“ z části u svatého Lukáše[3]), z části u svatého Matouše[4]) se nalézá. Slovům pak: „*věčného*“ a „*tajemství víry*“ naučilo nás svaté podání, ježto jest pravdy katolické vykladatelem a strážcem.

* OTÁZKA XXII.

Že tato jest pravá posvěcovací způsoba. *

Avšak o této způsobě nikdo nemůže pochybovati, kdo si také na tomto místě na paměť uvede, co řečeno jest prvé o způsobě posvěcovací, jíž se k živlu chleba užívá. Neboť známo jest, že v těch slovech, jimiž se proměnění podstaty vína v krev Páně naznačuje, způsoba živlu toho obsažena jest. A poněvadž ona slova to zřetelně znamenají, patrno jest, že jiné způsoby ustanoviti nenáleží. Vyjadřují pak mimo to slova ta některé zázračné účinky krve při umučení Páně prolité, které k této svátosti nejvíce náležejí. Jeden jest přístup k věčnému dědictví, kteréhož se nám dostává po právu nového a věčného zákona; druhý jest přístup k spravedlnosti skrze tajemství víry; neboť Ježíše vydal Bůh za smírce skrze víru v krvi jeho[5]), aby sám byl spravedlivým, a spravedlivého učinil toho, kdo jest z víry Ježíše Krista. Třetí pak jest odpuštění hříchů.

* OTÁZKA XXIII.

Vykládá se způsoba při posvěcení krve Páně. *

Když pak již sama ta slova posvěcení jsou plná tajemství, a k věci velmi přiměřena, zapotřebí jest pilněji je rozvážiti. Když se praví: „*Tento jest kalich mé krve,*“ tomu rozuměti se má takto: Tato jest krev má, jež se v tomto kalichu chová. Dobře zajisté a náležitě o kalichu činiti jest zmínku, když se krev ta,

[1]) Luk. 22. 20. [2]) 1 Kor. 11. 23. [3]) Luk. 22. 20. [4]) Mat. 26. 28. [5])Řím. 3. 25.

jakož jest věřících nápoj, posvěcuje; aniž pak zajisté krev zdála by se takovýto nápoj dosti zřejmě vyznamenávati, kdyby v nádobě nějaké nebyla. Pak následuje: *„nového zákona,“* což se proto připojilo, abychom poznali, že krev Krista Pána nikoli v obraze, jakož se dělo v starém zákoně (o němž čteme v epištole svatého Pavla k Židům[1]), že *ani onen první nebyl bez krve posvěcen*), nýbrž v pravdě a skutečně lidem se podává; což novému zákonu přináleží. Za tou příčinou dí Apoštol[2]): *„Protož nové smlouvy prostředníkem jest Kristus, aby prostředkem smrti podstoupené přijali zaslíbení věčného dědictví ti, kteří jsou povoláni.“* Slovo pak: *„věčného“* vztahovati se má na věčné dědictví, kteréž smrtí věčného prostředníka Krista Pána na nás právem přešlo.

Slova dále připojená: *„tajemství víry,“* nevylučují skutečnosti věci, nýbrž oznamují, že, co tajně se skrývá a od smyslů očí co nejvíce jest vzdáleno, pevnou věrou věřiti náleží. Jiný však smysl těmto slovům podkládá se na tomto místě, než jaký mají, když se jich o křtu svatém užívá. Neboť že krev Kristovu, pod podobou vína skrytou, věrou vidíme, to se tajemstvím víry nazývá; kdežto křest proto, že veškero vyznání víry křesťanské obsahuje, jednak svátostí víry a po latinsku fidei sacramentum, jednak tajemstvím a po řecku mysterium právem se nazývá; ačkoliv krev Páně z jiné ještě příčiny tajemstvím víry jmenujeme, poněvadž totiž rozum lidský právě v této věci nejvíce zakouší obtížnosti a práce, když nám víra věřiti předkládá, že Kristus Pán, pravý Syn Boží a spolu Bůh i člověk, smrt pro nás podstoupil, kterážto smrt ovšem svátostí krve se poznačuje.

* OTÁZKA XXIV.

Proč obzvláště při posvěcení krve děje se zmínka o smrti Páně? *

Pročež příhodně na tomto místě raději, než při posvěcení těla, připomíná se umučení Páně těmito slovy[3]): *„kteráž vylita bude na odpuštění hříchů.“* Neboť krev obzvláště posvěcená má větší moc a význam, aby každému před oči bylo postaveno utrpení Páně a smrt, i

[1]) Žid. 9. 18. [2]) Žid. 9. 15. [3]) Mat. 26. 28.

spůsob utrpení. Ale slova ta, jež se přidávají: „*za vás a za mnohé,*“ vzata jsou jedno ze sv. Matouše, druhé ze sv. Lukáše; kteráž však církev svatá, jsouc Duchem Božím poučena, v jedno spojila; slouží však k naznačení ovoce a užitku utrpení Páně. Neboť jestliže ohled béřeme na mocnost jeho utrpení, vyznati náleží, že pro spasení všechněch vylita jest krev Spasitelova; pakli uvažujeme užitek, jejž z něho lidé vzali, snadno poznáváme, že užitku toho ne všickni, ale jen mnozí bývají účastni. Když tedy pravil „*za vás,*“ tím mínil buď ty, kteří byli přítomni, aneb vyvolené z národu židovského, jakoví byli mimo Jidáše učenníci, s nímiž mluvil. Když pak přidal: „*za mnohé,*“ ostatní vyvolené ze židův i z pohanů ráčil poznamenati. Dobře se tedy stalo, že nebylo řečeno: „*za všecky,*“ poněvadž na tomto místě toliko jen o užitku utrpení řeč jest, kteréž jenom vyvoleným přineslo ovoce spasení. Sem směřují také ona slova Apoštolova[1]: „*Kristus jednou jest obětován k shlazení hříchů mnohých lidí,*“ jakož i to, co u svatého Jana Pán vece[2]: „*Já za ně prosím, ne za svět prosím, ale za ty, které jsi mi dal, nebo tvoji jsou.*“

Přemnohá ještě jiná tajemství chovají se v těchto posvěcovacích slovech, kterýchžto duchovní pastýři rozjímáním a skoumáním svatých věcí s milostí Boží sami od sebe snadno dostihnou.

* OTÁZKA XXV.

Při této svátosti nesluší užívati soudu smyslů. *

Ale již řeč obraťme k vykládání těch věcí, kteréž věřícím nižádným spůsobem nesmějí zůstati neznámy. Poněvadž pak Apoštol připomíná, že přetěžkého zločinu dopouštějí se ti, „*kteří nerozsuzují těla Páně*[3],“ to především vyložtež pastýři duchovní, že zde mysl i rozum všemožně od smyslův odvraceti jest. Neboť kdyby se domnívali věřící, že se ve svátosti této jen to obsahuje, co smysly svými pojímají, upadli by zajisté v bezbožnost největší, poněvadž mimo chleba a vína podobu nic jiného očima, hmatem, čichem, chutí neznamenajíce, soudili by, že jest ve svátosti toliko jen chleb

[1]) Žid. 9. 28. [2]) Jan 17. 9. [3]) 1 Kor. 11. 29.

a víno. Budiž tedy o to pečováno, aby věřících mysli byly, co nejvíce možná, od úsudku smyslů odvráceny a k uvažování neskonalé moci a síly Boží rozníceny.

* OTÁZKA XXVI.

Co se hlavně působí v této svátosti mocí tajemného posvěcení? *

Tři věci jsou podivu a na nejvýš úcty hodné, které se v této svátosti působí slovy posvěcovacími, jakož to učení katolické s úplnou jistotou věří a vyznává. První jest, že se pravé tělo Krista Pána, onono totéž, které se z Panny narodilo a v nebi sedí na pravici Otcově, v této svátosti obsahuje. Druhé jest, že nižádné v ní podstaty živlův neostane, ačkoliv se nic více nemůže zdáti smyslům na odpor stojícího a nemožného. Třetí, což z obojího následuje, a což slova posvěcovací velmi zřetelně vyjadřují, že případné vlastnosti, které očima se vidí aneb jinými smysly pojímají, zázračným jakýmsi a nepochopitelným způsobem býti zůstávají, aniž by jim jaké věci za základ podvrženo bylo. Případné totiž chleba a vína vlastnosti všecky lze viděti, které však nespočívají na žádné podstatě, ale samy o sobě jsou, poněvadž chleba a vína podstata v samo tělo Páně tak se promění, že podstata chleba a vína naprosto býti přestává.

* OTÁZKA XXVII.

Důkaz z písma svatého, že ve svátosti jest pravé tělo Kristovo. *

Abychom tedy dříve o prvním jednali, nechať se snaží duchovní správcové vyložiti, jak zřetelná a jasná jsou slova Spasitele našeho, kterýmiž se pravá přítomnosť těla jeho ve svátosti vyjadřuje. Neboť když praví: „*Toto jest tělo mé, tato jest krev má,*“ nikomu, kdo jen zdravého jest rozumu, nemůže býti nepovědomo, jak se těm slovům má rozuměti, a to tím více, jelikož řeč jest o přirozenosti lidské, o kteréžto víra katolická nikomu nedovoluje pochybovati, že v Kristu v pravdě byla; pročež svatý a veleučený muž Hilarius překrásně napsal, že, poněvadž i dle vyznání samého Pána i dle víry naší tělo jeho právě jest pokrm, o přítomnosti pravého těla a krve Páně ponecháno není žádné možnosti

k pochybování[1]). Ale i druhé ještě místo musí duchovní vysvětliti, z něhož vysvítá zřetelně, že pravé tělo a pravá krev Páně ve svátosti oltářní jest obsažena. Nebo Apoštol připomenuv, že Pán chleb a víno požehnal a apoštolům svým svatá tajemství podal, potom dokládá: „*Zkusiž pak sám sebe člověk, a tak z toho chleba jez a z kalicha pij; neboť kdo jí a pije nehodně, odsouzení sobě jí a pije, poněvadž nerozsuzuje těla Páně*[2])."

Kdyby, jak říkají kacíři, ve svátosti nic jiného cíti se nemělo, než památka a znamení utrpení Páně: čemuž třeba bylo tak vážnými slovy domlouvati věřícím, aby sebe samých zkoušeli? Přísným oním slovem odsouzení dal Apoštol na srozuměnou, že bezbožného zločinu dopouští se ten, kdo nehodně přijímaje tělo Páně, jež ve svátosti oltářní tajemně jest skryto, nerozeznává ho od jiného druhu pokrmů. Což i šířeji vyložil Apoštol v téže epištole s předu, an dí: „*Kalich požehnání, který žehnáme, zdaliž není společenství krve Kristovy? a chleb, který lámeme, zdaliž není účastenství těla Páně?*[3])" Tato slova zajisté pravou těla a krve Krista Pána podstatu vyslovují. Tato tedy písma svatého místa mají se vyložiti, a hlavně na to ukázati, že v nich není nic pochybného, nic nejistého, obzvláštně, když svatosvatá církev Boží je takto vykládá.

* OTÁZKA XXVIII.

Výpověď církve Kristovy o smyslu písma svatého a o pravé těla Páně ve svátosti oltářní přítomnosti jak se má vyšetřovati? *

Ku poznání této výpovědi dvojí cestou a spůsobem můžeme přijíti. První jest, otážeme-li se svatých Otců, kteří od počátku církve a v každém napotom věku se proslavili, a učení církve svaté nejlepší jsou svědkové. Ti pak všickni s nejúplnější jednomyslností pravdu tohoto článku víry co nejjasněji podávají; ale poněvadž jednotlivé jejich výroky uváděti byloby pracné a těžké, postačí něco málo vybrati, aneb spíše jen naznačiti, z čehož se bude moci snadno souditi na ostatní. První tedy svatý Ambrož ať víru svou dosvědčí, kteryžto v knize[4]), kterou nadepsal: „o těch, kteří ve svátostech

[1]) de Trin. lib. 8. [2]) 1 Kor. 11. 28, 29. [3]) 1 Kor. 10. 16. [4]) cap. 9.

posvěcení dosahují," dokládá, že pravé tělo Kristovo v této svátosti se přijímá, tak jako pravé tělo přijato jest z Panny, a to že s nejpevnější věrou se věřiti musí. A na jiném místě[1]) učí, že před posvěcením jest zde chleb, po posvěcení pak tělo Kristovo. Druhým svědkem budiž svatý Jan Zlatoústý, ne menší hodnověrnosti a vážnosti, který tutouž pravdu na přemnohých jiných místech vyznává a učí, ale obzvláště v homilii 60., an mluví o těch, kteří svaté tajemství nečistě přijímají, a v hom. 44. a 45. na evangelium sv. Jana; nebo praví: „*Poslouchejme Boha a neodpírejme, třeba by mysli a očím našim zdálo se býti na odpor, co se praví; neboť Boží slovo jest neomylné, ale smysl náš snadno se svede.*" S tímto se úplně srovnává, co svatý Augustin, nejbystřejší víry katolické obhájce, vždycky učil, a obzvláště když vykládá nápis žalmu 33., kdežto píše: „*V rukou svých sebe samého nositi, člověku jest nemožno; to o jediném Kristu může se rozuměti; on zajisté nesl se sám v rukou svých, když podávaje své vlastní tělo řekl: Toto jest tělo mé.*" A mimo Justina a Irenéa svatý Cyrill ve 4. knize na evangelium sv. Jana pravou těla Páně v této svátosti přítomnost tak zřetelně dosvědčuje, že se slova jeho nijakými klamnými a úskočnými výklady nedají zatemniti. Budou-li pak si duchovní pastýři ještě jiných svatých Otců žádati svědectví, snadno bude připojiti sv. Dionysia, Hilaria, Jeronyma, Jana Damascenského a jiných bez počtu, jejichžto předůležité o této věci výpovědi nyní zhusta nalézáme prací a pilností mužů zbožných a učených v jedno sebrané.

* OTÁZKA XXIX.

Kolikrát bylo učení opáčné na sněmích církevních zavrženo? *

Zbývá ještě druhá cesta, kterou lze vypátrati soud církve svaté v tom, co k víře náleží, totiž opáčných učení a náhledů zavržení. Avšak známo jest, že vždycky víra v pravou těla Kristova v nejsvětější svátosti přítomnost tak byla po veškeré církvi

[1]) de sacr. IV. 4.

rozšířena a rozhlášena, i jednosvornou vůlí ode všech věřících přijata, že, když před pěti sty lety Berengár se toho opovážil odpírati a učil, že jest zde pouze znamení, ihned na sněmu Vercellském, jenž mocí Lva IX. svolán[1]) byl, všemi hlasy jsa odsouzen sám kacířství své jako věc zavržení hodnou zatratil; a když později do této nesmyslné bezbožnosti opět upadl, na třech jiných sněmích zatracen jest, na Turonském a dvou Římských, z nichž první[2]) svolal papež Mikuláš II., druhý[3]) Řehoř VII. A toto rozhodnutí později Innocenc III. na obecném sněmě Lateránském[4]) potvrdil; a konečně sněmové Florentínský a Tridentský téže pravdy víru ještě zřejměji vyjádřili a utvrdili.

Toto když tedy duchovní pastýřové pilně vyloží, (abychom nic nepravili o těch, kteří bludy zaslepení nic více nemají v nenávisti, než světlo pravdy,) zajisté i slabé u víře posilniti, i nábožných mysli s nejvyšší radostí a rozkoší naplniti dovedou; a to tím více, poněvadž věřícím není volno pochybovati, že mezi ostatními články víry i víra v toto učení se obsahuje. Neboť věříce a vyznávajíce svrchovanou moc Boží nade všemi věcmi, musí též věřiti, že nescházelo mu moci, vykonati největší tento zázrak, jemuž se ve svátosti oltářní obdivujeme a klaníme. Potom věří-li církev svatou obecnou, nutně následuje, aby též věřili, pravé učení o této svátosti že jest to, které jsme právě vyložili.

* OTÁZKA XXX.

Vznešenosť tohoto tajemství ukazuje, jak veliká jest bojující církve důstojnosť? *

Ale není zajisté ničehož, coby rozmnožiti mohlo rozkoš a užitek, jaký mají nábožní věřící, když uvažují této svátosti vznešenosť. Předně zajisté poznávají, kteraká jest zákona křesťanského dokonalosť, jemuž popřáno jest, to v skutku míti, co v zákoně Mojžíšově jen znameními a obrazy před časem bylo nastíněno. Pročež z Božího vnuknutí učinil Dionys[5]) onen výrok, že naše církev jest uprostřed mezi synagogou a nebeským Jerusalémem, jsouc

[1]) léta P. 1050. [2]) léta P. 1059. [3]) léta P. 1078 v Nov. [4]) léta P. 1215. [5]) de Eccl. hier. c. V.

obojího účastna. A zajisté nikdy nemohou věřící dosti se nadiviti dokonalosti svaté církve a vznešenosti její slávy, jelikož mezi ní a nebeskou blaženosti jeden toliko stupeň zdá se býti. Neboť to jest nám s nebešťany společné, že my i oni Krista Boha i člověka přítomného máme; ale o ten jeden stupeň za nimi stojíme, že oni blaženosti požívají, přítomného jej vidouce, my pak jej přítomného, ale však od smyslu očí vzdáleného, v zázračném zahalení svatých tajemství se skrývajícího, pevnou a nezvratnou věrou ctíme.

Mimo to zakoušejí věřící v této svátosti nejdokonalejší lásky Krista Spasitele našeho; neboť jeho dobrotivosti přičísti to nejvíce sluší, že přirozenosť, kterou od nás přijal, nikdy od nás neodtahuje, ale pokud to možná, s námi býti a obcovati chce, aby vždycky onen výrok ve vlastním slov smyslu ukazoval se býti pravdivým[1]): *„Rozkoš má jest býti se syny lidskými."*

* OTÁZKA XXXI.

Kosti, žíly a cokoliv k celosti člověka náleží, jest spolu s Božskou přirozeností zde v pravdě přítomno. *

Ale na tomto místě musí duchovní pastýři vyložiti, že nejenom pravé tělo Kristovo, a všecko, co k pravému těla spůsobu náleží, jako kosti a žíly, ale i že celý Kristus v té svátosti se drží. Jest však třeba připomenouti, že Kristus jmeno jest Boha i člověka, jedné totiž osoby, v němž Božská i lidská přirozenosť spojena jest. Pročež obsahuje v sobě obojí podstatu, a co obojí podstata v sobě zavírá, Božství a celou lidskou přirozenosť, kteráž z duše a ze všech těla částí a též z krve sestává: což vše že ve svátosti jest, věřiti náleží. Neboť když v nebi celé člověčenství s Božstvím v jedné osobě a podstati spojeno jest, byloby nepravostí domnívati se, že by tělo, jež ve svátosti přebývá, od téhož Božství odděleno bylo.

* OTÁZKA XXXII.

Krev, duše a Božství nejsou týmž spůsobem ve svatosti oltářní, kterým jest tělo Kristovo. *

I. Při tom však třeba jest, aby duchovní pastýřové

[1]) Přísl. 8. 31.

na zřeteli měli, že se ne všecky věci týmž spůsobem anebo mocí v této svátosti drží. Nebo některé jsou, o nichž pravíme, že jsou ve svátosti mocí a působením posvěcení; neboť když slova ona vše to působí, co vyznamenávají, tehdy jest to, jakž to Božských věcí spisovatelé nazvali, ve svátosti přítomno z moci svátosti, co se spůsobou slov vyjadřuje: tak učili, kdyby se událo, aby něco od jiných věcí úplně odděleno bylo, že jen to, co slova vyznamenávají, ve svátosti jest, ostatní pak věci že v ní nikoliv nejsou. Jiné však věci se ve svátosti obsahují, protože spojeny jsou s tím, co se spůsobou vyjadřuje; nebo když slova, jichž se k posvěcení chleba užívá, tělo Páně vyznačují, an se praví: „*Toto jest tělo mé*“: tehdy samo tělo Krista Pána ve svátosti oltářní přítomno jest z moci svátosti. Poněvadž však s tělem spojena jest krev, duše a Božství: i toto vše ve svátosti bude; ne sice z moci posvěcení, ale jakožto věci, které s tělem spojeny jsou.

II. A o těchto věcech praví se, že mocí spolusdružilosti (ex concomitantia) ve svátosti jsou, kterýmžto spůsobem že jest celý Kristus ve svátosti, na jevě jest. Neboť když některé dvě věci skutečně spolu jsou spojeny, tehdy kde jedna jest, musí i druhá býti. Z toho následuje, že i pod podobou chleba, i pod podobou vína drží se celý Kristus, tak že, jako pod podobou chleba nejen tělo, ale i krev a celý Kristus skutečně přítomen jest: tak naproti tomu pod podobou vína nejen krev, ale i tělo a celý Kristus v pravdě přebývá.[i])

* OTÁZKA XXXIII.

Proč ve svátosti oltářní dvoje se děje posvěcení? *

Ačkoliv pak, že tomu tak jest, věřící věřiti mají s největší přesvědčeností a jistotou, přece však vším právem se ustanovilo, aby dvoje zvláštní dálo se posvěcení; předně proto, aby jasněji se představilo utrpení Páně, v němžto krev oddělena byla od těla, za kteroužto příčinou při posvěcení zmínka se děje o vylité krvi. Potom pak, poněvadž této svátosti užívati nám bylo za potravu duše, velmi se slušelo, aby byla ustano-

vená jakožto pokrm a nápoj, z nichž že dokonalá potrava těla záleží, známo jest.

* OTÁZKA XXXIV.

Celý Kristus v každé částce obojí podoby jest přítomen. *

Ale toho nesmí se opominouti, že nejenom v obojí podobě, ale i v každé částici obojí podoby celý Kristus obsažen jest. Tak již svatý Augustin napsal[1]): „*Jednotliví přijímají Krista Pána, a v těch jednotlivých částkách on celý jest; on se nezmenšuje podílením jednotlivců, ale každému z nich celého se podává.*“ A mimo to dá se to též z evangelií snadno dokázati; neboť tomu víry přiložiti nelze, aby jednotlivé chleba kusy, každý zvlášť, slovy svátostnými od Pána byly posvěceny, nýbrž že posvěcen jest od něho týmiž slovy najednou všechen chleb, jenž k slavení svatých tajemství a k rozdávání apoštolům byl uchystán, jakož že se tak s kalichem stalo, vysvítá z toho, co Pán řekl: [2]) „*Vezměte a rozdělte mezi sebou.*“

Co dosud bylo vyloženo, to k tomu směřuje, aby se dokázalo, že ve svátosti oltářní obsaženo jest pravé tělo a krev Krista Pána.

* OTÁZKA XXXV.

Po posvěcení nižádná podstata hmotnosti v této svátosti nezůstane. *

I. Nyní pak, což za druhou věc bylo předloženo, také vyučovati budou pastýřové duchovní, že podstata chleba a vína ve svátosti po posvěcení nezůstává. Ačkoliv toto právem vzbuditi musí největší udivení, přece však to s tím, co svrchu již vyloženo jest, nutně souvisí. Neboť jestliže jest pravé tělo Kristovo pod podobou chleba a vína po posvěcení, naskrze nevyhnutelné jest, poněvadž tu dříve nebylo, že se to stalo buď změnou místa, aneb stvořením, aneb jiné druhé věci do něho proměněním. Ale patrno, že se to státi nemůže, aby tělo Kristovo ve svátosti bylo proto, žeby z jednoho na jiné místo přešlo; tak zajisté stalo by se, žeby vzdáleno bylo od sídel nebeských, ježto nic

[1]) Conf. c. 75. 77. Dist. II. de cons. [2]) Luk. 22. 17.

se nepohybuje, leč kdyžby opustilo místo, z něhož se pohybuje.

II. Žeby však tvořeno bylo tělo Kristovo, to méně k víře podobno jest, a na mysl ani připadnouti nemůže. Zbývá tedy, že ve svátosti tělo Páně jest proto, že se chleb v ně samé proměňuje, pročež nevyhnutelnou věcí jest, aby nižádné podstaty chleba v ní nezůstalo.

* OTÁZKA XXXVI.

Přepodstatnění, od sněmů církevních stvrzené, má svůj základ v písmě svatém. *

Tímto důvodem jsouce vedeni otcové a předkové naši na sněmích obecných Lateránském valném a Florentínském pravdu tohoto článku zřetelnými usneseními utvrdili. Od Tridentského pak sněmu[1]) ještě určitěji takto vysloveno jest: „*Jestliže by kdo řekl, že v nejsvětější svátosti oltářní ostává podstata chleba a vína spolu s tělem a krví Pána našeho Ježíše Krista, vyobcován budiž.*“

Tomu však bylo snadno ze svědectví písem svatých vyrozuměti, předně z toho, co Spasitel sám při ustanovení této svátosti pravil: „*Toto jest tělo mé*;“ neboť slova „toto“ takový význam jest, že na celou podstatu věci přítomné ukazuje; kdyby však podstata chleba zůstala, žádným způsobem nemohlo by se v pravdě říci: „*Toto jest tělo mé.*“ Potom když Kristus Pán u Jana praví[2]): „*Chleb, který já dám, tělo mé jest za život světa,*“ chlebem své tělo nazývá. A brzy na to dokládá: „*Nebudete-li jísti těla syna člověka, a píti jeho krve, nebudete míti života v sobě*;“ a opět: „*Tělo mé právě jest pokrm, a krev má právě jest nápoj.*“ Jestliže tedy tak jasnými a zřetelnými slovy tělo své nazval chlebem a pokrmem pravým, a tak i krev svou pravým nápojem: dosti zajisté naznačil, že žádné chleba a vína podstaty ve svátosti neostává.

* OTÁZKA XXXVII.

Kterak otcové v této svátosti přepodstatnění uznali? *

A takovéto že bylo svatých Otcův ustavičně je-

[1]) Sess. 13. de euch. c. 2. [2]) Jan 6. 52, 54, 56.

dnosvorné učení, snadno se přesvědčí, kdo jejich spisy projde. Svatý Ambrož takto píše[1]): „*Ty snad pravíš: Můj chleb jest obyčejný; ale chleb tento jest sice chlebem před slovy svátostnými; když však přistoupilo posvěcení, z chleba stává se tělo Kristovo;*“ což pak aby lépe mohl dokázati, rozličné uvádí příklady a podobenství. A na jiném místě[2]), když vykládal slova onano: „*Všecko*“[3]) *cokoliv chtěl Hospodin, učinil na nebi i na zemi,*“ praví: „*Ačkoliv se vidí podoba chleba a vína, přece však po posvěcení nic jiného, než tělo a krev Kristova, věřiti se musí.*“ A týmiž skoro slovy svatý Hilarius tu samu větu vykládaje učil, že, ačkoliv se zevnitř chleb a víno vidí, přece však v pravdě tělo a krev Páně jest.

* OTÁZKA XXXVIII.

Kterak svátosť oltářní i po posvěcení nazývá se chlebem? *

Ale nechať na tomto místě duchovní pastýř připomene, že se není čemu diviti, jestliže po posvěcení ještě chlebem se jmenuje. Tímto zajisté jmenem svátosť oltářní nazývati vešlo v obyčej, jednak, že podobu chleba má, jednak, že i potom podržuje přirozenou sílu, tělo živiti a sytiti, která chlebu jest vlastní. Že pak v písmech svatých nalézá se ten obyčej, nazývati věci tak, jaké se býti vidí, to dosti dokazuje, co v genesi[4]) se praví, že „*tří mužové Abrahamovi se ukázali,*“ ačkoliv to byli tří andělé; i oni dva, kteří ukázali se apoštolům, an Kristus Pán na nebe vstupoval, ač byli andělé, *muži se nazývají*[5]).

* OTÁZKA XXXIX.

Jakým spůsobem děje se ta divuplná proměna podstat? *

Přetěžké jest ovšem tohoto tajemství vykládání, ale přece se vynasnaží duchovní pastýřové těm, kteří v známosti věcí Božských pokročili, (neboť o slabších jest se co báti, aby pod velikostí věci neklesli,) vynasnaží se tedy přednesti spůsob tohoto zázračného proměnění, kteréž se tak děje, že mocí Boží celistvá chleba

[1]) de sacr. IV. 4. [2]) cf. c. 74. Dist. II. de cons. [3]) Žalm. 134. 6. [4]) Gen. 18. 2. [5]) Sk. ap. 1. 20.

podstata obrací se v celistvou těla Kristova podstatu, a celistvá vína podstata v celistvou krve Kristovy podstatu, aniž by jaká Krista Pána proměna se stala. Neboť Kristus se ani neplodí, ani nemění, ani nerozmnožuje, ale v podstatě své celistvý zůstává. Svatý Ambrož vykládaje toto tajemství praví: „*Vidíš, jak mocné jest slovo Kristovo. Jestli tedy v slově Páně Ježíše taková moc, že býti počalo, co nebylo, totiž svět: čím mocnější jest, aby bylo to, co bylo, a proměnilo se v něco jiného?*[1])“ A v tento smysl i jiní staří a vážní Otcové se vyjadřují. Svatý Augustin dí[2]): „*Vyznáváme, že před posvěcením jest chleb a víno, přirozeně utvořené; po posvěcení však jest tělo a krev Kristova, posvěcením proměněné.*“ Jan Damascenský napsal[3]): „*Tělo v pravdě spojeno jest s Božstvím, totiž tělo ze svaté Panny; ne žeby to tělo, jež na nebe vstoupilo, s nebe sestupovalo; nýbrž že sám chleb a víno v tělo a krev Kristovu se proměňují.*“

* OTÁZKA XL.

Zázračnému tomuto proměnění vhodně dáno jest jmeno „přepodstatnění.“ *

Obdivu hodné toto proměnění vhodně a významně nazváno jest od církve svaté katolické přepodstatnění (transsubstantiatio), jakž to ukazuje svatý sněm Tridentský[4]). Jako zajisté přirozené plození, protože se při něm podoba mění, právě a dobře nazývati se může přepodobnění: tak i, poněvadž ve svátosti oltářní celá jedné věci podstata v celou podstatu jiné věci přechází, dobře a moudře od předků našich vynalezeno jest pojmenování přepodstatnění.

* OTÁZKA XLI.

O spůsobu přepodstatnění a místě, jak jest Kristus v této svátosti, nemá se všetečně zpytovati. *

Ale připomenuto budiž věřícím, co svatí Otcové velmi často opakují, aby se příliš žádostivě neskoumalo, jakým spůsobem se ta proměna asi děje; toť

[1]) de sacr. IV. 4. [2]) c. 41. Dist. II. de cons. [3]) de orthod. fide IV. 13. [4]) Sess. 13. can. 4.

ani nemůžeme pochopiti, a toho také nemáme žádný příklad, ani v přirozených věcí proměnách ani v samém věcí stvoření. Ale co to jest, to věrou poznati máme; jak se to děje, všetečně nemáme zpytovati.

Ne menší opatrnosti musí také užívati duchovní pastýři při vykládání tohoto tajemství, jak tělo Krista Pána i v nejmenší chleba částce celé se obsahuje. Takové zajisté rozbírání sotva kdy třeba bude před se bráti; kdyby však přece toho láska křesťanská žádala, především ať neopominou mysli věřících ozbrojiti oním slovem[1]): *„Nenít nemožné u Boha všeliké slovo.“*

* OTÁZKA XLII.

Tělo Kristovo není ve svátosti přítomno, jako v místě. *

Potom pak ať je poučí, že Kristus Pán ve svátosti není tak, jako v prostoru; neboť prostor závisí na věcech samých, jak jsou totiž té neb oné velikosti. Krista Pána však nepravíme býti ve svátosti přítomného tou měrou, jelikož veliký aneb malý jest, což ku kolikosti náleží, nýbrž jelikož podstata jest. Neboť podstata chleba mění se v podstatu Krista, ne však ve velikost neb kolikosť jeho. A nikdo zajisté nepochybuje, že podstata rovně se obsahuje v malém, jako v velikém prostoru; nebo i podstata vzduchu a celá jeho přirozenosť tak dobře jest v malé, jako ve veliké části vzduchu; a podobně celá vody přirozenosť neméně nalézá se v malé nádobce s vodou, jako u veliké řece. Když tedy na místo podstaty chleba vstoupí tělo Kristovo, vyznati se musí, že jest ve svátosti týmž docela spůsobem, jakým tam byla před posvěcením podstata chleba; zdali tam jest však ve velké neb malé kolikosti, to k věci naprosto nenáleží.

* OTÁZKA XLIII.

V této svátosti není žádná podstata, na nížby závisely případnosti chleba a vína. *

Zbývá ještě třetí, což se při této svátosti největší a podivu hodné býti vidí, o čemž ovšem, když se již dvě

[1]) Luk. 1. 37.

ostatní otázky vyložily, snadněji bude zajisté pastýřům pojednávati, že totiž chleba a vína podoby v této svátosti zůstávají, anižby jim co skutečného za základ podvrženo bylo. Neboť jestliže, jak jsme prvé dokázali, tělo a krev Páně v pravdě jest ve svátosti, tak že více tu žádné není chleba a vína podstaty: tedy, poněvadž tyto případnosti na těle a krvi Páně záviseti nemohou, nezbývá nic jiného, než že nad všeliký přirozenosti řád samy sebou se udržují, o žádnou jinou věc se neopírajíce. Toto jest ustavičné a pevné učení církve katolické, které by se snadno dalo dotvrditi oněmi svědectvími, jimiž jsme dříve dokázali, že ve svátosti oltářní neostává žádné chleba neb vína podstaty.

* OTÁZKA XLIV.

Proč chtěl Kristus tělo a krev svou podati pod podobou chleba a vína? *

Ale nic nesnáší se více s nábožností věřících, než s opominutím podrobnějších otázek ctíti a klaněti se velebnosti podivuhodné této svátosti; a potom nejvyšší prozřetelnost Boží v tom spatřovati, že přesvatá tajemství pod podobami chleba a vína udělovati ustanovil. Neboť poněvadž přirozenost lidská vůbec toho nejvíce se hrozí, požívati masa lidského a napájeti se krví lidskou: velemoudře učinil, aby nejsvětější tělo a krev jeho se nám podávalo pod podobou chleba a vína, těchto věcí, jichž s největší oblibou užíváme za každodenní a obyčejnou potravu. Spojen pak jest s tím ještě dvojí jiný užitek; první jest, že tím chráněni jsme před tupením nevěřících, kterého bychom nemohli tak snadno ujíti, kdyby nás Krista Pána viděli přijímati ve vlastní jeho podobě; druhý pak jest, že, když tělo a krev Páně tak přijímáme, že smysly tělesnými nemůžeme pochopiti, co to v skutku jest, toto velice prospívá k rozhojnění víry v duších našich; neboť známá jest vypověď svatého Řehoře[1]), že víra tam nemá zásluhy, kde rozum lidský patrnou dává jistotu.“

Ale co tuto se vykládalo, jen s velikou opatrností

[1]) hom. 26. in evang.

budiž přednášeno podlé posluchačů schopností a času potřeby.

* OTÁZKA XLV.

Co dobrého dosahují ti, kteří hodně přijali tělo a krev Páně. *

I. Ale co o předivné moci a užitečnosti této svátosti říci se může, to jisté jest, že není žádné třídy lidí, kterých by se nedotýkalo těchto věcí poznání, a jimž by nebylo na nejvýš potřebné. Neboť aby věřící srozuměli užitku svátosti oltářní, za tou hlavně příčinou mají poznati, co se o této svátosti tak obšírnými slovy vykládá.

II. Ale poněvadž neskonalé její užitky a účinky žádnou řečí nedají se vyložiti, proto jen o jedné neb druhé částce bude třeba duchovním pojednati, aby ukázali, jak veliké množství a hojnost všech dobrých věcí uzavřeno jest v převelebných těchto tajemstvích. To však poněkud dovedou, když, vysvětlivše moc a povahu všech svátostí, svátost oltářní porovnají pramenu, ostatní pak potůčkům. Právem zajisté, ano nutně musí nazvána býti pramenem všech milostí, poněvadž skutečně pravý pramen nebeských milostí a darův, a všech svátostí ustanovitele Krista Pána spůsobem zázračným v sobě obsahuje; od něhož jako z pramene k ostatním svátostem vyplývá, cokoliv do sebe mají dobrého a dokonalého. A z tohoto Božské milosti pramene dá se snadno porozuměti přehojným těm darům, kterých se v této svátosti stáváme účastni.

* OTÁZKA XLVI.

Jaký užitek chleb a víno tělu, takový svátost oltářní duši přináší. *

Užitečným se také býti ukáže, uvážíme-li přirozenost chleba a vína, jež jsou této svátosti znamení. Neboť které výhody chleb a víno přináší tělu, ty všecky k spasení a oblažení duše poskytuje svátost oltářní a to spůsobem lepším a dokonalejším. Neboť tato svátost nemění se, jako chleb a víno, v naší podstatu, nýbrž my jistým spůsobem měníme se v její přirozenost, tak že se dobře k tomuto místu táhnouti může onen výrok svatého Augustina[1]): *„Pokrm jsem dospělých;*

[1]) Conf. VII. 10.

vzrosti, a požívati mne budeš; ne ty mne změníš v sobě jako krmi těla svého, nýbrž ty změněn budeš ve mně.“

* OTÁZKA XLVII.

Jak se v této svátosti uděluje milosť. *

Jestliže „*milosť*[1]) *a pravda skrze Ježíše Krista se stala,*“ musí zajisté též milosť vlíti se do duše, když Ježíše čistě a svatě přijímá, jenžto sám o sobě řekl[2]): „*Kdo jí mé tělo a pije mou krev, ve mně přebývá a já v něm.*“ Neboť kdo s náležitou nábožností a uctivostí tuto svátosť přijímají, o těch nikdo nemůže pochybovati, že přijímajíce v sebe Syna Božího, takto v jeho tělo jako živí oudové bývají vštípeni; jakož psáno jest[3]): „*Kdo jí mne, živ bude pro mne;*“ a opět: „*Chleb, kterýž já dám, mé tělo jest za život světa.*“ A svatý Cyrill toto místo vykládaje praví[4]): „*Slovo Boží spojivši se se svým vlastním tělem, učinilo je obživujícím. Musil se tedy předivným způsobem nějakým spojiti s našimi těly skrze své svaté tělo a drahou krev, které posvěcením životodárným přijímáme v chlebě a víně.*“

* OTÁZKA XLVIII.

Člověk hříchy poskvrněný a duchovně mrtvý přijímáním svátosti oltářní nebývá obživen, ačkoli tvrdíme, že ta svátosť milosť přináší. *

Ale co se praví, že svátostí oltářní milosť se uděluje, duchovní pastýři musí poučiti, že se tomu nesmí rozuměti tak, jakoby nebylo potřebí, aby ten, kdo tuto svátosť skutečně s užitkem chce přijímati, v milosti Boží již byl postaven. Jest zajisté patrno, že, jako mrtvým tělům přirozený pokrm nic neprospívá, podobně že i duši, která duchovně nežije, svatá tajemství nejsou k užitku; a proto mají podobu chleba a vína, aby se vyznamenávalo, že ustanovena jsou, ne aby duši život navrátila, ale aby ji při životě zachovávala. Ale to pravilo se za tou příčinou, poněvadž i první milosti na křtu (kteroužto každý oděn býti musí, prvé než ústy doteknouti se smí nejsvětější svátosti, aby odsouzení sobě nejedl a nepil), nikomu se neuděluje, leč když

[1]) Jan 1. 17. [2]) Jan 6. 57. [3]) Jan 6, 58, 52. [4]) in. Joan. cap. 3.

tutouž svátosť žádostí a slibem přijímají. Jest zajisté ona cíl všech svátostí, a oznak církevní jednoty a spojenosti, aniž pak kdo mimo církev milosti dojíti může.

* OTÁZKA XLIX.

Jak duše tímto duchovním pokrmem se posiluje a rozhojňuje. *

Potom, jako tělo přirozenou potravou nejen se zachovává, ale i rozmnožuje, a chuť z ní novou každodenně příjemnosti a sladkosti okouší: tak též pokrm nejsvětější svátosti duši nejen život udržuje, ale jí sil přidává, a působí, že se duše zalibováním Božských věcí vždy více rozněcuje. Za tou příčinou říká se dobře a s pravou pravdou, že se v této svátosti milosti uděluje; a právě se tedy přirovnati může *manně*, v nížto byla *líbosť všeliké chuti*[1]).

* OTÁZKA L.

Skrze svátosť oltářní všední hříchy se odpouštějí. *

Že se pak ve svátosti oltářní zhlazují a odpouštějí lehčejší hříchy, jež všedními slovou, o tom nelze pochybovati. Neboť cokoli ztratila duše zápalem hříšné žádostivosti, když v lehké nějaké věci poněkud klesla, to celé nahrazuje svátosť oltářní, ty samé menší viny vyhlazujíc; jakož také (neboť nezdá se potřebí odstoupiti od napřed položeného podobenství) co se mocí vrozeného tepla každodenně tělu odnímá a ztrácí, přirozenou potravou poznenáhla se přidává a nahrazuje. Pročež právem řekl svatý Ambrož o této nebeské svátosti: „*Tento chleb každodenní přijímá se za prostředek proti každodenní slabosti*[2]).“ Ale to jen o těch hříších platí, jejichžto představou a oblibou nedá se duše uchvátiti.

* OTÁZKA LI.

Touto svátostí se též před budoucími hříchy duše chrání. *

Mimo to spočívá ve svatých tajemstvích i ta moc, že nás od nepravostí zachovává čisté a prosté, a proti

[1]) Moudr. 16. 20. [2]) de sacram. 15. 4.

pokušení útokům bezpečné, a duši takořka nebeským lékem připravuje, aby se jedu nějaké náruživosti smrtonosné nedala snadno nakaziti a porušiti. A za touto také příčinou, jak svědčí svatý Cyprian[1]), když tehdáž pro vyznávání víry křesťanské věřící vůbec bývali vlečeni na muky a na smrť, aby snad přemoženi prudkostí muk nepodlehli v spasitelném boji, dávný byl ten v církvi katolické obyčej, že jim biskup podával svátosť těla a krve Páně. Ale i žádostivosť těla tato svátosť zdržuje a potlačuje; neboť když duše ohněm lásky více se rozněcuje, tuť zápal žádostivosti nutně musí utlačovati.

* OTÁZKA LII.

Jak se touto svátostí přístup do věčné slávy otevírá? *

Posledně, aby se jedním slovem obsáhly všecky této svátosti užitky a dobrodiní, musíme říci, že svátosť oltářní největší v sobě uzavírá moc k dosažení věčné slávy; neboť psáno jest[2]): *„Kdo jí mé tělo a pije mou krev, má život věčný a já vzkřísím jej v den nejposlednější.“* Milosť této svátosti naplňuje totiž věřící, pokud jsou v životě vezdejším, nejvyšším svědomí mírem a spokojeností; potom pak, když se přiblížil čas vyjíti ze života, jsouce nejinak než jako Eliáš[3]), *„který silou chleba podpopelného kráčel až k hoře Boží Horeb,“* mocí této svátosti posileni, vstupují do věčné slávy a blaženosti. To všecko mohou duchovní pastýři dosti obšírně přednášeti, když buď učiní výklad šesté kapitoly evangelia svatého Jana, kdež se otvírají mnohonásobné této svátosti účinky; anebo když procházejíce podivuhodné události Krista Pána, ukážou, že, jakžkoli po právu a zasloužení přeblaženými pokládáme ty, v jejichž obydlí smrtelný Ježíš byl přijat, anebo kteří dotknutím jeho roucha neb okraje uzdravení nabyli: že daleko šťastnější a blaženější jsou ti, do jejichž duše v celé nesmrtelné své slávě neobtěžuje si vstoupiti, aby všecky její rány zahojil, a nejhojnějšími dary ozdobenou ji k sobě připoutal.

---

[1]) epist. 54. [2]) Jan 6. 55. [3]) 3 král. 19. 8.

* OTÁZKA LIII.

Kolikerým spůsobem přijímati lze tělo a krev Páně? *

I. Avšak poučiti třeba, kdo účastným býti může neskonalých těch užitků svátosti oltářní, o nichž jsme právě mluvili; jakož také, že není jen jednoho přijímání spůsobu, aby takto věřící se naučili po lepších milostech toužiti. Dobře tedy a moudře předkové naši, jak čteme ve sněmu Tridentském[1]), rozeznávali trojí spůsob tuto svátosť přijímati. Někteří totiž pouze svátosť přijímají jako hříšníci, kteří se nehrozí svatých tajemství nečistým srdcem a nečistými ústy přijímati; o nichžto Apoštol dí, že[2]) *„nehodně jedí a pijí těla Páně."* O takových napsal svatý Augustin[3]): *„Kdo nezůstává v Kristu, a v kom nezůstává Kristus, ten s jistotou neji duchovně jeho těla, třeba tělesně a viditelně ústy požíval svátosti těla a krve Páně."* Kdo tedy takto nepřipravení přijímají svatá tajemství, nejen že z nich žádného nemají prospěchu, ale jak svědčí Apoštol[4]): *„odsouzení sobě jedí a pijí."*

II. O jiných pak říkáme, že jen duchovně přijímají svátosť oltářní; to jsou ti, kteří toužebností a přáním svým požívají předloženého tohoto nebeského chleba, jsouce rozníceni živou *„věrou*[5]), *která skrze lásku působí"*; a odtud, ne-li všech, zajisté přemnohých užitků nabývají.

III. Třetí konečně jsou, kteří svátostně i duchovně svátosť oltářní přijímají; tito, poněvadž dle napomenutí Apoštolova[6]) *„dříve sami sebe zkoušeli,"* a oděni rouchem svatebním k Božskému tomuto stolu přistupují, ze svatého přijímání všecky ty přehojné berou užitky, jež jsme prvé vypočetli. Z toho vysvítá, že největších a to nebeských statků zbavují se ti, kteří, ač by i k přijetí svátosti těla Páně mohli býti připraveni, na pouhém duchovním těla Páně přijímání přestávají.

* OTÁZKA LIV.

Než kdo k svatému přijímání přistupuje, má býti na duchu připraven. *

Ale nyní již k tomu přistupme, jak mají býti vě-

[1]) Sess. 13. de euch. c. 8. [2]) 1 Kor. 11. 29. [3]) tract. 26. in Joan. [4]) 1 Kor. 11. 29. [5]) Gal. 5. 6. [6]) 1 Kor. 11. 28.

řící na duši připraveni, prvé než přistupují k svátostnému přijímání. Dříve však, aby bylo patrno, že jest této přípravy na nejvýše zapotřebí, předložen budiž příklad Spasitele našeho. Neboť prvé, než apoštolům podal svátost nejdražšího těla a krve své, ačkoliv, jak sám dí[1]), *čisti byli všickni*, nohy jejich umyl, aby tím osvědčil, že všelikou pečlivost máme vynaložiti na to, aby nám k největší nevinnosti ducha a čistotě ničeho nescházelo, kdykoli svatá tajemství přijímati chceme. Potom pak nechať poznají věřící, že, jako ten, kdo hodně a s připraveným srdcem svátost oltářní přijímá, nejhojnějšími dary milosti Boží bývá obdařen: tak naproti tomu, jestliže by nepřipraven kdo přijímal, nejen žádného nemá užitku, ale v největší ubíhá škodu a záhubu. Ta jest zajisté vlastnost věcí nejlepších a nejspasitelnějších, že, užíváme-li jich v náležitý čas, velice prospívají; ale užívá-li se jich v dobu nepravou, smrť a záhubu přinášejí. Pročež není divu, že i neskonalé a nejvelebnější dary Boží, přijímají-li se myslí dobře zřízenou, největší jsou podporou k dosažení slávy nebeské; naproti tomu pak, když se sami jich nehodnými učiníme, věčnou smrť nám působí. Toto dokázáno jest příkladem archy Páně. „*Archa*[2]) *úmluvy*," nad niž lid Israelský nic neměl vznešenějšího, a skrze niž jemu Hospodin největších a nepočetných udílel dobrodiní, Filistinským, kteří ji zajali, přinesla největší škodu a porážku, spojenou jistě i s hanbou věčnou. Tak i pokrmy ústy užité, přijdou-li do žaludku zdravého, tělo živí a zachovávají; přijdou-li však do žaludku zkaženými šťávami plného, těžké nemoci působí.

* OTÁZKA LV.

Jakým spůsobem má se duch k svatému přijímání připravovati? *

I. První tedy přípravu věřící ať učiní tu, aby rozeznávali stůl od stolu, tento svatý stůl Páně od jiných vezdejších, tento nebeský chleb od obyčejného. A to se děje, když pevně věříme, že jest zde přítomné pravé tělo a krev Páně, jemuž[3]) v nebesích se andělé klanějí; „*k jehož*[4]) *pokynutí třesou se a trnou slou-*

[1]) Jan 13. 5. [2]) 1 král. 5. [3]) Žalm 96. 8. [4]) Job. 26. 11.

pové nebeští; jehož[1]) *slávy plna jest všecka země.*“ Toto jest totiž „*rozsuzovati*[2]) *tělo Páně,*“ k čemuž Apoštol napomíná; a vznešenosti tohoto tajemství sluší spíše se klaněti, než pravdivosť jeho všetečným skoumáním rozebírati.

II. Druhá velmi potřebná příprava jest, aby každý sám sebe se tázal, žije-li s jinými v pokoji, miluje-li v pravdě a ze srdce své bližní. „*Přinášíš-li*[3]) *dar svůj na oltář, a tu se rozpomeneš, že bratr tvůj má něco proti tobě: nechejž tu daru svého ležeti před oltářem, a jdi prvé, smiř se s bratrem svým, a potom přijď a obětuj dar svůj.*“

III. Potom musíme své svědomí bedlivě zpytovati, abychom snad nebyli poskvrněni smrtelným nějakým hříchem, z něhož bychom musili se káti, aby dříve lékem lítosti a zpovědi byl vyhlazen. Neboť ustanoveno jest od sněmu Tridentského[4]), že nikdo, jejžto svědomí viní z těžkého hříchu, je-li možno míti kněze, nesmí přijímati nejsvětější svátosti oltářní, dokud se svátostnou zpovědí neočistil, kterakžby se koliv pravou lítosť míti domníval.

IV. Mimo to s tichostí v srdcích svých přemýšlejme, jak nehodni jsme, aby nám podáno bylo od Pána toto Božské dobrodiní. Pročež slovy onoho setníka, o němž sám Spasitel dal svědectví, že „*nenalezl*[5]) *takové víry v Israeli,*“ i my z celé duše volejme: „*Pane, nejsem hoden, abys vešel pod střechu mou.*“ Zkoumejme také samy sebe, zdaž můžeme o sobě říci, jako Petr[6]): „*Pane, ty víš, že tě miluji.*“ Neboť nesmíme zapomenouti, že onen, „*jenž*[7]) *bez roucha svatebního přišel k večeři Páně, do tmavého žaláře uvržen*“ a na věčné tresty odevzdán jest.

* OTÁZKA LVI.

Také podlé těla musí nějakou přípravu učiniti, kdo chce přijímati. *

Avšak nejen na duši, ale i na těle jest přípravy třeba. Máme totiž k stolu Páně přistupovati

---

[1]) Isa. 6. 3. [2]) 1 Kor. 11. 29. [3]) Mat. 5. 23, 24. [4]) Sess. 13. de each. c. 11. [5]) Mat. 8. 10. a 8. [6]) Jan 21. 17. [7]) Mat. 22. 11.

lační, tak abychom od předcházející půlnoci toho dne až k onomu okamžení, kdy svátost oltářní přijímáme, naprosto ničeho ani nejedli ani nepili. Žádá toho také vznešená té svátosti důstojnost, aby kdož jsou v manželství, po několik dní zdrželi se tělesného obcování, příkladem Davidovým povzbuzeni, který maje od kněze přijíti chleb posvěcený, vyznal, že on i služebníci jeho již ode tří dnů čisti jsou od obcování se ženami.[1])

Toto asi jest, co mají věřící bedlivě zachovávati, aby se napřed připravili k platnému přijetí svatých tajemství; neboť ostatní, co v této příčině ještě se zdá potřebné vykonati, k vytknutým věcem snadno se dá připojiti.

* OTÁZKA LVII.

Všickni křesťané jsou zavázáni aspoň jednou v roce přijímati. *

Aby však někteří snad nezdráhali se této svátosti přijímati, protože takovou přípravu činiti zdálo by se jim velmi nesnadné a obtížné: musí se věřícím připomínati, že všem dán jest ten zákon, aby přijímali nejsvětější svátost. Mimo to ustanovila církev, že kdoby alespoň jednou v každém roce o Velikonocích nepřijímal, z církve má býti vyhoštěn.

* OTÁZKA LVIII.

Kolikrát a v kterých časech má se přijímati svátost oltářní? *

Nemají však věřící pokládati za dostatečné, když, tohoto ustanovení rozkaz plníce, jednou toliko za rok přijímají tělo Páně, nýbrž mají častěji v roce svaté přijímání opakovati. Coby pak více prospívalo, zda přijímati každý měsíc, nebo každý týden, nebo každý den: tu se určitý předpis pro všecky ustanoviti nedá. Ale velmi pravdivé jest ono svatého Augustina pravidlo[2]): „*Tak buď živ, abys přijímati mohl každodenně.*“ Pročež to bude úlohou faráře, často napomínati věřící, aby, jakož za potřebné uznávají tělu každodenně podávati potravy, podobně též každodenně touto svátostí

[1]) Král. 21. 5. [2]) sermo 84. in App.

nezanedbávali živiti a krmiti duše své; anož jest patrno, že potřebuje duše neméně pokrmu duchovního, nežli tělo tělesného. Velice také prospěje, tuto opakovati převeliké a Božské ony milosti, ježto nám, jak prvé dovozeno, z přijímání svátosti oltářní vyplývají. I to podobenství může se připojiti, že také[1]) „*každodenně musili Israelští síly tělesné zotavovati mannou;*“ tolikéž svědčí i výroky svatých Otců, kteří časté této svátosti přijímání velice odporučují. Aniž to nebylo jediného svatého Augustina pravidlo[2]): „*každodenně hřešíš, každodenně přijímej;*“ ale projde-li kdo spisy jejich pozorně, snadno se přesvědčí, že v tentýž smysl mluví všickni svatí Otcové, kteří o té věci psali.

* OTÁZKA LIX.

Časté přijímání že bylo v církvi jednou v obyčeji. *

Že byl jednou v církvi čas, kdy věřící každodenně přijímali svátost oltářní, ze Skutkův apoštolských[3]) vyrozumíváme. Všickni zajisté, kdož tehdá víru křesťanskou vyznávali, pravou a upřímnou láskou tak hořeli, že, trvajíce bez přestání na modlitbách a jiných skutcích nábožnosti, každodenně nalezeni byli k přijímání svatých těla Páně tajemství připraveni. Když pak později tento obyčej zdál se přestávati, svatý mučeník a papež Anaklét[4]) jej poněkud obnovil; neboť nařídil, aby kostelní služebníci, jsouce oběti mše přítomni, vždy přijímali, dokládaje, že tak jest ustanoveno od apoštolův. Dlouho pak byl v církvi ten obyčej, že po skončení oběti, když kněz sám byl přijal, obrátiv se k přítomnému lidu, těmito slovy volal věřící k stolu Páně: „*Pojďte bratří k svatému přijímání.*“ Potom ti, kdož byli připraveni, s největší pobožností nejsvětější tajemství přijímali.

Ale když později láska a nábožnost tak ustydly, že věřící nad míru zřídka přistupovali k svatému přijímání: ustanovil papež Fabian[5]), aby všickni třikráte do roka přijímali, totiž na den Narození Páně, na den Vzkříšení Páně a o hodech Svatodušních, což později

[1]) Exod. 16. 4. sq. [2]) Sermo 84. [3]) Sk. ap. 2. 42. [4]) epist. 2. [5]) ep. ad Hilar. Ep.

znova jest nařízeno od mnohých sněmů, jmenovitě od prvního Agatského. Posléze pak, když to tak daleko přišlo, že svaté ono a spasitelné nařízení nejen se nezachovávalo, ale mnozí i na více let odkládali s přijímáním nejsvětější svátosti: na sněmu lateránském se nařídilo, aby nejméně jednou v každém roce o Velikonocích všickni věřící přijímali nejsvětější tělo Páně, a kdo by toho opominuli, účastenství chrámu aby byli zbaveni.

* OTÁZKA LX.

Dětem nedospělého rozumu nemá se nejsvětější svátosť podávati. *

Ačkoliv pak tento zákon, jsa Boží i církevní vážností stvrzený, zavazuje všecky věřící, přece musí se připomenouti, že vyňati jsou ti, kdož pro nedospělosť věku nemají ještě užívání rozumu. Neboť takoví ani nejsvětější svátosti nedovedou rozeznati od prostého obyčejného chleba, ani nemohou k jejímu přijetí přinesti mysli připravené a nábožné. Toto pak též patrně čelí proti ustanovení Krista Pána, neboť praví[1]): „*Vezměte a jezte;*“ ale že děti nejsou schopny bráti a jísti, jest na jevě. Bývalť sice za starodávna na některých místech ten obyčej, že i dětem podávali nejsvětější svátosť, avšak jednak z příčin nahoře uvedených, jednak z jiných, jež velice s křesťanskou uctivostí se snášejí, již dávno se to po ustanovení církve svaté díti přestalo.

* OTÁZKA LXI.

V kterém věku se mají svatá tajemství dětem podávati? *

V kterém však věku by se děti měly připustiti k svatému přijímání, nikdo lépe nemůže ustanoviti, než otec a kněz, jemuž se z hříchů zpovídávají; těmto náleží skoumati a na dětech zvěděti, zdali o této předivné svátosti nějakých vědomostí nabyly a mají-li po ní touhu.

* OTÁZKA LXII.

Sluší-li rozumu zbavené někdy připustiti k svatému přijímání? *

Rozumu zbaveným, kteří právě k všeliké zbožné myšlénce neschopni jsou, svátosti udělovati se nesmějí;

[1]) Mat. 26. 26.

ačkoliv, jestliže bývali dobré vůle a nábožné mysli, prvé než do šílenosti upadli, může se jim podlé ustanovení sněmu Karthaginského[1]) na konci života podati nejsvětější svátosť oltářní, pokud jenom obávati se není nějakého nebezpečenství zdávení neb jiné neslušnosti a neuctivosti.

* OTÁZKA LXIII.

Mimo kněží nesmí nikdo pod obojí podobou přijímati. *

Co se pak týče obřadu přijímání, budiž učeno, že jest zákonem církve svaté zakázáno, aby kdo bez zvláštního církve svaté dovolení nejsvětější svátosť přijímal pod obojí podobou, kromě kněží, když tělo Páně při oběti posvěcují. Neboť jakož to vysvětlil sněm Tridentský[2]), ačkoliv Kristus Pán nejvelebnější tuto svátosť při poslední večeři v podobách chleba a vína ustanovil a apoštolům podával: z toho přece nenásleduje, že by to od Spasitele za zákon bylo určeno, aby se všem věřícím svatá tajemství podávala pod obojí podobou. Neboť týž Pán náš, an o této svátosti mluví, častěji jen jednu podobu jmenuje; tak když dí[3]): „*Bude-li kdo jísti z chleba tohoto, živ bude na věky,*“ a: „*chleb, který já dám, tělo mé jest za život světa,*“ a: „*kdo jí tento chleb, živ bude na věky.*“

* OTÁZKA LXIV.

Příčiny, za kterýmiž církev přijímání jen jedné podoby připouští. *

Jest známo, že církev mnohými a to velevážnými důvody k tomu byla přivedena, aby tento obyčej pod jednou podobou přijímati, nejen schválila, ale i mocí předpisu stvrdila. Především totiž potřebí bylo co nejpečlivěji toho se stříci, aby krev Páně nebyla rozlita na zem, čehož, jak patrno, těžko dalo by se uvarovati, kdyby přislušelo krví Páně přisluhovati velikému lidí zástupu. Mimo to, poněvadž velebná svátosť vždycky pro nemocné musí býti připravena, velice byloby se obávati, kdyby podoba vína delší čas se uchovávala, aby nezkysala. Takéť jsou přemnozí, kteří vína chuť

[1]) Conc. IV. c. 76. [2]) Sess. 21. de com. cap. 1—3. can. 1—3.
[3]) Jan 6, 52. 59.

ba ani vůně jeho nikterak snésti nemohou. Pročež aby to, co pro duchovní spasení se má dávati, neškodilo zdraví těla, velmi opatrně nařídila církev, aby věřící jen pod podobou chleba přijímali. K jiným důvodům přichází i ten, že v mnohých krajinách o víno jest převeliká nouze, a že od jinud se dovážeti nemůže bez největších výloh a to jen po cestách velmi vzdálených a obtížných. Potom, a tento důvod nejvíce ze všech věci se dotýká, mělo býti vyvráceno kacířství těch, kteří popírali, aby pod jednou každou podobou byl celý Kristus, tvrdíce, že pod podobou chleba jest pouhé tělo bez krve, pod podobou vína že obsažena jest samotná krev. Aby tedy pravda víry katolické tím jasněji postavena byla před oči všechněch, proto velemoudrým usnešením zavedlo se přijímání pod jednou toliko, a to pod podobou chleba.

Jsou ještě jiné příčiny, sestavené od těch, kdož o tomto předmětu jednají, kteréž, bude-li se toho zdáti potřebí, mohou též uvesti pastýři duchovní. Již pak jednati nám jest o přisluhovateli této svátosti, ač to nikomu snad nemůže býti neznámo; aby se nic neopominulo, co k učení o této svátosti vidí se náležeti.

* OTÁZKA LXV.

Vlastní této svátosti přisluhovatel jest kněz. *

Budiž tedy vyloženo, že jedině kněžím dána jest moc, posvěcovati svátosť oltářní a rozdávati ji věřícím. Že pak v církvi vždycky se zachovával ten spůsob, aby lid věřící z rukou kněží přijímal velebnou svátosť, kněží pak oběť konajíce sami sobě podávali, to sněm Tridentský[1]) vyložil, dokázav spolu, kterak tohoto obyčeje, jelikož v podáních apoštolských se zakládá, svědomitě se má podržeti; a to tím více, poněvadž Kristus Pán sám této věci krásný nám zanechal příklad, jenž i nejsvětější tělo své posvětil, i apoštolům svýma rukama podával.

Aby pak všemi spůsoby o náležitou k této převelebné svátosti uctivosť bylo pečováno, nejenom sa-

[1]) Sess. 21. de euch. can. 10.

motným kněžím dána jest moc podávati tuto svátost, nýbrž církev zákonem nařídila, aby se nikdo, jenž posvěcen není, neopovážil užívati anebo dotýkati svatých nádob, pláten a jiných potřebností, jichžto jest při konání svátosti zapotřebí, mimo kdyby se přihodila veliká nějaká potřeba.

* OTÁZKA LXVI.

Svátosť oltářní od hříšných kněží může i posvěcena i podávána býti. *

Z toho i kněží i ostatní věřící mohou poznati, s kterakou nábožností a svatostí mají býti opatřeni ti, kdož přistupují buď k posvěcení, anebo k podávání, aneb k přijímání svátosti oltářní; ačkoliv i o této velebné svátosti platí totéž, co prvé o ostatních bylo pověděno, že se totiž platně udělují i od bezbožných, pokud se jen řádně zachovává, co náleží k dokonalé jejich povaze. Neboť o nich o všech věřiti musíme, že nespočívají na zásluze udělovatelů, nýbrž že se vykonávají mocí a působením Krista Pána.

Toto jest, co bylo povědíti o svátosti oltářní, pokud jest svátostí. Nyní zbývá ještě vyložiti o ní, pokud jest obětí, aby věděli duchovní správcové, coby obzvláště o tomto tajemství, dle ustanovení svatého sněmu[1]), za dnů nedělních a svátečních měli přednášeti věřícímu lidu.

* OTÁZKA LXVII.

Svátosť oltářní, obzvláštní nového zákona oběť, jest Bohu nejpříjemnější. *

Tato svátosť jest totiž nejenom pokladem bohatství nebeského, jehož dobře-li užíváme, Boží milosť a lásku si zjednáváme: nýbrž i v ní jest výborný jakýsi spůsob, kterýmžto můžeme Bohu za nesčíslná nám prokázaná dobrodiní nějaké díky činiti. Ale jak velice milá a příjemná jest Bohu tato oběť, když se slouží řádně a náležitě, z následujícího vysvítá. Jestliže zajisté oběti starozákonní, o nichž jest psáno[2]): „*Obětí a darů nechtěl jsi,*“ a opět[3]): „*Kdybys byl chtěl oběť, dal*

[1]) Con. Trid. sess. 22. cap. 8. [2]) Žalm 39. 7. [3]) Žalm 50. 18.

bych ji byl ovšem; ale zápalů nelibuješ sobě," tak se líbily Bohu, že písmo praví[1]): „*I povoněl Hospodin vůně příjemné,*" to jest, že mu byly milé a příjemné: což jest nám medle doufati o oné oběti, v níž se Bohu podává a obětuje sám ten, o němž dvakráte slyšán jest hlas s nebe[2]): „*Tento jest Syn můj milý, v němž se mi dobře zalíbilo.*" Toto tajemství budou tedy duchovní pilně vykládati, aby věřící k službám Božím se scházejíce naučili se pozorně a nábožně rozjímati o svaté té oběti, kteréž bývají přítomni.

* OTÁZKA LXVIII.

Které jsou příčiny, pro něž svátosť oltářní od Krista Pána jest ustanovena? *

Nejdříve však přednesou, že ze dvou příčin ustanovena jest svátosť oltářní. Jedna jest, aby byla nebeským duše naší pokrmem, kterýmž bychom duchovní život chránili a udržovali. Druhá jest, aby měla církev ustavičnou oběť, kterouž by naše hříchy se smiřovaly, a Otec nebeský, jsa nepravostmi našimi často přetěžce urážen, od hněvu nakloněn byl k milosrdenství, od přísnosti spravedlivého trestání se obrátil k milostivosti. Této věci obraz a podobenství na beránku velikonočním lze pozorovati, kterýž, jako oběť i svátosť, od synův Israelských býval obětován i požíván. A zajisté Spasitel náš, když sebe samého obětovati chtěl Otci na oltáři kříže, žádného vznešenějšího důkazu o své k nám neskonalé lásce dáti nemohl, než když nám viditelnou pozůstavil oběť, v nížto se obnovuje ona oběť krvavá, jež brzy potom na kříži jednou přinesti se měla, jejížto památka se až do skonání světa s největším užitkem každodenně koná od církve po veškerém světě rozšířené.

* OTÁZKA LXIX.

Jak liší se svátosť od oběti? *

Velice se však od sebe různí tyto dvě stránky: svátosť totiž dokonává se posvěcením, všecka pak oběti moc v tom leží, že se obětuje. Pročež velebná svátosť, když se chová v oltáři, neb k nemocnému se

[1]) Gen. 8. 21. [2]) Mat. 3. 17.

nese, má vlastnosť svátosti, ne oběti. Potom také, pokud jest svátostí, těm, kdož ji přijímají, pramen zásluhy přináší, a všecky ty prospěchy, o nichž dříve řeč byla; pokud pak jest obětí, má moc nejen zásluhy, ale i dostiučinění spůsobiti. Neboť jako Kristus Pán ve svém utrpení pro nás zásluh dobyl i zadosti učinil: podobně ti, kdož tuto oběť přinášejí a s námi ji sdílejí, užitků utrpení Páně zasluhují a spolu zadosti činí.

* OTÁZKA LXX.

Kdy tato oběť nového zákona jest ustanovena? *

Již pak o této oběti ustanovení neponechal svatý sněm Tridentský[1]) žádného k pochybnostem místa; neboť vyslovil, že ji Kristus Pán ustanovil při poslední večeři; a spolu k vyobcování zatratil ty, kdožby tvrdili, že se tuto Bohu neobětuje pravá a řádná oběť, aneb že obětovati zde nic jiného neznamená, než Krista k požívání podávati.

* OTÁZKA LXXI.

Svatým aneb stvoření některému nesmí se oběť přinášeti. *

Také neopominul onen sněm pilně vyložiti, že jedinému Bohu se oběť přináší. Neboť ačkoliv církev někdy i na památku a ke cti Svatých mše sloužiti uvykla: přece učí, že se oběť přináší ne jim, nýbrž jedinému Bohu, kterýž korunoval Svaté slávou nesmrtelnou. Pročež nikdy kněz neříká: „Obětuji tobě oběť Petře nebo Pavle,“ nýbrž jedinému samému Bohu oběť podávaje, díky mu činí za vznešené vítězství blahoslavených mučenníků a za jejich přímluvu tak prosí, aby oni za nás orodovati ráčili v nebesích, jejichžto památku slavíme na zemi.

* OTÁZKA LXXII.

Odkud se váží toto učení o oběti a kněžství nového zákona? *

Toto pak, co o pravosti této oběti církev katolická předkládá, přijala ze slov Páně, kterýž v poslední onu noc tato přesvatá tajemství apoštolům odevzdávaje,

[1]) Sess. 22. cap. 1. can. 1. a 2.

pravil[1]): „*To čiňte na mou památku.*“ Tenkráte, jakž to učí svatý sněm, ustanovil je za kněze a uložil jim, aby sami, i kdož po nich v úřadu kněžském budou nastupovati, tělo Páně Bohu přinášeli a obětovali. Totéž i slova Apoštolova psaná ku Korintským dosti dosvědčují, jenž dí[2]): „*Nemůžete kalicha Páně píti a kalicha zlých duchů; nemůžete býti účastníci stolu Páně i stolu zlých duchů.* Jako totiž stolem zlých duchů rozuměti se musí oltář, na němžto se jim obětovalo: podobně i (má-li to, co Apoštol přednáší, zakládati se na pravdivém dokazování) stůl Páně nic jiného nemůže znamenati než oltář, na němž se Bohu oběť přinášela.

* OTÁZKA LXXIII.

Kterými hlavně obrazy a proroctvími byla tato oběť napřed naznačena? *

Ale vyhledáme-li ze Starého Zákona této oběti obrazy a předpovědění, nejprvé Malachiáš o ní nejzřejměji prorokoval těmito slovy[3]): „*Od východu slunce až na západ veliké jest jmeno mé, a na každém místě kadidlo se pálí a obětována bývá jmenu mému oběť čistá; neboť veliké jest jmeno mé mezi národy, praví Hospodin zástupů.*“ Mimo to byla tato oběť jak před tak po daném zákonu Mojžíšově rozličnými druhy obětí předznamenána. Neboť všecky dobré účinky, které v oněch obětech se naznačovaly, v sobě obsahuje tato jedna oběť, jež jest jako dokonání a dovršení všech. Ale v žádné věci jejího předobrazení nevidíme jasněji vytisknutého, než v oběti Melchisedechově. Neboť Spasitel náš sám knězem podlé řádu Melchisedechova na věky ustanoveným se býti osvědčiv, při poslední večeři tělo a krev svou pod podobami chleba a vína Bohu Otci obětoval.

* OTÁZKA LXXIV.

Táž oběť, jež na kříži byla přinesena, koná se ve mši svaté. *

Že tedy jest to jedna a táž oběť, která ve mši se koná a která na kříži byla přinesena, vyznáváme a

[1]) Luk. 22. 19. 1. Kor. 11. 24. sq. [2]) 1 Kor. 10. 20, 21. [3]) Mal. 1. 11.

tak věřiti se musí; jakož i to, co se obětuje, jest jedno a totéž, totiž Kristus Pán náš, jenž sebe samého krvavým spůsobem jednou toliko jen na oltáři kříže obětoval. Aniž pak oběť krvavá a nekrvavá dvě jsou oběti, nýbrž jedna toliko, jejížto obětování se ve mši svaté každodenně obnovuje, jakož to ustanovil Pán Ježíš: „*To čiňte na mou památku.*“

* OTÁZKA LXXV.

Jest také jeden obojí oběti kněz. *

Ale jest též jeden a tentýž kněz, Kristus Pán; neboť služebníci, kteří tuto oběť konají, ne svou ale osobu Kristovu zastupují, když jeho tělo a krev obětují. Toto i ze slov posvěcovacích lze dokázati; neboť nepraví kněz: „*Toto jest tělo Kristovo,*“ nýbrž „*toto jest tělo mé;*“ osobu totiž Krista Pána na sebe bera, podstatu chleba a vína proměňuje v pravou podstatu jeho těla a krve.

* OTÁZKA LXXVI.

Mše jest nejen obětí chvály, ale i slitování. *

Tomu-li tak, beze vší pochybnosti budiž vyučováno, jakž to i svatý sněm vyslovil[1]): že nejsvětější oběť mše svaté není jen obětí chvály a díkůčinění, ani pouhou památkou oběti slitovnou na kříži: nýbrž že jest též pravou obětí slitovnou, kteroužto Bůh s námi bývá smířen a nám milostiv. Pročež když čistým srdcem a horoucí věrou a upřímnou nad nepravostmi svými bolestí jsouce naplněni, tuto nejsvětější oběť konáme a obětujeme: nemůže býti pochybnosti, že „*docházíme*[2]) *od Pána milosrdenství a nalezáme milost k příhodné pomoci;*“ neboť na líbovůni této oběti má Bůh takové zalíbení, že nám daru milosti a kajicnosti uděluje a hříchy odpouští. Pročež významná jest ona církve svaté modlitba[3]): „*Kolikráte se slaví této oběti památka, tolikrát se vykonává dílo našeho spasení;*“ poněvadž přehojné užitky oné krvavé oběti na nás splývají skrze tuto oběť nekrvavou.

---

[1]) Sess. 22. cap. 2. can. 3. [2]) Žid. 4. 16. [3]) Secreta Dom. 9. post Pent.

* OTÁZKA LXXVII.

Užitek oběti mešni dotýká se i zemřelých. *

Potom vyloží duchovní, kterak taková jest této oběti moc, že nejenom obětujícímu a přijímajícímu prospívá, ale i všem věřícím, buď že zde na zemi ještě s námi žijí, anebo již v Pánu skonavše ještě úplně se nedokáli. Aniž se pak zajisté dle nejjistějšího podání apoštolského za zemřelé obětuje s menším užitkem, než za živých hříchy, pokuty, dostiučinění, a jakékoli protivenství a úzkosti.

* OTÁZKA LXXVIII.

Žádná mše, po obecném církevním řádu sloužená, nemůže slouti soukromá. *

Z toho snadno se porozumí, že všecky mše počítati náleží za obecné, jelikož k obecnému všech věřících prospěchu a spasení se vztahují.

* OTÁZKA LXXIX.

Kam směřují této oběti obřady? *

Mát pak tato oběť mnohé a to převznešené a velebné obřady, z nichž žádný nesmí se považovati za zbytečný neb prázdný; ale všecky k tomu směřují, aby i této vznešené oběti velebnosť jasněji se objevila, i aby věřící, patříce na spasitelná tato tajemství, rozníceni byli k uvažování věcí Božských, které skryté jsou v této oběti. Ale o těchto obřadech nebudeme tuto šířeji mluviti, jednak proto, že tento předmět delšího výkladu by potřeboval, než přítomné navedení dovoluje, jednak proto, že skorem bezpočetná pojednání a spisy, které o této věci od mužů nábožných a učených sepsány jsou, budou duchovní pastýřové míti při ruce.

Posud tedy dosti budiž na výkladu, který s pomocí Boží jsme učinili o hlavnějších článcích učení týkajícího se svátosti oltářní, i jelikož jest svátostí, i jelikož obětí.

HLAVA V.

O svátosti pokání.

* OTÁZKA I.

Důkladně a často má se učení o pokání křesťanům v mysl vštěpovati. *

I. Jako slabosť a křehkosť lidské přirozenosti všem známa jest, i jí sám na sobě každý snadno zakouší: podobně nemůže nikoho býti tajno, jak velice jest svátosť pokání potřebná. Má-li se pak pilnosť, s kterou pastýřům duchovním o každém předmětě jednati jest, měřiti podlé velikosti a váhy věci, kterou vykládají: tož s jistotou lze říci, že nikdy nebudou moci na vykládání této svátosti tolik pilnosti obrátiti, aby se dosti býti zdálo; ano o této svátosti třeba jest důkladněji nežli o křtu pojednati, proto, že křest jenom jednou se uděluje a nemůže býti opětován; pokání však tolikráte naskytá se potřeba, kolikráte po křtu svatém do hříchů padáme.

II. Tak zajisté vyslovil se sněm Tridentský[1]), že těm, kdo po křtu zhřešili, svátosti pokání jest neméně k spasení zapotřebí, nežli křtu těm, kdož ještě nejsou znovu zrozeni; a vůbec známa jest ona svatého Jeronyma výpověď[2]), s kterou všickni, kdož o věcech svatých psali, úplně se srovnávají, že pokání jest druhá deska ochranná. Nebo jako po rozkotání korábu to jediné k zachování života zbývá útočiště, jestliže se kdo nějaké desky z rozbořeného korábu může zachytiti: podobně tak, kdo ztratil nevinnosť po křtu, jestliže se k spasitelné desce pokání neuteče, nad jeho spasením zoufati se musí. Ale toto praveno jest nejenom k povzbuzení duchovních pastýřů, nýbrž i ostatních věřících, aby snad na nich nebyla shledána nedbalosť ve věci na nejvýše potřebné. Především zajisté jsouce obecné křehkosti pamětlivi, se vší pílí musí si toho přáti, aby s pomocí Boží na cestě Páně mohli kráčeti

[1]) Sess. 6. de justif. cap. 14. a sess. 14. de poen. cap. 2. [2]) in Isai. c. 3.

bez pádu a poklesku; když pak někdy poklesli, tehdy vzhlížejíce na svrchovanou dobrotivost Boží, jenž jako dobrý pastýř svých ovcí rány ovazuje a léčí, nechat uváží, že s tímto spasitelným pokání lékem na jiný čas nemají odkládati.

* OTÁZKA II.

Jak rozmanitý jest slova „pokání" význam? *

Abychom pak k věci samé přistoupili, nejprvé vyložiti třeba rozličnou moc a význam toho slova, aby neurčitostí slova nebyl někdo do bludu uveden. Neb někteří pokání berou za *dostiučinění*; jiní, a ti jsou od učení víry katolické nejdále vzdáleni, domnívajíce se, že pokání nic se netýká času minulého, nic jiného jím nevyrozumívají, než nový život. Vysvětliti tedy náleží, že mnohonásobný jest toho slova význam. Především se slova „pokání (poenitentia)" o těch užívá, kterým něco nelíbo jest, co jim dříve líbo bylo, bez všelikého ohledu na to, zdaliž to dobré bylo nebo zlé. Tak kají se všickni, jejichžto zármutek jest podlé světa a ne podlé Boha, a takové pokání[1]) nepřináší spasení, ale smrť. Druhý spůsob pokání jest, když kdo ze spáchané nepravosti, v níž měl dříve zalíbení, bolesti pocítí, ale ne pro Boha, nýbrž pro sebe samého. Třetí spůsob ten jest, když se nám spáchaného hříchu nejenom s upřímnou ducha bolestí sželí, aneb když této bolesti i zevnitřní nějaké znamení na jevo dáváme, ale i když v tomto zármutku jedině pro Boha trváme. A všem zajisté pokání spůsobům, jež uvedeny jsou, slovo pokání ve vlastním smyslu přísluší. Nebo když v písmech svatých čteme[2]), že se *„Bůh čeho kaje,"* tož patrno, že se to praví v smyslu přeneseném; neboť toho mluvení spůsobu, jenž obyčejům lidským přispůsobený jest, užívají písma svatá, když oznamují, že se Bůh ustanovil na tom, změniti něco; poněvadž se nám zdá, že to nejinak činí, než jako lidé, kteří nějaké věci se kajíce, ji změniti všemožně usilují. V tom smyslu tedy psáno jest: *„I kál se Bůh, že člověka učinil,"* a na

[1]) 2 Kor. 7. 10. [2]) Gen. 6. 6.

jiném místě[1]): *„kajíť se, že jsem Saule ustanovil králem.“*

* OTÁZKA III.

Jaký jest rozdíl mezi rozličnými významy slova pokání? *

Ale mezi těmito významy pokání veliký lze rozdíl pozorovati. První onen význam za chybu pokládati náleží; druhé jest jakési hnutí ducha pobouřeného a znepokojeného; o třetím pak pravíme, že i k ctnosti přísluší, i že svátostí jest; a tento poslední význam tomuto místu vlastní jest. Nejprvé tedy o pokání jednati budeme, pokud jest částkou ctnosti; nejen proto, že věřící lid ve všech ctnosti způsobech má býti cvičen od duchovních pastýřův, ale i proto, že této ctnosti výkony jako hmotnosti podávají, v níž svátost pokání záleží; a jestliže kdo dříve dobře nepochopil, co jest ctnost pokání, tomu také není lze poznati moc svátosti.

* OTÁZKA IV.

Co jest pokání vnitřní? *

Proto mají se především věřící napomenouti a povzbuditi, aby se vší snažností a pílí pečovali o vnitřní ducha pokání, kteréž ctností jmenujeme; bez kteréhož by to, které se zevnitř koná, velmi málo prospělo. Vnitřní pak pokání jest to, když se k Bohu z celé duše obrátíme, a nepravostí, které jsme spáchali, se odsvědčujeme a je v ošklivosti máme; spolu i tu vůli a to pevné předsevzetí máme, zlý života způsob a převrácené mravy polepšiti, nejsouce bez naděje, že od milosrdenství Božího dosáhneme odpuštění. Z toho pak jakožto společník, ošklivost nad hříchy vždy provázející, vyplývá zármutek a bolest, která jest jakési hnutí a pobouření, od mnohých pak vášní se nazývá. Za tou příčinou se u mnohých svatých Otců výměr pokání právě touto ducha bolestí vyměřuje.

* OTÁZKA V.

Víra není částkou pokání. *

Avšak v tom, kdo lítost má, musí víra pokání

[1]) 1 Král. 15. 11.

předcházeti, neboť nikdo nemůže se k Bohu obrátiti, nemá-li víry. Z toho jde, že se víra částkou pokání nikterak nazývati nemůže.

* OTÁZKA VI.

Vnitřní ducha kajicnosť za ctnosť počítati sluší. *

Že pak vnitřní toto pokání, jakož se pravilo, mezi ctnosti náleží, dosvědčují zřejmě mnohé příkazy, které dány jsou o pokání; neboť zákon přikazuje jen taková konání, jež se podnikají s ctností. Mimo to nikdo nemůže odpírati, že jest to ctnosť, cítiti lítosť, kdy, jak a dokud jest potřebí. Aby pak se to dělo náležitě, to činí ctnosť pokání. Často se totiž stává, že lidé nad spáchanými hříchy menší, než náleží, mají bolesť; ba že, jak Šalomoun[1]) praví, někteří jsou, kteří se radují, když zlé činí: naproti tomu zase jiní tak se truchlivosti a málomyslnosti podávají, že i nad spasením svým úplně zoufají; za jakéhož lze snad považovati Kaina, jenž zvolal[2]): „*Větší jest nepravosť má, než abych zasloužil odpuštění,*“ a jaký s jistotou byl Jidáš[3]), který „*lítostí puzen*“ oběšením o život i o duši se připravil.

Abychom tedy v lítosti zachovati dovedli pravý způsob, k tomu ctnosť pokání nám pomáhá.

* OTÁZKA VII.

Jak musí býti uspořádán, kdo opravdu se kaje? *

Totéž může se poznati také z těch věcí, které sobě jako za cíl ustanovuje, kdo opravdově hříchu lituje. První to jemu za účel položeno jest, aby hřích zhladil a z duše všecku závinu a skvrnu setřel. Druhé jest, aby za spáchané nepravosti Bohu zadost učinil, a toto, jak patrno, k spravedlnosti náleží; neboť ačkoli mezi Bohem a lidmi vlastní poměr spravedlnosti místa míti nemůže, poněvadž tak neskončeně daleko jsou od sebe: přece zajisto, že jest tu nějaká spravedlnosť, jakáž bývá mezi otcem a Synem, mezi pánem a sluhami. Třetí jest, aby člověk vešel opět v milosť Boží, v jehožto nemilosť a hněv pro ohavnosť hříchu upadl.

[1]) Přísl. 2. 14. [2]) Gen. 4. 13. [3]) Mat. 27. 3.

— A toto všecko dosti dokazuje, že pokání mezi ctnosti náleží.

* OTÁZKA VIII.

Kterými stupni se k Božské té pokání ctnosti vstupuje? *

Ale také jest třeba vyložiti, po kterých stupních lze jest vstoupiti k této Božské ctnosti. Předně tedy milosrdenství Boží nás předchází a srdce naše k sobě obracuje; a za to prosil Prorok slovy[1]: „*Obrať nás Hospodine k sobě, a obráceni budeme.*“ Potom tímto světlem jsouce osvíceni, skrze víru k Bohu v duchu spěcháme. Neboť jak svědčí Apoštol[2]), „*kdo k Bohu přistupuje, musí věřiti, že Bůh jest, a že těm, kteříž ho hledají, odplatitelem jest.*“ Potom následuje hnutí bázně a předkládajíc si trpkosť trestů, odvracuje se mysl od hříchů. A sem zdají se vztahovati ona slova Isaiáše proroka[3]): „*Jako ta, kteráž počala, když se blíží k porodu, ano jí bolí, křičí v bolestech svých: tak jsme učiněni.*“ K tomu pak přistupuje naděje dosažení od Boha milosrdenství, kteroužto jsouce pozdviženi ustavujeme se na tom, život a mravy své polepšiti. Konečně srdce naše láskou se rozněcují, z nížto vyplývá ona synovská bázeň, hodná dobrých a šlechetných dětí; a takto jen toho jediného se hrozíce, abychom v žádné věci neurazili velebnosti Boží, všecku k hřešení náklonnosť naprosto odkládáme. Po těchto tedy jako stupních přichází se k této převzácné ctnosti pokání.

* OTÁZKA IX.

Který jest hlavní té ctnosti pokání prospěch? *

Za Božskou zajisté a nebeskou sluší tuto ctnosť pokládati, jíž písmo svaté království nebeské zaslibuje. Nebo u svatého Matouše jest psáno[4]): „*Pokání čiňte, nebo přiblížilo se království nebeské;*“ a u proroka Ezechiele[5]): „*Pakliby bezbožný činil pokání ze všech hříchů svých, kteréž činil, a ostříhalby všech přikázání mých a činil by soud a spravedlnosť: životem živ bude;*“

[1]) Pláč Jer. 5. 21. [2]) Žid. 11. 6. [3]) Isa. 26. 17. [4]) Mat. 4. 17. [5]) Ezech. 18. 21.

a na jiném místě[1]): „*Nechci smrti hříšníka, ale aby se obrátil bezbožný od cesty své a živ byl.*“ A že se tato slova o životě věčném a blaženém mají rozuměti, vůbec jest známo.

* OTÁZKA X.

Co o zevnitřním pokání sluší souditi, a proč je Kristus v počet svátostí ráčil táhnouti? *

I. Ale o zevnitřním pokání musí se učiti, že na něm povaha svátosti se zakládá, a že při něm se nalézají některé zevnitřní věci smyslům přístupné, jimiž se vyznamenává to, co uvnitř v duši se děje. Především pak jest třeba vysvětliti věřícím, proč se to stalo, že Kristus Pán pokání do počtu svátostí vnésti ráčil. Této věci zajisté to bylo příčinou, aby nám méně volno bylo pochybovati o odpuštění hříchův, kteréž nám Hospodin zaslíbil, an dí[2]): „*Paklíby bezbožný činil pokání ze všech hříchů svých: životem živ bude.*“ Ve veliké nejistotě musilaby zajisté trvati mysl lidská o vnitřním pokání svém, kdyžť svému vlastnímu úsudku o tom, co sám činí, právem musí každý nedůvěřovati. Aby tedy tomuto obávání našemu Pán pomohl, ustanovil svátosť pokání, v níž bychom jistoty nabyli, že nám rozhřešením kněze hříchy jsou odpuštěny, a spolu skrze víru, kterou v moc svátostí právem míti náleží, svědomí naše upokojení došlo.

II. Nesmějíť se zajisté slova kněze, hříchy nám řádně odpouštějícího, brátí jinak, než jako slova Krista Pána, jenž řekl šlakem poraženému[3]): „*Doufej synu, odpouštějí se tobě hříchové tvoji.*“ Mimo to, poněvadž nikdo nemůže dosáhnouti spasení než skrze Krista a milostí jeho utrpení: tuť bylo to záhodné a nám velice užitečné, že byla ustanovena svátosť taková, jejížby mocí a působením krev Kristova, na nás splývajíc, hříchy po křtu spáchané smývala a my tak vyznání činili, že dobrodiním svého ospravedlnění jedině svému Spasiteli povinni a dlužni jsme.

[1]) Ezech. 33. 11. [2]) Ezech. 18. 21. [3]) Mat. 9. 2.

* OTÁZKA XI.

Jakou měrou jest pokání pravou svátostí nového zákona? *

Ale že pokání jest svátosť, může se snadno dokázati takto. Jako totiž křest jest svátosť, poněvadž zhlazuje všecky hříchy, zvláště pak hřích prvopočátečný: za touže příčinou přísluší pokání, jež odnímá všecky hříchy po křtu vůlí neb skutkem spáchané, právě a vlastně svátostí nazvati. Potom pak, což jest věcí hlavní, jestliže to, co se zevnitřně koná i od kajícího i od kněze, vyznamenává to, co se uvnitř působí v duši: kdožby upíral, že pokání do sebe má pravou a vlastní svátosti povahu; neboť svátosť jest znamení věci svaté, a hříšník, když činí pokání, i věcmi i slovy zřetelně vyjadřuje, že duši od ohavnosti hříchu odvrátil; a tak i z toho, co se koná a mluví od kněze, snadno poznáváme milosrdenství Boží, jenž hříchy ty odpouští. Konečně to zřejmě naznačují ona slova Spasitelova[1]): *„Tobě dám klíče království nebeského, a cokoliv rozvážeš na zemi, bude rozvázáno i na nebi.“* A rozhřešení, slovy kněze vynesené, vyznamenává ono hříchův odpuštění, kteréž v duši skutečně působí.

* OTÁZKA XII.

Svátosť pokání může se vícekrát přijímati. *

Dále buďtež věřící poučeni, že pokání náleží nejen do počtu svátostí vůbec, nýbrž mezi ty, které se mohou opětovati. Neboť Petrovi tážícímu se, zdali sedmkráte mělo by se dáti odpuštění hříchů, odpověděl Pán[2]): *„Nepravím tobě sedmkrát, ale až sedmdesátkrát sedmkrát.“* Pročež je-li co jednati s lidmi, kteří zdají se nemíti důvěry ve svrchovanou Boží dobrotivosť a slitovnosť: musí mysl jejich býti posilněna a k důvěře v milosť Boží pozdvižena. A toho snadno se dosáhne jak vysvětlením tohoto a jiných míst, jichžto se v písmě svatém hojnosť naskytá, tak i oněmi důvody a spůsoby, kteréž lze jest poznati ze spisu svatého Jana Zlatoústého o padlých, a z kněh svatého Ambrože o pokání.

---

[1]) Mat. 16. 19. [2]) Mat. 18. 22.

* OTÁZKA XIII.

Která a jaká jest hmotnost pokání? *

I. Již pak, poněvadž věřícímu lidu to především známo býti má, co jest hmotností této svátosti: proto musí se vyučovati, že se tato svátosť od jiných v tom nejvíce líší, že u jiných svátostí hmotností jest nějaká věc buď přirozená aneb uměle spůsobená; při svátosti pokání však jako hmotností jsou výkony (actus) člověka kajícího, totiž zkroušenosť, zpověď a dostiučinění, jakž to sněm Tridentský[1]) oznámil; a pokud se z ustanovení Božího těchto výkonů na kajícníku požaduje k celosti té svátosti a k úplnému a dokonalému hříchův odpuštění: potud nazývají se částkami svátosti pokání. Aniž pak od svatého sněmu tyto úkony proto se jmenují „jako-hmotností (quasi-materia)," jakoby snad neměly do sebe povahy pravé hmotnosti, nýbrž proto, že to nejsou hmotnosti takového spůsobu, jichžby se zevnitřně mohlo užívati, jako vody při křtu a křížma při biřmování.

II. Když pak někteří tvrdí, že hříchové sami jsou této svátosti hmotností, tu po bedlivém uvážení shledáme, že se tím nic zcela rozdílného nepraví. Neboť jako hmotností ohně pravíme býti dříví, kteréž mocí ohně se tráví: tak i hříchy, jež pokání zhlazuje, mohou se právě zváti této svátosti hmotností.

* OTÁZKA XIV.

Která jest svátosti pokání spůsoba? *

Ale i spůsobu vysvětliti nesluší opominouti, poněvadž poznání této věci rozněcuje mysli věřících, aby s největší nábožností přijímali milosť této svátosti. Jest pak spůsoba: „*Já tě rozhřešuji,*" a poznati ji lze nejen z oněchno slov Páně: „*Cokoli rozvážete na zemi, bude rozvázáno i na nebi*[2]):" ale i z téhož učení Krista Pána jsme ji přijali od apoštolů nám podanou.

Poněvadž pak svátosti to znamenají, co působí, slova pak ta: „*Já tě rozhřešuji*" skutečně vyznačují, že se udělením této svátosti koná odpuštění hříchů: patrno jest, že tato jest pravá té svátosti spůsoba. Jsouť hříchové jako pouta, jimiž duše jsou držány svázané,

[1]) sess. 14. de poen. cap. 3. [2]) Mat. 18. 18.

a kterých svátostí pokání bývají zproštěny. A ta slova kněz neméně pravdivě pronáší i nad tím člověkem, kterýž mocí by dříve nejvroucnější skroušenosti, přistoupením však žádosti se vyzpovídati, od Boha byl dosáhl odpuštění hříchů.

* OTÁZKA XV.

S jakým užitkem k spůsobě svátostné přidávají se jiné modlitby? *

Připojují se ještě jiné modlitby, ne sice k spůsobě nutně patřící, nýbrž proto, aby se odstranilo to, coby moci a působení té svátosti závinou člověka, jemuž se svátost udílí, na překážku býti mohlo.

* OTÁZKA XVI.

Jak velice se liší moc kněží Kristových, rozsuzujících málomocenství hříchu, od moci kněží starozákonných? *

Pročež hříšníci mají Bohu vzdávati díky neskonalé, který tak obsáhlé moci kněžím v církvi udělil. Neboť ne tak, jako druhdy v starém zákoně kněží svým svědectvím pouze oznamovali, že někdo od málomocenství jest očištěn[1]): ne tak nyní v církvi jenom ta moc kněžím jest dána, aby někoho za hříchův zproštěného prohlašovali, nýbrž oni jako sluhové Boží v pravdě rozhřešují, a Bůh sám, jsa milosti a spravedlnosti původ a dárce, to působí.

* OTÁZKA XVII.

Jakou mysli přípravou a jakými obřady mají kající jednání své odporoučeti? *

Bedlivě také mají věřící zachovávati obřady, jež se při této svátosti konají; neboť tím se stane, že jim v duši více utkví, čeho touto svátostí dosáhli, totiž, že jako služebníci na milost jsou přijati od Pána nejdobrotivějšího, aneb spíše jako synové od Otce nejlepšího; a spolu snadněji nahlednou, co těm jest činiti, kteří chtějí (a chtíti všickni povinni jsou) tak velikého dobrodiní ukázati se pamětlivými a vděčnými. Neboť kdo hříchů lituje, ten s myslí pokornou a skroušenou

[1]) Lev. 13. 9.

padá k nohoum kněze, aby, chovaje se tak ponížene, snadno mohl poznati, že musí pýchu z kořen vyhubiti, z nížto původ vzaly a zrodily se všecky nepravosti, kteréž oplakává. V knězi pak, jenž co řádný nad ním soudce sedí, Krista Pána osobu a moc má cíti; neboť, jako při ostatních, tak i při udělování svátosti pokání, kněz zastává úřad Kristův. Potom hříchy své kajicník tak vypočítává, aby tím na jevo dal, kterak největšího a nejpřísnějšího potrestání zasluhuje, a snažně za hříchův prominutí prosí. Dávnověký všech těchto obyčejů původ dokazují bezpečná svědectví svatého Dionysia.[1])

* OTÁZKA XVIII.

Kterých hlavně užitků nabývají lidé ze svátosti pokání? *

Ale nic zajisté tak neprospěje věřícím, a nic jim nedodá větší ochotnosti ku přijetí této svátosti, jako když od duchovních správcův často se vyloží, jak velikého z pokání dosahujeme užitku; neboť se přesvědčí, kterak v pravdě o pokání to se říci může, že kořeny jeho ovšem jsou trpké, ale ovoce převelmi sladké. Všecka moc pokání v tom záleží, že nás do milosti Boží nazpět přivádí a nejlepším přátelstvím nás s ním spojuje. A po tomto s Bohem smíření často u lidí nábožných, kteří tu svátost svatě a zbožně přijímají, přicházívá svrchovaný svědomí mír a pokoj s největší ducha utěšeností. Není žádný zločin tak těžký a bezbožný, jenžby svátostí pokání, a to nejednou ale opět a opět, zhlazen býti nemohl. O tom Hospodin skrze Proroka takto dí[2]): „*Pakliby bezbožný činil pokání ze všech hříchů svých, kteréž činil, a ostříhalby přikázání mých, a činilby soud a spravedlnost: životem živ bude a neumře; všech nepravostí jeho, kteréž činil, nevzpomenu.*“ A svatý Jan píše[3]): „*Pakli vyznáme hříchy své, věrný jest Bůh a spravedlivý, aby nám odpustil hříchy naše;*“ a o něco dále praví[4]): „*Pakliby kdo zhřešil,*“ a zde žádného hříchů způsobu nevyjímá, „*přímluvce máme u Otce, Ježíše Krista spravedlivého; on jest oběť slitování za hříchy naše, a netoliko za naše, ale i za všeho světa.*“

[1]) srov. Dion. Ar. ep. 8. §. 1. [2]) Ezech. 18. 21. [3]) 1 Jan 1. 9. [4]) 1 Jan 2. 1.

* OTÁZKA XIX.

V jakém smyslu se praví, že se některé hříchy nemohou odpouštěti? *

Když pak v písmech svatých čteme, že někteří lidé nedošli u Boha smilování, ač velmi za ně prosili a žádali: to proto že se stalo poznáváme, poněvadž hříchů svých právě a ze srdce neželeli. Pročež když v písmech svatých aneb u svatých Otců s takovými výroky se potkáváme, jimiž zdají se tvrditi, že se některé hříchy nemohou odpustiti: tak ta místa vykládati přísluší, abychom porozuměli, kterak dosažení jich odpuštění jest příliš nesnadné. Nebo jako se o některé nemoci říká, že jest nezhojitelná proto, poněvadž nemocný jest v takovém stavu, který moc uzdravujícího léku činí nemožnou: podobně jest jistý rod hříchů, kteréž se neodpouštějí ani nepromíjejí, proto že takový člověk vlastní k spasení prostředek, milost Boží, od sebe odmítá.

V tento smysl pověděl svatý Augustin[1]): „*Když někdo, jenž skrze milost Kristovu má poznání Boha, vzdoruje proti lásce bratrské, a proti samé milosti Boží plamenem závisti se rozněcuje: tohoto hříchu tak veliká jest vina, že nemůže tak hluboko se pokořiti, aby za odpuštění prosil, byť i zlým svědomím byl přinucen hřích poznati a vyznati.*“

* OTÁZKA XX.

Nikdo odpuštění hříchů nemůže obdržeti bez pokání. *

Ale abychom se navrátili k pokání, jest jemu moc hříchy zhlazovati tak obzvláštní, že bez pokání nikterak nelze odpuštění hříchů dosáhnouti aneb jen doufati. Neboť psáno jest[2]): „*Nebudete-li činiti pokání, všickni podobně zahynete.*“ Toto praví sice Pán o těžších a smrtelných hříších, ačkoliv i jistého způsobu pokání požadují lehčejší hříchy, jež se všední zovou. Praví svatý Augustin[3]): „*Když jest nějaké pokání, kteréž se každodenně v církvi koná za hříchy všední, toto zajisté bylo by marné, kdyby hříchové všední odpouštěti se mohli bez pokání.*“

---

[1]) Serm. Dom. in monte I. 22. [2]) Luk. 13. 3. [3]) sermo 351. cap. 3. ep. 265.

* OTÁZKA XXI.

Kolik jest podstatných částí pokání? *

Ale poněvadž o těch věcech, jež poněkud náležejí do třídy toho, co se konati má, není dosti všeobecně mluviti: vynasnaží se duchovní pastýři jednotlivě vysvětliti všecko, z čehoby se věřící mohli naučiti pravému a spasitelnému způsobu pokání. Jest pak to zvláštnost této svátosti, že mimo hmotnost a způsobu, jež jsou všem svátostem společné, má také, jak již praveno, části, kteréž pokání takřka celým a úplným činí, totiž lítost, zpověď a dostiučinění; o nichžto svatý Chrysostom těmito slovy píše[1]): *„Pokání nutí člověka hříšného všecko ochotně podstoupiti; v srdci jeho jest lítost, v ústech zpověď, v jednání samá pokora a vydatné dostiučinění.“* A o těchto částkách praví se, že jsou z rodu těch částí, které jsou potřebné, aby něco ustavělo se celého a úplného; neboť jako tělo lidské z mnohých oudů záleží, z rukou, nohou, očí a jiných podobných částí, z nichž když některé se nedostává, právem platí tělo za nedokonalé, jsouc dokonalé jen tenkrát, když žádný z těchto oudů neschází: tím samým způsobem pokání z těchto tří částek tak sestává, že sice, co se samé podstaty jeho týče, dosti jest na lítosti a zpovědi, kterýmiž bývá člověk spravedlivým učiněn; přece však, kdyžby se nepřipojila i třetí část, totiž dostiučinění, něčeho by se mu nevyhnutelně k dokonalosti nedostávalo. Proto jsou také tyto částky vespolek tak spojeny, že lítost v sobě již uzavírá úmysl a předsevzetí zpovídati se a dosti učiniti, zpověď pak předpokládá lítost a vůli dostiučiniti; dostiučinění pak obě ostatní předcházejí.

* OTÁZKA XXII.

Odkud jsou tyto tři částky pokání vzaty? *

Příčinu pak těchto tří částek uvesti můžeme tu, že se myšlením, slovy a skutky páchají hříchy proti Bohu. Slušelo se tudy, abychom sebe samy soudu církve svaté podrobujíce, vynasnažili se těmi samými věcmi, jimižto jsme nejsvětější velebnost Boží uráželi,

[1]) serm. 1. de poen.

zase hněv Boží smířiti a hříchův odpuštění od něho dosáhnouti. Ale totéž i jiným důvodem utvrditi se dá. Jest totiž pokání jako nějaká za hříchy náhrada, vycházející z vůle toho, jenž se provinil, a ustanovená vůlí Boží, proti němuž hřích jest zpáchán. Pročež se vyhledává i vůle náhradu učiniti, a v tom nejvíce záleží lítost; i kajícník musí se soudu kněze, jenžto jedná na místě Božím, podrobiti, aby podlé velikosti hříchů pokutu uložiti jemu mohl; v čemž se jak zpovědi, tak i dosti učinění povaha a potřeba spatřuje.

* OTÁZKA XXIII.

Což při této hmotnosti vlastně jest lítost? *

I. Poněvadž pak potřebí jest věřícím vykládati těchto částek moc a povahu, budiž počátek učiněn od lítosti, a ta ať se pilně vysvětlí; neboť v žádné době a chvíli, ani když nám minulé hříchy na paměť přicházejí, ani když jsme nějaký hřích spáchali, nesmí duše lítosti býti prázdna.

II. Na sněmu Tridentském[1]) svatí Otcové takto ji vyměřují: „*Lítost neboli skroušenost jest bolest duše a ošklivost nad hříchem spáchaným, s předsevzetím nehřešiti na příští.*“ A dále o spůsobu lítosti se tam praví: „*Tak teprva připravuje ona na odpuštění hříchů, když spojena jest s důvěrou v milosrdenství Boží a s úmyslem vykonati všecko ostatní, čehož se žádá k řádnému této svátosti přijetí.*“

III. Z tohoto výměru tedy poznají věřící, že moc lítosti nespočívá toliko na tom, aby kdo hřešiti přestal, aneb předsevzetí měl, nový života spůsob započíti, aneb aby jej již započal; nýbrž že především vzbuditi se musí nenávisť a ošklivosť nad životem hříšně trávením. Toto velmi zřejmě dosvědčují ona svatých Otců volání, jež v písmě svatém často čítáme vyslovené. „*Umdlévám v úpění svém,*“ tak volá David[2]), „*zmývám každé noci lože své;*“ a „*Vyslyšel Hospodin hlas pláče mého.*“ A jiný Prorok dí[3]): „*Připomínati tobě budu všecka léta svá v hořkosti duše své.*“ Tyto a jiné tohoto spůsobu vzdechy zajisté vynutila veliká k minulému živobytí nelibosť a nad hříchy ošklivosť.

[1]) Sess. 14. de poen. cap 4. [2]) Žalm 6. 7, 9. [3]) Isa. 38. 15.

* OTÁZKA XXIV.

Proč Otcové sněmu lítost nazvali bolestí? *

Že pak lítost vyměřena jest bolestí, tu třeba jest věřícím připomenouti, aby se nedomnívali, žeby tato bolest smyslem tělesným se pojímala; neboť lítost jest čin vůle. A svatý Augustin svědčí, že bolest bývá společnicí pokání, ale že není pokání[1]). Avšak nazvalit Otcové nenávist a ošklivost hříchu bolestí jednak proto, že v písmě svatém tak se toho užívá, neboť David praví[2]): „*Dokudž skládati budu rady v duši své, bolest míti v srdci svém přes celý den?*“ jednak, že bolest v nižší ducha stránce, v níž to leží moc žádostivosti, z lítosti povstává, tak že ne nepřiměřeně lítost vyložena jest bolestí, poněvadž bolest působí, jakož kajícníci i oděv měniti v obyčeji měli, aby tu bolest na jevo dávali. O čemž Pán u svatého Matouše praví[3]): „*Běda tobě Korozuim, běda tobě Betsaido: nebo kdyby v Tyru a Sidonu činěni byli divové, kteří činěni jsou ve vás, dávnoby byli v žíni a popele pokání činili.*“

* OTÁZKA XXV.

Proč ošklivost nad hříchem od bohoslovců vůbec zkroušenosti se nazývá? *

Dobře pak ošklivosti nad hříchem, o níž mluvíme, dáno jest jmeno skroušenosti (contritio), aby se naznačila moc bolesti. Nebo co se tohoto jmena dotýče, vzato jest podobenství od věcí tělesných, kteréž se kamenem aneb tvrdší nějakou hmotou na drobno rozdrtiti dají, aby se jím významenalo, že srdce naše, která pýchou zatvrzela, mocí pokání bývají rozetřena a rozdrcena. Proto také žádná jiná bolest, ani při úmrtí rodičů neb dětí, ani za jakýmkoli neštěstím cítěná, tímto slovem se nejmenuje, nýbrž jest to oné toliko bolesti zvláštní pojmenování, která v nás povstává při ztrátě Boží milosti a své nevinnosti. [1])

* OTÁZKA XXVI.

Kterými jinými jmeny se tato hříchu nelibost nazývá? *

I. Ale ještě jinými slovy se táž věc naznačuje; na-

[1]) Sermo 351. cap. 1. [2]) Žalm 12. 2. [3]) Mat. 11. 21.

zývať se též skroušení srdce, protože slova srdce písmo svaté často užívá místo vůle. Neboť jako ze srdce počátek všech pohybů tělesných vychází: podobně vůle všecky ostatní duševní síly řídí a vede.

II. Také se u svatých Otců jmenuje zbodení srdce, kteřížto knihy své o lítosti jednající raději nadepisovávali o zbodení srdce (de compunctione cordis). Jako se totiž vředy zjitřené železem probodují, aby uzavřený hnis mohl se vyvrhnouti: podobně se srdce lítostí jako kopíčkem nějakým nasekávají, aby smrtonosný jed hříchu mohla ze sebe vyvrci; za kterouž příčinou se u Joele proroka i „roztržením srdce“ (scissio cordis) nazývá; praví[1]): „*Obraťte se ke mně celým srdcem svým, s postem a s pláčem a s kvílením, a roztrhněte srdce vaše.*“

* OTÁZKA XXVII.

Proč bolesť nad hříchy, v lítosti uzavřená, musí býti velmi veliká a prudká? *.

I. Že pak bolesť, již vzbuditi náleží nad hříchy, které se spáchaly, největší a nejtěžší býti má, tak že se žádné větší ani pomysliti nedá, to snadno bude následujícími důvody dokázati. Nebo když dokonalá lítosť jest skutkem lásky, který vychází z bázně synovské: tuť patrno, že se tatáž míra lásky i lítosti stanoviti musí. A poněvadž láska, kterouž Boha milujeme, jest láska nejdokonalejší, z toho následuje, že lítosť musí provázena býti bolestí ducha nejprudší. Nebo jako Boha nade všecko milovati máme, tak co nás od Boha vzdaluje, jakž nejvíce musíme nenáviděti. Slušíť tuto též si povšímnouti, že týmž mluvení spůsobem v písmě svatém naznačuje se velikosť lásky i lítosti. O lásce se praví[2]): „*Milovati budeš Pána Boha svého z celého srdce svého.*“ A opět, co se lítosti dotýče, volá Pán skrze Proroka[3]): „*Obraťte se ke mně celým srdcem svým.*“

II. Mimo to, jako jest Bůh nejvyšší dobro ze všech věcí, jež máme milovati: podobně jest též hřích největší zlé ze všech věcí, které lidé míti mají v nenávisti; z toho následuje, že, z kterých příčin Boha nejvyšší lásky hodným býti vyznáváme, z těch samých že také

[1]) Joel. 2. 12. [2]) Deut. 6. 5. [3]) Joel. 2. 12.

hřích s největší nenávistí v ošklivosti míti musíme. Že pak lásku k Bohu výše stavěti jest nade všecky věci, tak že ani pro zachování života není dovoleno zhřešiti, tomu zřejmě nás učí ona slova Páně[1]): „*Kdo miluje Otce neb matku více nežli mne, není mne hoden;*“ a jinde[2]): „*Kdoby chtěl zachovati duši svou, ztratí ji.*“ Ale i to uvážiti třeba, že jako dle svědectví svatého Bernarda lásce k Bohu žádný cíl a žádná míra se nepředpisuje (neboť míra milování Boha, praví on, jest milovati jej bez míry[3]): podobně ošklivost nad hříchem nezakončuje se žádnou mezí.

III. Dále má býti lítost nejen nejvyšší, nýbrž i nejprudší a tak dokonalá, aby všecku vlažnost a vahavost vyloučila. Neboť psáno jest[4]): „*Když budeš hledati Hospodina Boha svého, najdeš jej; jestliže jej totiž celým srdcem hledati budeš a vší skroušeností duše své;*“ a u proroka Jeremiáše[5]): „*Hledati mne budete a naleznete, když budete mne hledati celým srdcem svým, a nalezen budu od vás, di Hospodin.*“

* OTÁZKA XXVIII.

Lítost nepřestává býti pravou, třeba by citelná nad hříchy bolest nebyla vzbuzena. *

I. Avšak kdyby nám toho méně lze bylo dosíci, aby lítost byla dokonalá: přece však může pravá a účinná býti. Stávát se často, že věci smyslům podrobené více nás dojímají než duchovní. Pročež mnozí často větší pocit bolesti mají z úmrtí dětí, než z neřesti hříchů.

II. Tentýž úsudek učiniti náleží, když hořkost bolesti nepřejde v slzy, kteréžto při pokání velice jsou žádoucí a prospěšné. Překrásná jest o této věci ona výpověď svatého Augustina[6]): „*Není v tobě hlubokost lásky křesťanské, jestliže pláčeš nad tělem, z něhož duše vyšla, ale nad duší, od níž ustoupil Bůh, nepláčeš.*“ Na to poukazují též slova Spasitele našeho, nahoře uvedená[7]): „*Běda tobě Korozaim, běda tobě Betsaido: nebo kdyby v Tyru a Sidonu činěni byli divové, kteří činěni jsou ve vás, dávnoby byli v žíni a v popele pokání či-*

[1]) Mat. 10. 37. [2]) Mat. 16. 25. [3]) de dilig. Deo cap. 1. [4]) Deut. 4. 29. [5]) Jerem. 29. 13. [6]) sermo 65. 6. [7]) Mat. 11. 21.

nili.“ Ostatně na dokázání té věci dostačiti mohou překrásné příklady Ninivetských, Davida, ženy hříšnice, knížete apoštolův, kteří všickni přehojnými slzami milosrdenství Boží vzývajíce, hříchův odpuštění dosáhli.

* OTÁZKA XXIX.

Nad hříchy těžkými potřeba jest po jednotlivu při lítosti ošklivosť vzbuditi. *

Velmi pak třeba jest napomínati a pobádati věřící, aby za jednotlivé hříchy smrtelné snažili se vzbuditi zvláštní bol lítosti. Nebo takové lítosti Ezechiáš vzpomíná, an dí[1]): „*Připomínati tobě budu všecka léta svá v hořkosti duše své.*“ A zajisté připomínati sobě léta svá jest po jednotlivu hříchy probírati, abychom jich upřímně litovali. Ale u Ezechiele také čteme psáno[2]): „*Pakliby bezbožný pokání činil ze všech hříchů svých, životem živ bude.*“ A v tento rozum praví také svatý Augustin[3]): „*Nechať uvažuje hříšník povahu nepravosti své vzhledem na místo, čas, okolnosti a osobu.*“

* OTÁZKA XXX.

Někdy postačí z všeobecna hříchů litovati. *

Avšak v této věci nesmějí věřící důvěry ztráceti v Boží dobrotivosť a slitovnosť; neboť Bůh, jenž našeho spasení nanejvýš žádostiv jest, po žádnou lhůtu neprodlévá uděliti nám odpuštění, nýbrž s láskou otcovskou hříšníka přijímá, jakmile se zpamatoval, a k Pánu se obrátil, všeobecnou lítosť hříchů svých maje, kteréž potom v jinou dobu, bude-li to možné, chce si jednotlivě na paměť uvésti a jich litovati. Tak zajisté velí nám Bůh doufati, an skrze Proroka praví[4]): „*Bezbožnosť bezbožného nebude škoditi jemu, v kterýžkoli den obrátí se od bezbožnosti své.*“

* OTÁZKA XXXI.

Co jest po přednosti potřebí k pravé lítosti? *

Z toho tedy bude se moci vyrozuměti, co k pravé lítosti nejvíce jest potřebné; a o tom přísluší věřící lid náležitě poučiti, aby každý věděl, jakým způso-

[1]) Isa. 38. 15. [2]) Ezech. 18. 21. [3]) de poen. 14. [4]) Ezech. 33. 12.

bem lítosti může nabyti, a spolu měl měřítko, kterýmby rozsoudil, jak daleko jest od dokonalosti této ctnosti. Předně jest zapotřebí, nade všemi hříchy spáchanými cítiti ošklivost a bolest, abychom, když jen některých litujeme, nechopili se pokání tvářeného a líčeného, nikoliv však spasitelného; neboť praví svatý Jakub apoštol[1]): *„Kdoby pak koli celý zákon zachoval a přestoupil by v jediném, učiněn jest všemi vinen.“* Druhé jest, aby lítost sama v sobě uzavírala vůli zpovídati se a zadost učiniti; o čemž později na svém místě jednati se bude. Třetí jest, aby kající učinil určité a pevné předsevzetí, života svého polepšiti. Tomuto nás Prorok zřejmými slovy učí[2]): *„Pakliby bezbožný činil pokání ze všech hříchů svých, kteréž činil, a ostříhal by všech přikázání mých, a činilby soud a spravedlnost: životem živ bude a neumře; všech nepravostí jeho, kteréž činil, nevzpomenu;“* a o něco dále dí: *„Když by se odvrátil bezbožný od bezbožnosti své, kterouž páchal, a činil by soud a spravedlnost: tent duši svou obživí;“* a po nemnohých slovech opět dí: *„Obratte se a čiňte pokání ze všech nepravostí svých, a nebude vám ku pádu nepravost vaše; odvrzte od sebe všecka přestoupení svá, jichž jste se dopustili, a učiňte sobě srdce nové a ducha nového.“* Totéž uložil i Kristus Pán ženě, dostižené v cizoložství, řka[3]): *„Jdi a již nehřeš více.“* Totéž pravil i k onomu šlakem poraženému, jejž byl uzdravil u rybníka bravného[4]): *„Hle, učiněn jsi zdráv; již nehřeš.“*

* OTÁZKA XXXII.

Bolest nad vinou minulou a předsevzetí na příští se jí vystříhati nutně náleží k lítosti. *

Ale sama přirozenost a rozum to úplně dokazují, že k lítosti jest potřebí dvojího toho: totiž bolesti nad hříchem spáchaným, a předsevzetí a opatrnosti, aby se nic takového na příští nepáchalo. Neboť kdo se smířiti chce s přítelem, jejž bezprávím nějakým urazil, musí i litovati, že se k němu choval urážlivě a hanlivě, i pilně časem příštím prohlédati k tomu, aby nebylo v čem shledáno,

[1]) Jak. 2. 10. [2]) Ezech. 18. 21, 22, 27; 30. 31. [3]) Jan 8. 11.
[4]) Jan. 5. 14.

že k němu přátelství porušil; a tyto dvě věci musí ve spolku svém míti poslušnost. Člověku zajisté náleží poslušným býti zákona buďto přirozeného a Božského anebo lidského, kterémuž jest podroben. Pročež jestliže kajicník druhému něco násilím aneb úskokem odňal, přísluší jemu to nahraditi; tolikéž i kdyby komu ublížil na cti neb životě slovem aneb skutkem, aby mu zadosti učinil náhradou nějakého zisku aneb posloužením. Běžná jestit v ústech každého ona průpověď, kterou čteme u svatého Augustina[1]): *„Neodpouští se hřích, dokavadž nenahradí se věc odcizená.“*

* OTÁZKA XXXIII.

Odpouštěti jest jiným, chceme-li, aby nám bylo odpuštěno. *

Avšak mezi ostatními věcmi, jež k lítosti nejpředněji náležejí, neméně pilně a potřebně pečovati se musí o to, abychom, což jsme koli křivd od jiného utrpěli, to všecko úplně odpustili a prominuli. Takt Pán a Spasitel náš napomíná a ohlašuje[2]): *„Jestliže odpustíte lidem hříchy jejich, odpustí i vám Otec váš nebeský hříchy vaše; pakli neodpustíte lidem, ani otec váš neodpustí vám hříchů vašich.“*

Na tyto věci mají tedy věřící při lítosti zřetel obrátiti. Ostatní, co k této věci duchovní pastýři snadno mohou ještě připojiti, přispěje sice, aby lítost ve svém spůsobu byla dokonalejší a úplnější; ale za tak nutné se to nesmí považovati, aby bez toho nemohla obstáti podstata pravého a spasitelného pokání.

* OTÁZKA XXXIV.

Která jest vlastní moc a prospěšnosť lítosti? *

I. Ale poněvadž duchovní správcové nesmějí přestati na tom, kdyžby vyložili, co se vidí k spasení potřebné býti, lečby také se vší péčí a pílí o to pracovali, aby věřící podlé toho samého spůsobu, jenž jim jest předepsán, svůj život a své jednání zřídili: velice tedy bude užitečné, častěji před mysl pokládati moc a prospěšnosť lítosti. Neboť mnohé sice jiné náboženské skut-

[1]) ep. 153. c. 6. [2]) Mat. 6. 14.

ky, jako jest štědrosť k chudým, posty, modlitby a jiná toho spůsobu svátá a zbožná konání, mnohdy od Boha zamítnuty bývají závinou člověka samého, od něhož pocházejí: avšak lítosť zajisté nikdy nemůže býti Bohu nemilá a nepříjemná. Praví Prorok[1]): *„Srdcem skroušeným a poníženým, ó Bože, nepohrdneš."*

II. Ano ihned, jakmile jsme ji v srdci svém vzbudili, hříchův odpuštění se nám od Boha udílí, jakž to téhož Proroka slova na jiném místě dosvědčují[2]): *„Řekl jsem: vyznám na sebe nepravosť svou Hospodinu, a ty odpustil jsi bezbožnosť hříchu mého."* A obraz této věci spatřujeme na desíti málomocných[3]), kteří od Spasitele našeho ku kněžím posláni, prvé než k nim přišli, od málomocenství očištěni byli. Z čehož lze poznati, že pravé lítosti, o jaké dříve řeč byla, moc jest taková, že jejím dobrodením od Boha hned přijímáme všech hříchův odpuštění.

* OTÁZKA XXXV.

Jakým spůsobem nabyti lze lítosti dokonalé? *

I. Velmi mnoho také prospěje k roznícení mysli věřících, když duchovní předloží nějaký spůsob, jakým se každý může k lítosti povznesti. Nechať tedy napomíná, aby všickni, svědomí své často zpytujíce, pozorovali, zdaž ostříhali, co jest přikázáno od Boha aneb zákony církevními.

II. A když se kdo nějakým hříchem vinným býti pozná, ihned ať na sebe sám žaluje a na kolenou Boha za odpuštění prosí, a spolu žádá, aby mu popřáno bylo času k vyzpovídání a dostiučinění, o bzvláště pak aby pomocí milosti Boží podporován byl, by na příští těchtýchž hříchů více nepáchal, které že zpáchal nyní převelice se kaje.

III. Mimo to budiž pečováno, aby ve věřících vzňala se nejvyšší k hříchu nenávisť, jednak proto, že jest hřích na nejvýš ohavný a ošklivý, jednak, že na nás nejtěžší ztráty a nehody uvaluje; neboť milostivosti Boží, od něhož jsme největší dobrodiní přijali a daleko větších jsme očekávati a dosáhnouti mohli, nás

[1]) Žalm 50, 19. [2]) Žalm 31, 5. [3]) Luk, 17, 14.

zbavuje, a nejvyšších bolestí muky na vždy trvající nám připravujíc u věčnou smrť nás uvrhuje.

Až potud o lítosti: nyní přejdeme k zpovědi, jež jest druhou pokání stránkou.

* OTÁZKA XXXVI.

Výbornosť zpovědi, a jak bylo její ustanovení křesťanům k spasení potřebné. *

Jak mnoho péče a pilnosti duchovní pastýři povinni jsou vynaložiti na vykládání této stránky, snadno poznají z toho, o čemž skorem všickni nábožní lidé přesvědčeni jsou, že, cokoliv se v těchto časích svatosti, nábožnosti a svědomitosti, z nejvyšší milosti Boží v církvi zachovalo, to z veliké části přičítati jest zpovědi, tak že nikomu nemůže býti s podivením, proč nepřítel pokolení lidského, chtěje víru katolickou z kořen vyvrátiti, skrze sluhy a společníky své bezbožnosti všemi silami právě na tuto jako křesťanských ctností ohradu útokem hnáti se pokoušel. První tedy budiž věděno, že ustanovení zpovědi bylo nám velice prospěšné ano potřebné.

Nebo ačkoliv připouštíme, že se lítostí hříchy zhlazují: koho mnedle jest tajno, kterak by ona musila býti tak veliká, prudká a horoucí, aby se hořkosť bolesti s velikostí hříchů srovnati a sjednati mohla? A poněvadž by jen málo lidí k tomuto lítosti stupni postoupilo, stalo by se, žeby jen velmi málo lidí touto cestou doufati mohlo hříchův odpuštění.

* OTÁZKA XXXVII.

Zpověď doplňuje lítosť. *

Bylo tudy potřeba, aby nejdobrotivější Bůh pro obecné lidí spasení snadnější nějaký učinil prostředek; což ovšem předivným zřízením spůsobil, odevzdav církvi klíče království nebeského. Nebo podlé učení víry katolické musí každý věřiti a pevně za jisto míti, že když někdo tak jest v duchu uspořádán, že hříchů spáchaných lituje a spolu na příští nehřešiti v úmyslu má, byť i nebyl roznícen takovou lítostí, kterážby k dosažení odpuštění postačila, takovému že se však mocí

klíčů všecky nepravosti promíjejí a odpouštějí, kdyžby se z hříchů svých kněze náležitě vyznal; jakož pravdivě nejsvětější muži, naši předkové, to říkávali, že se klíči církve přístup do nebe otvírá. O tom pak nikdo nesmí pochybovati, neboť v usnešení sněmu Florentinského čteme, že účinek pokání jest rozhřešení od hříchů.

Ale jaký užitek přináší zpověď, lze mimo to poznati z toho, co ze zkušenosti vidíme, že lidem, jejichž spůsob života jest pokažený, nic tak neprospívá k napravení mravů, jako, když časem všecky tajné svého srdce myšlénky, řeči a skutky svěří příteli moudrému a věrnému, který jim radou i skutkem může jíti na pomoc. Pročež k tomuto účelu musí se to pokládati za velice spasitelné, aby ti, kteréž svědomí jejich z hříchů viní, neduhy a rány duše své odkryli před knězem, jakožto Krista Pána zástupcem, jemužto nejpřísnějším zákonem ukládá se mlčelivosť ustavičná; a tu hned naleznou léky sobě připravené, které nebeskou jakousi moc do sebe mají, nejen od přítomné nemoci duši zhojiti, ale ji tak opatřiti, že napotom tak snadno opět neupadne v neduh a nepravosti podobné.

Ale ani toho zpovědi užitku nesmí se opominouti, který se vztahuje na společenství života a vespolné spojení. Neboť jest patrno, že kdyby ze života křesťanského odstranila se svátostná zpověď, všecko by plno bylo neřestí tajných a ohavných, kterýchžto pak a jiných ještě horších nepravostí by se potom lidé, jsouce návykem hříchu zcela zkaženi, neostýchali páchati veřejně. Neboť bázeň před zpovědí takřka na uzdě drží hříchu žádostivosť a bujnosť, a bezbožnosti meze staví.

A tak prospěšnosť zpovědi vyloživše, třeba bude, aby pastýři duchovní ukázali, co jest její povaha a moc.

* OTÁZKA XXXVIII.

Zpovědi svátostné výměr a podstata. *

I. Vysvětlují tedy, že zpověď jest z hříchů na sebe žalování, jež k rodu svátosti náleží, k tomu konci učiněné, abychom mocí klíčů dosáhli odpuštění. Dobře se to žalováním nazývá, neboť hříchové nemají se

připomínati tak, jakobychom se nepravostmi svými honosili, což ti činí, kdož se radují, když zlé učinili; aniž se mají pouze vypravovati, jako událost nějakou zahálčivým posluchačům vypisujeme pro zábavu: nýbrž spůsobem žalobnickým mají se tak vypočítati, abychom je na sobě i potrestati žádali.

II. Abychom odpuštění došli, vyznáváme hříchy; neboť tento soud velice jest nepodobný světskému věcí trestních vyšetřování, v nichžto na vyznání ustanoven jest trest a trápení, ne sproštění viny a chyby prominutí. V tentýž skoro smysl, ač jinými slovy, svatí Otcové zpověď vykládají, jako svatý Augustin dí[1]): *„Zpověď jest, v nížto se skrytá nemoc odkrývá v naději odpuštění.“* A svatý Řehoř dí[2]): *„Zpověď jest osvědčování-se hříchů.“* Obojí tento výrok snadno dá se svésti na to, co se v hořením výměru obsahuje.

* OTÁZKA XXXIX.

Proč a kdy ustanovil Kristus zpověď? *

Ale již, na čemž velmi mnoho záleží, nechať duchovní pastýři vyloží a věřícím beze vší pochybnosti vštípí, že tato svátost jest ustanovena od Krista Pána, kterýž všecko dobře a k našemu spasení učinil, a to vedlé jeho svrchované dobroty a milosrdenství. Neboť po svém zmrtvých vstání na apoštoly v jednom místě shromážděné vdechnuł, řka[3]): *„Přijměte Ducha Svatého, kterým odpustíte hříchy, odpouštějí se jim, a kterým zadržíte, zadržány jsou.“*

* OTÁZKA XL.

Z kterých jiných písma svatého míst jest průvodno, že Kristus zpověď ustanovil. *

Když tedy Pán dal kněžím moc hříchy odpouštěti a zadržovati, patrno jest, že je v této věci ustanovil soudcemi. Totéž, zdá se, chtěl naznačiti Pán, když apoštolům uložił, aby Lazara, z mrtvých vzkříšeného, zprostili obvazků, jimiž byl svázán. Neboť svatý Augustin toto místo vykládá takto[4]): *„Sami kněží více mohou*

[1]) sermo 29. 5. [2]) hom. 40. in Ev. [3]) Jan 20. 22. [4]) de poen. c. 10.

nyní prospěti, vyznávajícím se více ulehčiti, neboť jim hříchy odpouštějí. Kristus Pán totiž Lazara, jejž byl vzkřísil z mrtvých, apoštolům odevzdal k rozvázání, aby ukázal, že moc rozvazovati udělena jest kněžím." Sem také náleží, že těm, kdož na cestě byli sproštěni málomocenství, Pán přikázal, aby[1]) „*se kněžím ukázali*" a jejich rozsudku podrobili.

* OTÁZKA XLI.

Jak ze slov Páně dokáže se potřeba zpovědi knězi činěné? *

Když tedy Pán dal kněžím moc hříchy odpouštěti a zadržovati, tedy jest patrno, že je také v této věci ustanovil soudcemi. Ale poněvadž, jak svatý sněm Tridentský moudře připomíná[2]), o žádné věci není lze pravého učiniti rozsudku a u vyměřování pokuty zločinův zachovati míru spravedlnosti, jestliže soudce celé záležitosti úplně neseznal a neproskoumal: tož následuje z toho, že vyznáním kajících potřebí jest z jednotliva hříchy všecky knězi ve známosť uvesti. Tomu budou tedy duchovní vyučovati, co od sněmu Tridentského vysloveno, a čemu v církvi katolické vždycky se učilo. Neboť čteme-li pozorně svaté Otce, všudy nejjasnější naskytují se nám svědectví, jimiž se dotvrzuje, že tato svátosť od Krista Pána jest ustanovena, a že zákon svátostné zpovědi, kterouž oni nazývají slovem řeckým „exomologésis a exagoreusis t. j. vyznání a zpovídání," bráti jest za zákon jako evangeliem podaný.

A kdybychom též v zákoně starém hledali předobrazení, s jistotou vidí se k vyznání hříchu vztahovati rozličné ty druhy obětí, kteréž se od kněží konaly k očistění od rozmanitých hříchův.

* OTÁZKA XLII.

K jakému užitku připojila církev k svátostné zpovědi některé určité obřady? *

Ale jako třeba jest věřícím býti poučenu o tom, že zpověď jest ustanovena od Spasitele našeho, tak jest též třeba jim připomínati, že některé obyčeje a svaté

[1]) Luk. 17. 14. [2]) Sess. 14. de poen. c. 5.

obřady z moci církve jsou přidány, kteréž sice nenáležejí k podstatě svátosti, ale přece její vznešenosť více před oči staví, a mysli vyznávajících zbožnosti roznícené připravují k snadnějšímu dosažení milosti Boží. Neboť když s odkrytou hlavou u nohou kněze klečíce, se zrakem k zemi sklopeným, s rukama sepjatýma, a jiná tohoto spůsobu znamení pokory křesťanské, jež k podstatě svátosti nejsou potřebná, na jevo dávajíce, hříchy své vyznáváme: z toho všeho jasně vyrozumíme, že v svátosti uznávati přísluší moc Boží, a že nám milosrdenství Božího s největší snažností vyhledávati a za ně prositi náleží.

* OTÁZKA XLIII.

Mimo zpověď nemohou dojíti spasení, kdo poddáni jsou hříchům smrtelným. *

Nikdo však se nedomnívej, že Pán Ježíš sice zpověď ustanovil, ale tak, že by byl jejího vykonávání neprohlásil za potřebné. A zajisté tak věřící sudťež, že třeba jest, aby, kdo hříchem smrtelným jest ztížen, svátostnou zpovědí k duchovnímu životu opět byl povolán. A toto vidíme od Pána naznačeno v krásném onom porovnání, když moc tuto svátosť udělovati nazval klíčem království nebeského. Nebo jako v místo nějaké zavřené nikdo nemůže vkročiti bez pomoci toho, jemuž svěřeny jsou klíče: tak vidíme, že nikdo nemůže do nebe vpuštěn býti, leč by mu brána otevřena byla od kněží, jimžto Pán odevzdal klíče víry. Jinak by se zajisté nevidělo, nač klíče v církvi jsou, a nadarmo by ten, jemuž dána jest moc klíčů, někomu zahajoval přístupu do nebe, kdyby tam přece jinou cestou vchod volný byl. Toto velmi dobře pochopil svatý Augustin, jenž dí[1]): *„Nikdo si neříkej: skrytě činím pokání před Bohem; zná Bůh, jenž mi račiž odpustiti, co v srdci činím. Tedy nadarmo řečeno jest: Co rozvážete na zemi, rozvázáno bude i na nebi? Tedy bez příčiny dány jsou klíče církvi Boží?“* A v tentýž rozum ve spise svém „O pokání“ psal i svatý Ambrož[2]), jenžto vyvraceje kacířství Novatiánův, učících, že Bohu

[1]) sermo 392. 3. [2]) de poen. 1. 2.

samotnému vyhražena jest moc hříchy odpouštěti. Dí takto: *„Kdož Boha více ctí; ten-li, kdo jeho přikázání jest poslušen, čili kdo se jim protiví? Bůh nám přikázal, abychom jeho služebníkův poslouchali; kterýmžto jestliže jsme poddáni, samému Bohu čest činíme.“*

* OTÁZKA XLIV.

V kterém roku a kdy v roce má se jíti k zpovědi? *

A poněvadž žádné pochybnosti není, že zákon zpovědi od samého Spasitele dán a ustanoven jest: protož hleděti jest dále, kdo, v kterém věku a kdy v roce, jím vázáni jsou. Co se prvního týče, z nařízení sněmu Lateránského[1]), které začíná slovy: *„Každý obojího pohlaví věřící,“* jest patrno, že zákonem zpovědi nikdo vázán není před tím věkem, kterým počíná rozumu užívati. Nedá se však tento věk vyměřiti jistým nějakým počtem let, ale to jen vůbec se ustanoviti může, od té doby že se má dětem uložiti zpovídání, když dovedou rozdíl činiti mezi dobrým a zlým, a jejich srdce k zlomyslnosti schopno jest. Každý tedy, když k té života době přišel, v nížto o svém spasení věčném má přemýšleti, tu nejprvé má knězi hříchy své vyznati; neboť jinak nelze žádnému, koho vědomí těžkých hříchů tíží, doufati spasení. Ale v kterém nejraději čase by se měla zpověď konati, to církev svatá v svrchu uvedeném nařízení ustanovila, anaž velí věřícím, každoročně alespoň jednou z hříchů svých se vyznati.

* OTÁZKA XLV.

Jak často mají křesťané toho dobrodiní užívati? *

Avšak uvážíme-li, čeho prospěch našeho spasení žádá, tu zajisté, kolikráte nám buď nebezpečenství smrti nastává, aneb nějaké zaměstnání započíti chceme, které konati člověku hříchem poskvrněnému nesluší, jako svátosti udělovati aneb přijímati: tolikráte nesmí se opominouti vykonávati zpovědi. Totéž velmi jest třeba zachovávati, když se obáváme, aby nám nějaký spácha-

[1]) Later. IV. can. 21.

ný hřích z paměti nevypadl; neboť z hříchů, jež jsme zapomněli, nemůžeme se zpovídati; ale též od Boha neobdržíme odpuštění hříchů, jestliže jich s nás nesmyje svátosť pokání skrze zpověď.

* OTÁZKA XLVI.

Všecky hříchy po jednotlivu ve zpovědi náleží povědíti. *

Ale poněvadž mnohých věcí jest při zpovědi potřebí šetřiti, z nichž některé náležejí k podstatě svátosti, jiné pak méně jsou potřebné: třeba bude o nich důkladně pojednati. Avšak neschází spisů a pojednání, z nichžto snadno jest všech těchto věcí vzíti vysvětlení. Tomu pak nejvíce ať učí duchovní, hlavní péče při zpovědi že má býti, aby byla celá a úplná: všecky totiž hříchy smrtelné že se musí knězi odhaliti. Neboť hříchy všední, které nás z milosti Boží nevylučují, a v nežto častěji padáme, tyto sice dobré a užitečné jest ve zpovědi vyznati, jakž nás tomu příklad lidí nábožných učí, ale přece bez hříchu mohou se opominouti a mnohými jinými způsoby zhladiti. Ale hříchy smrtelné, jak již praveno, po jednotlivu náleží vypočítati, kterak by koliv i v největší tajnosti se zakryly a toho způsobu byly, které se zapovídají toliko ve dvou posledních desatera přikázáních; nebo často se stává, že takovéto hříchy duši více poraní, než ty, jež lidé zjevně a veřejně páchají. Takto svatý sněm Tridentský vyměřil, takto se v církvi katolické vždycky učilo, jakož to ukazují svědectví svatých Otců. Nebo u svatého Ambrože čteme v tento smysl[1]): *„Nemůže býti od hříchu ospravedlněn, kdo hříchu dříve nevyznal.“* A svatý Jeronym ve výkladu knihy Kazatelovy[2]) totéž zřejmě tvrdí, an píše: *„Jestliže koho tajně uštknul had ďábel, a jej, aniž by kdo věděl, jedem hříchu napustil: bude-li mlčeti a neučiní-li pokání, a neodhodlá-li se rány své vyznati bratru neb učiteli: učitel, ač má jazyk k uzdravení, nedovede mu pomoci.“* Mimo to svatý Cyprian ve své řeči „o padlých“ velmi zřetelně to učí těmito slovy: *„Jakžkoli nespáchali zločinu obětováním neb vydáním knih, poněvadž však na to pomýšleli, i z toho před kněžími*

[1]) de parad. c. 14. [2]) cap. 10.

Božími nechať se žalostně vyznají.“ A konečně jest to všech církve učitelů obecný výrok a náhled.

* OTÁZKA XLVII.

Okolnosti hříchů mají se též při zpovědi povědíti. *

Na zpověď musíme nejvyšší onu vynakládati pečlivosť a píli, kterouž klademe na věci nejdůležitější, a všecku snahu k tomu obrátiti, abychom zhojili rány duše své a hříchův kořeny vyplenili. A nejenom těžké hříchy jest třeba předložiti, nýbrž i ty okolnosti jednoho každého hříchu, které jeho ohavnosť znamenitě zvětšují neb zmenšují. Jsouť některé okolnosti tak těžké, že se povaha hříchu smrtelného jen na nich zakládá; pročež potřebí jest vždycky je všecky vyznati. Jestliže by někdo zabil člověka, musí povědíti, zdaliž on měl duchovní posvěcení, či byl-li stavu světského. Tolikéž když smilnil s ženskou, musí odhaliti, bylo-li to se svobodnou, aneb s jiného ženou, aneb s příbuznou, aneb nějakým slibem Bohu zasvěcenou. Neboť tyto věci rozličné rody hříchův stanoví, tak že první od svatých věcí učitelů nazývá se jednoduše smilství, druhé cizoložství, třetí krveprznění, čtvrté svatokrádež. Krádež také mezi hříchy se počítá; ale jestliže by kdo jeden zlatý peníz ukradl, lehčeji zajisté hřeší, než kdo jich vzal sto, aneb dvě stě, neb převelikou nějakou peněz částku, obzvláště však, kdo posvátné peníze odcizil.

Totéž platí také o okolnostech času a místa, čehož příklady dosti známy jsou z mnohých spisů, tak že nemusíme jich připomínati. Toto tedy, jak řečeno, přísluší vypočítati; což však hříšnosti věci mnoho nezvětšuje, bez provinění může býti pominuto.

* OTÁZKA XLVIII.

Zpověď, v níž se něco těžkého z úmysla zamlčelo, musí se opětovati. *

Ale to, o čem nahoře mluveno, že totiž zpověď musí býti celá a úplná, jest tak potřebné, že, kdyby kdo zúmyslně opominul něco z těch věcí, jež se mají povědíti, a jen z některých se vyznal: nejenom žeby z této zpovědi žádného užitku nedocházel, ale i nový

zločin na sebe uvaloval. Neboť takovéto hříchů vypočítávání nemůže nazývati se zpovědí, ježby v sobě měla povahu svátosti; ano spíše kajícník musí tu zpověď znova konati, a sebe ještě i z toho hříchu viniti, že důstojnosť svátosti lstivou zpovědí porušil.

* OTÁZKA XLIX.

Zpověď, ve které se něco opominulo ze zapomenlivosti nebo z lehké nebedlivosti, nemusí se znova činiti. *

Ale když se shledá, že se z jiné příčiny zpovědi něčeho nedostávalo, buďto že kající některých hříchů zapomenul, aneb že skrýší svědomí svého dosti bedlivě neproskoumal, ačkoliv měl ten úmysl, úplně se vyzpovídati ze všech hříchů: tu nemusí zpovědi opakovati; dosti bude, jestliže by mu kdy zapomenuté hříchy přišly na paměť, aby se z nich jindy knězi vyznal. Při tom však šetřiti sluší, abychom svědomí svého snad nezpytovali příliš nedbale a bezstarostně, a abychom vzpomínání na hříchy spáchané nekonali tak lehkomyslně, žeby se zdáti mohlo, jakobychom si na ně vzpomínati ani nechtěli; neboť jestliže toto se stalo, tehdy ovšemť zapotřebí bude zpověď opětovati.

* OTÁZKA L.

Zpověď má býti prostá, jednoduchá a upřímná. *

Mimo to přičiniti se třeba, aby zpověď byla prostá, jednoduchá a upřímná, ne však uměle složená; jakožto od mnohých se děje, kteří zdají se spíše života svého způsob vykládati, než vyznávati hříchy; taková zajisté má zpověď býti, kteráby nás knězi ukázala takovými, jakými sami sebe známe, předkládajíc jisté věci za jisté, pochybné za pochybné. Jestliže pak buď hříchy se neuvádějí, aneb vedou řeči k věci, jižto konáme, nenáležité: patrno, že se zpovědi oné dokonalosti nedostává.

* OTÁZKA LI.

Zpověď má se konati opatrně a stydlivě. *

Velmi jsou také chvály hodni ti, kdož při vykládání hříchův užívají opatrnosti a stydlivosti; neboť není

zapotřebí činiti příliš mnoho slov, ale co k povaze a k podstatě každého hříchu náleží, to povědíti se může slovy stručnými a spolu spůsobnými.

* OTÁZKA LII.

Zpověď nemůže se díti skrze prostředníka neb skrze list. *

Ale k tomu musí též přihlédati i vyznávající i kněz, aby jejich mluvení ve zpovědi bylo tajné a soukromé. Odtud to také pochází, že naprosto žádnému se nepřipouští hříchův vyznávati buď skrze posla neb skrze list, poněvadž tím spůsobem ničehož více nemůže se konati tajně.

* OTÁZKA LIII.

Častější zpovídání jest křesťanu užitečné. *

Žádná však věc nemá věřícím tak na srdci ležeti, jako aby častým hříchův vyznáváním duši svou očišťovati se snažili; neboť jestliže kdo sklíčen jest hříchem smrtonosným, nic takovému pro mnohá nebezpečí, jež životu hrozí, nemůže býti spasitelnějšího, než hned z hříchů se vyzpovídati. A kdyby někdo i dlouhé života trvání mohl očekávati, byloby to zajisté ohavné, ježto z těla a ze šatstva tak starostlivě špínu smýváme, nestarati se alespoň s touže bedlivostí o to, aby skvělost duše nebyla zatemněna nejošklivějšími hříchu skvrnami.

* OTÁZKA LIV.

Kolikerou mocí musí býti obdařen této svátosti udělovatel? *

Ale již o přisluhovateli této svátosti jest nám jednati. Ten že jest kněz, který má řádnou aneb přenesenou (delegatam) moc rozhřešovati, to z církevních ustanovení dosti jest známo; musí zajisté, kdo tento úřad má zastávati, míti nejenom moc svěcení, alebrž i zplnomocnění. Krásné o této svátosti přisluhovatelích svědectví dávají ona slova Spasitele našeho u svatého Jana[1]): *„Kterým odpustíte hříchy, odpouštějí se jim, a kterým zadržíte, zadržány jsou*; neboť jest na jevě, že ne všem, ale toliko apoštolům bylo to řečeno;

[1]) Jan 20. 23.

a jejich v tom úřadě nástupcové jsou kněží. A tak jest to také na nejvýše přiměřené; neboť když se veliký spůsob milosti, jež se v této svátosti udílí, od Krista hlavy na oudy prýští: tuť právem povinni jsou věřícím, kteří činí tajemné tělo Kristovo, touto svátostí příslušhovati ti, kteří jediní moc mají posvěcovati pravé tělo Páně, ježto obzvláštně věřící právě touto svátostí pokání stávají se hodni a připraveni ku přijetí Těla Božího. Ale s jakou svědomitostí se jednou v dávné církvi hájilo právo řádného duchovního správce, snadno pozná se z nařízení starých Otcův, jimiž bylo o to postaráno, aby žádný biskup neb kněz nesměl ničehož konati v osadě druhého, bez přivolení toho, jenžby ji spravoval, aneb kdyžby nejvyšší potřeba toho nekázala. A tak to již Apoštol zařídil, když Titovi velel[1]), aby v jednotlivých městech kněze ustanovil, kteří by totiž učením a nebeskou potravou svátostí věřící živili a vychovávali.

* OTÁZKA LV.

V čas potřeby může každý kněz rozhřešiti každého hříšníka.

Avšak když nebezpečenství smrti nastane, a vlastního kněze míti nelze, tu aby za tou příčinou nikdo nezahynul, v církvi Boží vždy to se zachovávalo, jakž toho sněm Tridentský dotvrzuje[2]), že jednomu každému knězi dovoleno jest nejen odpouštěti všecky druhy hříchův, pod čížby koliv moc náležely, nýbrž i od vazby klatby církevní rozvazovati.

* OTÁZKA LVI.

Jakého má si každý, kdo jest pečliv o své spasení, vyvoliti zpovědníka? *

Již však mimo svěcení a zplnomocnění, jež naprosto jsou potřebná, jest také velmi zapotřebí, aby této svátosti udělovatel měl vědomosť a vzdělanosť, i obdařen byl opatrností; neboť nese v sobě osobu soudce i lékaře spolu. A co se prvního dotýče, jest dosti známo, že nevšední k tomu třeba jest vědomosti, jížby i hříchy vyskoumati, i podlé každého člověka stavu a

[1]) Tit. 1. 5. [2]) Sess. 14, cap. 7. de poen.

povahy mezi rozmanitými hříchy uměl rozsouditi, které těžké, a které lehké jsou. Pokud pak jest lékařem, potřebuje též míti největší opatrnosť; neboť pilně musí pečovati o to, aby se nemocnému podávalo těch prostředků, které by se nejvhodnější býti viděly, duši jeho uzdraviti, a ji na příští časy proti moci neduhu ochrániti. Z čehož věřící porozuměti mohou, že s největší pilností každému o to dbáti jest, aby si takového kněze vyvolil, jejžby odporoučela života neúhonnosť, učenosť i moudrá soudnosť; kterýby předobře znal, i jak veliké váhy a důležitosti jest úřad, jejž koná, i jaká každému hříchu odměřena jest pokuta, i kterým se má dáti rozhřešení a kterým zadržeti.

* OTÁZKA LVII.

Nikdy ani slovem ani znamením nesmí se projeviti, co ve zpovědi se slyšelo. *

Ale poněvadž nikoho není, jenžby si toho velice nepřál, aby nepravosti a neřesti jeho v tajnosti zůstaly: mají býti poučeni věřící, že nikoliv není čeho se obávati, aby to, co ve zpovědi byli zjevili, od kněze někomu někdy bylo oznámeno, a aby někdy mu z toho mohlo pojíti nějaké jakékoli nebezpečenství. Neboť svaté zákony nejpřísnější tresty ustanovují na ty kněze, kteříby všech hříchů, z nichžto se jim někdo zpovídal, nedrželi uzavřených ustavičným a svědomitým mlčením. Pročež ve velikém sněmu Lateránském takto čteme: „*Varuj se kněz, aby ani slovem, ani znamením, ani jakýmkoli způsobem neprozradil v nějaké míře hříšníka.*“

* OTÁZKA LVIII.

Co zvláště má zachovávati kněz, an slyší zpovědi věřících? *

I. Ale pořádek věci toho žádá, abychom, promluvivše o udělovateli, některé hlavní zásady vyložili, které nemálo prospěšné jsou k užívání a vykonávání zpovědi. Neboť veliká část věřících, kteřížto obyčejně nemohou se ani dočkati, ažby uplynuly ony dni, které zákonem církevním ku zpovědi jsou určeny, tak daleko jsou od dokonalosti křesťanské, že sotva si na hříchy své vzpomínají, z nichž se mají kněžím zpovídati;

tím méně pak o to ostatní s pilností pečují, co, jak známo, k dosažení milosti Boží nejvíce napomáhá.

II. Poněvadž však třeba jest jim všemožně k spasení přispěti, předně na to budou kněží při kajicníku pilně hleděti: má-li pravou lítost nad hříchy svými, a spolu jistý a pevný úmysl, na příští od hříchů se zdržeti. A když mysl jeho takto shledají spořádanou, ať ho napomenou a důtklivě povzbudí, aby za tento tak veliký a vznešený dar Bohu díky činil, a nikdy za pomoc nebeské milosti prositi nepřestával, kteroužto chráněn jsa a ozbrojen snadno dovede odpírati a odolávati zlým žádostem. Také mu budiž na ruku dáno, aby nedal žádnému minouti dnu, v němžby některého z tajemství o utrpení Páně nerozjímal, a sebe sám nepobádal a nerozněcoval jeho následovati a ze vší síly milovati. Neboť tímto rozjímáním dosáhne, že den po dni bude se proti všem pokušením ďábelským cítiti bezpečnějším.

III. Není zajisté jiná toho příčina, proč v boji s nepřítelem tak často a tak lehko na duchu a silách svých podleháme, než ta, že se nepřičiňujeme rozvažováním o věcech nebeských roznítiti v sobě oheň lásky, kterýmž mysl bývá pozdvižena a občerstvena. Pakliže pozná kněz, že ten, kdo se chce zpovídati, necítí bolesti nad hříchy tak, aby se říci mohlo, že má pravou lítost: ať se vynasnaží vzbuditi v něm velikou po lítosti touhu, aby pak, roznícen jsa žádostí po tomto vznešeném daru, jeho od milosrdenství Božího žádati a si vyprositi usiloval. Hlavně pak zapotřebí jest potlačiti pýchu některých lidí, kteří svých nepravostí omlouváním chtějí buď hájiti neb zmenšovati. Nebo ku příkladu, kdyžby někdo se vyznal, že prudkým hněvem byl rozpálen, ihned příčinu svého rozhněvání svaluje na jiného, od něhož prý se mu dříve křivda stala. Takovému budiž pověděno, že jest to znamení pyšné mysli a člověka velikosti hříchu svého buď nedbajícího aneb docela neznajícího, a že takovýto spůsob omlouvání přispívá spíše k zvětšení, než k zmenšení hříchu. Neboť kdo takto skutek svůj usiluje ospravedlniti, ten zdá se vyznávati, že jen tenkráte umí býti trpělivým, když mu nikdo v ničem neubližuje; nadečež nemůže býti člo-

věka křesťana nic nehodnějšího. Neboť kdežto by měl velice želeti osudu toho, jenž křivdu učinil: on ošklivostí hříchu nedá sebou pohnouti, ale na bratra svého se hněvá, a opominuv takto překrásné příležitosti, aby mohl trpělivostí Boha ctíti a tichostí svou bližního polepšiti, ještě i prostředek spasení obrací ku své záhubě.

IV. Za zhoubnější pak náleží považovati vinu těch, kdo, jsouce pošetilou jakousi stydlivostí zdržováni, neodvažují se zpovídati z hříchů svých. Těm se tedy napomínáním musí dodávati myslí; i budiž jim vyloženo, že nemají příčiny, proč by se hříchy vyznávati ostýchali, a že nikomu nesmí to býti s podivením, vidí-li člověka hřešiti; což ovšem obecným jest všech lidí neduhem, a na lidskou křehkost vlastně připadá.

V. Jiní jsou takoví, — buď proto že zřídka hříchy své zpovídávají, buď že žádné péče a žádného přemýšlení na poznání svých nepravostí nevynaložili, — že ani nevědí, jak by spáchané viny ve zpovědi vyložiti, ani jak by té práce počíti měli; těmto jest třeba přísněji domlouvati, a především je poučiti, že prvé, než před kněze předstoupí, každý má se všemožně přičiniti, aby pohnut byl lítostí nad hříchy; to však že nikterak se státi nemůže, jestliže jich rozpomínáním po jednotlivu poznati nehledí. Pročež sezná-li kněz takovéto lidi úplně nepřipravené, slovy na nejvýše šetrnými je od sebe propustí s tím napomenutím, aby si na zpytování hříchův některaký čas obrali, a pak opět přišli. Ale jestliže snad ujišťují, kterak na tu věc všecku péči a pilnost svou obrátili, poněvadž jest se na nejvýše obávati, aby jsouce jednou odmrštěni více se nevrátili: mají býti vyslyšáni, obzvláště jestliže nějakou ukazují snahu, život svůj napraviti, a mohou-li k tomu býti přivedeni, aby se vyznali z této nedbalosti své, slibujíce, ji podruhé vynahraditi pilným a úplným rozpomínáním. Při tom však potřebí jest vždy s největší opatrností jednati. Nebo když vyslyšev zpověď srozumí, že se ani při vypočítávání hříchů bedlivosti, ani při odříkání se jich bolesti kajícímu nedostávalo, tehdy může jej rozhřešiti. Pakliby však obojího se u něho pohřešovalo, nechať mu poradí a uloží, aby, jakž prvé

řečeno, při zpytování svědomí užíval více pečlivosti, a co nejvlídněji s ním zacházeje jej propustí.

VI. Ale poněvadž se někdy stává, že ženské, v první zpovědi zapomenuvše některého hříchu, opět ku knězi se ostýchají vrátiti, obávajíce se, aby nepřišly u lidí v podezření veliké bezbožnosti, aneb aby nevzniklo domnění, jakoby hledali chvály obzvláštní pobožnosti: často jest potřebí veřejně i soukromě učiti, že nikdo nemá takové paměti, aby se mohl zpamatovati na všecky své skutky, řeči a myšlení; pročež že se nemají věřící ničím dáti odstrašiti, aby se ku knězi opět navraceli, jestliže na nějakou nepravost znova se rozpomenuli, které byli dříve opominuli.

Těch věcí tedy a mnohých jiných podobných kněžím při zpovídání ostříhati přijde. Nyní pak přicházíme k třetí částce pokání, jež slove dostiučinění.

* OTÁZKA LIX.

Co vůbec, a co při zpovědi znamená dostiučinění? *

Nejprvé tedy vyložiti jest jmeno a význam dostiučinění; neboť odtud vzali si nepřátelé církve katolické mnohou příležitosť k roztržkám a různicím s velikou škodou lidu křesťanského. Jest pak dostiučinění úplná výplata věci povinné; neboť co jest dosti, tomu patrně ničeho neschází. Pročež mluvíme-li o znovunabytí přízně a milosti, tu dostiučiniti znamená totéž, co druhému tolik učiniti, mnoho-li rozhněvané mysli může dosti býti k vyrovnání křivdy. A tak dostiučinění nic jiného není, než náhrada křivdy druhému učiněné.

Co se pak našeho předmětu týče, užívají Božských věcí učitelé slova dostiučinění k naznačení té vyrovnalosti, když člověk za spáchané hříchy Bohu něco v náhradu učiní.

* OTÁZKA LX.

Kolik stupňů jest toho dostiučinění, které znamená nějakou za hřích náhradu? *

I. Ale poněvadž v tomto spůsobu mnoho může býti stupňův, odtud se stává, že dostiučinění o rozličným významě se béře. První a nejpřednější jest to, kterýmžto

podlé úhrnu našich hříchů vrchovatě splaceno jest všecko, čím jsme koliv Bohu povinni, i kdyby Bůh vedlé nejpřísnějšího práva s námi chtěl naložiti.

II. Takové jest ono dostiučinění, které nám Boha milostivého a smířeného zjednalo, a kteréž jedinému Kristu Pánu připisujeme, jenžto na kříži, položiv výplatu za hříchy naše, Bohu co nejúplněji zadosti učinil. Neboť žádná věc stvořená nemohla tak veliké míti do sebe ceny, aby nás tak velikého dluhu sprostila, ale, jak svatý Jan svědčí[1]): „*on jest smíření za hříchy naše, ne pak toliko za naše, ale za hříchy celého světa.*“ Toto jest tedy úplné a přehojné dostiučinění, které se úhrnku všech hříchů, které na tomto světě spáchány jsou, úplně a dokonale vyrovnává, jehožto přívahou skutky lidské převelmi u Boha platí, a bez něhož by žádné naprosto ceny do sebe neměly.

III. A k tomu zdají se též směřovati slova Davidova, který když sám u sebe přemýšleje řekl[2]): „*Čím se odplatím Hospodinu za všecko, co učinil mi?*“ nic nemohl tolika a tak velikých dobrodiní hodného naléznouti, než ono dostiučinění, které slovem „kalich“ vyjádřil; pročež dokládá: „*Kalich spasení vezmu, a jmeno Hospodinovo vzývati budu.*“ Druhý spůsob dostiučinění jest to, které se též církevní (kanonické) nazývá, a na jistý čas určené se vykonává. Odtud jest obyčejem nejstarší církve zavedeno, že, když se kající od hříchů rozhřešují, nějaká pokuta se jim ukládá, kteréžto pokuty odbývání nazývati dostiučiněním v obyčej vešlo.

IV. Týmž jmenem však se též vyjadřuje kterýkoliv spůsob trestu, jejž za hříchy snášíme, dobrovolně podstoupený a od nás samých uložený, ne pak od kněze ustanovený.. Ale toto ku pokání co svátosti nenáleží, nýbrž jen to dostiučinění musí se počítati za částku svátosti, které se Bohu za hříchy činí z uložení kněze, s tím připojením, abychom měli tu vůli na mysli a to předsevzetí, na příští hříchů se všemožně vystříhati. A takto někteří vysvětlovali, že dostiučiniti jest Bohu povinnou úctu vzdáti; a že však nikdo Bohu nemůže povinné vzdávati úcty, jestliže nemá úmyslu hříchů se na-

[1]) 1 Jan 2. 2. [2]) Žalm 115. 12, 13.

prosto varovati, to na jevě jest. I to zadost učiniti jest příčiny hříchů vyhubiti, a jejich ponoukání nedávati průchodu. V témž smyslu mnozí považují dostiučinění za očištění, kterýmžto se smývají všecky skvrny, kteréž ze šerednosti hříchu na duši pozůstaly, a jímžto zbaveni bývámе trestů časných, kterýmiž jsme byli vázáni. Čemuž když tak jest, snadno bude přesvědčiti věřící o tom, jak potřebné jest, aby se kající ve skutcích dostiučinění cvičili.

* OTÁZKA LXI.

S prominutím věčného trestu, jež se dosahuje s odpuštěním viny, neodpouští se vždycky též trest časný. *

I přisluší jim vyložiti, že jest dvé, co z hříchu následuje, zšeredění a trest. Ačkoliv pak vždycky po odpuštění viny spolu i odpouští se trest smrti věčné v pekle připravený: přece ne vždycky stává se, jakž to vyslovil sněm Tridentský[1]), aby Pán i zbytky hříchů prominul a trest časný, který na hříchy nastává. Této věci zřejmé jsou příklady v písmě svatém, v třetí kapitole první knihy Mojžíšovy, v 12. a 22. kap. čtvrté knihy Mojžíšovy a na mnohých jiných místech. Ale vizme onen nejkrásnější a nejpamátnější příklad Davidův. Ačkoliv mu Nathan řekl[2]): „*Hospodin promíjí hřích tvůj, neumřeš*:“ on přece nejtěžší tresty k tomu ještě podstoupil, k milosrdenství Božímu dnem i nocí těmito slovy volaje[3]): „*Více obmej mne od nepravosti mé, a od hříchu mého očisť mě; nebo nepravost svou já poznávám, a hřích můj proti mně jest vždycky.*“ Těmito slovy za to prosil Hospodina, aby mu nejen nepravost, ale i trest hříchem zasloužený prominul, a od zbytků hříchu očištěna jej opět uvedl v předešlý stav cti a nevinnosti. Ačkoliv pak za to prosil modlitbami nejvroucnějšími, přece jej Pán trestal i smrtí syna z cizoložství počatého, i odpadnutím a smrtí Absalona, jejž nejvíce miloval, i jinými tresty a nehodami, kterými jemu dříve hrozil. Taktéž v druhé knize[4]) Mojžíšově, ačkoliv Hospodin, uprošen jsa prosbami Mojžíše, odpustil lidu modlosluženému, přece však vyhrožoval, že tak velikou

[1]) Sess. 14. de poen. cap. 8. can. 12. a 15. [2]) 2 Král. 12. 13. [3]) Žalm 50. 4. [4]) 32. 14, 34.

nepravosť stíhati bude těžkými pokutami; a sám Mojžíš dosvědčuje, že toho Pán co nejpřísněji mstíti bude až do třetího a čtvrtého pokolení. Že pak tomu od svatých Otců v církvi katolické vždycky se učilo, jejich svědectvími lze jakž nejzřejměji dokázati.

* OTÁZKA LXII.

Proč ve svátosti pokání neodpouští Bůh člověku tolik, jako ve svátosti křtu. *

Ale proč se tak stalo, že se totiž ve svátosti pokání, podobně jako při křtu, neodpouští všecken trest, překrásně sněm Tridentský vyložil v těchto slovech[1]): *„Řád spravedlnosti Boží zdá se toho žádati, aby jinak na milosť byli přijímáni ti, kdož přede křtem nevědomostí se provinili; a jinak opět ti, kdož jednou ze služebnosti hříchu a ďábla jsouce vyproštěni a dar Ducha Svatého přijavše, nerozmýšleli se vědomě chrámu Božího porušiti a Ducha Svatého zarmoutiti. I Boží dobrotivosti přisluší, aby se nám takto beze všeho dostiučinění hříchův neodpouštělo, abychom při událé příležitosti, majíce hříchy za lehké, takřka urážku a potupu činíce Duchu Svatému, nepadali do těžších, shromažďujíce sobě hněv v den hněvu. Neboť zajisté mocně od hříchů odvádějí a jako uzdou nějakou zdržují tyto dostičinitelné tresty, na příští činíce kajícníky opatrnější a dbalejší.“* K tomu přichází, že jsou jako projevením lítosti, kterou nad hříchy spáchanými cítíme; kterýmžto spůsobem se zadost činí také církvi, kteráž nepravostmi našimi těžce byla uražena. Praviť sice svatý Augustin[2]), že *„srdcem skroušeným a poníženým Bůh nepohrdá“*; ale poněvadž vnitřní bolesť jednoho skrytá jest druhému, aniž slovy pak neb jinými znameními jiným ve známosť přichází: dobře od správců církve ustanovily se časy kající, aby se zadost stalo církvi, v nížto se i hříchy odpouštějí.

* OTÁZKA LXIII.

Jak tresty nám uložené jiným prospívají? *

Mimo to učí příklady našeho pokání jiné, jakby sami měli život svůj spořádati, a v pobožnosti se cvičiti. Neboť vidouce ostatní lidé tresty nám za hříchy

[1]) Sess. 14. cap. 8. [2]) Enchir. 65.

uložené, přicházejí k poznání, že v celém živottí s velikou opatrností mají jednati, i mravy předešlé polepšiti. Proto velmi moudře se dříve v církvi zachovávalo, že, kdo veřejně nějakou nepravosť spáchal, také veřejné se mu uložilo pokání, aby ostatní, jsouce bázní odstrašeni, hříchů pilněji se chránili; a to časem stávalo se i při tajných nepravostech, kteréž by těžší byly. Ale při veřejných, jak jsme pravili, udávalo se to vždycky, že, kdo se jich dopustili, prvé než vykonali veřejné pokání, neobdrželi rozhřešení; a mezi tím se duchovní k Bohu modlili za jejich spasení, nepřestávajíce kajicníkův napomínati, aby i sami totéž činili. V této věci největší míval péči a starostlivosť svatý Ambrož[1]), o němž se praví, že velmi mnozí, kteří s myslí zatvrzelou byli přistupovali k svátosti pokání, jeho slzami tak byli obměkčeni, že pravé lítosti bol v sobě roznítili.

Avšak později od přísnosti dávné kázně s tolik se upustilo, a láska s tolik ustydla, že již přemnozí z věřících k dosažení hříchův odpuštění za potřebí neuznávají nějaké vnitřní duše bolesti a srdce lkání, majíce to za dostatečné, když jen tvárnosť lítosti na sobě mají.

* OTÁZKA LXIV.

Pokáním Kristu stáváme se podobnými. *

Potom však trpíce tresty dostiučinění, toho dosahujeme, že obraz a podobenství hlavy naší Ježíše Krista, v čemž on sám trpěl a pokoušín byl, na sobě neseme. A jak praví svatý Bernard[2]), nic nemůže spatříno býti tak nepřiměřeného, jako když jest pod hlavou trním zbodanou oud choulostivý. Neboť jakž píše Apoštol[3]), jsme *„spoludědicové Kristovi, pakliže spolu trpíme;“* a na jiném místě[4]): *„Jestliže jsme s ním zemřeli, spolu s ním i živi budeme; budeme-li s ním trpěti, budeme s ním též kralovati.“*

* OTÁZKA LXV.

Kterak po smilování Božím má při hříchu ještě spravedlnosť místo? *

Svatý Bernard tvrdí[5]), že v hříchu nalézá se dvojí:

[1]) Paulin. in vita S. Ambr. [2]) Serm. 5. de omnib. Sanct. [3]) Řim. 8. 17. [4]) 2 Tim. 2. 11. [5]) Sermo de cocna Dom.

zšeredění duše a poranění; a že ohyzdnosť sice sama milosrdenstvím Božím sňata bývá, ale že k vyhojení ran z hříchů jest velice zapotřebí takového léčení, jaké se lékem pokání podává. Jako zajisté po vyléčené ráně zůstanou jizvy nějaké, které se ještě musí hojiti: tak i v duši po odpuštění viny zůstávají zbytky, jež se teprv vyčistiti mají. Toto zřejmě se dotvrzuje výrokem svatého Jana Zlatoústého, jenž dí[1]): „*Není dosti na tom, šíp z těla vytáhnouti, ale i rána šípem učiněná musí se zhojiti: tak i v duši po obdrženém hříchu odpuštění léčiti se musí pokáním pozůstalá rána.*“ Neboť svatý Augustin[2]) přečasto o tom mluví, že to dvé pozorovati sluší při pokání: milosrdenství a spravedlnosť Boží; milosrdenství, kterýmž nám Bůh hříchy odpouští i zasloužené tresty věčné; a spravedlnosť, kteroužto člověka trestá časnými pokutami.

* OTÁZKA LXVI.

Pokáním ucházíme trestův od Boha nám připravených. *

Konečně pokuta pokání, od nás podstoupená, Boží tresty a pokuty nám uchystané odvrací. Takť učí Apoštol, an dí[3]): „*Kdybychom sami sebe rozsuzovali, nebyli bychom zajisté souzeni; když pak bývame souzeni, od Pána bývame trestáni, abychom nebyli s tímto světem zatraceni.*“ Což když se věřícím vyloží, nemůže jinak býti, než že k skutkům pokání velice se roznítí.

* OTÁZKA LXVII.

Odkud mají skutkové naši i záslužnosť i moc dostičinitelnou? *

Jak velikou však pokání moc do sebe má, z toho lze poznati, že celé se zakládá na zásluze utrpení Krista Pána; od něhož se i našim dobrým skutkům těch dvou největších dobrodiní dostává: jednoho, že si jimi zasluhujeme odplatu věčné slávy, tak že ani číše vody studené, které v jeho jmenu podáváme, nezůstane bez odměny; a druhého, že jimi za dost činíme za hříchy své.

* OTÁZKA LXVIII.

Dostiučinění a zásluha Krista Pána nezatemňuje se našim dosti učiněním. *

I. Aniž pak toto zatemňuje nejdokonalejšího a nej-

[1]) hom. 60 ad. Antioch. [2]) na Žalm 50. [3]) 1 Kor. 11. 31.

hojnějšího dostiučinění Kristova, ale naopak spíše se to stává, že je činí mnohem jasnější a skvělejší. Neboť tím vidí se býti milost Kristova bohatší, když s námi sdílí nejen toho, co on sám, nýbrž i toho, co jako hlava skrze oudy ve svých svatých a spravedlivých lidech zasloužil a vykonal. Tímto spůsobem, jakž patrno, se děje, že spravedlivé a dobré skutky lidí nábožných tolik váhy a hodnosti mají. Neboť Kristus Pán, jako hlava v oudy, a jako kmen v ratolesti, rozlévá ustavičně milost svou v ty, kteří skrze lásku s ním spojeni jsou.

II. A tato milost dobré skutky naše vždycky předchází, provází i následuje; a bez ní nemohli bychom nikterak něco záslužného konati ani Bohu zadost činiti. A tudy se stává, že spravedlivým ničehož nedostávati se nezdá, když skutky svými, jež mocí Boží konají, i zákonu Božskému dle své lidské a smrtelné síly a povahy zadost učiniti, i života věčného si zasloužiti mohou, jehož jistě dosáhnou, jestliže jsouce rouchem milosti Boží oděni z tohoto života vykročí. Známé jestit ono slovo Spasitelovo:[1] *„Kdo se napije vody, kterouž já dám jemu, nebude žízněti na věky; ale voda, kterouž já dám jemu, bude v něm studnicí vody skákající do života věčného.“*

* OTÁZKA LXIX.

Co jest hlavně zapotřebí, aby skutek nějaký měl pravou moc dostičinicí? *

Ale dvou věcí se při dostičinění hlavně požaduje. První jest, aby ten, kdo činí zadost, byl spravedlivý a přítelem Božím; neboť skutky, které se konají bez víry a bez lásky, nižádným spůsobem Bohu milé býti nemohou. Druhé jest, aby takové skutky se konaly, které přirozeností svou působí bolest a obtíži; neboť poněvadž jsou náhradami za minulé nepravosti, a jak svatý mučeník Cyprian praví, výkupy čili výplaty za hříchy[2]: nevyhnutelně jest třeba, aby něco trpkosti do sebe měly. Avšak to nenásleduje vždycky, aby, kdo tyto obtížné skutky vykonávají, pocit bolesti měli; neboť často aneb uvyklost v trpení, aneb horoucí k Bohu láska

[1]) Jan 4. 13. [2]) ep. 55.

působívá, že člověk ani toho necítí, co bývá velmi těžké trpěti. Tím však samy ty skutky neztrácejí moci dostiučinění; ježto právě to jest vlastní synům Božím, láskou a zbožností tak býti roznícenu, že nejkrutějšími těžkostmi jsouce trápeni, buď žádné skoro bolesti necítí, aneb všecko s myslí nejradostnější snášejí.

* OTÁZKA LXX.

Kolikery jsou skutky dostiučinění? *

I. Avšak duchovní pastýři učiti budou, že všecky spůsoby dostiučinění na tyto tři věci dají se svésti: na modlitbu, půst a almužnu; kteréžto ovšem shodují se s trojím dobrem duše, těla a toho, co se zevnitřními statky nazývá, což všecko jsme obdrželi od Boha. A nic nemůže býti vhodnějšího a přiměřenějšího k vyhubení z kořen všech hříchů; neboť když *všecko, co jest na světě, jest žádostivosť těla, žádostivosť očí a pýcha života*[1]):

II. Každý nahlédne, že těmto třem příčinám nemoci tolikéž léků velmi dobře se naproti staví, totiž první půst, druhé almužna, třetí modlitba. Mimo to, béře-li se zřetel na ty, kteří našimi hříchy bývají uraženi, snadno jest poznati, proč hlavně na tyto tři věci dostiučinění se táhne. Ti jsou totiž Bůh, bližní, my sami; pročež Boha usmiřujeme modlitbou, bližnímu dosti činíme almužnou, sebe samy trestáme postem.

* OTÁZKA LXXI.

Protivenství, jež zvenčí na člověka přicházejí, mají-li moc dostiučinění? *

Ale poněvadž nás, dokud v tomto životě jsme, stíhají mnohé a rozmanité těžkosti a nehody: o tom náleží nejvíce věřící poučiti, že ti, kdož s trpělivou myslí nesou, cokoliv bolestného a protivného Bůh dopouští, rozsáhlé látky k dostiučinění a zásluhám nabyli; kteří pak nerádi a s nevolí takový trest snášejí, ti že všeho ovoce dostiučinění se zbavují; ale že od Boha toliko, hříchy spravedlivým soudem mstícího, tresty a pokuty trpí.

[1]) 1 Jan. 2. 16.

* OTÁZKA LXXII.

Může-li jeden za druhého pokání a všecky jeho části vykonati? *

I. V tom pak svrchovanou dobrotu a milostivost Boží musíme oslavovati největším chvalořečením a díků vzdáváním, že lidské slabosti naší toho ráčil dopřáti, aby jeden za druhého mohl zadost učiniti; což zajisté jest jen této pokání částce výhradně zvláštní. Neboť co se týče lítosti a zpovědi, nikdo nemůže za jiného litovati neb se zpovídati: avšak, kdo v milosti Boží jsou postaveni, mohou jmenem druhého, co Bohu jest povinen, zplatiti. Tak se stává, že v jistém spůsobu vidí se „*jeden*[1]) *druhého břemena nésti.*“ Aniž pak o tom komu z věřících volno jest pochybovati, poněvadž v snešení apoštolském vyznáváme víru v obcování svatých. Neboť když všickni týmž křtem obmyti Kristu znovu se rodíme, těchže svátostí oučastenství máme, především však téhož těla a krve Páně pokrmem a nápojem se občerstvujeme: z toho úplně jasně vysvítá, že jsme všickni téhož těla oudové. Jako tedy noha službu svou koná nejen pro svůj, ale i pro užitek očí; a naopak, co oči vidí, to nejen k jejich vlastnímu, ale k společnému všech oudů užitku se táhne: tak musí se též skutkové dostičinění považovati za skutky nám všem společné.

II. Ale to neplatí beze vší výminky, jestliže se ohled béře na všecky užitky, které z toho plynou; neboť někteří skutkové dostiučinění mají povahu léčivou a uzdravující, a předpisují se kajícímu k vyhojení zlých náklonností duše; a že pak ti, kdož sami osobně nečiní zadost, bez toho účinku a užitku naprosto zůstávají, na jevě jest.

Toto tedy třeba bude o třech pokání částkách, o lítosti, zpovědi a dostiučinění, obšírně a zřetelně vyložiti.

* OTÁZKA LXXIII.

Má-li se dáti rozhřešení tomu, kdo neslíbí nahraditi odcizené věci? *

Ale musí to kněží hlavně zachovávati, aby vyslyševše hříchů vyznání, prvé než kajícího z hříchů roz-

[1]) Gal. 6. 2.

hřeší, pilně o to pečovali, kdyžby on snad bližnímu něco odcizil neb na cti utrhl, tak žeby právem za vinného tím hříchem byl uznán, tehdy aby náhradu učinil hojným dostiučiněním; a nikdo nesmí býti rozhřešen, leč slíbí prvé, že každému navrátí, což jeho bylo. Ale poněvadž jsou mnozí, kteří hojně slibují této povinnosti zadost učiniti, ale tu vůli a to předsevzetí mají, nikdy co slíbili nekonati: takoví musí se docela nutiti k náhradě, a často se jim má připomínati ono slovo Apoštolovo[1]: „*Kdo kradl, již nekraď, ale raději pracuj, dělaje rukama svýma, co dobrého jest, aby měl z čeho uděliti tomu, jenž nouzi trpí.*“

* OTÁZKA LXXIV.

Jaké dostiučinění má se kajícímu ukládati. *

Pokuty pak dostiučinění nesmí kněz ustanovovati nikterak dle své libovůle, nýbrž ve všem má se říditi spravedlností, opatrností a nábožností. Aby se však vidělo, že hříchy tímto pravidlem měří, a kající aby lépe poznali velikost svých nepravostí: bude záhodno, někdy jim na to poukazovati, jaké pokuty na některé hříchy byly ustanoveny z nařízení dávných předpisů, jež se kajicné (canones poenitentiales) nazývají. Celý dostiučinění řád bude se tedy říditi podlé povahy viny.

Ale ze všech dostiučinění způsobů jest nejpřiměřenější, kajícím uložiti, aby po několik určitě ustanovených dní jisté modlitby konali, a za všecky, obzvláště pak za ty, kteří z tohoto života v Pánu vykročili, prosby před Bohem vylévali. Mají se také napomenouti, aby tyto od kněze jim uložené skutky dostiučinění sami dobrovolně konali a opakovali, a mravy své tak spořádali, aby všecko to, co k svátosti pokání náleží, pilně vykonavše, přece ve cvičení-se v ctnosti pokání nikdy neustávali. Jestliže však někdy pro veřejné pohoršení kajícímu se uložilo též veřejné pokání, a on se ho zdráhal a odprošoval, nemá se mu tak snadno státi po vůli; nýbrž bude třeba jej poučiti, aby to, co i jemu i jiným posloužiti má ku spáse, rád a ochotně podstoupil.

---

[1]) Efes. 4. 28.

Toto budiž tedy o svátosti pokání a jednotlivých jeho částkách tak vyloženo, aby věřící nejen toho dokonalou měli známost, ale se též vynasnažili, s pomocí Boží to skutečně s nábožností a svědomitostí vykonávati.

HLAVA VI.

O svátosti posledního pomazání.

* OTÁZKA I.

Proč mají duchovní pastýři k lidu častěji mluviti o svátosti posledního pomazání? *

Když slova písma svatého takto učí[1]): „*Ve všech skutcích svých pamětliv buď věcí posledních, a nikdy nezhřešíš*:“ tuť mlčky ukládá se duchovním, aby v žádný čas neopominuli napomínati lidu věřícího, by v ustavičném smrti uvažování trval. Poněvadž pak svátost posledního pomazání nemůže býti oddělena od pamatování onoho dne posledního: snadno lze nahlédnouti, že se o ní častěji musí jednati, nejen z té příčiny, že jest velice zapotřebí, tajemství těch věcí, jež spasení se týkají, vykládati a otvírati, nýbrž i proto, že věřící, uvažujíce, že jest všem nevyhnutelně uloženo umříti, krotiti budou své hříšné žádosti; a tím se stane, že v nastávající hodinu smrti cítiti se budou méně zkormouceny, ale spíše nekonečné Bohu budou vzdávati díky, kteryžto, jako nám ve svátosti křtu otevřel přístup k životu věčnému, podobně též ustanovil svátost posledního pomazání, abychom vykročujíce z tohoto života smrtelného, snadnější měli cestu k nebesům.

* OTÁZKA II.

Proč se ta svátost posledním pomazáním nazývá? *

Aby se tedy, co k vysvětlení této svátosti jest potřebnější, týmž asi pořádkem, který při jiných svátostech se zachoval, vyložilo: to budiž nejprvé předneseno, že se tato svátost proto pojmenovala posledním

[1]) Eccles. 7. 40.

pomazáním, poněvadž ze všech svatých mazání, jež Spasitel náš v církvi své pozůstavil, toto se má udělovati naposledy. Proto se toto pomazání od našich předků nazývalo také svátostí pomazání nemocných, a svátostí umírajících; kterýmižto jmeny věřící snadno přivedeni býti mohou k upamatování se na onen čas poslední.

* OTÁZKA III.

Kterak poslednímu pomazání přísluší pravá svátosti povaha. *

Především budiž vysvětleno, že přísluší poslednímu pomazání pravá svátosti povaha. O tom se přesvědčíme, uvážíme-li slova, jimiž svatý Jakob apoštol zákon této svátosti ohlásil, an dí[1]): „*Stůně-li kdo z vás, uveď kněží církve, a ti nechať se modlí nad ním, mažíce jej olejem ve jmenu Páně; a modlitba víry uzdraví nemocného a polehčí jemu Pán, a jestliže jest v hříších, budou jemu odpuštěny.*“ Neboť když tvrdí apoštol, že se hříchy odpouštějí, v tom ukazuje moc a podstatu svátosti. Že pak toto bylo v církvi katolické o posledním pomazání ustavičné učení, mimo mnohé jiné sněmy církevní též Tridentský toho dotvrzuje tím spůsobem, že trest vyobcování ustanovil na všecky ty, kteří by jinak osmělili se učiti aneb věřiti. Tak i Innocenc první tuto svátosť věřícím velmi odporoučí.[2])

* OTÁZKA IV.

Poněvadž se tuto děje více mazání, smí-li se říci, že tu jest více svátostí? *

Určitě mají tedy učiti duchovní pastýři, že jest to pravá svátosť, a sice ne více svátostí, ale jediná, ačkoli se skrze více mazání uděluje, z nichžto při každém jednotlivém zvláštních modliteb a vlastní spůsoby se užívá. Jedna však jest ne pořadem částek, které by se oddělitì nemohly, nýbrž ukončeností; jakož to jest u všech věcí, z více dílů složených. Neboť jako dům, jenž jest z mnohých a rozmanitých věcí sestaven, jednu toliko podobu představuje; taktéž tato svátosť, ač z více věcí a slov sestává, přece jedno znamení jest, a jednu

[1]) Jak. 5. 14, 15. [2]) ep. 1. c. 8.

věc, kterou naznačuje, působí. Mimo to vysvětlí duchovní, které jsou této svátosti částky, totiž živel a slovo; neboť i to neopominul uvesti svatý Jakub[1]), a v jednotlivých těchto věcech lze poznati vlastní jich tajemství.

* OTÁZKA V.

Která jest hmotnosť posledního pomazání? *

Živel čili hmotnosť jeho, jakž to sněmy církevní, zvláště pak Tridentský[2]), rozhodly, jest olej od biskupa posvěcený; tekutina to ne z kterékoliv tučné a mastné hmoty, nýbrž jen ze zrnek olivových vytlačená. Nejvhodněji pak tato hmotnosť naznačuje to, co se mocí té svátosti působí v duši uvnitř; neboť jako olej velice pomáhá k utišení bolestí tělesných: tak moc té svátosti zmenšuje zkormoucenosť a bolesť ducha. Olej mimo to navracuje zdraví, působí veselost, a světlu jako potravu poskytuje, a tak též velmi jest prospěšný k zotavení unavených sil tělesných. A toto všecko naznačuje účinky, které se v nemocném mocí Boží dějí udílením této svátosti. Tolik o hmotnosti dosti budiž.

* OTÁZKA VI.

Kterou spůsobou koná se tato svátosť? *

Spůsoba pak svátosti jest slovo a slavná ona modlitba, kterou mluví kněz při každém jednotlivém mazání, říkaje: „*Skrze toto svaté pomazání odpustiž tobě Bůh, cokoliv jsi zavinil vinou zraku, neb čichu, neb hmatu.*“ Že však toto jest pravá a vlastní této svátosti spůsoba, ukazuje svatý apoštol Jakub, an dí[3]): „*Nechať se modlí nad ním, a modlitba víry uzdraví nemocného.*“ Z toho lze poznati, že spůsoba se pronesti má v podobě modlitby, ačkoliv nevytknul apoštol, z kterých vlastně slov skládati by se měla. Ale toto nás došlo věrným Otcův podáním, tak že všecky církve tuto samou zachovávají spůsobu, které užívá všech jich matka a učitelkyně, svatá církev Římská; neboť ačkoliv se u některých některá slova mění, když místo: „*Odpustiž tobě Bůh,*“ říkají: „*Promiň,*“ nebo „*ušetřiž,*“ někdy i „*uzdraviž,*

[1]) 5. 14. [2]) Sess. 14. de Extr. Unct. cap. 1. [3]) 5. 14, 15.

cokoliv jsi zavinil:“ avšak poněvadž se ve smyslu ničehož nemění, patrno, že táž spůsoba ode všech církví věrně se zachovává.

* OTÁZKA VII.

Proč této svátosti spůsoba má podobu modlitby? *

I. Ale nikdo se nediv, proč se to stalo, že spůsoba jiných svátostí buď určitě vyznamenává, co působí, jako když pravíme: „*Já tě křtím,*“ anebo „*Znamenám tě znamením kříže,*“ aneb že spůsobem rozkazovacím se pronáší, jako když při udělování kněžského svěcení se praví: „*Přijmi moc:*“ ale tato posledního pomazání spůsoba jediná se v nějaké modlitbě obsahuje. A to vším právem tak jest ustanoveno; neboť tato svátost proto se přijímá, aby mimo milost duchovní, které uděluje, také zdraví navrátila nemocným; avšak poněvadž ne vždycky to následuje, aby nemocní od svých neduhů se uzdravili, za tou příčinou se spůsoba vyslovuje modlitbou, abychom od dobrotivosti Boží vyprosili to, což obyčejně podlé pevného a ustavičného řádu nebývá účinkem svátosti.

II. Při udělování této svátosti konají se zvláštní obřady, jejichž největší část obsahuje modlitby, kterými kněz prosí za dosažení zdraví nemocného; není žádné jiné svátosti, které by se udělovalo s více modlitbami, a to zajisté právem, protože v tomto stavu mají věřící modliteb nejvíce zapotřebí. Pročež i všickni ostatní, kdož právě jsou přítomni, obzvláště pak faráři mají ze srdce k Bohu se modliti, a v jeho milosrdenství život i uzdravení nemocného ze vší mysli poroučeti.

* OTÁZKA VIII.

Kdo jest této svátosti původce? *

I. Ale když dokázáno jest, že poslední pomazání právě a vlastně položiti se musí do počtu svátostí: tož také následuje, že jeho ustanovení pochází od Krista Pána, a od svatého Jakuba apoštola že bylo potom věřícím předloženo a prohlášeno.

II. Ač se zdá, že chtěl Spasitel náš dáti jakýsi této svátosti obraz, když učeníky své po dvou a dvou vyslal před tváří svou; neboť o nich psáno jest u evan-

gelisty[1]): *„Tedy vyšedše kázali, aby lidé pokání činili; a mnohé zlé duchy vymítali, a mazali olejem mnohé nemocné, a uzdravovali je.“* A o tomto pomazání věřiti jest, že nebylo od Apoštolů vymyšleno, nýbrž od Pána nařízeno, že ne přirozenou jakousi mocí obdařeno, nýbrž že duchovní bylo a ustanoveno více pro uzdravení duší než k vyhojení těl. Toto dosvědčují svatí Dionysius, Ambrož, Chrysostom a Řehoř Veliký, tak že nikterak nelze o tom pochybovati, anobrž příslušno, abychom toto za jednu ze sedmi svátostí církve katolické s největší nábožností přijali.

* OTÁZKA IX.

Komu posledním pomazáním má se posluhovati? *

I. Ale potřebí jest poučiti věřící, že ačkoliv tato svátost jest pro všecky, přece však některé třídy lidí jsou vyňaty, kterým se udělovati nesmí. A předně jsou to ti, kteří jsou zdravého a silného těla; neboť že těm se nemá uděleti posledního pomazání, tomu i Apoštol učí, když dí: *„Stůně-li kdo z vás;“* to i rozum dokazuje, poněvadž tato svátost proto jest ustanovena, aby nejen duši, ale i tělu léku přinesla. Když tedy jenom těm, kteří nemocí jsou sklíčeni, potřebí jest uzdravení: protož také těm má se podávati tato svátost, kteří vidí se tak nebezpečně stonati, že jest se obávati, aby poslední života jejich den nenastal.

II. Při tom však velmi těžce hřeší ti, kdož se svatým pomazáním při nemocném na ten čas čekají, když již zmizela všecka naděje k pozdravení a nemocný smyslův i života pozbývati počíná; neboť jest patrno, že k hojnějšímu přijetí svátostné milosti nejvíce přispívá, bývá-li nemocný svatým olejem pomazán, dokavadž jest ještě úplně při smyslech a při rozumu, a víru a nábožnou ducha vůli připojiti může. Proto mají faráři o to dbáti, aby tohoto nebeského léku, který sice vždycky z vlastní moci své jest nad míru spasitelný, udíleli obzvláště v ten čas, když srozumějí, že by i pro nábožnost a skroušenost těch, kteří mají nabyti zdraví, k většímu prospěchu byl.

[1]) Mark. 6. 12, 13.

III. Nikomu tedy, kdo těžkou nemocí sklíčen není, nesmí se podávati svátosti pomazání, byť i vcházel v nebezpečenství života, aneb žeby se chystal na nebezpečnou plavbu po moři, aneb žeby vcházeti mínil do boje, v němž mu jistá smrť hrozí, neb také kdyby k smrti odsouzen na popravu byl vlečen. Mimo to všickni, kdo bez užívání rozumu jsou, k přijetí této svátosti jsou neschopni; ani děti, kteří žádných hříchů nepáchají, kterýchžto pozůstatky byloby třeba vyhladiti prostředkem této svátosti; tolikéž i rozumu zbavení a šílení, leč když jsou časem při zdravém rozumu, zvláště když v tomto čase zbožného ducha na jevo dávají a sobě přejí, aby svatým olejem byli pomazáni. Neboť kdo od samého narození nikdy nebyl smyslův a rozumu mocen, ten nemá se mazati; jinak jest to ovšem, když nemocný, jenž o zdravém rozumu chtěl býti této svátosti účasten, potom v pomatenosť a šílenosť upadl.

* OTÁZKA X.

Které oudy těla mají se tuto mazati? *

Nemají se pak všecky těla oudy pomazávati, nýbrž jen ty, které za nástroje smyslů přirozenosť člověku dala: oči pro zrak, uši pro sluch, chřípě pro čich, ústa pro chuť aneb řeč, ruce pro hmat; neboť ačkoli hmat rovnou měrou po celém těle se rozprostírá, však na rukou nejvíce se jeví. Tento svatého mazání obyčej zachovává veškera církev, a také se to s povahou této svátosti nejlépe srovnává; neboť ona jest jako lék. Ale jako při nemocech tělesných, ačkoliv celé tělo chorobou trpí, přece léčení se koná jen na tom oudu, od něhož, jako z pramene a původu, nemoc vychází: proto podobně ne celé tělo, ale jen ty oudy svatým olejem se maží, v nichž nejvíce moc pocitu vyniká, potom také ledví čili bedra, jakožto sídlo vilnosti a žádostivosti, a nohy, které jsou nám prostředkem k chození a na místo se pohybování.

* OTÁZKA XI.

Poslední pomazání může se opětovati. *

Ale při tom sluší to pozorovati, že v jedné a též

nemoci, když se nemocný v tom samém nebezpečenství života nalézá, jen jednou má se mu dáti svaté pomazání. Kdyby však po přijatém svatém pomazání se pozdravil: kolikrátkoli napotom do nebezpečenství života upadne, tolikráte může se mu uděliti podpory této svátosti. Z toho vysvítá, že poslední pomazání položiti náleží mezi ty svátosti, kterých se častěji může udíleti.

* OTÁZKA XII.

S jakou nábožností a přípravou má se přijímati tato svátosť? *

Ale poněvadž o to všemožně třeba jest pečovati, aby nic nepřekáželo milosti svátostné, jí pak nic více není na odpor, než vědomí nějakého smrtelného hříchu: proto budiž zachováván ustavičný církve katolické obyčej, aby před posledním pomazáním se udělovalo svátosti pokání a oltářní. A pak ať se duchovní vynasnaží poučiti nemocného, aby s takovou věrou se knězi k svatému pomazání odevzdal, s kterou druhdy ti, kdož od apoštolův uzdraveni býti chtěli, sebe samých jim podávali. Nejprvé však má se prositi za spasení duše, potom teprv za uzdravení těla, a to s tím doložením: „*Jest li to k dosažení věčné slávy prospěšné.*“ Aniž pak smějí věřící o tom pochybovati, zdali tyto svaté a slavné modlitby Bůh slyší, které kněz vyslovuje ne ve svém, ale ve jmenu a na místě církve a Pána našeho Ježíše Krista. A v té věci nejvíce mají býti povzbuzováni, aby svátosť tohoto spasitelného pomazání svatě a svědomitě přijímati pečovali, když jim těžší boj nastává a vidí se, že sil jak duševných tak i tělesných ubývá.

* OTÁZKA XIII.

Kdo jest udělovatel, od něhož se ta svátosť má přijíti? *

Kdo posledního pomazání udělovatel jest, tomu učíme se od téhož Apoštola, který zřízení Páně o této svátosti prohlásil; praviť: „*Uveď kněží církve,*“ a slovem kněží (presbyteri), jakž to důkladně vysvětlil sněm Tridentský[1]), zde nemíní těch, kdož věkem jsou

[1]) Sess. 14. de extr. unct. cap. 3. can. 4.

starší, aneb v lidu na předním místě jsou postaveni; nýbrž kněží, kteří od biskupů vzkládáním rukou řádně jsou posvěceni. Kněžím tedy odevzdáno jest přisluhování touto svátostí. Přece však z ustanovení církve svaté není dovoleno kterémukoli knězi udělovati této svátosti, nýbrž vlastnímu pastýři, jenž má právomocnosť, aneb jinému, koho onen k vykonání tohoto výkonu zplnomocnil. Ale i na to třeba jest velmi obrátiti pozornosť, že při tomto přisluhování, jakož se děje i při ostatních svátostech, kněz jedná v osobě Krista Pána a jeho choti církve svaté.

* OTÁZKA XIV.

Kteří užitkové z přijetí této svátosti lidem vyplývají? *

I. Třeba jest také bedlivěji vyložiti užitky, jichž touto svátostí docházíme, aby, když by nic jiného nemohlo věřících přivesti k jejímu přijetí, alespoň svým prospěchem vedeni byli; neboť tak jest povaha naše, že skorem všecko měříme podlé prospěchu svého. Nechať tedy vyloží duchovní pastýři, že se v této svátosti uděluje milosť, která promíjí hříchy a to zvláště hříchy lehčejší, a jak se obyčejně nazývají, všední; neboť záviny smrtelné smývají se ve svátosti pokání. Aniž pak zajisté tato svátosť prvotně ustanovena jest na odpuštění těžších nepravostí, ale to působí vlastní mocí jen křest a pokání.

II. Druhý užitek svatého pomazání jest, že duši zprostuje mdloby a nestatečnosti, kterou hříchy svými na sebe uvalila, a všech ostatních pozůstatků hříchu. K tomuto vyléčení však za nejvhodnější dobu považovati lze, když těžkou nemocí jsme stíženi a nebezpečenství života hrozí. Neboť to leží v přirozenosti lidské, že ve věcech vezdejších ničeho se tak nebojíme, jako smrti; i rozmnožuje pak nevýslovně tuto bázeň vzpomenutí na spáchané nepravosti, obzvláště když nás tíží přetěžké výčitky svědomí našeho; neboť, jako psáno jest[1]), *„přijdou předěšeni, na mysli majíce hříchy své, a obviňovati je budou nepravosti jejich, proti nim se postavíce.“* Potom také ta myšlénka a ta starosť příliš trápí,

[1]) Moudr. 4. 20.

že za krátko máme stanouti před soudnou stolicí Boží, který nad námi vynese výrok nejspravedlivější podlé toho, jak jsme zasloužili. Tu se pak často stává, že věřící, jsouce touto hrůzou pojati, přenesmírně se cítí znepokojeny. Nyní však k upokojenosti v hodinu smrti nic tak nepřispívá, jako když odložíme všecku zkormoucenosť, a s veselou myslí příchod Páně očekáváme, jsouce hotovi to, co nám bylo svěřeno, s ochotností vydati, kdykoliv toho od nás požádati ráčí. Aby tedy mysli věřících tohoto znepokojení byly zproštěny, a duše jejich se naplnila svatým a nábožným veselím, to působí svátosť posledního pomazání.

III. A ještě něčeho jiného, co právem za největší ze všech věcí platiti může, v této svátosti dosahujeme. Neboť ačkoliv nepřítel pokolení lidského, dokavadž žijeme, nikdy nepřestává smýšleti o naši zkázu a záhubu: přece však v žádnou dobu tak přílišně všech sil svých nenapíná, aby nás naprosto zahubil, a možná-li by bylo, nám naději v milosrdenství Boží odňal, jako když pozoruje, že se blíží poslední den života našeho. A proto se v této svátosti věřícím dodává zbraň a posila, aby moc a útok nepřítele mohli zlomiti a jemu udatně odolati; neboť naději v Božskou dobrotivosť duch se pozdvihuje a povznáší, a jí jsa posilněn lehčeji snáší všecky těžkosti nemoci, a samého ďábla, patě jeho úklady strojícího, lstivosť a chytrosť snadněji přemáhá.

IV. Konečně přichází též, má-li to ovšem býti k dobrému, uzdravení tělesné. Nebo jestliže v nynějším čase nemocní jeho méně dosahují, toť musíme míti za jisté, že se to nestává vinou svátostí, ale spíše za tou příčinou, že veliká část těch, kdož svatým olejem bývají pomazáváni, jakož i těch, kdož té svátosti udělují, malé víry jsou. Svědčíť zajisté evangelista[1]), že Pán Ježíš ve vlasti své mnohých divů nečinil *„pro nevěru jejich.“* Ačkoliv se zase také právem říci může, že křesťanské náboženství od té doby, co takořka kořeny pustilo hlouběji do srdcí lidských, již méně má zapotřebí takovéto zázraků podpory, kterých se jednou na počátku vznikající církve nutná potřeba býti viděla.

[1]) Mat. 13. 58.

V. Přece však potřebí jest v tomto případě nejvroucněji vzbuditi víru; neboť ať se vzhledem na tělesné zdraví jakkoliv stane podlé vůle a dopuštění Božího: tu pevnou naději chovati musí věřící, že působením tohoto svatého oleje dojdou uzdravení duchovního, a že, bude-li jim usouzeno z tohoto života vykročiti, na sobě zakusí ovoce překrásného výroku, v kterémž psáno jest[1]): *„Blahoslavení, kteří v Pánu umírají.“*

Tolik pověděno jest o svátosti posledního pomazání, stručně sice, ale když duchovní pastýři tyto články obšírněji a s příslušnou bedlivostí vysvětlí, tehdy není pochybnosti, že věřící z tohoto učení nabudou velikého přírůstku nábožnosti.

HLAVA VII.

O svátosti svěcení kněžstva.

* OTÁZKA I.

Proč povinni jsou duchovní s velikou pilností lidu vykládati učení o svátosti svěcení kněžstva? *

Jestliže kdo způsob a povahu ostatních svátostí bedlivě rozváží, snadno nahlédne, že všecky na svátosti svěcení kněžstva tak závisejí, žeby se bez ní dílem nikterak konati a uděleti nemohly, dílem že by patrně bez slavných obřadův a jistých náboženských výkonův a obyčejů byly. Pročež jest zapotřebí, aby duchovní pastýři, v započatém o svátostech učení pokračujíce, tím pilněji též o svátosti svěcení jednati si umínili. Prospěje však toto vykládání především jim samým; potom jiným, kteří vstoupili do stavu života duchovního; konečně i lidu věřícímu. Jim samým; neboť zabývajíce se pojednáváním o tomto předmětu, budou více povzbuzeni k oživení té milosti, kterou v této svátosti obdrželi. Jiným pak, kteří v podíl Páně povoláni jsou, dílem, že týmž nábožným úmyslem se roznítí, dílem pak, že nabudou známosti těch věcí, kterými

[1]) Apoc. 14. 13.

jsouce ozdobeni cestu sobě k vyšším stupňům upraviti mohou. Ostatním pak věřícím to prospěje, předně že poznají, jaké cti hodni jsou služebníci církve, potom, poněvadž často se stává, že jsou mnozí přítomni, kteří buď syny své ještě nedospělé k službě církve ustanovili, aneb sami dobrovolně tento stav života si voliti chtějí, a proto jest zajisté slušné, aby se dozvěděli, co po přednosti k tomuto povolání náleží.

* OTÁZKA II.

Žádná důstojnosť na zemi není vznešenější nad řád knězský? *

Nejdříve tedy budiž věřícím vyloženo, jak veliká jest tohoto stavu, když nejvyšší jeho stupeň, totiž kněžství pozorujeme, vznešenosť a důstojnosť. Neboť když biskupové a kněží jsou jako nějací tlumočníci a prostředníci Boží, kteří jeho jmenem lidi vyučují zákonu Božskému a předpisům života, a samého Boha osobu na zemi zastupují: toť jest patrno, že jejich úřad jest takový, nad nějž se žádného vyššího pomysliti nedá; pročež také právem nejen anděly se nazývají, ale i bohy, protože před námi nesmrtelného Boha moc a velebnosť představují. Ačkoliv pak v každém čase měli kněží největší důstojnosť, přece však kněží nového zákona nade všecky ostatní ctí daleko vynikají; neboť moc posvěcovati a obětovati tělo a krev Pána našeho, a moc odpouštěti hříchy, kteráž jim jest udělena, i rozum lidský a všeliké pomyšlení převyšuje, aniž by se dalo na zemi naléznouti něco jí rovného aneb podobného.

* OTÁZKA III.

Koho lze považovati za povolaného od Boha ku kněžství a k službě církevní? *

Ale jako Spasitel náš od Otce, apoštolé pak a učeníci do veškerého světa od Krista Pána posláni jsou: tak každodenně s touž mocí, kterou oni měli, vysílají se kněží[1]) *„k dokonání svatých, k dílu posluhování, ku vzdělání těla Kristova.“* Tohoto tedy tak

[1]) Efes. 4. 12.

velikého úřadu břímě nesmí se na nikoho vzkládati bez rozvážení, leč jen na ty, kteří by jej nésti mohli svatostí života, uměním, věrou, moudrostí. A *nikdo*[1]) *sobě sám neosobuj cti, než kdo povolán bývá od Boha jako Aron.* O těch pak praví se, že povoláni bývají od Boha, kteréž povolávají řádní správcové církevní; nebo kteří v tuto službu se sami s drzostí vnucují a vtírají, o těch říci se může, že je měl Pán na mysli, když pravil[2]): *„Neposílal jsem prorokův, a oni sami běhali.“* A nad tento rod lidí nemůže zajisté býti nic nešťastnějšího a bídnějšího, nic církvi Boží záhubnějšího.

* OTÁZKA IV.

O kterých se souditi musí, že bez povolání přistupují k svěcením svatým a že nepravou cestou vcházejí do církve? *

I. Ale poněvadž při podnikání každého díla velmi na tom záleží, jaký sobě jedenkaždý cíl a konec na mysli uloží (neboť jestli položený konec dobrý, vše dobře následuje): proto ti, kdož chtějí býti svěceni, o tom musí se poučiti, aby sobě nic, cožby vznešeného úřadu nehodného bylo, na mysli nepředkládali, o kterémžto místě tím pilněji pojednati třeba bude, čím tíže ji za tohoto času v té věci věřící obyčejně pochybují.

II. Neboť někteří k tomuto stavu se obracejí za tím úmyslem, aby se tím opatřili, čehož k obživě a oděvu jest zapotřebí, tak že patrně ve stavu kněžském nespatřují nic jiného než živnosť svou, jako vůbec každý jiný v jakémkoli způsobu sprostého řemesla.

III. Ačkoliv zajisté podlé výroku Apoštolova[3]) přirozený i Božský zákon velí, aby, *kdo oltáři slouží, z oltáře též živ byl*: avšak pro zisk a výživu přistupovati k oltáři, největší svatokrádeží jest. Jiné k řádu kněžskému vede žádosť cti a důstojností; jiní pak, aby bohatstvím oplývali, žádají si posvěcení; čehož důkazem bývá to, že, nepodává-li se jim bohaté nějaké církevní obročí (beneficium), na kněžské posvěcení nikoli nepomýšlejí.

IV. A tito jsou to, které Spasitel náš nazývá[4]) *nájemníky*, a o nichž prorok Ezechiel dí[5]), že *„pasou*

[1]) Žid. 5. 4. [2]) Jerem. 23. 21. [3]) 1 Kor. 9. 13. [4]) Jan. 10. 13. [5]) Ez. 34. 2.

samy sebe, ne pak ovce;“ jejichžto ohavnosť a bezbožnosť nejen na stav kněžský velikou skvrnu vrhá, tak že skoro nic nemůže platiti lidu věřícímu za hanebnější a opovrženější: nýbrž i to působí, že takovým z kněžství nic jiného nevyplývá, než co měl Jidáš z úřadu apoštolského, který mu přinesl zahynutí věčné. O těch však právem se praví, že dveřmi vcházejí do církve, kteří od Boha řádně jsouce povoláni úřady církve za tou jedině příčinou na sebe berou, aby sloužili ku cti Boží.

* OTÁZKA V.

Kdo se skrze svatá posvěcení oddali církvi, v čem mají ostatní lid předčiti a se vyznamenati? *

Avšak to nesmí se tak rozuměti, jakoby všem nebyl rovně uložen týž zákon. Všickni zajisté lidé proto jsou stvořeni, aby Bohu sloužili; což zvláště věřící, kteří jsou účastni milosti křtu, konati mají z celého srdce, z celé duše a ze všech sil svých. Ale kdož chtějí přijímati svátosť svěcení kněžstva, to musí si učiniti předsevzetí, aby nejen ve všem cti Boží vyhledávali (což ovšem že jim společné jest se všemi lidmi, obzvláštně pak s věřícími, na bíledni jest): nýbrž i, aby, jsouce k určité nějaké službě církevní odkázáni, sloužili Bohu v svatosti a spravedlnosti. Neboť jako u vojště všickni vojáci sice jsou podrobeni zákonům vůdce, ale přece mezi nimi některý jest setník, jiný vrchní, jiní jiná místa zastávají: tak i, ačkoli všickni věřící ze vší síly mají vyhledávati nábožnosti a nevinnosti, kterýmižto věcmi se Bůh nejvíce cti, těm však, kdož dosáhli svátosti posvěcení, obzvláštní jakési služby a povolání vykonávati náleží. Neboť i oběť za sebe i za všechen lid přinášejí, i moc zákona Božího vykládají, a k tomu věřící napomínají a vedou, aby jej s ochotnou a veselou myslí zachovávali, i svátostmi Krista Pána, jimiž všeliká milosť se uděluje a rozhojňuje, přisluhují, a abychom to jedním slovem obsáhli, od ostatního lidu jsouce odděleni, nalézají se v úřadě ze všech daleko nejvyšším a nejvznešenějším.

Toto vyloživše přistoupí tedy duchovní k vysvětlení toho, co jest této svátosti vlastní, aby nahlédli věřící, kteří v duchovní stav chtějí býti přijati, k ja-

kému to úřadu se povolávají, a jak veliká jest církvi samé i služebníkům jejím moc od Boha udělena.

* OTÁZKA VI.

Kolikerá jest moc církevní? *

Jest pak tato moc dvojí: moc svěcení a moc zplnomocnění. Moc svěcení vztahuje se na skutečné tělo Krista Pána v nejsvětější svátosti oltářní. Moc zplnomocnění všecka obývá v duchovním těle Kristově; sem totiž náleží, lid křesťanský říditi a spravovati, a jej vésti do věčné blaženosti nebeské.

* OTÁZKA VII.

Nač se táhne moc svěcení? *

Ale moc svěcení neobmezuje se jenom mocí a povoláním posvěcovati tělo Páně, ale i k jeho přijímání duše lidí připravuje a schopny činí, a všecko ostatní obsahuje, co nějakým spůsobem táhnouti se může k svátosti oltářní. Na to mohou se uvesti mnohá svědectví z písma svatého; ale nejjasnější a nejvážnější jsou, jež čteme u svatého Jana a Matouše, kdež Pán praví[1]): „*Jako mne poslal Otec, i já posílám vás. Přijměte Ducha Svatého, kterým odpustíte hříchy, odpouštějí se jim, a kterým zadržíte, zadržány jsou,*“ a: „*Amen pravím*[2]) *vám, cokoliv svážete na zemi, bude svázáno i na nebi, a cokoliv rozvážete na zemi, bude rozvázáno i na nebi.*“ Tato místa učením a svědectvím svatých Otců vysvětlená mohou pravdě největšího světla dáti.

* OTÁZKA VIII.

Kněžstvo Kristovo jest vznešenější nad kněžstvo zákona přirozeného i nad kněžstvo zákona Mojžíšova. *

I. Tato moc pak co nejvíce přesahuje onu moc, kteráž zákonem přirozenosti dána jest jistým lidem, kteří měli pečovati o věci svaté. Neboť i onen věk, jenž byl před zákonem psaným, musil míti své kněžstvo a svou moc duchovní, poněvadž, jakž dosti známo, měl

[1]) Jan 20. 21—23 [2]) Mat. 18. 18.

svůj zákon. Neboť tyto dvě věci jsou dle svědectví Apoštolova[1]) tak sloučeny, že když jedna z nich bývá přenesena, nezbytnou potřebou jest, spolu i přenesti druhou.

II. Když tedy přirozeným pudem přišli lidé k poznání, že Bohu poctu vzdávati náleží: ukázala se potřeba, aby v každé vlasti někteří byli ustanoveni k obstarávání obětí a Boží služby, jejichžto moc v jistém způsobu duchovní sloula. Bez takovéto moci nebyl i lid Israelský; a ačkoliv u nich tato moc důstojností vyšší byla, než kterou v zákoně přirozeném měli kněží, přece však ji za daleko nižší považovati jest, než jest moc duchovní zákona evangelického. Neboť tato jest nebeská, a všelikou i andělů moc převyšuje, a původ svůj ne od kněžství Mojžíšova má, nýbrž od Krista Pána, který byl „*knězem*[2]) *ne podlé řádu Aronova, ale podlé řádu Melchisedekova.*“ Onť, jenž měl neobmezenou moc, udíleti milosti a hříchy odpouštěti, tuto moc církvi své zanechal, ač působením obmezenou a svátostmi vázanou; pročež k vykonávání této moci jistí služebníci ustanoveni jsou a slavnými obřady posvěceni; kteréžto posvěcení nazývá se svátost řádu kněžského aneb svěcení kněžstva aneb i svaté svěcení.

* OTÁZKA IX.

Co jest svěcení a proč úřad církevní řádem se nazývá? *

Líbilo se pak svatým Otcům užíti toho slova, jež do sebe nejširší význam má, aby naznačili důstojnost a přednost služebníků Božích. Znamenát slovo řád (ordo), hledíme-li na jeho vlastní moc a smysl, urovnání věcí vyšších a nižších, které mezi sebou tak upravené jsou, že jedna na druhou se táhne. Poněvadž tedy v církevní službě mnohé jsou stupně a rozmanitá povolání, všecko však určitým pořádkem jest rozděleno a urovnáno, tuť vidí se, že právě a vhodně dáno jest jí to jmeno řád.

* OTÁZKA X.

Svěcení kněžstva jest svátost pravého jmena. *

Že však mezi ostatní svátosti církve musí se počí-

[1]) Žid. 7. 12. [2]) Žid. 7. 11.

tati též svaté svěcení, svatý sněm Tridentský dokázal spůsobem, jenž již častěji uveden jest; neboť jestliže svátosť jest věci svaté znamení, to však, co při svěcení kněžském zevnitř se děje, milosť a moc naznačuje, která se uděluje tomu, jenž bývá svěcen: tuť patrně vysvítá, že svěcení kněžstva pravou a zvláštní musí se nazývati svátostí; pročež také biskup, podávaje tomu, kdo na kněze se světí, kalich s vínem a vodou, a paténu s hostií, praví: *„Přijmi moc, přinášeti oběť atd.“* A tak vždycky církev učila, že těmito slovy, když se hmotnosť podává, také moc se odevzdává posvěcovati tělo Páně, při čemž se duši vtiskuje znamení; a s tou mocí že se spojuje milosť k řádnému a pravému toho úřadu zastávání; což Apoštol dosvědčuje slovy[1]: *„Napomínám tebe, abys opět vzbudil milosť Boží, kteráž jest v tobě skrze vkládání rukou mých; nebo nedal nám Bůh ducha bázně, ale moci a milování a střízlivosti.“*

* OTÁZKA XI.

Proč v církvi jest ustanoveno více svěcení služebníků? *

Již však, abychom užili slov svatého sněmu[2]), poněvadž Božská to věc jest takového kněžství zpravování, proto bylo přiměřeno, aby tím hodněji a s větší úctou se vykonávalo, že v církvi nejkrásnějším uspořádáním jest více rozličných svěcení služebníků, kteří z povinnosti kněžstvu přisluhují; a tito tak jsou rozděleni, aby, kdož duchovní tonsurou (korunkou) jsou již znamenáni, od nižších k vyšším postupovali.

* OTÁZKA XII.

Kolik jest svěcení služebníků církevních, a jak se obyčejně rozdělují? *

I. Budiž tedy pověděno, že všech těchto svěcení jest sedmero, a že takto církev katolická vždycky učila; jmena pak jejich jsou: *ostiář* (strážce dveří a chrámu), *lektor* (čitatel), *exorcista* (zaklinatel), *akolytha* (posluhovatel), *podjáhen* (subdiaconus), *jáhen* (diaconus), *kněz* (sacerdos.) Že pak tento přisluhovatelů

[1]) 2 Tim. 1. 6. [2]) Sess. 23. de ord. cap. 2.

počet právě jest vyměřen, to dokázati lze z oněch přisluhování, kteráž se potřebná býti vidí k nejsvětější oběti mešní, aneb ku posvěcení a podávání nejsvětější svátosti, za kterouž příčinou hlavně jsou ustanoveni.

II. Z těchto některá svěcení jsou vyšší, jež také svatá slovou, jiná nižší. Vyšší neboli svatá jsou: svěcení na kněze, jáhna a podjáhna. K nižším se čítají: akolythé, exorcisté, lektoři a ostiáři; a o každém z nich budiž něco pověděno, aby měli faráři odkud nejvíce cvičiti ty, o nichž vědí, že mají k některému svěcení býti připuštěni.

* OTÁZKA XIII.

Co znamená duchovní tonsura, a co pojmenováni klerik? *

I. Začíti pak jest od první tonsury čili korunky, o níž vysvětliti se musí, že jest to jen jakási příprava k přijetí svěcení. Jako se totiž lidé ke křtu zaklínáním, k manželství zasnoubením připravují: podobně těm, kdož ostříháním vlasů Bohu se zasvěcují, jako přístup se otvírá k svátosti svěcení. Dává se tím zajisté na jevo, jaký býti musí, kdo si posvěcení žádá; neboť jmeno klerika, které se mu tuto poprvé dává, odtud jest odvozeno, že jej Pán za svůj podíl a dědictví míti počíná, jako byli v národě židovském, kteří k službě Boží byli ustanoveni, jimžto zapověděl Bůh v zemi zaslíbené nějaký díl rolí dáti, řka[1]): *„Já jsem díl a dědictví tvé.“*

II. Ačkoliv toto všem věřícím jest společné, přece však v obzvláštní míře to musí platiti o těch, kteří se posvětili službě Boží.

* OTÁZKA XIV.

Proč klerikové kulatou korunkou na hlavě se znamenají? *

Stříhají se pak vlasy ve spůsobě a podobě koruny, kteroužto na vždy sluší zachovati, a jak každý později k vyššímu svěcení postupuje, tak tohoto kruhu podoba má se rozšířiti; a že to z podání apoštolského se přijalo, tomu učí církev, jakož i o takovém stříhání spůsobu zmiňuji se svatí Dionys Areopagita, Augustin,

[1]) Num. 18. 20.

Jeronym, Otcové to nejstarší a nejvážnější. První však ze všech, praví se, že tento obyčej zavedl kníže apoštolův na památku oné koruny, která z trní spletena na hlavu našeho Spasitele byla vložena, aby takto, co bezbožníci vymyslili na potupu a muku Kristu Pánu, toho apoštolé užívali k ozdobě a oslavě, a spolu tím ukázali, že služebníci církve snažiti se mají, ve všech věcech nositi na sobě podobu a spůsob Krista Pána našeho. Ačkoliv zase někteří tvrdí, že se tímto znamením na jevo dává důstojnost královská, která těm obzvláště, kteří za podíl Páně povoláni jsou, zdá se náležeti. Neboť co svatý Petr věřícímu lidu připisuje[1]): „*Vy jste rod vyvolený, královské kněžstvo, národ svatý,*“ to, jak snadno vyrozumíme, obzvláštním jakýmsi a více vlastním spůsobem o služebnících církevních platí; ačkoliv jsou zase mnozí, kteří za to mají, že podobou kruhu, která jest ze všech nejdokonalejší, poznačuje se dokonalejší spůsob života, jejž klerikové podnikají, anebo že to znamená opovržení věcmi zevnitřními a ozvobození ducha ode všech *starostí lidských*, když se vlasy, jež jsou cosi zbytečného na těle, ostříhají.

* OTÁZKA XV.

Co jest úkon ostiářův? *

I. Po první tonsuře stává se první krok ku svěcení ostiáře. Jeho úřad jest, ostříhati klíčův a dveří chrámových, a přístupu do chrámu zabraňovati těm, jimžto vstoupiti bylo zakázáno. Při svaté oběti mešní též býval přítomen, maje na starosti, aby nikdo blíže, než se slušelo, nepřistupoval k oltáři, a nevytrhoval kněze věc Božskou konajícího. I jiné služby byly mu svěřeny, jakž to poznati lze z obřadů, které se konají při jeho svěcení.

II. Neboť biskup vzav z oltáře klíče a podávaje je tomu, jejž za ostiáře chce ustanoviti, praví: „*Tak jednej, jakobys Bohu měl skládati účet z těch věcí, které se těmito klíči uzavírají.*“ Že však v dávné církvi toto svěcení velikou mělo vážnosť, z toho se pozná, co dosud za těchto časův vidíme v církvi zachovávati.

[1]) 1. Petr 2. 9.

Neboť úřad pokladníka, jenž byl spolu svatyně strážce, což dříve náleželo ostiářům, i nyní počítá se mezi důstojnější úřady církevní.

* OTÁZKA XVI.

Jaká jest v církvi povinnosť lektora? *

Druhý stupeň svěcení jest úřad lektora. Jemu náleží, jasným a zřetelným hlasem v chrámě předčítati knihy starého a nového zákona, zvláště ty, které se čítají mezi nočním žalmopěním. Jeho úlohou také bývalo, první počátky náboženství křesťanského věřícím vykládati. Biskup tedy u přítomnosti lidu, při jeho svěcení podávaje mu knihu, v níž psáno jest, co se jeho úřadu týká, praví: „*Přijmi knihu, a buď čitatel slova Božího, abys měl, budeš-li věrně a prospěšně plniti povinnosť svou, podíl s těmi, kdož od počátku dobře sloužili slovu Božímu.*“

* OTÁZKA XVII.

Co se exorcistům za povinnost ukládá? *

Třetí jest svěcení exorcistův, jimž se moc dává, vzývati jmeno Boží nad těmi, kteří jsou posedlí duchy nečistými; pročež biskup, když je světí, podává jim knihu, v níž jsou zaklínání obsažena, užívaje těchto slov: „*Přijmi a vštěp si do paměti, a měj moc vzkládati ruce na posedlé, ať jsou křtění nebo katechúmeni.*“

* OTÁZKA XVIII.

Co jest úřad akolythův? *

Čtvrtý stupeň jest akolythův, a poslední všech těch, kteří se nižší a ne svatí nazývají. Jejich povinností jest, vyšší služebníky, podjáhny a jáhny, při službě oltáře doprovázeti a jim pomáhati. Mimo to přinášejí a drží svíce, když se koná oběť mše svaté, zvláště když se čte evangelium, od čehož jiným jmenem též světlonoši nazýváni jsou. Když svěceni bývají, tento řád se od biskupa zachovává. Nejdříve, když je pilně o povinnostech jejich napomenul, jednomu po druhém z nich světla podává s těmi slovy: „*Přijmi svícen se svící, a věz, že se v rozsvěcování světel chrámu*

uvazuješ ve jmenu Páně.“ Pak mu odevzdává též prázdné konvičky, v nichž se voda a víno při mši podává, řka: „*Přijmi konvičky k podávání vína a vody k svátosti krve Kristovy ve jmenu Páně.*“

* OTÁZKA XIX.

Jaká jest služba podjáhnova, a jaké obřady se zachovávají při jeho svěcení? *

I. Od svěcení nižších čili ne-svatých, o nichž dosud řeč byla, jest nám řádně přejíti a postoupiti k vyšším a svatým. Na prvním jejich stupni stojí podjáhen, jehož povinností, jakž samo jmeno ukazuje, jest jáhnovi u oltáře sloužiti; má totiž, co jest potřebné ku konání oběti, připravovati, svatá plátna, nádoby, chleb a víno. Nyní biskupovi a kněži vody podává, když při mši svaté si ruce umývají. Také epištolu, kterou druhdy při mši jáhen čítal, čte podjáhen, a jako svědek jest při oběti přítomen a zabraňuje, aby kněz oběť konající od nikoho vytrhován býti nemohl.

II. Co však ke službě podjáhna náleží, to lze jest poznati ze slavných obřadů, jež se konají při jeho posvěcení. Nejprvé zajisté biskup připomíná, že tomuto svěcení uložen jest zákon ustavičné zdrželivosti, a prohlašuje, že nikdo k řádu podjáhnův připustiti se nesmí, kdoby se dobrovolně neuvolil tímto zákonem se zavázati; na to po slavném odříkání litanií, vypočítává a vykládá, které jsou služby a úkony podjáhna. Potom jednotliví z nich, kteří mají býti svěceni, od biskupa přijímají kalich a svatou paténu, od archidiakona však konvičky vínem a vodou naplněné, spolu s talířem a šátečkem, kterým se ruce utírají, čímž se na rozum dává, že podjáhen sloužiti má úřadu jáhnovu; biskup pak praví: „*Vizte, jaká to služba se vám odevzdává; pročež vás napomínám, ať se tak osvědčíte, abyste Bohu mohli se líbiti.*“ Mimo to i jiné modlitby se připojují. Ku konci, když biskup podjáhna oděl posvátnými rouchy, při nichžto všech se zvláštní řeči a obřady konají, podává mu knihu epištol a praví: „*Přijmi knihu epištol, a měj moc čítati je v svaté církvi Boží jak za živé tak za mrtvé.*“

* OTÁZKA XX.

Co jest úřad jáhnův? *

I. Druhý mezi svatými svěceními stupeň drží jáhen, jehožto služba rozsáhlejší má obor a vždy za světější se považovala; nebo jemu náleží biskupa ustavičně provázeti, při kázaní jej opatrovati, jemu a kněži oběť konajícímu anebo jinými svátostmi přisluhujícímu po ruce býti, a při oběti mešní evangelium čísti. Druhdy také mysli věřících zhusta povzbuzoval, aby na oběť pozornost obraceli; též krev Páně rozdával, v kterých církvích to obyčejem bývalo, aby věřící večeři Páně pod obojí podobou přijímali.

II. Jáhnovi mimo to odevzdáno bylo rozdělování církevních statků, aby každý, čeho k výživě potřebí jest, obdržel. Jáhnovi též náleží, aby, jsa jako okem biskupovým, pozoroval, kteří v městě vedou život nábožný a počestný, a kteří nikoliv, kteří v určité dni se scházejí na mši svatou a kázaní, a kteří nepřicházejí, aby takto o všem dával biskupovi zprávu, a tento jednoho každého mohl buď soukromě napomenouti a poučiti, anebo veřejně napraviti a pokárati, jakž se mu více prospěšné býti uzdá. Také má jáhen jmena katechúmenů předčítati, a ty, kdož svěcení mají přijímati, biskupovi představiti. Mimo to smí také v nepřítomnosti biskupa a kněze vykládati evangelium, avšak ne s místa povýšeného, na znamení, že toto není jeho vlastní úřad.

* OTÁZKA XXI.

Jací mají voleni býti za jáhny? *

Jaká však péče se musí vynaložiti, aby nikdo toho úřadu nehodný na tento stupeň posvěcení nepostoupil, ukazuje Apoštol, an v listu k Timotheovi[1]) vypsal jáhna mravy, ctnost a bezúhonnost. To samé zřejmě také oznamují obyčeje a slavné obřady, jimiž se od biskupa světí. Neboť více a posvátnější modlitby vykonává biskup při svěcení jáhna, než při podjáhenském, a ještě jinými svatými rouchy jej ozdobuje. Mimo to ruce naň vzkládá; neboť toto, jak čteme[2]), činili též apoštolé, když první jáhny ustanovovali. Naposledy

[1]) 1 Tim. 3. 8—10. [2]) Sk. ap. 6. 6.

knihu evangelií mu odevzdává s těmi slovy: „*Přijmi moc čítati evangelium v církvi Boží jak za živé tak za mrtvé ve jmenu Páně.*“

* OTÁZKA XXII.

Jaká jest důstojnost a vznešenost kněžství? *

Třetí a ze všech svatých svěcení nejvyšší stupeň jest kněžství. Kdo toho dosáhli, ty staří Otcové dvojím jmenem nazývají; někdy totiž je jmenují *presbytery*, kteréž slovo v řeckém znamená *starší*, nejen pro dospělost věku, jež k tomuto svěcení ovšem jest velmi potřebna, ale mnohem více pro vážnost mravův, umění a moudrost, jakož psáno jest[1]): „*Stáří ctihodné jest, ne ono dlouhověké, ani počtem let měřené, ale šediny jsou smysl člověka, a věk starý život neposkvrněný.*“ Jindy zase nazývají je *kněží* (sacerdotes), i proto, že Bohu jsou zasvěceni, i proto, že jim náleží svátostmi přisluhovati a věci Božské a svaté vykonávati.[m])

* OTÁZKA XXIII.

Kolikeré jest kněžství i nového i starého zákona? *

I. Ale poněvadž se v písmech svatých vypisuje dvojí kněžství, jedno vnitřní a druhé zevnitřní: musí se obojí rozeznávati, aby mohli duchovní pastýři vyložiti, o kterém se to na tomto místě jedná. Co se tedy týká vnitřního kněžství: tuť všickni věřící, když byli obmyti spasitelnou vodou křtu, zovou se kněžími, zvláště pak spravedliví, kteří mají Ducha Božího a dobrodiním milosti Boží učiněni jsou živými oudy nejvyššího kněze Ježíše Krista; neboť tito věrou svou, kteráž láskou se rozněcuje, na oltáři srdce svého duchovní Bohu oběti přinášejí, za jakéž počítati přísluší všecky dobré a počestné skutky, kteréž k slávě Boží konají. Proto ve Zjevení svatého Jana takto čteme[2]): *Ježíš Kristus umyl nás svou krví od hříchů našich, a učinil nás královstvím a kněžími Bohu a Otci svému.*“ V témž smyslu pověděl kníže apoštolův[3]): „*Vy jako kamení živé vzdělávejte se v dům duchovní,*

[1]) Moudr. 4. 8. [2]) Zjev. 1. 5, 6. [3]) 1. Petr. 2. 5.

v kněžstvo svaté, k obětování duchovních obětí, příjemných Bohu skrze Ježíše Krista.“ A svatý Pavel nás napomíná[1]), „*abychom vydávali těla svá v oběť živou, svatou, Bohu libou, rozumnou službu svou.*“ David pak o mnoho dříve pověděl[2]): „*Oběť Bohu duch zkormoucený, srdcem skroušeným a pokorným Bože nepohrdneš.*“ Toto vše že se týká kněžství vnitřního, snadno jest poznati.

II. Avšak kněžství zevnitřní nepřináleží všemu množství věřících, nýbrž jen jistým lidem, kteří řádným rukou vzkládáním a slavnými církve svaté obřady jsouce ustanoveni a Bohu posvěceni, k nějaké zvláštní a svaté službě se zřizují. A tento kněžství rozdíl můžeme pozorovati i v starém zákoně; neboť že o vnitřním mluví David, nedávno jsme ukázali; o zevnitřním však jak mnohé dal Hospodin předpisy Mojžíšovi a Aronovi, nemůže nikoho býti tajno. Mimo to celé pokolení Leviovo k službě chrámu ustanovil, a zákonem přikázal, aby nikdo z jiného pokolení se neopovažoval v tento úřad vkročiti; proto také Ozias král[3]), že si osoboval úřad kněžský, málomocenstvím jsa od Boha raněn, z opovážlivosti své a svatokrádeže přetěžce byl potrestán.

III. Poněvadž tedy tentýž kněžství rozdíl shledává se v zákoně Kristově: budiž pověděno věřícím, že se nyní jedná o kněžství zevnitřním, kteréž uděleno jest jen některým lidem; neboť jenom toto náleží k svátosti svěcení kněžstva.

* OTÁZKA XXIV.

Které jsou vlastní úkony kněží? *

Úřad kněze tedy jest, oběť Bohu konati, církevních svátostí udělovati, jakož to vysvítá z obřadů posvěcení. Neboť biskup, když někoho na kněze světí, nejprvé naň spolu se všemi zde přítomnými kněžími ruce vzkládá; potom štolu, na ramena danou, mu na prsou ve spůsobu kříže překládá; čímž se dává na jevo, že kněz oblečen bývá mocí s výsosti, aby mohl nésti kříž Krista Pána a sladké jho zákona Božího, kteréžto hlásati má nejen slovy, ale i příkladem života nejsvě-

[1]) Řím 12. 1. [2]) Žalm 50. 19. [3]) 2. Paral. 26. 19.

tějšího a nejpočestnějšího. Potom mu maže ruce svatým olejem, pak mu kalich s vínem a paténu s hostií podává, řka: „*Přijmi moc přinášeti oběť Bohu, a sloužiti mše jak za živé tak za mrtvé.*“ A těmito slovy a obřady ustanovuje se za tlumočníka a prostředníka mezi Bohem a lidmi, což za nejpřednější povolání kněze považovati přísluší. Ku konci pak opět ruce na jeho hlavu vkládaje praví: „*Přijmiž Ducha Svatého, kterým odpustíš hříchy, odpouštějí se jim, a kterým zadržíš, zadržány jsou;*“ a tak mu oné Božské uděluje moci hříchy odpouštěti a zadržovati, kterou Pán dal svým učedlníkům. Tyto jsou tedy kněžského řádu vlastní a přední povinnosti.

* OTÁZKA XXV.

Ačkoliv jedno jest kněžské svěcení, přece není všech kněží jeden stupeň. *

I. Řád kněžský ačkoliv jeden jest, přece rozličné má stupně důstojnosti a moci. První jest těch, kteří jednoduše kněží slovou, jejichžto úkony posud vyloženy jsou. Druhý jest stupeň biskupů, kteří jednotlivým biskupstvím jsou představení, aby nejen ostatní sluhy církve spravovali, nýbrž i lid věřící, a o jejich spasení s největší bedlivostí a péčí se starali. Proto se v písmě svatém často nazývají pastýři ovec, jejichžto úřad a povinnosť vypisuje svatý Pavel, jakž ve Skutcích apoštolských čteme[1]), v oné řeči, kterou měl k Efesským; tak též Petr, apoštolův kníže, Božské jakési úřadu biskupského pravidlo[2])pozůstavil, dle něhož vynasnaží-li se biskupové spořádati svá jednání, není pochyby, že dobrými pastýři i budou i za takové jmíni budou. Ale titíž biskupové nazývají se též vrchními kněži (pontifices), kteréžto jmeno vzato jest od pohanů, kteří uvykli přední z kněží svých nazývati pontifiky neboli vrchními kněži

II. Třetí stupeň jest arcibiskupů, kteří jsou nad více biskupy, a jinak metropolité se zovou, protože jsou přednostové oněch měst, kteráž se jako za matky celé té krajiny považují; proto mají vyšší, než biskupové, hodnosť a rozsáhlejší moc, ačkoliv se od biskupů

[1]) Sk. Ap. 20. 28. [2]) 1. Petr 5. 2.

svěcením v ničem neliší. Na čtvrtém stupni stojí patriarchové, to jest první a nejvyšší otcové.

III. Dříve v celé církvi mimo římského papeže počítalo se jen čtvero patriarchův; avšak nebyli všickni důstojenstvím rovní; neboť Konstantinopolský, ačkoliv tato hodnosť na něj vznesena byla po všech ostatních, přece pro slávu císařské vlády vyšší postavení obržel. Po něm nejblíže jest Alexandrinský, kteroužto církev založil Marek evangelista z rozkazu knížete apoštolův. Třetí jest Antiochenský, kdež Petr sídlo své měl nejdříve. Poslední stupeň má Jerusalémský, kteroužto církev řídil Jakub, bratr Páně.

IV. Mimo tyto všecky církev katolická vždycky uznávala a ctí římského nejvyššího biskupa, jejž na sněmu Efesském Cyrill Alexandrinský nazývá arcibiskupem, veškerého světa otcem a patriarchou. An totiž sedí na stolici Petrově, knížete apoštolův, na které on, jakž dokázáno, až do konce života svého seděl, proto uznává se v něm nejvyšší stupeň důstojenství a hojnosť právomocnosti, kteráž jemu ne nějakými sněmovnými aneb jinými lidskými usnešeními, nýbrž od Boha dána jest. Za tou příčinou jsa všech věřících a biskupů i ostatních představených, ať jsou jakýmkoli úřadem a mocí obdařeni, otec a ředitel, jest jakožto nástupce Petrův a Krista Pána pravý a řádný náměstek, hlavou veškeré církve. Z tohoto tedy vyloží duchovní pastýři, i které jsou církevních řádův a stupňův přední úřady a úkony, i kdo jest této svátosti udělovatel.

* OTÁZKA XXVI.

Kdo jest řádný svátosti svěcení kněžstva udělovatel? *

Jestiť známo, že této svátosti udělování náleží biskupovi, což snadno dá se i dokázati výroky písem svatých, nejstálejším podáním, všech Otců svědectvím, usnešeními sněmův, i svaté církve obyčejem a jednáním. Ačkoliv pak některým opatům se připouští, někdy udělovati svěcení nižších a neposvátných, přece nepochybuje nikdo, že jest to vlastní úřad biskupův, kterémužto ze všech jedinému, a mimo něj nikomu, dovoleno jest udělovati ostatních svěcení, jež vyšší a svatá

slovou. Neboť podjáhny, jáhny a kněze jediný toliko biskup světí; biskupové pak dle podání apoštolského, jež se vždycky v církvi zachovávalo, posvěceni bývají ode tří biskupův.

* OTÁZKA XXVII.

Proč se požaduje obzvláštní bezúhonnosti na těch, kdož mají býti svěceni? *

Následuje nyní, aby se vyložilo, kteří k této svátosti, zvláště pak k svěcení kněžskému jsou spůsobilí, a čeho se na nich hlavně vyhledává. Z tohoť nebude pak těžké ustanoviti, co při ostatních svěceních má se zachovávati podlé služby a důstojnosti jednoho každého. Že pak při této svátosti pokračovati se musí s největší opatrností, to odtuď vysvítá, že ostatní svátosti udělují milosti k prospěchu a posvěcení těch, kdož je přijímají; ale kdo na kněžství bývají svěceni, milosti nebeské za tou příčinou stávají se účastni, aby jejich přisluhováním napomáhalo se k dobru církve a tím k spasení všech lidí. A z toho také poznáváme, proč se stalo, že jenom v ustanovené dni, o kterých se též ukládají veřejné posty po nejdávnějším obyčeji církve katolické, svatá svěcení se konají, aby totiž věřící lid zbožnými a vroucími modlitbami takové na Bohu vyprosil svatých věcí posluhovatele, kteří vidí se býti zcela dostateční, aby tak velikého úřadu moc mohli vykonávati právě a k užitku církve.

* OTÁZKA XXVIII.

Jak veliká života a mravů nevinnosť vyhledává se na těch, kdož přistupují k svěcení? *

Nejprvé tedy převelmi jest zapotřebí, aby na tom, kdo knězem státi se má, jevila se bezúhonnosť života a mravů, nejen proto, že, kdyby smrtelného sobě jsa hříchu vědom svěcení vyhledával aneb jen na sobě připustil, nový a přetěžký by spáchal zločin, ale i proto, že má světlem ctnosti a nevinnosti jiným svítiti. V této věci mohou vyložiti duchovní pastýři to, co Apoštol předpisuje Titovi a Timotheovi[1]), a spolu nechať poučí,

[1]) Tit. 1; 1. Tim. 3.

že ony nedostatky tělesné, kteréž v zákoně starém z ustanovení Božího někoho vylučovaly od služby oltáře, ty že v novém zákoně nejvíce přenesti se mají na nedostatky duševné. Proto v církvi vidíme zachovávati ten svatý obyčej, že kdo mají býti svěceni, dříve pilně se snaží svátostí pokání svědomí své očistiti.

* OTÁZKA XXIX.

Kterého a jak velikého umění žádá se na kněze? *

Mimo to od kněze požadovati jest nejen té vědomosti, jež se týče užívání a obstarávání svátostí, nýbrž i známostí písem svatých tak opatřen býti musí, aby lidu mohl vykládati tajemství víry křesťanské a předpisy zákona Božího, k ctnosti a nábožnosti věřící povzbuzovati a od nepravostí odvraceti. Dvojí zajisté jest úřad kněze; první, aby svátosti řádně konal a uděloval, a druhý, aby lid, své správě svěřený, těm věcem a předpisům vyučoval, jež k spasení jsou potřebné. Malachias zajisté takto svědčí[1]): *„Rtové kněze mají ostříhati umění, a z úst jeho hledati budou zákona, nebo anděl Hospodina zástupů jest.“* A byť i, jsa prostředními vědomostmi nadán, v první z těchto věcí mohl dostáti tomu, čímž jest povinen: druhá zajisté ne obyčejné, ale vybrané spíše umělosti žádá, ačkoliv se ode všech kněží nevyhledává rovně největší známosti věcí skrytých, ale jaká každému dostačiti může k zastávání povinnosti a úřadu, jejž na sebe vzal.

* OTÁZKA XXX.

Kteří nemají se připustiti k hodnosti kněžské? *

Chlapcům aneb šíleným a pomateným, poněvadž nejsou v užívání rozumu, této svátosti uděleti se nesmí; ačkoliv s jistotou se musí věřiti, že kdyby se jim udělila, znamení svátosti duši jejich se vtiskuje. Ale který věku rok se při každém svěcení má vyčekati, snadno jest poznati z ustanovení svatého sněmu Tridentského[2]). Vylučují se také otroci, neboť nemá se službě Boží odevzdávati, kdo není svůj, ale jest v poddanosti jiného.

[1]) Malach. 2. 7. [2]) Sess. 23. cap. 12. de reform.

Mimo to nespůsobilí jsou muži krve a vražedníci, protože zákonem církevním jsou vyloučeni. I nemanželští synové a všichni ti, kdo z řádného manželství nejsou zplozeni. Slušíť zajisté, aby, kdož se svaté službě věnují, ničeho na sobě neměli, coby od jiných právem mohlo se haněti neb opovrhovati. Konečně nesmějí se také připustiti, kteří značnou nějakou chybou tělesnou jsou zohyzděni aneb zmrzačeni; neboť taková ohyzdnost a zmrzačenost jest dílem na urážku, dílem nemůže nepřekážeti v udělování svátostí.

* OTÁZKA XXXI.

Které jsou hlavní účinky této svátosti? *

I. Ale po vyložení těchto věcí zbývá ještě povědíti, které jsou této svátosti účinky. Jestiť jisto, že, ačkoliv svátost svěcení, jakž dříve bylo praveno, nejvíce směřuje k užitku a okrase církve, přece však také v duši toho, jenž se světí, působí milost posvěcující, kterou stává se schopným a spůsobilým k řádnému svého úřadu zastávání a k udělování svátostí; tak jako milostí křtu každý bývá učiněn schopným k přijímání ostatních svátostí.

II. Také patrno jest, že se jiná ještě milost v této svátosti uděluje: totiž obzvláštní moc, vztahující se na nejsvětější svátost Těla Páně, kteráž v kněži jest úplná a dokonalá, ješto on jediný může proměňovati tělo a krev Pána našeho; i při ostatních posluhovatelích nižších svěcení jest větší neb menší, podlé toho, jak kdo ve službě své více neb méně se přibližuje k svátosti oltářní.

III. A tato nazývá se též znamením duchovním, poněvadž, kteří jsou posvěceni, vnitřním nějakým znakem duši vtisknutým rozeznávají se od ostatních věřících, a k službě Boží jsou zavázáni. Toto zdál se míti na mysli Apoštol, když k Timotheovi píše[1]): *„Nezanedbávej milosti, kteráž jest v tobě, kteráž ti dána jest skrze proroctví se vkládáním rukou kněžských.“* A na jiném místě[2]): *„Napomínám tě, abys opět vzbudil milost Boží, kteráž jest v tobě skrze vkládání rukou mých.“*

[1]) 1. Tim. 4. 14. [2]) 2. Tim. 1. 6.

Toto budiž dosti pověděno o svátosti svěcení kněžstva; neboť jen hlavnější těch věcí částky slíbili jsme předložiti duchovním pastýřům, aby takto měli po ruce čemu věřící lid učiti a v pobožnosti křesťanské cvičiti.

HLAVA VIII.

O svátosti stavu manželského.

* OTÁZKA I.

Proč mají faráři pilně o to dbáti, aby lid křesťanský dobře znal povahu a svátost stavu manželského? *

Poněvadž blažený a dokonalý život lidu křesťanského má býti cílem a účelem duchovních pastýřů, tedy co nejvíce musí si přáti, čeho si žádal Apoštol, když psal ku Korintským těmi slovy[1]): *„Chci, aby všickni lidé byli, jako já jsem“* totiž aby všickni vyhledávali ctnosti zdrželivosti; neboť větší blaženosti nemůže se v tomto životě dostati věřícím, než když duše, nejsouc žádnou starostí světskou roztržita, a všecku tělesnou libost v sobě skrotivši a potlačivši, jedině v konání pobožnosti a v rozjímání věcí nebeských odpočívá. Ale poněvadž, jakž na témž místě svědčí Apoštol, *„jeden každý má od Boha vlastní dar, jeden tak, jiný jinak“*; a poněvadž manželství velikými a Božskými dary jest obdařeno, tak že právě a vlastně počítá se mezi ostatní svátosti církve katolické, a Pán sám slavnost svatební svou přítomností jest poctil: odtud dosti vysvítá, že se učení o něm musí vykládati, obzvláště když viděti lze, kterak i svatý Pavel i kníže apoštolův na více místech pečlivě písmem vysvětlili, nejen co k vznešenosti, ale i co k povinnostem stavu manželského se vztahuje. Neboť Duchem Božím osvíceni velmi dobře nahlíželi, jak veliké a jak mnohé užitky vzejíti mohou společnosti křesťanské, kdyžby věřící svátost stavu manželského dobře poznali a ji ne-

[1]) 1. Kor. 7. 7.

porušenou zachovávali, naproti tomu pak že nevědomosť aneb zanedbávání toho přemnohé a to největší strasti a škody na církev uvaluje.

Nejprvé tedy manželství podstata a význam budiž vyložen; neboť poněvadž nepravosti často na sebe berou podobu počestnosti, musí se o to pečovati, aby věřící, jsouce klamnou manželství podobou zavedeni, neposkvrňovali duší svých ohavností a bezbožností; pročež na vysvětlení této věci musí se počíti od významu jmena.

* OTÁZKA II.

Proč se svatý tento svazek nazývá latině matrimonium, conjugium aneb nuptiae. *

Matrimonium odtud se jmenuje, že žena proto nejvíce vdávati se dlužna jest, aby se matkou stala, anebo že plod počíti, poroditi, vychovati povoláním matky jest. *Conjugium* (sňatek, svazek) slove od časoslova conjugare, spojiti, proto že řádně vdaná žena s mužem jako k jednomu jhu jest přivázána. Mimo to slove i *nuptiae* (zahalení, zasnoubení), poněvadž se, jakž dí svatý Ambrož[1]), dívky ze stydlivosti zahalovaly, čímž se mělo také ukázati, že mužů mají býti poslušny a jim poddány. n)

* OTÁZKA III.

Co jest manželství? *

I. A takto vyměřuje se podlé obecného bohoslovců mínění: „*Manželství jest muže a ženy k tělesnému obcování spojení mezi osobami zákonitě způsobilými, nerozdílné života společenství zachovávající.*“ I aby tohoto výměru části lépe se pochopily, budiž pověděno, že ačkoliv v dokonalém manželství toto všecko se obsahuje, totiž i svolení vnitřní, i úmluva zevnitřní slovy vyjádřená, povinnosť i svazek, který se z této úmluvy způsobí, i tělesné manželův spojení, jímžto se manželsví dokonává: nic však z těchto věcí nemá vlastně moci a povahy manželství, než zavázalosť ona a sloučení, kteréž naznačeno jest slovem „spojení.“

II. Přidává se však slovo „*k tělesnému obcování,*“ po-

[1]) lib. 1. de Abraham., c. 9.

něvadž jiné spůsoby úmluv, jimiž se zavazují muži a ženy, aby sobě vespolnou pomoc činili buď za mzdu aneb za jinou věc, naprosto daleké jsou od povahy manželství. Následuje dále: *„mezi osobami zákonitě spůsobilými;“* neboť kteří od spojení manželského zákonem jsou zcela vyloučeni, ti v sňatek vejíti nemohou, aniž pak, kdyby vešli, platný jest. Tak ku příkladu, kteří jsou příbuzenstvím vázáni uvnitř čtvrtého stupně, a chlapec před čtrnáctým, aneb děvče před dvanáctým rokem, kteréžto věk zákony ustanoven jest, spůsobilí nejsou v platný svazek manželský vejíti. A co na konci položeno jest *„nerozdílné života společenství zachovávající,“* poukazuje na povahu nerozlučitelného svazku, kterým se muž a žena víží.

* OTÁZKA IV.

V čem hlavní moc manželství záleží? *

Z toho tedy jest patrno, že přirozenosť a povaha manželství v tomto svazku záleží. Neboť když jiné výměry mužů nejslavnějších zdají se to přivlastňovati svolení, jako když praví, že jest manželství obapolné svolení muže a ženy, tomu tak se musí rozuměti, že svolení samo jest působící příčinou manželství, čemuž i Otcové[1]) sněmu Florentinského učili; neboť zavázalosť a spojení nemůže povstati, než ze svolení a smlouvy.

* OTÁZKA V.

Jakého při manželství se žádá svolení, a jakým spůsobem má se projeviti? *

Ale to jest na nejvýše nutné, aby svolení vyjádřeno bylo slovy, jež značí čas přítomný; nenít manželství jednoduché darování, ale vespolná smlouva; a proto na svolení jen jednoho k spojení manželství nemůže dosti býti, nýbrž třeba jest, aby dvou mezi sebou vespolné bylo. A že k projevení vespolného svolení jest potřebí slov, patrno jest; neboť kdyby jen na vnitřním svolení beze všeho zevnitřního proukázání mohlo se zakládati manželství: i to by vidělo se z toho následovati, že, kdyby dva, kteříby na nejodlehlejších a nejrozličnějších místech byli,

[1]) Eug. IV. in conc. Flor.

k manželství svolili, prvé než by jeden druhému svůj úmysl písemně aneb skrze posla oznámil, by již vázáni byli zákonem pravého a platného manželství; což však ani s rozumem se nesrovnává, ani s obyčejem a nálezy církve svaté.

* OTÁZKA VI.

Obapolné svolení, vyjádřené slovy v čase budoucím, nepůsobí manželství. *

I. Právem pak praví se, že svolení musí býti vyjádřeno slovy, která mají do sebe význam času přítomného; neboť slova, která značí čas budoucí, sňatku nespojují, ale slibují. Potom, co budoucí jest, to jakž pochopitelno ještě není; a co ještě není, o tom nevyhnutelně souditi jest, že to málo aneb nic pevného a stálého do sebe nemá.

II. Pročež práva manželského nemá ještě nikdo na ženu, s kterou v manželství vstoupiti slíbil; takét není od něho hned vyplněno, co učiniti přislíbil, ačkoliv jest povinen slibu dostáti, čehož neučiní-li, vinným se činí zrušením slibu. Ale kdo svazkem manželským s druhým se víže, jak by koliv toho později pykal, avšak co se stalo, toho nemůže změniti ani neplatným a nevykonaným učiniti.

III. Poněvadž tedy závazek manželský není pouhé zaslíbení, nýbrž takovéto sebe samého odcizení, kterýmžto skutečně muž ženě, a naopak žena muži mocnosti nad tělem svým podává: proto nevyhnutelnou věcí jest, aby se manželství uzavíralo slovy, jež vyznamenávají čas přítomný; kterýchžto slov moc, když se jednou vysloviła, zůstává, a muže s ženou nerozlučným svazkem spojené drží.

* OTÁZKA VII.

Kdyby pro stydlivosť neb jinou překážku svolení nevyjádřilo se slovy, pokynutí a znamení místo slov drží. *

Ale místo slov i pokynutí a znamení, jež vnitřní svolení zřetelně vyznačují, postačiti mohou k manželství, ano i samo mlčení, když dívka pro stydlivosť neodpovídá, ale za ní rodičové mluví.

* OTÁZKA VIII.

K pravému manželství není potřebí obcování tělesného. *

Z toho tedy budiž ukázáno, že podstata a moc manželství v svazku a závazku záleží, a mimo svolení, tím, jakž řečeno, spůsobem vyjádřené, že se nepožaduje nutně obcování tělesného, aby manželství v pravdě povstalo; neboť jisto jest, že i první rodiče[1]) před hříchem pravým manželstvím spojeni byli, ačkoli v tom čase, jak svědčí svatí Otcové, nebylo mezi nimi žádného tělesného obcování. Proto svatí Otcové praví, že se manželství zakládá ne na obcování tělesném, nýbrž na svolení, což i od svatého Ambrože v knize o pannách[2]) uvedené čteme.

* OTÁZKA IX.

Z kolika stran může se manželství považovati? *

A již po vyložení těchto věcí musí se učiti, že má manželství dvojí stránku a povahu. Nebo může se uvažovati buď jako spojení přirozené, (manželství zajisté není vynalezeno od lidí, ale od přirozenosti,) aneb jako svátost, jejížto moc převyšuje pořádek věcí přirozených. Ale poněvadž přirozenost milostí se zdokonaluje, (neboť „*není*[3]) *dříve to, co jest duchovní, ale co jest hovadné, a potom co jest duchovní*“): proto žádá řád věci, aby se dříve jednalo o manželství, pokud na přirozenosti spočívá a k úkonům přirozenosti náleží; potom teprv se vyloží, co o něm platí, pokud jest svátostí.

* OTÁZKA X.

Kdo jest původce manželství, jakožto úkonu přirozenosti? *

Nejprvé tedy buďtež věřící poučeni, že manželství od Boha ustanoveno jest; neboť psáno jest v první knize Mojžíšově[4]): „*Muže a ženu stvořil je, a požehnal jim Bůh, a řekl: Rostěž a množte se.*“ A zase[5]): „*Není dobré člověku býti samotnému, učiňme mu pomoc podobnou jemu*“; a nedaleko opět dí[6]): „*Adamovi pak nenalezal se pomocník podobný jemu. Dopustil tedy Hospodin Bůh spaní na Adama, a když usnul, vyňal jedno*

[1]) Genes. 2. 24. [2]) c. 6. [3]) 1. Kor. 15. 46. [4]) Gen. 1. 27. [5]) Gen. 2. 18. [6]) Gen. 2. 20.

z žeber jeho, a vyplnil tělem místo jeho. I vzdělal Hospodin Bůh z žebra, kteréž vyňal z Adama, ženu, a přivedl ji k Adamovi. I řekl Adam: Tato jest kost nyní z kostí mých, a tělo z těla mého; tato slouti bude mužice, nebo z muže vzata jest. Protož opustí člověk otce svého i matku, a přidrží se manželky své, a budou dva v těle jednom.“ A toto, jakž Spasitel náš sám u svatého Matouše[1]) dosvědčuje, jest důkazem, že manželství od Boha ustanoveno jest.

* OTÁZKA XI.

Manželství, pokud za úkon přirozenosti se považuje a nejvíce jakožto svátost, nemůže býti rozloučeno. *

Avšak Bůh manželství nejen ustanovil, nýbrž, jak svědčí svatý sněm Tridentský[2]) ustavičný a nerozlučitelný úvazek mu přičinil, jakož to Spasitel vyslovuje[3]): „*Co Bůh spojil, toho člověk nerozlučuj.*“ Ačkoliv pak to již k manželství, pokud jest řádu přirozeného, náleží, aby bylo nerozlučné: toto však nejvíce platí, pokud jest svátostí; odkudž také ve všem, co jest mu po zákonu přirozeném vlastního, nejvyšší dokonalosti nabývá. Avšak i povinnosti a vychování dítek i jiným manželství účelům to na odpor jest, aby svazek jeho byl rozlučitelný.

* OTÁZKA XII.

Všem lidem není uložen zákon manželství. *

Že pak Hospodin řekl[4]): „*Rostěte a množte se,*“ to k tomu směřuje, aby se jednotlivým lidem oznámilo, za jakou příčinou bylo manželství ustanoveno, ne však aby se jednotlivým lidem ukládala nutnost; neboť nyní, když již rozmnoženo jest pokolení lidské, nejenom žádný zákon nikoho nenutí, aby ženu pojal, nýbrž spíše panenství co nejvíce se odporoučí, a každému v písmě svatém radí, jelikož jest stavu manželského vznešenější, a vyšší v sobě dokonalost a svatost obsahuje. Tak Pán a Spasitel náš učil takto[5]): „*Kdo může pochopiti, pochop;*“ Apoštol pak piše[6]): „*O pannách ne-*

[1]) Mat. 19. 4. [2]) Sess. 24. na zač. [3]) Mat. 19. 6. [4]) Gen. 1. 28. [5]) Mat. 19. 12. [6]) 1 Kor. 7. 25.

mám přikázání Páně, ale dávám radu, jako milosrdenství došlý u Pána, abych byl věrný."

* OTÁZKA XIII.

V jakém úmyslu muž a žena mají ve sňatek vcházeti? *

Ale z jakých příčin muž a žena v manželství vstupovati mají, vyloženo budiž. První jest sama ta rozličného pohlaví pudem přirozeným kojená touha po společenství, spojená s nadějí vespolné pomoci, aby jeden druhého silou jsa podporován, mohl lehčeji snášeti protivenství toho života, a slabosti starého věku přetrvati. Druhá příčina jest žádosť rozplozování, ne tak proto, aby pozůstali dědicové statkův a bohatství, jako aby se vychovali vyznávači pravé víry a náboženství; a tato věc nejvíce svatým oněm patriarchům byla na zřeteli, když ženy brali, jakž to z písem svatých zřejmě vysvítá. Proto, když poučoval anděl Tobiáše, jak by mohl odolati moci zlého ducha, praví[1]): „*Povím tobě, kteří jsou ti, nad nimiž ďábelství má moc. Ti zajisté, kteří v manželství tak vcházejí, že Boha od sebe i od své mysli odlučují, a své chlípnosti tak hovějí, jako kůň a mezek, v nichžto není rozumu: nad takovými má ďábelství moc.*" A potom dokládá: „*Vezmeš pannu s bázní Boží, milostí synů více než chlípností veden jsa, abys v semeni Abrahamově požehnání v synech došel.*" A tato byla také jediná příčina, proč Bůh na počátku manželství ustanovil. Odtud pochází, že jest to zločin nejhroznější, když manželé jistými léky buď početí zmařují aneb plod vypuzují; toť za bezbožný úklad vražednický považovati se musí.

* OTÁZKA XIV.

Proč po hříchu bylo ustanoveno manželství? *

Třetí příčina, která po pádu prvních rodičů přibyla k ostatním, když totiž člověk pozbyl spravedlnosti, v nížto byl stvořen, a jeho žádostivosť se pravému rozumu počala vzpírati, jest ta, aby, kdo jest si vědom křehkosti své, a boje s tělem svým nechce sná-

[1]) Tob. 6. 16, 17, 22.

šeti, měl v manželství prostředek, uvarovati se hříchu chlípnosti. O tom píše Apoštol takto[1]): „*Pro uvarování se smilství měj jedenkaždý svou manželku, a jedna každá měj svého muže.*“ A brzy na to, když řekl, že někdy mají se zdržeti obcování manželského, aby se uprázdnili k modlitbě, připojuje: „*A pak zase se k témuž navraťte, aby vás nepokoušel satan pro nezdrželivost vaši.*“

Tyto jsou tedy příčiny, z nichž některou má sobě každý za účel položiti, kdo chce svatě a nábožně vstoupiti v sňatek manželský, jakož se to sluší synům svatých. A když k těmto důvodům přibudou ještě jiné, jimiž lidé při uzavírání sňatku vedeni bývají, a pro něž hledajíce si ženu, jedné před druhou dávají přednost, jako přání zanechati po sobě dědice, aneb bohatství, krása, vznešenost rodu, podobnost mravů: takovýchto ohledův nemůže se zajisté zapovídati, poněvadž nejsou na odpor svátosti sňatku manželského. Neboť ani v písmě svatém nehaní se Jakub praotec, že Rácheli, její krásou jsa pojat, před Liou přednost dával.

Toto budiž pověděno o manželství, pokud jest spojení přirozené.

* OTÁZKA XV.

Proč Kristus manželství povznesl na důstojenství svátosti? *

I. Pokud pak jest svátostí, bude potřebí vyložiti, že jest povaha jeho mnohem vznešenější, a že se k daleko vyššímu cíli nese. Jako zajisté manželství, co přirozené spojení, na počátku založeno jest k rozplozování pokolení lidského: tak jest mu potom udělena důstojnost svátosti, aby se rozplozoval a vychovával lid k úctě a službě pravého Boha a Spasitele našeho Krista.

II. Nebo chtěje Kristus Pán nejužšího onoho spojení, v kteréž on vstoupil s církví, a své neskončené k nám lásky jisté nějaké znamení a podobenství dáti: toto převznešené tajemství nám především vysvětlil tímto muže a ženy svatým sňatkem. A že se toto

[1]) 1 Kor. 7. 2. 5.

velmi přiměřeně stalo, poznati lze z toho, že ze všech svazků pozemských žádný lidi mezi sebou vespolek více neváže, jako sňatek manželský, a že muž a žena největší k sobě spoutáni jsou láskou a náklonností; a odtud to pochází, že nám písmo svaté Božské ono Krista a církve spojení často před oči staví v podobenství svazku manželského.

* OTÁZKA XVI.

Jak jest manželství pravou zákona Kristova svátostí. *

A již, že manželství jest svátost, církev, svědectvím apoštolským utvrzená, vždycky věřila za jisté a dokázané; píšeť k Efesským [1]): *„Muži mají milovati manželky své, jako svá těla. Kdo miluje manželku svou, sebeť samého miluje; žádný zajisté nikdy těla svého neměl v nenávisti, ale krmí a chová je, jako Kristus církev; neboť jsme oudové těla jeho, z masa jeho a z kostí jeho. Protož opustí člověk otce i matku svou, a přidrží se manželky své, a budou dva v jednom těle. Tajemství toto* (sacramentum) *veliké jest, ale já pravím v Kristu a v církvi.“* Nebo že slova: *„Tajemství toto veliké jest,“* potahovati náleží na manželství, nemůže býti nikomu pochybno, poněvadž totiž spojení muže a ženy, kteréhož ustanovitelem jest Bůh, jest svatým znamením onoho nejsvětějšího svazku, kterým Kristus ve spojení jest s církví.

* OTÁZKA XVII.

Jak ze slov svatého Pavla lze dokázati, že manželství jest svátostí? *

Že pak tento jest těchto slov pravý a vlastní smysl, dokazují svatí Otcové, kteří toto místo vykládali; a to i svatý sněm Tridentský [2]) vysvětlil. Jest tedy patrno, že muže s Kristem, ženu s církví Apoštol porovnává; muž, praví [3]), jest hlava ženy, jako jest Kristus hlava církve, a za tou příčinou má muž milovati ženu, a naopak žena má milovati a poddána býti

[1]) Efes. 5, 28—32. [2]) Sess. 24. de Matr. na zač. a can. 1. [3]) Efes. 6. 23—25.

muži; nebo Kristus miloval církev, a dal sebe samého za ni; a zase, jak učí Apoštol, církev poddána jest Kristu.

Ale že se také milost v této svátosti naznačuje i uděluje, v čemž nejvíce podstata svátosti záleží, dosvědčují tato svatého sněmu slova: „*Milosti pak, kteráž přirozenou onu lásku zdokonaluje, a nerozlučnou sjednocenost utvrzuje, a manžely posvěcuje, sám Kristus, posvátných svátostí ustanovitel a zdokonavatel, svým utrpením nám zasloužil.*“ Budiž tedy vyučováno, že milost této svátosti působí, aby muž a žena, jsouce páskou lásky spojeni, jeden v blahovolnosti druhého nalézal svého uspokojení, i cizích a nedovolených milovánek a souloženství nevyhledával, a tak aby bylo[1]) „*manželství ve všem poctivé a lože neposkvrněné.*“

* OTÁZKA XVIII.

Jak velice manželství evangelia líší se od manželství zákona přirozeného a Mojžíšova? *

Ale jak mnoho svátost manželství předčí nad ony sňatky manželské, v kteréž se vcházívalo před zákonem anebo po něm, odtud lze jest poznati, že, ačkoliv pohané tušili, jakoby Božského něco obsahovalo se v manželství, a za tou příčinou se domnívali, že divoké souložnictví jest proti zákonu přirozenému, jakož i že smilství, cizoložství a jiné vilnosti spůsoby jsou trestuhodny, přece však jejich sňatky na prosto žádné moci svátostné do sebe neměly. U židů pak daleko svědomitěji zachovávati v obyčeji mívali zákony manželské, a proto není pochybno, že jejich sňatky větší svatost do sebe měly. Neboť když obdrželi zaslíbení, že jednou[2]) „*v semeni Abrahamově požehnáni budou všickni národové:*“ proto právem zdálo se to u nich povinností veliké lásky, plodití syny a rozmnožovati potomstvo lidu vyvoleného, z něhož co do přirozenosti lidské původ míti měl Kristus Pán, Spasitel náš. Ale i tyto sňatky byly bez pravé povahy svátosti.

---

[1]) Žid. 13, 4. [2]) Genes. 22, 18.

* OTÁZKA XIX.

Manželství v zákoně přirozeném po hříchu, ani v zákoně Mojžíšově nezachovalo důstojnosti své původní, jíž mělo od Boha. *

I. K tomu přichází, buď že hledíme na zákon přirozený po hříchu, anebo na zákon Mojžíšův, že snadno poznáme, kterak manželství vypadlo z důstojnosti a počestnosti prvního počátku svého. Neboť dokud vládl zákon přirozený, víme o mnohých ze starých Otců, že měli pojednou více žen. Potom pak v zákoně Mojžíšově bylo dovoleno, byla-li k tomu příčina, dáti *lístek zapuzení*[1]), a tak rozloučiti manželství: obojí toto zákonem evangelia[2]) jest zrušeno, a manželství v prvotní stav opět uvedeno.

II. Že pak mnohoženství na odpor jest přirozenosti sňatku manželského (ačkoliv někteří ti z dávných Otců nesmí se odsuzovati, že ne bez dopuštění Božího více žen pojali), to Kristus Pán osvědčil v oněchno slovech[3]): *„Proto opustí člověk otce a matku, a přidrží se ženy, a budou dva v těle jednom.“* A pak dokládá: *„Pročež již nejsou dva, ale jedno tělo.“*

III. Těmito slovy zřetelně pověděl, že manželství tak jest ustanoveno od Boha, aby se obmezovalo spojením dvou toliko, a ne více osob. Čemuž i na jiném místě zcela zřejmě učí, když dí[4]): *„Kdobykoli propustil manželku svou, a jinou by pojal, cizoložství se s ní dopouští; a jestliže by žena propustila muže svého a za jiného se vdala, cizoloží.“* Neboť kdyby směl muž míti více žen, žádná naprosto neviděla by se příčina, pročby se mnohem více musil z cizoložství viniti ten, kdoby mimo ženu, kterou doma má, ještě jinou pojal, než ten, kdo první propustiv, s jinou se oddává.

IV. A za touto příčinou, víme, stává se, že, když by nevěřící někdo dle zákona a obyčeje národa svého více manželek pojal, obrátí-li se k pravému náboženství, velí mu církev všecky ostatní opustiti, a jenom první míti za pravou a řádnou manželku.

* OTÁZKA XX.

Svazek manželský rozvedením nemůže býti roztržen. *

I. Ale týmž Krista Pána výrokem zřejmě se dokazuje, že svazek manželství žádným rozvedením

[1]) Deut. 24, 1. [2]) Mat. 19. 9. [3]) Mat. 19. 5 6. [4]) Mark. 10, 11

zrušen býti nemůže. Neboť kdyby žena po svém zapuzení svého k muži úvazku sproštěna byla, mohla by pak bez hříchu cizoložství vdáti se za jiného muže. Avšak Pán zřejmě prohlašuje [1]): *„Každý, kdoby propustil manželku svou, a jinou by pojal, cizoloží.“* Z toho jest patrno, že svazek manželský žádným jiným způsobem nepřestává, než smrtí; a to potvrzuje též Apoštol, an dí [2]): *„Žena vázána jest zákonem, dokud muž její živ jest; pakliby umřel muž její, svobodná jest; nechť se vdá za koho chce, toliko v Pánu;“* a jinde píše [3]): *„Těm, kteří jsou v manželství, přikazuji ne já, ale Pán, aby žena od muže neodcházela; pakliby odešla, ať zůstane nevdaná, aneb ať se zase smíří s mužem svým.“*

II. Této však volby, aby totiž buď nevdaná zůstala, anebo s mužem svým se smířila, ponechává Apoštol jen takové ženě, která muže opustila pro zákonitou příčinu; neboť nedovoluje církev svatá muži a ženě, aby jeden od druhého odcházel, leč z nejvážnějších příčin.

* OTÁZKA XXI.

Jak jest to užitečno, že se manželství nikterak nesmí rozloučiti? *

Ale aby se někomu příliš tvrdým nezdál býti zákon manželství, protože nižádným spůsobem nikdy nemůže rozloučeno býti, budiž poukázáno na užitky, které s ním spojeny jsou. Nejprvé zajisté mají lidé z toho poznati, že při uzavírání manželství více na ctnost a podobnost mravů přisluší hleděti, než na bohatství a krásu; a že toto celé společnosti lidské přemnoho prospívá, nikdo nemůže bráti v pochybnost. Mimo to kdyby rozvedením manželství úplně se rozlučovalo, sotva by kdy scházelo lidem příčin k nesvárům, kteréž by se jim naskytaly od starého nepřítele pokoje a cudnosti. Nyní však, když věřící u sebe rozváží, že, byť i od společného stolu a obcování manželského rozděleni byli, přece však svazkem manželským vázáni zůstávají, a že jim všecka naděje odňata jest jinou manželku pojíti: tím se stane, že si uvyknou, v hněvu a v různicích býti zdrželivější. A když druhdy přece roz-

[1]) Luk. 16. 18. [2]) 1 Kor. 7. 39. [3]) 1 Kor. 7. 10.

vedení se stane, nemohou-li na dlouho snésti touhu po manželu, tuť snadno, jsouce pomocí přátel smířeni, opět se navrátí k společnému živobytí.

* OTÁZKA XXII.

Kdož lístkem zapuzení od sebe odděleni jsou, ti mohou se opět sejíti. *

Ale na tomto místě nesmějí duchovní pastýři pominouti spasitelného napomenutí svatého Augustina; kteryžto, aby ukázal věřícím, že se nemají mnoho zdráhati, aby se s manželkami, jež pro cizoložství propustili, opět smířili a je přijali, kdyžby provinění svého litovaly, takto praví[1]): *„Proč muž věřící nepřijal by ženy, kterou přijímá církev? aneb proč by žena neodpustila muži cizoložníku, ale kajícímu, jemužto i Kristus odpustil?“* Neboť když písmo *„bláznem a bezbožným“* nazývá toho. *„kdo chová cizoložnici*[2]*),“* tu jest řeč o takové, která, když se prohřešila, toho nelituje a od počaté ohavnosti nechce upustiti.

Z toho všeho tedy jest patrno, že sňatky věřících dokonalostí a vznešeností daleko předčí nad manželství i pohanův i židův.

* OTÁZKA XXIII.

Které jsou výhody, jež z této svátosti vyplývají manželům? *

Nad to budiž věřícím vyloženo, že trojí dobro z manželství vyplývá: plod, věrnost, svátost; jimižto jako v náhradu zmírňují se ony těžkosti, na něž poukazuje Apoštol slovy[3]): *„Trápení těla budou míti takoví;* a jimiž se to děje, že obcování tělesná, ježto mimo manželství právem zatracovati se musí, nabývají počestnosti.

První tedy dobro jest *plod,* to jest dítky, které pocházejí z pravé a řádně pojaté manželky; a toto vysoko vážil Apoštol, že dí[4]): *„Žena spasena bude rozením dětí.“* Ale nemá se to rozuměti pouze o zplození, nýbrž též o vychování a kázni, kteroužto dítky vedeny bývají k nábožnosti; jakož hned Apoštol při-

[1]) de adult. II, 6. a 9. [2]) Přísl. 18. 22. [3]) 1 Kor. 7. 28. [4]) 1 Tim. 2. 15.

pojuje: „*jestliže setrvá u víře.*“ Neboť napomíná písmo[1]): „*Máš-li syny, cvič je, a ohýbej je z mládí jejich.*“ Totéž učí i Apoštol, a takového zařízení se nám v písmech svatých překrásné podávají příklady na Tobiášovi, Jobovi a jiných velmi svatých praotcích. Které pak jsou rodičův a dětí povinnosti, to obšírněji se vyloží při čtvrtém přikázání.

* OTÁZKA XXIV.

Věrnost v manželství co jest a jak jí ostříhati? *

Následuje *víra* čili *věrnost*, jež jest druhé dobro manželství; ne ona ctnost víry, která v nás bývá rozlita, když křest přijímáme, nýbrž jest to jistá věrnost, kteroužto se vespolně muž ženě a žena muži tak zavazují, že jeden druhému moc nad tělem svým odevzdává, a slibuje svatého toho manželského spolku nikdy neporušiti. To se snadno pozná z oněchno slov, kteráž pronesl první otec náš, když Evu ženu svou přijímal, a kteráž Kristus v evangelii potvrdil[2]): „*Proto opustí člověk otce a matku, a přidrží se ženy, a budou dva v těle jednom.*“ Tolikéž z výroku Apoštola[3]): „*Žena nemá moci nad svým tělem, ale muž; podobně ani muž nemá moci nad tělem svým, ale žena.*“ Proto s plným právem nejtěžší pokuty ustanovil Bůh v starém zákoně na cizoložníky, poněvadž zrušují tuto věrnost manželskou. Mimo to žádá věrnost manželská, aby muž a žena obzvláštní jakousi a to čistou a svatou láskou k sobě byli poutáni, a se vespolek milovali, ne tak jako cizoložníci, ale jako Kristus miluje církev; neboť toto měřítko Apoštol předepsal, an dí[4]): „*Muži, milujte manželky své, jakož i Kristus miloval církev,*“ kteroužto zajisté Spasitel miloval neskončenou láskou svou, ne pro vlastní prospěch a líbost, nýbrž vyhledávaje jedině užitku této choti své.

* OTÁZKA XXV.

Co znamená slovo svátost, když se počítá mezi výhodami manželství? *

Třetí dobro nazývá se *svátost*, totiž svazek manželský, jenž nikdy nemůže býti rozloučen; neboť jak

[1]) Sirach 7. 25. [2]) Mat. 19. 5. [3]) 1 Kor. 7. 4. [4]) Efes. 5. 25.

dí Apoštol[1]): *„Pán přikazuje, aby žena od muže neodcházela; pakliby odešla, at zůstane nevdaná, aneb at se zase smíří s mužem svým; a muž nepropouštěj manželky.“* Neboť jestliže manželství, pokud jest svátost, naznačuje spojení Krista s církví: jest zapotřebí, aby, jako Kristus se nikdy neodlučuje od církve, tak i žena od muže odloučiti se nemohla, což k svazku manželskému náleží. Ale aby se toto svaté společenství snadněji zachovávalo a bez naříkání, vyložiti jest povinnosti muže a ženy, kteréž vypsány jsou od svatého Pavla i od knížete apoštolův.

* OTÁZKA XXVI.

Které jsou hlavní povinnosti muže? *

Jest tedy povinnost muže, k ženě se chovati vlídně a úctivě, v kteréžto věci má mítí na paměti, že Adam nazývá Evu společnicí, an dí[2]): *„Žena, kterou jsi mi dal za společnici;“* a za tou příčinou, jak vykládají někteří svatí Otcové, stalo se, že ne z nohou, ale z boku muže učiněna jest; jakož také z hlavy jeho není utvořena, aby věděla, že není paní muže, ale spíše že jest muži podrobena. Mimo to má se muž vždycky zabývati nějakým počestným zaměstnáním, i proto, aby zaopatřil, co jest potřebí k vyživení rodiny, i proto aby nečinnou zahálkou nezmalátněl, z nížto skoro všecky nepravosti vyplynuly. Potom jest jeho věcí, rodinu dobře spořádati, všech mravy v kázni držeti, a jednoho každého k povinnosti přidržovati.

* OTÁZKA XXVII.

Postavení ženy co požaduje? *

Naproti tomu povinnosti ženy jsou, které vypočítává kníže Apoštolův, an dí[3]): *„Ženy buďte poddány mužům svým, aby i, jestliže kteří nevěří slovu, skrze obcování žen bez slova získáni byli, spatřujíce v bázni čisté obcování vaše. Jejichžto ozdobou nebuď zevnitřní spletání vlasův, aneb obkládání zlata, aneb obláčení šatstva, nýbrž*

[1]) 1 Kor. 7. 10. [2]) Gen. 3. 12. [3]) 1 Petr. 3. 1—5.

člověk srdce, kterýž jest skrytý, v neporušitelnosti pokojného a krotkého ducha, jenžto jest před obličejem Božím bohatý. Tak zajisté někdy i svaté ženy, naději majíce v Bohu, ozdobovaly se, poddány jsouce vlastním mužům, jako Sára poslouchala Abrahama, pánem jej nazývajíc." Jejich hlavní snaha také budiž, dítky v úctě k náboženství vychovávati a o domácnost pilně pečovati. Doma ať se rády zdržují, když potřeba jich vyjíti nenutí, a to ať si nikdy nedovolují činiti bez přivolení muže. A pak, v čemž nejvíce vidí se manželská sjednocenost, že po Bohu nemají nikoho více milovati, nikoho výše pokládati nad muže svého, jemužto také ve všech věcech, jež nejsou na odpor zbožnosti křesťanské, povinni jsou býti po vůli a jeho poslouchati s největší ducha ochotností.

* OTÁZKA XXVIII.

Co jest třeba věděti o obřadech manželství? *

Po vysvětlení těchto věcí následuje, aby duchovní pastýř vysvětlil též obřady, které se zachovati mají při uzavírání manželství; ale o těch aby se na tomto místě jednalo, nebude nikdo očekávati, poněvadž, co v té věci hlavně zachovávati se má, to obšírně a důkladně ustanovilo se na sněmě Tridentském[1]), a ono vynešení nemůže duchovním býti neznámo. Dosti tedy jest jim připomenouti, aby, co tohoto předmětu se týče, hleděli si z učení svatého sněmu v známost uvesti, a věřícím to pilně vyložili.

* OTÁZKA XXIX.

Soukromé sňatky jsou neplatné. *

Především pak, aby jinoši a dívky, při kterémžto věku bývá největší nedostatek rozvahy, jsouce nepravým jmenem sňatku oklamáni, bez rozmyslu nevcházeli v smlouvy hříšných lásek: nechať často poučívají duchovní, že takové sňatky manželské ani za pravé ani za platné považovati se nemohou, kterých se neuzavírá u

[1]) Sess. 24. de matr. reform.

přítomnosti faráře, aneb jiného kněze z dovolení faráře neb řádného pastýře, a před jistým počtem svědků.

* OTÁZKA XXX.

Též překážky manželství přednesti jest třeba. *

Ale i co manželství jest na překážku, budiž vyloženo. O tomto však předmětu mnozí slovútní a veleučení muži, jižto psali o ctnostech a nepravostech, pojednali tak úplně, že snadno bude každému na tomto místě použiti, co oni ve spisech svých složili; a to tím více, poněvadž mají faráři zapotřebí, právě těchto kněh takměř nikdy z rukou neodkládati. Pročež i ony předpisy, i co od svatého sněmu[1]) ustanoveno jest o překážkách, kteréž pocházejí buď z příbuzenství duchovního, aneb z požadavku veřejné počestnosti, aneb ze smilství, budou pilně čítati a věřícím vykládati.

* OTÁZKA XXXI.

Jak mají býti na mysli spořádáni ti, kdož v manželství vstupují? *

Z toho lze poznati, jakého mysli uspořádání býti mají věřící, když uzavírají manželství. Nebo mají si předložiti, že počínají ne nějakou lidskou, ale Božskou věc, k nížto jest třeba obzvláštní duše nevinnosti a zbožnosti, jakž to praotců starozákonních příklady patrně ukazují; kteří, ačkoliv sňatky manželské jejich neměly do sebe hodnosti svátostné, však za to měli, že je vždycky s největší náboženstí a svatostí v úctivosti chovati musí.

* OTÁZKA XXXII.

K správnému manželství má se vyžádati svolení rodičů. *

Mezi jiným pak třeba jest velmi napomenouti syny a dcery, ať rodičům a těm, v jejichž moci a opatrování jsou, tu prokazují úctivosť, aby bez jejich vědomí, nerci-li proti jejich svolení a vůli, v manželství nevcházeli. Neboť v starém zákoně shledáváme,

[1]) Sess. 24. de reform. matr. cap. 2—4.

že synové vždycky od otců byli v manželství uvedeni; a že v této věci velmi mnoho dáti se musí na vůli rodičů, na to i Apoštola poukazovati vidíme, an dí[1]): *„Kdo vdává pannu svou, dobře činí, ale kdo nevdává, lépe činí.“*

* OTÁZKA XXXIII.

O manželském obcování co jest třeba povědíti? *

I. Poslední zbývá ta věc, která se užívání manželství týká; o tom tak mají jednati duchovní pastýři, aby z úst jejich nevyšlo žádné slovo, kteréžby sluchu věřících neslušné býti se zdálo, anebo by zbožnou mysl uraziti aneb smích vzbuditi mohlo. Neboť jako *„vyrčení*[2]) *Hospodinova jsou vyrčení čistá,“* tak učiteli lidu křesťanského velice náleží užívati takového mluvení spůsobu, v kterém se jeví neobyčejná jakási vážnosť a mysli neporušenosť.

II. Pročež hlavně o dvou věcech přísluší poučiti věřící: první ovšem, že ne z rozkoše aneb z chlípnosti tělesné skutky manželské vykonávati náleží, ale že se to státi má v oněch mezích, kteréž, jak jsme dříve pravili, ustanoveny jsou od Pána. Jestiť třeba na paměti mívati, co Apoštol připomíná[3]): *„Kteří mají ženy, buďtež, jakoby jich neměli;“* a co svatý Jeronym píše[4]): *„Moudrý muž rozumem má milovati manželku, ne vášní; on bude v moci své míti hnutí chlípnosti, a nebude se náruživě vrhati v tělesné obcování. Nenít nic ohavnějšího, jako ženu svou milovati jako souložnici.“*

* OTÁZKA XXXIV.

Manželé mají se někdy obcování tělesného zdržeti. *

Ale poněvadž všecko dobré od Boha svatými modlitbami vyprošovati sluší, tuť druhá věc, o níž jest třeba věřící poučiti, jest, že se mají někdy povinnosti manželské zdržeti, aby se k Bohu modlili a jej vroucně vzývali; zvláště však věztež, že to jim zachovávati jest aspoň po tři dni dříve, než chtějí přijí-

[1]) 1 Kor. 7. 38. [2]) Žalm 11. 7. [3]) 1 Kor. 7. 29. [4]) proti Jovin. 1 49.

mati nejsvětější svátost oltářní, a mimo to častěji v čas slavného postu čtyřicetidenního, jakožto dobře a svatě přikázali Otcové naši. Tak se zajisté stane, že na sobě zakusí, kterak i užitky manželství den ode dne větším množstvím milosti Boží se rozhojňují, a že skutkův nábožnosti vyhledávajíce nejenom tento život pokojně a šťastně tráviti, nýbrž i o neklamnou a trvalou *naději, kteráž nezahanbuje*[1]), opírati se budou, že od dobrotivosti Boží života věčného dosáhnou.

[1]) Řím. 5. 8.

KATECHISMU ŘÍMSKÉHO

ČÁSŤ TŘETÍ.

O DESATERU BOŽÍCH PŘIKÁZÁNÍ.

HLAVA I.

O Božích příkázáních v desateře obsažených.

* OTÁZKA I.

Že desatero jest veškerých přikázání úhrn. *

Svatý Augustin napsal[1]), že desatero přikázání obsah jest a úhrn všech zákonův. Ačkoliv mnoho jest mluvil Hospodin, dvé však toliko desk kamenných dáno jest Mojžíšovi, jež se jmenují desky budoucího svědectví v arše. I shledá se zajisté, že všecko ostatní, co Bůh rozkázal, závisí na těchto desíti přikázáních, jež sepsána byla na dvou deskách, když jen se bedlivě vyhledávati bude, aby se jim dobře porozumělo: tak jako opět těchto deset obsaženo jest v oněch dvou, totiž v milování Boha a bližního, *„na nichžto* [2]) *celý zákon závisí i proroci.“*

* OTÁZKA II.

Proč přísluší duchovním desatero přikázání co nejlépe znáti a výmluvně vykládati. *

Když jest to tedy všeho zákona obsah, náleží duchovním uvažováním jeho dnem i nocí se zabývati,

---

[1]) Sup. Exod. q. 140. [2]) Mat. 22 40.

nejen aby život svůj podlé tohoto pravidla spořádali, nýbrž také aby lid sobě svěřený v zákoně Božím vyučovali. Nebo[1] „*rtové kněze mají ostříhati umění, a z úst jeho hledati budou zákona, poněvadž anděl Hospodina zástupů jest*;“ což o kněžích nového zákona nejvíce platí, kteří jsouce Boha bližší „*od světlosti*[2]) *do světlosti proměňovati se mají jakožto od Ducha Páně*;“ a když je světlem nazval Kristus Pán, jestiť jejich vlastní povinností, aby byli[3]) „*světlem těch, kteří jsou v temnosti, učiteli nemoudrých, mistry nemluvňat, a byl-li by*[4]) *kdo nějakým hříchem zachvácen, oni, kteří jsou duchovní, poučiti mají takového.*“

Při zpovědech pak nesou na sobě osobu soudce, a podlé způsobu a míry hříchův rozsudek činí; nechtějí-li tedy, aby jejich nevědomost jim samým, i jiným byla na záhubu, zapotřebí jest, aby při tom byli jakž nejbedlivější, a v Božských zákonů vykládání nejzběhlejší, aby podlé tohoto Božského měřítka mohli učiniti soud o kterémkoli i skutku i zanedbání povinnosti, a tak, co Apoštol žádá, podávali[5]) „*zdravé učení*,“ to jest takové, jež žádného neobsahuje v sobě bludu, a nemoci duší, jež jsou hříchy, vyléčuje, aby byl lid Bohu milý, následovník dobrých skutkův. Již však při pojednávání tomto nechať sobě i jiným duchovní pastýř předkládá to, čímby přesvědčil, kterak zákona ostříhati náleží.

* OTÁZKA III.

Kdo jest i desatera přikázání i zákona přirozeného původce? *

I. Mimo jiné, co mysli lidské k ostříhání předpisů zákona tohoto může přivesti, to největší do sebe moc má, že Bůh jest tohoto zákona původcem. Neboť ačkoli se pravi, že „*dán*[6]) *jest skrze anděly*,“ avšak nikdo nemůže o tom pochybovati, že sám Bůh jest jeho původcem; o čemž dosti mocného svědectví podávají nejenom slova samého zákonodárce, jež se později vysvětlí, ale i nesčíslná skorem místa v písmech svatých, na něž duchovní snadno přijdou.

II. Nikdo zajisté není, kdoby si toho vědom nebyl,

[1]) Malach. 2. 7. [2]) 2 Kor. 3. 18. [3]) Řím. 2. 19. 20. [4]) Gal. 6. 1. [5]) 2 Tim. 4. 3. [6]) Gal. 3. 19.

že mu od Boha zákon v srdce vštípený jest, jímžto dobré od zlého, šlechetné od ohavného, spravedlivé od křivého může rozeznati; a poněvadž tohoto zákona moc a obsah od zákona psaného se nerůzní, kdožby se odvážil upírati, že jak vnitřního, tak i psaného zákona původcem Bůh jest.

III. Tedy učiti jest, že toto vnitřní Božské světlo bezbožnými mravy a dlouhou převráceností téměř již zatemnělé Bůh, když Mojžíšovi zákon dal, spíše světleji objasnil, než žeby nový zákon dal, aby snad lid slyše, že zákon Mojžíšův přestal, nedomníval se, že těmi zákony vázán není. Neboť to jest nade všecko jisté, že těchto přikázání ne proto ostříhati jest, že skrze Mojžíše dána jsou, nýbrž proto, že v srdci všech vrozena jsou, a skrze Krista Pána vysvětlena a stvrzena.

* OTÁZKA IV.

Jak k zachování zákona může lid povzbuzen býti od samého zákonodárce? *

Přemnoho však prospěje, a ku přesvědčení rozhodnou moc míti bude to pomyšlení, že Bůh to jest, jenž zákon dal; o jehož moudrosti a spravedlnosti nemůžeme pochybovati, ani jeho neskončené moci a síly se ukryti. Proto když Bůh skrze proroky přikazoval ostříhati zákona, odvolával se, že Hospodin Bůh jest; a na samém desatera začátku dí[1]): „*Já jsem Hospodin Bůh tvůj,*“ a jinde praví[2]): „*Jestliže jsem já Pán, kde jest bázeň má?*“

* OTÁZKA V.

Jak veliké jest to dobrodiní, že jsme zákon přijali od Boha? *

Ale nejen k ostříhání zákona Božího bude povzbuzovati srdce věřících, nýbrž i k díkůčinění, že zjevil Bůh svou vůli, která spasení naše v sobě uzavírá. Pročež písmo svaté na nejednom místě poukazujíc na toto převeliké dobrodiní, napomíná lidu, aby poznával svou důstojnost a Boží dobrotivost; tak v páté knize Mojžíšově se praví[3]): „*To jest vaše moudrost a rozum*

[1]) Exod. 20. 2. [2]) Malach. 1. 6. [3]) Deut. 4. 6.

před lidmi, aby slyšíce všecka přikázání tato, řekli: Aj lid moudrý a rozumný, národ veliký;" a opět v žalmu[1]): „*Neučinil tak Bůh žádnému národu, a soudů svých nezjevil jim.*"

* OTÁZKA VI.

Proč zákon svůj ráčil Bůh dáti Židům s tak velikou velebností? *

A mimo to když duchovní správce ještě dle vypravování písma svatého[2]) oznámí spůsob, jakým dán jest zákon, snadno srozumí věřící, s jakou zbožností a pokorou dlužno přijímati Bohem daný zákon. Nebo tři dni před udělením zákona k rozkazu Božímu řečeno bylo všem, aby oděv očistili, žen se nedotýkali, aby tím světější a hodnější byli ku přijetí zákona, a aby „*ke dni třetímu*" přítomni byli. Potom když k hoře byli přivedeni, odkudž chtěl jim Hospodin skrze Mojžíše oznámiti přikázání, jedinému Mojžíši řečeno jest, aby vstoupil na horu, a tam objevil Bůh se s největší velebností, a naplnil místo to hřměním a blesky, ohněm a hustými mračny, a počal mluviti s Mojžíšem, a dal mu přikázání. A to všecko moudrost Boží ráčila ne z jiné příčiny učiniti, než aby nás napomenula, kterak čistým a poníženým srdcem zákon Páně přijímati náleží; a kdybychom přestoupili přikázání Boží, že nám hrozí pokuty, připravené od spravedlnosti Božské.

* OTÁZKA VII.

Jak zákon, s takovou hrůzou ohlášený, mohou lidé plniti, a že nad lásku nic není snadnějšího? *

I. Ale i to budiž ukázáno, že předpisy zákona nemají těžkosti; a to již může tím jedním důvodem ze svatého Augustina dovesti, když praví[3]): „*Proč mnedle říká se, že jest nemožno člověku milovati; milovati, pravím, Stvořitele milostivého, otce nejlaskavějšího, a potom i milovati své vlastní tělo v bližních svých? Ale kdo miluje, ten naplnil zákon.*" Protož zřejmě svědčí apoštol Jan[4]), že přikázání Boží těžká nejsou; a zajisté,

[1]) Žalm 147. 20. [2]) Exod. 19. 9. [3]) Řím 13. 8. [4]) 1 Jan. 5. 3.

jak dokládá svatý Bernard[1]), bylo by se nemohlo od člověka žádati ničeho s větším právem, ničeho s větší důstojností, ničeho s větším prospěchem. Proto nad svrchovanou dobrotivostí Boží užasnuv svatý Augustin takto k Bohu samému mluví[2]): *„Co jest člověk, že chceš od něho býti milován? a nečiní-li toho, že velikými hrozíš tresty? či není to již dosti veliký trest, když tě nemiluji?“*

II. Ale kdyby kdo tu předstíral výmluvu, že pro mdlobu své přirozenosti nemůže milovati Boha: ten budiž poučen, že Bůh, jenž lásky vyhledával, mocnost lásky rozlévá v srdcích lidských skrze Ducha Svatého[3]); tohoto pak ducha dobrého dává Otec nebeský všem, kdož za něj prosí[4]); tak že dobře modlíval se svatý Augustin[5]): *„Dej co poroučíš, a poruč čemu chceš.“* Poněvadž tedy pomoc Boží nám se podává, zvláště nyní po smrti Krista Pána, skrze niž kníže tohoto světa vyvrženo jest ven: není zajisté, pročby někdo nesnadností věci odstrašen býti mohl; neboť nic není milujícímu nesnadného.

* OTÁZKA VIII.

Jsou-li všickni lidé povinni ostříhati zákona? *

I. Mimo to k dosažení této věci velmi mnoho přispěje, když se vyloží, kterak jest potřebné zákona poslouchati: obzvláště když za našich časů nescházelo lidí, kteří bohaprázdně a s velikou vlastní svou škodou neostýchali se učiti, že zákon, budiž on snadný anebo nesnadný, k spasení však nikterak není potřebný.

II. Jejich ohavné a bezbožné mínění vyvrátí duchovní pastýř výroky písem svatých; a nejvíce slovy téhož Apoštola, jehožto podstatností oni bezbožnost svou hájiti se snaží. Čemuž tedy praví Apoštol[6]): *„Obřízka nic není, a neobřízka nic není, ale zachovávání přikázání Božích?“*

III. A když pak touž výpověď na jiném místě opakuje[7]) a dokládá, že platí jenom nové stvoření v Kristu: poznáváme zřejmě, že *„novým stvořením v*

[1]) de dilig. Deo c. 1. [2]) Conf. I. 5. [3]) Řím 5. 5. [4]) Luk. 11. 13. [5]) de don. pers. c. 53. [6]) 1 Kor. 7. 19. [7]) Gal. 6. 15.

Kristu" toho nazývá, kdo přikázání Boží zachovává. Ten zajisté, kdo má přikázání Boží a zachovává je, miluje Boha, jakž Pán sám tomu svědčí u svatého Jana[1]): „*Miluje-li mě kdo, řeč mou zachovávati bude.*" Neboť ačkoliv člověk ospravedlněn býti může, a z bezbožného státi se zbožný, prvé než by jednotlivé předpisy zákona zevnitřními činy plnil: přece však to nemožné jest, aby, kdo skrze věk rozumu svého užívati může, z bezbožného stal se spravedlivým, jestliže nemá mysli ochotné k zachovávání všech přikázání Božích.

* OTÁZKA IX.

Jakých užitků docházejí, kdož zákona Božího ostříhají. *

Konečně pak, aby ničehož neopominul duchovní pastýř, čím by věřící lid k tomu přiveden byl, aby zákona ostříhal, vyloží, jak hojné a sladké jsou jeho účinky. A to snadno dá se dokázati z toho, co psáno jest v žalmu osmnáctém; v kterémžto se zvelebují chvály zákona Božího, mezi nimiž ta jest nejpřednější, kteráž slávu a velebnost Boží mnohem více objevuje, než to krásou svou a řádem činí sama nebeská tělesa; kteréžto jakož všecky kterakkoli nevzdělané národy v obdivování uchvacují, tak i působí, že z nich poznávají všech věcí Stvořitele a původce, jeho slávu, moudrost a mocnost. A „*zákon Hospodinův obracuje duše*[2]) *k Bohu*," neboť poznávajíce v zákoně cesty Boží a jeho nejsvětější vůli, obracujeme nohy své na cesty Páně. A poněvadž jedině bojící se Boha v pravdě moudří jsou, to se dále zákonu připisuje, že moudrost dává maličkým. Odtud pravými radostmi, a poznáním Božských tajemství, a nad to nesmírnými rozkošemi a odměnami i v tomto životě i v budoucím věku bývají obdařeni ti, kdo zákona Božího ostříhají.

* OTÁZKA X.

Když všecky věci činí vůli Boží, jest zajisté velice spravedlivo, aby i člověk touže vůlí se řídil. *

Avšak ne tak pro náš užitek, jako pro Boha, jest nám plniti zákon, v němžto vůli svou pokolení lidské-

[1]) Jan 14. 21. [2]) Žalm 18. 8.

mu zjevil; kteréžto když všecka ostatní stvoření následují, tím více spravedlnost toho žádá, aby i člověk podlé ní se řídil. A ani to nebudiž zamlčeno, že právě v tom ukázal Bůh nejvíce svou k nám milostivost a bohatství nejvyšší dobrotivosti své, že moha bez jakékoliv odměny nás přinutiti, abychom slávě jeho sloužili, přece však ráčil svou slávu s naším prospěchem spojiti; tak aby, co člověku prospěšno jest, totéž bylo Bohu na slávu.

A poněvadž toto jest to největší a nejvznešenější, vyloží duchovní, co Prorok ku konci žalmu dí[1]): „*V ostříhání jich odplata mnohá.*“ Neboť nám zaslíbena jsou nejenom ona požehnání, která více směřovati se vidí k pozemskému štěstí, abychom[2]) *požehnáni byli v městě, požehnáni na poli,* nýbrž předložena jest nám[3]) „*odplata hojná v nebesích, a míra*[4]) *dobrá, natlačená, natřesená a osutá,*“ kterouž si, podporováni jsouce milosrdenstvím Božím, zasluhujeme dobrými a nábožnými skutky.

„Já jsem Hospodin, Bůh tvůj, kterýž jsem vyvedl tebe z země Egyptské, z domu služebnosti. Nebudeš míti Bohů cizích přede mnou. Neučiníš sobě rytiny, ani žádného podobenství . . . . . Já jsem Hospodin Bůh tvůj silný, horlivý, navštěvující nepravost otcův na synech do třetího i čtvrtého pokolení těch, kteří nenávidí mne, a činící milosrdenství nad tisíci, těm, kteří milují mne, a ostříhají přikázání mých.“ (Exod. 20. 2—6.)

* OTÁZKA XI.

Jak zákon Mojžíšův zavazuje všech věků lidi, a při jaké příležitosti byl Židům ohlášen? *

I. Ačkoliv tento zákon Židům dán byl od Pána na hoře, přece však, poněvadž od přirozenosti dávno před tím v srdce všech vtisknut a vepsán byl, a tudy Bůh chtěl, aby vždycky všickni lidé jej zachovávali: mnoho prospěje jistě slova onano, kterýmiž prostřednictvím a tlumočnictvím Mojžíše byl zákon Židům oznámen, jakož i dějiny lidu Israelského, jež jsou plné tajemství, bedlivě vykládati.

II. Nejprvé bude vypravovati, že ze všech ná-

[1]) Žalm 18. 12. [2]) Deut. 28. 3. [3]) Mat. 5. 12. [4]) Luk. 6. 38.

rodův, kteříž pod nebem byli, vyvolil sobě Bůh jeden, který původ měl od Abrahama, jemužto Bůh vystěhovati se velel do země Kanaan: jejížto držení, ač jemu zaslíbil, avšak i on i potomci jeho více čtyr set let sem a tam kočující byli, prvé než zemi zaslíbenou v držení vzali; ale při tom stěhování jejich nikdy nepřestával Bůh o ně pečovati. *Přecházeli sice*[1] *„od národu k národu, a z jednoho království k druhému lidu,“* ale nikdy nedopustil, aby se jim jaké bezpráví stalo, ano i krále trestal. Prvé než do Egypta sestoupili, poslal tam napřed muže, jehož by moudrostí i oni i Egyptští od hladu zachráněni byli. V Egyptě pak s takovou dobrotivostí o ně pečoval, že proti vůli Faraona, který o jejich záhubu usiloval, předivným způsobem se rozmnožili; a když převelmi sužováni byli, a jako otroci nejkrutěji týráni, tedy vůdce jim vzbudil Mojžíše, kterýby je rukou mocnou vyvedl. A tohoto vysvobození vzpomíná Pán na počátku zákona, když dí[2]): *„Já jsem Hospodin Bůh tvůj, který jsem vyvedl tebe z země Egyptské, z domu služebnosti.“*

* OTÁZKA XII.

Proč Židy vyvolil si Bůh za svůj národ? *

Ale odtud třeba jest pastýři duchovnímu nejvíce na to obraceti pozornost, že ze všech národů jeden od Boha vyvolen byl, jejžto nazval národem svým, a jemuž se podával k poznání a uctění; ne proto, že by byl spravedlností nebo počtem předčil nad jiné, jakož to Bůh Židům[3]) připomíná, nýbrž že samému Bohu se tak líbilo, aby spíše národ nepatrný a slabý zveličil a rozhojnil, by jeho moc a dobrotivost tím známější a slavnější byla u všech národův. Ačkoliv tedy takový byl stav lidu toho, *s nimi se spojil*[4]) *a je miloval* tak, že, jsa Pánem nebes a země, nehanbil se slouti Bohem jejich, chtěje tím ostatní národy povzbuditi k následování, aby, vidouce štěstí Israelitův, všickni lidé obrátili se k službě pravého Boha, jakož i svatý Pavel[5]) svědčí, že, položiv sobě před oči štěsti národův a pravé

[1]) Žalm 104. 13. [2]) Exod. 20. 2. [3]) Deut. 7. 7. [4]) Deut. 10. 15. [5]) Řím. 11. 14,

poznání Boha, kteréhož od něho nabyli, k následování pozbuzoval tělo své (t. j. národ svůj).

* OTÁZKA XIII.

Proč Židé mnoho a dlouho souženi byli, než obdrželi zákon? *

Potom vysvětlí věřícím, že otcové Hebrejův tak dlouho se stěhovali, a potomci jejich že nejtvrdším otroctvím byli utiskováni a sužováni, a to že dopustil Bůh proto, abychom poučeni byli, že přátely Božími stávají se toliko nepřátelé světa a cizinci na této zemi, a tak že spíše přijati budeme do přátelství Božího, když nám naprosto nic společného nebude se světem; potom také, abychom na službu Boží se oddavše poznávali, jak mnohem šťastnější jsou ti, kdo Bohu, než kdo světu slouží, o čemž písmo svaté připomíná, pravíc[1]): *„Ale sloužiti jemu budou, aby znali rozdíl mezi službou mou a službou království zemského.“*

Dále vyloží, že po více než čtyrech stech let Bůh zaslíbení vyplnil, aby onen národ u víře a naději prospíval. Nebo Bůh chce, aby chovanci jeho od něho vždy záviseli, a v jeho dobrotivosti zakládali všelikou naději svou, jakož se o tom promluví při vykládání prvního přikázání.

* OTÁZKA XIV.

Proč dán jest zákon na takovém místě a v tom čase? *

Konečně upozorní na místo a čas, kde a kdy obdržel lid Israelský zákon od Boha; totiž když z Egypta vyveden jsa na poušť přišel, aby upamatováním na nedávné dobrodiní přivábeno, a divokostí místa, kdež trval, ustrašen, tím ochotnější byl k přijetí zákona. Neboť lidé nejvíce těm se oddávají, jejichžto dobročinnosti zakusili, a k Boží pomoci se utíkají, když se vší naděje lidské zbaveny poznávají. Z toho lze poznati, že věřící tím jsou náchylnější ku přijetí učení nebeského, čím více se od lákání světa a od rozkoší tělesných vzdalují; jakož psáno jest u Proroka[2]): *„Koho bude vyučovati umění? a komu vysvětlovati naučení? Ostavené od mléka, odtržené od prsou.“*

---

[1]) 2 Par. 12. 8. [2]) Isa. 28. 9.

HLAVA II.

O prvním přikázání Božím.

* OTÁZKA I.

Co onenno úvod znamená, a která v něm se uzavírají tajemství? *

I. Nechať se vynasnaží duchovní pastýř, a jak nejvíce možná, k tomu působí, aby věřící lid vždycky na mysli míval tato slova: *„Já jsem Hospodin, Bůh tvůj;“* z nichžto vyrozumějí, že zákonodárcem jejich jest Stvořitel, který je i učinil i zachovává, aby právem mohli říci[1]): *„On jest Hospodin Bůh náš, a my lid pastvy jeho, a ovce ruky jeho.“* A těchto slov časté a důrazné připomínání bude míti tu moc do sebe, že se věřící k plnění zákona ochotnějšími stanou, a že se od hříchů zdržovati budou.

II. Co však následuje: *„který jsem vyvedl tebe ze země Egyptské, z domu služebnosti,“* to sice zdá se jenom o Židech platnosť míti, z panství egyptského vyvedených; avšak, uvážíme-li vnitřní spůsob veškerého spasení, mnohem více vztahuje se to na lid křesťanský, kterýžto sice ne ze služebnosti egyptské, ale ze země hříchu a z moci[2]) temností od Boha vytržen, a do království Syna milování Božího přenesen jest. A tohoto dobrodiní velikosť když v duchu patřil Jeremiáš, prorokoval toto[3]): *„Aj dnové přicházejí, dí Hospodin, a nebude se říkati více: Živť jest Hospodin, který vyvedl syny Israelské z země egyptské, ale: Živť jest Hospodin, který vyvedl syny Israelské z země půlnoční a ze všech zemí, do nichž vyvrhl jsem je: i přivedu je zase do země jejich, kterouž jsem dal otcům jejich. Aj já pošlu rybáře mnohé, praví Hospodin, a loviti je budou,“* a co dále následuje. Otec zajisté nejmilostivější skrze Syna svého v jedno shromáždil syny rozptýlené, abychom, nejsouce již jako služebníci hříchu, ale spravedlnosti, *„sloužili[4]) jemu v svatosti a spravedlnosti před ním po všecky dny své.“*

---

[1]) Žalm 94. 7. [2]) Kol. 1. 13. [3]) Jer. 16. 14. [4]) Luk. 1. 75.

* OTÁZKA II.

S jakými myšlénkami mají věřící k poznání těchto přikázání přistupovati? *

Proto mají věřící všelikým pokušením jako štít naproti postaviti ono slovo Apoštola [1]): *„Kteří jsme hříchu zemřeli, kterakž v něm ještě živi budeme?“* již nejsme svoji, ale toho, který pro nás umřel a z mrtvých vstal; on jest Pán Bůh náš, jenž si nás krví svou vydobyl; jakžbychom hřešiti mohli proti Pánu Bohu svému, jakž jej opět na kříž přibíjeti? Jsouce tedy v pravdě svobodni, a to tou svobodou, kterouž nás Kristus osvobodil, jako [2]) jsme vydávali oudy své v službu nepravosti, tak nyní vydávejme oudy své v službu spravedlnosti ku posvěcení.

Nebudeš míti Bohů jiných mimo mne.

* OTÁZKA III.

Co podlé obsahu tohoto prvního přikázání plniti, čeho se varovati máme? *

I. Přední místo v desateře mají ta přikázání, jež se Boha týkají, zadnější pak místo ta, která bližního; i vyloží duchovní pastýř, to že jest proto, poněvadž těch věcí, jež bližnímu činíme, příčinou Bůh jest: neboť tehdy podlé zákona Božího bližního milujeme, když jej pro Boha milujeme; a to jest na první desce vypsáno.

II. Potom pak vysvětlí, že v předložených nahoře slovech dvojí se obsahuje přikázání, z nichž první moc rozkazu, druhé moc zákazu do sebe má. Neboť když se praví: *„Nebudeš míti Bohů jiných mimo mne,“* v tom leží tento smysl: *Mně pravému Bohu budeš sloužiti, ale jiným bohům nebudeš služby činiti.*

* OTÁZKA IV.

Jak v tomto přikázání víra, naděje a láska obsaženy jsou? *

A v první této části uzavřeno jest přikázání víry, naděje a lásky. Neboť pravíce, že jest Bůh nepohnutelný, nezměnitelný, vždycky týž zůstávající, vy-

[1]) Řím. 6 2. [2]) Řím 6. 19.

znáváme, že jest věrný beze všeho poklesku; a protož potřebí, abychom jeho výrokům přisvědčujíce, jemu všecku víru a podstatnosť přikládali. A kdo uvažuje Boží všemohoucnosť, jeho milostivosť, jeho k dobročinění náchylnosť a ochotnosť: zdaž nemusí všech svých nadějí v něm skládati? A jestliže pak rozváží tu hojnosť jeho dobrotivosti a lásky na nás vylitou, může-liž jeho nemilovati?

Odtud ten úvod, odtud ten závěrek, kterého při poroučení a rozkazování svém užívá Bůh: „*Já jsem Hospodin.*“

* OTÁZKA V.

Přikázání toto, pokud jest záporné, vykládá se. *

Druhá pak část přikázání ta jest: „Nebudeš míti Bohů jiných mimo mne;“ a tohoto mluvení spůsobu užil zákonodárce, ne žeby dosti vyložena nebyla výpověď tato jsouc tvrdivě pronesena v ten smysl: „Mně jedinému Bohu budeš sloužiti;“ neboť jestliže Bůh jest, jediný jest: nýbrž pro zaslepenosť přemnohých, kteří se kdysi prohlašovali, že slouží pravému Bohu, a oni množství bohů ctili; jakovíž i mezi Židy přemnozí byli, jimžto Eliáš vyčítal, že[1]) „*kulhají na dvě strany*“; což činili i Samaritáné, kteří se klaněli Bohu Israelskému, i bohům pohanským.

* OTÁZKA VI.

Jak toto přikázání ze všech největším souditi se má? *

Po vyložení toho bude třeba ještě připojiti, že jest toto přikázání ze všech první a největší, netoliko samým pořadem, nýbrž i povahou, hodností a výborností. Musíť u nás Bůh míti neskončenou měrou větší lásku a vážnosť, nežli jest Pána, nežli jest krále. On nás stvořil, on nás řídí, od něho v lůně matky živeni, a odsud na svět vyvedeni jsme, on nám k životu a výživě věcí uděluje potřebných.

* OTÁZKA VII.

Koho hlavně viniti lze z přestoupení tohoto přikázání? *

Hřeší pak proti tomuto přikázání, kdo nemají víry, naděje, lásky; kteryžto hřích jest největší rozsáhlosti.

[1]) 3 Král. 18. 21.

Jsouť zajisté v tomto počtu ti, kteří v kacířství upadají, ježto nevěří tomu, co svatá církev věřiti předkládá; kteří přikládají víru snům, hádáním a jiným věcem nejzpozdilejším; kteří nad svým spasením zoufají, a v Boží dobrotivosť se nedůvěřují; kteří jen na bohatství spoléhají, aneb na zdraví těla a sílu svou; kteréžto věci všecky obšírněji jsou vyloženy od těch, kteří psali o hříších a nepravostech.

* OTÁZKA VIII.

Tomuto přikázání neodporuje pocta, jež se po přijatém obyčeji církevním svatým vzdává. *

Ale při vykládání tohoto přikázání náleží o tom důkladně poučiti, že uctění a vzývání svatých andělův a blažených duší, kteréž slávy nebeské požívají, aneb i jejich těl a svatých popelů pocta, kterouž církev katolická vždycky zachovávala, tomuto zákonu není na odpor. Neboť kdož jest tak pošetilý, jenžby, kdyžby král prohlásil, aby se nikdo za krále nevydával, ani královské obsluhy a pocty si vzdávati nedopouštěl, z toho hned chtěl souditi, že nechce tomu král, aby jeho úředníkům čest se vzdávala? Jestliže pak se někdy praví, že se křesťané andělům klanějí po příkladu svatých starého zákona, přece však neprokazují jim takové pocty, jakou Bohu vzdávají. A čteme-li, že někdy andělé odepírali, aby jim lidé úctu vzdávali, tomu tak rozuměti jest, že to učinili proto, že nechtěli, aby se k nim taková počesť měla, jaká samotnému Bohu náleží.

* OTÁZKA IX.

Jak svaté anděly ctíti sluší, z písma se ukazuje. *

Duch Svatý zajisté, který dí[1]): *„Jedinému Bohu čest a sláva,“* tentýž přikazuje, abychom rodiče a starší v uctivosti měli. Mimo to čteme v písmě svatém, že mužové svatí, kteří jediného Boha ctili, přece však *„králům se klaněli,“* to jest s hlubokou poklonou jim čest vzdávali. A jestliže králům, skrze než Bůh svět řídí, taková se činí čest: k duchům andělským,

[1]) 1 Tim. 1. 17.

které Bůh za své sluhy míti ráčí, a jejichžto prostřednictví užívá nejen k řízení církve své, ale i ostatních věcí, i jejichžto pomocí každodenně vysvobozeni bývame z největších nebezpečenství duše i těla, ačkoliv se nám viděti nedávají: k těm neměli bychom míti tím větší úcty, čím více blažené tyto bytosti předčí důstojenstvím i nad samé krále? K tomu přidej lásku, kterou nás milují, kteroužto vedeni jsouce modlitby vylévají za ty krajiny, jejichžto jsou ochráncové, jakž se to z písma snadno pozná; a že i totéž proukazují těm, jichžto jsou strážcové, o tom ani pochybovati nelze; neboť naše prosby a slzy Bohu přednášejí. Proto učí Pán v evangelii, že se nemají[1]) *„pohoršovati maličtí, poněvadž andělé jejich v nebesích vždycky vidí tvář Otce, který jest v nebesích.“*

* OTÁZKA X.

Dokazuje se z písma, že sluší vzývati svaté anděly. *

Máme je tedy vzývati, poněvadž i na Boha ustavičně patří, i ochranu našeho spasení sobě odevzdanou milerádi na sebe berou. Jsouť v písmě svatém tohoto vzývání příklady. Neboť Jakub od anděla, s nímž zápasil, žádá, ano jej i nutí, aby mu požehnal; neboť praví, že ho nepropustí, leč vezma od něho požehnání[2]); a prohlašuje, že nejen od toho anděla, jejž viděl, ale i od toho, jehož neviděl, jest mu uděleno požehnání, když dí[3]): *„Anděl, kterýž vytrhl mě ze všeho zlého, požehnejž dítek těchto.“*

* OTÁZKA XI.

Vzýváním svatých a ctěním ostatků nic se neujímá poctě Boží. *

Z toho lze jest také poznati, že se velmi s pravdou míjí to domnění, jakoby se sláva Boží zmenšovala tím, když svatým, kteří v Pánu zesnuli, čest prokazujeme, je vzýváme, a svaté jejich ostatky a popely ve vážnosti chováme: nýbrž že se tím čest Boží nejvíce množí, čím více naději lidí povzbuzuje, utvrzuje a k následování svatých rozněcuje. Taková úcta se také schvaluje na

[1]) Mat. 18. 10. [2]) Genes. 32. 26. [3]) Gen. 48, 16.

sněmích Nicénském druhém, na Gangrském a Tridentském, a výroky svatých Otců.

* OTÁZKA XII.

Kterými hlavně důkazy vzývání svatých utvrditi lze? *

I. Ale aby duchovní byl tím hotovější k odmítání těch, kteří této pravdě odporují: ať čte obzvláště svatého Jeronyma proti Vigilantiovi a svatého Jana Damascenského; a k jejich důvodům přichází, což jest věc hlavní, obyčej od apoštolů přijatý a v církvi vždycky podržený a zachovávaný; a kdož v této věci jistějšího a jasnějšího může žádati důkazu, než jest výrok písma svatého, v němžto se chvály svatých podivuhodně oslavují? Jsouť tam o některých svatých Božské chvály[1]). A jestliže chvály jejich v písmě svatém se ohlašují, pročby jim lidé neměli činiti zvláštní úcty?

II. Ostatně tím více je ctíti a vzývati máme také za tou příčinou, že za spasení lidí ustavičně se přimlouvají a že pro jejich zásluhu a lásku mnohých se nám od Boha dostává dobrodiní. Neboť když *„jest*[2]) *v nebesích radosť nad jedním hříšníkem pokání činícím,“* zdaž nebudou tito měšťané nebeští kajícím též napomahati? zdaliž, jsouce od nás vzýváni, nebudou vyprošovati odpuštění hříchů, a vydobývati nám milosti Boží?

* OTÁZKA XIII.

Dokazuje se, že toto vzývání svatých nepochází z nějaké nedůvěry v pomoc Božskou, ani ze slabé víry. *

I. Ale tvrdí-li se, jakž to někteří praví, že zbytečná jest přímluva svatých, poněvadž Bůh i bez tlumočníka s našimi prosbami se setkává: tyto bezbožných výroky snadno vyvrátí to, co svatý Augustin pověděl[3]): *„Mnoho věcí neuděluje Bůh, jestliže nepřijde pomoc a přičinění prostředníka a přímluvce.“* A to potvrzuje se krásnými příklady Abimelecha a přátel Jobových, jejichžto hříchy Bůh prominul jedině na prosby Abrahama a Joba.

II. A jestliže se též namítá, že se to děje z ne-

[1]) Sir. 44—50. [2]) Luk. 15. 7. [3]) in Exod. qu. 149.

dostatku a slabosti víry, když svatých užíváme za prostředníky a přímluvce: což odpovědí na onen příklad setníka[1]), kterýž i při onom obzvláštním jeho víry velebení, kterého mu udělil Pán, přece k Spasiteli poslal starší židovské, aby umírajícímu služebníku vyprosili uzdravení.

* OTÁZKA XIV.

Učení o jediném prostředníku Kristu nevylučuje vzývání svatých. *

Pročež jest-li vyznati, že jediný jest nám představen prostředník Kristus Pán, který totiž jediný nás krví svou smířil s Otcem nebeským, a který[2]) *„nalezniv vykoupení věčné a jednou všed do svatyně“* nepřestává přimlouvati se za nás: z toho však nikterak nemůže se dovoditi, že bychom nesměli utíkati se k lásce svatých. Neboť kdyby proto nedovolovalo se užívati přímluv svatých, že máme jediného zástupce Ježíše Krista: nikdy by se byl toho nedopustil Apoštol, aby s takovou snažností si přával, modlitbami bratří živoucích podporováno býti před Bohem; neboť by zajisté modlitby živých neméně, než svatých v nebi přímluvy, zmenšovaly slávu a důstojnost Krista prostředníka.

* OTÁZKA XV.

Ukazuje se, čím lze dotvrditi moc ostatků, a jak veliká jest jejich moc a působení. *

I. Ale kohož i o uctění, jímž svatým jsme povinni, i o ochraně, již nad námi mají, nepřesvědčují ty zázračné události u jejich hrobů, kdež slepým a na rukou i jiných oudech poraženým bývalé zdraví navráceno, mrtví v život povoláni, z těl lidských ďábelství vypuzeno jest? jakovéžto zázraky svědkové nejvážnější, svatí Ambrož a Augustin ve svých spisech vypisují, kteréž ne jako mnozí slyšeli, ne jako mnozí hodnověrní muži četli, nýbrž sami viděli.

II. A což divu? Jestli že roucho, potní šat, ba stín svatých, prvé než odešli z tohoto života, zaháněly nemoci a navracely síly: kdo mnedle smělby upírati,

[1]) Mat. 8. 10. [2]) Žid. 9. 12.

že Bůh těchtýchž zázraků nemůže spůsobiti skrze svatý popel, kosti a jiné ostatky svatých? Dokázalo se to na oné mrtvole, kteráž náhodou vržena byvši v hrob Eliseův, dotknutím se jeho těla náhle oživěla[1]).

* OTÁZKA XVI.

Slova dále následující nečiní druhého, nýbrž s předcházejícím jedno přikázání. *

Dále pak následuje: „*Neučiníš sobě rytiny, ani žádného podobenství, kteréž jest na nebi svrchu, a kteréž na zemi dole, ani těch věcí, které jsou u vodách pod zemí. Nebudeš se jim klaněti ani jich ctíti.*“ Toto někteří považovali za druhé přikázání, chtějíce dvě poslední v jedno přikázání spojiti, kdežto svatý Augustin[2]), dvě poslední rozděliv, tato slova učí připojiti k přikázání prvnímu, kteréhožto náhledu, v církvi vůbec přijatého, rádi následujeme. Ostatně jest proň při ruce ten důvod nejpravdivější, že bylo přiměřeno, aby odměna a trest za všecka přikázání spojeny byly s prvním.

* OTÁZKA XVII.

Proti tomu přikázání není přijaté v církvi užívání obrazů. *

Ale nikdo se nedomnívej, žeby tímto přikázáním naprosto zamezovalo se umění malířské, rytecké aneb řezbářské; neboť v písmě svatém čteme, že na rozkaz Boží zhotoveny byly podobizny a obrazy cherubův[3]) a hada měděného[4]). Nezbývá tudy, než vyložiti to tak, že obrazy zapovězeny jsou za tou příčinou, aby se ctěním podobizen, jakožto bohův, na pravé Boží poctě nic neutrhalo.

* OTÁZKA XVIII.

Kterak může velebnosť Boží skrze obrazy uražena býti? *

Zřejmo pak jest, že dvojím hlavně spůsobem, co se tohoto přikázání týče, může velebnosť Boží velice uražena býti; prvním, když kdo modlám a obrazům jako Bohu poctu vzdává, aneb věří, že v těchto věcech jest nějaké Božství aneb mocnosť, pro kterouž by se měly ctíti,

[1]) 4. Král. 13. 21. [2]) in Exod. qu. 71. [3]) 3 Král 6. 23. [4]) Num. 21. 9.

anebo proto, žeby se od nich mělo něčeho žádati; anebo žeby se v těchto obrazích měla důvěra zakládati, jako to někdy činívali pohané, kteří všecku naději svou skládali v modlách, což písmo svaté ustavičně kárá; druhým, kdyby kdo se snažil podobu Božskou vyobraziti nějakým dílem umělým, jakoby možno bylo ji očima tělesnýma spatřiti, anebo barvami aneb podobiznami vyjádřiti. *„Kdožby dovedl,“* tak volá svatý Jan Damascenský[1]), *„představiti Boha, kteréhož viděti nelze, který těla nemá, který v žádných mezech uzavřen, žádnou podobou vypodobněn býti nemůže?“* Tato věc obšírněji se vykládá v druhém sněmu Nicénském. Překrásně tedy pověděl Apoštol, že *„změnili*[2]*) slávu neporušitelného Boha v podobenství ptactva, čtvernohých zvířat i zeměplazů;“* neboť všecky tyto věci ctili jako Boha, když mu obrazy těchto věcí stavěli. Proto Israelité, když před obrazem telete volali[3]): *„Tito jsou bohové tvoji Israeli, kteří tebe vyvedli z země egyptské,“* modlosluženíky jsou nazváni, protože *„změnili*[4]*) slávu Boží v podobiznu telete, které jí trávu.“*

* OTÁZKA XIX.

Který jest smysl té poslední části přikázání? *

Poněvadž tedy Bůh cizím bohům sloužiti zakázal, aby modloslužebnost zúplna vyhubil, proto zapověděl obraz Božské bytosti líti z kovu aneb tvořiti z jakékoliv jiné látky; což Isaiáš oznamuje, řka[5]): *„Komu podobného učiníte Boha, aneb jaký obraz postavíte jemu.“* A že v tomto rozkazu tento smysl se obsahuje, mimo spisy svatých Otců, kteří, jakž v sedmém sněmu se dosvědčuje, to tak vykládají, ona také slova v páté knize Mojžíšově to dostatečně vysvětlují, kdež Mojžíš, chtěje lid odvrátiti od modlosluženosti, takto mluvil[6]): *„Žádného podobenství neviděli jste v ten den, v kterémž mluvil vám Hospodin na Horebě z prostředku ohně.“* A to velemoudrý tento zákonodárce proto řekl, aby, jsouce jakým bludem svedeni, nečinili sobě podobenství Boha, a cti Bohu náležející věci stvořené nevzdávali.

[1]) de orth. fide 4. 16. [2]) Řím 1. 23. [3]) Exod. 32. 8. [4]) Žalm 105. 20. [5]) Isa. 40. 18. [6]) Deut. 4. 15.

* OTÁZKA XX.

Toto přikázání nepřestupují, kdož vyobrazují osoby Božské Trojice. *

Nikdo však nedomnívej se, že se tím hřeší proti náboženství a zákonu Božímu, když se některá osoba nejsvětější Trojice jakýmisi znameními vyobrazuje, kteráž jsou naznačena i v starém i novém zákoně; neboť nikdo není tak zpozdilý, aby věřil, že se tím obrazem Boží bytost vyjádřuje, ale duchovní pastýř ať vyloží, že těmi obrazy se naznačují některé vlastnosti aneb činnosti, které se Bohu připisují. Tak když se podlé Daniele[1]) vyobrazuje „*Starý dnův*" na trůnu sedící, před kterýmž „*knihy otevřené*" jsou: to znamená Boží věčnost a nestihlou moudrost, kteroužto na všecka lidská myšlení i jednání, aby o nich soud pronesl, patří.

* OTÁZKA XXI.

Jak se představují andělé? *

Andělé také vyobrazují se v lidské podobě a s křídly, aby z toho poznali věřící, jakou mají lásku k pokolení lidskému a jak ochotní jsou k plnění služeb Božích. Neboť[2]) „*všickni jsou služební duchové, poslání k službě pro ty, kteří obdrží dědictví spasení.*"

* OTÁZKA XXII.

O holubici, v jejíž podobě Duch Svatý se maluje. *

„*Podoba holubice a jazykové jako oheň,*" v evangelii a ve Skutcích apoštolských, které Ducha Svatého vlastnosti znamenají, jest věc mnohem známější, než aby třeba bylo o tom slova šířiti.

* OTÁZKA XXIII.

Obrazy Krista a svatých mají se malovati a ctíti. *

Ale poněvadž Kristus Pán, jeho i nejsvětější a nejčistší matka i všickni ostatní svatí lidskou přirozenost měli a lidskou podobu nosili: jejich obrazy malovati

---

[1]) Dan. 7. 9. [2]) Žid. 1. 14.

a ctíti nejenom tímto přikázáním není zakázáno, nýbrž vždycky se to považovalo za posvátný a nejjistější důkaz vděčného ducha; čemuž nasvědčují i památky z časů apoštolských, i všeobecné sněmy, i spisy tolika nejsvětějších a nejučenějších Otců mezi sebou v té věci souhlasících.

* OTÁZKA XXIV.

Jaké jest řádné obrazů v církvi užívání? *

I. Avšak pastýř duchovní ukáže, že nejenom dovoleno jest v církvi obrazy míti a jim čest a poctu činiti, poněvadž čest, která se jim prokazuje, vztahuje se na ty, kteréž vyobrazují: nýbrž vyloží také, že se tak vždycky až po dnešní den dálo s velikým užitkem věřících, jakž se o tom přesvědčiti lze z knihy svatého Jana Damascenského, kterou o obrazích sepsal, a ze sedmého sněmu, kterýžto je druhý Nicénský.

II. Poněvadž však nepřítel pokolení lidského i nejsvětější zřízení snaží se pokaziti svými úskoky a klamy: proto, jestliže snad lid v této věci poněkud pobloudil, farář, řídě se vynešením sněmu Tridentského, pokud mu možno bude, vynasnaží se to napraviti, a celé to vynešení[1]), uzná-li to za prospěšné, lidu vyloží; sprosté pak a ty, kdož účelu obrazů samých neznají, poučí, že obrazů se užívá ku poznání příběhův obojího Zákona, a k častému obnovení památky jejich, tak abychom jsouce tímto na věci Božské upamatováním povzbuzeni, tím vroucněji se roznítili k uctění a milování Boha samého. O svatých pak obrazech ukáže, že proto v chrámech postaveny jsou, abychom je ctili, i příkladem jejich jsouce napomenuti, podlé jejich života a mravů sebe samy upravili.

„Já jsem Hospodin Bůh tvůj, silný, horlivý, navštěvující nepravost otců na synech, do třetího i čtvrtého pokolení těch, kteří nenávidí mne. A činící milosrdenství nad tisíci těm, kteří milují mne a ostříhají přikázání mých.“
(Exod. 20, 5. 6.)

[1]) Sess. 25. de invoc. Sanct.

* OTÁZKA XXV.

Tento přívěsek nevztahuje se pouze na první přikázání. *

Na konci tohoto přikázání dvě věci pilně třeba vysvětliti. První jest, že ačkoliv přiměřeně na tomto místě pokuta se prohlašuje, protože přestoupení prvního přikázání jest největší bezbožnost, a lidé náchylnost mají jí se dopouštěti, přece však jest ten dodatek všem přikázáním společný; neboť každý zákon k ostříhání rozkazův lidi odměnou a trestem přivozuje. Odtud ona tak častá a hustá v písmě svatém zaslíbení od Boha. Neboť abychom pominuli ze starého zákona nesčíslných skoro svědectví, psánoť jest v evangelii[1]): *„Chceš-li vjíti do života, zachovávej přikázání.“* A jinde[2]): *„Kdo činí vůli Otce mého, kterýž jest v nebesích, ten vejde do království nebeského.“* Potom ono[3]): *„Každý strom, který nečiní ovoce dobrého, vytat bude a na oheň uvržen.“* A[4]): *„Každý, kdo se hněvá na bratra svého, hoden bude soudu.“* A jinde[5]): *„Neodpustíte-li lidem, ani Otec váš neodpustí vám hříchů vašich.“*

* OTÁZKA XXVI.

Zdaliž trest, jímžto se přestupníkům zde hrozí, týmž spůsobem předkládati se má lidem smyslným jako dokonalým? *

I. Druhé jest, že daleko jiným spůsobem dokonalé, jiným pak smyslné lidi o tomto dodatku poučiti sluší. Dokonalým zajisté, kteří Duchem Božím vedeni jsou, a jemu se ochotným a veselým srdcem poddávají, jest to jako nějaké přeradostné poselství a mocný důkaz nakloněné jim lásky Boží; neboť poznávají v tom pečlivosť nejlaskavějšího Boha, který nyní odměnami, nyní pokutami lidi k tomu pohání, aby jej ctili a jemu sloužili; uznávají jeho neskončenou k sobě dobrotivosť, který nad nimi panovati a jejich skutků užívati ráčí k oslavení jmena Božského; a to nejen poznávají, ale i velikou naději chovají, že on, jenž poroučí co chce, též propůjčí sil, jimiž by zákona jeho poslušni býti mohli.

II. Ale smyslným lidem, kteří ještě nejsou prosti

[1]) Mat. 19. 17. [2]) Mat. 7. 21. [3]) Mat. 3. 10. [4]) Mat. 5. 22. [5]) Mat. 6. 15.

ducha služebnosti, a více strachem před tresty, než láskou ctnosti zdržují se hříchů, smysl toho dodatku přísný a hořký jest. Proto třeba jest zbožným napomínáním je podporovati, a jako za ruku vésti tam, kam zákon směřuje. Kdykoliv tedy duchovnímu naskytne se příležitosť vykládati některé příkázání, tyto vždy věci nechať na zřeteli má.

* OTÁZKA XXVII.

Co k rozjímání předkládají slova: „Já jsem Bůh tvůj silný.“ *

Smyslným však nejinak, než duchovním lidem dvé obzvláště jako ostnův náleží přiložiti, kteréž, jsouce obsaženy v témž přívěsku, co nejvíce pobádají lidi k ostříhání zákona. Neboť že se Bůh *silným* nazývá, to proto bedlivěji vyložiti jest, že zhusta tělesnosť, kteráž hrůzami Boží hrozby méně pohnuta bývá, rozličné sobě spůsoby vymýšlí, jakby hněvu Božího ujiti a ustanovených trestů se uvarovati mohla. Kdo však pevného nabyl přesvědčení, že Bůh silný jest, ten slovy velikého Davida volati bude[1]): *„Kam půjdu od Ducha tvého? a kam od tváře tvé uteku?“* Tatáž i často Božským zaslíbením nedůvěřujíc, sílu nepřátel tak velikou býti věří, že sebe za neschopnou k odporování pokládá; ježto pevná a nezvratná víra, jež ničím se neviklá, spočívajíc na Božské moci a síle, člověka pozdvihá a posiluje; neboť řekne si[2]): *„Hospodin osvícení mé a spasení mé, koho se budu báti?“*

* OTAZKA XXVIII.

Co znamená, že Bůh se i jmenuje „horlivým?“ *

Druhý pak osten jest sama horlivosť Boží. Někdy zajisté domnívají se lidé, že Bůh o věci lidské nepečuje, ani o to, zdaž zákon jeho plníme čili přestupujeme. A z toho pochází veliký v životě zmatek. Věříme-li však, že Bůh jest horlivý, tehdy této věci uvažování snadno nás v povinnosti udrží.

---

[1]) Žalm 138. 7. [2]) Žalm 26. 1.

* OTÁZKA XXIX.

Jakou to horlivosť sluší Bohu přičítati? *

Ale horlivosť, která se Bohu připisuje, nevyznamenává nějaké rozčilenosti mysli, nýbrž onu Boží lásku a milosť, kteroužto Bůh netrpí, aby která duše od něho bez trestu odpadla; které koliv pak od něho odpadnou, zahubí. Jest tedy horlivosť Boží nejpokojnější a nejprůhlednější jeho spravedlnosť, kteroužto duše, bludnými náhledy aneb hříšnými žádostmi zkažená, se zatracuje, a od spojení s Bohem jako cizoložnice se zavrhuje. Ale tuto horlivosť Boží co nejlahodnější a nejsladší poznáváme z toho, že právě jeho svrchovaná a nevýslovná k nám láska touto horlivostí se ukazuje. Není zajisté ani vroucnější lásky mezi lidmi, ani většího a užšího spojení, než jest těch, kteří manželstvím jsou sloučeni. Jak velice nás tedy Bůh miluje, ukazuje tím, že, často ženichu neb manželu se přirovnávaje, horlivým sebe nazývá. Pročež na tomto místě povzbudí farář, že tak lidé mají býti Boží služby a úcty žádostivi, aby spíše žárlivými, než milujícími nazváni býti mohli, po příkladu toho, jenž o sobě dí[1]): *„Horlivostí horlil jsem pro Hospodina Boha zástupův;“* ano aby Krista samého následovali, jehož výrok jest[2]): *„Horlivosť domu tvého strávila mne.“*

* OTÁZKA XXX.

Co jest význam hrozeb zde učiněných? *

Třeba pak jest vyložiti smysl hrozeb, že totiž Bůh bez pomsty nenechá hříšníkův, nýbrž je buď jako otec pokárá, anebo jako soudce ostře a přísně potrestá. To Mojžíš i na jiném místě naznačil, řka[3]): *„A zviš, že Hospodin Bůh tvůj jest Bůh věrný a silný, ostříhající úmluvy a milosrdenství těm, kteří milují ho, a těm, kteří ostříhají přikázání jeho, do tisícího kolena; a odplacující těm, kteří ho nenávidí, hned, tak že zahladí je.“* A Josue praví[4]): *„Nebudete moci sloužiti Hospodinu; neboť Bůh svatý a silný milovník jest, a neodpustí nešlechetnostem vašim a hříchům. Jestliže opustíte Hospodina, a sloužiti*

[1]) 3 Král. 19. 14. [2]) Žalm. 18. 10; Jan 2. 17. [3]) Deut. 7. 9. [4]) Jos. 24. 19.

budete bohům cizím, obrátí se a trápiti bude vás a zkazí.“

* OTÁZKA XXXI.

Jak Bůh navštěvuje hříchy otcův na synech, až do třetího a čtvrtého pokolení? *

Potom budiž lid poučen, že pohrozená pokuta sahá až do třetího a čtvrtého kolena bezbožných a hříšných; ne žeby vždycky potomci trpěli za nepravosti předkův, nýbrž že, byť i oni sami i jejich děti zůstali bez trestů, ne všecko však jejich potomstvo hněvu a trestu Božího ujde. Tak přihodilo se králi Josiáši. Neboť ačkoliv pro neobyčejnou jeho nábožnost Hospodin jeho ušetřil, a dal mu, aby v pokoji do hrobu předků svých uložen byl, aby neviděl bídy časů následujících, kteréž pro bezbožnost Manassa, děda jeho, Judu i Jerusalém měly stihnouti: avšak po jeho smrti zasáhla pomsta Boží jeho potomky, tak že ani synův Josiášových nebylo ušetřeno[1]).

* OTAZKA XXXII.

Jak se tato slova srovnávají s výrokem Ezechielovým? *

I. Ale jak tato slova zákona tomu, co Prorok praví, neodporují: „*Duše*[2]), *kteráž zhřeší, ta umře;*“ to zřetelně ukazuje výrok svatého Řehoře[3]), s nímž se srovnávají všickni ostatní staří Otcové. Píšet: „*Kdokoliv následuje bezbožnosti zlého otce, i z jeho nepravosti vinen bude; kdo pak otce svého bezbožnosti nenásleduje, nikterak nebude ztížen jeho provině ním; odtud pochází, že bezbožný syn bezbožného otce nejen za své, jež spáchal, ale i za hříchy otcovy trpívá, poněvadž nepravosti otcovy, pro kteréž že se Hospodin hněvá ví, ještě i svou bohaprázdností rozmnožiti se nestrachuje. I jest spravedlivo, aby ten, kdo před očima přísného soudce nehrozí se následovati cesty otce bezbožného, v tomto životě byl nucen i za viny otce bezbožného trest trpěti.*“

II. Potom připomene duchovní, jak velice dobrotivost a milosrdenství Boží převyšuje jeho spravedlnost.

[1]) 2 Paral. 34. a 4. Král. 23, 26. [2]) Ezech. 18. 4. [3]) Moral. 15. 21.

Hněvát se Hospodin až do třetího a čtvrtého pokolení, ale milosrdenství své činí nad tisíci.

* OTÁZKA XXXIII.

O kterých přestupitelích zákonů Božích soudí se, že Boha nenávidí. *

Když pak se praví: *„těch, kteří nenávidí mne,“* v těchto slovech ukazuje se velikost hříchu. Neboť co jest ohavnějšího, co hnusnějšího, než nenáviděti samé svrchované dobroty, svrchované pravdy? Toto však vztahuje se ku všem hříšníkům proto, že, jako *„kdo má přikázání Boží a zachovává je, ten Boha miluje*[1]),“ tak i, kdo zákonem Božím opovrhuje a jeho přikázání nezachovává, o tom po právu říci se musí, že Boha nenávidí.

* OTÁZKA XXXIV.

Co znamená: „činící milosrdenství těm, kteří jej milují?“

A co na konci jest: *„těm, kteří milují mne,“* tím ukazuje se spůsob a řád, jak slušĺ zákon plniti; nebo nevyhnutelnou věcí jest, aby ti, kteří ostříhají zákona Božího, s touž láskou a oddaností, kterouž se k Bohu nesou, vedeni byli i k jeho poslušnosti; o čemž potom při jednotlivých přikázáních zmínka se učiní.

HLAVA III.

O druhém přikázání Božím.

„Nevezmeš[2]*) jmena Hospodina Boha svého nadarmo.“*

* OTÁZKA I.

Proč Bůh tento rozkaz o uctění svého vlastního jmena obzvláštně dáti ráčil? *

Ačkoli v prvním Božím přikázání, v němž se nám velí Boha nábožně a svatě ctíti, to, co na druhém místě

---

[1]) Jan 14. 21. [2]) Exod. 20. 7.

následuje, nutně se obsahuje, (neboť kdo velí, aby mu čest se vzdávala, tentýž žádá, aby se o něm s největší úctivostí mluvilo, a což tomu odporného, toho zapovídá; což i ona slova Hospodinova u Malachiáše proroka zřejmě naznačují[1]): *„Syn cti otce, a služebník pána svého; jestliže jsem já otec, kdež jest čest má“*): avšak pro důležitost věci Bůh tento zákon o poctě svého Božského a nejsvětějšího jmena ještě obzvláštně ráčil dáti, a nám to předepsati slovy zřetelnými a jasnými.

* OTÁZKA II.

Jak mnoho má se duchovní pastýř přičiniti u výkladu tohoto přikázání. *

A toto musí i samému faráři býti velkým důkazem, že nikoliv nepostačí, o této věci mluviti jen všeobecně; ale že jest zde zapotřebí, při tomto předmětě déle se pozdržeti, a cokoliv k tomuto pojednání náleží, zřetelně, jasně a důkladně věřícím vysvětliti.

Ani největší pilnost nemůže se zde míti za přílišnou, poněvadž jsou lidé, kteří temnostmi bludů svých tak jsou zaslepeni, že nehrozí se zlořečiti tomu, jehož andělé oslavují. Aniž pak zákonem jednou daným dají se odstrašiti, alebrž každodenně, ba i skoro každé hodiny a chvíle nejhanebněji opovažují se zlehčovati velebnost Boží. Neboť kdo nevidí, ano všecko přísahou se dotvrzuje? ano vše plno lání a proklínání? a to jde tak daleko, že skoro nikdo ničeho neprodává, aniž kupuje, aniž práce jaké vykonává, aby v to posvátnosti přísahy nevkládal, a ve věci i nejnepatrnější a ničemné tisíckráte nejsvětějšího jmena Božího nesmyslně neužíval. Odtud tím větší faráři péči a pilnost vynaložiti jest, aby často věřících napomínal, jak těžké toto provinění jest a jak ohavné.

* OTÁZKA III.

Co v tomto druhém přikázání se poroučí a zapovídá? *

Již pak ve výkladu tohoto přikázání to budiž nejprvé pověděno, že s tím, co zde zákon zapovídá,

[1]) Mal. 1. 6.

také příkaz těch věcí spojen jest, kteréž konati lidé povinni jsou. O obém však budiž jednáno obzvláštně, a sice, aby snadněji předkládaný předmět se vysvětlil, nejprvé o tom, co zákon velí; potom teprv, co zapovídá. Nebo co se poroučí, toto jest: že přísluší jmeno Boží ctíti, a skrze ně svatě přísahati. A co se zapovídá, opět toto: nikdo jmenem Božím neopomítej, nikdo jeho nadarmo nebeř, nikdo skrze ně ani křivě, ani bez potřeby, ani bez rozvážení nepřísahej.

* OTÁZKA IV.

Co se zde jmenem Božím vyrozumívá? *

V této tedy části, kterou se nám velí jmenu Božímu čest vzdávati, budiž věřícím ukázáno, že na jmeno Boží, na jeho, pravím, písmena a slabiky, aneb docela na holé to samotné slovo není toliko jen pozornosti obraceti, nébrž že v to pomyšlení vjíti náleží, co v sobě obsahuje to jmeno, kteréž vyznamenává všemohoucí a věčnou velebnost jediného a trojosobního Božství. Z toho pak snadno se pozná, že jest to marná pověra u některých Židů, kteří to jmeno Boží, které píší, vysloviti se neosmělují, jakoby Božská moc byla v onech čtyrech písmenech, a nikoli ve věci. Ale ačkoliv jednotným počtem prohlášeno jest: *„Nevezmeš jmena Božího nadarmo,“* to rozuměti jest ne o jednom pouze některém jmenu, nýbrž o všech, která se Bohu dávají; neboť mnoho dáno jest Bohu jmen, jako: Hospodin, Všemohoucí, Pán zástupů, Král králů, Silný, a jiná toho spůsobu, jež se čtou v písmech svatých, a kteráž rovnou a tutouž úctu mají všecka. Potom přísluší učiti, jak se povinná úcta Božímu jmenu má vzdávati; neboť lid křesťanský, jehož ústy bez přestání mají se ohlašovati chvály Boží, nesmí v nevědomosti zůstati v této k spasení veleprospěšné a velepotřebné věci.

* OTÁZKA V.

Jakým spůsobem má se za to, že se jmeno Boží ctí a oslavuje? *

Ačkoliv pak mnohonásobný jest spůsob, jmeno Boží oslavovati, přece však v tom, co se o tom zde řekne, obsah a váha všeho zdá se spočívati. Nejprvé tedy Bohu vzdává se chvála, když před obličejem

všech důvěrně vyznáváme Boha a Pána našeho, a Krista spasení našeho původce jakož uznáváme, tak i velebíme. Potom když se svatě a pilně přičiňujeme o poznání slova Božího, kterým se vůle Boží prohlašuje, když v jeho rozjímání stále trváme, pilně se mu učíme, buď čtením nebo poslouchánim, vždycky tak, jak to každého osobě a stavu příslušné a přiměřené jest. Dále jmeno Boží ctíme a oslavujeme, když z povinnosti a z nábožnosti chvalozpěvy Boží pronášíme, a ze všech věcí, i šťastných i protivných, jemu obzvláštni díky vzdáváme. Neboť napomíná Prorok[1]): „*Dobrořeč duše má Hospodinu, a nezapomínej na všecka dobrodiní jeho.*“ Jsouť přemnohé žalmy Davidovy, v nichžto vznešenou jsa nadšen k Bohu nábožností, jeho Božské chvály překrásně prozpěvuje. Jestiť podivuhodný onen trpělivosti příklad Job, kterýžto když v největší a nejhroznější bídy upadl, přece nikdy nepřestal duchem vznešeným a nezlomeným Boha chváliti. Jestliže nás tedy svírají bolesti ducha a těla, sužují-li nás bídy a starosti, hned všecku svou snahu, všecky ducha svého síly obraťme ku chválení Boha, říkajíce s Jobem[2]): „*Buď jmeno Páně pochváleno.*“

* OTÁZKA VI.

Jak tomuto přikázání ještě jinak zadost učiníme? *

Neméně ctí se jmeno Boží, když ho důvěrně za pomoc prosíme, aby nás totiž od oněch nehod buď vysvobodil, aneb nám k jich mužnému snášení vytrvalosti a síly udělil. Neboť to činiti nás povzbuzuje Bůh, an dí[3]): „*Vzývej mne v den soužení, a vytrhnu tě, a ty mě budeš oslavovati;*“ jakovéhož vzývání i na mnohých jiných místech, zvláště pak v žalmech 16. 43. a 118. překrásné nalézají se příklady.

Mimo to jmenu Božímu čest prokazujeme, když Boha béřeme za svědka, aby pravdě zjednala se víra. Tento pocty spůsob se od předešlých velice líší. Neboť co jsme dříve jmenovali, to samo v sobě tak dobré jest a žádoucí, že nic blaženějšího, nic žádoucnějšího býti nemůže, než aby člověk v jeho vykonávání se dnem

[1]) Žalm 102, 2. [2]) Job. 1, 21. [3]) Žalm 49, 15.

i nocí cvičil. „*Dobrořečiti budu,*“ volá[1]) David, „*Hospodinu každého času, vždy chvála jeho v ústech mých.*“ Ale přísahy, byť i dobrá byla, často užívati, není nikterak chvalitebno.

* OTÁZKA VII.

Proč častější užívání přísahy nelze schvalovati? *

Tohoto pak rozdílu příčina v tom leží, že přísaha za tou toliko příčinou ustanovena jest, aby byla jako podporou nějakou nedostatečnosti lidské, a nevyhnutelnou pomůckou k dosvědčení toho, co pravíme. Jako zajisté tělu podávati léků neprospívá, leč když toho jest zapotřebí, ale časté užívání jich jest na záhubu: podobně užívati přísahy, není-li tu důležité a spravedlivé příčiny, neslouží k spasení. A pakliže se jí častěji užívá, tu nejen že neprospívá, alebrž přináší i velikou škodu. Učí překrásně svatý Jan Zlatoústý[2]), že nikoliv na počátku světa, nýbrž teprv dlouho potom, když nepravosti daleko široko rozšířené veškeru zemi zaplavily, a nic ve svém místě a řádu nezůstávalo, ale zpřevraceno a pomícháno všecko vzhůru dolů velikým věcí zmatkem se neslo, a což jest ze všech zlob nejtěžší, skoro všickni lidé v ohavnou modloslužebnost sebe samy uvrhli: tenkráte teprv, po dlouhých zajisté dobách, přísaha v obyčej lidí vešla. Neboť když při takové lidí nevěrnosti a bezbožnosti nikdo tak snadno k uvěření přivozen nebyl, tu Boha za svědka brávali.

* OTÁZKA VIII.

V čem podstata přísahy záleží, a co vlastně jest přísahati? *

I. Ale poněvadž při této části přikázání jest příležitost poučiti věřící, jak mají náležitě a svatě přísahy užívati: nejprvé musí se pověděti, že přísahati nic jiného není, než Boha bráti za svědka, dějiž se to o jakémkoli slov způsobu a výrazu; neboť „*Bůh jest mi svědkem*“ a „*Bůh ví,*“ jedno jest.

II. I to jest přísaha, když k zjednání si víry přísaháme skrze věci stvořené, jako skrze svatá Bo-

[1]) Žalm 33. 2. [2]) in Act. hom. 9.

ží evangelia, skrze kříž, skrze ostatky a jmeno svatých, a jiné podobné věci. Neboť tyto věci samy v sobě nepropůjčují přísaze žádné platnosti a moci, nýbrž Bůh sám to činí, jehož Božské velebnosti sláva v těchto věcech září. Z toho následuje, že kdo skrze evangelium přísahají, Bohem samým se dokládají, jehožto pravda v evangelii se obsahuje a oznamuje; podobně, když skrze svaté se přísahá, kteřížto jsou chrámové Boží, kteří pravdě svatého evangelia uvěřili, a ji se vší poslušností zachovali, a mezi národy a pokolení ji širošíře rozhlásili.

* OTÁZKA IX.

O způsobu přísahy, která se děje zaklínáním. *

Totéž platí o té přísaze, která se proklínáním vynáší, jakováž jest ona svatého Pavla[1]): „*Já Boha za svědka beru na svou duši;*“ neboť tím způsobem se soudu Božímu jakož mstiteli lži podrobuje. Ačkoliv mimo to neupíráme, že mnohé z těchto mluvení způsobů tak se bráti mohou, jakoby platnosti přísahy do sebe neměly: přece však jest užitečno, co o přísaze bylo řečeno, i při nich zachovávati a podlé téhož měřítka a pravidla zcela se říditi.

* OTÁZKA X.

Kolikerá jest přísaha? *

I. Dva jsou však přísahy rody: první, jenž se ujišťovací nazývá, když totiž něco o věci přítomné aneb minulé Bohem stvrzujeme, jako Apoštol v listu ku Galatským[2]): „*Hle, před Bohem, že nelžu.*“

II. Druhý slove slibovací, kamž i vyhrožovací se přitahuje, jež na čas budoucí hledí, když, že něco takto se stane, s jistotou slibujeme a stvrzujeme; tohoto druhu jest ona Davidova[3]) přísaha, který Bersabei manželce své, „*přísahaje skrze Hospodina Boha svého,*“ slíbil, že Salomoun syn její bude dědicem království, a seděti bude na stolici jeho.

* OTÁZKA XI.

Které jsou k řádné přísaze požadavky? *

Ačkoliv pak k přísahání dosti jest Boha činiti si svědkem, přece však aby byla přísaha pravá a svatá,

[1]) 2 Kor. 1. 23. [2]) Gal. 1. 20. [3]) 3. Král. 1. 30.

mnohem více se požaduje; a to musí se hedlivě vyložiti. To pak zkrátka, jak svědčí svatý Jeroným, vypočítává Jeremiáš, an dí[1]): *„Přísahati budeš: živ jest Hospodin, v pravdě a soudu a spravedlnosti,“* kterýmiž slovy krátce a stručně pojal to, v čem všecka dokonalosť přísahy se uzavírá, totiž pravdu, soud a spravedlnosť.

* OTÁZKA XII.

Jak se přísaha skládá *v pravdě*? *

První tedy v přísaze místo míti má *pravda;* aby totiž, co se ujišťuje, i samo pravdivé bylo, i přísahající aby, že to tak jest, byl přesvědčen, a to z důkazů nejbezpečnějších, ne pak na plano, aneb lichou domněnkou veden. A druhý přísahy způsob, jímž něco přislibujeme, zcela týmž způsobem pravdy požaduje: kdo totiž něco slibuje, takového býti má smýšlení, aby, když lhůta došla, to skutečně učinil a slib vyplnil. Neboť muž rozšafný nikdy to činiti se neuvolí, co považuje za odporné nejsvětějším zákonům a vůli Boží; ale co slíbiti s přísahou se připouští, toho jednou slíbiv nikdy nezruší; ležby snad při změněných okolnostech věcí to takové býti počalo, žeby Boží hněv a urážku na sebe uvalil, kdyby u věrnosti setrvati a v slibu státi chtěl. Potřebnosť pravdy při přísahání naznačuje též David v oněch slovech[2]): *„Kdo přísahá bližnímu svému a neklame.“*

* OTÁZKA XIII.

O kom se praví, že přísahá „v soudu,“ a proč dětem nesmí se ukládati přísaha? *

Následuje na druhém místě *soud;* nesmíť se přísaha skládati prchle a bez rozvahy, nýbrž s uvážením a rozmyslem. Pročež kdo má přísahati, nejprvé ať rozváží, káže-li toho potřeba, čili nic; a celou věc ať bedlivě skoumá, jestli taková, žeby přísahy vyžadovala. Mimo to ať na čas ohled vezme, a místo pozoruje, a jiné přemnohé okolnosti rozváží; aby nebyl k tomu

[1]) Jerem 4. 2. [2]) Žalm 14. 4.

puzen ani láskou ani nenávistí ani nějakým ducha pohnutím, nýbrž mocí a nutností věci samé. Neboť nepředchází-li toto uvažování a bedlivé přemýšlení, zajisté bude přísaha přenáhlená a nerozvážená. Téhož spůsobu jest také bezbožné ujišťování mnohých lidí, kteří ve věci nepatrné a nepodstatné přísahají beze vší příčiny a rozvahy, ale jen ze zlého zvyku. A to sem i tam každodenně vidíme činiti kupující a prodávající; neboť tito, aby co nejdráže prodali, onino, aby co nejlevněji koupili, nerozmýšlejí se věcí prodajných zapřísaháváním schvalovati aneb haněti.

Poněvadž tedy zapotřebí jest soudnosti a opatrnosti, děti však tak bystře nemohou ještě pro své mládí prohlednouti a rozeznati, proto svatý Kornelius[1]) papež ustanovil, aby se od chlapců před jejich dospělostí, to jest před čtrnáctým rokem přísahy nežádalo.

* OTÁZKA XIV.

Kdy přísahá se „v spravedlnosti?“ *

Poslední jest *spravedlnosť*, které nejvíce při slibech se vyhledává; pročež když kdo slíbí něco nespravedlivého a nepočestného, i přísaháním hřeší, a slibu splněním nepravosť nepravostí rozmnožuje. Máme o této věci v evangelii příklad Herodesa krále, který pošetilou přísahou se zavázav, dívce tancující dal hlavu Jana Křtitele jako za odměnu tance[2]). Taková byla také přísaha oněch Židů, kteří, jak jest ve Skutcích apoštolských[3]), s tím závazkem se zapřísáhli, že ničeho neokusí, dokudž by nezavraždili Pavla.

* OTÁZKA XV.

Z kterých hlavně důvodů poznáme, že přísaha jest někdy dovolená? *

Po vysvětlení těchto věcí žádná zajisté pochybnosť nepozůstává, že s bezpečností přísahati smí ten, kdo všecko toto zachová, a těmito podmínkami, jako nějakými hradbami, přísahu opatří. Ale to snadno jest mnohými důvody dokázati. Neboť „*zákon Páně*,“ jenž

[1]) c. 16. C. XXII. qu. 5. [2]) Mark. 6. [3]) Sk. Ap. 23. 12.

jest *„neposkvrněný“*[1]) a svatý, takto velí[2]): *„Hospodina Boha svého báti se budeš, a jemu samému sloužiti, a skrze jmeno jeho přísahati budeš.“* A David napsal[3]): *„Chváleni budou všickni, kteří přísahají v něm.“* Mimo to písma svatá dosvědčují, že i apoštolé, tato nejsvětější světla církve, někdy přísahy použili, jakž to patrno z epištol svatého Pavla. K tomu i to, že druhdy sami andělé přísahají; neboť svatý Jan evangelista ve Zjevení píše[4]), že anděl *přísahal „skrze Živého na věky.“* Ano i sám Bůh, andělův Pán, přísahá; a v starém zákoně na mnohých místech Bůh svoje zaslíbení přísahou dotvrzuje; tak Abrahamovi[5]) i Davidovi, kterýž o přísaze Boží napsal toto[6]): *„Přísáhl Hospodin, a nebude toho želeti: Ty jsi knězem na věky podlé řádu Melchisedechova.“*

* OTÁZKA XVI.

Dovozuje se, že přísaha řádně konaná jest hodna chvály. *

Není však těžko vyložiti důvod, proč přísaha jest chvalitebná, když se jen pozorněji celá věc uváží, a na její původ i účel zřetel vezme. Neboť přísaha původ béře z víry, kteroužto lidé věří, že jest Bůh všeliké pravdy původce, kterýž nikdy ani oklamán býti ani jiného oklamati nemůže, *„jehož*[7]*) očím všecky věci jsou nahé a odkryté,“* který konečně podivuhodnou prozřetedlností pečuje o všecky věci lidské, a celý svět řídí. Touto věrou tedy jsouce naplněni, lidé Boha za svědka pravdy volají, jemužto víry nepřikládati byloby bezbožné a bohaprázdné.

* OTÁZKA XVII.

Účel přísahy jest skončení soudů a rozepří. *

Co se pak účelu týká, přísaha k tomu směřuje a ten zajisté má cíl, aby dokázala spravedlnosť a nevinnosť člověka, a konec soudům a rozepřím položila, nač i Apoštol v listu k Židům[8]) poukazuje.

---

[1]) Žalm 18. 8. [2]) Deut. 6. 13. [3]) Žalm 62. 12. [4]) Zjev. 10. 6. [5]) Žid. 6. 17. [6]) Žalm 109. 4. [7]) Žid. 4. 13. [8]) Žid. 6. 16.

* OTÁZKA XVIII.

Jakým spůsobem Kristus přísahu zapovídal? *

Této pak zásadě nejsou na odpor slova Spasitele našeho u svatého Matouše[1]): „*Slyšeli jste, že řečeno jest starým: Nebudeš křivě přísahati, ale splníš Pánu přísahy své. Ale já pravím vám, abyste nikterak nepřísahali, ani skrze nebe, nebo trůn Boží jest, ani skrze zemi, nebo podnož jeho jest, ani skrze Jerusalem, nebo jest to město velikého Krále, ani skrze svou hlavu nebudeš přísahati, nebo nemůžeš jednoho vlasu učiniti bílého neb černého. Ale buď řeč vaše: jest, jest; ne, ne; což pak nad to více jest, to od zlého jest.*“ Neboť žeby se v těchto slovech vůbec každá přísaha zatracovala, nemůže se říci, neboť jsme již nahoře viděli, že Bůh sám i apoštolové často přísahali; nýbrž chtěl tím toliko Spasitel vyvrátiti převrácené mínění Židů, kteří se domnívali, že při přísahání ničeho varovati se nesluší, než lži. Proto i ve věcech nejlehčejších a nepatrných i sami velmi často přísahali, i od jiných přísahy žádali. Tento zvyk Spasitel haní a kárá, a učí, že se naprosto máme přísahy zdržeti, nežádá-li toho nezbytná potřebnost.

* OTÁZKA XIX.

V jakém smyslu řekl Kristus, že, co je nad jednoduché přisvědčení, od zlého jest. *

Jestit přísaha ustanovena pro nedostatečnost lidskou, a skutečně od zlého pochází, kdykoli buď přísahajícího nestálost dokazuje, aneb toho, číž příčinou přísaháme, zatvrzelost, jelikož jinak nedá sebou pohnouti, aby uvěřil. Ale však potřebnost přísahání má svou omluvu. Když zajisté Spasitel dí: „*Buď řeč vaše: jest, jest; ne, ne;*“ těmito slovy dosti dává na jevo, že zapovídá přísahati při rozmluvách o věcech důvěrných a nedůležitých. Pročež k tomu hlavně napomíná Spasitel, abychom nebyli k přísahání příliš lehkomyslní a klopotní: a toto musí se věřícím pilně vykládati a v mysl vštěpovati. Neboť že skorem nesčíslné nehody z přílišného přísahati obyčeje vyplývají, dosvědčují i výroky

[1]) Mat. 5. 33—37.

písma svatého i svatých Otců svědectví. Píšet Sirach[1]): *„Přísahání nechť nepřivykají ústa tvá, nebo mnozí jsou v něm pádové;“* a jinde: *„Člověk, který mnoho přísahá, naplněn bude nepravostí, a neodejde od domu jeho rána.“* Více o tom čísti lze u svatého Basilia[2]) a Augustina v knihách proti lži.

Tolik o tom, co se poroučí; nyní jednati budeme o tom, co se zapovídá.

* OTÁZKA XX.

Proč přísaha křivá a lehkovážná jest tak veliký hřích? *

Zapovídá se jmeno Boží bráti na darmo; jestiť patrno, že těžký hřích na sebe uvaluje, kdo ne s rozmyslem, ale s lekovážností přísahu činí. Ale že toto provinění velmi těžké jest, již ta slova ukazují: *„Nevezmeš jmena Pána Boha tvého nadarmo,“* v nichž důvod jest vytknut, proč jest tento hřích tak bezbožný a ohavný; totiž proto, že se zlehčuje velebnosť toho, jehož naším Pánem a Bohem býti vyznáváme. V tomto tedy přikázání se zapovídá, aby lidé nepřísahali křivě. Neboť kdo nehrozí se tak veliké nepravosti, aby Boha k nepravdě bral za svědka, ten převelikou Bohu činí urážku; poněvadž takový buďto Bohu vtisknouti chce znamení nevědomosti, domnívaje se, že ho tajná jest pravda věci některé, aneb alespoň připisuje mu nepravosť a převrácenou povahu, jakoby lež svědectvím chtěl stvrzovati.

* OTÁZKA XXI.

Kdy křivě přísahají ti, kdož přisahají na to, co jest pravda? *

Křivě pak přísahá nejen ten, kdo přísahou něco za pravé prohlašuje, o čem ví, že jest to nepravé, nýbrž i ten, který přísahou něco ujišťuje, o čem sám se domýšlí, že to jest nepravé, ačkoliv jest to pravdivé. Neboť když podstata lži v tom záleží, že se něco proti mysli a přesvědčení ducha pronáší: patrno, že takový jest jistě lhář a křivopřísežník.

---

[1]) Sir. 23. 9. 12. [2]) hom. in Ps. 14.

* OTÁZKA XXII.

Kdy hřeší ten, který přisahá na něco nepravého, co sám má za pravdu? *

Podobně křivě přísahá ten, který přisahá na něco, co sám má za pravé, ačkoliv to v skutku jest křivé, tenkráte, když nevynaložil tolik, seč býti mohl, péče a pilnosti na to, aby o celé té věci nabyl jistoty a přesvědčení. Jakžkoliv zajisté řeč jeho s myšlením se srovnává, avšak provinil se proti tomuto přikázání.

* OTÁZKA XXIII.

Že hřeší, kdo nedrží, co přisáhl neb slíbil učiniti. *

Z téhož hříchu viniti se musí, kdo s přísahou něco učiniti slibuje, kdežto v srdci neměl úmyslu, slibu dostáti, anebo měl-li, potom, co slíbil, v skutku nečiní. To týká se také těch, kteří slibem nějakým Bohu se zavázavše, potom jeho neplní.

* OTÁZKA XXIV.

Že hřeší, kdo přisahá na smrtelný hřích aneb proti radám evangelickým. *

Mimo to hřeší se proti tomuto přikázání, když v přisahání není spravedlnosť, ježto jest jeden z oněchno tří požadavků přísahy. Pročež kdyby kdo přisáhl, že spáchá smrtelný hřích, ku příkladu vraždu člověka, prohřeší se proti tomuto přikázání, ačkoliv to praví upřímně a ze srdce, a tedy přísaha jeho má vlastnosť pravdy, kteráž jest prvním požadavkem přísahy, jakož jsme ukázali. Sem připočísti dlužno také ty přísahy spůsoby, jež z jakéhosi opovržení pocházejí, když kdo přisahá, že nebude poslouchati rad evangelických, jakovéž jsou ty, které povzbuzují k čistotě bezmanželství a k chudobě; neboť ačkoli nikdo není nucen jich následovati, přece však přísahá-li kdo, že nechce těch rad šetřiti, ten touto přísahou radami Božími pohrdá a jim urážku činí.

* OTÁZKA XXV.

Kdo jsa lehkými domněnkami veden přísahá, hřeší. *

Tak i zákon tento přestupuje, a proti soudu hřeší, kdo sice na pravdu přísahá, avšak že věc takto

se má, pouze se domýšlí na základě lehkých nějakých a zdaleka vážených domněnek. Neboť ačkoliv při takové přísaze jest pravda, přece jistým spůsobem v ní jest nepravda; neboť kdo tak lehkovážně přísahá, u velikém křivopřísahy nebezpečenství se nalézá.

* OTÁZKA XXVI.

Kdo skrze nepravé bohy přísahá, těžce hřeší. *

Křivě mimo to přísahá, kdo skrze bohy nepravé přísahá. Neboť co jest více pravdy daleké, než bohy klamné a vymyšlené za svědky bráti jako pravého Boha.

* OTÁZKA XXVII.

Kdo slova Božího nectí, buďže je zle vykládá, anebo k marnostem jeho užívá, hřeší. *

Ale poněvadž písmo svaté, anož křivě přísahati zapovídá, připopuje[1]): *„A neposkvrníš jména Boha svého:“* tu zakazuje se všecka nešetrnost i k věcem ostatním, kteréž z rozkazu tohoto přikázání mají se míti v uctivosti. Sem patří slovo Boží, jehožto vážnost nejenom zbožní, ale druhdy i nevěřící mají v uctivosti, jako se v knize Soudců[2]) vypravuje o Eglonovi králi Moabském. Největší pak urážku činí slovu Božímu, kdo písmo svaté od jeho pravého a ryzího smyslu převrací k bezbožným učením a kacířstvím; před kterýmžto zločinem varuje nás kníže apoštolův, řka[3]): *„Jsou některé věci nesnadné k srozumění, kteréž lidé neumělí a neustavičtí převracují, k svému vlastnímu zahynutí.“* Mimo to poskvrňuje se písmo svaté spůsobem ohavným a nepočestným, když se jeho slova a výroky, ježto v největší úctě chovati dlužno, od lidí nešlechetných překrucují k všelikým nesvatým věcem, jako k šprýmování, k vymyšleným a ničemným povídkám, k pochlebování a na cti utrhání, k hádání a čárám, k potupným spisům, a co tomu jest podobného, kteréžto provinění svatý sněm Tridentský[4]) velí trestati.

---

[1]) Levit 19, 12. [2]) Soudc. 3. 20. [3]) 2 Petr. 3. 16. [4]) Sess 4. de libr. sacr.

* OTÁZKA XXVIII.

Že hřeší ti, kdo ve svých souženích nevzývají Boha. *

Potom jako ti Boha ctí, kteří ve svých trápeních o pomoc k němu volají a o přispění: tak zase povinnou Bohu úctu odnímá ten, kdo jej za pomoc nevzývá. Takové kárá David, an dí[1]): *„Hospodina nevzývají, a tam se třesou strachem, kdež není strachu.“*

* OTÁZKA XXIX.

Nejtěžší ze všech těchto hříchů jest rouhání proti Bohu a jeho svatým. *

Ale daleko nejohavnější nepravosti se dopouštějí, kdož nečistým a mrzkým jazykem se opovažují rouhati se a zlořečiti nejsvětějšímu jmenu Božímu, jemuž všecka stvoření mají dobrořečiti a nejvyššími chválami je blahoslaviti, jakož i jmenům svatých s Bohem králujících; kteryžto hřích jest tak ohavný a přenesmírný, že se v písmě svatém někdy, když jest řeč o rouhání, místo toho užívá slova[2]) *„dobrořečiti.“*

* OTÁZKA XXX.

Proč tomuto přikázání některé zvláštní hrozby jsou připojeny? *

I. Poněvadž však bázeň trestu a muk mocně umí zdržovati žádost hříchu: proto duchovní pastýř, aby tím více pohnul mysli lidské a snadněji je přinutkal k zachovávání tohoto přikázání, druhou jeho část a takořka dodatek pilně vysvětlí[3]): *„Neboť nebude miti za nevinného Hospodin toho, kdoby vzal jmeno Hospodina Boha svého nadarmo.“* Ale nejprvé ať ukáže, kterak pro veledůležitou příčinu se stalo, že k tomuto přikázání hrozby připojeny jsou; neboť z toho poznává se i velikosť hříchu i Boží k nám dobrotivosť, který, nemaje zalíbení na záhubě člověka, těmito spasitelnými hrozbami nás odstrašuje, abychom neuvalili na sebe jeho hněvu a uražení, nýbrž abychom ho spíše skusili sobě milostivého, než rozhněvaného. Na toto místo duchovní pastýř často poukazuj, a vší mocí doléhej, aby lid velikosť toho hříchu poznávaje, i u veliké měl

[1]) Žalm 13. 5. [2]) 3 Král 21. 13. Job. 1. 11. [3]) Exod. 20. 7.

jej ošklivosti, i na jeho uvarování větší pilnost a péči vynaložil. Mimo to ukaž, jak veliká jest lidí k páchání toho hříchu náklonnost, takže nebylo dosti dáti zákon, ale i tresty musily se přidati. Nelzeť uvěřiti, jak mnoho takové uvažování prospívá; neboť jako nic tolik neškodí, jako jistá bezstarostná mysli bezpečnost, tak poznání své křehkosti opět velice jest k užitku.

II. Potom ať také na to upozorní, že Bůh žádné určité neustanovil pokuty, nébrž jen všeobecně hrozí, že nezůstane bez trestu, kdo toho hříchu se dopustí. Pročež rozličné kříže, jež nás každodenně potkávají, mají nás na toto provinění pamatovati. Odtud můžeme uzavírati, kterak největší část svých běd uvrhují na sebe lidé tím, že tohoto přikázání neostříhají. A když se jim toto předloží, jest se do nich naditi, že budou na budoucnost opatrnější. Mají tedy věřící, jsouce svatou bázní pojati, všemožně varovati se tohoto hříchu; neboť jestliže při posledním soudu budeme museti skládati oučet z každého slova zbytečného[1]), což říci se má o nepravostech přetěžkých, kteréž obsahují veliké jmenem Božím opovrhování?

HLAVA IV.

O třetím přikázání Božím.

„Pomni, abys den sobotní světil. Šest dní budeš pracovati a dělati všecka díla svá; sedmého pak dne jest sobota Boha tvého. Nebudeš dělati žádného díla v něm, ty, i syn tvůj, i dcera tvá, služebník tvůj i děvka tvá, hovado tvé, i příchozí, kterýž jest v branách tvých. Nebo v šesti dnech učinil Hospodin nebe i zemi i moře i všecko, což v nich jest, a odpočinul v den sedmý: protož požehnal Hospodin dne sobotního a posvětil ho.“

(Exod. 20, 8—11.)

* OTÁZKA I.

Co se v tomto třetím přikázání věřícím ukládá? *

V tomto přikázání zákona zevnitřní ona služba, kterou Bohu jsme povinni, náležitě a řádně se před-

[1]) Mat. 13. 36.

pisuje. Jestiť toto přikázání jako nějaké ovoce prvního, poněvadž toho, jemuž se z vnitřnosti srdce zbožně klaníme, věrou a nadějí jsouce proniknuti, kterouž v něm skládáme, nemůžeme nectiti i službou zevnitřní, a jemu takto díky činiti. A poněvadž toho nemohou tak snadno prokázati lidé, kteří bývají držáni zaměstnáním prací vezdejších: proto určen jest jistý čas, v němž se to náležitě státi může.

* OTÁZKA II.

Proč jest třeba obzvláštní vynaložiti práci, aby, co se zde poroučí, věřícím vždycky zůstávalo v mysli? *

I. Poněvadž toto přikázání jest takové, že užitek a prospěch předivný přináší: co nejvíce přináleží duchovnímu, aby o něm s největší pilností výklad učinil. K povzbuzení jeho příčinlivosti má velikou moc ono první slovo: „*Pomni.*“ Nebo jako věřící na toto přikázání vždycky pamatovati mají: tak opět jest povinností duchovního pastýře, jim často je na paměť uvozovati napomínáním a poučováním.

II. Jak mnoho však věřícím záležeti má na plnění tohoto přikázání, odtud vysvítá, že, bedlivě-li toto zachovají, snadněji k ostatních zákona předpisů ostříhání budou přivedeni. Neboť když mezi jiným, co o dnech svátečních konati jsou povinni, také mají v chrámě se scházeti poslouchat slova Božího: tož byvše poučeni o Božských spravedlnostech, i toho dosáhnou, že z celého srdce ostříhati budou zákona Páně. Proto se v písmech svatých tak často poroučí uctění a svěcení dne sobotního, jakž to lze viděti z druhé, třetí a páté knihy Mojžíšovy, a z prorokův Isaiáše, Jeremiáše i Ezechiele, na kterýchžto všech místech ohlašuje se toto přikázání o svěcení soboty.

* OTÁZKA III.

Jak mají vladaři býti povzbuzeni k podporování představených církevních? *

Náleží však povzbuditi a napomínati knížat a vrchností, aby obzvláště v těch věcech, jež náležejí k zachování a rozmnožení této služby Boží, představené

chrámu svou vážností podporovali, a lid k poslušnosti předpisů kněží přidržovali.

Co se pak vysvětlování tohoto předpisu týče, vynaložiti práci jest, aby věřící poznali, v čem se toto přikázání s jinými shoduje, a v čem se od nich liší. Tím spůsobem také poznají příčinu a důvod, proč ne sobotu, ale neděli slavíme a světíme.

* OTÁZKA IV.

Čím se toto přikázání liší od ostatních v desateře? *

I. Určitý takový rozdíl vidí se v tom, že ostatní v desateru přikázání jsou zákony přirozené a ustavičné, a nikterak měniti se nemohou; odkudž pochází, že ačkoliv zákon Mojžíšův pozbyl platnosti, přece i křesťané všecka ta přikázání zachovávají, jež byla napsána na dvou deskách; a to stává se ne proto, že tak Mojžíš rozkázal, nýbrž že s přirozeností se srovnávají, jejížto mocí lidé k jich ostříhání jsou puzeni.

II. Avšak toto o svěcení soboty přikázání, pokud totiž zřetel se béře na určený čas, není tak pevné a ustálené, nýbrž změnitelné, a dotýká se ne tak mravův, jako obřadův; a není přirozené, poněvadž přirozenost tomu nás neučí a k tomu nás nevede, abychom právě v tento den, a ne v jiný, Bohu zevnitřní poctu činili; nýbrž lid Israelský den sobotní světiti počal od toho času, když vysvobozen byl ze služebnosti Faraonovy.

* OTÁZKA V.

Když smrtí Kristovou obřady zákona byly zrušeny, i svěcení soboty přestalo, pokud bylo obřadné. *

Doba pak, kdy svěcení soboty mělo býti zrušeno, ta samá jest, kdy i ostatní židovské služby a obřady zastaraly, totiž při smrti Páně. Neboť když ony obřady jsou jako nastíněné obrazy světla a pravdy, to zajisté nutno bylo, aby zanikly při příchodu světla a pravdy, jež jest Kristus Ježíš; o kteréžto věci takto napsal svatý Pavel, an káral ctitele Mojžíšových obřadů[1]): *„Šetříte dnů a měsíců a časů a let; bojím se za vás, abych snad*

[1]) Gal. 4. 10.

byl nadarmo mezi vámi nepracoval.“ A v týž smysl psal i Kolossenským[1]). Tolik tedy o rozdílu.

* OTAZKA VI.

V čem se to třetí přikázání srovnává s ostatními devíti? *

Srovnává pak se toto přikázání s ostatními, ne v obyčejích a obřadech, nýbrž že také něco má, co na mravy a zákon přirozený se vztahuje. Neboť služba Boží a náboženství, jež tímto přikázáním se prohlašují, zakládá se v zákoně přirozeném; neboť to od přirozenosti jest uloženo, abychom některé doby trávili v těch věcech, jež k uctění Boha náležejí. Této věci důkazem jest, že u všech národů nalézáme jisté ustanovené svátky a to veřejné, které byly zasvěceny konání svatých a Božských záležitostí. Jestiť to člověku přirozené, aby potřebným svým úkonům ustanovil nějakou pevnou dobu, jako k odpočinutí tělesnému, ku spaní a jiným podobným věcem; a jakož tělu, tak z téžť přirozené příčiny stalo se, aby i duši popřán byl jistý čas, kdy mohla by pookřáti v rozjímání o Bohu. Poněvadž tedy musí býti nějaká času doba, kdy se služby Boží konají a pocta Bohu povinná vzdává: zajisté náleží toto přikázání k zákonům mravním.

* OTÁZKA VII.

Svěcení neděle místo soboty nařídili apoštolé. *

Za tou příčinou apoštolé ze oněchno sedmi dní ten, jenž první jest, k službě Boží posvětiti ustanovili, jejžto nazvali „den Páně“ (neděle). Neboť i svatý Jan ve Zjevení zmínku činí[2]) „*o dnu Páně,*“ a Apoštol velí, aby se sbírky konaly „*prvního*[3]) *dne po sobotě,*“ kteryžto jest neděle, jakž to dokazuje svatý Chrysostom[4]); z čehož poznáváme, že již tehdá v církvi den nedělní slavil se za svatý. Již však, aby věděli věřící, co mají toho dne činiti a od kterých jednání mají se zdržeti, zapotřebí jest, aby farář celé to přikázání, jež na čtyry částky lze rozděliti, do slova pilně vykládal.

[1]) 2. Kolos. 2, 16. [2]) Apoc. 1, 10. [3]) 1. Kor. 16, 2. [4]) hom. 43. in I. Cor.

* OTÁZKA VIII.

Co se slovem *Pomni* zde vůbec předpisuje? *

Nejprvé tedy všeobecně budiž vyloženo, co se poroučí ve slovech: „*Pomni, abys den sobotní světil.*“ Jest pak na začátku slovo „*pomni*“ přiloženo za tou příčinou, že svěcení toho dne právě k obřadům náleží; musil tedy o této věci lid bývati poučen, protože zákon přirozený, ačkoliv učí, že v některém čase Boha službou náboženskou ctíti náleží, přece toho nepředpisuje, kterého se to dne státi má.

Mimo to budiž věřícím vysvětleno, že si z oněch slov můžeme vybrati spůsob a řád, jak po celý týden sluší konati práce své; tak totiž, abychom den Páně měli vždy před očima, a poněvadž tohoto dne jako účet Bohu skládati máme ze svých skutků a prací, abychom vždy jen to jednali a činili, co není zakázáno Božím soudem, a co by se nám, jak psáno jest, neobrátilo „*v úpění*[1]*) a hryzení srdce.*“

Konečně se tím slovem učíme, což jistě každý musíme pozorovati, že se totiž nebude nedostávati příležitostí, kteréž nás zavedou k opominutí tohoto přikázání, jako příklady jiných, kteří jeho zanedbávají, aneb žádosť divadel a zábav, kterýmiž nejvíce od svatého a nábožného slavení toho dne odvracováni bývame.

Ale již k tomu přistupme, co slovem soboty se vyznamenává.

* OTÁZKA IX.

Co znamená v písmě svatém sobota a sobotu zachovávati? *

Sobota, slovo hebrejské, vyloží-li se po česku, znamená odpočinutí. Sobotu zachovávati jmenuje se tedy od práce přestati a odpočívati; a pro tento význam stalo se, že den sedmý nazván jest sobotou, poněvadž dokonav stvoření veškerého světa, toho dne ode všeho díla, jež činil, Bůh odpočinul. Tak v druhé knize Mojžíšově[2]) Bůh sám tento den nazývá. Později však nejen tento sedmý den, nýbrž pro jeho přednosť i celý

[1]) 1 Král. 25, 31. [2]) Exod. 20, 10.

týden nazýván jest jmenem soboty; o kterémžto významu u svatého Lukáše fariseus praví[1]): „*Postím se dvakráte do soboty.*“ Toto o významu slova soboty.

* OTÁZKA X.

Kdy se praví, že věřící den sobotní světí? *

Svěcením soboty v písmě svatém znamená se odpočinutí od tělesných prací a zaměstnání, jakž zřejmě dokazují slova přikázání dále následující: „*Nebudeš pracovati.*“ Avšak nevyznamenává se jenom toto, jinak by zajisté bylo postačilo v páté knize Mojžíšově[2]) říci: „*Zachovej den sobotní,*“ ale poněvadž hned se připojuje: „*abys jej světil,*“ ukazuje se tím, že den sobotní jest den náboženský a Božským úkonům a svatým povinnostem zasvěcený.

Pročež den sobotní tenkráte úplně a dokonale slavíme, když pro Boha konáme skutky nábožnosti a víry; a potom jest to v pravdě sobota, jakou Isaiáš[3]) nazývá „*sobotou rozkošnou,*“ poněvadž dnové sváteční jsou jako rozkoší Boha i lidí zbožných. Pročež když k tomuto nábožnému a svatému svěcení soboty přidruží se ještě skutkové milosrdenství, tehdy zajisté čekají nás převeliké a mnohé ony odměny, kteréž se nám slibují v téže kapitole Isaiáše proroka.

* OTÁZKA XI.

Co jest pravý smysl z předu položených slov? *

Jest tedy pravý a vlastní tohoto přikázání smysl ten, že se má člověk i duší i tělem o to přičiniti, aby v jistý ustanovený čas od zaměstnání a prací tělesných odpočinul, a Boha nábožně ctil a jemu sloužil.

* OTÁZKA XII.

Co se v druhé tohoto přikázání části vysvětluje? *

V druhém tohoto zákona oddělení se vyslovuje, že den sedmý k službě Boží jest zasvěcen od Boha

[1]) Luk. 18, 12. [2]) Deut. 5, 12. [3]) Isa. 58, 13.

samého; neboť tak psáno jest[1]): *„Šest dní budeš pracovati, a dělati všecka díla svá; sedmého pak dne jest sobota Hospodina Boha tvého.“* Tato slova v ten smysl se nesou, abychom sobotu za den Bohu zasvěcený prohlásili, a toho dne Bohu službu náboženskou konali, vědouce, že sedmý den jest znamením odpočinutí Božího.

* OTÁZKA XIII.

Proč bylo třeba jistý den, a to sedmý, Židům ustanoviti k povinnostem náboženským? *

Ale tento den byl službě Boží zasvěcen, poněvadž surovému lidu méně by prospívalo míti tu moc, zvoliti si k tomu čas po své vůli, aby snad nenásledovali modloslužeb Egyptských. Proto ze sedmi dnů poslední k poctě Boží obrán jest; kterážto věc jest plna tajemství. Pročež v druhé knize Mojžíšově a u proroka Ezechiele nazývá jej Hospodin znamením, an dí[2]): *„Vizte, abyste soboty mé ostříhali, nebo znamením jest mezi mnou a vámi v národech vašich, abyste věděli, že já jsem Hospodin, jenž vás posvěcuji.“*

* OTÁZKA XIV.

Jakých věcí znamením bylo svěcení soboty? *

Byla tedy znamením, ukazujícím, že lidem přísluší Bohu se obětovati a posvěcovati, když i den vidíme mu zasvěcený; a jestliže onen den jest svatý, jak velice potom lidé povinni jsou Bohu v svatosti a nábožnosti sloužiti! Potom jest znamením a jako pomníkem stvoření tohoto divuplného veškerenstva. Mimo to dáno jest to znamení Israelitům na památku, aby je upomínalo, kterak pomocí Boží nejkrutšího jha Egyptské služebnosti byli zbaveni a zproštěni, nač i sám Hospodin poukazuje v oněch slovech[3]): *„Pomni, žes i ty sloužil v Egyptě, a vyvedl tebe Hospodin Bůh tvůj v ruce silné a v rameni vztaženém; proto přikázal tobě, abys zachoval den sobotní.“* Jest potom znamením i soboty duchovní, i soboty nebeské.

---

[1]) Exod. 20. [2]) Exod. 31, 13. Ezech. 20. 12. [3]) Deuter. 5, 15.

* OTAZKA XV.

Co jest duchovní sobota lidu křesťanského? *

Duchovní sobota záleží v svatém jakémsi a tajemném odpočinutí, když totiž starý člověk, jsa s Kristem spolu pohřben, k životu se obnovuje, a v těch skutcích, jež zbožnosti křesťanské přislušejí, horlivě se cvičí. Mají zajisté ti, kdož[1]) *„byli jednou temností, nyní pak jsou světlo v Pánu, jako synové světla choditi, ve vší dobrotě a spravedlnosti a pravdě, a neměti podílu ve skutcích neužitečných temností.“*

* OTAZKA XVI.

Co znamená, že i svatí mají svou sobotu? *

Nebeská pak sobota jest, jakž dí svatý Cyrill[2]) jednaje o onom místě Apoštola[3]): *„Protož zůstává odpočinutí lidu Božímu,“* onen život, v němž všeho dobrého s Kristem žijíce požívati budeme, kdež hřích z kořen bude vypleněn podlé výroku Prorokova[4]): *„Nebude tam lva, a zlá zvěř nebude choditi tam, ale bude tam cesta čistá, a cestou svatou slouti bude.“* Neboť patřením na Boha dosáhne duše svatých všech věcí dobrých. Pročež náleží pastýři věřící často napomínati a rozněcovati těmi slovy[5]): *„Pospěšme tedy vjíti do onoho odpočinutí.“*

* OTÁZKA XVII.

I jiné dni, mimo sedmý, byly u Židů sváteční. *

Kromě dne sedmého míval lid židovský jiné ještě sváteční a zasvěcené dni, zákonem Božím ustanovené, v kterýchž se obnovovala památka největších dobrodiní.

* OTÁZKA XVIII.

Proč apoštolé ne sedmý den v témdni, ale první k poctění Božímu zasvětili? *

Ustanovilo se pak v církvi Boží, aby pocta a svěcení dne sobotního přeneseno bylo na den nedělní.

[1]) Efes. 5. 8. 9. [2]) lib. 4 in Joan. 4. 6. [3]) Žid. 4. 9. [4]) Isa. 35. 9. [5]) Žid. 4. 11.

Neboť jako toho dne poprvé zasvitalo světlo světu, tak Vykupitele našeho, jenž nám otevřel přístup do života věčného, zmrtvých vstáním, které se toho dne událo, život náš z temností k světlu povolán jest; odkudž apoštolé ten den také dnem Páně nazývali. Mimo to, jak z písma svatého poznáváme, jest tento den svátečním také proto, že toho dne stvoření světa vzalo počátek, a že Duch Svatý dán jest apoštolům.

* OTÁZKA XIX.

Proč křesťanům k neděli jiné svátky přidány jsou? *

Ale od počátku církve a v časech následujících apoštolé a svatí Otcové naši ustanovili ještě jiné dni sváteční, abychom zbožně a svatě konali památku dobrodiní Božích. Mezi nimi nejslavnější jsou ty dni, kteréž pro tajemství našeho vykoupení k pobožnosti jsou zasvěceny; potom ty, které se světí nejblaženější Panně Marii, pak apoštolům a mučeníkům a ostatním svatým s Kristem králujícím, v jejichžto vítězné slávě Boží dobrotu a moc zvelebujeme, jim povinnou čest vzdáváme, a k jejich následování se rozněcujeme.

* OTÁZKA XX.

Jak z tohoto přikázání k varování se zahálky napomenuti bývame? *

A poněvadž k zachování tohoto přikázání velikou moc má ta jeho část, jež jest vyjádřena ve slovech: *„Šest dní budeš pracovati, sedmý pak den jest odpočinutí Boha tvého:“* tedy musí duchovní pastýř tuto část pilně vyložiti. Neboť z těch slov vysvítá, že věřící povzbuzovati přísluší, aby netrávili života nečinně a v zahálce, ale raději, aby pamětlivi jsouce slova Apoštolova[1]), každý své zaměstnání konal, a pracoval rukama svýma, jakž od něho nařízeno bylo.

Mimo to v tom přikázání Pán velí, abychom v samých těch šesti dnech vykonali práce své; tak aby nic z toho, co se státi a konati má v ostatních dnech těhodne, nebylo odkládáno na den sváteční, a takto mysl se neodvracela od péče a zabývání-se s věcmi Božskými.

[1]) 1 Thes. 4. 11

* OTÁZKA XXI.

Co se o dnech svátečních nejpředněji konati zapovídá? *

Potom vyložiti třeba třetí část přikázání, která poněkud vypisuje, jakým spůsobem máme světiti den sobotní; hlavně pak vysvětluje, co se nám toho dne konati zapovídá. Pročež praví Hospodin: „*Nebudeš dělati žádného díla v něm, ty, i syn tvůj, i dcera tvá, i služebník tvůj, i děvka tvá, i hovado tvé, i příchozí, který jest v branách tvých.*“ Těmi slovy k tomu nejprvé vedeni bývame, abychom zúplna varovali se všeho, coby překážeti mohlo poctění Božímu. A snadno pochopiti lze, že se zapovídá všeliký spůsob práce služebné, ne sice proto, žeby svou přirozeností byla mrzká aneb hříšná, nýbrž poněvadž odtrhuje mysl naši od pocty Boží, kteráž jest účelem tohoto přikázání. Tím více pak věřícím varovati se jest hříchův, kteréž nejenom mysl od Božských věcí odvracují, ale z lásky Boží nás naprosto vyvrhují.

* OTÁZKA XXII.

Zevnitřní skutky, které k službě Boží se vztahují, v den sobotní se nezapovídají. *

Nezakazují se však ty skutky a ty práce, jež k službě Boží náležejí, byť i to práce služebné byly; jako připravovati oltář, ozdobovati chrám za příčinou nějakého svátku, a jiné tohoto spůsobu. Proto řekl Spasitel, že „*kněží*[1]) *v chrámě sobotu ruší, a jsou bez hříchu.*“

* OTÁZKA XXIII.

Některé služebné práce dovolují se pro neodvratnou potřebu o dnech svátečních. *

Ale za to míti sluší, že ani těch věcí vykonávati nezabraňuje se tímto zákonem, jež by škodu aneb zkázu vzaly, kdyby v den sváteční se opominuly, jakož se to i nálezy církevními dovoluje. O mnohých jiných věcech mluvil Pán v evangelii, jež činiti se mohou o dnech svátečních, jakž to snadno duchovní nalézne u svatého Matouše[2]) a Jana[3]).

[1]) Mat. 12. 5. [2]) Mat. 12. 1, 10. [3]) Jan 5. 1—10; 7. 22; 9. 14.

* OTÁZKA XXIV.

Proč chtěl Hospodin, aby odpočívala i hovada? *

Ale aby o ničem se nepomlčelo, čehož konáním rušilo by se toto posvěcení soboty: děje se také zmínka o hovadě; kteréžto rod zvířat lidem na překážce bývá, aby nesvětili dne sobotního. Neboť jestliže se má v den sobotní k vykonání nějakého díla použiti hovada, nutně k tomu jest potřebí i práce člověka, jenžby hovado řídil; neboť ono samo ze sebe nemůže konati práce, nýbrž pomáhá člověku, který ji podniká. Toho pak dne nikomu se pracovati nedopouští, tedy ani hovadům, jejichž síly lidé k práci potřebují. A tak tento zákon i k tomu směřuje, že, jestliže Bůh lidem v práci hovad šetřiti velí, tím zajisté více povinni jsou chrániti se, aby nelidsky sobě nepočínali k těm, jejichžto pomoci a pracovitosti užívají.

* OTÁZKA XXV.

V jakých především skutcích povinni jsou křesťané o dnech svátečních se cvičiti? *

I. I nesmí toho duchovní pastýř opominouti, aby pilně tomu učil, v jakých skutcích a činech křesťané o dnech svátečních cvičiti se mají. Ty však jsou, abychom do chrámu Božího chodili, a tam s upřímnou a nábožnou ducha pozorností byli přítomni při oběti mše svaté, Božské svátosti církve, které k spasení našemu ustanoveny jsou, často přijímali k vyléčení neduhů duševních. Ale nic není, coby s větším užitkem a dobrem křesťané mohli učiniti, než když často budou vyznávati knězi hříchy své; a k vykonání této věci bude duchovní pastýř lid často povzbuzovati, obrav sobě k dokázání toho důvody a látku z toho, co na svém místě předneseno jest a vyloženo o svátosti pokání. Avšak nejen k této svátosti povzbudí lid, nýbrž opět a opět horlivě bude napomínati, aby též často přijímali nejsvětější svátost oltářní.

II. Mimo to pozorně a pilně mají poslouchati věřící svatého kázání; neboť nic nelze méně snášeti, a nic zajisté není tak nehodné, jako pohrdati aneb nedbale poslouchati slova Kristova. Dále mají se věřící cvičiti

a s horlivostí mnoho trvati na modlitbách a chvaláeh Božích; ale hlavní jejich péče budiž, aby, co náleží k zařízení života křesťanského, tomu se pilně učili, a bedlivě se cvičili v těch povinnostech, jež v sobě zbožnost drží, chudým a nuzným almužnu dávajíce, nemocné navštěvujíce, zarmoucených a bolestmi obtížených nábožně potěšujíce. Neboť jak čteme u svatého Jakuba[1]): „*Náboženství čisté a neposkvrněné u Boha a Otce toto jest: navštěvovati sirotky a vdovy v souženích jejich.*“ Z toho, co řečeno jest, bude snadno vybrati, co proti předpisu tohoto přikázání se páše.

* OTÁZKA XXVI.

Proč bylo třeba některé jiné dni určiti k poctění Božímu? *

Povinnost pastýře duchovního má též v tom býti, aby měl jistá nějaká místa po ruce, z nichž by bral důvody a příčiny, kterými by lid na jisto mohl přesvědčiti o tom, že mají tohoto přikázání předpis zachovávati s největší horlivostí a dokonalou bedlivostí. K tomu nejvíce přispěje, když věřící poznají a úplně pochopí, jak jest to spravedlivé a rozumu přiměřené, abychom měli určité některé dni, kteréž celé obětujeme službě Boží, vyznávajíce, ctíce a oslavujíce Pána Boha našeho, od něhož jsme přijali největší a nesčíslná dobrodiní. Neboť kdyby byl rozkázal, abychom mu každodenně vzdávali úctu náboženskou, zdaližbychom za jeho k nám dobrodiní, jež jsou převeliká a nekonečná, nemusili si dáti všecku možnou práci, abychom s mysli ochotnou a veselou rozkazu jeho byli poslušni? Nyní však, když jen málo dní určeno jest k jeho službě, není příčiny, proč bychom nedbalí a váhaví byli u vykonávání této povinnosti, kteréžto bez nejtěžšího provinění opominouti nemůžeme.

* OTÁZKA XXVII.

Jaký užitek vyplývá těm, kdož pečlivě zachovávají toto přikázání? *

Potom na to ukáží duchovní, jak veliká tohoto přikázání mocnost jest, když ti, kteří ho právě o-

[1]) Jak. 1. 27.

stříhají, před tváří Boží býti a s ním rozmlouvati se vidí. Neboť i modlitby konajíce velebnosť Boží pozorujeme a s ním rozmlouváme, i kazatele poslouchajíce hlas Boží slyšíme, který do našich uší vchází prostřednictvím těch, kteří o věcech Božských svatě a nábožně kážou; a při oběti oltářní přítomnému Kristu Pánu se klaníme. A těchto užitků dosahují nejvíce ti, kdož toto přikázání pilně zachovávají.

* OTÁZKA XXVIII.

Co naproti tomu souditi jest o těch, kteří tohoto zákona úplně zanedbávají. *

Kdož však tohoto přikázání zúplna zanedbávají, ti, poněvadž Boha a církve neposlouchají a na jeho rozkaz nedbají, i Boha i svatých zákonů jsou protivníci; což viděti lze z toho, že tento zákon jest takový, že možno jej zachovati beze vší práce. Neboť když nám Bůh neukládá namáhání, jež bychom, třeba bylo nejobtížnější, pro něho musili podstoupiti, nýbrž nám velí, abychom v ty dni sváteční odpočívajíce odložili všeliké péče vezdejší: jest to zajisté znamením veliké lehkovážnosti, předpisu tohoto zákona odpírati. Výstrahou ať nám jsou tresty, jež Bůh dopustil na ty, kdož to přestoupili, jak poznati lze z čtvrté knihy Mojžíšovy[1]). Abychom tedy v tento hněv Boží neupadli, jest slušné a potřebné, často v myšlénkách uvažovati ono slovo „*Pomni,*“ a před oči si stavěti ony veliké užitky a výhody, jež ze svěcení dnů svátečních vyplývají, jakž dříve se vysvětlilo; a mnoho jiného sem náležejícího, což dobrý a pilný pastýř, když příležitosť se udá, obšírně a hojně rozebrati dovede.

---

[1]) Num. 15. 35.

HLAVA V.

O čtvrtém Božím přikázání.

Cti otce svého i matku svou, abys dlouho živ byl na zemi, kterouž tobě dá Hospodin Bůh tvůj.

* OTÁZKA I.

Jaká jest tohoto přikázání vznešenosť, a jak se shoduje s předešlými? *

Jestliže předešlá přikázání mají nejvyšší moc a vznešenosť: právem ta, jež nyní následují, nejbližší po nich berou místo, poněvadž nevyhnutelně jsou potřebná. Neboť onano nepřetržitě hledí na konec, jenž Bůh jest; tato nás učí lásce k bližnímu, a ačkoliv dále zacházejíce, vedou k Bohu, jenž jest důvod nejposlednější, pro něhož bližního samého milujeme. Za tou příčinou Kristus Pán pověděl[1]), že tato dvě přikázání o milování Boha a bližního jsou sobě podobná. Sotva se pak zde vypovědíti dá, jak velikou má tento předmět užitečnosť; neboť i ovoce své vlastní nese, a to hojné a výborné, i spolu znamením jest, z něhož poznati lze poslušnosť a zachování prvního přikázání. Praví svatý Jan[2]): *„Kdo nemiluje bratra svého, kterého vidí: Boha, jehož nevidí, kterak bude milovati?“* Týmž spůsobem, jestliže rodičů, jež po Bohu máme milovati, nectíme a nemilujeme, když nám takořka ustavičně jsou na očích: Bohu, Otci nejvyššímu a nejlepšímu, jenž očím našim jest neviditelný, jakou čest, jakou službu budeme činiti? Z toho vysvítá, že obojí přikázání se vespolek srovnávají.

* OTÁZKA II.

Jak daleko vztahuje se moc tohoto přikázání, a jak mnohou mají na něm rodiče podporu? *

Ale obor tohoto přikázání převeliké rozsáhlosti jest; neboť mimo ty, kteří nás zplodili, mnozí ještě jsou,

[1]) Mat. 22. 30. Marek 12. 31. [2]) 1 Jan 4. 20.

jež máme jako rodiče ctíti, buď za příčinou moci, aneb hodnosti, aneb užitečnosti, aneb vznešeného nějakého úřadu a stavu. Potom ulehčuje práci rodičům a všem představeným. Neboť jestliže především o to pečují, aby ti, jež v moci své mají, právě a podlé zákona Božího živi byli: bude jim ta práce přesnadnou, když všickni srozumějí, že po nařízení a napomenutí Božím největší čest se rodičům činiti musí. Ale abychom toho mohli dovesti, musíme znáti jistý rozdíl, jenž jest mezi zákony první a druhé desky.

* OTÁZKA III.

Jaké stalo se rozdělení přikázání Božích na dvou deskách? *

Nechať tedy duchovní nejprvé toto vyloží, a zvláště připomene, že Božích deset přikázání vyryto bylo na dvou deskách; z nichž na první, podlé podání svatých Otcův, obsahovala se ona tři, jež jsme již vyložili, ostatní pak umístěna byla na desku druhou. A velmi vhodné jest nám to rozdělení, aby již sám pořádek povahu rozkazů rozeznával; neboť všecko, co v písmě svatém zákonem Božím se poroučí nebo zapovídá, to původ má v jednom z těchto dvou způsobů; neboť v každé povinnosti shledává se buď láska k Bohu anebo k lidem.

A sice lásce k Bohu učí první tři přikázání; což se však vztahuje na spojení a společnosť lidskou, v ostatních sedmi se obsahuje. Proto ne bez příčiny stalo se takové rozdělení, že ona první přikázání vznesla se na desku první, ta druhá na desku druhou.

* OTÁZKA IV.

Jak láska k Bohu v prvních třech, a láska k bližnímu v ostatních sedmi přikázáních obsažena jest, a jaký jest mezi obojími rozdíl? *

Nebo v prvních třech přikázáních, o nichž byla již řeč, jako podložený předmět, o němž jednají, jest Bůh, to jest nejvyšší dobro; v ostatních pak dobro bližního. V oněch láska nejvyšší, v těchto *láska* nejbližší předložena jest; onano k cíli hledí, tato pak k tomu, co na tento cíl se vztahuje.

Mimo to láska k Bohu na Bohu samém závisí;

Bůh zajisté sám o sobě, a ne pro jinou druhou věc, na nejvýše milován býti má; láska pak k bližnímu z lásky k Bohu původ béře, a k ní jako k jistému pravidlu svozovati se musí. Neboť jestliže rodiče milujeme, jestliže pánů svých posloucháme, jestliže důstojenstvím přednější ctíme: to nejvíce proto činiti máme, že jejich původce jest Bůh, že chtěl, aby byli nad jiné postaveni, jejichžto pomocí jiné lidi řídí a chrání; a jestliže Bůh jest nám pohnutkou, abychom takovéto osoby ctili, to proto činiti máme, že je Bůh té samé cti za hodné uznává. Tím se pak stává, že čest, kterou k rodičům máme, Bohu spíše než lidem činěna býti se vidí. Tak zajisté stojí u svatého Matouše, když jest řeč o poddanosti k představeným[1]): *„Kdo vás přijímá, mne přijímá;“* a Apoštol v listu k Efesským služebníky poučuje řka[2]): *„Služebníci, poslušni buďtež pánů tělesných s bázní a s třesením v sprostnosti srdce svého jako Krista; ne na oko sloužíce, jako lidem se líbíce, ale jako služebníci Kristovi.“*

* OTÁZKA V.

Že láska k Bohu nemá mezí, láska však k bližnímu ve svých mezích se uzavírá. *

K tomu přistupuje, že se Bohu žádné uctění, žádná oddanosť, žádná služba o dostatečné hodnosti neprokazuje, ježto láska k němu do neskončena rozhojniti se dá; a proto potřebí, aby naše milování Boha den ode dne stávalo se horoucnější; nebo máme jej, dle jeho[3]) příkazu, milovati z celého srdce svého, z celé duše, ze všech sil svých. Avšak láska, kterou máme k bližnímu, vyměřena jest ve svých mezích; neboť velí[4]) Pán bližního milovati jako sebe samého. Kdyby tedy kdo tyto meze překročil, tak žeby stejné milování choval k Bohu i k bližnímu: ten dopouští se největší nepravosti. Praví Spasitel[5]): *„Jde-li kdo ke mně, a nemá v nenávisti otce svého i mateře, i ženy, i synů, i bratří, i sester a ještě i života svého, nemůže býti mým učenikem.“* A v tentýž smysl řečeno jest[6]): *„Nech, at mrtví pochovávají mrtvé své,“* když totiž kdosi dříve pochovati chtěl otce, a pak následovati Krista.

[1]) Mat. 10. 40. [2]) Efes. 6. 5, 6. [3]) Deut. 6. 5. Luk. 10. 27. [4]) Mat. 22. 37. [5]) Luk. 14. 26. [6]) Luk. 9. 60.

A jasnější této věci vysvětlení jsou slova u svatého Matouše[1]): *„Kdo miluje otce neb matku více nežli mne, není mne hoden.“*

* OTÁZKA VI.

Jak máme rodiče milovati, a v jaké příčině nemáme jich časem poslechnouti? *

Ale však není žádné pochybnosti, že rodiče vroucně máme milovati a ve vážnosti míti; ale k dětinné zbožnosti především jest zapotřebí, Bohu, jenž jest Otec a tvůrce všech, nejpřednější čest a oddanost vzdávati, a smrtelné rodiče proto milovati, aby k nebeskému a věčnému Otci všeliká moc lásky vznášena byla. A kdyby někdy rozkazy rodičův na odpor se stavěly přikázáním Božím: není pochybno, že děti nad žádost rodičů výše musí stavěti vůli Boží, pamětlivi jsouce Božského onoho výroku[2]): *„Více sluší poslouchati Boha, nežli lidí.“*

* OTÁZKA VII.

Co ve slovech tohoto přikázání znamená vlastně slovo ctíti? *

Po vyložení těchto věcí duchovní pastýř vysvětlí slova přikázání toho, a nejprvé to, co jest to „ctíti“? Znamená pak slovo to, o někom počestně smýšleti a všecko, co jeho jest, v největší vážnosti míti. S tímto ctěním ve spojení jest všecko toto: láska, uctivost, poslušnost, služba. S úmyslem pak v zákoně položeno jest slovo „ctíti,“ ne „milovati“ neb „bázeň míti,“ ačkoliv veliká i láska i bázeň chovati se má k rodičům; neboť kdo miluje, ten není vždy k službě ochotný a uctivý; a kdo se bojí, nevždycky miluje; koho však někdo ze srdce ctí, toho i miluje i se bojí.

Toto když vyložil pastýř, jednati bude o otcích, a kdo jsou ti, kteří tímto jmenem se znamenají.

* OTÁZKA VIII.

Kdo se zde jmenem otce vyrozumívají? *

I. Ačkoliv zákon nejpředněji o těch otcích mluví, od nichž jsme zplozeni, přece však k jiným ještě vztahuje se to jmeno, které také zákon patrně na zřeteli má,

[1]) Mat. 10. 37. [2]) Sk. Ap. 5. 29.

jakž se o tom z mnohých písma svatého míst snadno přesvědčiti můžeme.

II. Mimo ty tedy, kteří nás zplodili, ještě jiné rody otcův jsou v písmě svatém, jakž jsme toho již dotkli, jimžto všem svou poctí povinni jsme. A sice nejprvé církevní představení a pastýři a kněží nazývají se *„otcové,“* jakž to zřejmé jest z toho, co Apoštol píše ku Korintským[1]): *„Ne proto, abych vás zahanbil, píšu to, ale jako synů svých nejmilejších vás napomínám. Neboť ať byste deset tisíc pěstounů měli v Kristu, však nemnoho máte otcův; nebo v Kristu Ježíši skrze evangelium já jsem vás zplodil.“* A v knize Sirachově psáno jest[2]): *„Chvalmež muže slavné a otce naše v pokolení jejich.“*

III. Potom ti, kterým svěřeno jest vrchní řízení, aneb úřad aneb moc, kteří zemí vládnou, nazývají se *„Otcové.“* Tak Naaman od služebníků svých *„otcem“* byl zván[3]).

IV. Potom *„otce“* nazýváme ty, kterýchžto opatrování, věrnosti, šlechetnosti a moudrosti jiní odevzdáni bývají, jako jsou poručníci, opatrovníci, pěstouni a učitelé. Proto Eliáše a Elisea otcem nazývali synové proroků[4]).

V. Konečně *„otcové“* slovou kmetové a stářím sešlí, kteréž také ctíti máme. To budiž tedy předním pravidlem duchovního pastýře, aby učil, že otcové všech těchto spůsobů mají se ctíti, obzvláště však ti, z nichž jsme zrozeni, o kterých také zákon Boží výslovně mluví.

* OTÁZKA IX.

Proč rodičům tělesným synové křesťanští obzvláštní úctu prokazovati mají? *

Oni jsou zajisté jako nějaké podobenství nesmrtelného Boha, a v nich obraz svého vzniku vidíme; od nich život nám dán jest; jich použil Bůh, aby nám dal duši a rozum; od nich k svátostem vedeni jsme, zbožnosti a lidským spůsobům a občanským vyučeni, k bezúhonnosti a svatosti mravů vychováni. Upozorniž také duchovní pastýř, že jmeno „matky“ právem jest v tomto přikázání výslovně položeno, abychom uvážili

[1]) 1. Kor. 4. 14. [2]) Sir. 44. 1. [3]) 4 Král. 5. 13. [4]) 4 Král. 2. 12.

její dobrodiní a zásluhy o nás, s jak velikou péčí a starostlivostí nás v životě nosila, s jakou těžkostí a bolestí porodila a vychovávala.

* OTÁZKA X.

Jakými spůsoby se mají ctíti rodičové tělesní? *

Mají pak se rodičové tak míti v uctivosti, aby čest, kterou jim vzdáváme, z lásky a z vnitřní ducha náklonnosti vycházela; a jim zavázáni jsme touto povinností nejvíce, poněvadž k nám tak jsou nakloněni, že žádné práce, žádného namáhání, žádných nebezpečenství pro nás se nehrozí, a nic se jim udáti nemůže příjemnějšího, než když pozorují, kterak dětem svým milí jsou, kteréž nejvíce milují. Josef, když v Egyptě ctí a důstojenstvím první byl po králi, otce do Egypta přicházejícího přijal velmi počestně[1]), a Šalomoun před matkou přicházející povstal, a z úcty na královském trůně na pravici ji posadil[2]).

Jsou ještě jiné uctění spůsoby, jež se rodičům prokazovati mají. Neboť také tehdá je ctíme, když od Boha pokorně prosíme, aby se jim všecko dobře a šťastně dařilo, aby v největší lásce a cti byli u lidí, aby Bohu samému a svatým v nebesích co nejvíce milí byli. Taktéž ctíme rodiče, když své jednání podlé jejich rady a vůle pořádáme; jakž k tomu radí Šalomoun[3]): *„Slyš, synu můj, kázeň otce svého, a neopouštěj přikázání matky své, aby dána byla milost hlavě tvé a zlatý řetěz hrdlu tvému.“* Téhož spůsobu jest i napomínání svatého Pavla[4]): *„Synové, poslouchejte rodičů svých v Pánu, neb jest to spravedlivé;“* a jinde dí[5]): *„Synové, poslouchejte rodičů ve všech věcech, nebo to jest libé Pánu.“* I příklady lidí nejsvětějších to stvrzují. Tak Isák[6]), když od otce byl svazován k obětování, pokorně a bez odporu se podrobil, a synové Rechabitští na vždycky zdrželi se od pití vína, aby nepřestoupili rady otce svého[7]).

Dále rodiče ctíme, když dobrých jejich skutkův a obyčejův následujeme; neboť těch zajisté nejvíce si vážíme, kterýmžto snažíme se býti co nejpodobnější. Po-

[1]) Gen. 46. 29. [2]) 3 Král. 2. 19. [3]) Přísl. 1. 8. [4]) Efes. 6. 1. [5]) Kol. 3. 20. [6]) Gen. 22. 9. [7]) Jerem. 35. 5.

dobně rodiče ctíme, když jejich rady nejen vyhledáváme, ale jí také následujeme.

* OTÁZKA XI.

Jak se má rodičům v potřebách postaveným pomáhati, a to nejvíce v nebezpečenství smrti? *

Dále ctíme rodiče, když jim přispíváme, dávajíce jim, čeho k výživě a odění potřebují; což i výrokem Kristovým jest dotvrzeno, který káraje Fariseův převrácenosť dí[1]): *„Proč i vy přestupujete přikázání Boží pro ustanovení vaše? Nebo Bůh řekl: cti otce i matku, a kdoby zlořečil otci neb mateři, smrtí ať umře. Ale vy pravíte: Kdožbykoli řekl otci neb mateři: Dar, kterýžkoli jest ode mne, tobě prospěje, a neuctí otce svého neb mateře své; a tak jste zrušili přikázání Boží pro ustanovení svá.“* A vždycky sice služby úcty máme rodičům prokazovati, ale nejvíce tehdá, když nebezpečně jsou nemocni; tu musíme jim přispěti, aby ničeho neopominuli, co buďto k vyznání hříchů náleží, aneb k ostatním svátostem, které křesťané přijímati mají, když smrť se blíží; a o to pečujme, aby dobří a nábožní lidé častěji je navštěvovali, kteříby je v slabosti posilnili a radou svou v dobrém podporovali, aneb mysl jejich dobře uspořádanou pozdvihli k naději nesmrtelnosti, aby srdce své od věcí pozemských odrátivše, celé je uvrhli na Boha. A tak se stane, že majíce nejšťastnější průvod víry, naděje a lásky, a posilněni jsouce posilou náboženství, smrti nebudou považovati za hrůzyplnou, anaž jest nevyhnutelná, ale spíše za žádoucí, poněvadž nám přístup otvírá do věčnosti.

* OTÁZKA XII.

Jak rodičům zemřelým máme čest prokazovati? *

Konečně i zemřelým rodičům čest se proukazuje, když jim pohřeb činíme, když obřady smutečnými je poctíme, když k hrobu je doprovázíme, když o slušné a výročné za ně oběti pečujeme, když svědomitě odkazy jejich vyplňujeme.

[1]) Mat. 15. 3.

* OTAZKA XIII.

Jak biskupové a kněží mají se ctíti? *

V úctivosti pak mají se míti nejenom ti, z nichž jsme zrozeni, nýbrž i jiní, kteří otci se nazývají, jako biskupové a kněží, jako králové, knížata, vrchnosti, jako poručníci, opatrovníci, jako učitelé a vychovavatelé, jako starci a jiní toho druhu; neboť hodni jsou, aby z naší lásky, z poslušnosti a podpory naší podíl brali; avšak jeden více než druhý. O biskupech a jiných pastýřích takto jest psáno[1]): *„Kteří úřad svůj dobře spravují, dvojí cti hodnými jmíni buďte, zvláště, kteří pracují v slovu a učení.“* A jak veliké lásky důkazy dali Galatští Apoštolovi! jimžto on překrásné ono svědectví přízně jejich dává, an dí[2]): *„Svědectví vám zajisté dávám, že, kdyby možné bylo, oči své byli byste si vyloupali a mně dali.“*

* OTÁZKA XIV.

Jakou měrou má se kněžím na potřeby obživy přispívati? *

Ano kněžím má se i to podávati, čeho nutné života potřeby požadují. Pročež praví Apoštol[3]): *„Kdo bojuje kdy na svůj plat?“* A v knize Sirachově psáno jest[4]): *„Ku kněžím uctivě se měj, a očistuj se plecemi, a dej jim díl, jakž to přikázáno tobě, prvotin i očišťování.“* Že pak jich máme poslouchati, učí Apoštol, řka[5]): *„Poslušni buďte správců svých, a buďte jim poddáni, oni zajisté bdějí, jako ti, jenž mají počet vydati za duše vaše.“* Ano od samého Pána jest docela přikázáno, abychom i nešlechetných pastýřů byli poslušni, an dí[6]): *„Na stolici Mojžíšově posadili se zákonnici a fariseové: protož všecko, což by koli vám řekli, zachovávejte a čiňte, ale podlé skutků jejich nečiňte; nebo praví, a nečiní.“*

* OTÁZKA XV.

Že se má vrchnostem světským prokazovati čest. *

Totéž říci se musí o králích, knížatech, vrchnostech a ostatních, jichžto moci jsme poddáni. Jakého to však spůsobu úcta, služba a oddanost jim se má

[1]) 1. Tim. 5. 17. [2]) Gal. 4. 15. [3]) 1 Kor. 9. 7. [4]) Sir. 7. 33. [5]) Žid. 13. 17. [6]) Mat. 23. 2.

vzdávati, Apoštol v listu k Římanům[1]) šíře vykládá, za něž i modliti se napomíná[2]). A svatý Petr píše[3]): *„Poddání buďte všelikému lidskému zřízení pro Boha; buďto králi jako nejvyššímu, aneb vladařům, jako od něho poslaným.“* Neboť komu činíme takovouto čest, ta na Boha se přenáší; nebo vznešený stupeň důstojnosti má od lidí poctu, poněvadž jest obraz moci Boží; v tom také Boží prozřetelnost ctíme, jenž jim veřejného úřadu řízení udělil, a jichžto používá jako služebníků své moci.

* OTÁZKA XVI.

Proč vrchnostem světským, i bezbožným, máme býti poddáni, a kdy nikoliv? *

Aniž pak bezbožnosti aneb nešlechetnosti lidí, jsou-li takové vrchnosti, ctíme, nýbrž podstatnost Božskou, jež v nich jest, tak že, co se snad přepodivné býti zdá, i kdyby proti nám jevili mysl nepřátelskou a škodlivou, i kdyby byli nesmířitelní, přece však toto není dostatečná příčina, abychom jich s náležitou ctí nešetřili. Neboť i David veliké služby činil Saulovi, ač mu on nad míru ubližoval, načež poukazuje řka[4]): *„S těmi, kteří nenáviděli pokoje, byl jsem pokojný.“* Avšak kdyby něco bezbožného, něco nepravého poroučeli, tu naprosto nemá se na ně dbáti, poněvadž to činí ne z moci, nýbrž z vlastní nespravedlnosti a ducha převrácenosti.

Když farář tyto věci jednotlivě vyložil, potom rozbírej, jaká odměna a jak přiměřená zaslibuje se těm, kteří toto přikázání Boží plní.

* OTÁZKA XVII.

Jaká odměna za poslušnost k rodičům od Boha jest uložena? *

Neboť největší užitek ten jest, aby dlouho živi byli; protož jsou zajisté hodni, aby dobrodiní jak nejdéle užívali, kdož jsou ho ustavičně pamětlivi. Poněvadž tedy ti, kteří rodiče ctí, lásku prokazují těm, od nichž mají užívání světla i života: po právu a zasloužení prodlužují život až k nejvyššímu stáří. Potom

[1]) Řím. 13. [2]) 1 Tim. 2. 2. [3]) 1 Petr. 2. 13. [4]) Žalm 119. 7.

budiž připojeno důkladné vysvětlení onoho zaslíbení Božího; neboť se nejenom věčného a blaženého života, nýbrž i tohoto vezdejšího života trvání zaslibuje; kteroužto pravdu objasňuje svatý Pavel, an dí[1]): *„Pobožnosť jest ke všemu užitečná, majíc zaslíbení nynějšího života i budoucího.“*

* OTAZKA XVIII.

Jak vysoko jest ceniti zaslíbení dlouhého života? *

Není však tato odměna nepatrná ani zamítnutí hodna, ačkoliv mužům svatým, jako Davidovi, Jobovi, Pavlovi, smrť byla žádoucí, a sužovaným a nešťastným lidem prodloužení života nemilé bývá. Neboť v oněch připojených slovech: *„kterou dá tobě Hospodin Bůh tvůj,“* nejenom dlouhé života trvání co do času, nýbrž zaslibuje se odpočinutí, pokoj, běd zproštění při dobrém živobytí. Neboť v páté knize Mojžíšově nejenom to se praví: *„abys dlouho živ byl,“* nýbrž také přidáno jest[2]): *„aby dobře se ti vedlo,“* což také Apoštol opakuje[3]).

* OTÁZKA XIX.

Jak ti, kdož rodiče ctí, i když časně zemrou, dosahují odměny tohoto přikázání? *

Tyto pak výhody, pravíme, dostávají se těm, kterýchž dětinné zbožnosti Bůh tuto milosť dává. Jinak zajisté by Boží zaslíbení nemělo věrnosti a stálosti, když někdy těm, kteří větší lásku rodičům prokazovali, život kratší bývá. Ale toto se jim přihází buď proto, že o ty jest nejlépe postaráno, kteří dříve ze života vykročují, než od cesty ctnosti a povinnosti zbloudili; nebo bývají *vytržení*[4]*), aby zlosť nezměnila rozumu jejich, aneb aby lesť nepodvedla duši jejich;* anebo proto, že, když nastává zkáza a zmatek všech věcí, ze světa povoláni bývají, aby hořkostí obecných těch dob ušli. Neboť jak dí Prorok[5]), *„od tváři zlosti shromážděn bývá spravedlivý.“* A to se stává, aby jejich ctnosť aneb blaho nevešlo v nebezpečenství, když Bůh tresty posílá na

[1]) 1 Tim. 4. 8. [2]) Deut. 5. 16. [3]) Efes. 6. 3. [4]) Moudr. 4. 11. [5]) Isa. 57. 1.

nepravosti lidské, anebo aby v těchto přežalostných časech nebyli ztíženi zármutkem nejprudším pro bídy a nehody svých příbuzných a přátel. Proto jest se nám mnohem více obávati, když muže dobré předčasná smrť potkává.

* OTÁZKA XX.

Jakými tresty budou ztíženi přestupitelé tohoto přikázání? *

A jako těm, kdož vděčni jsou k rodičům, za poslušnosť předložena jest od Boha mzda a odplata, tak nevděčným a bezbožným dětem připravují se pokuty nejtěžší. Neboť psáno jest[1]): *„Kdoby zlořečil otci svému neb matce, smrtí ať umře;“* a opět[2]): *„Kdo sužuje otce svého a zahání matku, hanebný jest a nešťastný;“* a: *„Kdo*[3]) *zlořečí otci svému neb matce své, toho svíce zhasne uprostřed temnosti“*; a: *„Oko*[4]), *které se posmívá otci, a které pohrdá plodem matky své, ať je vyklinou krkavci potoční, a snědí je synové orlice.“* A o mnohých, kteří rodičům ubližovali, čteme, že na jich pomstění rozpálil se hněv Boží. Tak Davida nenechal Bůh nepomstěného, ale v spravedlivý trest za svou nepravosť upadl Absalon[5]), jenž třemi kopími jsa proboden za ohavnosť svou trest trpěl. A o těch, kdožby kněží neposlouchali, psáno jest[6]): *„Kdoby pak zpýchal, nechtě poslechnouti rozkázání kněze, který toho času posluhuje Hospodinu Bohu svému, dle výroku soudce umře člověk ten.“*

* OTÁZKA XXI.

Jakými nejvíce spůsoby mohou se rodiče hodnými učiniti oné od Boha jim přiřknuté cti? *

A jako zákonem Božím jest přikázáno, aby synové ve cti měli své rodiče, aby jich poslouchali, jim poddáni byli: tak i rodiče mají své povinnosti a úkoly: mají dětem vštěpovati svatou kázeň a mravy, a jim nejlepší života předpisy dávati, aby jsouce v náboženství vycvičeni a připraveni, Boha svatě a bez urážky ctili což, jak čteme, činili rodiče Susanini[7]).

---

[1]) Exod. 21. 17. [2]) Přísl. 19. 26. [3]) Přísl. 20. 20. [4]) Přísl. 30. 17. [5]) 2 Král. 18. 14. [6]) Deut. 17. 12. [7]) Dan. 13. 3.

Pročež duchovní at rodiče napomene, aby se dětem prokazovali za učitele ctnosti, spravedlnosti, zdrželivosti, pokory a svatosti. Tří věcí však obzvláště at se varují, v kterých se často chybuje: předně aby příliš tvrdě s dětmi nemluvili a nejednali, což Apoštol v listu k Kolossenským takto poroučí[1]): *„Otcové, nepopouzejte k hněvivosti synů svých, aby nebyli málomyslní;“* neboť jest nebezpečenství, aby se nestali ducha bojácného a málomyslného, všeho se lekajíce. Pročež k tomu povzbuzuj, aby přílišné přísnosti se chránili, a děti své spíše polepšiti chtěli, než jen trestati.

* OTÁZKA XXII.

Že nemají býti rodiče k dětem mnoho shovívaví, ani nemají příliš pečovati, aby jim zanechali velikého dědictví. *

Za druhé, když děti něco zavinily, aby jim nic v lehkovážné shovívavosti nepromíjeli, jelikož trestáni a kárání jest potřebné; neboť již často přílišnou rodičů mírností a slabostí se děti zkazily. Pročež před nenáležitým shovíváním výstrahou budiž příklad nejvyššího kněze Heli[2]), který převelikým zachvácen byl trestem, poněvadž k synům svým příliš shovívavý byl.

Konečně, což jest nejhanebnější, aby při vychovávání a cvičení dětí neměli náhledů pošetilých; neboť přemnozí v té jediné myšlénce a starosti trvají, aby bohatství, peníze, slavný a rozsáhlý podíl pozůstavili dětem, kterýchž nevedou k nábožnosti, ne k svědomitosti, ne v kázeň dobrých umění, nýbrž k lakomství a k rozmnožování rodinného jmění; a o váženost a blaho svých dětí nic nejsou pečlivi, jen když hojnost mají peněz a bohatství. A co pojmenovati, co vymysliti se může ohavnějšího! Takto se stává, že na děti své přenášejí ne tak hojnost jmění, jako své hříchy a nepravosti, a stávají se jim ne vůdcemi do nebe, nýbrž do věčných muk pekelných. Duchovní pastýř tedy rodičům nejlepší pravidla dávej na ruku, a je na příkladě Tobiáše[3]) k podobné ctnosti rozněcuj, aby děti své řádně vychovavše k službě Boží a k svatosti, sami od nich také klidili přehojné ovoce lásky, poslušnosti a oddanosti.

---

[1]) Kol. 3. 21. [2]) 1 Král. 4. 18. [3]) Tob. 4.

HLAVA VI.

O pátém Božím přikázání.

Nezabiješ.

* OTÁZKA I.

Jaký jest toho učení, jež se v tomto přikázání obsahuje, užitek a ovoce. *

Veliké ono štěstí, jež zaslíbeno jest lidem pokojným, že[1]) *„synové Boží slouti budou,“* má duchovní pastýře co nejvíce povzbuditi, aby učení tohoto přikázání pilně a důkladně vykládali; neboť k usjednocení lidských snah žádného lepšího prostředku nemůže nalezeno býti, než kdyby tohoto zákona obsah, jsa náležitě vysvětlen, ode všech tak, jak se sluší, svědomitě byl zachováván, poněvadž potom bylo by lze očekávati, že lidé, jsouce nejvyšší mysli shodou spojeni, co nejsnažněji zachovají svornost a pokoj. Ale jak jest zapotřebí vykládati toto přikázání, vysvítá odtud, že po nesmírné oné všeho světa potopě to jedno obzvláště Bůh lidem zapověděl[2]): *„Krve duší vašich vyhledávati budu z ruky všech hovad a z ruky člověka.“* A v evangelii mezi starými zákony, jež Spasitel nejdříve vysvětloval, toto přikázání první jest, o němž u svatého Matouše stojí psáno[3]): *„Řečeno jest: Nezabiješ,“*, a to ostatní, co na témž místě o tomto předmětu dále se připomíná.

Mimo to věřící mají pozorně a rádi slýchati o tomto přikázání; neboť když se jeho moc uvažuje, směřuje k ochraně života jednoho každého; nebo slovy: „Nezabiješ“ každé zabití člověka naprosto se zakazuje. Protož každý člověk přikázání toto má přijímati s takovou srdce radostí, jakoby s vyhrožováním Božího hněvu a jiných nejtěžších pokut se v něm zapovídalo výslovně, aby nikomu z lidí se neubližovalo. Pročež jako toto přikázání k slyšení jest příjemné, tak i vy-

[1]) Mat 5. 9. [2]) Genes. 9. 5. [3]) Mat. 5. 21.

stříhání se toho hříchu, jenž se v něm zapovídá, má míti jistou příjemnosť.

* OTÁZKA II.

Co se v tomto přikázání poroučí a zapovídá. *

Když Pán tohoto přikázání význam vysvětloval, dvé že se v něm obsahuje, ukázal: jedno, abychom nezabíjeli, což se nám činiti zapovídá; druhé, co se nám činiti velí, abychom svornou lásku a přátelství chovali k nepřátelům, pokoj měli se všemi lidmi, a konečně všeliká protivenství trpělivě snášeli.

* OTAZKA III.

Masa požívati a zvířata zabíjeti jest dovoleno. *

Jakož se pak zabití zapovídá, o tom nejprvé budiž poučeno, kterého spůsobu zabití se v tomto přikázání nezakazuje. Nebo zabíjeti zvířata se nezabraňuje, poněvadž jestliže jich požívati od Boha jest dovoleno, musíme míti též právo je zabíjeti; o kteréž věci napsal svatý Augustin[1]): *Když slyšíme „Nezabiješ," to nebéřeme tak, jakoby to řečeno bylo o plodinách zemských, poněvadž nemají pocitu; ani o nerozumných zvířatech, poněvadž se s námi žádným rozumem nestovaryšují.*

* OTÁZKA IV.

Dovoleno jest na soudu lidi k smrti odsouditi i utratiti. *

Druhý dovolený spůsob zabití jest, jenž vztahuje se k oněm vrchnostem, jimž dána jest moc usmrcení, kteroužto dle předpisu zákonů a po soudu trestají lidi zločince a obhajují nevinné; a když v tomto úřadě spravedlivě sobě vedou, nejenom vraždou nejsou vinni, ale dokonale vyplňují zákon Boží, který vraždu zapovídá. Neboť jakož tomuto přikázání předložen jest ten účel, aby o život a blaho lidí bylo pečováno: tak i tresty vrchností, kteréž jsou pozákonnými mstiteli nepravostí, k tomu směřují, aby odvážlivosť a bezpráví trestem bylo utlačeno a život lidí byl v bezpečnosti. Proto volá David[2]): *„Za jitra hubil jsem všecky hříšníky*

[1]) de civ. Dei. 1. 20. [2]) Žalm 100. 8.

země, abych vypudil z města Hospodinova všecky, kdož páší nepravosti.“

* OTAZKA V.

Jak i ti, kdož v spravedlivém boji zabíjejí, nejsou vraždou vinni. *

Za touž příčinou ani ti nehřeší, kdož v spravedlivé vojně život berou nepřátelům, nejsouce nikoli žádostí neb ukrutností puzeni, nýbrž jedině k vůli obecnému dobrému. Jsouť mimo to podobného usmrcení příklady, jež udály se na výslovný rozkaz Boží. Tak nehřešili synové Levi, kteří jednoho dne pobili tolik tisíc lidí, po kterémžto pobití Mojžíš takto k nim mluvil[1]): *„Posvětili jste dnes rukou svých Hospodinu.“*

* OTÁZKA VI.

Proti tomuto přikázání se neproviňuje, kdo náhodou člověka usmrtí. *

Aniž pak z toho přikázání vinen jest, kdo nevědomě a bezúmyslně, nýbrž jen náhodou zabil člověka; o kteréž věci v páté knize Mojžíšově takto jest psáno[2]): *„Kdoby zabil bližního svého nevěda, a o kom se dokazuje, že včera a před včerejškem žádné nenávisti k němu neměl, ale že šel s ním sprostně do lesa sekat dříví, a v sekání dřev sekera vypadla z ruky, a železo spadnouc z topořiště přítele jeho udeřilo a zabilo: ten . . . . živ bude.“* Takové usmrcení, poněvadž se nestává z vůle ani z úmyslu, proto se nikterak mezi hříchy nepočítá. Což dotvrzuje se výpovědí svatého Augustina[3]): *„Odstup to, aby se nám za vinu kladlo, když v tom, co činíme dobrého neb dovoleného, mimo vůli naši přihodí se něco zlého.“*

* OTÁZKA VII.

Jak vraždou jest vinen ten, jenž náhodou někoho zabil. *

V této věci však dvojím spůsobem může se hřešiti: předně, kdyby někdo věc nespravedlivou konaje, člověka zabil; ku příkladu, kdyby někdo pěstí neb nohou udeřil ženu těhotnou, následkem čehož by potratila, stalo by se toto sice bez vůle udeřitele, ale ne

[1]) Exod. 32. 29. [2]) Deut. 19. 4. [3]) ep. 47.

bez viny, poněvadž mu není dovoleno kterýmkoliv způsobem biti ženu těhotnou. Druhé jest, když někdo nejsa na všecko opatrným, z nedbalosti a neobezřelosti někoho zabije.

* OTÁZKA VIII.

Dopouští se také k obhájení svého života jiného zabiti. *

Z toho důvodu také vysvítá, že, když někdo druhého zabil pro zachování svého života, užívaje vší opatrnosti, toho zákonu nepřestoupil. A tyto usmrcení způsoby, jež jsme právě vypočítali, jsou to, které se v zápovědi tohoto zákona neobsahují; kteréž když se vyloučí, jiné všecky se zapovídají, buď, že kdo vraždeníka na zřeteli má, aneb toho, kdo k zavraždění přijde, anebo způsoby, jak se vražda páše.

* OTÁZKA IX.

Nikdo nesmí z moci soukromé jiného zabiti. *

Neboť co se vražedníků týče, nikdo nevyjímá se, ne bohatí, ne mocní lidé, ne páni, ne rodiče, ale beze vší výminky a beze všeho rozdílu každému jest zapovězeno zabíjeti.

* OTÁZKA X.

Naprosto nikdo není, jenž by tímto zákonem nebyl chráněn. *

A béře-li se zřetel na ty, kdo k zavraždění přicházejí, na všecky lidi toto přikázání se vztahuje; a žádný člověk není stavu tak sprostého a opovrženého, aby nebyl chráněn mocí tohoto zákona. Avšak ani sebe samého zabiti nikomu se nedovoluje, poněvadž nad životem svým nikdo nemá moci tak, aby dle své libosti směl si smrt učiniti; proto se také slovy tohoto přikázání neporoučí: „*Nezabiješ jiného*," nýbrž jednoduše „*Nezabiješ.*"

* OTÁZKA XI.

Kolikerým způsobem může se přestoupiti tento zákon? *

Pakliže zřetel obrátíme na mnohonásobný způsob usmrcení, tu nikdo se nevyjímá. Neboť nejenom vlast-

níma rukama, aneb železem, aneb kamenem, aneb holí, aneb provazem, aneb jedem člověka života zbaviti není dovoleno, nýbrž naprosto jest to zakázáno učiniti i radou, pomocí, přispěním aneb jakýmkoli jiným způsobem. V této věci byla převeliká obmezenosť a tuposť u Židů, kteří se domýšleli tomu přikázání zadost činiti, když jen rukou svých uchránili od vraždy. Ale člověku křesťanu, který z výkladu Kristova ví, že zákon tento jest duchovní, kterým se totiž velí, nejenom ruce míti neposkvrněné, ale i srdce čisté a beze lsti, to nikterak nedostačí, čím se Židé dosti hojně domnívali naplňovati toto přikázání. Neboť že se ani hněvati na někoho nesmíme, tomu učí evangelium, když Pán praví[1]): *„Já ale pravím vám: každý, kdo se hněvá na bratra svého, hoden bude soudu; a kdoby řekl bratru svému: racha, hoden bude rady; a kdoby řekl: blázne, hoden bude pekelného ohně.“*

* OTÁZKA XII.

Jak kdo hněváním může hřešiti a nehřešiti? *

Z těch slov jest patrno, že není bez viny, kdo se hněvá na bratra, byť i hněv svůj v duši choval uzavřený; kdo však tomu hněvu nějaký zevnitřní dá výraz, těžce hřeší; a mnohem tíže ji ten, kdo se nebojí tvrdě s bratrem zacházeti a jemu potupu činiti. Avšak toto platí, když k hněvu žádné není příčiny. Neboť příčina hněvu Bohem i zákony dovolená ta jest, když trestáme ty, kteří našim rozkazům a naší moci jsou podrobeni, jestliže by na nich závina byla. Neboť hněv křesťana nesmí pocházeti ze smyslů tělesných, nýbrž z Ducha svatého, poněvadž býti máme[2]) *„chrámové Ducha svatého,“* v nichž by Kristus Ježíš přebýval.

* OTÁZKA XIII.

Jak mají lidé dokonale zachovávati toto přikázání, a jak mnozí proti němu hřeší? *

Mimo toto ještě mnoho jiného pověděl Spasitel náš, co k dokonalému plnění tohoto zákona náleží; jakož

[1]) Mat. 5. 22. [2]) 1 Kor. 6. 19.

jest ono[1]): „*Neodpírati zlému, ale udeří-li tě kdo v pravé líce tvé, nastav mu i druhé; a tomu, kdo se s tebou chce souditi a sukni tvou vzíti, nech mu i plášť; a nutil-liby tě kdo jíti míli jednu, jdi s ním i jiné dvě.*“ Z toho, co posud řečeno, lze jest poznati, jak náchylni jsou lidé k těm hříchům, jež se v tomto přikázání zapovídají, a jak mnoho jest těch, kteří, jestliže ne rukou, alespoň v mysli zločin vraždy páchají.

* OTÁZKA XIV.

Jak velmi zatracuje Bůh v písmě svatém člověka usmrcení? *

A poněvadž v písmě svatém uvádějí se prostředky proti tomuto tak nebezpečnému neduhu, jest povinností duchovního, o nich často věřícím vykládati; nejpřednější pak to jest, aby porozuměli, jaký jest to ohavný hřích, člověka zabiti. To může se přemnohými a vážnými výroky písem svatých vysvětliti. Neboť až tak velice nenávidí Bůh vraždy v písmě svatém, že praví, kterak trestu za usmrcení člověka vyhledávati bude od všelikých hovad[2]), a i zvíře, ježby ranilo člověka, zabiti velí; a pro žádnou jinou příčinu neuložil Bůh lidem, aby krve se štítili, než proto, aby všemi spůsoby mysl i ruce zdržovali od zavraždění člověka.

* OTÁZKA XV.

Jak veliký zločin jest usmrcení člověka, z rozumu se ukazuje. *

Jsouť vražedlníci nejúhlavnější lidského pokolení a tudy i přírody nepřátelé, kteří, co na nich jest, veškeré stvoření Boží v záhubu obracejí, člověka usmrcujíce, pro nějžto Bůh, jakž sám dosvědčuje, učinil vše, cožkoli stvořeno jest; ano když se v první knize Mojžíšově[3]) člověka zabiti zapovídá proto, že jej Bůh učinil k obrazu a podobenství svému: Bohu převelikou urážku činí, a jako násilnou naň rukou bíti se zdá, kdo jeho obraz života zbavuje. Toto v Božském na mysli přemýšlení rozjímaje přetěžce na vražedníky zastesknul sobě David v oněch slovech[4]): „*Nohy jejich rychlé jsou k vylévání krve.*“ Neřekl jednoduše: „*zabíjejí,*“ ale „*vylévají krev;*“

[1]) Mat. 5. 39. [2]) Gen. 9. 5. [2]) Gen. 9. 6. [4]) Žalm. 13. 3.

kterýchžto slov užil k vysvětlení ohavného toho zločinu a k naznačení nelidské jich ukrutnosti. Aby pak zřejmě poukázal, kterak ďábelským nějakým puzením kvapně vrhají se v tuto bezbožnost, řekl: *„rychlé jsou nohy jejich.“*

* OTÁZKA XVI.

Co tímto přikázáním Bůh činiti poroučí? *

Již pak co Kristus Pán v tomto přikázání velí zachovávati, k tomu směřuje, abychom se všemi lidmi pokoj měli; praví zajisté, vykládaje toto místo[1]): *„Přinášíš-li dar svůj na oltář, a tu se rozpomeneš, že bratr tvůj má něco proti tobě, nechejž tu daru svého před oltářem, a jdi prvé a smiř se s bratrem svým, a potom přijď, a obětuj dar svůj,“* a co na tom místě následuje. Toto tak budiž od duchovního vykládáno, aby ukázal, že ke všem lidem beze vší výminky lásku chovati máme; a k této, co nejvíce s to bude, roznítí věřící při vykládání tohoto přikázání, poněvadž v něm nejvíce vyniká ctnost lásky k bližnímu. Neboť když se tímto přikázáním zřejmě zapovídá nenávisť, protože *„kdo[2]) nenávidí bratra svého, vražedník jest:“* zajisté následuje to, že se přikazuje láska a milování.

* OTÁZKA XVII.

Které jsou povinnosti lásky, obsažené v tomto přikázání? *

Když pak v tomto přikázání poroučí se láska a milování, tož se spolu nařízení dává všech oněch povinností a skutků, které z lásky samé vyplývají. *„Láska trpělivá jest,“* praví svatý Pavel[3]). Trpělivosť se nám tedy ukládá, v nížto zachráníme duše své, jakž učí Spasitel[4]). Potom dobročinnosť jest lásky průvodkyně a družka; neboť *„láska[5]) dobrotivá jest.“* Ale ctnosť dobrotivosti a dobročinnosti rozsáhlý má obor; a její výkony v těch hlavně věcech se pohybují, abychom chudým poskytovali věci potřebné, hladovým pokrm, žíznějícím nápoj dávali, nahé odívali; a čím více kdo naší pomoci potřebuje, tomu abychom tím více štědrosti prokazovali.

[1]) Mat. 5. 23. [2]) 1 Jan. 3. 15. [3]) 1 Kor. 13. 4. [4]) Luk. 21. 19. [5]) 1 Kor. 13. 4.

* OTÁZKA XVIII.

Že ze všech povinností lásky nejdokonalejší jest milování nepřátel. *

Tyto dobročinnosti a dobrotivosti skutky, jež jsou samy v sobě skvělé, stávají se tím skvělejší, když se prokazují nepřátelům. Praviť zajisté Spasitel[1]): *„Milujte nepřátely své, dobře čiňte těm, kteří vás nenávidí.“* K tomu i Apoštol napomíná v oněch slovech[2]): *„Lační-li nepřítel tvůj, nakrm jej; žízní-li, dej mu píti; nebo to čině uhlí řeravé shrneš na hlavu jeho. Nedej se přemoci zlému, ale zlé přemáhej dobrým.“*

Konečně když hledíme na zákon lásky, kteráž jest dobrotivá: poznáme, že všecky skutky, jež se vztahují k tichosti, povolnosti a jiným toho druhu ctnostem, konati se předpisuje v tomto přikázání.

* OTÁZKA XIX.

V které věci nejvíce skvěje se láska k bližnímu, jež se zde velí? *

Ale ze všech daleko nejvznešenější a lásky nejplnější skutek, v němžto se co nejvíce máme cvičiti, ten jest, abychom urážky a křivdy, které jsme utrpěli, s myslí pokojnou odpouštěli a promíjeli; což abychom z úplna činili, často nás, jak již řečeno, písmo svaté napomíná a povzbuzuje; neboť nejenom blahoslavenými nazývá ty, kdo tak upřímně činí, nýbrž i ujišťuje, že jim Bůh jejich chyby odpustí; kdo však tak učiniti opominou aneb docela odpuštění odeprou, ti nedojdou odpuštění Božího. Ale poněvadž žádost pomsty mysli lidské takořka jest vrozena, duchovní pastýř největší pilnost na to musí vynaložiti, aby věřícím nejen vyložil, ale živé přesvědčení v nich vzbudil, kterak povinností křesťana jest na křivdy zapomínati a je odpouštěti. Poněvadž o této věci u svatých spisovatelů častá děje se zmínka, s nimi ať se potáže, aby zlomil tvrdošíjnost těch, kteří v žádosti pomsty jsou ducha nepodajného a vzdorného. Měj vždy při ruce důkazy, jichžto a to nejvážnějších a k té věci nejvhodnějších svatí Otcové zbožně používali.

* OTÁZKA XX.

Kterými především důvody má se potlačovati nenávisť a mají se přivesti věřící k zapomenutí urážek? *

Z těch pak hlavně tři buďtež vyloženy. První

[1]) Mat. 5. 44. [2]) Řím. 12. 20.

jest, aby, kdo se domnívá, že se mu ublížilo, tomu co nejvíce vpraveno bylo přesvědčení, že ten, nad kým se pomstiti chce, jeho škody a urážky nebyl nejpřednější příčinou. Tak činil obdivení hodný Job, který, ačkoliv jemu od Sabejských a Chaldejských, i od ďábla přetěžce ublíženo bylo: přece však k nim neobracel svého zřetele, ale jako muž dobrý a člověk nad míru nábožný, právě a zbožně oněch slov užíval[1]): *„Pán dal, Pán vzal.“* Pročež ze slov a příkladu tohoto nejtrpělivějšího muže ať nabývají křesťané přesvědčení, jež jest na nejvýš pravdivé, že všecko, cokoliv trpíme v tomto životě, od Pána pochází, jenž jest vší spravedlnosti a všeho milosrdenství původce.

* OTÁZKA XXI.

Ti, kdož nás pronásledují, jsou Boží služebníci a nástroje, ačkoliv to činí ze zlé vůle. *

Neboť v tom se jeví nevystihlá dobrotivosť Boží, že nás netrestá jako nepřátel, nýbrž jako syny nás kárá a napravuje. A zajisté, když to dobře uvážíme, v těchto věcech nejsou lidé nic jiného, než služebníci a jako nástrojové Boží; a ačkoliv může člověk někoho zlostně nenáviděti a nejhorších věcí mu žádati, přece však škoditi mu nikterak nemůže, než s dopuštěním Božím. Tímto důvodem pohnut jsa snesl s myslí pokojnou Josef bezbožné zámysly[2]) bratrův, a tak i David urážky činěné jemu od Semeje[3]). V této věci velice prospěje také onen spůsob důvodů, který tak důkladně a učeně pojednal svatý Jan Zlatoústý[4]), totiž: *„že nikdo uražen býti nemůže než sám od sebe; neboť ti, kdož se domnívají, že se jim ublížilo, jestli že věc u sebe náležitě rozváží, zajisté seznají, že od jiných žádné urážky neb škody neutrpěli; neboť ačkoliv je zevnitřně potkává to, čím se jim ubližuje: přece nejvíce ubližují sami sobě, když ducha bezbožně poskvrňují nenávistí, pomstychtivostí, závistí.“*

* OTAZKA XXII.

Které výhody vyplývají těm, kdož urážky rádi odpouštějí? *

Druhé jest to, co dvě přední výhody obsahuje, jichž se dostává těm, kteří nábožnou Bohu oddaností jsouce

[1]) Job. 1. 21. [2]) Gen. 45. 4. [3]) 2 Král. 16. 10. [4]) In libr. quod nemo laeditur nisi a se ipso.

vedeni urážky rádi odpouštějí; první jest ta výhoda, že, kdo viny jiných odpouštějí, těm Pán slíbil, že i oni odpuštění hříchů svých dojdou, z kteréhožto zaslíbení vysvítá, jak milé jest Bohu toto jednání. Druhá výhoda jest, že jakéhosi povýšení a dokonalosti nabýváme; poněvadž odpouštějíce urážky, tím poněkud Bohu podobnými se stáváme, *„jenž*[1]*) slunci svému velí vycházeti na dobré i na zlé, a dešť dává na spravedlivé i nespravedlivé.“*

* OTÁZKA XXIII.

Které a kolikeré vyplývají škody z nenávisti nepřátel? *

Konečně vyložiti přísluší škody, do nichž upadáme, nechtějíce odpouštěti urážek, které nám učiněny jsou. Pročež těm, kteří si ani na mysl nemohou připustiti, aby nepřátelům odpustili, má duchovní pastýř před oči stavěti, kterak nenávisť jest nejenom těžký hřích, ale i že prodléváním hřešení vždy tíže ji doléhá. Neboť když ten, v jehož mysli tato vášeň se usadila, po krvi nepřítele svého žízní: tehdy nadějí pomsty jsa naplněn, dnem i nocí obývá v ustavičném jakémsi zlém mysli kolotání tak, že se vidí, kterak on nikdy neustává od přemýšlení o vraždě aneb o nějaké věci bezbožné. Odtud se stává, že takový buď nikdy aneb jen s největší prací dá sebou pohnouti, aby buď z úplna odpustil, aneb aspoň poněkud urážky prominul; proto právem porovnává se ráně, v nížto šíp vbodený vězí.

* OTÁZKA XXIV.

Ukazuje se, že z nenávisti povstávají mnohé hříchy. *

Mimo to jsou mnohé škody a hříchy, které s tímto jedním hříchem nenávisti jako svazkem nějakým spojené souvisejí. Proto svatý Jan v této věci takto napsal[2]): *„Kdo nenávidí bratra svého, jest ve tmě, a ve tmě chodí, a neví kam jde, nebo tma oslepila oči jeho.“* Proto jinak nelze, než že často padá. Neboť jak se to může státi, aby někdo schvaloval řeči a jednání toho, jehož nenávidí? Odtud pocházejí odvážlivé a

[1]) Mat. 5. 45. [2]) 1 Jan 2. 11.

křivé úsudky, hněvy, závisť, potupování a těm podobné věci, ve které bývají i ti uvedeni, kdož příbuzenstvím nebo přátelstvím vespolek jsou spojeni. A tak se často děje, že z jednoho hříchu povstává jich mnoho; a ne neprávě nazývá se tento hřích *ďáblovým*, neboť on byl *„vražedníkem od počátku.“* Proto Syn Boží, když mu Fariseové strojili smrť, řekl o nich, že jsou[1]) *„od otce ďábla“* zplozeni.

* OTÁZKA XXV.

Prostředky proti hříchu nenávisti. *

Ale mimo to, co řečeno jest, a z čehož vážiti možno důvody ošklivosti proti tomuto hříchu, ještě jiné prostředky, a to zajisté na nejvýše příhodné, podávají se nám v knihách písem svatých. První ze všech a to nejplatnější prostředek jest příklad Spasitele našeho, který si k následování často představovati máme. Neboť on, na nějž ani nejmenší hříchu nějakého podezření nemohlo padnouti, byv metlami bičován, trním korunován a konečně na kříž přibit, modlil se onu modlitbu zbožností přetékající[2]): *„Otče, odpusť jim, neb nevědí, co činí.“* A Apoštol svědčí, že *„pokropení*[3]) *jeho krví lépe mluví než krev Abelova.“*

Druhý pak prostředek předkládá se nám v knize Sirachově, abychom na paměti mívali smrť a onen den soudu; praví[4]): *„Ve všech skutcích svých pamětliv buď na poslední věci své, a na věky nezhřešíš.“* Tato výpověď ten smysl má, jakoby řekl: na to často a opětně pomýšlej, že za krátko smrť ti nastane; ale poněvadž v oné chvíli toho sobě budeš nejvíce přáti a na nejvýš míti zapotřebí, abys účastným se stal nejvyššího milosrdenství Božího: již nyní a ustavičně stavěj si je před oči. Neboť tak se stane, že ona nemírná pomsty žádosť v tobě uhasne, poněvadž k dosažení milosrdenství Božího nenalezneš žádného příhodnějšího a vydatnějšího prostředku, než zapomenutí urážek a lásku k těm, kteří tobě nebo tvojim ublížili řečí nebo skutkem.

---

[1]) Jan 8. 40. [2]) Luk. 23. 34. [3]) Žid. 12. 24. [4]) Sir. 7. 40.

HLAVA VII.

O šestém přikázání Božím.

Nesesmilníš.

* OTÁZKA I.

Na které místo náleží toto přikázání, a jak má o něm duchovní pojednávati? *

Poněvadž svazek muže a ženy nejužší jest, a oběma nic radostnějšího nemůže se udáti, než věděti, že se vespolnou a upřímnou láskou milují; naproti tomu nic jim není traplivějšího, než znamenati, že povinná a náležitá láska jinam se přenáší: proto jest to dobře a v pořádku, že po onom přikázání, jež chrání život lidský před zabitím, následuje to, jež jest o smilstvu anebo cizoložství, aby svatý onen a ctihodný svazek manželství, z něhož veliká lásky hojnost povstává, nikdo neopovážil se nějakým cizoložství zločinem poskvrniti neb rušiti. Avšak u vysvětlování této věci musí býti duchovní pastýř nad míru opatrný a moudrý, a zahalenými slovy ať o věci se zmiňuje, která žádá spíše mírnosti než hojnosti slov: neboť kdyby obšírně a hojně chtěl vykládati, jakými spůsoby lidé přestupují předpis tohoto zákona, jest se obávati, aby snad v řeči nepřišel na ty věci, z nichžby se lidem poskytovala spíše látka ku vzbuzení chlípnosti, než důvod k jejímu potlačení.

* OTÁZKA II.

Jaké předpisy se v tomto přikázání obsahují? *

Ale poněvadž v tomto přikázání mnoho jest obsaženo, čeho se pominouti nemůže, bude to na svém místě duchovní vykládati. Dvojí jest pak jeho význam: první, jímž výslovně cizoložství se zapovídá; druhý, v němž uzavřena jest ta výpověď, abychom zachovávali čistotu duše i těla.

* OTÁZKA III.

Co jmenem smilství neboli cizoložství se zde zapovídá? *

Abychom pak počátek učení učinili od toho, co se zakazuje: cizoložství jest poskvrnění řádného lože manželského, buď že to jest lože vlastní anebo cizí. Neboť když muž ženatý s ženskou svobodnou ten hřích páše, své vlastní lože poskvrňuje; když však muž svobodný tělesně pozná manželku jiného, cizoložstvím porušeno jest cizí lože. Ale v této zápovědi cizoložství zakazuje se, jak svatý Ambrož[1]) a Augustin[2]) dokazují, všecko, co jest nepočestného a necudného. A že se ta slova v tomto smyslu mají přijímati, to z písma svatého starého i nového zákona můžeme poznati; neboť mimo cizoložství i na jiné druhy smilství již Mojžíš tresty ukládá.

* OTÁZKA IV.

Rozličné spůsoby smilství, jež se v písmě svatém vypočítávají. *

V první knize Mojžíšově[3]) jest rozsudek Judy nad ženou syna svého. Znám jest onen předpis Mojžíšův v páté jeho knize[4]), aby žádná z dcer Israelských nebyla nevěstkou. Máme mimo to napomenutí Tobiášovo k synu toho obsahu[5]): *„Vystříhej se pilně, synu můj, všelikého smilstva.“* A Sirach píše[6]): *Stydte se za smilství a za vzhlédání na ženu smilnou.“* Tak i v evangelii Kristus Pán praví[7]), že *„ze srdce vycházejí cizoložství a smilství, jež poskvrňují člověka.“* Apoštol pak Pavel tuto nepravost často mnohými a nejpřísnějšími slovy zapovídá[8]): *„Toto jest zajisté vůle Boží, posvěcení vaše, abyste se zdrželi od smilství“*; a: *„Utíkejte[9]) před smilstvím,“* a: *„Psal[10]) jsem vám, abyste se nesměšovali se smilníky,“* a: *„Smilství[11]) pak a všeliká nečistota neb lakomství nebuď ani jmenováno mezi vámi.“* *„Ani smilníci[12]), ani cizoložníci, ani měkcí, ani samcoložníci nebudou královstvím Božím vládnouti.“*

* OTÁZKA V.

Proč se v tomto přikázání zvláštní zmínka děje o cizoložství? *

Ale hlavně za tou příčinou cizoložství výslovně se zapovídá, poněvadž mimo ohavnost, kteráž mu jest

[1]) de Abrah. 1. 4. [2]) sup. Exod. qu. 71. [3]) Gen. 38. 24. [4]) Deut. 23. 17. [5]) Tob. 4. 13. [6]) Sir. 41. 21, 25. [7]) Mat. 15. 19. [8]) 1 Thes. 4. 3. [9]) 1 Kor. 6. 18. [10]) 1 Kor. 5. 9. [11]) Efes. 5. 3. [12]) 1 Kor. 6. 9.

společná s ostatními nezdrželivosti způsoby, spolu na sobě nese vinu nespravedlnosti nejen proti bližnímu, ale i proti lidské společnosti. Toť jest jisto, že, kdo se od ostatních chlípností nezdržuje, ten i v tuto nezdrželivost, jež jest cizoložství, snadno upadne.

A proto snadno porozumíváme, že touto cizoložství zápovědí zabraňuje se všeliký druh nečistoty a nepočestnosti, jež poskvrňuje tělo; ano že i každá vnitřní chlípná žádost se v tomto přikázání zapovídá, to i samého zákona význam učí, jenž, jak známo, jest duchovní, i Kristus Pán pověděl v oněch slovech[1]: „*Slyšeli jste, že řečeno jest starým: Nezcizoložíš. Ale já pravím vám, že každý, kdoby pohleděl na ženu ku požádání jí, již cizoložil s ní v srdci svém.*“

Toto jest, co dle našeho mínění věřícím veřejně může se přednášeti; když se však k tomu připojí ještě to, co svatý sněm Tridentský[2]) ustanovil proti cizoložníkům a těm, kteří si nevěstky a souložnice drží, mnohé ty ostatní a rozmanité způsoby smilnosti a nepočestnosti opominouti se mohou, a jen soukromě budiž o nich jeden každý od duchovního napomenut, jakž toho potřeba času a osoby bude žádati. Nyní následuje vyložiti, co se poroučí.

* OTÁZKA VI.

Kromě toho, co se zapovídá, co se zde nutně zachovávati velí? *

Buďtež tedy věřící poučeni a co nejvíce povzbuzeni, aby ze vší síly pěstovali počestnost a zdrželivost, a očistili se ode vší nečistoty těla i ducha, dokonávajíce posvěcení v bázni Boží. Především pak třeba jest jim připomínati, že, ačkoliv ctnost čistoty jasněji se skví při oněch lidech, kteří svatě a nábožně živi jsou v onom nejkrásnějším a takořka Božském slibu panenském, přece však čistota i těm náleží, kteří buď život neženatý vedou, aneb v manželství jsouce od nedovolené chlípnosti se drží čisti a neposkvrněni.

* OTÁZKA VII.

Co má hlavně uvažovati, kdo chce zkrotiti své tělesné žádosti? *

A poněvadž pak svatí Otcové mnoho nám zanechali, čímž se učíme na uzdě držeti chlípnost svou a

[1]) Mat. 5. 27. [2]) Sess. 24. cap. 8. de ref. matr.

potlačovati rozkošnictví: hleď duchovní pastýř tyto věci lidu důkladně přednesti, a v tomto předmětu s největší pilností trvati. Tyto pak věci dílem v myšlení záležejí, dílem ve skutcích. Prostředek v myšlení založený nejvíce v tom se vidí, abychom srozuměli, jak veliká jest tohoto hříchu ohavnosť a zhoubnosť; kteréžto poznání bude pohnutkou k ošklivosti nad ním. Že pak zhoubná nepravosť tato jest, odtud lze poznati, že pro tento hřích se lidé vyvrhují a vylučují z království Božího, a toto jest ze všech nehod největší. Tato záhuba jest ovšem společná všem nepravostem: obzvláštní však tomuto hříchu jest to, že, kdož smilní, o těch se praví, že hřeší sami proti tělu svému, dle slov Apoštolových, jenž takto píše[1]): *„Utíkejte před smilstvím; veliký hřích, kterýkoli učiní člověk, kromě těla jest; ale kdo smilní, hřeší proti svému tělu.“* A to praví se z té příčiny, poněvadž k tělu svému nespravedlivě se chová, když poskvrňuje jeho posvěcení; o čemž svatý Pavel k Thessalonickým takto píše[2]): *„Toť jest zajisté vůle Boží, posvěcení vaše, abyste se zdržovali od smilslví, aby jeden každý z vás uměl nádobou svou vládnouti v svatosti a ve cti, ne v náruživosti žádosti, jako i pohané, kteří Boha neznají.“* Dále to, co jest ohavnější, když člověk křesťan s nevěstkou mrzkostem se oddává, oudy, jež jsou Kristovy, činí oudy nevěstky; neboť tak píše svatý Pavel[3]): *„Nevíte-liž, že vaše těla jsou oudové Kristovi? Což tedy, vezma oudy Kristovy, učiním je oudy nevěstky? Odstup to. Zdaliž nevíte, že kdo se přidrží nevěstky, jest s ní jedno tělo učiněn?“* Jestiť mimo to člověk křesťan, jak týž Apoštol dí[4]), *„chrámem Ducha Svatého,“* který poskvrniti nic jiného není, než Ducha Svatého z něho vypuditi.

* OTÁZKA VIII.

Jakým spůsobem přemůžeme nesmírnou ohavnosť cizoložství? *

V nepravosti pak cizoložstva jest převeliká bezbožnosť. Neboť jestliže, jak dí Apoštol[5]), kdož manželstvím jsou spojeni, tak jeden odevzdán jest do moci

[1]) 1 Kor. 6. 18. [2]) 1 Tess. 4. 3. [3]) 1 Kor. 6. 15. [4]) 1 Kor. 9. 19. [5]) 1 Kor. 7. 4.

druhého, že žádný z nich nemá nad svým tělem moci a práva, nýbrž vespolným jakýmsi svazkem poddanosti tak jsou k sobě poutáni, že muž vůli ženy a naproti tomu také žena přání a vůli mužově má se podvolovati: tuť zajisté, jestliže jeden z nich své tělo, jež po právu druhému náleží, odtrhl od toho, k němuž jest připojeno, takový nad míru jest bezbožný a nespravedlivý. A poněvadž bázeň hanby mocně člověka pobádá k tomu, co se poroučí, a spolu velice odstrašuje od věcí zapovězených: ukáže duchovní, že cizoložství člověku zvláštní hanebnosti skvrnu vtiskuje. Neboť v písmě svatém takto se praví[1]): „*Kdo jest cizoložníkem, pro nedostatek srdce ztratí duši svou, mrzkost a hanbu shromažďuje sobě a hanba jeho nebude zhlazena.*“ Velikost nepravosti této může býti poznána též z přísného trestu; neboť po zákonu od Boha daném v Starém zákoně[2]) bývali cizoložníci kamenováni.

* OTÁZKA IX.

Jaké tresty skoro vždy následují na nečisté žádosti? *

I. Ano pro chlípnost jediného nejenom ten, kdo nepravost spáchal, ale mnohdy vyhubeno jest celé město, jak to o Sichemských čteme[3]). A Božských trestů také zanecháno jest v písmě svatém mnoho příkladů, kteréž k odstrašení lidí od bezbožných smilností pastýř duchovní sebrati může; jako zkáza Sodomy a ostatních měst sousedních[4]), potrestání Israelských, kteří na poušti smilnili s dcerami Moabskými[5]), vyhubení Benjaminovců[6]).

II. A kteří snad smrti ujdou, přece bolestí a traplivých muk neujdou, jež jich obyčejně zastihují; neboť tak se stávají na mysli zaslepení, — a to jest trest nejtěžší, — že ani na Boha ohledu nemají, ani na svou pověst, ani na svou hodnost, ani na své děti, ani konečně na svůj život, a tím způsobem stávají se tak daremní a ničemní, že se jim nic vážnějšího nemůže svěřiti, že nejsou schopni k zastávání nějakého úřadu. Této věci příklady vzíti můžeme z Davida[7]) a

[1]) Přísl. 6. 32. [2]) Levit. 20. 10. Jos. 8. 5. [3]) Gen. 34. [4]) Gen. 19. [5]) Num. 25. [6]) Soudc. 20. [7]) 2. Král. 11.

Šalomouna, z nichž první když zcizoložil, najednou tak sobě byl velmi nepodoben a z nejmírnějšího ukrutníkem se stal, že Uriáše na smrt vydal, jenž velikých o něho zásluh si vydobyl; druhý, jenž se všecken oddal vilnostem ženským, tak od pravého náboženství se odvrátil, že[1] „*následoval bohů cizích.*“ Jak dí prorok Oseáš[2]), odnímá tento hřích srdce člověka, a často jej oslepuje.

Nyní pak přicházíme k prostředkům, jež ve skutcích sestávají.

* OTÁZKA X.

Které věci rozněcují člověka k chlípnosti, jichž tedy hlavně musí se varovati? *

První jest to, abychom se zahálky co nejvíce chránili; v nížto když obyvatelé Sodomští zmalátněli, jak čteme u Ezechiele[3]), do nejohavnějšího zločinu mrzké chlípnosti kvapně jsou klesli. Dále obžerství na nejvýše se musíme varovati; praví Prorok[4]): „*Nasytil jsem je, a oni cizoložili;*“ neboť břicho plné a nasycené plodí chlípnost. Totéž naznačil Spasitel v oněch slovech[5]): „*Hleďte se, aby snad nebyla srdce vaše obtížena obžerstvím a opilstvím.*“ Totéž dí Apoštol[6]): „*Neopíjejte se vínem, v němž jest chlípnosť.*“ Ale nejvíce bývá duše k chlípnosti rozpálena očima, o čemž platí ona výpověď Krista Pána[7]): „*Pakliže oko tvé tě pohoršuje, vylup je a vrz od sebe.*“ A mnohé jiné o této věci jsou výroky, jako jest Jobův[8]): „*Učinil jsem smlouvu s očima svýma, abych ani nemyslil o panně.*“ Jsouť mnohé jiné, a skorem bezpočetné příklady nehod, jež z pohledu očí původ vzaly. Tak hřešil David[9]), tak král Sichemský[10]); a z téžť příčiny oni starcové provinili se jsouce žalobníci Susanny[11]).

* OTÁZKA XI.

Hledané nádheře ženských, řečem necudným, a jiným k vilnosti dráždidlům se vyhýbati dlužno. *

Takéž příliš nádherný oděv, jímž se smysl očí velice rozněcuje, často příležitosť nemalou podává k

---

[1]) 3 Král. 11. 4. [2]) Osea 4. 11. [3]) Ezech. 16. 49. [4]) Jer. 5. 7. [5]) Luk. 21. 34. [6]) Efes. 5. 18. [7]) Mat. 5. 29. [8]) Job. 31. 1. [9]) 2 Král. 11. 2. [10]) Gen. 34. 2. [11]) Dan. 13. 8.

chlípnosti; proto napomíná Sirach[1]): *„Odvrať tvář svou od ženy vystrojené.“* Když tedy ženské libují sobě v přílišné nádheře šperků, nebude bez užitku, když duchovní pastýř větší na to vynaloží pilnost, aby je někdy napomenul a pokáral slovy, kteráž o této věci velmi vážně pronesl apoštol Petr, řka[2]): *„Ozdoba žen nebudiž zevnitř spletání vlasů, aneb obkládání zlata, aneb oblačení šatstva.“* A svatý Pavel dí[3]): *„Ženy se ozdobujte ne kadeřavými vlasy, neb zlatem, neb perlami, aneb drahým rouchem;“* neboť mnohé zlatem a perlami ozdobené potratily ozdoby duše i těla.

Za tímto pak dráždidlem smyslnosti, jež se spatřuje v hledané nádheře šatstva, následuje druhé, totiž mrzké a necudné řeči; neboť necudnými slovy, jako podloženou pochodní nějakou, rozpaluje se mysl mládeže. *„Porušujít zlá rozmlouvání dobré mravy,“* jak dí Apoštol[4]); a poněvadž totéž působí příliš rozmařilé a vilné zpěvy a tance, i těch jest se pilně varovati.

Do téže třídy počítají se také knihy necudné a o milovánkách psané, kterých se chrániti třeba, rovně jako obrazů, kteréž nějakou mrzkosti podobu představují, poněvadž v těchto věcech převeliká leží moc, vzbuditi zalíbení ve věcech hanebných a rozpáliti k tomu mysli mládeže. Ale při tom hlavně o to farář pečuj, aby se co nejsvědomitěji zachovávalo, co o tom od svatého sněmu Tridentského bylo ustanoveno[5]). A když všeho toho, o čem jsme již se zmínili, s velikým přičiněním a péčí se vystříhají, všecka skorem látka chlípnosti odňata bude.

* OTÁZKA XII.

Přijímání svátostí pokání a oltářní a konání zbožných cvičení jest zapotřebí k dosaženi čistoty. *

A k vyhubení chlípnosti převelmi prospívá časté užívání zpovědi a svátosti oltářní; pak ustavičné a nábožné modlitby, spojené s postem a almužnou. Jestiť čistota dar Boží, jehož Bůh neodepře těm, kteří o ni dobře prosí, aniž dopustí, abychom pokoušíni byli nad to, seč býti můžeme.

---

[1]) Sir. 9. 8. [2]) 1 Petr. 3. 3. [3]) 1 Tim. 2. 9. [4]) 1 Kor. 15. 33. [5]) Sess. 25. decr. de sanct. imag.

* OTÁZKA XIII.

Kdo čistoty sleduje, tomu náleží tělo skrocovati. *

Tělo pak nejen v postech, a to zvláště v těch, jež církev svatá ustanovila, nýbrž i v bděních, nábožných poutěch a v jiných spůsobech obtíží má býti cvičeno, a tak smyslné žádosti umořovány; neboť v těchto a jiných těm podobných věcech nejvíce spatřuje se ctnosť zdržělivosti. V ten smysl píše svatý Pavel ku Korintským[1]): *„Každý, kdo o závod bojuje, ode všech věcí se zdržuje; a oni zajisté to činí, aby porušitelnou korunu obdrželi, my pak neporušitelnou;“* a o něco dále píše[2]): *„Tresci tělo své a v službu podrobuji, abych snad, an jiným kážu, sám nebyl zavržen;“* a na jiným místě dí: *„Nemějte péče o tělo podlé žádostí.“*

HLAVA VIII.

O sedmém přikázání Božím.

Nepokradeš.

* OTÁZKA I.

Jak veliké jest tohoto přikázání odporučení a jaká s dvěma předešlýma souvislost? *

I. Že to byl starodávný v církvi obyčej, tohoto přikázání moc a obsah posluchačům vpravovati, naznačuje ono u Apoštola pokárání těch, kteří jiné co nejvíce odstrašovali od nepravostí, v nichžto sami pohříženi se nalezali; praví[3]): *„Který tedy jiného učíš, sám sebe neučíš? který kážeš, že se nemá krásti, sám kradeš?“* A moci tohoto učení nejenom častý v oněch dobách tento hřích napravovali, nýbrž i zmatky a hádky ukojovali, i jiných nehod příčiny, jakéž krádeží se povzbuzují. Ale poněvadž v těchto hříších a hříchův následcích a bědách i náš věk bídně se obchází: tož po příkladu svatých Otcův a kázně křesťanské učitelů v

[1]) 1 Kor. 9. 25, 27. [2]) Řím. 13. 14. [3]) Řím. 2. 21.

budou faráři mnoho o tomto předmětu jednati, a přičinlivě a pilně vysvětlovati moc a obsah tohoto přikázání.

II. První pak práci a pilnost vynaloží na to, aby poukázali na neskončenou lásku Boží k pokolení lidskému, kteréžto nejen oněma dvěma zákazy: „*Nezabiješ*“ a „*Nesesmílniš*,“ jako zdí ochrannou chrání život i tělo naše, pověst i čest naši: ale i tímto přikázáním: „*Nepokradeš*,“ jako ohradou nějakou hájí a brání také naše zevnitřní věci a jmění.

* OTÁZKA II.

Jaký se v tom přikázání smysl obsahuje? *

Neboť jaký význam mají tato slova, než ten, jejž jsme nahoře vyslovili, mluvíce o jiných přikázáních? Že totiž Bůh zapovídá, aby nikdo našich statkův, jež jsou v jeho ochraně, neodnímal a nekazil. A čím větší jest toto zákona Božího dobrodiní, tím vděčnější musíme býti k Bohu, toho dobrodiní původci. A poněvadž nejlepší spůsob, vděčnost cítiti i na jevo dávati, dán jest nám ten, abychom přikázání nejenom rádi ušima přijímali, ale i ve skutcích prokazovali: proto náleží věřící k zachování tohoto přikázání povzbuzovati a rozněcovati.

Jestiť pak toto přikázání, jako předešlá, rozděleno ve dvě části, z nichž jedna, jež krádež zapovídá, výslovně jest pronesena; obsah a význam druhé, v níž se nám velí dobrotivými a štědrými býti k bližním, jest v první ukryt a zahalen. O první tedy dříve jednati budeme: *Nepokradeš.*

* OTÁZKA III.

Co zákonodárce zde slovem krádež vyznamenati chtěl? *

Při tom pozorovati sluší, že jmenem krádeže ne jenom to se rozumí, když se tajně proti vůli vlastníkově něco odnímá, ale i když se něco cizího proti vůli vědoucího vlastníka v držení má; neboť jinak by se mohlo mysliti, že ten, jenž krádež zapovídá, nezamítá loupeží činěných mocí a násilím; kdežto máme výrok Apoštolův[1]: „*Dráči královstvím Božím nebudou vládnouti;*“

[1] 1 Kor. 6 10.

jejichžto spůsobův i všeho obcování abychom se vystříhali, týž Apoštol napomíná[1]). Jest sice větší hřích loupež, než krádež, poněvadž mimo věc, kterou někomu odnímá, ještě násilí činí, a větší potupu na pachatele vrhá.

* OTÁZKA IV.

Když Bůh zde chce zabrániti každému nespravedlivému cizí věci uchvácení, proč krádeže a ne raději loupeže zmínku činí? *

Přece však není se tomu diviti, že předpis zákona Božího vysloven jest lehčejším jmenem krádeže, ne loupeže; toť stalo se z nejvážnější příčiny, protože krádež větší jest rozsáhlosti a na více věcí se táhne, než loupeže, jež toliko jen ti páchati mohou, kdož mocností a silou předčí. Avšak každý vidí, že, když se lehčejší hříchy téhož rodu zabraňují, i těžší zločiny se zapovídají.

* OTÁZKA V.

Vyčítají se spůsoby krádeže v širším toho slova smyslu. *

Rozličnými pak jmeny nazývá se nespravedlivé držení a užívání věcí cizích, podlé rozličné vlastnosti toho, co bylo odňato proti vůli a bez vědomí vlastníka. Neboť když soukromému člověku něco soukromého odňato bývá, slove to krádež (furtum); když něco obecného odcizeno bývá, nazývá se to zpronevěření čili veřejný podvod (peculatus); lidokrádež (plagiatus) jmenují, když člověk svobodný aneb otrok cizí v otroctví zaveden bývá. Když však odcizena byla věc svatá, nazývá se to svatokrádeží (sacrilegium), kterýžto přeohavný a bohaprázdný zločin tak vešel v obyčej, že statky, kteréž nábožně a moudře byly ustanoveny na potřebu služeb Božích a služebníků církve, a ku podpoře chudých, obracejí se na zlé žádosti a záhubné náruživosti jednotlivců.

* OTÁZKA VI.

Ne pouze ti přestupují toto přikázání, kdož skutečně cizí věci v držení mají. *

Ale mimo krádež samu, to jest zevnitřní čin, zapovídá se zákonem Božím i úmysl a žádosť krádeže

[1]) 1 Kor. 5. 11.

neboť zákon jest duchovní, a na srdce hledí, kteréž jest myšlení a úmyslů pramenem. „*Neboť ze srdce,*“ praví Spasitel u svatého Matouše[1]), „*vycházejí zlá myšlení, vraždy, cizoložství, smilství, krádeže, křivá svědectví.*“

* OTÁZKA VII.

Čím hlavně můžeme změřiti těžkou vinu krádeže? *

A jak těžký hřích jest krádež, sama moc a řád přirozenosti dostatečně ukazuje; neboť jest naproti spravedlnosti, která každému dává, což jeho jest. Neboť rozdělení a výměry statků, již od počátku právem národův ustanovené a také zákony lidskými i Božskými stvrzené, musí v platnosti zůstati, aby totiž, nechceme-li společnosti lidské zničiti, každý to držel, co mu právem připadlo. Praví Apoštol[2]): „*Ani zloději, ani lakomci, ani opilci, ani zlolajci, ani dráči královstvím Božím vládnouti nebudou.*“ Ostatně bezbožnost a velikost nepravosti této mnoho jiných věcí dokazuje, jež z krádeže vyplývají. Neboť mnohé opovážlivé a lehkovážné činí se o mnohých lidech úsudky, rozněcuje se nenávist, podnikají se nepřátelství, stává se mnohdy nevinných lidí odsouzení.

* OTÁZKA VIII.

Že odcizené věci nevyhnutelně třeba jest nahraditi. *

I. A co máme říci o té nutnosti, jež Bohem uložena jest každému, aby nahradil, komu něco odcizil? Praví svatý Augustin[3]): „*Neodpouští se hřích, dokudž se nenavrátila věc odcizená.*“ A jakou obtíži má toto nahrazování, když si kdo uvykl z cizího se obohacovati: to mimo to, co každý z obyčejů lidských i z vlastního pocitu může usouditi, lze jest také poznati z výroku proroka Habakuka[4]): „*Běda tomu, který množí věci ne své! i dokudž obtěžuje proti sobě husté bláto?*“

II. Blátem hustým nazývá zde držení věcí cizích, z něhož těžko dovedou se lidé vypraviti a vyprostiti. Jest pak krádeží tak mnoho rodů, že jest

[1]) Mat. 15. 19. [2]) 1 Kor. 6. 10. [3]) ep. 153. 6. [4]) Hab. 2. 6.

velmi těžko je vypočítati. Proto postačí mluviti o těch dvou, o krádeži a loupeži, k nim jakožto k pramenům dají se nazpět svésti všecky, o nichž bude řeč. Aby tedy věřící lid od této bezbožné nepravosti byl odvrácen a odstrašen, na to vynaloží duchovní pastýř všecku péči a pilnost. Ale nyní ještě dále promluvme o částech tohoto spůsobu.

* OTÁZKA IX.

Které jsou hlavní spůsoby krádeže, a kdo mezi zloděje mají se počítati? *

Zloději jsou také ti, kdo ukradené věci kupují, aneb nějakým spůsobem nalezené, vydobyté neb přivlastněné si podržují; praví svatý Augustin[1]): *„Nalezl-lis, a nevrátil jsi, ukradl jsi.“* Když však vlastník věci nikterak nemůže býti vypátrán, buďtež ty věci obráceny k potřebám chudých. Kdo pak nemůže k tomu býti přiveden, aby navrátil, tím patrně dokazuje, žeby odevšad všecko ukradnul, kdyby mohl.

Týmž hříchem se proviňují, kteří při kupování a prodávání užívají lstí a klamných řečí; jejich podvody trestati bude Bůh. Horší a bezbožnější v tomto krádeže spůsobu jsou ti, kteří falešné a zkažené zboží prodávají za pravé a neporušené, aneb vahou, měrou, počtem a loktem ošizují kupující. Stojíť psáno v páté knize Mojžíšově[1]): *„Nebudeš míti v pytlíku rozličných závaží;“* a v třetí knize Mojžíšově[2]): *„Nečiňte nic nepravého v soudu, v loktu, ve váze, v míře; váha spradlivá, a rovná at jsou závaží, spravedlivý korec a spravedlivý žejdlík.“* A na jiném místě[3]): *„Ohavností jest Hospodinu závaží dvojí, a váha falešná není dobrá.“* Zřejmá krádež jest to také od dělníků a řemeslníků, kteří se celé a úplné mzdy domáhají na těch, kterým práci spravedlivou a povinnou nevykonali. Aniž pak se vynímají ze zlodějů nevěrní služebníci pánův a věcí hlídači, ano ti jsou ještě trestu hodnější, než ostatní zloději, před nimiž se zamýká, poněvadž před zlodějským služebníkem nemůže se v domě nic ukryti a uzamknouti.

---

[1]) Deut. 25. 13. [2]) Levit. 19. 35. [3]) Přísl. 20. 23.

Mimo to patrně krádež páchají, kteří vymyšlenými a nastrojenými řečmi, aneb klamnou lživostí peníze vymamují, jejichž hřích jest tím větší, jelikož krádež lží dovršují. Také ty počítati jest mezi zloděje, kteří jsouce pro jistou soukromou anebo veřejnou službu placeni, nic anebo málo se přičiňujíce povinnosti té zanedbávají, ale mzdy a platu přece užívají. Ostatní množství krádeží, vymyšlených od skoumavé lakomosti, která všecky cesty peněz zná, probírati, byloby dlouhé a, jak řečeno, velmi těžké.

* OTÁZKA X.

Které jsou rody loupeží a kdo lupičem sluje? *

Nyní tedy o loupežích, jež činí druhý těchto nepravostí pramen, třeba jest mluviti; dříve však nechať duchovní napomene lidu křesťanského, aby pamětlivi byli výroku Apoštolova[1]): *„Kteří chtějí zbohatnouti, upadávají v pokušení a v osídlo ďáblovo.“* A nechať nikde nespouštějí s mysli onoho přikázání[2]): *„Cokoli chcete, aby vám lidé činili, i vy čiňte jim.“* A na to ať ustavičně vzpomínají[3]): *„Čeho nechceš, aby od jiného dálo se tobě, hleď abys ty nikdy jiným nečinil.“*

Loupež tedy širšího jest rozsahu; neboť kteří dělníkům povinné mzdy neplatí, jsou lupiči, kteréž svatý Jakub k pokání povzbuzuje těmi slovy[4]): *„Nuže nyní boháčové, plačte kvílíce nad bědami svými, kteréž přijdou na vás.“* A co příčinu pokání připojuje: *„Aj mzda dělníků, kteří žali krajiny vaše, kterou jste jim zdrželi, křičí, a křik jejich vešel v uši Pána zástupů.“* Tento druh loupeže přísně se zavrhuje v 3. a 5. knize Mojžíšově[5]), u proroka Malachiáše[6]), v knize Tobiášově[7]). V tomto hříchu loupeže nalézají se také ti, kteří, co jsou povinni představeným církve a vrchnostem, cel, daní, desátků a jiných toho způsobu dávek, neodvádějí aneb je zpronevěřují a sobě přivlastňují.

* OTAZKA XI.

Lichvařiti jest páchati loupež, a jak těžký jest to hřích. *

Sem náležejí také lichváři, v loupežích nejprudší

[1]) 1 Tim. 6. 9. [2]) Mat. 7. 12. [3]) Tob. 4. 16. [4]) Jak. 5. 1, 4. [5]) Lev. 19. 13. Deut. 24. 14. [6]) Mal. 3. 5. [7]) Tob. 4. 15.

a nejkrutší, kteří ubohý lid utiskují a do bídy uvrhují lichvou. Jest pak lichvou všecko, co se mimo částku a jistinu půjčenou přijímá, ať jsou to peníze aneb cokoliv jiného, co se penězi může koupiti a oceniti. Neboť tak psáno jest u Ezechiele[1]): *„Lichvy a nádavku nebude bráti.“* A u svatého Lukáše Pán praví[2]): *„Půjčujte, ničeho se za to nenadějíce.“* Vždycky i u pohanů platilo to za zločin převelmi těžký a ohavný. Odtud ona průpověď pochází[3]): *„Což jest lichvařiti? Což jest člověka zavražditi?“* Neboť kdo lichvu činí, totéž dvakrát prodávají, anebo prodávají něco, co není.

* OTÁZKA XII.

Loupež páší prodajní soudcové a ti, kdož věřitele podvádějí. *

Též loupeže se dopouštějí podplacení soudcové, kteří mají soudy prodajné, a penězi neb dary jsouce podmazáni nejspravedlivější pře sprostších a chudých převracují. Pro tentýž loupeže zločin budou odsouzeni též věřitelů podvodníci a dluhu upěratelé a ti, kteří přijavše jistou lhůtu k placení, na svou neb jiného víru zboží kupují, ale v slovu nestojí; a provinění těchto jest tím těžší, poněvadž kupci za příčinou utrpeného podvodu a ušizení všecko dráže prodávají ku veliké škodě obce. O takových patrně platí onen výrok Davidův[4]): *„Vypůjčovati se bude hříšník a nezaplatí.“*

* OTÁZKA XIII.

Boháči, kteří přijímáním zástav nuzné utiskují, mezi lupiče se počítají. *

A co řekneme o těch boháčích, kteří od lidí, kteří platiti nemohou, toho, co půjčili, nemilosrdně dobývají, a v zástavu také proti Boží zápovědi berou to, co k zachování těla jest nevyhnutelně třeba. Praví Pán Bůh[5]): *„Jestliže v zástavu od bližního svého vezmeš roucho, před západem slunce zase mu je navrátíš; nebo ten samý jest oděv těla jeho, kterým se přikrývá, aniž má jiného, v němžby spal; bude-li volati ke mně, vysly-*

[1]) Ezech. 18. 17. [2]) Luk. 6. 35. [3]) Ambr. de Tob. cap. 14. [4]) Žalm 36. 21. [5]) Exod. 22. 26.

šim ho, nebo milosrdný jsem.“ Takovou tvrdosť při dobývání dluhu právem nazveme dráčství ano i loupež.

* OTÁZKA XIV.

Kdo v čas nouze obilí zdražují, jsou lupiči. *

V počtu těch, jež svatí Otcové lupiči zovou, jsou též ti, kteří v čas nedostatku obilí zadržují, a tak činí, že jejich vinou trh obilní jest dražší a lidem obtížnější; to pak i o všech jiných věcech platí k výživě a životu potřebných. Na takové vztahuje se ona kletba Šalomounova[1]): *„Kdo skrývá obilí, zlořečen bude od lidí.“* Takové pro jejich bezbožnosť napomenuv, potom přísněji bude kárati duchovní pastýř, a obšírně vyloží tresty na ty hříchy uchystané.

Tolik o tom, co se zapovídá. Nyní přicházíme k tomu, co se velí; a tuto první místo má dostiučinění čili náhrada; neboť[2]) *„hřích se neodpustí, jestliže se nenahradí věc odcizená.“*

* OTÁZKA XV.

O kom musí se souditi, že k náhradě jest zavázán? *

Ale poněvadž nejenom ten, kdo krádež spáchal, povinen jest nahraditi tomu, jejžto okradl, nýbrž mimo to všickni, kdož v krádeži účastenství měli, tímto náhrady zákonem jsou vázáni: přísluší vysvětliti, kdo jsou ti, kteří nemohou ujíti této nutnosti dostiučinění čili náhrady. Jest pak více takových lidí tříd; nejprvé ti, kteří krásti poroučejí; tito jsou nejenom sami krádeže účastníci a původcové, nýbrž v počtu zlodějů nejhanebnější. Druhá třída, vůlí prvním rovná, mocí slabší, ale na témž zlodějů stupni stojící, jest těch, kteří nemohouce poručiti, jsou rádcové a ponukatelé krádeží. Třetí třída jest těch, kteří zlodějům přisvědčují. Čtvrtá třída jest těch, kteří jsouce účastníci krádeží, z nich také zisk berou; může-li se ziskem nazývati to, co je uvrhne do muk věčných, jestliže nezmoudřejí o těchto mluví David řka: *Když jsi viděl zloděje, běhal jsi s ním*[3]). Pátý druh zlodějů jsou ti, kteří mohouce krádežím zabrániti, nejenom že jim ne-

[1]) Přísl. 11. 26. [2]) August. ep. 153. c. 6. [3]) Žalm. 49. 18.

odpírají a nepřekážejí, nýbrž k nim své svolení dávají, je dopouštějí. Šestá třída těch jest, kteří s jistotou vědouce, že se krádež stala a kde se stala, věci neoznámí, ale se staví, jakoby o ní nevěděli. Poslední třída pak obsahuje všecky pomocníky, hlídače, ochránce krádeží, a ty, kteří jim útočiště poskytují a obydlí. Tito všickni povinni jsou náhradu učiniti těm, kterým něco jest odcizeno, a k této nevyhnutelné povinnosti mají se přísně povzbuzovati. Ani tohoto zločinu docela prosti nejsou ti, kdož krádež schvalují a vynášejí. Aniž pak také této viny prosti jsou synové a ženy, kteří otcům a mužům tajně odnímají peníze.

* OTÁZKA XVI.

Co jest souditi o almužnách, které nepřímě v tomto přikázání se předpisují? *

Již však v tomto přikázání spolu uzavřena jest ta výpověď, abychom s chudými a nuznými měli útrpnost, a v jejich potřebách a nesnázích jim pomáhali svými statky i službami. A poněvadž o tomto předmětu velmi často a obšírně musí se jednati, naleznou duchovní správcové to, čím by dostáli této povinnosti, ve spisech mužů svatých Cypriána, Jana Zlatoústého, Řehoře Nazianského a jiných, kteří překrásně psali o almužně. Mají zajisté věřící rozněcováni býti, aby horlivě a ochotně přispívali těm, kterým z cizího milosrdenství živu býti jest. Při tom buďtež však také poučeni, jak velice jest almužnu dávati zapotřebí; abychom totiž jměním i prací svou k nuzným byli dobročinní, máme onen nejpravdivější důvod, že v den posledního soudu Bůh zavrhne a do věčného ohně odsoudí ty, kteří povinnosti almužny opominuli a zanedbali; avšak ty pochválí a do nebeské vlasti uvede, kteří dobrotivě činili potřebným. Jest obojí ta výpověď pronesena ústy Krista Pána[1]): *„Pojďte požehnaní Otce mého, vládněte království připraveným vám,“* a: *„Odejděte ode mne zlořečení do ohně věčného.“*

[1]) Mat. 25. 34, 41.

* OTÁZKA XVII.

Jakými důvody mají věřící býti povzbuzováni k almužně? *

Mimo to užijí kněží jiných míst vhodných k tomuto přesvědčení [1]). *„Dejte a bude vám dáno.“* Přednesou ono zaslíbení Boží, nad něž nic hojnějšího, nic vyššího ani pomysliti se nedá [2]): *„Žádného není, jenžtoby opustil dům a bratry,“* a tak dále, *„aby nevzal stokrát tolik nyní v času tomto, a v budoucím věku život věčný.“* Připojí to, co Kristus Pán řekl [3]): *„Čiňte sobě přátely z mamony nepravosti, aby, kdyžbyste zhynuli, přijali vás do stanů věčných.“*

A části této důležité povinnosti budou tak vykládati, aby, kdo nemůže darovati nuznému, čím by život udržoval, alespoň chudému půjčoval podlé předpisu Krista Pána [4]): *„Půjčujte, ničeho se za to nenadějíce.“* A této věci zásluhu svatý David vyslovil [5]): *„Blažený člověk, který se slitovává a půjčuje.“*

* OTÁZKA XVIII.

Pro udílení almužny a k vůli uvarování se zahálky má se pracovati. *

Jest to pak věcí zbožnosti křesťanské, není-li odjinud možnost k dobročinění těm, kteří k výživě zapotřebí mají milosrdenství jiných, jakož i k vystříhání se zahálky, prací vlastních rukou vydělávati to, čím by uleviti se mohlo bídě nuzných. K tomu všecky napomíná svým příkladem apoštol Pavel, an v listu k Thessalonickým píše [6]): *„Nebo sami víte, kterak máte následovati nás;“* a k týmže píše [7]): *„Snažte se pokojní býti a svou práci konati, a rukama svýma pracovati, jakož jsme přikázali vám,“* a k Efesským [8]): *„Kdo kradl, již nekraď, ale raději pracuj, dělaje rukama svýma, což dobrého jest, aby měl z čeho uděliti tomu, jenž nouzi trpí.“*

* OTÁZKA XIX.

Máme střídmě žíti k ulevení nuznosti jiných. *

Máme také o skrovnosť pečovati a statku cizího šetřiti, abychom jiným nebyli břemenem a obtíží.

---

[1]) Luk. 6. 38. [2]) Mark. 10. 29. [3]) Luk. 16. 9. [4]) Luk. 6. 35. [5]) Žalm. 111. 5. [6]) 2 Thes. 3. 7. [7]) 1 Thes. 4. 11. [8]) Efes. 4. 28

Taková střídmost skvěje se zajisté na všech apoštolích, ale nejvíce vyniká na svatém Pavlu, jenž k Thessalonickým píše[1]): *„Pamatujete, bratří, na práci naši a umdlévání, nebo ve dne i v noci pracujíce, abychom žádného z vás neobtěžovali, kázali jsme mezi vámi evangelium Boží.“* A tentýž Apoštol na jiném místě dí[2]): *„V práci a v unavení ve dne i v noci pracujíce, abychom žádného z vás neobtěžovali.“*

* OTÁZKA XX.

Jakými důvody vzbuditi by se měla v lidu křesťanském ošklivost ku krádeži a zalíbení v dobročinnosti? *

I. Ale aby věřící lid od všech těchto spůsobů bezbožných nepravostí se odvrátil, prospěšno bude, z proroků vážiti a z ostatních svatých kněh vybírati zápovědi krádeží a loupeží, a strašlivé hrozby od Boha uchystané těm, kteří se dopouštějí takových nepravostí. Tak volá prorok Amos[3]): *„Slyšte to, kteří potíráte chudého, a vyhlazujete nuzné země, říkajíce: kdy pomine nový měsíc a budeme prodávati zboží? a sobota, a otevřeme obilnice? abychom zmenšili míru a zvětšili závaží, a podvrhli váhy lstivé?*

II. V tentýž smysl mnoho výroků nalézá se u Jeremiáše, v Příslovích, a v knize Sirachově. A není pochybnosti, že símě těch běd, jimižto ztížen jest nynější věk, na mnoze v těchto příčinách se zakládá. Ale aby zvykali křesťané prokazovati nuzným a chudobným každou službu štědrosti a dobročinnosti, což náleží k druhé části tohoto přikázání: duchovní pastýř přednášívati bude o převelikých odměnách, kterými lidi dobročinné a štědré Bůh zaslibuje obdařiti i v tomto i v budoucím životě.

* OTÁZKA XXI.

Co jest souditi o těch, kteří marnou omluvou ospravedlňují odcizování a svatokrádeže své? *

Ale poněvadž jsou lidé, kteří se i z krádeží omlouvají, ty jest třeba napomenouti, že Bůh žádné omluvy hříchů jejich nepřijme; ano že takovým ospravedlňo-

[1]) 1 Thes. 2. 9. [2]) 2 Thes. 3. 8. [3]) Amos 8. 4.

váním hřích se nejen neumenšuje, ale u veliké míře zveličuje. Vizme nesnesitelné libůstky stavů vyšších, kteří se domnívají zmenšiti vinu svou, když ujišťují, že na odnímání statků druhému náležejících se neoddávají ze žádosti po penězích neb z lakoty, nýbrž aby udrželi vznešenosť své rodiny a svých předků, jejichžto vážnosť a důstojnosť by za své vzala, kdyby se nepozdvihovala připojením věcí cizích. Těmto musí se jejich záhubný blud vyvrátiti, a spolu dokázati, že jest jen jeden prostředek udržeti a zvelebiti statky a bohatství i slávu předků, totiž když vůle Boží budou poslušni, když jeho přikázání budou ostříhati; neboť když se zanedbává zákonův Božích, tu i nejlépe založené a utvrzené statky se rozpadávají, králové s trůnu královského a s nejvyššího stupně důstojnosti náhle bývají svrženi, a na jejich místo řízením Božím mnohdy postaveni bývají lidé nejnižší, a kteří u nich byli v největší nenávisti. Nelzeť uvěřiti, jak velice hněvá se Bůh na takovéto lidi; čehož svědkem jest Isaiáš, u něhož čteme tato slova Boží: [1]) *„Knížata tvá jsou nevěřící, tovaryši zlodějů; všickni milují dary, následují odplat. Protož dí Hospodin Bůh zástupů, Silný Israelský: Aj utěším se nad protivníky svými, a vymstím se nad nepřátely svými, a obrátím ruku svou na tě, a vyvařím do čista trusku tvou.“*

* OTÁZKA XXII.

Jak těm jest odpovědíti, kteří prý pohodlností jsou puzeni k uchvácení cizích věcí.

Jsou lidé, kteří ne onu předstírají příčinu vznešenosti a slávy, nýbrž snadnější příležitosť a slušnosť výživy a života. Tyto třeba jest odmrštiti a poučiti, jak bezbožné jest jejich jednání i mluvení, když leda jakou pohodlnosť výše staví, než vůli a čest Boží, kterého přestoupením jeho přikázání urážejí v míře nevýslovné; ostatně může-liž jaká výhoda býti při krádeži, na niž následují největší bídy? Praviť Sirach[2]): *„Nad zlodějem jest hanba a žel.“* Ale budiž, že by se jim

[1]) Isa. 1. 23—25. [2]) Sir. 5. 17.

za to nevedlo bídně: zloděj zneuctívá jmeno Boží, protiví se jeho nejsvětější vůli, zavrhuje jeho spasitelná přikázání. A z tohoto zřídla všeliký blud, všeliká nešlechetnosť, všeliká plyne bezbožnosť.

* OTÁZKA XXIII.

Co praviti těm, kteří předstírají, že olupují boháče, ano že ze zvyku kradou? *

Což pak není často slyšeti zloděje, kteří dokládají, že tím nic nehřeší, když něco odcizují lidem bohatým a zámožným, kteří z toho odcizení nijaké nemají škody, ba jí ani nepoznávají? Bídně to zajisté a záhubné ospravedlňování!

Jiný myslí, že za platnou přijímati se musí jeho omluva, že jej opanoval návyk kradení, tak že nemůže tak snadno upustiti od toho úmyslu a činění. Takový neuposlechne-li Apoštola řkoucího[1]): *„Kdo kradl, již nekraď,“* musí, chtěj nechtěj, také přivykati trestům věčným.

* OTÁZKA XXIV.

Co zase jest říci omlouvajícím se, že buď příležitosť aneb pomsty žádosť zavedla je ku krádeži? *

Jsou někteří, kteří se vymlouvají, že při naskytlé příležitosti někomu něco odňali; jestiť v řeči vůbec běžné ono pořekadlo, že příležitosť dělá zloděje. Tito od bezbožné domněnky buďtež odvráceni tím důvodem, že hříšným žádostem máme se na odpor stavěti; neboť kdyby vždycky ve skutek mělo se uvesti, k čemu radí žádostivosť, jaká meze, jaká hráze byla by neřestem a nepravostem? Hanebné jest tedy takovéto sebe hájení, ano spíše největší nezdrželivosti a nespravedlnosti své vyznání. Neboť kdo řekne, že proto nehřeší, poněvadž nemá k hříchu příležitosti: ten skorem vyznává, že při podané příležitosti vždycky hřešiti bude.

Jsou, kteří praví, že kradou z pomsty (na oplátku), poněvadž od jiných totéž bezpráví utrpěli. Těm budiž takto odpověděno: předně že nikomu není dovoleno, křivdy opláceti; dále že nikdo nemůže býti soudcem své vlastní

[1]) Efes. 4. 28.

věci; potom že mnohem méně připustiti se může, aby kdo pokuty ukládal jiným za to, co jiní proti němu zavinili.

* OTÁZKA XXV.

Co říci se má těm, kteří kradou, aby se dluhů zprostili? *

Posléze mnozí se domnívají, že krádež dostatečně jest omluvena a přikryta tím důvodem, že, jsouce dluhy utištěni, jinak se jich nemohou zbaviti, než když je z krádeží zplácejí. S těmito tak budiž jednáno, že žádný dluh není těžší, a žádným pokolení lidské není více utiskováno, než jest onen dluh, o němž každodenně v modlitbě Páně zmínku činíme říkajíce[1]): *„Odpusť nám naše viny."* Pročež že jest to člověk nanejvýš nesmyslný, když chce více dlužen býti Bohu, to jest více hřešiti, aby zaplatil, co dlužen jest člověku, a že daleko lépe jest uvrženu býti do žaláře, než zavrženu býti do věčných muk pekelných; a že daleko jest hroznější zatracenu býti soudem Božským, než lidským; a že se mají raději v skroušené prosbě utíkati k Boží pomoci a dobrotivosti, od něhož mohou obdržeti, čeho jim třeba.

Jsou ještě jiné spůsoby výmluv, kterýmžto moudří a svého úřadu bedliví faráři snadno dovedou odolati, tak aby jednou měli lid následovný dobrých skutků.

HLAVA IX.

O osmém přikázání Božím.

Nepromluvíš proti bližnímu svému křivého svědectví.

* OTÁZKA I.

Jakou prospěšnosť v sobě má toto přikázání? *

Jak velice nejenom prospěšné, ale i potřebné jest ustavičně toto přikázání vykládati, a na jeho plnění upomínati, učí nás svatého Jakuba vážnosť v oněch slovech[2]): *„Jestliže kdo v slovu neklesá, tenť jest muž dokonalý,"*

[1]) Mat. 6. 12. [2]) Jak. 3. 2. 5.

a tolikéž: „*Jazyk jest sice malý oud, avšak veliké věci provozuje, aj jak malý oheň jak veliký les zapáli!*“ a co dále v tom smyslu následuje. Tímto pak o dvou věcech se poučujeme: předně že hřích jazyka velmi široko se rozprostírá, což se potvrzuje též oním výrokem Proroka[1]): „*Každý člověk lhář,*“ tak že jeden tento hřích téměř na všecky lidi vztahovati se zdá. Druhé jest, že odtuď pocházejí nesčíslné zloby, jelikož vinou zlomluvícího člověka často jmění, pověst, život a spasení duše v ztrátu přichází, a to buď tomu, komu bylo ublíženo, když totiž urážek neumí trpělivě snášeti, ale myslí bezmocnou jich pomstiti chce; anebo tomu, který ublížil, když nepravým studem a klamnou jakousi o cti domněnkou jsa zdržován, nedá sebou pohnouti, aby zadost učinil tomu, jejž urazil. Pročež na tomto místě mají se věřící povzbuditi, aby co mohou největší díky vzdávali Bohu za toto spasitelné přikázání, nemluviti nic křivého; poněvadž tím nejenom jiným křivdu činiti se nám zakazuje, nýbrž jeho posloucháním také my chráněni jsme od křivdy jiných.

* OTÁZKA II.

Který jest obsah v tom přikázání uzavřený? *

Při tomto přikázání touž cestou a týmž spůsobem budiž pokračováno, jako jsme pokračovali při ostatních tak totiž, abychom nalezli v něm dvojí zákon, jeden zabraňující, abychom nemluvili křivého svědectví; druhý poroučející, abychom, odloživše přetvářenost a klamavost, řeči i skutky své upravili dle přímé pravdy; kteroužto povinnost Apoštol Efesským připomíná těmi slovy[2]): „*Abychom pravdu činíce, rostli v lásce všelikterak v tom, kterýž jest hlava, Kristus.*“

* OTÁZKA III.

Co se nejvíce v tomto přikázání zapovídá? *

První tohoto přikázání část má ten smysl, že, ačkoliv slovem křivého svědectví poznačuje se všecko, co se na dobrou anebo na zlou stranu o jiném s určí-

[1]) Žalm. 115. 11. [2]) Efes. 4. 15.

tostí tvrdí, ať to jest před soudem, nebo mimo soud: přece však hlavně zakazuje se to svědectví, které před soudem křivě se dává s přísahou. Neboť svědek u Boha přísahá, poněvadž výpověď toho, kdo takto svědčí, a Božího jmena se dovolává, má nejvíce víry a váhy. Protože tedy takovéto svědectví jest nebezpečné, proto se nejpředněji zapovídá; neboť svědků vzatých pod přísahu, jestliže zákonnými výminkami nejsou vyloučeni, aneb jejich nešlechetnosť a zkaženosť není známa, nesmí ani soudce odmítati; a to tím spíše, když máme i předpis zákona Božského[1]), aby *„v ústech dvou neb tří stálo každé slovo.“* Ale aby věřící toto přikázání dobře pochopili, budiž vyloženo, co znamená to slovo bližní, proti němuž nemá se mluviti křivého svědectví.

* OTÁZKA IV.

Kdo se zde jmenem bližního vyznamenává? *

Jak z učení Krista Pána vysvítá[2]), jest bližním každý, kdo pomoci naší má zapotřebí, ať jest příbuzný nebo cizí, ať jest domácí nebo příchozí, ať jest přítel nebo nepřítel; neboť bezbožná byla by to domněnka, jakoby něco křivého smělo se říci za svědectví proti nepřátelům, kteréžto z rozkazu Pána a Boha našeho máme milovati. Ano, poněvadž v jistém spůsobu každý i sám sobě jest bližním, není nikomu dovoleno ani proti sobě dávati falešného svědectví; a kdoby to činili, sami sobě známku vtiskajíce potupy a mrzkosti, i proti sobě samým se proviňují, i proti církvi, jejížto jsou oudové; tak jako ti, kdož sami sobě smrť činí, škodí obecnosti. Píšeť svatý Augustín takto[3]): *„Dobře rozumějícím nemůže se zdáti, žeby nebylo zakázáno, aby někdo proti sobě samému povstal jako křivý svědek, protože vzákoně přidáno stojí: proti bližnímu svému. Proč ež kdyby kdo naproti sobě samému řekl křivé svědectví, ten nedomnívej se býti tohoto hříchu prost; neboť pravidlo lásky k bližnímu přijal milující od sebe samého.“*

---

[1]) Mat. 18. 16. [2]) Luk. 10. 20. [3]) de civ. Dei. 1. 20.

* OTÁZKA V.

Ani ku prospěchu bližního nesmí se křivě svědčiti nebo lháti. *

Ale poněvadž se nám zapovídá křivým svědectvím bližnímu škoditi, proto nikdo se nedomnívej, opak toho že se dovoluje, žeby snad se smělo křivou přísahou něco prospěchu a výhody získati tomu, jenž nám rodem neb věrou jest příbuzný. Neboť o ničí prospěch nesmí se usilovati lží anebo klamem, tím méně křivou přísahou. Proto svatý Augustin ve svém spise o lži ku Krescenciovi ze slov Apoštolových dovozuje, že se lež v křivých svědectvích počítati musí, i kdyby se k něčí nepravdivé chvále pověděla. Jednaje totiž[1]) o onom místě[2]): „*Bylibychom shledáni i křiví svědkové Boží; nebo svědectví bychom vydali proti Bohu, že vzkřísil Krista z mrtvých, kteréhož nevzkřísil, jestliže mrtví z mrtvých nevstávají,*“ takto dokládá: „*Křivým svědectvím nazývá Apoštol, kdyby kdo o Kristu lhal, a třeba by to zdálo se sloužiti k jeho chvále.*“

* OTÁZKA VI.

Kolikeré zlé jde za křivým svědectvím proneseným ku prospěchu druhého? *

Obyčejně se však i stává, že, kdo jednomu nadržuje, druhému škodí. Zajisté dává se tím příčina k poblouzení soudci, který falešnými svědky sveden proti pravdě podlé křivdy ustanovuje a souditi nucen bývá. Někdy se také stává, že, kdo pro křivé něčí svědectví svou při u soudu vyhrál, a bez trestu s tím prošel: radost maje z nepravého vyhrání, uvyká si podpláceti a falešných svědků vyhledávati, jejichž pomocí doufá dosáhnouti všeho, čehožkoli si přeje. Má to však i pro svědka samého velmi vážné následky, který i tomu, jemuž přísahou přispěl a pomohl, znám jest jako falešný a křivopřísežný, i sám z toho, že se mu nepravosť ta dle vůle vyvedla, každodenně větší nabývá cvičenosti a náchylnosti v této bezbožnosti a odvážnosti.

---

[1]) cap. 12. [2]) 1 Kor. 15. 15.

* OTÁZKA VII.

Hříchy všech těch, kteří při soudech bývají, jakož i vůbec všeliká lež v tomto přikázání se zapovídá. *

Jako se strany svědků se zapovídá klam, lež a křivá přísaha, tak též se strany žalobníků a obžalovaných, i zástupců, soudců a obhájců, právníků a konečně všech, kteří soud činí. Konečně zapovídá Bůh každé svědectví nejen při soudu, ale i mimo soud, kteréžby druhému spůsobiti mohlo nesnáz aneb škodu. Jsouť v 3. knize Mojžíšově, kdež se tato přikázání opakují, tato slova[1]): *„Neučiníš krádeže, nebudete lháti, aniž kdo oklamá bližního svého,“* aby nikdo nemohl míti pochybnost, že Bůh tímto přikázáním všelikou lež zavrhuje a zatracuje, čehož také velmi zřetelně dosvědčuje David, řka[2]): *„Zahubíš všecky, kteří mluví lež.“*

* OTÁZKA VIII.

Toto přikázání vztahuje se též na hřích pomluvy. *

Zapovídá se v tomto přikázání nejen křivé svědectví, ale i ohavná ona náklonnost a navykłost, jiné zlehčovati, z kteréžto nákazy jak mnohé a jak těžké nehody a hříchy pocházejí, nelze ani uvěřiti. Tuto nepravost, zlolajícně a hanlivě mluviti po straně o bližním, na všech místech kárají písma svatá: *„Kdo utrhá tajně bližnímu svému, s tím nebudu jísti,“* praví[3]) David; a a svatý Jakub[4]): *„Neutrhejtež jeden druhému, bratří.“* A nejenom přikázání, ale i příklady podává písmo svaté, na nichž se velikosť té nepravosti objevuje. Tak Aman[5]) vymyšleným obviňováním Assuera tak rozpálil proti Židům, že všecky toho národa lidi rozkázal povražditi. Jestiť takovými příklady naplněna svatá dějeprava, jež připomínajíce budou kněží o to pracovati, aby věřící od této bezbožné věci odvrátili.

* OTÁZKA IX.

Kteří náležejí do počtu utrhačů? *

Aby pak velikosť tohoto hříchu, když kdo druhého zlehčuje, zúplna se poznala, třeba jest věděti, že ne-

[1]) Lev. 19. 11. [2]) Žalm. 5. 7. [3]) Žalm. 100. 5. [4]) Jak. 4. 11. [5]) Ester. 13.

jenom skutečnou pomluvou ubližuje se vážnosti člověka, ale též rozmnožováním a zveličováním jeho zločinů; i když něco v tajnosti někdo spáchal, což, kdyby vešlo v známost, jeho pověst by zkrátilo a zhanobilo, takovouto věc kdyby někdo roznášel, kde, kdy, a komu toho není zapotřebí, ten právem nazývá se utrhač a hanobitel.

Ale ze všech způsobů pomluvy žádná není hříšnější, než těch, kteří zlehčují učení katolické a jeho hlasatele. Podobnou vinu na sebe uvalují, kdož učitele zlých a bludných učení vynášejí chvalami.

* OTÁZKA X.

Kdo pomluvačům sluchu dávají, aneb mezi přátely různice rozsévají, jsou utrhači. *

Aniž se však z počtu těchto lidí vylučují a viny sprošťují ti, kteří zlehčovatelům a hanobitelům otvírajíce sluch, pomlouvajících nekárají, ale jim rádi přisvědčují. Píše svatý Jeronym[1]) i Bernard[2]): co by bylo trestu hodnější, zdaž pomlouvati, aneb pomlouvajícímu sluchu přáti, nelze snadno říci; neboť nebylo by pomluvačův, kdyby nebylo těch, kteří pomlouvajících poslouchají.

V témž počtu jsou, kteří svými úskoky rozdvojují lidi a proti sobě popuzují, i z rozsévání různic největší mají potěšení, tak že nejupřímnější svazky a tovaryšství vymýšlenými řečmi roztrhují a nejlepší přátelé v úhlavní nepřátelství ano až ku zbraním dohánějí. Tuto ohavnost zavrhuje Hospodin takto[3]): „*Nebudeš hánce ani tajný osočovatel v lidu.*“ Takoví byli mnozí z rádců Saulových, kteří jeho náklonnost od Davida odvrátiti a krále proti němu popuditi se přičiňovali.

* OTÁZKA XI.

Také pochlebenství se v tomto přikázání zapovídá. *

I. Prohřešují se konečně v této věci i lidé lichotiví a pochlebníci, kteří úlisnými a přetvářenými chvalami si získati chtějí uši i srdce těch, od nichž přízeň,

[1]) ep. 52. [2]) de consid. 2. 13. [3]) Levit. 19. 16.

peníze a čest si žádají *říkajíce*, jak čteme u Proroka[1]), *„zlému dobré a dobrému zlé.“* Tyto abychom odmítali a vylučovali z obcování svého, napomíná nás David v oné řeči[2]): *„Nechať potresce mne spravedlivý v milosrdenství a domlouvá mi: ale olej hříšníka ať nezmastí hlavy mé.“* Ačkoliv tito bližnímu nezlořečí, přece však mu velice škodí, když i hříchy jeho chválíce jsou příčinou, že on v nepravostech setrvává po celý čas života.

II. A v tom spůsobu nejhorší jest ono pochlebenství, jehož se užívá na utiskování a záhubu bližního. Tak Saul, chtěje Davida v obět dáti zuřivosti a mečům Filištínských, lichotil mu těmi slovy[3]): *„Hle dceru mou starší Merob, tu dám tobě za manželku, toliko buď muž silný a veď boje Hospodinovy.“* Tak Židé řečí úkladnou mluvili k Pánu Ježíši, řkouce[4]): *„Mistře, víme že pravdomluvný jsi, a ce stě Boží v pravdě učíš.“*

* OTÁZKA XII.

Jak záhubně někdy pochlebuje přítel příteli nebezpečně nemocnému? *

Daleko pak záhubnější bývá řeč přátel, známých a příbuzných, kterou druhdy lichotivě těší ty, kteří smrtelnou nemocí jsouce sklíčeni, již jsou v posledním tažení, ujišťujíce, že jim nestává žádného nebezpečenství smrti; říkajíce, aby byli veseli a pokojni, hříchův vyznání jim zabraňují jakožto přemýšlení velmi zarmucujícího; a tak jejich mysl odvracují ode vší péče a uvažování oněch posledních nebezpečenství, v nichžto se již úplně nalézají. Varovati se sice musíme každého spůsobu lži, ale té nejpředněji, z které veliká škoda někomu může vzejíti. Bezbožností však přeplněna jest zvláště ta lež, když kdo lže proti náboženství aneb o náboženství.

* OTÁZKA XIII.

Proviňují se proti tomuto přikázání také hanlivých spisů původcové, i kdo z žertu aneb z nouze lhou, a pokrytci. *

I. Avšak i tím zlehčováním a tupením těžce bývá urážen Bůh, které se páše ve spisech hanlivých, a

[1]) Isa. 5. 20. [2]) Žalm. 140. 5. [3]) 1 Král. 18. 17. [4]) Mat. 22. 16.

jinými toho rodu potupami. Mimo to žertovně neb služebně lží klamati, byť i nikdo z toho neměl ani užitku a škody, přece naprosto nehodné jest; takť Apoštol napomíná[1]): „*Odloživše lež, mluvte pravdu.*“ Neboť odtud povstává k častému a těžšímu lhání náchylnosť, a ze žertovných lží nabývají lidé navyklosti v lhání, z čehož přicházejí do pověsti, že nejsou pravdomluvní. Proto aby víry nabyla řeč jejich, mají pak zapotřebí ustavičně přísahati.

II. Konečně v této první části přikázání se také zavrhuje pokrytství čili přetvářování; a nejenom co přetvářeně se mluví, jest s hříchem spojeno, nýbrž i co takto se činí; neboť slova tak, jako skutky jsou jisté znaky a znamení toho, co v duchu jednoho každého jest. Pro tuto příčinu Pán často káral farisee, pokrytce je nazývaje.

Tolik budiž o prvním předpisu přikázání, jenž obsahuje to, co se zapovídá. Nyní o druhé vyložíme, co Bůh poroučí.

* OTÁZKA XIV.

Co se v druhé tohoto přikázání části, jež ve slovech skrytě se uzavírá, poroučí o soudech veřejných? *

Vztahujeť pak se moc a význam přikázání tohoto k tomu, aby soudy světské konaly se spravedlivě a po zákonech, aby lidé soudů si neosobovali a jich se nezmocňovali; neboť nesluší souditi cizího služebníka, jak píše Apoštol[2]), aby se nad věci a rozepří nevyskoumanou nepronesl úsudek. V této nepravosti byla rada kněží a zákonníků, kteří soudili nad svatým Štěpánem; téhož hříchu dopustil se úřad Filippenských, o němž praví Apoštol[3]): „*Zmrskavše nás veřejně neodsouzené vsadili nás, muže Římany, do žaláře, a nyní nás tajně vyhánějí.*“ Aby nevinní nebyli odsouzeni a vinníci propuštěni, aby zaplacením nebo přízní, záštím nebo láskou nedali se pohnouti. Tak Mojžíš napomínal starší, kteréž byl ustanovil za soudce lidu[4]): „*Co spravedlivého jest, suďte, nechť jest on domácí nebo příchozí; nebude žádný rozdíl osob, tak malého vyslyšíte,*

[1]) Efes. 4. 25. [2]) Řím. 14. 4. [3]) Sk. Ap. 16. 37. [4]) Deuter. 1. 16.

jak velikého, aniž přijmete čikoli osoby, nebo soud Boží to jest.“

* OTÁZKA XV.

Vinníci, od řádné vrchnosti tázáni, nesmějí lháti. *

Vinníci pak a zločinci chce Bůh, aby pravdu vyznali, když jsou z moci soudu tázáni. Jestiť takovéto přiznání jakési svědectví a ohlášení chvály a slávy Boží, jakž to naznačuje Josue, jenž Achana napomínaje k vyznání pravdy, dí[1]): *„Synu můj, vzdej chválu Hospodinu Bohu Israelskému.“*

* OTÁZKA XVI.

Co jest povinnosť svědků? *

I. Ale poněvadž toto přikázání hlavně svědků se dotýká, bude duchovní pastýř o nich také pilně jednati. Neboť význam přikázání ten jest, že se nejenom křivé svědectví zapovídá, nýbrž také pravdu povědíti velí. Jest zajisté v záležitostech lidských největší potřebnosť pravdivého svědectví, poněvadž jsou nesčíslné věci, o nichž bychom musili býti v nevědomosti, kdybychom jich nepoznali z uvěření svědkům. Proto nic není tak potřebné jako pravdivosť svědectví v těch věcech, kterých sami nevíme, a kterých nám nevěděti nelze. Máme o této věci výpověď svatého Augustina[2]): *„Kdo pravdu zatajuje, i kdo lež pronáší, oba jsou vinni; onen že nechce prospěti, tento, že chce škoditi.“*

II. Někdy jest ovšem dovoleno pravdu zamlčeti, ale mimo soud; neboť před soudem, kde svědek zákonně jest tázán od soudce, má se z úplna pravda objeviti. V té věci však ať se varují svědkové, aby spoléhajíce příliš na paměť svou, netvrdili za jistotné, o čem nejsou přesvědčeni.

Zbývají zástupcové pří a právní obhájci, pak udavači a žalobníci.

* OTÁZKA XVII.

Jak mohou povinnosti své zadosť učiniti obhajcové a právních pří zástupcové? *

Onino tedy se svou prací a pomocí budou lidem při ruce v čas jejich potřeby, a nuzným s dobrotivostí

[1]) Josue. 7. 19. [2]) c. 80. C. XI. qu. 3.

přispějí, pak hájení pří nespravedlivých nebudou přijímati, ani ze zášti rozepře protahovati, ani z lakomství prodlužovati. Co pak se mzdy týče za práci a přičinění, tu nechať dle práva a spravedlnosti vyměřují.

* OTÁZKA XVIII.

Udavači a žalobníci kdy nekonají dobře svou povinnosť? *

Udavače však a žalobníky náleží napomenouti, aby nikomu, jsouce puzeni láskou neb nenávistí neb náklonností nějakou, nespůsobili nebezpečenství nepravým obviňováním. Ten předpis konečně dán jest všem zbožným, aby v shromážděních a rozmluvách vždycky mluvili pravdivě a upřímně, a nic nemluvili, coby vážnosti druhého mohlo býti na ujmu, a to ani o těch, o nichž vědí, že jim ubližují a je pronásledují; neboť to musí míti vždycky předložené na mysli, že jsou s nimi v takovém spojení a svazku, jako jsou oudové jednoho těla.

* OTÁZKA XIX.

Jakými důvody mohou býti křesťané přivedeni ku poznání té ohavnosti, jež jest ve lži? *

Aby pak tím spíše varovali se věřící hříchu lži, předloží jim farář největší této nepravosti ošklivosť a ohavnosť. Neboť v písmě svatém[1]) otcem lži ďábel se nazývá. Protože on *„v pravdě nestál, jest lhář a otec lži.“* K zabránění této bezbožnosti připojí ty zlé následky, jež ze lži vyplývají; a poněvadž tyto jsou nepočetné, prameny a zřídla běd a nehod naznačí. A první, jak velikou páše urážku Boží člověk klamný a lživý, a v jak veliký ubíhá Boží hněv, to výrokem Šalomounovým dotvrdí na onom místě[2]): *„Šest věcí jest, kterých nenávidí Hospodin, a sedmou v ohavnosti má duše jeho: očí vysokých, jazyka lživého, rukou vylévajících krev nevinnou, srdce, které chová myšlení zlá, noh rychle běžících ke zlému, svědka falešného vynášejícího lež, a toho, který rozsívá mezi bratřími různice.“* A kdo jest v těžké nenávisti u Boha, takovému kdo

[1]) Jan. 8. 44. [2]) Přísl. 6. 16.

podá vysvobození, když bude trestán pokutami nejtěžšími?

* OTÁZKA XX.

Jaké škody lži přinášejí společnosti lidské? *

Dále, což jest ohyzdnějšího a ohavnějšího, jak dí svatý Jakub[1]), než když týmiž ústy, jimiž dobrořečíme Bohu a Otci, zlořečíme lidem, kteří k obrazu a podobenství Božímu jsou učiněni, tak jako kdyby studnice jedním pramenem vydávala vodu sladkou i hořkou? Neboť ten jazyk, který dříve chválu a čest Bohu vzdává, potom, mnoho-li na něm jest, Bohu potupu a hanbu činí lháním. Proto také se stává, že lháři od věčné blaženosti jsou vyloučeni. Neboť když v ten spůsob tázal se David Boha[2]): „*Hospodine, kdo bude přebývati v stánku tvém?*“ odpověděl Duch svatý: „*Kdo mluví pravdu v srdci svém, kdo nečiní lsti jazykem svým.*“

Převeliká pak škoda ze lži jest také to, že jest to téměř nezhojitelná nemoc ducha. Neboť když hřích, který se spáchal udáním falešného zločinu, aneb zlehčením pověsti a vážnosti bližního, se neodpouští, jestliže hanobitel za křivdy neučiní zadost tomu, jehož byl obviňoval, toto pak velmi obtížné bývá lidem, hlavně těm, kteří jak jsme dříve pravili, studem a marnou jakousi o cti domněnkou zdržováni jsou: tož nelze pochybovati, že, kdo v tom hříchu jest, ten pro věčné muky pekelné jest ustanoven. Aniž pak nikdo se nedomnívej, že za pomluvy a zlehčování může obdržeti odpuštění, jestliže prvé neučinil náhrady tomu, jemuž byl něco na cti a pověsti utrhl buď veřejně před soudem aneb i v soukromných a důvěrných společnostech. Mimo to velmi široko rozkládá se tato škodlivost, a na jiné vztahuje, poněvadž klamem a lží hubí se víra a pravda, tyto nejpevnější svazky společnosti lidské, bez nichž nastal by nejvyšší života zmatek, tak že by se lidé ničím nezdáli se líšiti od ďáblů.

Dále poučí farář, že se vystříhati dlužno mnohomluvnosti; neboť uvarováním se jí mizejí i ostatní

[1]) Jak. 3. 9. [2]) Žalm. 14. 1, 3.

hříchy, a činí se veliká opora proti lži, od kteréhož hříchu mnohomluvní tak snadno ani nemohou se uchrániti.

* OTÁZKA XXI.

Vyvracují se marné omluvy lží. *

Konečně musí vyvrácena býti bludná domněnka těch, kteří klamné mluvení své omlouvají, a lhání příkladem lidí opatrných hájí, kteří prý někdy lháti mají za potřebné. Těm se odpoví, což úplná jest pravda, že[1]) „*opatrnost těla jest smrt.*“ Posluchači buďtež napomenuti, aby v těžkostech a nesnázích Bohu důvěřovali, a ku lstivému lhání útočiště nebrali; neboť kteří k tomu se utíkají, ti zřejmě projevují, že více spoléhají na svou opatrnost, nežby naději měli v Boží prozřetelnost.

Kteří příčinu své lži svádějí na ty, od kterých také byli oklamáni: ti mají býti poučeni, že není dovoleno člověku samu sebe mstíti, ani „*zlého*[2]) *za zlé odpláceti,*“ ale spíše se má „*zlé přemahati dobrým*;“ a byť i po přirozeném právu bylo takovou měrou se odplácetí; avšak to není dobré, mstíti se o vlastní škodě; jest to pak skutečně škoda pro nás nejtěžší, když tak činíme, mluvíce lež.

Těm, kteří předstírají lidské přirozenosti slabost a křehkost, musí se vštípiti povinnost tohoto přikázání, aby si pomoc Boží vyprošovali a slabosti lidské se nepoddávali. Kteří se odvolávají na návyk, ti ať se napomenou, když si navykli lháti, aby se přičinili opáčného návyku nabyti, mluviti pravdu; a to tím více, poněvadž kdo hřeší ze zvyku a obyčeje, tíže jeti se proviňují než jiní.

* OTÁZKA XXII.

Proto, že jiní lhou, nemá se lháti. *

A poněvadž jsou mnozí, kteří se kryjí tím, že se vymlouvají na jiné lidi, kteří prý pořád lhou a křivě přísahají: takoví od té domněnky mají býti od-

[1]) Řím. 8. 6. [2]) Řím. 12. 17, 21.

vráceni tímto důvodem, že nemáme zlých následovati, nýbrž je kárati a napravovati; když pak sami lžeme, tož bude míti řeč naše při kárání a domlouvání druhého velmi málo váhy.

Jiné, kteří tím se hájí, že mluvíce pravdu často do škody uběhli, tak ať odmrští duchovní, že na sebe spíše žalují, než se hájí, poněvadž jest to povinnost křesťana, raději škodu trpěti, než lháti.

* OTÁZKA XXIII.

Ani ze žertu ani z užiku lháti se nedovoluje. *

Zbývají ještě dvě třídy lidí, kteří lhání své ospravedlňují: jedni říkají, že lhou ze žertu, druzí, že to činí pro užitek, jelikož prý by dobře ani nekoupili ani neprodali, kdyby si nepomahali lží. Obojím musí se blud jejich vyvrátiti. Ony prvnější od té nepravosti odvrátí duchovní pastýř, když je poučí, jak velmi častým lháním rozmnožuje se návyk tohoto hříchu, a když jim vštípí, že[1]) *„z každého slova prázdného musí se jednou vydávati účet.“* Ty poslednější pak ostřeji pokáře, neboť v jejich omlouvání obsahuje se přetěžké sebe samých obviňování, jelikož se prohlašují, že nepřikládají víry a váhy oněm slovům Páně[2]): *„Hledejte nejprvé království Božího a spravedlnosti jeho, a toto všecko bude vám přidáno.“*

---

[1]) Mat. 12. 36. [2]) Mat. 6. 33.

HLAVA X.

O devátém a desátém Božím přikázání.

Nepožádáš domu bližního svého, aniž požádáš manželky jeho, ani služebníka, ani děvky, ani vola, ani osla, ani ničeho, co jeho jest[1]).

* OTÁZKA I.

Jakým spůsobem toto deváté a desáté přikázání ostatních osm v sobě zdá se uzavírati? *

O těchto dvou přikázáních, na posledním místě postavených, to především třeba jest věděti, že se v nich téměř spůsob ustanovuje, jakým se mají ostatní přikázání zachovávati. Neboť co se v těchto slovech přikazuje, k tomu čelí, aby, kdo chce předešlých zákonů předpisy zachovati, o to nejvíce se přičinil, aby nepožádal; poněvadž kdo nepožádá, se svým jsa spokojen, nebude toužiti po cizím, ze štěstí jiných bude se těšiti, nesmrtelnému Bohu slávu vzdávati a jemu nejvyšší díky činiti, a sobotu světiti, to jest ustavičného pokoje bude požívati, výše postavené bude ctíti, a konečně nikomu ani skutkem ani slovem ani jiným spůsobem neubliží. Neboť zárodek a símě všeho zlého jest hříšná žádostivost, kteroužto kdo jsou rozpáleni, lehkovážně vrhají se do všelikých neřestí a nepravostí. Po tomto připomenutí nechať tedy při tom, co následuje, i farář ve vykládání jest bedlivější, i věřící v poslouchání pozornější.

* OTÁZKA II.

Jak se tato dvě přikázání od sebe liší?

Ale ačkoliv jsme ta dvě přikázání spojili, poněvadž majíce podobný sobě obsah, mají také týž u výkladu spůsob: však duchovní při napomínání a varování bude moci o nich jednati pospolu aneb o každém zvláště, jak to uzná za příhodnější. Když si však předložil úlohu vy-

[1]) Exod. 20. 17.

ložiti desatero přikázání, tehdy ukáže, která jest těchto dvou přikázání nepodobnosť, a v čem se jedna žádostivosť od druhé liší; kteroužto rozličnosť svatý Augustin v knize pojednání o 2. knize Mojžíšově[1]) vykládá. Jedna z nich totiž hledí jenom na to, co jest užitečné a zisk nesoucí, druhá má za cíl chlípnosti a rozkoše. Když tedy kdo pole aneb domu požádá, ten zisku spíše a co jest prospěšného, vyhledává, než rozkoše; kdo však cizí manželky požaduje, ten rozpálen jest žádostí rozkoše, ne zisku.

* OTÁZKA III.

Nebylo-li již v šestém a sedmém přikázání dostatečně pověděno, co se v těchto posledních dvou obsahuje. *

I. Ale potřeba těchto přikázání byla dvojí: první aby se vysvětlil obsah šestého a sedmého přikázaní. Neboť ačkoliv již přirozeným rozumu světlem se poznává, že žádosť zmocniti se cizí ženy jest zakázána, když zapovídá se cizoložství, (neboť kdyby se dopouštělo požadovati jí, nebylo by proti právu jí se zmocniti:) přece mnozí z Židů, jsouce hříchem zaslepeni, nemohli k tomu náhledu býti přivedeni, aby věřili, že toho Bůh zapovídá; ano i když dáno bylo toto přikázání Boží a oni je znali, přece mnozí z těch, kteří se za vykladatele zákona prohlašovali, v tomto bludu zůstávali; jakž tomu vyrozumíváme z oněch slov Páně u svatého Matouše[2]): *„Slyšeli jste, že řečeno jest starým: Nezcizoložíš. Ale pravím vám, že každý, kdožby pohleděl na ženu ku požádání jí, již cizoložil s ní v srdci svém.“*

II. Druhá těchto přikázání potřebnosť jest, protože některé věci výslovně a zřejmě se zapovídají, kterýmž se v šestém a sedmém přikázání nezabraňuje výslovně. Tak ku příkladu sedmé přikázání zabraňuje, cizí věci nespravedlivě žádati nebo si ji přisvojovati; v tomto se pak zapovídá, aby nijak nepožádal ani toho, čeho by snad po právu a zákonu mohl dosáhnouti, když vidí, že by z toho bližnímu škoda vznikla.

* OTÁZKA IV.

Jaké a jak veliké jest to dobrodiní Boží, že nám tohoto zákona předpis dán jest. *

Ale prvé než k výkladu toho přikázání přistoupí-

[1]) quaest. 71. [2]) Mat. 5. 27.

me, třeba bude věřící poučiti, toto přikázání že nás nejenom k tomu vede, abychom na uzdě drželi své žádosti, nýbrž abychom též poznali Boží k nám dobrotivosť, kteráž nemá mezí.

Neboť kdežto v předešlých přikázáních zákona nás Bůh jako hradbami nějakými opatřil, aby nikdo neublížil nám samým ani tomu, což našeho jest: tímto přikázáním o to hlavně ráčil se postarati, abychom žádostmi svými sami sobě neubližovali, cožby se snadno stalo, kdyby všecko žádati a si přáti bylo nám svobodno a dovoleno.

Tímto tedy přikázáním, velícím: Nepožádáš, to od Boha jest spůsobeno, že ony ostny žádostí, kterými ke všemu záhubnému bývame podněcováni, mocí tohoto zákona jsouce poněkud zlomeny, nás méně bodají, a proto jsouce obtížného žádostmi znepokojování zproštěni, více času máme, prokazovati Bohu služby vděčnosti a nábožnosti, kteréžto jsme mu povinni činiti mnohé a to v míře největší.

* OTÁZKA V.

Jaký rozdíl mezi zákony Božími a lidskými objevují tato dvě přikázání? *

I. Ale nejen tomu nás učí to přikázání, ale také ukazuje, že zákon Boží se nejen pouze zevnitřními povinnostmi úkony, nýbrž i s vnitřním ducha úmyslem musí zachovávati. Jestiť mezi zákony Božskými a lidskými ten rozdíl, že tyto pouze na věcech zevnitřních přestávají, ony však, poněvadž Bůh duši prohlédá, vyžadují i v duši samé upřímné a šlechetné čistoty a bezúhonnosti. Jest tedy Božský zákon jako zrcadlo nějaké, v němžto vzhlížíme nedostatky naší přirozenosti.

II. Pročež dí Apoštol[1]): „*O žádosti bych nevěděl, kdyby zákon neříkal: Nepožádáš.*“ Když tedy žádostivosť, jež jest podpal hříchu, který z hříchu původ vzal, v nás ustavičně zůstává vštípená, z toho poznáváme, že v hříších se rodíme; pročež k tomu v poníženosti se utíkáme, jenž jediný může obmyti skvrny hříchu.

[1]) Řím. 7. 7.

* OTÁZKA VI.

Která žádostivost se zde nezakazuje, a co jest žádostivost? *

I. Mají pak tato přikázání s ostatními to společné, že něco poroučí a něco zapovídají. Co se zapovídání týče, aby někdo snad nemyslil, že i ona žádostivost, jež viny nemá, nějakým spůsobem jest hříchem, jako když *duch*[1]) *žádá proti tělu,* anebo *žádati*[2]) *spravedlnosti Božích každého času,* což sobě David nejvíce přával: proto vyloží duchovní, co jest ona žádostivost, které se dle rozkazu tohoto přikázání musíme varovati.

II. Pročež sluší věděti, žádostivost že jest jakési pohnutí a jistá moc ducha, kterou jsouce pobádáni lidé po věcech příjemných, kterých nemají, baží. A jako ostatní ducha našeho hnutí nejsou vždycky hříšná, tak i tato žádostivosti moc nesmí se vždycky za nepravost počítati. Není to zajisté nic zlého, když žádáme jídla aneb nápoje, aneb když nás zebe, přejeme-li si ohřáti se, a naopak, když jest horko, se ochladiti. Ale pravá této žádostivosti moc od Boha samého naší přirozenosti jest dána, ale hříchem prvních rodičů našich stalo se, že přestoupíc meze přirozenosti, tak veliké vzala porušení, že často nás podněcuje k žádání věcí takových, které čelí proti duchu a rozumu.

* OTÁZKA VII.

Které výhody člověku poskytuje žádostivost, s pravým rozumem se shodující? *

Ano tato moc, když v míře zůstává a ve svých mezích se drží, často i ne nepatrný užitek poskytuje. Neboť nejprvé to působí, že ustavičnými prosbami k Bohu se modlíme, a v pokoře ho prosíme za to, čeho si velice žádáme; neboť modlitba jest žádostí našich tlumočnicí. Kdyby této dobré žádostivosti nebylo, nebyloby tak mnoho modliteb v církvi Boží. Mimo to působí, že jsou nám dary Boží vzácnější; nebo čím prudší po nějaké věci žádostí jsme rozníceni, tím jest nám věc ta dražší a milejší, když jsme jí dosáhli.

[1]) Gal. 5. 17. [2]) Žalm 118. 20.

Pak i samo to potěšení, které máme z věci žádané, činí, že s větší vroucností Bohu díky vzdáváme. Jestliže tedy někdy dovoleno jest žádati, musíme vyznati, že ne všeliká žádostivosť jest zapovězena.

* OTÁZKA VIII.

Jak svatý Pavel nazývá žádostivosť? *

A ačkoliv svatý Pavel[1]) žádostivosť nazývá hříchem, sluší však ten výrok rozuměti o žádostivosti, proti které Mojžíš mluvil[2]), jehožto svědectví Apoštol uvádí; čehož i slova téhož Apoštola dokazují, neboť v listu ku Galatským nazývá ji žádostivostí těla, an dí[3]): *„Duchem choďte a žádostí těla nevykonávejte.“*

* OTÁZKA IX.

Která žádostivosť se zde s jistotou nezapovídá, aniž nemá povahy hříchu? *

Přirozená ona tedy žádostivosti moc a v míře zůstávající, kdy nepřekračuje mezí svých, se tedy nezapovídá, a ještě méně ona duchovní žádosť dobré mysli, kteroužto pobádáni bývame k požadování těch věcí, které jsou proti tělu. Neboť k této poslední nás písmo svaté[4]) napomíná: *„Buďte žádostiví řečí mých,“* a: *„Přistupte[5]) ke mně všickni, kteří mne žádostiví jste.“*

* OTÁZKA X.

Která jest žádostivosť zde zapovězená? *

I. Ale tímto zákazem nezapovídá se sama žádostivosti mohútnosť, jížto lze užiti i k dobrému i k zlému, nýbrž užívání hříšné žádostivosti, jež se nazývá žádostivostí těla a podpalem hříchu, a jestli s ní spojeno přisvědčení mysli, vždycky za hřích považovati se musí.

II. Jenom ta žádostivosť jest tedy zapovězená, kterou Apoštol nazývá žádostivostí těla, totiž taková hnutí moci žádací, ježto žádné míry rozumu do sebe nemají a nedrží se v mezích od Boha ustanovených.

---

[1]) Řím. 7. 7. [2]) Exod. 20. 17. [3]) Gal. 5. 16. [4]) Moudr. 6. 12. [5]) Sir. 24. 26.

* OTÁZKA XI.

Z kterých důvodů se poznává, kdy žádostivosť jest hřích? *

I. Žádostivosť jest zapovězená, buď protože něco zlého požaduje, jako cizoložství, opilství, vražd, a jiných toho druhu hříšných nepravostí, o nichž Apoštol píše[1]): *„Nebuďme žádostivi zlých věcí, jakož byli i oni“* (t. j. Židé za časů Mojžíšových): anebo proto, že, ačkoli ty věci od přirozenosti své nejsou zlé, přece v něčem jiném spočívá příčina, proč jich požadovati jest nedovoleno; sem náleží to, co míti Bůh zapověděl aneb církev. Neboť nesmíme zajisté žádati to, co míti v držení na prosto hříchem jest; takové druhdy v Starém zákoně bylo to zlato a stříbro, z kterého lity byly modly, jehož si žádati Hospodin zapověděl[2]).

II. Mimo to i z té příčiny se tato žádostivosť co hříšná zamezuje, když, co se žádá, jsou věci cizí, jako dům, služebník, děvka, pole, manželka, vůl, osel a mnohé jiné. Takovýchto věcí žádosť jest hříšná, a mezi nejtěžší hříchy se počítá, když těmto žádostem duše dá přisvědčení.

* OTÁZKA XII.

V čem nejvíce záleží hřích žádostivosti? *

Neboť tenkráte povstává hřích v podstatě své, když duše hříšnými žádostmi roznícena ve věcech hříšných zalíbení má, a jim buď přisvědčuje, aneb neodporuje. O tom nás poučuje svatý Jakub, an vypisuje původ a vzrůst hříchu[3]): *„Jeden každý bývá pokoušen, jsa od své žádosti zachvácen a přilouzen; potom žádosť, když počne, porodí hřích; hřích pak, když jest vykonaný, zplozuje smrť.“*

* OTÁZKA XIII.

Co jest dvou posledních přikázání smysl a obsah? *

Když se tedy v zákoně zapovídá: *„Nepožádáš,“* slova ta ten smysl v sobě obsahují, abychom žádosti své od věcí cizích zdržovali; neboť žízeň žádosti po věcech cizích jest bez míry a konce, a nikdy se nenasytí, jakož

[1]) 1 Kor. 10. 6. [2]) Deut. 7. 25. [3]) Jak. 1. 14, 15.

psáno jest[1]): *„Lakomý nenasytí se penězi,“* a u Isaiáše takto psáno stojí[2]): *„Běda, kteří připojujete dům k domu, a pole s polem spojujete.“* Ale z vysvětlení jednotlivých slov snáze pozná se tohoto hříchu ohavnosť a velikosť.

* OTÁZKA XIV.

Co se slovem „domu“ vyrozumívá ve výroku tohoto přikázání? *

Budiž tedy vyloženo, že slovem domu vyznamenává se nejen místo, v kterémž obýváme, nýbrž veškero dědictví, jakž to vysvítá z obyčeje a užívání písma svatého. Tak v druhé knize Mojžíšově psáno jest, že *bábám*[3]) *vystavěl Bůh domy.* Smysl těch slov jest, že jejich jmění od Boha bylo rozhojněno a rozmnoženo. Z tohoto výkladu pozorujeme, že se nám tímto zákona přikázáním zapovídá, abychom po bohatství žádostivě nebažili, jiným bohatství, moci, urozenosti nezáviděli, nýbrž máme se svým stavem spokojeni býti, ať jest jakýkoli, sprostý nebo vznešený. Že i cizí slávy žádostivosť se zakazuje, lze též vyrozuměti, neboť to také k domu náleží.

* OTÁZKA XV.

Co v slovech „vola a osla“ se obsahuje? *

Co pak dále následuje: „ani vola ani osla,“ to ukazuje, že nejenom velikých věcí, jako domu, urozenosti, slávy, když tyto věci cizí jsou, není nám dovoleno požadovati, nýbrž ani věcí nepatrných, buďtež ony jakékoliv, živé anebo neživé.

* OTÁZKA XVI.

O jakých služebnících v tomto přikázání jest řeč? *

Dále následuje: „ani služebníka,“ a to rozuměti se musí i o zajatých, i o ostatním otroků druhu, kterýchžto, jakož jiných statkův druhého, nesmíme žádati. Lidí pak svobodných, kteří slouží z dobré vůle, aneb ze mzdy, aneb z lásky a oddanosti, žádným spůsobem, ani slovy, ani naděje činěním, ani přislibováním, ani

[2]) Kaz. 5. 9. [2]) Isa. 5. 8. [3]) Exod. 1. 21.

dary nemá nikdo převáděti aneb pobádati, aby opustili ty, jimžto se sami dobrovolně zavázali; ano kdyby od nich odešli před tím časem, který v jejich službě býti se uvolili, mocí tohoto přikázání mají se napomenouti, aby se k nim najisto vrátili.

* OTÁZKA XVII.

Proč v tomto přikázání také o bližním děje se zmínka? *

Že však v tom přikázání zmínka se činí o bližním, to k tomu směřuje, aby se ukázalo na nepravost lidí, kteří v obyčeji mají žádati polí sousedních a domů nejbližších a jiných takových věcí, které s jejich vlastními souvisejí. Neboť sousedství, jež má býti původem přátelství, vinou žádostivosti lásku převracívá v nenávist.

* OTÁZKA XVIII.

Nehřeší proti tomuto zákonu, kdož prodajné věci bližního žádají si koupiti za cenu spravedlivou. *

Ale tohoto přikázání nikoliv nepřestupují ti, kteří věci, jež bližní mají na prodej, od nich si koupiti žádají, aneb za slušnou cenu koupí; neboť ti bližnímu nejen neubližují, ale velmi mu prospívají, když mu peníze k větší potřebě a užitečnosti jsou, než ty věci, které sám prodává.

* OTÁZKA XIX.

Jak se má rozuměti desáté přikázání o nepožádání manželky bližního? *

I. Po tomto zákoně o nepožádání cizích věcí následuje druhý, abychom nepožádali manželky bližního. Musíť pak se za to míti, že tímto přikázáním zapovězena jest nejen ta chlipná žádostivost, s kterou cizoložník požaduje manželky druhého, ale i ta, kterou kdo jsa roznícen manželky bližního si žádá za choť pojíti. Nebo za onoho času, když se připouštělo dávati list zapuzení, mohlo se snadno díti, že, která od jednoho muže byla zapuzena, od druhého za ženu byla pojata. Ale tehdá Pán Bůh zapověděl, aby ani mužové k propuštění ženy nebyli ponoukáni, ani manželky

aby se k mužům svým neukazovali nepovolnými a mrzutými, by pro tu příčinu mužům neukládala se jakási jako nutnost, je propouštěti. Nyní však jest to tím těžší hřích, poněvadž ženy, třeba byla od muže zapuzena, jiný nikterak za choť vzíti si nesmí, leč po smrti muže.

II. Pročež kdoby požadoval ženy bližního, snadno z jedné žádostivosti upadne v druhou, a bude si žádati buď úmrtí manžela jejího, aneb spáchati cizoložství. To samé platí též o těch ženských, které někomu jsou zasnoubeny; ani těchto žádati není dovoleno, poněvadž lidé, kteří tyto smlouvy roztrhnouti se snaží, přerušují nejsvětější svazky věrnosti. A jako té požadovati, která jest vdaná, veliká jest bezbožnost, tak nesmí se žádným spůsobem za choť požadovati, která službě Boží a svatému řádu jest zasvěcená.

* OTÁZKA XX.

Proti tomuto přikázání nehřeší, kdo k manželství povzbuzuje ženu, o níž se domnívá, že muže ztratila. *

A jestliže kdo ženu vdanou, kteroužto však za nevdanou soudí, za manželku míti si žádá, ač, kdyby věděl, že s jiným v manželství se nalezá, by si jí za choť míti nežádal, jakož čteme, že se tak přihodilo Faraonovi a Abimelechovi[1]), kteří žádali Sáru vzíti si za manželku, poněvadž ji měli za nevdanou, a nikoliv za ženu, nýbrž za sestru Abrahamovu: ten, kdo takového smýšlení jest, zajisté předpisu tohoto přikázání nepřestupuje.

* OTÁZKA XXI.

Vedlé toho, co se zapovídá, co se v tomto přikázání činiti poroučí? *

I. Ale aby duchovní pastýř též protředky ukázal, které přiměřeny jsou k vyplenění této bezbožné žádostivosti, musí vyložiti druhou přikázání stránku, která v tom záleží, abychom, když nám bohatství přibývá, srdce k němu nepřikládali, ale vždycky byli hotovi, z lásky k Bohu a věcem Božským se jich

[1]) Gen. 12. a 20.

vzdávati, a na ulehčení bídy chudých rádi peníze vynakládali; jestliže však statkův se nám nedostává, abychom nuznosť nesli s myslí pokojnou a veselou. A zajisté, budeme-li v rozdávání věcí svých šetřiti štědrosti, žádosti po cizích věcech v sobě udusíme. O chvalách chudoby a opovrhování bohatstvím snadno bude v písmě svatém i ve svatých Otcích mnoho míst naleznouti, a věřícím přednesti.

II. V tomto přikázání se též velí, abychom s horlivou snahou a největší žádostí si přáli, by se především to stávalo, ne co my žádáme, ale co Bůh chce, jakž to vysloveno jest v modlitbě Páně[1]). Vůle pak Boží nejvíce k tomu jde, abychom my v obzvláštní nějaké míře svatými byli učiněni, a duši svou zachovali upřímnou a ode vší skvrny čistou a bezúhonnou, a cvičili se v takových ducha a mysli úkonech, jež odporné jsou smyslům tělesným; a vyhubivše smyslné žádosti, vedeni jsouce duchem a rozumem abychom pravý života běh zachovávali, a nejvíce těch smyslů moc utlačovali, kteří látku poskytují naší žádostivosti a chlípnosti.

* OTÁZKA XXII.

Co mají křesťané zvláště uvažovati, aby udrželi na uzdě moc žádostivosti? *

K utlačení tohoto plamene žádostí velmi mnoho dovede se, když nehody, jež z nich pocházejí, sobě před oči představíme. První zlý následek jest, že, posloucháme-li těchto žádostí, v duši naší panuje moc a vláda hříchu. V té věci napomíná Apoštol[2]): *„Nepanuj hřích ve vašem smrtelném těle, tak žebyste poslouchali žádostí jeho.“* Neboť jako, když žádostem odpíráme, síly hříchů sklesnou: tak, když se jim poddáváme, Pána Boha z jeho panství vyháníme a na jeho místo hřích uvádíme.

Druhý pak zlý následek jest, že z této žádostivosti, jako z nějakého zřídla, vypryšťují se všecky hříchy, jakž tomu učí svatý Jakub[3]). Takéž svatý Jan píše[4]): *„Všecko, co jest na světě, jest žádostivosť očí a pýcha života.“*

[1]) Mat. 6. 10. [2]) Řím. 6. 12. [3]) Jak. 1. 14. [4]) 1 Jan. 2. 16.

Třetí nehoda v tom spočívá, že těmito žádostmi se zatemňuje pravý úsudek ducha; neboť lidé, jsouce temnostmi těchto žádostí zaslepeni, za počestné a šlechetné považují všecko, čehokoliv požadují. Mimo to mocí žádostivosti udušuje se slovo Boží, jež do duší našich vsáto jest od velikého onoho rozsévače. Tak zajisté stojí psáno u svatého Marka[1]): *„Jsou jiní, kteří jsou jako mezi trní vsáti; to jsou ti, kteří slovo Boží slyší, ale starosti světa a klamnost zboží a žádosti jiných věcí vcházejíce udušují slovo, a bývá bez užitku.“*

* OTÁZKA XXIII.

Kteří nejvíce vězí v osídlech žádostí? *

Již však kdo nad jiné z tohoto žádostivosti hříchu trpí, a kteréž proto farář musí pilněji povzbuzovati k plnění tohoto přikázání, jsou ti, kteří v zábavách nepočestných si libují, anebo nemírně hrám se oddávají; podobně kupci, kteří si přávají nedostatku zboží a zdražení cen, a kteří to těžce nesou, když jiní kromě nich prodávají neb kupují, aby totiž oni mohli tím dráže prodávati a laciněji kupovati. V té věci hřeší také ti, kdož jiným nedostatku přejí, aby sami prodáváním neb kupováním zisku nabyli. Prohřešují se též vojáci, žádajíce si války, aby mohli loupiti; též lékaři, jež si nemocí žádají; právníci, kteří baží po hojnosti a množství pří a soudů: takéž řemeslníci, kteří zisku jsouce žádostivi přejí si nedostatku v tom ve všem, co k výživě a života potřebám náleží, aby odtud co nejvíce měli výdělku. V tomto způsobu také těžce hřeší ti, kteří cizí chvály a slávy jsou chtivi a žádostivi, ne bez nějakého pověsti druhého zlehčení; a to tím více, jsou-li ti, kteří jí žádají, lidé leniví a ničemní; neboť dobrá pověst a sláva jest odměnou ctnosti a pilnosti, ne pak lenivosti a nečinnosti.

[1]) Mark. 4. 18.

KATECHISMU ŘÍMSKÉHO

ČÁSŤ ČTVRTÁ.

O MODLITBĚ.

HLAVA I.

O modlitbě a zvláště o její potřebnosti.

* OTÁZKA I.

Jak se Bohu máme modliti? *

V povinnosti a úřadě pastýřském obzvláště potřebné jest ku spasení věřícího lidu poučení o modlitbě křesťanské, jejížto moci a spůsobu nevyhnutelně mnozí by neznali, kdyby zbožnou a svědomitou přičinlivostí duchovního pastýře jim nebyla vyložena. Pročež přední péče duchovního obrácena bude k tomu, aby nábožní posluchači nabyli poznání, čehož od Boha a jak prositi náleží. Všecky pak potřebné části modlitby obsahuje Božská ona modlitba, kterouž Kristus Pán ráčil oznámiti apoštolům, a skrze ně a nástupce jejich potom všechněm, kteří by přijali náboženství křesťanské; jejížto slova a věty tak máme v mysli a paměti držeti, abychom je vždy na snadě měli.

Aby pak v tomto spůsobu modlitby poskytla se farářům pomůcka k poučování věřících posluchačů: co se vidělo býti více příhodné, tuto podáváme, sebrané z těch spisovatelův, jejichžto v té věci učenosť a obšírnosť nejvíce se chválí; neboť ostatní, bude-li toho třeba, budou moci duchovní sami z těchže pramenů vážiti.

* OTÁZKA II.

Vykonávání modlitby jest k spasení potřebné. *

I. Nejdříve budiž tedy pověděno, jak jest modlitba potřebná, jejíž předpis není dán jenom jakožto rada, nýbrž má také moc do sebe nutného nařízení. To vysloveno jest od Krista Pána v oněch slovech[1]): „*Potřebí jest vždycky se modliti.*“ Tuto modlitby potřebnost také sama církev v onom jako úvodu k modlitbě Páně vyjádřuje[2]): „*Spasitelnými nařízeními jsouce povzbuzeni a Božským naučením vycvičeni smíme říkati.*“

II. Poněvadž tedy křesťanům modlitba potřebná byla, a za to prošen byl sám od učenníkův: „*Pane nauč nás modliti*[3]):“ sdělil jim Syn Boží způsob modlení, a naději jim dal, že obdrží, čehož budou prositi. A on sám byl příkladem v modlení, které nejen ustavičně vykonával, ale i přes noc na modlitbě trvával[4]). A předpisův této povinnosti neustali apoštolé předkládati těm, kteří se na víru Ježíše Krista obrátili. Neboť svatý Petr a Jan[5]) velmi důtklivě k tomu napomínají věřící, a téhož důvodu byv pamětliv svatý Pavel na mnohých místech křesťany povzbuzuje k spasitelné modlitby potřebnosti.

* OTÁZKA III.

Jakým hlavně způsobem mohou lidé přivedeni býti ku poznání nutné této povinnosti? *

Mimo to máme k zachování duše i těla zapotřebí tak mnohých dobrých věcí a podpory, že k modlitbě musíme se utíkati jakožto k nejlepší ze všech tlumočnici našich potřeb, i zjednatelkyni všeho, čeho se nám nedostává. Neboť když Bůh nikomu ničím není povinen, zbývá zajisté, abychom si od něho, čeho zapotřebí máme, vyprošovali modlitbou; neboť modlitbu dal nám Bůh jakožto prostředek potřebný k dosažení toho, čeho si přejeme.

---

[1]) Luk. 18. 1. [2]) v Missálu. [3]) Luk. 11. 1. [4]) Luk. 6. 12. [5]) 1 Petr. 3. 7. a 4. 7; 1 Jan. 3. 22. a 5. 14, 16.

* OTÁZKA IV.

Není jiné cesty, všeliké potřebě naší dostiučiniti, než modlitba. *

To platí tím více, poněvadž jsou mnohé věci, jichžto dosáhnouti nelze jinak, než pomocí modlitby. Má svatá modlitba velikou onu moc do sebe, kterou se nejvíce zapuzují zlí duchové. Neboť jest dle písma jistý rod zlých duchů, kteří se[1]) *nevymítají, než postem a modlitbou.* Pročež velikého množství výtečných darů sami se zbavují ti, kdož nezachovávají toho obyčeje a toho cvičení, pilně a nábožně se modliti. Neboť nejenom náležité, ale též ustavičné modlitby jest třeba k dosažení toho, čehož žádáme. Praví svatý Jeronym[2]): *„Psáno jest: „Každému prosícímu bude dáno“; jestliže se ti tedy nedává, proto se ti nedává, že neprosíš; tedy proste a vezmete.“*

HLAVA II.

O užitečnosti modlitby.

* OTÁZKA I.

Který jest první užitek, jejž plodí ona nutnost modlitby? *

Má pak tato potřebnost do sebe přeutěšenou užitečnost, jež vydává ze sebe ovoce nejhojnější; jichžto hojnost vezmou pastýři ze svatých spisovatelů, bude-li zapotřebí jich poskytnouti lidu věřícímu. My z toho množství několik jsme vybrali, jež tomuto času zdají se býti přiměřeny.

První tedy užitek, jejž odtud béřeme, jest ten, že modlíce se čest činíme Bohu; neboť modlitba jest jakési projevení nábožnosti, kteréž v písmě svatém přirovnává se kadidlu. Nebo dí Prorok[3]): *„Vznášej se modlitba má jako zápal kadidla před obličejem tvým.“* Tímto spůsobem vyznáváme, že jsme Bohu poddáni, jejž původcem všeho dobrého uznáváme a velebíme, na nějž jediného vzhlédáme, poněvadž jeho jediného

---

[1]) Mat. 17. 20. [2]) in cap. 7. Mat. [3]) Žalm 140. 2.

máme za ochranu a útočiště svého blaha a spasení. Tento užitek uvozují nám na paměť také ona slova[1]): *„Vzývej mne v den soužení, a já vytrhnu tě, a ty mě budeš oslavovati.“*

* OTÁZKA II.

Který jest druhý prospěch, jejž máme z modlitby? *

Následuje druhý největší a nejvzácnější modlitby účinek, že od Boha prosby vyslyšány bývají. *„Jestiť,“* jak dí svatý Augustin[2]), *„modlitba klíč k nebesům; neboť vzhůru vstupuje modlitba, a sestupuje smilování Božé.“* Ačkoliv hluboko jest země a vysoko nebe, Bůh přece slyší řeč člověka. Tento modlitby dar má takovou moc do sebe, tak velikou užitečnost, že tím docházíme hojných darů nebeských. Neboť i toho dosahujeme, že za voditele a pomocníka nám dává Ducha Svatého, i u víře dostupujeme setrvalosti a neporušenosti, i uvarování se pokut, i Božské ochrany v pokušeních, i vítězství nad ďáblem. Zajisté v modlitbě též leží hojnost vzácného potěšení; proto tak pověděl Pán[3]): *„Proste a vezmete, aby radosť vaše dokonalá byla.“*

* OTÁZKA III.

Nábožné prosby Bůh vždycky vyslyší. *

Ale že dobrotivosť Boží takové modlitbě vždycky se nakloňuje a vstříc přichází, o tom nesmí býti nižádné pochybnosti. To dokazují mnohá svědectví písma svatého, z nichžto, poněvadž jsou známá, na příklad uvedeme jen ono z Isaiáše[4]): *„Tehdy vzývati budeš, a Hospodin vyslyší tě; volati budeš a řekne: Aj tu jsem!“* a jinde[5]): *„I bude, že prvé, nežby volali, já vyslyším, ještě když oni mluviti budou, já uslyším.“* Příklady pak těch, kteří Boha uprosili, pomíjíme, protože jsou blízké a nepočetné a každému postavené před očima.

---

[1]) Žalm. 49. 15. [2]) Sermo 47. in App. [3]) Jan. 16. 24. [4]) Isa. 58. 9. [5]) Isa. 65. 24.

* OTAZKA IV.

Jak se stává, že někdy neobdržujeme, zač prosíme? *

Ale mnohdy se stává, že, zač prosíme, od Boha nedosahujeme. Tak jest; ale tehdáž Bůh nejvíce pečuje o náš prospěch, buď že nám uděluje jiných větších a hojnějších statků, aneb že to, zač prosíme, není nám ani potřebné ani užitečné, ano žeby nám to snad bylo zbytečné a záhubné, kdyby toho udělil. „*Neboť některé věci,*“ praví svatý Augustin, „*odpírá Bůh v milostivosti, kterých udílí v hněvu svém*[1]).“ Druhdy se též stává, že se modlíme tak nepozorně a nedbale, že ani sami nemyslíme na to, co mluvíme. A poněvadž jest modlitba pozdvižení mysli k Bohu: jestliže tedy při modlení duch, jenž se má k Bohu povznesti, jinde se toulá, a beze vší horlivosti, beze vší nábožnosti, beze smyslu se jen vypouštějí slova modlitby: jakž pak prázdný této modlitby zvuk nazývati budeme modlitbou křesťanskou? Pročež nemůžeme se tomu diviti, nevyhoví-li Bůh naší žádosti, když buď nedbalostí a nepozorností v modlení takřka sami na jevo dáváme, že nestojíme o to, zač prosíme, anebo když žádáme to, co by nám škodilo.

* OTAZKA V.

Řádně prosící obdržují více, než zač prosili. *

Naproti tomu však pozorně a bedlivě prosícím uděluje Bůh mnohem více, než čehož od něho žádali; toho i Apoštol dosvědčuje v listu k Efesským[2]), i v onom podobenství o synu marnotratném se to předkládá, kterýž to chtěl považovati za milosrdné s sebou naložení, kdyby jej otec byl vzal jen za služebníka nájemného. Avšak nejen když prosíme, i když jen zbožně myslíme, obsypává nás Bůh milostí svou, ano nejen množstvím darů, ale i rychlým udělením; na čež poukazuje písmo svaté, když oněch slov užívá[3]): „*Touhu chudých vyslyšel Hospodin.*“ Neboť i vnitřním a skrytým přáním chudých Bůh vstříc přichází, aniž by čekal na jejich prosbu.

---

[1]) Ep. 130. 14. [2]) Efes. 3. 20. [3]) Žalm 9. 17.

* OTAZKA VI.

Který jest třetí modlitby užitek? *

K tomu přichází také ten užitek, že modlením ctnosti ducha i konáme i rozhojňujeme, nejvíce pak víru. Neboť jako se dobře nemodlí ti, kdož nemají víry v Boha, (jest zajisté psáno[1]): „*Kterak budou vzývati toho, v něhož neuvěřili?*): tak věřící, čím horlivěji se modlí, tím větší a pevnější nabývají víry v Božskou pečlivost a prozřetelnost, kteráž především toho vyhledává na nás, abychom ve všech svých potřebnostech k ní se ukajíce za všecko prosili.

* OTAZKA VII.

Proč chce Bůh modlitbou naší prošen býti, ač ví, čeho potřebujeme? *

Ale mohl by Bůh, aniž bychom prosili, ano anižbychom na to pomýšleli, uděliti nám všeho v hojnosti jakož i živočichům rozumu nemajícím všeho podává, což jest k zachování života potřebné: ale nejdobrotivější otec chce od synů býti vzýván; chce, abychom každodenně řádně prosíce prosili vždy důvěrněji; chce, abychom obdrževše, čeho jsme žádali, každého dne více osvědčovali a zvelebovali jeho k nám dobrotivost.

* OTÁZKA VIII.

Jak se modlitbou projevuje naše láska k Bohu? *

Také rozhojňuje se láska; neboť uznávajíce Boha za původce všeho dobrého a všech užitků svých s největší, s jakou můžeme, láskou k němu se neseme; a jako milující rozmluvou a obcováním k větší lásce bývají rozníceni: tak lidé nábožní, čím častěji k Bohu se modlíce a jeho dobrotivost uprošujíce s ním jako rozmlouvají, tím větší rozkoší při každé modlitbě bývají naplněni a tím vroucněji k jeho milování a uctění pobádáni.

* OTÁZKA IX.

Ustavičným modlením i hodnými se stáváme milosti Boží, i pokoru si zjednáváme a zbraň proti ďáblu. *

Proto chce Bůh, bychom se cvičili v modlitbě,

[1]) Řím. 10. 14.

abychom, hořice žádostí prositi za to, čeho si přejeme, tak daleko pokročili v ustavičnosti a horlivosti, bychom hodnými byli, aby na nás snesena byla ona dobrodiní, kterých dříve náš prázdný a úzkostlivý duch nemohl obsáhnouti.

Mimo to chce, abychom, jakž tomu v pravdě jest, poznávali a na paměti měli, že, jsme-li zbaveni pomoci milosti Boží, svým přičiněním ničeho nemůžeme nabyti; a proto abychom zcela na modlení spoléhali. Mohou pak modlitby také velmi mnoho jako zbraň proti nejúhlavnějším přirozenosti naší nepřátelům, jako praví svatý Hilarius[1]): *„Proti ďáblu a jeho zbraním bojovati musíme zvukem modliteb našich.“*

* OTÁZKA X.

Který jest čtvrtý prospěch z modlitby lidem vyplývající? *

Mimo to převzácného onoho modlitby účinku dosahujeme, že, ačkoli jsme k zlému a rozličným chlípnosti žádostem náchylni vinou křehkosti nám vrozené, Bůh se přece v myšlénkách našich dává pojímati, tak že, když jej prosíme a jeho dary zasloužiti se přičiňujeme, vůli nevinnosti přijímáme, a všech hříchů jsouce zprostěni ode vší skvrny býváme očištěni.

* OTÁZKA XI.

Který jest poslední z modlitby užitek ? *

Konečně dle výroku svatého Jeronyma[2]) modlitba ukrocuje hněv Boží. Proto řekl Bůh k Mojžíšovi[3]): *„Propusť mne,“* když prosbami svými mu překážel, chtějícímu trestem stíhati onen národ. Neboť nic není, coby v rovné míře Boha rozhněvaného usmiřovalo, aneb i co by jej, když odhodlán jest soužení dopustiti na hříšníky, tak zdržovalo a od zuřivosti odvracelo, jako modlitby nábožných lidí.

---

[1]) in Ps. 65. [2]) Comm. in Jer. qu. l. c. 7. v. 16 [3]) Exod. 32. 10.

HLAVA III.

O částech a stupních modlitby.

* OTÁZKA I.

Které jsou části modlitby křesťanské? *

Po vyložení potřebnosti a užitečnosti modlitby křesťanské jest dále lidu věřícímu třeba věděti, z kolika a z kterých částí ta modlitba záleží; neboť to že náleží k dokonalosti tohoto úkonu, dosvědčuje Apoštol, který v listu k Timotheovi, napomínaje k nábožnému a svatému modlení, části modlitby bedlivě vypočítává. Píšeť[1]): *„Prosím přede vším, aby činěny byly prosby, modlitby, žádosti, díkůčinění za všecky lidi.“* Jestiť pak jistý jemný rozdíl v těchto částech; a když za prospěšné uznají faráři o tom vykládati, nechať mezi jinými na radu vezmou svaté Hilaria a Augustina.

* OTÁZKA II.

O modlitbě prosebné a o díkůčinění. *

Ale poněvadž dvě hlavní jsou části modlitby, prosba a díkůčinění, z nichž jako z pramene prýštějí se ostatní: těchto opominouti nesmíme. Neboť přistupujeme k Bohu, abychom službu a úctu mu činíce, buď něco od něho obdrželi, aneb mu díky činili za dobrodiní, jimiž nás jeho dobrotivosť ustavičně obdařuje a obsypává. O obojím tomto na nejvýš potřebném modlitby způsobu Bůh sám se prohlásil ústy Davida v oněch slovech[2]): *„Vzývej mne v den soužení, a já vytrhnu tě, a ty mne budeš oslavovati.“* Jak velice pak Boží štědrosti a dobrotivosti máme zapotřebí, kohož bylo by tajno, když jen pohlédne na svrchovanou nuznosť a bídu lidskou?

* OTÁZKA III.

Boží dobrotivosť a štědrosť ke všem lidem se vypisuje. *

Ale jak vůle Boží jest nakloněna pokolení lidskému, jak přehojná jeho k nám dobrotivosť, všickni po-

[1]) 1 Tim. 2. 1. [2]) Žalm 49. 15.

rozumějí, kdož mají zdravé oči a rozum. Neboť kamkoli očima pohledneme, kamkoli myšlénkami se obrátíme, odevšad předivně vychází nám světlo Božské dobrotivosti a dobročinnosti. Neboť co mají lidé, ježby z darování Božího nepocházelo? a jestliže všecky věci jsou dar a dání jeho dobroty: jakžbychom neměli všickni ze všech sil chvalami oslavovati nejštědřejšího Boha, a jemu prokazovati díkůčinění?

Avšak obojí ten úkon, i prositi od Boha něčeho, i jemu díky vzdávati, má mnohé stupně, z nichž jest jeden druhého vyšší a dokonalejší. Aby tedy věřící nejenom se modlili, ale též co nejlépe vykonávali tuto modlitby povinnost, ukážou jim duchovní pastýři nejlepší a dokonalý spůsob modlení, a k tomu je, co nejvíce možno, budou povzbuzovati.

* OTÁZKA IV.

Který jest nejlepší modlení spůsob, a nejvyšší stupeň modlitby? *

Ale který jest nejlepší spůsob modlení, který nejvyšší stupeň modlitby? Ten zajisté, jehož užívají lidé nábožní a spravedliví, kteří opřeni jsouce o pevný základ pravé víry, jako po stupních modlitby a mysli dokonalé až na onu výši se povznesou, s nížto zírati mohou neskončenou Boží moc, neobsáhlou jeho dobrotivost a moudrost, kdežto také nabývají nejjistější naděje, že dosáhnou i toho všeho, zač by prosili v přítomnosti, i onoho množství statků nevyslovitelných, kteréž Bůh zaslíbil dáti těm, kdožby pomoc Boží nábožně a ze srdce vzývali. Těmito jakoby dvěma perutěma jsouc k nebi pozdvižena, horoucí žádostí svou vstupuje duše k Bohu, jemuž všecku poctu díků i chvály vzdává, poněvadž od něho nejvyšší přijímá dobrodiní; a při tom s obzvláštní dětskou uctivostí a láskou, jako jediný syn nejdražšímu otci, bez bázně přednáší, čeho má zapotřebí. Tento modlitby spůsob naznačuje písmo svaté slovem vylévati prosby. Tak prorok dí[1]): „*Vylévám před obličejem jeho modlitbu svou, a soužení své před ním oznamuji;*“ kteréžto výraz má ten smysl, že

[1]) Žalm 141. 3.

ničehož nezamlčuje, ničehož neskrývá, nébrž že vším se sděluje ten, kdo modlit se přijde, s důvěrou utíkaje se do lůna nejmilejšího Otce Boha. A k tomu nás učení Boží napomíná slovy[1]): „*Vylévejte před ním srdce svá,*“ a: „*Uvrz*[2]) *na Hospodina péči svou.*“ Tento modlení stupeň naznačil svatý Augustin, an v knize nadepsané Enchiridion[3]) praví: „*Co víra věří, to naděje a láska se modlí.*“

* OTÁZKA V.

Který jest druhý modlitby způsob? *

Na jiném stupni jsou ti, kteří jsouce smrtelnými hříchy ztíženi, přece tou věrou, jež mrtvá slove, přičiňují se povstati a k Bohu se povznesti, ale pro zemdlenosť sil a převelikou víry slabosť výše od země nemohou se pozdvihnouti; avšak hříchy své poznávajíce a svědomím a lítostí nad nimi souženi jsouce, pokorně a skroušeně z onoho vzdáleného místa se srdcem kajícím od Boha si vyprošují hříchův odpuštění a pokoje. Jejich modlitba nalézá u Boha místa, neboť prosby jejich bývají vyslýchány; ano takové lidi milosrdný Bůh nejdobrotivěji k sobě zve, řka[4]): „*Pojďte ke mně všickni, kteří pracujete a obtíženi jste, a já vás občerstvím.*“ Z počtu takových byl onen publikán, který boje se oči k nebi pozdvihnouti, přece „*odešel*[5]) *z chrámu více ospravedlněn, než fariseus.*“

* OTÁZKA VI.

Na kterém stupni stojí třetí třída modlících se? *

Jest potom stupeň těch, kteří ještě nedošli světla víry, avšak z dobrotivosti Boží, jež slabé světlo přirozenosti jejich rozněcuje, velice hoří touhou a žádostí po pravdě, kterouž aby poznali, prosí na modlitbách nejvroucnějších. Setrvají-li tito v žádosti své, Boží dobrotivosť přání jejich neoslyší, jakžto příkladem vidíme ztvrzené na Kornelii setníku[6]). Neboť nikomu, kdož ze srdce za to prosí, nejsou uzavřeny brány dobroty Boží.

---

[1]) Žalm. 61. 9. [2]) Žalm 54. 23. [3]) cap. 7. [4]) Mat. 11. 28. [5]) Luk. 18. 10. [6]) Sk. Ap. 10.

* OTÁZKA VII.

Kteří z prosících na posledním zůstávají stupni? *

Poslední stupeň jest těch, kteří z hříchů a neřestí nejenom se nekajíce, ale nepravosti na nepravosti hromadíce, přece neostýchají se od Boha prositi odpuštění hříchů, v nichž chtějí setrvati. Ti v takovém stavu nesměli by se opovažovati ani od lidí žádati odpuštění. Jejich modlitby Bůh neslyší, jakož psáno jest o Antiochovi[1]): *„I modlil se ten nešlechetník k Pánu, od něhož neměl dosíci milosrdenství.“* Proto musejí důtklivě býti napomenuti, kdož v této bídě se nalézají, aby odvrhše vůli hřešení opravdivě a ze srdce obrátili se k Bohu.

HLAVA IV.

Zač má se prositi.

* OTÁZKA I.

Čeho smíme od Boha žádati? *

Poněvadž při jednotlivých prosbách na svém místě se poví, čehož žádati jest, čehož ne: postačí tuto věřící napomenouti všeobecně, aby Boha prosili za to, co jest spravedlivé a co počestné; aby žádajíce něčeho, cožby neslušné bylo, odmrštěni nebyli onou odpovědí[2]): *„Nevíte, zač prosíte.“* Čehožkoliv pak právem můžeme si přáti, za to lze prositi; jakžto dosvědčuje ono přehojné zaslíbení Páně[3]): *„cožkoli budete chtíti, budete prositi, a stane se vám.“* Všeho slibuje Bůh uděliti.

* OTÁZKA II.

Kterých věcí nejprvé a to pro ně samé máme od Boha žádati? *

Pročež první přání a žádání své zřídíme podlé toho pravidla, aby nejvroucnější snaha a touha naše

---

[1]) 2 Mach. 9. 13. [2]) Mat. 20. 22. [3]) Jan. 15. 7.

nesla se k Bohu, jenž jest nejvyšší dobré. Potom prositi budeme za to, co nás s Bohem nejúžeji spojuje; co by nás však od něho odlučovalo, aneb příčinou odloučení nějak se stávalo, to budiž ode všeho myšlení a žádání našeho oddáleno. A podlé onoho nejvyššího a dokonalého dobra lze poznati, jakým spůsobem ostatních věcí, jež dobrými se nazývají, máme si přáti a od Božského Otce žádati.

* OTÁZKA III.

Statkův tělesných a zevnitřních pokudž od Boha lze žádati? *

Co se tedy týče statků, jež nazývají tělesné a zevnitřní, jako zdraví, síla, krása, bohatství, důstojnosti, sláva, poněvadž tyto často hříchu poskytují příležitost a látku, odkudž pochází, že ne vždycky lze jest žádati jich zbožně a spasitelně: proto musí se tato prosba obmeziti tím, abychom výhod vezdejšího života žádali jen z potřebnosti, kteryžto modlení spůsob na Boha se vztahuje. Slušíť nám zajisté za to prositi modlitbou, čeho si žádali Jakub i Šalomoun. Onen praví v ten smysl[1]): *„Dá-li mi Bůh chleb k pokrmu a roucho k oděvu, bude mi Hospodin za Boha.“* Šalomoun pak dí[2]): *„Uděl toliko potřebných věcí k živnosti mé.“*

* OTÁZKA IV.

Jak sluší užívati bohatství a jiných statků tělesných, kterými z dobrotivosti Boží vládneme? *

Ale když nám dobrotivosť Boží podává věci potřebné k výživě a oděvu, máme zůstávati pamětlivi onoho napomenutí Apoštolova[3]): *„Kteří kupují, buďtež jakoby ničím nevládli, a kteří tohoto světa užívají, jakoby neužívali, neboť pomíjí spůsoba tohoto světa.“* A opět[4]): *„Bohatství jestliže by vám přibývalo, nepřikládejte k němu srdce.* A že jeho ovoce toliko jen a užívání naše jest, a však tak, abychom s jinými se sdíleli, od samého učitele Boha jsme se učili. Jestliže zdrávi jsme, jestliže ostatními zevnějšími a tělesnými statky oplýváme: rozpomeňme se, že to nám k tomu dáno jest, abychom i snadněji Bohu sloužiti, i bližnímu všech toho spůsobu věcí propůjčovati mohli.

[1]) Gen. 28. 20. 21. [2]) Přísl. 30. 8. [3]) 1 Kor. 7. 30. [4]) Žalm 61. 11.

* OTÁZKA V.

Za dary vtipu a vědomostí jak sluší prositi? *

Také volno jest prositi za dary a ozdoby rozumu, jako jsou umění a vědomosti, avšak pod tou jen výminkou, když nám mohou prospěti k slávě Boží a k spasení. Čehož pak vždycky a bez obmezení aneb bez výminky můžeme žádati, hledati a prositi, jakž se již dříve řeklo, jest čest a sláva Boží, a pak všecko, co nás může ve spojení přivesti s oním nejvyšším dobrem, jako jest víra, bázeň Boží, láska; o nichž obšírněji bude řeč při vykládání proseb.

HLAVA V.

Za koho modliti se máme.

* OTÁZKA I.

Není žádné třídy lidí, za něž bychom nesměli Bohu se modliti. *

Po vysvětlení těch věcí, za něž sluší prositi, musí se vyložiti věřícímu lidu, za koho modliti se dlužno. Obsahuje pak modlitba prosbu a díkůčinění, pročež nejprvé o prosbě budiž řeč. Modliti se tedy máme za všecky lidi beze vší výminky, bez ohledu na nepřátelství, neb národ, neb náboženství. Neboť budiž on nepřítel, nebo cizinec, nebo nevěřící: jest bližní; a když bližního z nařízení Božího máme milovati, následuje, že za něj i modlitbu činiti máme, nebo toto jest skutek lásky. Sem náleží také ono napomenutí Apoštolovo[1]): *„Prosím především, aby činěny byly modlitby za všecky lidi.“* Touto modlitbou máme prositi nejprvé za to, co spasení duše obsahuje, pak teprv co těla se týče.

* OTÁZKA II.

Za koho obzvláště máme se modliti? *

I. Tuto pak povinnosť modlitby máme nejprvé prokazovati pastýřům duchovním, k čemuž nás Apoštol svým příkladem povzbuzuje, an píše[2]) ku Kolosským, aby

[1]) 1 Tim. 2. 1. [2]) Kolos. 4. 3.

se modlili za něj, *„by mu Bůh otevřel dvéře řeči k mluvení o tajemství Kristovu“*; což činí i v listu k Thessalonickým. Mimo to jest ve skutcích apoštolských, že *za Petra*[1]) *modlitba se dála bez přestání od církve k Bohu.* K téže povinnosti napomíná nás též svatý Basilius v knize o mravech[2]), an dí, že *za ty modliti se máme, kdož pracují o slovu pravdy.*

II. Za druhé modliti se máme za panovníky, dle slov téhož Apoštola. Neboť k jak velikému dobru všeobecnému jsou nábožní a spravedliví panovníci, nikomu není neznámo. Máme tedy Boha prositi, aby, kdož nad ostatními panují, byli takoví, jakovíž býti mají.

III. Dále máme příklady svatých, jež nás povzbuzují modliti se i za lidi nábožné a dobré; nebo, i ti potřebují modlitby druhých. A to řízením Božím tak jest učiněno, aby pýcha jich neovládala, když vidí, že mají zapotřebí přímluvy od lidí nižších.

* OTÁZKA III.

Že se modliti máme i za své nepřátele a za protivníky církve. *

Spasitel i za ty modliti se velel, kteří *„nám*[3]) *protivenství činí a utrhají.“* Jestiť také ze svědectví svatého Augustína[4]) vůbec známo, že jest to obyčej přijatý od apoštolů, modlitby a prosby činiti za ty, kteří nejsou v církvi, aby totiž nevěřícím dána byla víra, aby modlosluţebníci vytrženi byli z bludů bezbožnosti, aby Židé zapudivše temnotu duchovní přijali světlo pravdy, aby kacíři navrátivše se k zdravému učení vzdělávali se předpisy pravdy katolické, aby rozštěpenci, kteří vypadli ze spojení se svatou mateří církví, s ní opět svazkem pravé lásky vešli ve spojení a jednotu. Jak velikou pak moc mají modlitby, za tyto lidi upřímně konané, jest známo z mnohých příkladů lidí všeho druhu, kteréž Bůh takořka každodenně z mocnosti bludu vytržené, přesazuje do království Syna lásky své a z nádob hněvu činí nádoby milosrdenstvi. A že tuto prosby lidí nábožných mohou nejvíce, nemůže nikdo pochybovati, kdo má zdravý rozum.

[1]) 1 Thes. 5. 25 [2]) reg. 56. cap. 5. [3]) Mat. 5. 44. [4]) ep. 109. c. 2.

* OTÁZKA IV.

Jak se toto dobrodiní táhnouti může také na mrtvé? *

Modlitby pak, konané za mrtvé, aby zbaveni byli ohně očistcového, původ svůj vzaly z učení apoštolského; o kteréž věci dosti jsme pověděli, mluvíce o oběti mše svaté.

* OTÁZKA V.

Těm, kdož jsou v smrtelných hříších, neprospívá přímluva cizí. *

Těm pak, o nichž se praví, že hřeší smrtelně, sotva co prospěje modlitba a přímluva. Jest to však přece povinnosť lásky křesťanské, i za ně se modliti a v slzách vzdychati, bylo-li by možno, Boha jim nakloniti smířeného.

* OTÁZKA VI.

Jak brátí se mají zlořečení, jež se čtou v písmech svatých? *

Zlořečení však, jichž lidé svatí druhdy užívají proti bezbožným, jsou, jak známo jest z výroků Otcův, buď předpovědění toho, co na ně přijíti má, anebo kletby ty platily hříchu, aby totiž k spasení lidí mocnosť hříchu jejich byla zničena.

* OTÁZKA VII.

Jaký jest význam díkůčinění za jiné? *

Vzhledem na druhou modlitby část Bohu nejvyšší vzdávejme díky za jeho Božská a nekonečná dobrodiní, jichžto vždy uděloval a každodenně uděluje pokolení lidskému. Nejvíce pak vykonáváme tento skutek díkůčinění za příčinou všech svatých, v kterémžto úkonu vznešené chvály vzdáváme Bohu za jejich vítězství a vítězoslávu, kteréž z dobrotivosti Boží dobyli i nad vnitřními i nad zevnitřními nepřátely.

* OTÁZKA VIII.

Ze všech díkůčinění, jež Bohu vzdáváme příčinou Svatých, které v církvi obdrželo přední místo? *

I. Sem náleží první ona část pozdravení andělského, jížto k modlení užíváme: „*Zdrávas Maria, mi-*

losti plná, Pán s tebou, požehnána jsi ty mezi ženami.“ Nebo Boha nejvyšším chvalořečením a díkůčiněním oslavujeme, že nejblahoslavenější Pannu naplnil hojností všech darů nebeských, a samé Panně přejeme velikého tohoto štěstí.

II. Právem pak svatá církev k tomuto díků činění připojila též prosbu a vzývání nejsvětější matky Boží, abychom se k ní nábožně a skroušeně utíkali, aby nám hříšníkům svou přímluvou usmířila Boha, a vyprosila nám statkův potřebných i k vezdejšímu i k budoucímu životu.

III. Proto my vyhnaní synové Evy, kteří přebýváme v tomto slzavém oudolí, bez přestání tuto matku milosrdenství a orodovnici věřícího lidu máme vzývati, aby prosila za nás hříšné, a touto modlitbou od ní si pomoci a přispění vyprošovati; neboť nikdo, leč bezbožně a bohaprázdně, nemůže pochybovati, že i zásluhy její před Bohem jsou nejpřednější, i že ona jest na nejvýše nakloněná, pomáhati pokolení lidskému.

HLAVA VI.

Komu modliti se máme:

* OTÁZKA I.

Ku komu obrácena býti má modlitba? *

Že pak Bohu se modliti a jeho jmeno vzývati máme, to praví nám samé přirozenosti hlas, vštěpený v duši lidskou; nehlásají to tedy jenom písma svatá, v nichžto slyšeti jest Boha rozkazujícího[1]): „*Vzývej mne v den soužení.*“ Ale slovem Bůh rozuměti se zde musí tři Božské osoby.

* OTÁZKA II.

Nemáme-li též vzývati svaté s Kristem kralující? *

Za druhé utíkáme se také k přímluvám svatých, kteří jsou v nebi; k nimžto že se také modlitby činiti

[1]) Žalm. 49. 15.

mají, tak jisté jest v církvi Boží, že u zbožných žádná o té věci nemůže se vyskytnouti pochybnosť. Tento však předmět již na svém místě obzvláště byl vyložen, tam tedy i faráře i ostatní odkazujeme. Ale aby nezkušení všelikého poblouzení byli uchráněni, bude prospěšno věřícímu lidu vysvětliti, jaký jest rozdíl mezi tímto dvojím vzýváním.

* OTÁZKA III.

Jinak Boha, jinak svaté vzýváme. *

Nevzýváme zajisté Boha a svaté jedním a týmž spůsobem. Nebo Boha prosíme, aby sám buď dobré nám dal aneb zlého zbavil: od svatých pak, poněvadž jsou v milosti u Boha, žádáme, aby nás v ochranu svou přijali, a od Boha nám vyprosili, čeho potřebujeme. Proto dvojí máme vzývání spůsoby, významem se lišící; k Bohu totiž vlastně voláme: „*Smiluj se nad námi, Vyslyš nás,*“ k svatým pak: „*Oroduj za nás.*“

* OTÁZKA IV.

V jakém smyslu můžeme svaté prositi, aby se nad námi smilovali? *

Avšak volno jest v jistém jiném významu svaté prositi, aby se nad námi smilovali; jsouť oni na nejvýše milosrdní, a můžeme je tedy prositi, aby bědou našeho postavení pohnuti, pomáhali nám svou u Boha milostí a přímluvou. V té věci musí se však každý co nejvíce vystříhati, aby, co Bohu jest vlastního, nepřičítal někomu jinému; ano když kdo před obrazem některého svatého modlí se modlitbu Páně, to ať má na mysli, že svatého prosí, aby s ním se modlil a jemu vyžadoval toho, co ve slovech modlitby Páně se uzavírá, a aby byl před Bohem jeho tlumočníkem a zástupcem. Neboť že svatí tento úřad vykonávají, tomu učí nás svatý Jan apoštol ve svém Zjevení.

---

[1]) Zjev. 8. 3.

HLAVA VII.

O přípravě k modlení potřebné.

* OTÁZKA I.

Kterými hlavně ctnostmi má se připravovati duch k modlení? *

I. Jest psáno v písmě svatém[1]): „*Před modlitbou připrav duši svou, a nebuď jako člověk, který pokouší Boha.*“ Pokouší zajisté Boha, kdo, an dobře se modlí, zle činí; i ten, kdo, an s Bohem mluví, duchem svým bloudí vzdálen od modlitby. Ale poněvadž tolik na tom záleží, s jakou kdo myslí k Bohu prosby činí, vyloží faráři zbožným posluchačům způsoby modlitby. První krok k modlitbě jest duch v pravdě ponížený a skroušený, a poznání svých nepravostí; neboť z hříchů svých pozná, kdo k Bohu přistupuje, že nejenom není hoden, aby něco od Boha obdržel, nýbrž že ani hoden není, aby předstoupil před obličej Boží modlit se. O této přípravě přečasto zmiňuje se písmo svaté, kteréž také ujišťuje[2]): „*Popatřil Bůh k modlitbě ponížených a nepohrdl prosbou jejich;*“ a jinde[3]): „*Modlitba pokořujícího se oblaky pronikne.*“ Ale zběhlým správcům duchovním naskytne se nesčíslně mnoho výroků, jež k této pravdě se hodí; pročež více jich uváděti jakožto věci nepotřebné pomíjíme. Jenom ony dva příklady, o nichž jsme jinde podotkli, nepomineme mlčením ani na tomto místě, poněvadž k tomuto předmětu velmi jsou přiměřené. Jest to onen známý publikán[4]), jenž z daleka stoje neodvážil se ani očí od země pozdvihnouti. Jest také ona žena hříšnice[5]), která bolestí jsouc proniknuta slzami smáčela nohy Krista Pána. Obojí svědčí, jak velikou váhu modlitbě dává křesťanská pokora.

II. Při vzpomínání na hříchy následuje jistá úzkost, aneb alespoň jistý bolesti cit za tou příčinou, že nemůžeme litovati. Jestliže obojího aneb aspoň jednoho nevzbudí kající v sobě, nemůže dojíti odpuštění.

[1]) Sir. 18. 23. [2]) Žalm. 101. 18. [3]) Sir. 35. 21. [4]) Luk. 18. 13. [5]) Luk. 7. 38.

* OTÁZKA II.

Kterých hlavně nepravostí musí se vystříhati, kdo s prospěchem chce se modliti? *

I. Ale poněvadž jsou některé nepravosti, jež nejvíce jsou na překážku, aby Bůh nevyslyšel prosby modliteb našich, jako vražda a učiněné násilí: proto máme ruce zdržovati od této ukrutnosti a násilnosti; o kteréžto bezbožnosti takto mluví Bůh ústy Isaiáše proroka[1]): „*Když rozprostírati budete ruce vaše, odvrátím oči své od vás, a když rozmnožíte modlitbu, nevyslyším; nebo ruce vaše jsou plny krve.*“

II. Varovati se také třeba hněvu a různic, které také velice překážejí vyslyšení proseb našich; o čemž píše Apoštol[2]): „*Chci, aby se muži modlili na všelikém místě, pozdvihujíce čistých rukou bez hněvu a sváru.*“

III. Dále k tomu hleděti se musí, abychom při ublížení nebyli k někomu nesmiřlivi; neboť tak v mysli jsouce rozpoloženi nebudeme moci uprositi Boha, aby nám odpustil; neboť sám praví[3]): „*Když se postavíte k modlení, odpouštějte, máte-li co proti komu;*“ a na jiném místě[4]): „*Pakli neodpustíte lidem, ani Otec váš nebeský neodpustí vám hříchů vašich.*“

IV. Vystříhati se dále musíme, abychom k nuzným nebyli tvrdí a nelidští. Neboť proti takovým lidem řečeno jest[5]): „*Kdo zacpává ucho své ke křiku chudého, i sám křičeti bude, a nebude vyslyšán.*“

V. A co máme říci o pýše? Jak tato velice Boha uráží, svědčí ona výpověď[6]): „*Bůh pyšným se protiví, ale pokorným dává milost.*“

VI. A co řekneme o pohrdání slovem Božím? o němž máme ono slovo Šalomounovo[7]): „*Kdo uchyluje uší svých, aby neslyšel zákona, modlitba jeho bude ohavností.*“ Na tomto místě se však nezamítá modlitba, kterouž se prosí odpuštění za učiněnou křivdu, za vraždu, hněv, neútrpnost k chudým, za pýchu, za pohrdání Božím slovem, a konečně za všecky jiné nepravosti.

---

[1]) Isa. 1. 15. [2]) 1 Tim. 2. 8. [3]) Mark. 11. 25. [4]) Mat. 6. 15. [5]) Přísl. 21. 13. [6]) Jak. 4. 6. 1. Petr. 5. 5. [7]) Přísl. 28. 9.

* OTÁZKA III.

O víře v Boha, jež se považuje za potřebnou k modlitbě. *

Ale k této ducha přípravě jest také zapotřebí víry, kteréžto-li není, nemůže býti ani poznání o všemohoucnosti nebeského Otce, ani o jeho milosrdenství, odkudž přece se prýští prosícího důvěra; jakož sám Kristus Pán učí, řka[1]): *„Všecko, začkoliv budete prositi na modlitbě věříce, vezmete.“* O této víře píše svatý Augustin mluvě o slovech Páně[2]): *„Když víra přestala, zhynula i modlitba.“* Základ pravé modlitbě, jakž již řečeno, jest tedy, abychom u víře byli pevní a nezvratní, což Apoštol dokazuje z protivna[3]): *„Jak budou vzývat toho, v nějž neuvěřili?“* Proto musíme věřiti, abychom i modliti se mohli, i abychom nepřišli o tu víru, v níž se s užitkem modlíme. Neboť víra jest to, jež vylévá modlitby; a modlitby působí, že víra naše jest pevná a stálá a vší pochybnosti prostá. V ten smysl svatý Ignác napomínal ty, kteří na modlitbách přistupovati měli k Bohu, řka: *„Při modlitbě nebuď mysli pochybné; blahoslavený jest, kdo nebude pochybovati.“* K dosažení toho, co chceme od Boha, největší váhu dává víra a pevná důvěra, k čemuž napomíná též svatý Jakub[4]): *„Žádej s důvěrností, nic nepochybuje.“*

* OTÁZKA IV.

Co nás přivesti může k víře, že dosáhneme, zač prosíme na modlitbě? *

Mnoho věcí jest, proč důvěřovati máme při vykonávání modlitby. Jestiť to sama k nám nakloněná vůle Boží a dobrotivosť, jenžto nám velí Otcem jej nazývati, abychom věděli, že jsme jeho synové. Jestiť skoro nesčíslný počet těch, kteří Boha uprosili. Jestiť nejvyšší onen přímluvce, jenž nám vždy pomoci hotov jest, Kristus Pán, o němž napsal takto svatý Jan[5]): *„Pakliby kdo zhřešil, přímluvce máme u Boha, Ježíše Krista spravedlivého; a on jest oběť slitování za hříchy naše.“* A svatý Pavel[6]): *„Kristus Ježíš, který za nás*

[1]) Mat. 21. 22. [2]) Sermo 115. 1. [3]) Řím. 10. 14. [4]) Jak. 1. 6. [5]) 1 Jan. 2. 1. [6]) Řím. 8. 34.

umřel, který i z mrtvých vstal, který jest na pravici Boží, kterýž se také přimlouvá za nás.“ Tentýž k Timotheovi dí[1]): „*Jeden jest Bůh, jeden též prostředník Boha a lidí, člověk Kristus Ježíš.*“ A k Židům[2]): „*Protož měl ve všem připodobněn býti bratřím, aby milosrdný byl a věrný biskup u Boha.*“ Pročež ačkoli jsme my nehodni vyslyšení dojíti: přece tak pro hodnost nejlepšího prostředníka a přímluvce Ježíše Krista doufati ano s jistotou důvěřovati musíme, že nám udělí Bůh všeho, zač skrze Krista Pána budeme řádně prositi.

* OTÁZKA V.

Duch Svatý modliteb našich jest původce. *

Konečně původce modliteb našich jest Duch Svatý, jehož když za vůdce máme, nevyhnutelno jest, že prosby naše bývají vyslyšány. Nebot „*přijali jsme Ducha vyvolení synů, v němžto voláme: Abba, Otče;*“ kterýžto *Duch nápomocen jest mdlobě naší,* který i nevědomosti naší přispívá při tomto daru modlení; ano, jakž psáno jest[3]): „*Sám Duch prosí za nás lkáními nevypravitelnými.*“

* OTÁZKA VI.

Jak ve víře máme se posilovati k dosažení dobrodiní Božích? *

Jestliže však někteří se někdy viklají a dosti silnými ve víře se necítí, ať užívají onoho slova apoštolův[4]): „*Pane rozmnož nám víru,*“ a onoho slepce[5]): „*Pomoz nedůvěře mé.*“

Ale tenkráte nejvíce jsouce i nadějí i věrou proniknuti vše, čehož žádáme, od Boha obdržíme, když podlé Božího zákona a jeho vůle všecko naše myšlení, činění i mluvení urovnáme. Pravít Spasitel[6]): „*Zůstanete-li ve mně, a slova má zůstanou-li ve vás, cožkoli budete chtíti, budete prositi, a stane se vám.*“ Ačkoliv, abychom všeho toho mohli dosíci u Boha, zapotřebí jest, jakž se dříve řeklo, zapomínati na křivdy a míti k bližnímu lásku a vůli dobročinnou.

---

[1]) 1 Tim. 2. 5. [2]) Žid. 2. 17. [3]) Řím. 8. 15, 26. [4]) Luk. 17. 5. [5]) Mark. 9. 23. [6]) Jan. 15. 7.

HLAVA XIII.

Jakého spůsobu se při modlení vyhledává.

* OTÁZKA I.

Že se lid má poučiti o nejlepším spůsobu modlení, a co to jest, modliti se v duchu a v pravdě. *

I. Velmi mnoho na tom záleží, jakým spůsobem svaté modlitby vykonáváme; neboť ačkoliv modlitba jest věc dobrá a spasitelná, přece nic neprospívá, jestliže dobře se nekoná; neboť, jak dí svatý Jakub, často nedosahujeme toho, zač prosíme, poněvadž *zle prosíme*[1]). Tedy poučí duchovní pastýř lid věřící, který jest nejlepší spůsob řádné prosby a soukromé i veřejné modlitby. Přijalit jsme předpisy modlení křesťanského z učení Krista Pána.

II. Máme se tedy modliti „*v duchu*[2]) *a v pravdě.*“ Neboť Otec nebeský takových hledá, kteří se mu klanějí v duchu a v pravdě. Modlí pak se tímto spůsobem ten, kdo má vnitřní a vroucí ducha toužebnost. Tímto duchovním modlení spůsobem nevylučuje se modlitba ústní. Avšak přednost musí se dáti oné modlitbě, jež z horoucího ducha vychází, kteroužto slyší Bůh, jemuž odkryty jsou tajné myšlénky lidské, byť se i ústy ani nevyslovily. Slyšelt Bůh vnitřní prosby Anny, matky Samuelovy, o níž čteme[3]), že se modlila plačíc a toliko rtoma pohybujíc. Tím spůsobem modlil se David; neboť praví[4]): „*K tobě mluvilo srdce mé, tebe hledala tvář má.*“ Podobné příklady čtoucím v písmech svatých všude se vyskytnou.

* OTÁZKA II.

Jaký jest zvláštní užitek modlitby ústní? *

Má pak ústní modlení vlastní svůj užitek a potřebnost. Nebo rozněcuje horlivost ducha, a nábožnost rozplameňuje, což v listu k Probě svatý Augustin

[1]) Jak. 4. 3. [2]) Jan. 4. 23. [3]) 1 Král. 1. 13. [4]) Žalm. 26. 8.

takto vyslovil[1]): „*Někdy slovy a jinými znameními sebe sami ohněvěji povzbuzujeme k většímu svatému roztoužení.*“ Druhdy prudká duše roztouženost a nábožnost nutí nás slovy pronesti myšlénku; neboť když duch plesá radostí, slušno jest, aby plesal i jazyk; a v pravdě přísluší, abychom takto zdvojenou Bohu činili oběť i duše i těla; kteryžto modlení spůsob že měli apoštolé, z mnohých míst ve Skutcích apoštolských a v listech svatého Pavla se přesvědčíme.

* OTÁZKA III.

Hlasité mluvení není tolik potřebné při soukromém jako při veřejném modlení. *

Ale poněvadž dvojí jest modlení spůsob, soukromý a veřejný: tož při soukromé modlitbě pronášení hlasité slouží k tomu, aby podporovalo touhu a nábožnost vnitřní; při veřejné pak, jež ustanovena jest k rozhojnění zbožnosti lidu věřícího, v jistých určitých dobách bez pomoci řeči nikterak obejíti se nelze.

* OTÁZKA IV.

Samotní křesťané modlí se v duchu, a dlouhých modliteb nemusí se šti titi. *

Tento pak spůsob, v duchu se modliti, jest křesťanům vlastní, a nevěřící ho neužívají, o nichžto slyšeti lze Krista Pána takto řkoucího[2]): „*Modlíce se nemluvte mnoho, jako pohané; nebo se domnívají, že by pro mnohé mluvení své byli vyslyšáni. Nepřirovnávejte se tedy jim; neboť ví otec váš, čeho jest vám potřebí prvé, nežli byste ho prosili.*“

Avšak když zapovídá mnohomluvnost, dlouhých modliteb, jež vycházejí z prudké a trvalé ducha horlivosti, nejen že nezabraňuje, alebrž i svým příkladem k nim povzbuzuje; neboť sám nejen celé noci trávil na modlitbách: ale touž modlitbu[3]) třikráte opakoval. Tolik tedy dotvrditi se musí, že prázdným zvukem slov Bůh nikterak uprositi se nedá.

---

[1]) ep. 130. 9. [2]) Mat. 5. 7. [3]) Mat. 26.

* OTÁZKA V.

Modlitby pokrytců Bůh zavrhuje. *

Aniž pak v duchu modlí se pokrytci, od jejichž obyčeje vystříhá nás Spasitel onou řečí[1]): „*Když se modlíte, nebuďte jako pokrytci, kteří obyčej mají ve školách a na úhlech ulic stojíce modliti se, aby byli viděni od lidí. Amen pravím vám, vzali odměnu svou. Ale ty, když se budeš modliti, vejdi do pokojíka svého, zavři dveře, a modli se Otci svému v skrytě, a Otec tvůj, který vidí v skrytě, odplatí tobě.*“ Pokojík, o němž se tuto praví, může rozuměti se o srdci člověka, do něhož není dosti vejíti, ale mimo to i uzavříti se jest třeba, aby se nic nevtíralo, a na duši zevnitř nepůsobilo, coby modlitby dokonalost mohlo rušiti; a potom zajisté Otec nebeský, jenž zřetelně prohlédá mysli všech a skryté myšlení, vyplní prosbu modlícího se.

* OTÁZKA VI.

Jestliže se na déle odkládá, zač prosíme, nesmíme od konání této pobožnosti ustávati. *

Mimo to požaduje se při modlení ustavičnosti, kterážto jak velikou má do sebe moc, ukázal Syn Boží na příkladě onoho soudce[2]), který ač se ani Boha nebál, ani lidí nestyděl, přemožen jsa ustavičností a neodbytností vdovy, její prosbu vyplnil. Pročež k Bohu ustavičně modliti se máme, a následujme těch, kteří, jednou a podruhé se modlíce, neobdrží-li zač prosí, v modlitbě umdlévají; neboť v této povinnosti nesmí býti žádného unavení, čemuž učí nás svědectví Krista Pána i svatého Pavla. A když někdy vůle v tom umdlévá, na modlitbách Boha prosme za sílu vytrvání.

* OTÁZKA VII.

Čehožkoliv od Otce nebeského žádati chceme, za to Kristus Pán v svém jmenu žádati velel. *

Chce také Syn Boží, aby naše modlitba k Otci přicházela ve jmenu jeho, neboť zásluhou a milostí jeho jakožto přímluvce nabývá té váhy, aby ji Otec nebe-

[1]) Mat. 6. 5. [2]) Luk. 18. 2.

ský vyslyšel. Jsouť slova jeho u svatého Jana[1]): „*Amen, amen pravím vám, budete-li zač prositi Otce ve jmenu mém, dáť vám. Až dosavád jste za nic neprosili; proste a vezmete, aby radosť vaše dokonalá byla.*“ A opět[2]): „*Začkoli prositi budete Otce ve jmenu mém, to učiním.*“

* OTÁZKA VIII.

Horlivosti svatých v modlitbě sluší následovati, a k prosebné modlitbě připojovati díkůčinění. *

Následujmež horoucí svatých horlivosti, kterouž měli v modlení. S prosbami pak spojujme díkůčinění za příkladem apoštolů, kteří tento obyčej vždy zachovávali, jakž to lze viděti v listech svatého Pavla.

* OTÁZKA IX.

Aby modlitba byla vroucí a vydatná, přičiniti k ní třeba půst a almužnu. *

Ale s modlitbou spojujme půst a almužnu. Půst zajisté v nejúžším jest sloučení s modlitbou; neboť kdo jídlem a pitím jsou obtíženi, těch mysl tak jest utištěna, že ani k Bohu se podzvihnouti, ani, čeho modlitba žádá, nemohou uvážiti. Pak jest almužna, která taktéž velikou má společnosť s modlitbou. Neboť komu možnosť jest dobře činiti tomu, jenžto žije z cizího milosrdenství, a nepomáhá bližnímu a bratru svému: jak směl by takový říci, že má lásku? A kdo lásky nemá, jak bude ten ústy vzývati Boha za pomoc? leč by to prosil za odpuštění hříchu, a spolu od Boha v pokoře vyžadoval si lásky. Pročež Božím řízením stalo se to, že spasení lidskému trojím tímto prostředkem se napomáhá. Nebo když hřešením buď Boha urážíme, aneb bližnímu ubližujeme, aneb sobě samým škodíme: tož svatými modlitbami usmiřujeme Boha, almužnou vykupujeme křivdy lidem učiněné, půstem smýváme skvrny života vlastního. A ačkoliv každý ten zbožný úkon pomáhá proti všem druhům nepravostí, přece však obzvláště proti oněm jednotlivým hříchům, jakž jsme řekli, jsou přiměřené a vydatné.

---

[1]) Jan. 16. 23. [2]) Jan. 14. 13.

HLAVA IX.

O úvodu modlitby Páně.

Otče náš, jenž jsi na nebesích.

* OTÁZKA I.

Proč chtěl Kristus, abychom v začátku této modlitby užívali slov Otce, a ne spíše Pána neb soudce? *

Poněvadž tato modlitba křesťanská, od Ježíše Krista nám odevzdaná, takovou do sebe má vlastnost, že prvé, než přistoupíme k prosbám a žádostem, jistých slov za úvod užíváme, jimiž bychom k Bohu nábožně přistupujíce činiti to mohli i s větší důvěrností: proto bude povinností faráře, ona slova jednotlivě a jasně vysvětliti, aby zbožný lid ochotněji k modlení se obracel, věda, že s Bohem Otcem jednati bude. Úvod pak, béře-li se ohled na slova, jest velmi krátký; jestliže pak věc vážíme, velmi těžký a tajemství plný.

První slovo, jež z rozkazu a ustanovení Božího v této modlitbě pronášíme, jest „*Otče.*“ Ačkoliv mohl Spasitel náš Božskou tuto modlitbu započíti slovem nějakým, jež by více velebnosti mělo, ku příkladu „Stvořiteli nebo Hospodine:“ avšak pominul těch, ježby nám zároveň mohly způsobiti bázeň, ale užil toho, které modlícího se a od Boha něco prosícího naplňuje láskou a důvěrou. Neboť co jest milejšího nad jmeno Otce, v kterémžto zní dobrotivost a láska?

* OTÁZKA II.

Co jest první příčina, proč lidé právem tuto Boha nazývají Otcem? *

Z kterých pak příčin Bohu jmeno Otce přisluší, o tom podá látku k poučení lidu věřícího pojednání o stvoření, řízení a vykoupení. Neboť když Bůh lidi stvořil k obrazu svému, kteréhož neudělil ostatním živočichům: pro tento obzvláštní dar, kterým ozdobil člověka, právem v písmě svatém Otcem se nazývá, a to všech lidí, nejen věřících, ale i nevěřících.

* OTÁZKA III.

Která jest druhá příčina, proč Bůh sluje Otcem lidí? *

Od řízení pak Božského bude se moci vzíti důkaz, že Bůh staraje se a péči maje o prospěch lidí obzvláštním své pečlivosti a prozřetelnosti působením prokazuje nám lásku otcovskou. Ale aby při vykládání tohoto předmětu lépe se poznala otcovská o lidi pečlivost Boží, něco vidí se potřebné povědíti o andělích strážných, v jejichžto ochraně jsou lidé.

* OTÁZKA IV.

Božskou prozřetelností dána jest andělům úloha, chrániti pokolení lidské. *

Jest zajisté od Božské prozřetelnosti ta povinnost dána andělům, aby ostříhali pokolení lidské, a jednotlivým lidem byli k pomoci, by v těžší nějakou neuběhli škodu. Neboť jako rodiče, mají-li děti cestovati cestou úkladnou a nebezpečnou, obránce jim přidávají a pomocníky v nebezpečenství: tak Otec nebeský na této cestě, po níž se ubíráme do vlasti nebeské, každému z nás ustanovil anděla, jehož pomocí a obezřelostí jsouce chráněni, mohli bychom se osídel od nepřátel nám tajně nastrojených uvarovati, učiněné proti nám násilné útoky odraziti, a pod jejich vedením pravé cesty se přidržovati, aby nás blud nějaký, od klamného protivníka nám předvržený, nesvedl s cesty, která vede do nebe.

* OTÁZKA V.

Jakými důvody lze jasně poznati velikost užitku, jejž lidé mají z ochrany andělské? *

Jaký však užitek přináší lidem tato obzvláštní péče a prozřetelnost Boží, jejížto vykonávání a řízení odevzdáno jest andělům, jejichžto přirozenost uprostřed jest postavena mezi Bohem a lidmi: to vysvítá z příkladů, jichž písmo svaté poskytuje množství, kteréž svědčí, že z dobrotivosti Boží často před očima lidí andělé činili věci předivné, abychom tím byli poučeni, že nesčíslné množství věcí těch, jež pod smysl očí nepadají, od andělů, našeho spasení strážců, se působí k našemu užitku a spasení Anděl Rafael, byv

Tobiášovi za druha a vůdce po cestě Bohem dán, vedl jej a nazpět přivedl bez úhony, jemuž i pomohl, že od hrozné ryby nebyl pohlcen, a ukázal, jak veliká síla leží v té ryby jatrách, žluči a srdci. On ďábelství vypudil, a překaziv a svázav jeho moc učinil, že Tobiášovi neškodilo. On mladého muže o pravém a řádném právu a užívání manželství poučil; on slepému otci Tobiášovi světlo očí navrátil[1]).

* OTÁZKA VI.

O andělu, který svatého Petra vyvedl ze žaláře. *

Podobně onen anděl, vysvoboditel knížete apoštolův[2]), bohatou poskytne látku k poučení nábožného lidu o předivném účinku péče a ochrany andělské, když vysvětlí duchovní pastýři, že anděl osvítil temnost žaláře, že Petra, dotknuv se boku jeho, ze sna zbudil, pout zbavil, řetězů sprostil, že jej napomenul, aby vstal a vzav obuv a ostatní oděv jeho následoval; když vyloží, kterak od téhož anděla Petr skrze stráže bez překážky vyveden jest ze žaláře, a otevřenou branou konečně v bezpečnost uveden. Takovýmito příklady, jakož jsme řekli, naplněny jsou děje písem svatých, z nichž poznáváme, jaké to množství dobrodiní jest, jež nám poskytuje Bůh skrze anděly, své tlumočníky a posly, které nejenom v nějaké zvláštní a jednotlivé věci posílá, nýbrž od prvního počátku jim péči o nás odevzdává, a je k ochraně spasení jednotlivých lidí ustanovuje. Pilné vyložení tohoto učení bude míti ten prospěch, že mysli poslouchajících se pozdvihnou, a k uznání a uctění otcovské o nás pečlivosti a prozřetelnosti Boží povzbuzeny budou.

* OTÁZKA VII.

Jakým jiným spůsobem poznají věřící otcovskou Boží o lidi péči? *

Na tomto místě pak nejvíce ohlašovati bude duchovní pastýř bohatství dobrotivosti Boží k pokolení lidskému; neboť když my jej od prvního otce našeho pokolení a hříchu původce až v tento den jsme uráželi

[1]) Tob. 12. 3. [2]) Sk. Ap. 12.

hříchy a nepravostmi nepočetnými: zachovává však lásku k nám, aniž pak veliké o nás péče se sebe skládá. O něm kdyby se někdo domýšlel, že na lidi zapomíná, ten nerozumný jest a na Boha uvrhuje nejnehodnější potupu. Hněv Boží přišel na Israelské pro rouhání toho lidu, který se domníval, žeby nebeské pomoci zbaven byl. Neboť tak stojí v písmě[1]): *„Pokoušeli Hospodina, řkouce: Jest-li Hospodin mezi námi čili ne?“* A u Ezechiele hněvá se Bůh na týž lid, protože říkali[2]): *„Nevidí nás Hospodin, opustil Hospodin zemi.“* Potřebí tedy, aby věřící za těmi příklady odvrátili se od bezbožné té domněnky, jakoby se státi mohlo, aby u Boha v zapomenutí lidé upadli. Za doklad toho vzíti lze u Isaiáše stížnost lidu Israelského na Boha, a naproti tomu jak dobrotivým podobenstvím vyvrací Bůh zpozdilou jejich žalobu. Stojíť tam[3]): *„Řekl Sion: Opustil mne Hospodin a Pán zapomenul se na mne.“* Načež Bůh odpovídá: *„Zdaliž se může zapomenouti žena nad nemluvňátkem svým, aby se neslitovala nad synem života svého? a byť ona se zapomenula, já se nikdy nezapomenu nad tebou; aj na rukou svých zapsal jsem tě.“*

* OTÁZKA VIII.

Příkladem prvního otce dokazuje se k nám dobrotivost Boží. *

Ačkoliv těmito doklady se věc jasně dotvrzuje, avšak aby věřící lid úplného nabyl přesvědčení, že nikdy nemůže přijíti doba, kde by odložil Bůh pamatování na lidi, kde by jim neprokazoval služby lásky otcovské: duchovní pastýři věc tu nejjasnějším prvních rodičů příkladem mohou objasniti. Neboť když po zanedbání a přestoupení přikázání Božího slyšíme, kterak tak těžce obžalováni jsou a hrozným oním výrokem odsouzeni[4]): *„Zlořečena bude země v díle tvém, v pracích budeš jísti z ní po všecky dny života svého, trní a hloží tobě plodíti bude, a budeš jísti bylinu země“*, když je vidíme z ráje vyhnané, a aby odňala se jim všecka návratu naděje, když čteme, že cherubín postaven byl u vchodu ráje, jenž držel meč plamenný a obratný, když poznáváme, kterak Bůh za urážku svou pomstu bera, je stíhal pokutami

[1]) Exod. 17. 7. [2]) Ezech. 8. 12. [3]) Isa. 49. 14. [4]) Gen. 3. 17.

vnitřními i zevnitřními: kdožby tu neměl člověka již za ztraceného? kdož by nemyslil, že jest nejen vší pomoci Božské zbaven, ale i všeliké záhubě vydán? A přece při tak velikých Božího hněvu a pomsty úkazech objevilo se opět světlo nějaké Boží k nim lásky. Neboť čteme[1]): „*Udělal Hospodin Bůh Adamovi a ženě jeho sukně kožené a oblekl je.*“ A to nejpatrnějším bylo důkazem, že Bůh v žádné době lidí neopustí.

Smysl této pravdy, že totiž žádné urážky lidské nevyváží lásky Boží, vyslovil též David v oněchno slovech[2]): „*Zdaliž zadrží v hněvu svém Bůh milosdenství svá?*“ To vyslovil též Habakuk, an takto mluví k Bohu[3]): „*Hospodine, když se hněváš, na milosrdenství své se rozpomeň.*“ To vyřkl i Micheáš[4]): „*Kterýž jest Bůh podoben tobě, jenž odnímáš nepravosti a promíjíš hřích ostatků dědictví svého? Neopustí více prchlivosti své, nebo chtící milosrdenství jest.*“ Tak zajisté věc se má; když nejvíce se domníváme býti ztraceni a Boží pomoci zbaveni, tu nevystihlou dobrotivostí svou Bůh nás nejvíce hledá, nejvíce o nás pečuje; neboť v hněvu zadržuje meč spravedlnosti, a nepřestává vylévati na nás nevyvážitelné poklady svého milosrdenství.

* OTÁZKA IX.

Která jest třetí příčina, dokazující, že Bůh dobrodiním lásky *otcovské* obsypává pokolení lidské? *

I. Velikou tedy moc k dokázání, jak Bůh obzvláštním spůsobem miluje a chrání pokolení lidské, má stvoření a zachovávání člověka. Avšak dílo vykoupení lidského tak vyniká nad oboje předešlé, že nejdobrotivější Bůh a Otec náš tímto třetím dobrodiním svrchovanou k nám dobrotivosť osvědčil v hojnosti nejvyšší. Pročež vyloží farář duchovním synům svým, a ustavičně v uši jim bude vštěpovati tuto nejvznešenější Boží k nám lásku, aby poznali, že v spůsobu předivném stali se syny Božími tím, že jsou vykoupeni; neboť jak dí svatý Jan[5]), „*dal jim moc býti syny Božími*“ a: „*z Boha rozeni jsou.*“

---

[1]) Gen. 3, 21. [2]) Žalm. 76. 10. [3]) Hab. 3. 2. [4]) Mich. 7. 18 [5]) Jan. 1. 12, 13.

II. Za tou příčinou křest, jenž jest první vykoupení našeho rukojemství a důkaz, slove svátostí znovuzrození; neboť v něm rodíme se za syny Boží. Praví sám Spasitel[1]): „*Co se narodilo z ducha, duch jest,*“ a: „*Musíte se znova zroditi.*“ Podobně apoštol Petr[2]): „*Znovu zrozeni jsouce ne ze semene porušitelného, ale z neporušitelného skrze slovo Boha živého.*“

* OTÁZKA X.

Z obzvláštního dobrodiní Božího skrze vykoupení stali jsme se syny Božími. *

Působením tohoto vykoupení i Ducha svatého jsme přijali, i Boží milostí jsme obdařeni byli. Tímto darem za syny Boží přijati býváme, jakož k Římanům napsal apoštol Pavel[3]): „*Nepřijali jste ducha služebnosti opět v bázni, ale přijali jste ducha vyvolení synů, v němžto voláme: Abba, Otče!*“ Kteréhož vyvolení význam a moc vypisuje svatý Jan v ten způsob[4]): „*Pohleďte, jakou lásku prokázal nám Otec, totiž abychom synové Boží slouli i byli.*“

* OTÁZKA XI.

Co křesťané, syny Božími již učiněni, a tolik dobrodiní otcovské lásky přijímajíce, mají na proti tomu prokazovati Otci? *

I. Po vysvětlení toho napomenouti jest lid věřící, čím on naproti tomu povinen jest nejlaskavějšímu Otci Bohu, aby vyrozuměl, jakou lásku a vděčnosť, jakou poslušnosť a uctivosť prokazovati má Stvořiteli, Zachovateli a Vykupiteli svému, s jakou nadějí a důvěrou k němu má volati. Avšak k poučení nevědomosti a k narovnání převráceného úsudku těch, kteří se domnívají, jakoby jen štěstí a blažený života běh byl důkazem, že nám Bůh zachovává lásku svou, když pak nehodami a protivenstvím nás Bůh zkouší, to že jest znamením jeho k nám nepřátelství a úplného od nás odvrácení náklonnosti Božské: potřebí bude vysvětliti, že, když dotýká[5]) se nás ruka Boží, toho nikterak Bůh nečiní z nepřátelství, nýbrž udeřením že hojí a rána od Boha přicházející že jest lékem.

---

[1]) Jan. 3. 6. 7. [2]) 1 Petr. 1. 23. [3]) Řím. 8. 15. [4]) 1 Jan. 3. 1. [5]) Job. 19. 21.

II. Neboť on trestá hřešící, aby tou kázní je polepšil, a přítomným trestem vysvobodil od záhuby věčné. Neboť[1]) *„navštěvuje metlou nepravosti naše, a ranami hříchy naše, ale milosrdenství svého neodnímá od nás.“* Pročež napomínati se mají věřící, ať v takovém trestání poznávají otcovskou lásku Boží, a ono slovo nejtrpělivějšího Joba v paměti i v ústech mívají[2]): *„On raní a hojí; tepe, a ruce jeho pozdravují ;“* ať to říkají, co ve jmenu národa Israelského napsal Jeremiáš[3]): *„Potrestal jsi mne, a vycvičen jsem, jako volek prvé neukrocený; obrať mne a obrácen budu, nebo tys Hospodin Bůh můj;“* ať příklad Tobiášův sobě předkládají, který v soužení slepoty své poznávaje otcovskou ruku Boží trestající, zvolal[4]): *„Dobrořečím tě, Pane Bože Israelský, nebo tys mne potrestal, a tys mne uzdravil.“*

* OTÁZKA XII.

Věřícím musí se připomínávati, že Bůh na nás nikdy nezapomíná. *

Při tom pak nanejvýš přisluší věřícím se vystříhati, aby, byť i jakoukoli nehodou navštíveni, jakýmkoli trápením ztíženi byli, nikdy se však nedomnívali, žeby Bůh o tom nevěděl. Pravít sám Pán[5]): *„Vlas s hlavy vaší nesejde.“* Ano sami se potěšujme onou slova Božího útěchou, jež vyslovena jest ve Zjevení svatého Jana[6]): *„Já, které miluji, kárám a trestám.“* Upokojme se napomenutím Apoštolovým k Židům[7]): *„Synu můj, nezamítej kázně Páně, aniž ustávej, když od něho trestán býváš; neb koho Pán miluje, toho trestí; i mrská každého syna, jejž přijímá. Pakli jste bez kázně, tedy jste cizoložňata, a ne synové. Měli jsme zajisté otce těla svého, kteří nás trestali, a ctili jsme je: zdaliž nebudeme mnohem více poslušni Otce duchův, a živi budeme?“*

Náš.

* OTÁZKA XIII.

Proč se nám velí Boha zde v množném počtu nazývati Otcem *našim?* *

I. Když sami o sobě k Bohu volajíce jej Otcem

[1]) Žalm 88. 33. [2]) Job. 5. 18. [3]) Jer. 31. 18. [4]) Job. 11. 17. [5]) Luk. 21. 18. [6]) Apoc. 3. 19. [7]) Žid. 12. 5, 6, 8. 9.

naším jmenujeme, to nás učí, že z milosti a práva Božského vyvolení nutně následuje, aby bratřími byli všickni věřící, a všickni mezi sebou bratrsky se milovali. Neboť praví[1]): „*Všickni vy bratří jste, nebo jeden jest Otec váš, kterýž jest v nebesích.*“ Proto také všickni apoštolé v listech svých věřící nazývají „bratřími.“ Z toho také následuje ten neodvratný závěrek, že tímto vyvolením Božím nejenom všickni věřící spojeni jsou vespolek svazkem bratrství, nýbrž, poněvadž člověkem jest Jednorozený Syn Boží, také jeho bratří i slují i jsou. Neboť v epištole k Židům, an mluví o Synu Božím, napsal Apoštol[2]): „*Nestydí se názývati jich bratřími, řka: Zvěstovati budu jméno tvé bratřím svým*: což tak dávno dříve David o Kristu Pánu předpověděl[3]). Sám však Kristus tak praví k ženám[4]): „*Jděte, zvěstujte bratřím mým, ať jdou do Galilee, tamť mne uzří.*“

II. A to, jak známo, pravil tenkráte, když již z mrtvých vzkříšen nabyl nesmrtelnosti, aby nikdo nemyslil, bratrská ta příbuznost že přestala jeho vzkříšením a na nebe vstoupením. Ano nejenom že tohoto spojení a této lásky vzkříšení Kristovo nezrušilo, nýbrž i to jsme přijali, že z onoho trůnu velebnosti a slávy, tenkráte až souditi bude nade všemi všech věků lidmi, *nejmenší* z věřících jmenem *bratří*[5]) nazývati bude.

* OTÁZKA XIV.

Jakým spůsobem věřící se počítají za bratry Kristovy? *

Jakž by to pak býti mohlo, abychom nebyli bratřími Kristovými, jehož jsme nazváni spoludědicové? Jestit on *prvorozený sám,* ustanoven za *dědice všech věcí*[6]); my však jsme druhorození, spoludědicové jeho podlé míry darů nebeských, podlé spůsobu lásky, kterou se prokazujeme služebníci a pomocníci Ducha Svátého, jehož působením k ctnosti a spasitelným skutkům pobádáni a rozněcováni býváme, abychom na jeho milost spolehajíce mužně kráčeli do boje spasení, jejž moudře a pevně přetrvavše a tohoto života běh dokonavše,

[1]) Mat. 22. 8, 9. [2]) Žid. 2. 11. [3]) Žalm 21. 23. [4]) Mat. 28. 10. [5]) Mat. 52. 40. [6]) Žid. 1. 2.

spravedlivou koruny odměnu od Otce nebeského přijímáme, ustanovenou všem, kteří téže života cesty se přidržovali. „*Neboť není,*“ jak dí[1]) Apoštol, „*Bůh nespravedliv, aby zapomněl na naši práci a milování.*“

* OTÁZKA XV.

Jak se máme jedni za druhé modliti a vespolek všickni se za bratry považovati? *

Ale jak z celého srdce máme pronášeti to slovo *Náš*, dosvědčuje výrok svatého Jana Zlatoústého[2]), kterýž dí, že Bůh rád slyší křesťana, modlícího se nejen za sebe, ale i za druhého; neboť za sebe se modliti, jest věcí přirozenosti, za jiného, věcí milosti; za sebe se modliti nutí nás potřebnosť, za jiného láska bratrská. K čemuž dále dokládá: „*Příjemnější jest Bohu modlitba, kterou podává láska bratrská, než která z potřeby se pronáší.*“ Při tomto tak důležitém spasitelné modlitby předmětu musí napomínati a povzbuzovati farář všecky lidi každého věku, stavu, řádu, aby společného toho svazku bratrství jsouce pamětlivi, vlídně a bratrsky k sobě seměli, a jedni nad druhé hrděse nevynášeli. Neboť ačkoliv jsou v církvi Boží rozličné služeb stupně, předce tato různosť stupňů a úřadů nikterak neruší svazku bratrské příbuznosti; tak jako v těle lidském nestejná potřeba a rozličný úkon oudů toho nečiní, aby pro tu příčinu ta neb ona těla část ztratila jmeno a úkol oudu.

* OTÁZKA XVI.

Z kterých příčin jsou křesťané spojeni takovým svazkem příbuznosti? *

Představ sobě člověka, jenž má moc královskou; zdaliž tedy on, jest-li věřící, není bratrem všech, kteří jsou účastni společnosti víry křesťanské? Zajisté. A proč jest to tak? protože ten Bůh, od něhož boháči s králové učiněni jsou, není jiný než ten, od něhož chudí, i v královské vládě postavení pocházejí, neboť jeden jest Bůh a Otec všechněch. Pročež jedna a

[1]) Žid. 6. 10. [2]) Op. imperf. hom. 14.

tatáž jest všech urozenosť zplození duchovního, jedna důstojnosť, jedna rodu vznešenosť, ježto všickni zrozeni jsme z téhož Ducha Svatého, z téže svátosti víry jako synové Boží a jeho dědictví spoludědicové. Aniž pak jiného Krista mají za Boha boháči a lidé mocní, jiného chudší a sprostí; nejsou jinými svátostmi posvěceni a neočekávají jiného dědictví v království nebeském. Bratří jsme všickni, a jak píše Apoštol k Efesským[1]): *„Jsme oudové z těla Kristova, z masa jeho a z kostí jeho.“* To samé v listu ku Galatským vyslovil Apoštol[2]): *„Všickni jste synové Boží skrze víru, kteráž jest v Krista Ježíše; nebo kteřížkoli jste v Kristu pokřtěni, Krista jste oblekli. Tu již není žid, ani pohan, není služebník, ani svobodný, není muž ani žena, nebo všickni vy jedno jste v Kristu Ježíši.“* Tento pak předmět důkladně rozeberou duchovní pastýřové, a z úmysla při této pravdě déle prodlí; neboť to jest příležitosť velmi příhodná nejenom posilniti a pozdvihnouti na duchu lidi chudé a opovržené, nýbrž i zkrotiti a pokořiti hrdou osobivosť bohatých a mocných; neboť těchto lidí převrácenosť aby napravil, proto takovou váhu kladl Apoštol na tuto lásku bratrskou, a ji tak pilně vštěpoval v uši věřících.

* OTÁZKA XVII.

Co má uvažovati křesťan, když pronáší ten počátek modlitby: Otče náš! *

Když tedy tuto modlitbu k Bohu konati chceš, křesťane, pamatuj, že jako syn k Otci Bohu přistupuješ. Pročež když modlitbu začínáš, a ono slovo *„Otče náš“* pronášíš, uvažuj, na jaké místo povznésla tě svrchovaná dobrotivosť Boží, který ustanovil, abys ne jako služebník k Pánu se blížil nerad a s bázní, nýbrž jako syn k Otci dobrovolně a radostně se utíkal. A při tom pak pamatování a uvažování rozjímej, s jakou horlivostí a nábožností ty se naproti tomu musíš modliti. Musíš se přičiniti, abys takovým se ukazoval, jakým býti sluší synu Božímu, to jest, aby modlitby a činové tvoji nebyli nehodni Božského rodu, ku kterému tě

[1]) Efes. 5. 30. [2]) Gal. 3. 26—28.

povýšiti ráčil nejdobrotivější Bůh. Na tuto povahu povinnosti upozorňuje nás Apoštol, an dí[1]): *„Buďte tedy následovníci Boží, jako synové nejmilejší,“* aby se v pravdě o nás říci mohlo, co týž Apoštol psal Thessalonickým[2]): *„Vy všickni jste synové světla a synové dne.“*

Jenž jsi na nebesích.

* OTÁZKA XVIII.

Když Bůh jest všudy přítomen, jakž se praví, že sídlo své zvláště má na nebesích? *

Každému, kdo o Bohu dobře smýšlí, jest známo, že Bůh jest všudy na všech místech, což ovšem nesmí se tak rozuměti, jakoby sám rozdělen jsa na části, jednou částí obýval a naplňoval jedno místo, jinou jiné. Neboť Bůh jest duch, jsa všelikého dělení prost. Kdožby se opovážil, Boha, jakoby na jednom místě se nalézal, obmezovati hranicemi nějakého prostoru, když on sám o sobě praví[3]): *„Zdaliž nebe a země já nenaplňuji?“* A těmto slovům opět tak rozuměti se musí, že Bůh nebe a zemi, a všecko, co se na nebi a na zemi obsahuje, svou mocí a činností proniká, že však sám v žádné prostoře není obsažen. Jestiť Bůh všem věcem přítomen, buď jim vznik dávaje, aneb stvořené zachovávaje, nejsa však žádnou prostorou obsažen, anebo tak obmezen, aby nemohl své přirozenosti i své moci všudy objevovati co přítomen. Což svatý David vyjádřil slovy[4]): *„Vstoupím-li na nebe, tam jsi ty.“* Avšak ačkoliv Bůh přítomen jest ve všech věcech a na všech místech, nejsa žádnými jak řečeno mezemi uzavřen: přece v písmě svatém často se praví, že má sídlo své v nebesích. To pak vidíme, že proto se děje, poněvadž nebe, k němuž vzhledáme, jest nejvznešenější světa část, ono zůstává bez porušení, předčí nad ostatní tělesa mohutností, velikostí a krásou, jsouc obdařeno určitým a stálým pohybováním. Aby tedy Bůh mysli lidské roznítil k uvažování jeho neskončené moci a velebnosti, kteráž nejjasněji skví se v díle nebes, proto osvědčuje v písmě svatém, že bydlí na

[1]) Efes. 5. 1. [2]) 1 Thes. 5. 5. [3]) Jer. 23. 24. [4]) Žalm 138. 8.

nebesích. Při tom pak též často, jakž tomu v pravdě jest, dokládá, že není žádné světa části, kterážby přítomnou Boží přirozeností a mocí nebyla obsažena.

* OTÁZKA XIX.

Co věřícím k rozjímání podávají ona slova: „jenž jsi na nebesích?“ *

Ostatně při tomto uvažování věřící nechať si představí nejen obraz společného všech Otce, nýbrž také obraz v nebesích panujícího Boha, aby při modlení měli na paměti, že mysl i srdce mají obrátiti k nebi, a jak mnoho naděje a důvěry v nich vzbuzuje jmeno Otce, tak mnoho křesťanské pokory a nábožnosti aby spůsobilo pomyšlení na nejvyšší Božskou přirozenosť a velebnosť Otce našeho, „jenž jest v nebesích.“ Tato slova také napřed vymezují modlícím se, zač mají prositi. Všeliká totiž prosba naše, týkající se užitku a potřeb vezdejšího života, marná jest a křesťana nehodná, jestliže není spojena se statky nebeskými, a jestliže k tomuto cíli nesměřuje. Pročež připomenou duchovní nábožným posluchačům o tomto modlitby spůsobu, zakládajíce napomenutí své na svědectví Apoštolově[1]): „*Jestliže jste s Kristem povstali, těch věcí, kteréž svrchu jsou, hledejte, kdež Kristus jest, sedě na pravici Boží; o věci, kteréž svrchu jsou, pečujte, ne o ty, které jsou na zemi.*“

HLAVA X.

O první prosbě modlitby Páně.

Posvěť se jmeno Tvé.

* OTÁZKA I.

Proč máme prosby své počínati od posvěcení jmena Božího? *

I. Čeho od Boha prositi a v jakém pořádku to máme činiti, sám Mistr a Pán všech poučil a

[1]) Kol. 3. 1. 2.

nařídil. Neboť když modlitba naší snahy a touhy jest ohlašovatelkyní a tlumočnicí, tož tehdá modlíme se dobře a rozumně, když proseb našich pořádek řídí se dle pořádku věcí, za něž třeba jest prositi. Učí pak nás pravá láska, abychom celou mysl a touženost obrátili na Boha, jenžto, jsa jediný sám v sobě nejvyšší dobro, právem má býti milován láskou obzvláštní a nejvroucnější. Avšak nelze Boha milovati ze srdce a jedině, jestliže jeho čest a sláva se nepostaví nade všecky věci a bytosti.

II. Neboť dobra naše i cizí, a vůbec všecko, co se znamená slovem dobra, od něho majíce původ, jemu co nejvyššímu dobru ustupují. Pročež, aby řádně postupovala modlitba, Spasitel tuto prosbu o nejvyšším dobru učinil počátkem a hlavou proseb ostatních, aby nás poučil, že prvé, než žádáme to, čeho jest nám neb každému bližnímu potřebí, máme prositi za to, co náleží slávě Boží, samému Bohu svou snahu a touhu po jeho slávě předkládajíce. A takto zůstaneme ve službě lásky, kteráž nás učí, i Boha milovati více než sebe samy, i nejprvé prositi za to, čehož Bohu žádáme, pak teprv za to, čeho sobě přejeme.

* OTÁZKA II.

Poněvadž Božská přirozenosť ničím nemůže nabyti zvětšení ani zmenšení, proč bylo potřebí, prositi zde za posvěcení jmena Božího? *

A poněvadž pak přání a prosba nese se po těch věcech, jichžto nemáme, a pravému Bohu, totiž jeho přirozenosti, žádné přibytí nemůže se státi, a nijakou věcí podstata Boží nemůže býti rozmnožena, kteráž v míře nevypravitelné obsahuje hojnosť vší dokonalosti: srozuměti se musí, že to, čehož od Boha samému Bohu prosíme, jest zevnitřní, a vztahuje se na jeho zevnitřní oslavení. Prosíme tedy a žádáme, aby jmeno Boží vždy známější bylo národům, aby jeho království se rozšiřovalo, aby každodenně více lidí poslouchalo Božské vůle: kteréžto tři věci, jmeno, království, poslušnosť, nejsou v onom samém vnitřním dobru Boha, nýbrž přijímají se zevna.

* OTÁZKA III.

Jak rozuměti se má této první prosbě, a jaká přání chce Kristus, abychom v té prosbě Bohu přednášeli? *

Ale aby se lépe vyrozumělo, jakou moc a jaký význam tyto prosby do sebe mají: bude povinností duchovního pastýře, připomenouti lidu věřícímu, že ona slova: „*jako v nebi, tak i na zemi*“ táhnouti se mohou ku každé z prvních tří proseb, totiž :„*Posvět se jmeno Tvé, jako v nebi tak i na zemi,*“ a „*Přijď království Tvé, jako v nebi tak i na zemi,*“ a podobně: „*Buď vůle Tvá, jako v nebi, tak i na zemi.*“ Prosíce pak, aby se posvětilo jmeno Boží, to rozumíme, aby se rozmnožovala svatosť a sláva jmena Božího. Na tomto místě duchovní pastýř upozorní a poučí zbožné posluchače, že nepraví Spasitel, aby se v téže míře posvěcovalo na zemi, jako v nebi, to jest pozemské posvěcení velikostí vyrovnalo se nebeskému, (neboť to se nijakým spůsobem nemůže státi): nýbrž aby se to konalo z lásky, z nejvroucnější ducha snažnosti.

* OTÁZKA IV.

Jak jmeno Boží, jsouc samo ze sebe svaté, může od nás býti posvěceno? *

Ačkoliv jest to na nejvýš pravdivé, že jmeno Boží samo v sobě posvěcení nepotřebuje, neboť *jest svaté a hrozné,*[1]) jakož Bůh sám podstatou svou svatý jest, a nemůže mu přibyti žádné svatosti, kterouž by byl neměl ode vší věčnosti : přece, poněvadž na zemi daleko menší čest se mu prokazuje, než mu náleží, a nejednou zlořečením a rouhavými řečmi se uráží, proto žádáme a prosíme, aby oslavováno bylo chvalami, ctí a slávou na spůsob chval, cti a slávy, kteréž se mu činí v nebesích, to jest, aby čest a uctění tak naplňovalo naši mysl, srdce i ústa, abychom všemožnou úctivosť vnitřní i zevnitřní projevovali, a všelikým oslavováním zvelebovali Boha nejvyššího, svatého a slavného, následujíce oněch hořejších nebeských obyvatelů. Jako zajisté nebešťané s největší jednomyslností, slávou a chvalo-

[1]) Žalm. 110. 9.

řečením vyvyšují Boha: tak prosíme, aby se totéž stávalo i na okršku zemském, aby všickni národové Boha poznali, ctili a velebili; aby nebylo na prosto žádných lidí, kteří by nepřijímali náboženství křesťanského, a Bohu se zúplna oddávajíce nevěřili, že v něm jest pramen vší svatosti, a že nic není čisté a svaté, co nevychází ze svatosti jména Božího.

* OTÁZKA V.

Jak se státi může, aby jméno Boží svaté bylo mezi nevěřícími? *

Svědčí zajisté Apoštol, že očištěna jest církev[1]) „*obmytím vody skrze slovo života.*“ Slovo pak života znamená jméno Otce i Syna i Ducha Svatého, v němžto býváme křtěni a posvěceni. Poněvadž tedy u nikoho nemůže býti žádného ospravedlnění, žádné čistoty a neposkvrněnosti, nad kýmž nebylo vzýváno jméno Boží: prosíme a žádáme od Boha, aby všickni lidé, opustivše temnosti bezbožné nevěry a jsouce osvíceni paprsky Božského světla, poznali moc tohoto jména tak, aby v něm pravou hledali svatosť, a ve jménu svaté a nerozdílné Trojice svátosť křtu přijímajíce pravicí samého Boha, dosáhli dokonalé svatosti.

* OTÁZKA VI.

Jakým spůsobem jméno Boží může posvěceno býti u hříšníků? *

Přání však a prosba naše vztahuje se neméně i na ty, kteří nešestmi a nepravostmi poskvrněni ztratili svatou křtu čistotu a roucho nevinnosti; odkudž se stalo, že v těchto přebídných lidech duch nečistý opět rozhostil své sídlo. Přejeme tedy a prosíme od Boha, aby i v nich posvětilo se jméno Boží, aby navracujíce se do sebe a k svatosti ve svátosti pokání vykoupili si prvotnou svatosť, a sebe samy připravili za čistý a svatý chrám a stánek Bohu.

* OTÁZKA VII.

Jak všickni lidé v sobě posvětiti mohou jméno Boží? *

Modlíme se konečně, aby Bůh světla svého po-

[1]) Efes. 5. 26.

skytnul myslem všech lidí, by mohli viděti, že[1]) *„všeliké dání výborné a každý dar dokonalý, sestupující od Otce světel,“* od Boha se k nám sesílá; by za zdrželivosť, spravedlnosť, život, spasení, a za všecky konečně dary duševní, tělesné, zevnitřní, života a spasení se týkající, jemu díky přinášeli, od něhož, jakž hlásá církev, všecko dobré přichází. Když slunce svým světlem, aneb ostatní hvězdy svým během a pohybováním v něčem prospívají pokolení lidskému, když se živíme vzduchem tímto kolkolem rozlitým, když země hojností plodin a ovoce udržuje živobytí všech, když prací vrchností požíváme míru a pokoje: i těchto a jiných toho druhu výhod nesčíslných poskytuje nám neobsáhlá dobrotivosť Boží. Ano i ty, jež učení jmenují příčiny druhé čili podřízené, musíme vykládati za nějaké předivně spůsobené a k našemu užitku upravené ruce Boží, jimiž nám své dary rozdílí, a hojně a široce rozdává.

* OTÁZKA VIII.

Jak se nejvíce posvěcuje jmeno Boží uznáním a uctěním církve katolické? *

Co pak obzvláště se obsahuje v této prosbě, jest to, aby všickni poznali a uctili nejsvětější Ježíše Krista choť a matku naši církev, v nížto jediné jest onen nejbohatší a ustavičný pramen k obmytí a očistění všech skvrn hříchů, z něhož se váží všecky spasení a posvěcení našeho svátosti, jimižto jako nějakými nebeskými průtoky od Boha na nás se rozlévá rosa a vláha svatosti; jí samotné a těm, kteréž ona v svém lůně a vnitru chová, náleží vzývání onoho Božského jmena, kteréž jediné[2]) *„pod nebem dáno jest lidem, v němž bychom měli spaseni býti.“*

* OTÁZKA IX.

Jak se za našich dob jmeno Boží od křesťanů zneuctívá? *

I. Ale duchovní pastýři povinni jsou nejvíce na tu věc váhu klásti, že dobrého syna povinnosť jest ne-

[1]) Jak. 1. 17. [2]) Sk. Ap. 4 12.

jenom slovy modliti se k Bohu Otci, nýbrž i skutkem a jednáním se přičiňovati, aby na sobě samém ukazoval posvěcení jmena Božího. Kýžby nebylo lidí, kteří, na modlitbě toto jmena Božího posvěcení ustavičně žádajíce, přece skutkem, co na nich jest, je urážejí a potupují, jejichžto vinou se mnohdy Bohu samému zlořečí. O těch napsal Apoštol[1]): *„Jmeno Boží pro vás v porouhání jest mezi pohany;“* a u Ezechiele čteme[2]): *„Přišli mezi národy, k nimž vešli, a poskvrnili jmeno svaté mé, když se říkávalo o nich: lid Hospodinův jest tento a z země jeho vyšli.“* Neboť jaký jest život a jaké jsou mravy těch, kteří náboženství vyznávají: tak o náboženství samém a o původci toho náboženství soudívá lid nezkušený. Pročež, kteří jsou živi dle náboženství křesťanského, ježto přijali, a podlé jeho předpisu spravují své modlitby i jednání: ti velikou příležitosť poskytují jiným, chváliti jmeno Otce nebeského a se vší úctou a slávou je zvelebovati.

II. Neboť sám Bůh nám povinnosť uložil, abychom skvělými skutky ctnosti povzbuzovali lidi ku chválení a oslavování jmena Božího; k nám zajisté praví Pán v evangelii[3]): *„Tak svět světlo vaše před lidmi, aby vidouce skutky vaše dobré velebili Otce vašeho, jenž jest v nebesích;“* a kníže apoštolův dí[4]): *„Obcování své mezi pohany mějte dobré, aby spatřujíce vaše dobré skutky, velebili Boha.“*

HLAVA XI.

O druhé prosbě modlitby Páně.

Přijď království Tvé.

* OTÁZKA I.

Jak často se v písmě odporoučí ohlašování království Božího? *

Království nebeské, za něž v této druhé prosbě žádáme, takové jest, že k tomu jde směr a účel všeho

[1]) Řím 2. 24. [2]) Ezech. 36. 20. [3]) Mat. 5. 16. [4]) 1 Petr. 2. 12.

hlásání evangelia. Neboť i od něho započal k pokání vyzývati svatý Jan Křtitel, volaje[1]): *„Pokání čiňte, nebo přiblížilo se království nebeské,“* a ne odjinud počátek učinil svého kázaní Spasitel pokolení lidského, a v oné spasitelné řeči, v které na vrchu učeníkům ukázal cesty blahoslavenství, také počátek učinil od království nebeského, jakoby to byl položil za předmět řeči své: neboť dí[2]): *„Blahoslavení chudí duchem, nebo jejich jest království nebeské.“* Ano když jej chtěli zadrženi, za příčinu, proč mu nutno dále jíti, uvedl ono[3]): *„I jiným městům musím zvěstovati království Boží, nebo na to poslán jsem.“* Potom totéž království Boží hlásati velel apoštolům[4]), a onomu, jenž řekl, že chce jíti pochovat otce svého, odpověděl[5]): *„Ty jdi a zvěstuj království Boží.“* A když z mrtvých vstal, po oněch čtyřicet dní, v nichž se zjevoval apoštolům, mluvíval[6]) „o *království Božím.*“ Pročež duchovní o předmětu této druhé prosby co nejpilněji budou jednati, aby věřící posluchači poznali, jak veliký jest této prosby význam a potřebnost.

* OTÁZKA II.

Co obsahuje tato druhá prosba? *

Především pak k důkladnému a úplnému této věci vyložení velikou podporu poskytne to uvážení, že ačkoliv tato prosba spojena jest se všemi ostatními, předce však ještě od ostatních oddělenou ji Pán předkládati velel, abychom, začpřosíme, s největší horlivostí hledali; neboť praví[7]): *„Hledejte nejprvé království Božího a spravedlnosti jeho, a toto vše bude vám přidáno.“* A zajisté tak veliká hojnost a mnohost darů nebeských obsahuje se v této prosbě, že zahrnuje všecko, co jest potřebné k zachování života tělesného i duchovního. Zdaliž pak bychom řekli, že hoden jest jmena královského, kdoby péče neměl o to, co slouží ku blahu království? A jestliže lidé starostlivi jsou o dobro svého království, s jak velikou pečlivostí a prozřetelností musíme věřiti, že král všech králů bude hájiti i života

[1]) Mat. 3. 2. [2]) Mat. 5. 3. [3]) Luk. 4. 43. [4]) Mat. 10. 7. [5]) Luk. 9. 60. [6]) Sk. Ap. 1. 3. [7]) Mat. 6. 33.

i blaha lidí? Touto tedy prosbou za království Boží zahrnuje se všecko, cokoliv nám jest potřebné v tomto putování, aneb spíše vyhnanství, a čehož nám Bůh dobrotivě uděliti slibuje; neboť hned připojil: „*A toto všecko bude vám přidáno.*“ Tímto zřejmě osvědčil, že on jest ten král, který pokolení lidskému všeho podává hojně a bohatě, o jehož neskončené dobrotivosti dlouho rozjímaje zapěl David[1]): „*Hospodin spravuje mne, a nic mi se nedostávati nebude.*“

* OTÁZKA III.

Co činiti musejí, kdož chtějí dosíci účinku této prosby? *

Avšak daleko nepostačí, horlivě prositi za království Boží, jestliže při prosbě své nebudeme užívati všech prostředků, kterými ono se hledá a nalézá. Neboť i oněch pět panen nemoudrých prosilo sice těmi slovy[2]): „*Pane, Pane, otevři nám,*“ a přece byly vyloučeny, proto že neměly podpor oné prosby; a to ne neprávě; neboť máme onu ústy Božími prohlášenou výpověď[3]): „*Ne každý, kdo mi říká: Pane, Pane, vejde do království nebeského.*“

* OTÁZKA IV.

Jakými důvody má se v lidech roznítiti touha po království Božím? *

Pročež správcové duchovní z přebohatých studnic písma svatého vážiti budou to, coby ve věřících vzbudilo touhu a snahu po království nebeském, coby jim bídnou povahu našeho bytu před oči stavělo, co by je tak dojalo, aby prohledše a se pozdvihše, na mysli mívali nejvyšší blaženost a nevyslovitelné statky, jimiž oplývá věčný dům Otce Boha. Jsmeť jako vyhnanci, ba docela to místo obýváme, v němž se zdržují duchové zlí, jichžto nepřátelství k nám ničím nemůže býti zmírněno; neboť oni jsou nejúhlavnější a neukrotitelní protivníci lidského pokolení. A což pak ty domácí a vnitřní půtky, jež bez přestání mezi sebou vedou tělo a duše, smyslnost a duch? v nichžto usta-

[1]) Žalm. 22. 1. [2]) Mat. 25. 11. [3]) Mat. 7. 21.

vičně jest se nám obávati, abychom nepodlehli; ano co dím, jenom se obávati? s jistotou bychom hned podlehli, kdybychom štítem pravice Božské nebyli chráněni. Těchto běd množství když poznával Apoštol, zvolal[1]): *„Nešťastný já člověk, kdož mě vysvobodí z těla smrti této.“*

* OTÁZKA V.

Jak veliká jest člověka bídnosť, ukazuje se z porovnání s jinými věcmi. *

Tuto bídnosť pokolení našeho, ačkoli sama v sobě se vidí, přece u porovnání s ostatními bytostmi a stvořenými věcmi snadněji lze jest poznati. Při nich, ať bychom vzali bytosti, rozumu anebo i citu nemající, zřídka to vídáme, aby se stávalo, žeby některé stvoření od vlastních úkonů, od smyslu, neb od povahy mu vrozené tak se uchylovalo, aby se minulo se svým předloženým a určeným cílem. Toto zřejmé jest u zvířat polních i vodních i létajících, že není třeba důkazův. Když vzhledneš k nebi, zdaž nepoznáváš, že plná pravda jest, co David pověděl[2]): *„Na věky, Hospodine, slovo tvé trvá na nebi.“* Nebe totiž v nepřetrženém pohybování a ustavičném obracení drží se tak, že ani v nejmenším neodchyluje se od zákona Bohem mu předepsaného. Jestliže zemi a ostatní vesmír pozorujeme, snadno vidíme, že v ničem aneb jen v nepatrné věci se uchyluje. Ale přeubohé pokolení lidské přečasto klesá, co dobře smýšleno jest, zřídka stíhá, předsevzaté dobré skutky obyčejně odkládá a zavrhuje; zásada nejlepší, jež nyní se zalíbila, najednou se znelíbí; a touto pohrdnuv padá člověk v zámysly ohavné a sobě záhubné.

* OTÁZKA VI.

Která jest všech běd příčina nejhlavnější? *

Která jest tedy této nevytrvalosti a bídnosti příčina? Zajisté pohrdání Božským vnuknutím; neboť zavíráme uši napomenutím Božím, nechceme očí po-

[1]) Řím. 7. 24. [2]) Žalm 118. 89.

zdvihnouti k tomu světlu, jež se nám od Boha přednáší, neposloucháme spasitelných rozkazův Otce nebeského. Pročež přičiní se duchovní pastýři k tomu, aby i tyto bídy předložili před oči věřícího lidu, i příčiny běd těch vysvětlili, i prostředků moc ukázali. K tomu všemu nebude jim scházeti hojnost látky, již nabudou ze spisů svatých Jana Zlatoústého a Augustina, hlavně však z toho, co se řeklo při vykládání apoštolského vyznání víry. Neboť kdož by poznav tyto věci, byl z počtu lidí nepravostem oddaných, aby podporován jsa předcházející milostí Boží, za příkladem marnotratného syna v evangelii[1]) nevynasnažil se povstati a pozvihnouti se, a před obličej nebeského Krále a Otce předstoupiti?

* OTÁZKA VII.

Co znamená v písmě svatém království Boží? *

Vyloživše, jak užitečná jest věřícím ta prosba, objasní, co jest to, zač těmi slovy Boha prosíme; a to tím více, poněvadž slovo království Boží mnohé věci vyznamenává, jichžto vysvětlení i k porozumění písma svatého nebude zbytečno, i k poznání tohoto předmětu jest potřebno. Obecný tedy jakýsi význam království Božího, jenž často přichází v písmě svatém, jest panství nejenom jeho moci, kterou má nad veškerenstvem lidí i věcí, ale i jeho prozřetelnosti, kteroužto všecko řídí a spravuje. „*V ruce jeho,*“ dí prorok[2]) „*jsou všecky končiny země.*“ Končinami se tuto vyrozumívá všecko, co ukryto a tajno jest v nejvnitřnějších částech země i všech věcí. V ten smysl mluvil Mardocheus ona slova[3]): „*Pane Bože, Králi všemohoucí, v moci tvé zajisté všecky věci položeny jsou, a není, kdoby mohl odolati vůli tvé. Ty Pánem jsi všech věcí, aniž jest, kdoby odolal velebnosti Tvé.*“

* OTÁZKA VIII.

Království Kristovo nad nábožnými co jest. *

Dále královstvím Božím znamená se onen výborný

[1]) Luk. 15. 20. [2]) Žalm 94. 4. [3]) Esth. 13. 9. 11.

a obzvláštní spůsob prozřetelnosti, kteroužto Bůh chrání a pečuje o lidi nábožné a spravedlivé; o této zvláštní a neobyčejné Boží pečlivosti pověděno jest od Davida[1]): *„Hospodin spravuje mne a ničeho mi se nebude nedostávati,“* a od Isaiáše[2]): *„Hospodin, Král náš, on spasí nás.“* Ačkoliv pak pod touto vládou Boží obzvláštním spůsobem jsou, jak řečeno, lidé svatí a nábožní v tomto životě vezdejším; přece však Kristus Pán sám podotknul Pilatovi[3]), *„království jeho že není z tohoto světa,“* to jest, že nemá původu z tohoto světa, který jednou stvořen byl a jednou zahyne; nebo tímto spůsobem vládu mají císařové, králové, republiky, vojvody a všichni ti, kteří buď od lidí zvoleni a vyžádáni jsouce panují městům a krajinám, anebo násilím a bezprávím panství si uchvátili. Ale Kristus Pán *„ustanoven jest králem od Boha“*[4]), jak dí Prorok, jehožto království jest spravedlnost dle výroku Apoštolova, jenž dí[5]): *„Království Boží jest spravedlnost a pokoj a radost v Duchu Svatém.“*

* OTÁZKA IX.

Jakým spůsobem kraluje Kristus ve svých věrných? *

Panuje pak v nás Kristus Pán skrze vnitřní ctnosti, víru, naději, lásku; kterýmiž ctnostmi se poněkud stáváme oudy jeho království, a Bohu obzvláštním spůsobem jsouce poddáni, k jeho službě a uctění bývame posvěceni, aby, jako řekl Apoštol[6]): *„Živ jsem již ne já, ale živ jest ve mně Kristus“*: tak i nám bylo lze říci: *„kraluji již ne já, ale kraluje ve mně Kristus.“*

Toto království pak proto nazývá se „spravedlnost,“ poněvadž založeno jest spravedlností Krista Pána. A o tomto království mluví Spasitel u svatého Lukáše, an dí[7]): *„Království Boží jest ve vás.“* Neboť ačkoli Ježiš Kristus skrze víru kraluje ve všech, kteří se nalézají v lůně a středu přesvaté mateře církve: přece však obzvláštním spůsobem nad těmi vládne, kteří majíce víru, naději a lásku dokonalou, Bohu sebe obětují jako oudy čisté a živé; a o těch říká se, že jest v nich *království milosti Boží.*

---

[1]) Žalm. 22. 1. [2]) Isa. 33. 22. [3]) Jan 18. 36. [4]) Žalm 2. 6. [5]) Řím. 14. 17. [6]) Gal. 2. 20. [7]) Luk. 17. 21.

* OTÁZKA X.

O království slávy Krista Pána našeho. *

Jest však také ono království slávy Boží, o němž Krista Pána slyšíme mluviti u svatého Matouše[1]): *„Pojďte požehnaní Otce mého, vládněte královstvím, připraveným vám od ustanovení světa.“* A za totéž království dle svatého Lukáše lotr, hříchy své s podivuhodnou lítostí uznávaje, prosil těmi slovy[2]): *„Pane, rozpomeň se na mne, až přijdeš do království svého.“* Také u svatého Jana zmínka se činí o tomto království[3]): *„Nenarodí-li se kdo znova z vody a z Ducha Svatého, nemůže vejíti do království Božího.“* O něm též Apoštol k Efesským mluví[4]): *„Žádný smilník, ani nečistý, ani lakomec, (což jest modloslužebnost) nemá dědictví v království Kristově a Božím.“* Sem náležejí též některá podobenství Krista Pána, mluvícího[5]) o království nebeském.

* OTÁZKA XI.

O povaze a rozdílnosti Kristova království milosti a slávy. *

Dříve pak musí se položiti království milosti; neboť nemůže býti, aby v někom kralovala sláva Boží, jestliže dříve nepanovala v něm milost Boží. Jestiť však milost dle výroku samého Spasitele *„studnice*[6]) *vody vypryštující do života věčného.“* Sláva Boží což pak jest jiného, než milost Boží dokonalá a svrchovaná? Neboť dokavadž tímto křehkým a smrtelným tělem jsme oděni, v tomto zaslepeném putováuí a vyhnanství jsouce nestálí a slabí a od Boha vzdáleni, často padáme a klesáme, odvrhujíce podporu království milosti, v niž jsme spoléhali: když však nám zasvitne světlo království slávy, jež jest dokonalé, tehdáž státi budeme silni a stálí; neboť všeliká vada a neshoda bude odstraněna, všecka slabost posilněna a utužena, a Bůh sám v duši i v těle našem bude panovati. Ale o této věci obšírněji bylo pojednáno, když se ve vyznání apoštolském mluvilo o těla vzkříšení.

[1]) Mat. 25. 34. [2]) Luk. 23. 42. [3]) Jan 3. 5. [4]) Efes. 5. 5. [5]) Mat. 13. 24. [6]) Jan. 4. 14.

* OTÁZKA XII.

Čehož tedy předně v prosbě této žádáme? *

Po vyložení toho, čím se obecný význam království Božího objasňuje, přistoupíme nyní k tomu, co vlastně v této prosbě se žádá. Prosíme pak od Boha, aby se rozšiřovalo království Boží, jež jest církev; aby se na víru Krista Pána a ku nabytí poznání pravého Boha obrátili nevěřící i židé, a rozkolníci i kacíři se navrátili k zdravému učení a k jednotě církve Boží, od nížto se odtrhli, aby se naplnilo a ve skutek uvedlo, co ústy Isaiáše řekl Hospodin[1]): *„Rozšiř místo stanu svého, a kože stanů svých roztáhni, dlouhé učiň provázky své, a kolíky své utvrď; neboť na pravo i na levo proniknеš, nebo panovati bude nad tebou ten, který učinil tě, Hospodin.“* A tamže[2]): *„Choditi budou pohané v světle tvém a králové v blesku východu tvého. Pozdvihni vůkol očí svých a viz: všickni tito shromáždění jsou, přišli k tobě; synové tvoji z daleka přijdou, a dcery tvé z boku povstanou.“*

* OTÁZKA XIII.

Čehož v té prosbě za druhé žádáme? *

Ale poněvadž mnozí jsou v církvi, kteří ústy Boha vyznávajíce ale skutky zapírajíce[3]), víru zohyzděnou v sobě mají, v nichžto skrze hřích přebývá a panuje ďábel jako v příbytcích vlastních: proto též prosíme, aby k těmto přišlo království Boží, kteréžby temnost hříchů jejich rozptýlilo, a paprsky světla Božího je osvítilo a v prvnější hodnost synů Božích je opět uvedlo, tak aby Otec nebeský, po vymízení všech kacířů a rozkolníků z jeho království a po odstranění urážek a příčin k hříchům, vyčistil humno církve, a tato aby službu a úctu Boží svatě a nábožně konajíc, stálého a nerušeného pokoje požívala.

* OTÁZKA XIV.

Čehož za třetí v téže prosbě žádáme? *

Prosíme konečně, aby v nás kraloval samotný Bůh,

---

[1]) Isa. 54. 2. 3. 5. [2]) Isa. 60. 3. 4. [3]) Tit. 1. 16.

aby více nepanovala v nás smrť, ale aby pohlcena byla ve vítězství Krista Pána našeho, kterýžby, rozkotav a zničiv všecku vládu nepřátel, mocí a silou svou všecky věci podrobil svému panství.

* OTÁZKA XV.

Co se u příležitosti této prosby křesťanům zvláště předkládá k činění a uvažování? *

Bude pak péče duchovních, aby, čehož žádá účel této prosby, poučili lid věřící, jakými myšlénkami a rozjímáním jsa opatřen tuto prosbu může nábožně Bohu přednášeti. Nejprvé je napomenou, aby měli před očima smysl a význam onoho podobenství od Spasitele uvedeného[1]): *„Podobno jest království nebeské pokladu skrytému v poli, jejž nalezna člověk skrývá a radostí nad ním jde a prodá všecko, co má, a koupí pole to.“* Neboť kdo zná bohatství Krista Pána, ten pro ně pohrdne všemi věcmi, tomu zoškliví se jmění, poklady, mocnosť; neboť nic není, coby se oněm nejvyšším statkům cenou vyrovnati, ano co by před nimi jen obstáti mohlo. Pročež komu popřáno bylo porozuměti tomu, ti vzvolají s Apoštolem[2]): *„Všecko jsem ztratil a mám jako za lejno, abych Krista získal.“* Toto jest ona vznešená *perla* v evangelii[3]), za kterou kdo vydal peníze nabyté prodáním všech statků svých, ten požívati bude blaženosti věčné.

* OTÁZKA XVI.

Jak žádoucí jest království Kristovo v tomto životě skrze milosť, v budoucím skrze slávu? *

Ó přešťastných nás, jestližeby nám tolik světla rozžehl Ježíš Kristus, abychom viděti mohli onu perlu milosti Boží, skrze niž on kraluje ve svých! neboť bychom i všecky své věci i sebe samy prodali, abychom ji koupili a uchovali; potom zajisté teprv bychom směli bez rozmýšlení zvolati[4]): *„Kdo nás odloučí od lásky Kristovy.“* A chceme-li věděti, jaká jest ona nejvyšší vznešenost království slávy, slyšme, co o něm v témž

[1]) Mat. 13. 44 [2]) Filip. 3. 8. [3]) Mat. 13. 46. [4]) Řím. 8. 35.

smyslu a slovu praví i Prorok i Apoštol[1]): *„Ani oko nevidělo, ani ucho neslyšelo, ani na srdce lidské nevstoupilo, co Bůh připravil těm, kteří ho milují.“*

* OTÁZKA XVII.

O poníženosti, kterouž v této i jiných prosbách máme býti proniknuti. *

K dosažení pak toho, zač prosíme, velmi také prospěje, když sami u sebe budeme rozmýšleti, co jsme, totiž potomci Adamovi právem z ráje vyhnaní a vyvržení, jichžto nehodnost a převrácenost by zasloužila nejvyššího hněvu Božího a trestů věčných. Pročež sluší nám býti mysli ponížené a skroušené. Naše modlitba budiž také plná pokory křesťanské, a sami na sebe naprosto v ničem nespoléhajíce po příkladu onoho publikána[2]) utíkejme se k milosrdenství Božímu, a všecko jeho dobrotivosti přičítajíce, díky mu činíme nekonečné, jenž Ducha svého nám udělil, v němžto důvěřujíce smíme volati:[3]) *„Abba, Otče.“*

* OTÁZKA XVIII.

S jakou pílí musíme se přičiňovati, abychom jednou došli království nebeského? *

Také tu péči a myšlénku na sebe vezměme, co nám jest činiti a čeho naproti se varovati, abychom přijíti mohli do království nebeského; neboť nejsme k zahálce a nečinnosti od Boha povoláni, ano Pán sám dí[4]): *„Království nebeské násilí trpí, a ti kdo násilí činí, uchvacují je“* a: *„Chceš-li[5]) vjíti do života, zachovávej přikázání.“* Pročež není dosti za království Boží prositi, jestliže také sami své snahy a práce nepřičiní lidé; neboť musí býti spolupracovníci a služebníci milosti Boží, té se držíce cesty, po níž se jde do nebe. Neboť Bůh nás nikdy neopouští, jenž vždycky s námi býti zaslíbil, my pak o to jedno pečovati máme, abychom neopustili Boha i sebe samých. Boží jest zajisté všecko v tomto církve svaté království, čímž se i život lidí chrání i jejich spasení věčné působí: i zástupové

---

[1]) Isa. 64. 4. a 1 Kor. 2. 9. [2]) Luk. 18. 13. [3]) Řím 8. 15. [4]) Mat. 11. 12. [5]) Mat. 19. 17.

andělův, jižto nám nejsou viditelní, i přeplní moci nebeské viditelní onino darové ve svátostech. V těchto prostředcích tolik jest nám od Boha složeno pomoci, že nejenom před nejkrutších nepřátel vládou můžeme býti bezpečni, ale i samého nepřítele a jeho bezbožné pomocníky můžeme zmoci a potříti.

* OTÁZKA XIX.

Závěrek této prosby a krátký jiný výklad její. *

Pročež ku konci snažně prosme Ducha Božího, aby nám dal všecko činiti po jeho vůli, aby zničil království ďáblovo, aby on nad námi neměl žádné moci v poslední onen den, aby Kristus vítězil a panoval, aby jeho zákony platily po celém světě, aby jeho nařízení se zachovávala, žádný aby nebyl zrádce neb uprchlík od něho, ale takovými ať se osvědčí býti všickni, aby s jistotou přišli před obličej Boha Krále a přijali držení království nebeského, připravené jim ode vší věčnosti, kdežto by s Kristem věčné blaženosti požívali.

HLAVA XII.

O třetí prosbě.

Buď vůle Tvá.

* OTÁZKA I.

Proč po prosbě království Božího hned následuje, aby se konala vůle jeho? *

Poněvadž Kristus Pán řekl[1]): „*Ne každý, kdož mi říká Pane, Pane, vejde do království nebeského, ale kdo činí vůli Otce mého, kterýž jest v nebesích, ten vejde do království nebeského*:“ odtud vysvítá, že, kdo do onoho nebeského království přijíti chtějí, za to od Boha musejí prositi, aby se konala jeho vůle. A za tou příčinou

[1]) Mat. 7. 21.

položena jest tato prosba hned za tou, v níž se žádalo za království Boží.

* OTÁZKA II.

Jakým spůsobem k pravému vyrozumění této prosby lze přijíti? *

Aby pak věřící poznali, jak jest nám potřebné to, čehož v této prosbě žádáme, a kterakou hojnost spasitelných darů obdržujeme dosažením této prosby: duchovní pastýři vyloží, jakými bědami a strastmi zachváceno bylo pokolení lidské pro hřích prvního otce.

* OTÁZKA III.

Jaké zlé uvalil na pokolení lidské hřích prvního člověka? *

I. Nebo Bůh na počátku všem věcem stvořeným přistvořil žádost po vlastním dobru, aby již přirozenou jakousi náklonností hledaly a snažily se po svém cíli, od něhož ony nikdy se neodchylují, leč by se jim zevnitř položila překážka.

II. Tato pak náchylnost vyhledávati Boha, své blaženosti původce a Otce, byla na počátku v člověku tím patrnější a výbornější, poněvadž on mocen byl rozumu a rozmyslu. Ale kdežto ostatní bytosti rozumu nemající tuto lásku od přirození sobě vstvořenou zachovaly, kteréž jak na počátku učiněny jsou přirozeností dobré, tak v tom stavu a povaze zůstaly a podnes zůstávají: avšak nešťastné pokolení lidské směru svého se nedrželo; neboť nejen že ztratilo dary původné spravedlnosti, kterými nad schopnost přirozenosti své od Boha bylo obdařeno a ozdobeno, nýbrž i vštípená duši obzvláštní snaha po ctnosti jest zatemněna; praví písmo[1]): „*Všichni se uchýlili, spolu neužiteční učiněni jsou, není kdoby činil dobré, není ani jednoho;*“ nebo[2]) „*smysl a myšlení lidského srdce ke zlému nakloněna jsou od mladosti jejich,*“ tak že z toho snadno lze vyrozuměti, že nikdo sám ze sebe spasitelně nesmýšlí, ale že všickni k zlému jsou nakloněni, a nepočetné jsou hříšné žádosti lidí, ježto náchylni jsou a s velikou ohnivostí se nesou k zlosti a nenávisti, k pýše a ctižádosti. a skoro ke každému hříchu spůsobu.

[1]) Žalm 52. 4. [2]) Gen. 8. 21.

* OTÁZKA IV.

Člověk, ačkoli tížen jest mnohými bědami, přece stavu svého nezná. *

Ačkoliv pak v těchto strastech ustavičně trváme, přece — a to jest největší bída pokolení našeho — jsou přemnohé z nich, které se nám ani nezdají býti zlém; a tato věc dokazuje znamenitou bídnost lidí, kteří chtíči a žádostmi jsouce zaslepeni ani nepozorují, kterak to, co považují za spasitelné, často zkázonosné bývá, ano kteří k těmto zhoubným zlobám s prudkostí bývají uchváceni, jakoby to bylo dobro žádoucí a přání hodné; od těch pak věcí, jež skutečně dobré a počestné jsou, se odvracejí, jako od škodlivých. Toto smýšlení a převrácený úsudek zavrhuje Bůh v oněch slovech[1]): *„Běda vám, kteří říkáte zlému dobré a dobrému zlé, kladouce tmu za světlo a světlo za tmu, pokládajíce hořké za sladké a sladké za hořké.“*

* OTÁZKA V.

Jak nám tuto naši bídnost písmo svaté před oči staví? *

Aby tedy naši zkaženost uvedlo nám před oči, porovnává nás písmo svaté těm, kdož pozbyli smyslu pravé chuti, čímž se stává, že si zdravé krmě oškliví a po nezdravých baží. Mimo to k nemocným nás připodobňuje; nebo jako tito, dokudž nejsou neduhu zproštěni, nejsou s to, aby konali povinnosti a služby lidí zdravých a silných: tak i my skutkův Bohu milých bez pomoci Božské milosti nemůžeme podniknouti.

* OTÁZKA VI.

Jak veliká jest v porušeném stavu přirozenosti v člověku slabost k činění něčeho dobrého? *

A jestliže v tomto stavu přece něco dobrého dovedeme, jest to nepatrné a což k dosažení nebeské blaženosti málo aneb nic nepřispívá. Ale Boha jak sluší milovati a ctíti, což jest cosi většího a vyššího, než abychom toho my, na zem uvrženi, dostihli silami lidskými, to nikdy nebudeme moci, leč by nás pozdvihla pomoc milosti Boží.

[1]) Isa. 5. 20.

* OTÁZKA VII.

Ve věcech Božských jsme zcela dětem podobni. *

Ostatně k naznačení bídného sťavu lidského pokolení velmi příhodné jest ono porovnání, že jsme podobni dětem, které jsouce své vůli zanechány bez rozvahy po všem se ženou: děti, pravím, jsme a nerozumní, ničemným řečem a marným skutkům oddáni, když Boží pomoc nás opustí. Tak zajisté kárá nás Moudrost[1]): *„Aj dokavád maličtí milovati budete dětinství, a dokavád bázni to, co jim škodlivé jest, žádati budou?“* A v týž smysl napomíná i Apoštol[2]): *„Nebuďte dětmi rozumem.“* Ačkoliv my ještě ve větší postaveni jsme nedostatečnosti a poblouzenosti, než onen věk dětský, jemuž jenom lidské schází opatrnosti, kteréž však časem dojíti může sám sebou, kdežto k Božské moudrosti, kteráž k spasení jest potřebná, my se pozdvihnouti nemůžeme, leč milostí a pomocí Boží; neboť když nám k podpoře není pomoc Boží, opovrhajíce tím, co v pravdě dobré jest, v záhubu ubíháme dobrovolnou.

* OTÁZKA VIII.

Jaký v této prosbě proti tak velikým zlotám podává se prostředek? *

A když člověk, rozptýliv s pomocí Boží temnotu ducha, vidí tyto bídy lidské, a zproštěn tuposti poznává zákon oudův, a pozoruje smysly žádostivostí duchu odporující, a všecku přirozenosti naší uvažuje k zlému náchylnosť: jak neměl by proti tak velikému zlému tomuto, jímžto od přirozenosti jsme sklíčeni, s ohnivou horlivostí hledati prostředku, a žádati si spasitelného onoho pravidla, dle něhož život člověka křesťana má býti zřízen a upraven. A toto právě jest to, zač prosíme modlíce se k Bohu: *„Buď vůle tvá.“* Neboť jestliže jsme neposlušností a zanedbáním vůle Boží v tyto bídy upadli: jediný proti takovým zlotám se nám od Boha podává prostředek ten, abychom podlé vůle Boží, kterou jsme hřešíce pohrdali, začali živi býti, a všecky myšlénky své spravovali tímto měřítkem. Což abychom mohli dovesti, Boha pokorně prosíme: *„Buď vůle tvá.“*

[1]) Přísl. 1. 22. [2]) 1 Kor. 14. 20.

* OTÁZKA IX.

ospravedlnění, kteří Boha již poslouchají, mají užívati této modlitby. *

Ale za to vroucně mají prositi také ti, v jichžto duších Bůh již panuje, a kteří jsou již osvíceni paprsky světla Božského, kteréžto milosti dobrodiním ostříhají vůle Boží. Neboť třebas by takto byli uspořádáni, předce vlastní žádosti proti nim se vzpírají, pro náchylnosť k zlému vloženou ve smysly člověka, tak že, byťbychom i v takovém stavu byli, přece nám z této strany trvá veliké nebezpečenství od nás samých, abychom zachváceni a přilouzeni[1]) *od žádostí, kteréž bojují v oudech našich*, neuchýlili se opět od cesty spasení. Na to nebezpečenství nás Kristus Pán upomenul oněmi slovy[2]): *„Bděte a modlete se, abyste nevešli v pokušení; duch sice hotov jest, ale tělo nemocno.“*

* OTÁZKA X.

V ospravedlněných ještě zůstává žádostivosť, kterou naprosto nikdo nedovede utlačiti. *

Není to zajisté v moci člověka, ani toho ne, jenž milostí Boží jest ospravedlněn, tak zkrocené míti chtíče tělesné, aby se nikdy více neprobudily; poněvadž těch, kdož ospravedlněni bývají, toliko duši uzdravuje milosť Boží, ne pak i tělo, o němž napsal Apoštol[3]): *„Vím, že ve mně, to jest v mém těle nepřebývá dobré.“* Neboť když dříve člověk spravedlnosť prvotnou jednou ztratil, kteroužto jako úzdou nějakou řídil žádosti své, později jich nemohl více rozum udržeti tak ve služebnosti, aby nepožadovaly těch věcí, jež rozumu jsou na odpor. V této tedy části člověka, píše Apoštol, že bydlí hřích, to jest podpal hříchu, abychom poznávali, že žádostivosť ta nejen na čas jako příchozí zdržuje se u nás, nýbrž že jako obyvatel našeho těla bez přítrže zůstává v příbytku oudů našich. Jsme-li tudy s nepřátely domácími a vnitřními v ustavičném boji, snadno porozumíme, že jest třeba utíkati se k pomoci Boží, a prositi, aby se stávalá v nás jeho vůle. Již však činiti jest, aby věděli věřící, která jest této prosby moc.

---

[1]) Jak. 4, 1. [2]) Mat. 26, 41. [3]) Řím. 7. 18.

* OTÁZKA XI.

Co v této prosbě znamená vůle Boží? *

Na tomto místě pomíjejíce mnohých věcí, jež učenci škol o vůli Boží s užitkem a obšírně přednášejí, pravíme, vůlí že se zde vyrozumívá ta, kterouž *„vůli znamení“* (voluntas signi) nazývati uvykli, tojest to, co nám Bůh činiti aneb čeho se vystříhati velí a poroučí. Pročež jmenem vůle Boží se tuto zahrnuje všecko, co se nám k dosažení nebeské blaženosti předkládá, buď že to k víře náleží anebo k mravům; konečně všecko, cokoliv Kristus Pán sám anebo skrze církev svou činiti poručí neb zapovídá. O této vůli takto píše Apoštol[1]: *„Nebývejte neopatrní, ale rozumějící, která jest vůle Boží.“*

* OTÁZKA XII.

Jaký význam má třetí prosba? *

Když se tedy modlíme: *„Buď vůle tvá,“* prosíme sobě především, aby Otec nebeský udělil nám síly poslouchati zákonů Božích a sloužiti mu v svatosti a spravedlnosti po všecky dni života, abychom k jeho pokynutí a vůli všecko činili, abychom plnili ty povinnosti, k nimž nás povzbuzuje písmo svaté; abychom jeho vedením a působením vykonávali vše ostatní, co sluší těm, kteří ne z vůle těla, ale z Boha jsou zrozeni, následujíce tak příkladu Krista Pána, *„který*[2]*) učiněn jest poslušným až k smrti a to smrti kříže,“* abychom hotovi byli spíše všecko vytrpěti, než třeba v nejmenším uchýliti se od vůle Boží.

* OTÁZKA XIII.

Komu obzvláště jest dáno, ohnivou láskou a touhou hořeti po těch věcech, za něž se zde prosí? *

I. Ale nikdo není, kdoby touhou a láskou této prosby ohnivěji hořel, než ten, komu jest dáno seznati převysokou hodnosť těch, kdož Boha jsou poslušni. Ten zajisté pozná, jak pravdivě řečeno jest, že Bohu sloužiti a poddánu býti jest panovati. Praví Spasitel[3]: *„Každý, kdož činiti bude vůli Otce mého, který v nebesích jest, ten jest můj bratr a sestra a matka má;“* to jest s tím jsem

[1]) Efes. 5. 17. [2]) Filip 2. 8. [3]) Mat. 12. 50.

všemi svazky lásky a blahovolnosti co nejúžeji spojen.

II. Není snad nikdo z lidí svatých, jenžby byl od Boha vroucně nežádal výborného daru této prosby; a překrásné všickni, ale rozličné přečasto vysílali za to modlitby, z nichžto Davida, muže obdivení hodného a přelíbezného, vidíme za to rozličně prositi. Brzy zajisté praví[1]): „*Kýžby spraveny byly cesty mé k ostříhání spravedlností tvých.*“ A jindy[2]): „*Uveď mne na stezku přikázání svých.*“ A někdy[3]): „*Kroky mé zpravuj podlé řeči své, ať nepanuje nade mnou žádná nepravost.*“ Sem náleží též[4]): „*Dej mi rozum, a učiti se budu přikázáním tvým. Soudům svým nauč mne. Dej mi rozumnost, abych znal svědectví tvá.*“ A často jinými slovy touž věc pronáší a opakuje. Těchto míst třeba jest si dobře povšímnouti a věřícím je vykládati, aby všickni zvěděli, jak veliká moc a hojnost spasitelných věcí se obsahuje v první části této prosby.

* OTÁZKA XIV.

Co mimo to prosbou touto na jevo dáváme? *

I. Za druhé, když se modlíme: „*Buď vůle tvá,*“ zavrhujeme skutky těla, o nichž napsal Apoštol[5]): „*Zjevnít jsou skutkové těla, kteříž jsou: smilství, nečistota, chlípnost,*“ atd. a „*Budete-li*[6]) *podlé těla živi, zemřete.*“ I prosíme, aby nedopouštěl Bůh nám činiti to, k čemu smysly, k čemu žádostivosť, k čemu křehkosť naše nás ponouká, ale aby naši vůli svou vůlí řídil.

II. Dalecí této vůle jsou lidé rozkošníci, kteří v péči a přemýšlení věcí pozemských jsou ponořeni. Neboť v žádosti své prudce se nesou k nabytí toho, čehož požádali, a v tomto ovoci hříšné žádosti zakládají štěstí, tak že blaženým i toho nazývají, kdo všeho dochází, čehožkoliv si přeje. My naproti tomu prosíme Boha, jakž dí Apoštol[7]), „*abychom neměli péče o tělo podlé žádostí,*“ ale aby se stala vůle Boží.

* OTÁZKA XV.

Lépe jest přáti si, aby se stalo, čemuž Bůh chce, než čehož my žádáme. *

Nesnadno sice dáme se pohnouti, abychom Boha

[1]) Žalm 118. 5. [2]) tamže v. 35. [3]) v. 133. [4]) v 73. 108. 125. [5]) Gal 5. 19. [6]) Řím. 8. 13. [7]) Řím. 13. 14.

prosili, by nevyplnil naších žádostí; neboť má to těžkost ducha k tomu přivesti, poněvadž za to prosíce poněkud zdáme se nenáviděti samých sebe, jakož to také za pošetilost počítají ti, kdož visí celí na těle. Avšak my rádi přijímejme pověst pošetilosti pro Krista, jenžto řekl[1]): *„Chce-li kdo za mnou přijíti, zapři sebe sám;“* a to tím více, když víme, že mnohem lépe jest, přáti si toho, co jest dobré a spravedlivé, než dosáhnouti toho, co s rozumem, s ctností, se zákony Božími se neshoduje. A zajisté hůře na tom jest ten, kdo dosáhl, zač žádal bez rozmyslu a puzen jsa chtíčem, než kdo neobdržel toho, zač nejlepším spůsobem prosil.

* OTÁZKA XVI.

Také za to nemáme Boha prositi, co nemá povahy nábožnosti. *

Prosíme pak v té prosbě nejenom, aby nám Bůh neudělil, čehož sami z vlastního pudu žádáme, poněvadž víme, že žádosti naše jsou pokaženy; nýbrž také, aby nám nebylo dáno, zač mnohdy jako za dobro prosíme na radu a ponuknutí ďábla, jenž se obléká v anděla světla. Velmi dobrá zdála se býti ona horlivost knížete apoštolův, a plná zbožnosti, když se snažil Pána odvrátiti od úmyslu vydati se na smrt[2]); a přece přísně jej pokáral Spasitel, protože veden byl smysly lidskými a ne vůlí Boží. A které přání, zdá se, bylo by mohlo jeviti větší lásku k Spasiteli nad to, když svatí muži Jakub a Jan, hněvajíce se na ony Samaritány, kteří nechtěli Mistra přijíti pohostinnu, od Pána žádali, aby velel ohni s nebe padati, jenžby strávil tyto tvrdé a nelidské obyvatele. Ale byli od Krista Pána pokáráni oněmi slovy[3]): *„Nevíte, čího ducha jste; neboť Syn člověka nepřišel duší zatracovat, ale spasit.“*

* OTÁZKA XVII.

Když žádáme toho, co směřuje k zachování přirozenosti, tu nejvíce musíme prositi, aby se to stalo, chce-li tomu Bůh. *

Avšak nejen tehdá, když to, čehož žádáme, zlé jest, aneb podobu zlého do sebe má, povinni jsme Boha prositi, aby

[1]) Mat. 16. 14. [2]) Mat. 16. 22. [3]) Luk. 9. 55.

aby *jeho* vůle se stala; nýbrž i tenkráte, když to v skutku zlé není, jako když vůle naše jde za první onou náklonností přirozenosti, žádajíc toho, co přirozenost zachovává, a odmítajíc, co se jí zdá býti na příkoř. Pročež když na to přijde, že chceme něco toho druhu žádati, tehdy řekněme z celé duše: „*Buď vůle tvá;*“ následujmež toho samého, od něhož jsme spasení i učení spásy přijali, který když svírán byl z přirozenosti pocházející bázní před mukami a smrtí nejhořčejší, přece v těch hrůzách bolestí nejvyšších svou vůli podrobil vůli Boha Otce volaje[1]): „*Ne má vůle, ale tvá se staň.*“

* OTÁZKA XVIII.

Poněvadž bez pomoci nemůžeme se uvarovati hříchu, i za to v této prosbě žádáme. *

Ale převelice porušeno jest pokolení lidí, kteříž, když násilí učinili své žádostivosti a ji podrobili vůli Boží, přece nemohou se hříchu uchrániti bez přispění Božského, kterýmž od zlého chráněni a k dobrému vedeni býváme. Pročež k této prosbě musíme se utíkati, a od Boha prositi, aby v nás sám, co nařizuje, dokonával, aby zmahající se hnutí žádostí potlačoval, aby chtíče tělesné rozumu poslušné učinil, aby nás konečně celé urovnal podlé své vůle. Modlíme se též za to, aby veškeren svět nabyl poznání vůle Boží, tak aby tajemství Boží, ukryté věkům a pokolením, mezi všemi bylo známo a ohlašováno.

Jako v nebi, tak i na zemi.

* OTÁZKA XIX.

Co tento závěrek znamená? *

Tímto za vzor a předpis naší poslušnosti prosíme, aby ona totiž spravovala se tím pravidlem, kteréž v nebi zachovávají blažení andělé, i ostříhá ostatní duší nebeských množství, aby, jakož oni dobrovolně a s největší radostí poslouchají kynutí Božího, tak abychom i my co nejochotněji se podrobovali vůli Boží tak, jak on sám tomu nejlépe chce.

[1]) Luk. 22. 42.

* OTÁZKA XX.

Boha ne pro mzdu nějakou, nýbrž z lásky k němu poslouchati máme. *

Avšak ve službě a přičinění, kteréž Bohu obětujeme, od nás Bůh nejvyšší lásky a nejvroucnější oddanosti požaduje, abychom, třebas my se mu v naději odměn nebeských zcela oddávali, přece je doufali jen proto, že se tak velebnosti Boží líbilo, aby uvedla nás v tuto naději. Pročež celá naše naděje musí spočívati na této lásce k Bohu, kterýž za mzdu lásce naší ustanovil blaženost věčnou. Jsouť mnozí lidé, kteří laskavě někomu slouží, však ale pro mzdu, na níž závisí láska jejich. Jsou zase jiní, kteří toliko láskou a vděčností jsouce vedeni při tom, komu slouží, na nic jiného nehledí, než na jeho dobrotu a ctnosť; a v těchto vlastností uvažování a obdivování cítí se šťasnými, když mu službu svou mohou prokázati.

* OTÁZKA XXI.

Jiné ještě toho závěrku výklady. *

A tento význam má onen dodatek: „*Jako v nebi, tak i na zemi.*“ Musíme se totiž co nejvíce vynasnažovati, abychom tak byli Boha poslušni, jako jsme pravili, že jsou blažení duchové v nebi, jejichžto chvály při vykonávání této nejvyšší poslušnosti vypisuje David v onom žalmu[1]): „*Dobrořečte Hospodinu všecky mocnosti jeho, služebníci jeho, kteří činíte vůli jeho.*“

Chtěl-li by však kdo následovati svatého Cypriana[2]), a tak to vykládal, že by řekl: „*v nebi*“ znamená v dobrých a nábožných, a „*na zemi*“ ve zlých a bezbožných: toť my přisvědčíme i jeho výkladu, že nebem rozumí se duch a zemí tělo, aby všickni ve všem všudy plnili vůli Boží.

* OTÁZKA XXII.

Jak i díkůčinění obsahuje tato prosba? *

Také díkůčinění v sobě drží tato prosba. Neboť uctíváme jeho nejsvětější vůli, a přehojnou proniknuti

[1]) Žalm 102. 21. [2]) in Orat. Dom.

radostí nejvyššími chvalami a díky zvelebujeme všecka díla jeho, jistě vědouce, že on všecko dobře učinil. Když zajisté zjevno jest, že jest Bůh všemohoucí, nutně musíme z toho vyrozuměti, že jeho pokynutím všecko jest učiněno. A když spolu prohlašujeme, že jest svrchované dobro, jakož v skutku jest: tož vyznáváme, že z jeho stvoření nic nemůže nebýti dobré, jelikož on všem vtisknul svou dobrotu. A když při všech věcech nepochopujeme moudrosti Boží, přece však při všech, odvrhnuvše všeliké pochybování a dalecí jsouce vší nejistoty, s Apoštolem vyznáváme, že[1] *„nevyzpytatelné jsou cesty jeho.“* Ale i proto velmi ctíme vůli Boží, že nás za hodné uznal osvícení nebeského. Neboť *„vytrhnuv*[2] *nás z moci temností, přenesl do království Syna milování svého.“*

* OTÁZKA XXIII.

Co z této prosby k rozjímání máme si vybrati? *

Ale abychom ku konci vyložili i to, co z té prosby náleží k uvažování: jest třeba vrátiti se k tomu, o čem z počátku jsme se zmínili, že povinen jest lid věřící při pronášení této prosby býti mysli skroušené a pokorné, a přemýšleti sám u sebe, že ona žádostí moc, jež v přirozenosti jeho jest vštípena, vůli Boží staví se v odpor; má uvažovati, že v této povinnosti jemu předčí všecko ostatní stvoření, o němž psáno jest[3]: *„Všecky věci slouží tobě,“* a že jest člověk nanejvýš nedostatečný, tak že žádného skutku Bohu milého nejenom nemůže vykonati, ale ani započíti, jestliže ho pomoc Boží nepodporuje. Poněvadž však, jakž řečeno, nic není vznešenějšího, nic vyššího, než Bohu sloužiti a život tráviti podlé jeho zákona a předpisů: což může člověku křesťanu býti více žádoucího, než kráčeti po cestách Páně, a ničím se neobírati v mysli, ničehož nečiniti v skutcích, coby se protivilo vůli Božské? Ale aby tím spíše v tom se cvičili, a v předsevzetí tom tím pilněji vytrvali, nechať se jim ze svatých knih váží příklady takových, kterým všecko počínání zle dopadlo, poněvadž spůsobu svých úmyslů nesrovnali s vůlí Boží.

[1]) Řím. 11. 33. [2]) Kol. 1. 13. [3]) Žalm. 118. 91.

* OTÁZKA XXIV.

Jak mnoho prospěchu k spokojenému živobytí můžeme dojíti z rozjímání této prosby? *

Konečně buďtež věřící napomenuti, aby na prosté a svrchované vůli Boží přestávali; ať s myslí spokojenou nese stav svůj, kdo se domyšlí býti postaven na stupni nižším, než snad žádá jeho hodnost, ať neopouští stanoviska svého, ale v tom povolání zůstává, v kterém jest povolán, a vlastní úsudek svůj ať podrobí vůli Božské, kteryžť o nás lépe pečuje, než my si přáti umíme. Jestliže nesnázemi v jmění, jestliže nemocí těla a pronásledováním, jestliže jinými těžkostmi a svízely jsme sevřeni: s jistotou máme za to míti, že nic z těchto věcí nemohlo nás potkati bez vůle Boží, ježto jest všech věcí nejvyšší příčina; a pročež že se nemáme přílišně rmoutiti, ale nekleslou myslí snášeti, to vždy majíce v ústech[1]): *„Staň se vůle Páně,“* a slova svatého Joba[2]): *„Jak se Hospodinu líbilo, tak se stalo, buď jmeno Hospodinovo požehnáno.“*

HLAVA XIII.

O čtvrté prosbě.

Chleb náš vezdejší dej nám dnes.

* OTÁZKA I.

Jaký v modlitbě Páně zachován jest pořádek? *

Čtvrtá prosba a ostatní následující, v nichž vlastně a výslovně žádáme za potřeby duše i těla, souvisí s prosbami předešlými. Mát modlitba Páně ten pořádek a spůsob, že po žádání věcí Božských následují prosby za to, čehož k zachování těla a vezdejšího života jest potřebí. Neboť jako se lidé k Bohu nesou jakožto k poslednímu cíli, tak v témže poměru statky života lidského řídí se podlé Božských.

---

[1]) Sk. Ap. 21. 14. [2]) Job 1. 21.

* OTÁZKA II.

Proč za statky života lidského smíme Boha žádati a prositi? *

A těchto věcí náleží proto si přáti a žádati, buď že tak toho vyžaduje řád Boží, buď že těchto pomůcek potřebujeme k dosažení statků Božských, abychom jejich pomocí došli určeného cíle, jenžto se obsahuje v království a slávě nebeského Otce, a v plnění a ostříhání těch přikázání, v nichž že jest vůle Boží, nás není tajno. Pročež všechen význam a obsah této prosby vztahovati povinni jsme na Boha a jeho slávu.

* OTÁZKA III.

V jakém úmyslu a způsobu má se žádati statkův časných? *

I. Duchovní správcové proukáží tedy věřícím posluchačům svou službu, aby porozuměli, že při prošení těch věcí, které náležejí k potřebě a užitku záležitostí pozemských, obrátiti přísluší srdce i úmysl náš na předpis Boží, a od něho na žádnou stranu se tím neuchylovati. Neboť v tom, co praví Apoštol[1]): „*Začbychom se měli modliti, jak sluší, nevíme,*“ nejvíce hřeší se právě při prosbách za věci pozemské a pomíjející. Máme tedy za tyto statky prositi, jak se sluší, abychom neprávě za něco žádajíce, neobdrželi od Boha oné odpovědi[2]): „*Nevíte, zač prosíte.*“

II. Ale bezpečné znamení k posouzení, která prosba jest nepravá, která dobrá, bude úmysl a předsevzetí prosícího. Neboť prosí-li kdo za věci pozemské s takovou myslí, že je považuje za pravé dobro, a na nich, jako na žádoucím cíli přestávaje, ničeho více nevyhledává: ten dojista se nemodlí, jak sluší. „*Nebo,*“ praví svatý Augustin[3]), „*za věci časné neprosíme jako za své statky, nýbrž jako za své potřeby.*“ Tak Apoštol v listu ku Korintským učí, že všecko, co náleží k nutným potřebám života, k slávě Boží sluší vztahovati, an dí[4]): „„*Ať jíte, nebo pijete, nebo jiného něco činíte; všecko k slávě Boží čiňte.*“

---

[1]) Řím 8. 26. [2]) Mat. 20. 22. [3]) De serm. Dom. in monte 9, 16. [4]) 1 Kor. 10. 31.

* OTÁZKA IV.

Jak mnohé a veliké výhody měl člověk ve stavu nevinnosti? *

Ale aby viděli věřící, jak potřebná jest tato prosba: poukáží faráři na to, jak nevyhnutelné jsou věci zevnitřní k výživě a k zachování života; a toto pochopí se mnohem lépe z porovnání toho, co prvnímu pokolení našeho otci, a co potom ostatním lidem k živobytí bylo zapotřebí. Neboť ačkoliv on v přešťastném nevinnosti stavu, z něhož sám i jeho vinou veškeré potomstvo vypadlo, byl by potřebu míval, požívati pokrmu k obnovení sil: přece mezi jeho a našeho života potřebami jest veliký rozdíl. Neboť jemu nebylo by bývalo zapotřebí oděvu k přikrytí těla, ani střechy k útulku, ani zbraní k obraně, ani léků k uzdravení, ani mnohých jiných věcí, jichž pomoci nám jest třeba ku podpoře slabosti a křehkosti našeho života. K nesmrtelnému živobytí byloby dostačovalo ono ovoce, jehož by byl přešťastný strom života poskytoval bez všeliké jeho aneb potomků práce. Neměl ovšem v tak velikých raje rozkoších býti v zahálce, neboť k pracování jej postavil Bůh do onoho obydlí rozkoší: ale žádná práce nebyla by mu bývala obtížná, žádné povinnosti konání nepříjemné. Vždycky byl by brával nejsladší ovoce z pěstování blahých zahrad, a nikdy byla by ho práce ani naděje neklamala.

* OTÁZKA V.

Jaké nehody následovaly za hříchem Adamovým? *

Avšak potomstvo nejen ovoce stromu životního jest zbaveno, nýbrž i hrozným oním výrokem odsouzeno: „*Zlořečena*[1]) *bude země v díle tvém, v pracech budeš jísti z ní po všecky dny života svého, trní a hloží tobě plodíti bude, a budeš jísti bylinu země; v potu tváři své jísti budeš chléb, dokavad se nenavrátíš do země, z které vzat jsi; nebo prach jsi a v prach se obrátíš.*“ Nám tedy děje se všecko naopak, než by se jemu i potomkům bylo dálo, kdyby byl Adam zůstal rozkazu Božího poslušen. Tak všecko se obrátilo a změnilo na stranu nejhorší. Při čemž to jest nejbolestnější,

[1]) Gen. 3. 17—19.

že přečasto největší náklad, nejtěžší práce a pot nemá nižádného účinku, když zrno zaseté vzejde v ničemné osení, aneb přerůstající bujností polní trávy se udusí, anebo přívaly, povětřím, krupobitím, rzí, sněti postižené a zkažené zhyne, tak že celého roku práce nějakým nebe neb země neštěstím v krátké chvíli rozpadá se v niveč. A to se přihází pro nesmírnosť našich nepravostí, od nichžto Bůh se odvraceje našemu dílu nepožehnává, ale vyplňuje se hrozný onen soud, jejž nad námi na počátku pronesl.

* OTÁZKA VI.

Aby ukojili své potřeby, musejí lidé pracovati, ale pracují nadarmo, jestliže jim Bůh nepřeje. *

Vynasnaží se tedy duchovní při výkladu tohoto předmětu, aby zvěděl lid věřící, že svou vlastní vinou upadávají lidé do těchto běd a úzkostí; aby přesvědčení nabyli, že v potu pracovati a síly napínati náleží, by se tím zaopatřili, co k živobytí jest potřebného; že však, nepožehná-li Bůh pracem našim, marná naděje a ničemné bude všecko naše vynasnažení; neboť „*ani*[1]) *ten, kdo sází, jest něco, ani ten, kdo zalévá, nýbrž který vzrůst dává, Bůh,*“ a: „*Nebude-li*[2]) *Hospodin stavěti domu, nadarmo pracují, kdož stavějí jej.*“

* OTÁZKA VII.

Boha prositi třeba, aby nám podával, čeho potřebujeme, což ochotně činí. *

Ukáží tedy duchovní pastýři, že jsou takořka nesčíslné věci, kterých když se nám nedostává, buď o život přicházíme aneb bídný život vedeme. Nebo poznavše věřící nutnosť věcí a nepevnosť přirozenosti své, budou nuceni, před Otce nebeského předstupovati a od něho pozemských i nebeských statkův si pokorně vyprošovati. Budou následovati onoho syna marnotratného, který, když začal v daleké krajině nouzi míti, a nebyl, kdoby mu, hlad trpícímu, dal aspoň slupek, jda tehdy teprva do sebe, poznal, že proti svízelům, jež ho

[1]) 1 Kor. 3. 7. [2]) Žalm 126. 1.

svíraly, nikde nemůže vyhledati prostředků, než u otce.

Při čemž také důvěrněji bude k modlení přistupovati lid věřící, když, rozjímaje o dobrotivosti Boží, se rozpomene, že uši Otce vždy jsou otevřeny prosbám synův. Neboť když nás vzbuzuje prositi za chleb, slibuje, že hojně udělí těm, kdož za ty věci náležitě budou prositi. Poučením zajisté, jak bychom prosili, povzbuzuje, povzbuzením ponouká, ponoukáním slibuje, zaslíbením nás uvádí v naději jistotného obdržení.

* OTÁZKA VIII.

Co se zde znamená slovem chleb, a co jest obsah této prosby? *

Když se povzbudily a roznítily mysli lidu věřícího, potom budiž vyloženo, čehož v této prosbě se žádá; předně co jest ten chleb, za nějž prosíme. Věděti tedy třeba, že slovem „chleba" se v písmě svatém sice mnohé věci naznačují, ale hlavně to dvoje: předně všecko, čeho ve výživě a jiných potřebách k zachování těla a života užíváme; potom, co nám k životu a spasení ducha z milosti Boží se podává. Prosíme tedy na tomto místě za potřeby toho pozemského života, jakž to dosvědčují toho smyslu výroky svatých Otců.

* OTÁZKA IX.

Že Boha za časná dobrodiní prositi smíme, se dokazuje. *

Pročež nic nemá se dbáti na ty, kdož praví, že nesluší křesťanům prositi Boha za pozemské statky života vezdejšího. Neboť tomu bludnému náhledu odpírají mimo jednomyslná svatých Otců svědectví přemnohé příklady i starého i nového zákona. Jakub zajisté slib čině modlil se takto[1]): *„Bude-li Bůh se mnou, a bude-li mne ostříhati na cestě, kterouž já jdu, a dá-li mi chleb k pokrmu a roucho k oděvu, a navrátím-li se šťastně do domu Otce svého: bude mi Hospodin za Boha, a kámen tento, který jsem vyzdvihl na znamení, bude slouti dům Boží; a ze všech věcí, kteréž mi dáš, desátky obětovati budu tobě."* Také Šalomoun prosil za jistou života vezdejšího potřebu, když se modlil[2]): *„Žebroty ani bohat-*

[1]) Gen. 28. 20, 21. [2]) Přísl. 30. 8.

ství nedávej mi, uděl toliko potřebných věcí k živnosti mé.“ A což, když Spasitel pokolení lidského velí prositi za to, co nikdo nedovede upříti, že to náleží k potřebě těla, an dí[1]): „*Modlete se, aby utíkání vaše nebylo v zimě nebo v sobotu.*“ A co řekneme o svatém Jakubu, jehož jsou ta slova[2]): „*Jest-li kdo z vás v zármutku, modliž se, pakli jest dobré mysli, prozpěvuj.*“ Co o svatém Pavlu, jenž s Římany takto jednal[3]): „*Prosím vás bratří skrze Pána našeho Ježíše Krista a skrze lásku Ducha Svatého, abyste mi pomáhali na svých modlitbách za mne k Bohu, abych vysvobozen byl od nevěřících, kteří jsou v Judsku.*“ Pročež když od Boha samého dovoleno jest věřícím, prositi za tyto potřeby věcí časných, a když od Krista Pána tato dokonalá modlitba nám sdělena: tuť ani pochybnosti nepozůstává, že tato prosba jest jedna ze sedmi.

* OTÁZKA X.

Chlebem co se tuto rozumí, náležející k potřebám tělesným. *

Prosíme mimo to za chleb vezdejší, to jest za věci potřebné k živobytí, tak že slovem chleb vyrozumíváme i dostatečný šat k odění i dostatečný pokrm k požívání, ať to jest chleb, nebo ryba, nebo cokoliv jiného. Vidíme, že tohoto mluvení spůsobu užíval Eliseus, když krále napomínal, aby dal chleb vojákům Asyrským[4]), jimž veliké množství pokrmů dáno jest. To i o Kristu Pánu napsáno čteme[5]): „*Všel Ježíš do domu jednoho knížete farisejského v sobotu, aby jedl chleb,*“ kterýmžto slovem patrně naznačuje všecko, co k jídlu a pití náleží.

K dokonalému té prosbě porozumění též pozorovati sluší, že tímto slovem chleba nelze rozuměti přehojné a to vybrané množství pokrmův a roucha, nýbrž toliko potřebné a prosté; jakož Apoštol napsal[6]): „*Mající pokrm, a čím bychom se odívali, dosti na tom mějme;*“ a Šalomoun, jak již řečeno[7]): „*Uděl toliko potřebných věcí k živnosti mé.*“

[1]) Mat. 24. 20. [2]) Jak. 5. 13. [3]) Řím. 15. 30. [4]) 4 Král. 6. 22, 23. [5]) Luk. 4. 1. [6]) 1 Tim. 6. 8. [8]) Přísl. 50. 8,

* OTÁZKA XI.

Proč zde jednoduše neprosíme za chleb, ale *za chleb náš?*

O této střídmosti a šetrnosti poučuje nás též to slovo, jež hned následuje; neboť když říkáme „náš" žádáme si chleba pro svou potřebu, ne pro oplývání. Říkáme zajisté „náš" ne proto, že bychom si ho mohli vydobyti svou prací bez Boha, — neboť psáno jest od Davida[1]): *„Všickni tvorové od tebe očekávají, abys jim dal pokrm v času svém; když jim dávati budeš, sbírati budou, když otvírati budeš ruku svou, všickni naplněni budou dobrým;"* a na jiném místě[2]): *„Oči všech v tebe doufají, Hospodine, a ty dáváš jim pokrm jejich v čas příhodný:"* — nýbrž proto, že nám jest potřebný, a od Otce všech od Boha, jenž všecky živočichy živí prozřetelností svou, nám udílený.

* OTÁZKA XII.

Naší prací musí býti zjednán chleb, jejž jísti chceme, když prosíme *za chleb náš.* *

Za tou také příčinou nazývá se „chleb náš," poněvadž si ho máme spravedlivě vydobývati, ne pak bezprávím, lstí aneb krádeží; neboť co si zjednáváme nepoctivými úskoky, to není naše, nýbrž cizí, a přečasto takové věcí nabytí, neb držení, neb dojista pozbytí bývá záhubné. Naproti tomu s poctivými a pracnými výdělky lidí nábožných dle výroku Prorokova spojena jest spokojenost a veliké štěstí; pravít[3]): *„Poněvadž z práce rukou svých jísti budeš, blahoslavený jsi a dobře tobě bude."* Již však těm, kdož spravedlivou prací hledají výživy, ovoce dobrotivosti své zaslibuje Bůh na onom místě[4]): *„Vypustí Hospodin požehnání na sklepy tvé a na všecky skutky rukou tvých, a požehná tobě."* Ale nejen za to prosíme Boha, abychom užiti směli, čehož jsme si svým potem a přičiněním vydobyli s pomocí dobrotivosti Božské; neboť toto právem nazýváme svým, nýbrž prosíme též za dobrou mysl, abychom toho, čeho jsme právě nabyli, také právě a rozumně dovedli užívati.

[1]) Žalm 103. 27. [2]) Žalm 144. 15. [3]) Žalm 127. 2. [4]) Deut. 28. 8.

Vezdejší.

* OTÁZKA XIII.

Proč přidáno jest slovíčko *vezdejší?* *

Také s tímto slovem spojen jest onen pojem střídmosti a šetrnosti, o němž jsme nedávno mluvili. Nežádáme pokrmu mnohonásobného a rozkošného, nýbrž kterýby uspokojil přirozenou potřebu, tak že se mají styděti ti, kteří znechutivše sobě obyčejný pokrm a nápoj, baží po nejhledanějších způsobech krmí a nápojů. Neméně tím slovem „vezdejší" kárají se ti, na něž strašlivé ony hrozby vyslovil Isaiáš prorok[1]): *„Běda, kteří připojujete dům k domu, a pole s polem spojujete až ku konci místa: zdali bydlíte vy sami u prostřed země?"* Neboť nenasytná jest těchto lidí lakotnost, o nichž napsal Šalomoun[2]): *„Lakomý nenasytí se penězi;"* na takové vztahuje se též výpověď Apoštola[3]): *„Kteří chtějí zbohatnouti, upadávají v pokušení a v osídlo ďáblovo."*

Vezdejší nazýváme také chleb proto, že ho požíváme k nahražení šťávy životní, která se každodenně ztráví mocí přirozeného tepla. Jest konečně toho slova příčina ta, že ustavičně zaň máme prositi, abychom takto udržovali se v tom obyčeji, Boha milovati a k němu se modliti a zcela tím přesvědčením proniknuti byli, že, jakž tomu v skutku jest, život a blaho naše jedině na Bohu závisí.

Dej nám.

* OTÁZKA XIV.

Co znamenají ta dvě slova: *Dej nám?* *

Jak mnoho látky tato dvě slova poskytují k napomínání věřících, aby neskončenou Boží mocnost svatě a nábožně ctili a velebili, v jehožto rukou jsou všecky věci, a aby zhrozili se bezbožné ony chlouby ďáblovy[4]): *„Mně dány jsou všecky věci, a komu chci, dávám je:"* to každému jest patrné. Neboť jedině kynutím Božím vše, čehož nám bývá uděleno, se zachovává a rozhojňuje.

[1]) Isa. 5. 8. [2]) Kaz. 5. 9. [3]) 1 Tim. 6. 9. [4]) Luk. 4. 6.

* OTÁZKA XV.

Proč boháči, byť i všemi věcmi oplývali, užívati mají těchto slov? *

Ale jak se boháčům ukládá potřebnosť, řekne někdo, prositi za chleb každodenní, když oplývají všemi statky? Oni mají zapotřebí modliti se tak v tom smyslu, ne aby jim dáno bylo, čehož z dobrotivosti Boží mají hojnosť, nýbrž aby nepřišli o to, čehož v hojnosti mají. Pročež, jakž píše Apoštol, nechať se z toho boháči učí[1]) *„aby nebyli vysokomyslní, ani nedoufali v nejistém zboží, ale v Bohu živém, kterýž nám dává všecky věci hojně ku požívání.“* Pro potřebnosť této prosby pak uvádí svatý Jan Zlatoústý[2]) také tu příčinu, že tu prosíme nejen, abychom měli chleba dostatek, nýbrž aby nám jej podávala ruka Boží, kteráž zdravou a tudy spasitelnou moc vkládajíc v chleb vezdejší, působí, že i pokrm tělu prospívá, i duši slouží.

* OTÁZKA XVI.

Proč říkáme „dej nám,“ a ne „dej mně?“ *

Ale proč to jest, že říkáme *„dej nám“* v počtu množném, ne pak *„dej mi.“* Poněvadž to jest vlastnosť lásky křesťanské, aby každý nejen o sebe byl pečliv, ale též o bližního se staral, a když péči má o svůj užitek, pamatoval spolu na užitek jiných. Přichází k tomu, že ty statky, jichž Bůh někomu udílí, nejsou mu dány proto, aby jich sám užíval, aneb z nich po rozkošnicku živ byl, nýbrž aby s jinými sdílel, co mu nad spotřebu zbývá. Praví svatý Basil i Ambrož[2]): *„Hladových jest to chleb, který ty zadržuješ; nahých jest to oděv, který ty zavíráš; nešťastných výkupem a vysvobozením jsou ty peníze, které ty do země zakopáváš.“*

Dnes.

* OTÁZKA XVII.

Co nám připomíná slovíčko zde připojené: *dnes*? *

Toto slovo pamatuje nás na obecnou naši slabosť. Neboť kdož jest, jenžby sobě nedůvěřoval, aby aspoň na

[1]) 1 Tim. 6. 17. [2]) Op. impers. hom. 14. [3]) Basil. hom. in Luk 17. 18. (ex vers. Ambr.)

jeden den si zjednal potřeby k výživě, když by si již netroufal svým samotným přičiněním zaopatřiti se na dlouhý čas potřebnými života výlohami? Ale ani této sebedůvěry možnosti neponechává nám Bůh, kterýž nařídil, abychom i pokrmu jednotlivých dní od něho prosili. Ale tato věc má tu nutnou stránku do sebe, že, poněvadž každodenně všickni zapotřebí máme chleba, tedy každodenně jeden každý vykonávati musíme modlitbu Páně. Tolik o chlebě, jenž, ústy jsa přijat, tělo živí a zachovává, kterýž společný jsa věřícím i nevěřícím, nábožným i bezbožným, všechněm bývá udílen od předivné dobrotivosti Boží, „*jenž*[1]) *slunci svému velí vycházeti na dobré i na zlé, a dešt dává na spravedlivé i nespravedlivé.*“

* OTÁZKA XVIII.

Co se zde vyrozumívá duchovním chlebem, kterýž v obsahu této prosby též se zahrnuje? *

I. Zbývá ještě o chlebě duchovním, za nějž také na tomto místě prosíme. Tím naznačuje se všecko, čehožkoliv v tomto životě jest zapotřebí k spasení a ku blahu ducha a duše. Neboť jako mnohonásobný jest pokrm, kterým se tělo živí a zachovává, tak i není jednoho spůsobu ta potrava, která udržuje život ducha a duše. Jestiť i slovo Boží pokrmem duše; praví Moudrost[2]): „*Pojďte, jezte chleb můj, a pijte víno, kteréž jsem nalila vám.*“

II. A když tohoto slova svého dostatek odnímá Bůh lidem, což činívá, když přetěžce urážen bývá našimi nepravostmi: praví se, že hladem stíhá pokolení lidské. Tak zajisté čteme u Amosa[3]): „*Praví Hospodin: pošlu na zem hlad, ne hlad chleba, ani žízeň vody, ale slyšení slova Hospodinova.*“ Jakož pak to jest jistým blízké smrti znamením, když nemohou lidé jídla požívati aneb požité stráviti: tak jest to veliký důkaz beznadějnosti spasení, když lidé buď nehledají slova Božího, aneb když zde jest, jeho nesnášejí, a ona slova bezbožná proti Bohu vyslovují[4]): „*Odejdi od nás, známostí cest*

[1]) Mat. 5. 45. [2]) Přísl. 9. 5. [3]) Amos 8. 11. [4]) Job. 21. 14.

tvých nechceme.“ V této šílenosti ducha a mysli zaslepenosti trvají ti, kteří těmi katolickými biskupy a kněžími, jižto řádné jejich jsou představení, pohrdše, a od svaté římské církve odpadše, kacířským slova Božího porušovatelům v poslušnost se poddali.

* OTÁZKA XIX.

O pravém chlebu nadpodstatném, jenž jest Kristus. *

Již však chleb jest Kristus Pán, pokrm duše; nebot praví sám o sobě[1]): „*Já jsem chleb živý, jenž jsem s nebe sstoupil.*“ K víře nepodobno jest, kterakou rozkoší a útěchou naplňuje duši nábožných chleb tento tehdá, když je převelmi svírají nehody a kříže pozemské. Příkladem jest nám svatý onen sbor apoštolův, o nichž jest psáno[2]): „*Oni pak šli z toho shromáždění radujíce se.*“ Takovými příklady naplněny jsou knihy životů svatých, a o těchto nejvnitřnějších radostech lidí dobrých takto mluví Bůh[3]): „*Tomu, který zvítězí, dám mannu skrytou.*“

* OTÁZKA XX.

Kristus v nejsvětější svátosti skutečně se obsahuje, a proto nazývá se vlastně chlebem naším. *

Obzvláště pak chlebem naším jest sám Kristus Pán, jenž podstatně se nalézá ve svátosti oltářní. Toto nevypravitelné rukojemství své lásky dal nám vraceje se k Otci, o němžto řekl[4]): „*Kdo jí mé tělo a pije mou krev, ve mně zůstává, a já v něm. Vezměte*[5]) *a jezte, totoť jest tělo mé.*“

Co tuto k poučení věřících jest třeba, mohou vzíti duchovní z toho místa, kdež zvláštně vyložilo se o podstatě a významu této svátosti. A právem nazývá se tento chleb „naším,“ poněvadž jest toliko lidí věřících, to jest těch, kteří s věrou lásku spojujíce, ve svátosti pokání obmývají skvrny hříchů; kteřížto nikdy z mysli nespouštějíce, že jsou synové Boží, tuto Božskou svátost přijímají a se jí klanějí, s jak největší mohou, svatostí a uctivostí.

---

[1]) Jan. 6. 41. [2]) Sk. Ap. 5. 41. [3]) Apoc. 2. 17. [4]) Jan. 6. 57. [5]) 1 Kor, 11. 24.

* OTÁZKA XXI.

Proč svátosť oltářní jmenuje se naším chlebem každodenním? *

Ale proč slove chlebem každodenním, toho patrná jest dvojí příčina: první, že ve svatých církve křesťanské tajemstvích se každodenně i Bohu obětuje i podává těm, kdož nábožně a svatě jí žádají; druhá, protože každodenně má se přijímati, aneb alespoň tak živi býti máme, abychom, pokud by se to díti mohlo, každodenně mohli hodně přijímati. Kdož naproti tomu se domýšlejí, že by nebylo třeba spasitelných těchto hodů duše užívati, leč po dlouhých dobách, ti ať slyší, co píše svatý Ambrož[1]): *„Jestliže to jest chleb každodenní, proč jej přijímáš až po roce?“*

* OTÁZKA XXII.

Jak se chovati máme, když chleba, za nějž prosíme, hned neobdržíme?*

Ale při této prosbě obzvláštně k tomu musí býti povzbuzeni věřící, aby, když i pravý úmysl i náležitou pilnosť vynaložili na zjednání si věcí k živobytí potřebných, všecko ostatní odevzdali Bohu, a svou žádosť podrobili vůli jeho, *„jenž*[2]) *nedopustí na věky kolisání na spravedlivého.“* Neboť Bůh buďto mu udělí, zač prosí, a takto se jeho žádosť naplní; anebo neudělí, a to bude nejjistějším důkazem, že není ani spasitelné ani užitečné to, čehož Bůh lidem nábožným odpírá, jemužto jejich spasení více jest na péči, než jim samým. Tento předmět budou faráři moci vysvětliti, když přednesou důvody, jež překrásně sestavil svatý Augustin v listu svém k Probě.

* OTÁZKA XXIII.

K jakému rozjímání se zde příležitosť poskytuje? *

Poslední připomenutí při výkladu této prosby bude to, aby pamatovali boháči, že za statky a bohatství své vděčni býti mají Bohu, a vždy měli na mysli, že proto byli statky hojně obdařeni, aby z nich udělovali potřebným. Tento význam mají slova, jež

[1]) de sacr. 5. 4. [2]) Žalm 54. 23.

napsal Apoštol v první epištole k Timotheovi[1]); odkudž lze vážiti veliké množství Božských ustanovení k užitečnému a spasitelnému tohoto předmětu objasnění.

HLAVA XIV.

O páté prosbě.

Odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme našim vinníkům.

* OTÁZKA I.

Z utrpení Kristova pryští se odpuštění všech hříchů našich. *

Ačkoliv jsou mnohé věci, jež nám ukazují neskončenou moc Boží, spojenou se stejnou moudrostí a dobrotivostí, tak že, kamkoli obrátíme oči a mysl, všude se nám naskytují nejpatrnější znamení nevystihlé moci a dobrotivosti: přece zajisté nic není, což by svrchovanou lásku a divuplnou milostivosť Boží k nám více objasňovalo, jako nepochopitelné tajemství utrpení Pána Ježíše Krista, z něhož se vypryštil onen stále tekoucí pramen k obmývání skvrn hříchů, jímžto s Boží pomocí a milostí přejeme si býti obmyti a očistěni, když se modlíme: „*Odpusť nám naše viny.*“

* OTÁZKA II.

Co obsahuje tato pátá prosba? *

Obsahuje pak tato prosba souhrn jakýsi těch dobrodiní, jimiž skrze Ježíše Krista obsypáno jest pokolení lidské. Toť dosvědčuje Isaiáš[2]): „*Odpuštěna bude nepravosť Jakubova, a to bude všecken užitek, aby sňat byl hřích jeho.*“ To i David dokazuje, an blahoslaví ty, kteří mohli dosáhnouti spasitelného toho užitku; praví[3]): „*Blahoslavení ti, jejichž odpuštěny jsou nepravosti.*“ Pročež mají duchovní pastýři bedlivě a pilně rozbírati a vykládati této prosby obsah, kterouž vidíme, ana tak mnoho pomáhá k dosažení života nebeského.

[1]) Tim. 6. 17—19. [2]) Isa. 27. 9. [3]) Žalm 31. 1.

* OTAZKA III.

Že zde již není tentýž spůsob prosby, jaký byl při předešlých. *

Počínáme zde pak nový spůsob modlení. Neboť doposud prosili jsme Boha nejenom za věčné a duchovní statky, ale i za pomíjející výhody, jež se i na život vezdejší vztahují: nyní však prosíme za odvrácení zlého i duše i těla, i tohoto i věčného života.

* OTÁZKA IV.

Čeho se žádá na tom, kdo chce si vyprositi odpuštění hříchů? *

Ale poněvadž k dosažení toho, zač prosíme, se požaduje pravého žádání spůsobu: vidí se za potřebné povědĕti, jakého mysli uspořádání býti mají ti, kdož k Bohu v té věci modliti se chtějí. Připomenou tedy duchovní lidu věřícímu, nejprvé že musí ten, kdo k této prosbě chce přistoupiti, hřích svůj sám uznati, potom bolestí a lítostí nad ním pohnut býti; pak musí zcela býti o tom přesvědčen, že Bůh jest nakloněn hříšníkům odpustiti, jsou-li tak, jak jsme řekli, na duši připraveni a uspořádáni; aby snad z trpkého rozpomínání a poznávání hříchů nepovstalo zoufání nad odpuštěním, jaké druhdy zachvátilo ducha Kainova a Jidášova, kteří Boha pokládali toliko za soudce a mstitele, ne také za dobrotivého a milosrdného. Pročež při této prosbě takové mysli uspořádání míti máme, abychom lítostně na hříchy se rozpomínajíce k Bohu jako k Otci se utíkali, ne jako k soudci, žádajíce, aby s námi naložil ne podlé spravedlnosti, ale podlé milosrdenství svého.

* OTÁZKA V.

Jakými důvody bývá člověk přiveden k poznání hříchů? *

Snadno pak dáme se k tomu přivesti, abychom uznali hříšnost svou, když samého Boha slyšíme v písmech svatých nás pro tu příčinu napomínajícího. Neboť tak psáno jest u Davida[1]): „*Všickni se odchýlili, spolu neužiteční učiněni jsou; není, kdo by činil dobré, není ani jednoho.*“ V týž smysl dí Šalomoun[2]): „*Není člověka spravedlivého na zemi, kte-*

[1]) Žalm 13. 3. [2]) Kaz. 7. 21.

rýžby vždy činil dobré a nikdy nehřešil.“ Sem náleží též ono: „*Kdo může říci*[1]): *Čisté jest srdce mé, čist jsem od hříchů.*“ Totéž i od svatého Jana napsáno jest, aby odstrašeni byli lidé od vychloubání se[2]): „*Díme-li, že nemáme hříchu, sami se svádíme, a není v nás pravdy.*“ A u Jeremiáše[3]): „*Řekla jsi: Bez hříchu a nevinná jsem já, a protož nechť se odvrátí prchlivost tvá ode mne. Aj já v soud vejdu s tebou, proto žes řekla: Nezhřešila jsem.*“ A všecky jejich výroky tentýž Kristus Pán, jenž ústy jejich mluvil, touto předepsanou prosbou potvrdil, v níž to nám velí hříšnost svou vyznávati. Neboť jinak to vykládati zapovědělo uzavření sněmu Milevitského těmi slovy[4]): „Uzavřeno jest, kdožby koliv řekl, že ona slova modlitby Páně, kdež pravíme: *Odpusť nám naše viny,* lidé svatí říkají jen z pokory, ne pravdivě, ten aby byl vyobcován.“ Neboť kdožby snesl toho, jenžby modle se lhal a to ne lidem, ale Bohu, anby sice ústy říkal, že žádá odpuštění, v srdci však by tvrdil, že nemá viny, jež by mu měla se odpustiti?

* OTÁZKA VI.

Jakým spůsobem se v duši vzbudí nad hříchem poznaným hluboká bolest a pravá lítost? *

I. Ale při nutném tom hříchů rozpomínání nepostačí, jen zběžně se na ně upamatovati: nýbrž nezbytnou potřebou jest, aby rozpomenutí to bolestné bylo, aby srdce bodalo, ducha rmoutilo a žalost vžehalo. Pročež s pilností rozeberou faráři tento předmět, aby věřící posluchači nejenom na nepravosti a neřesti své se rozpomenuli, nýbrž aby se rozpomenuli s hořkostí a bolestí, tak žeby, jsouce uvnitř v srdci hryzeni, obrátili se k Bohu Otci, od něho snažně prosíce, aby vyplenil pozůstávající ostny hříchů.

II. A nejen šerednost hříchův ať hledí předložiti očím lidu věřícího, nýbrž i nehodnost a ohavnost lidskou, kteřížto nejsouce nic, než tělo hnijící, než ošklivost svrchovaná, opovažujeme se k víře nepodobným spůsobem nevystihlou onu Boží velebnost a nevypravitelnou

[1]) Přísl. 20. 9. [2]) 1 Jan. 1. 8. [3]) Jer. 2. 35. [4]) Conc. Milev. II cap. 8.

vznešenosť urážeti, obzvláštně, an my od něho stvořeni, vykoupeni, nesčíslnými a největšími dobrodiními obsypáni jsme.

* OTÁZKA VII.

Že se hříchem v nejtěžší otroctví ďáblovo poddáváme. *

A jakž to, že odvrátivše se od Otce Boha, jenž jest nejvyšší dobro, za nejhanebnější mzdu hříchu se zadáváme ďáblu ve službenosť nejbídnější? Nelzeť ani vypraviti, jak krutě vládne on nad dušemi těch, kteří svrhše sladké jho Páně, a přetrhše nejlahodnější svazek lásky, jímž se duch náš připoutá k Otci Bohu, odpadli jsou k nepříteli nejhoršímu, jenž v písmě svatém slove jmenem *kníže* a správce *tohoto světa*[1]), *kníže temností*[2]) a *král*[3]) *nade všemi syny pýchy*. O těch pak, kteří stísněni jsou poddaností ďáblovou, pravdivě platí onen výrok Isaiášův[4]): „*Hospodine, Bože náš, vládli nad námi páni bez tebe.*“

* OTÁZKA VIII.

Jak veliké zlé uvaluje hřích na duši? *

A jestliže námi méně pohnou přerušené svazky lásky, ať námi hnou alespoň neštěstí a těžkosti, do nichž upadáme hříchem. Poskvrňujeť se svatosť duše, kterouž víme býti Kristu zasnoubenou, zneuctívá se onen chrám Boží, kterýž kdo zohavují, proti těm praví Apoštol[5]): „*Jestliže kdo chrám Boží poskvrní, toho zatratí Bůh.*“ Jest nesčíslné to zlé, které hřích uvrhuje na člověka; kteréžto skorem neobsáhlé neštěstí vyslovil David v těch slovech[6]): „*Není zdraví na těle mém od tváři hněvu tvého, nemají pokoje kosti mé od tváři hříchů mých.*“ Znalť zajisté tohoto zlého moc, když vyznával, že žádného jeho oudu nezůstalo nenakaženého zkázonosným hříchem; vniknulť v kosti jed hříchu, to jest, porušil i rozum a vůli, kteréž jsou nejpevnější stránky duše. Toto široko se rozkládající porušení naznačuje písmo svaté, když hříšníky nazývá kulhavé, hluché, němé, slepé a na všech oudech poražené.

[1]) Jan. 14. 30. [2]) Efes. 6. 12. [3]) Job. 41. 25. [4]) Isa. 26. 13. [5]) 1 Kor. 3. 17. [6]) Žalm 37. 4.

Ale mimo bolest, kterou cítil David nad ohavností hříchů, více ještě soužíval se pro hněv Boží, kterýž, jak věděl, hříchem vzbudil proti sobě. Neboť boj mají bezbožní s Bohem, jejichž nepravostmi Bůh přenesmírně bývá urážen, jakož svědčí Apoštol[1]): „*Hněv a nemilost, soužení a ouzkost přijde na každou duši člověka činícího zlé.*“ Neboť byť i pominul čin hříchu, přece však hřích v skvrně a vině trvá, za nímžto všude hrozící hněv Boží následuje, jako stín jde za tělem.

* OTÁZKA IX.

Jak se máme, poznavše hříchů záhubnost, obrátiti k poznání? *

David tedy, těmito raníván jsa ostny, povzbuzován býval k prosbě za hříchův odpuštění; jeho lítosti příklad jakož i poučení spůsob, vzatý z padesátého žalmu, předloží duchovní správcové věřícím posluchačům, aby dle příkladu prorokova i v citu lítosti, to jest v pravé kajicnosti, i v naději odpuštění cvičiti se mohli. Jak veliký užitek přináší ten poučení spůsob, abychom se hříchů litovati naučili, dosvědčuje ona řeč Boží u Jeremiáše, který, Israelity napomínaje k pokání, připomínal jim, aby vzpomněli na pocit nehod, jež za hříchem následují. Praviť takto[2]): „*Viz, že zlá a hořká věc jest to, žes opustil Hospodina Boha svého, a že není bázně mé při tobě, praví Pán Bůh zástupů.*“ Kdož nemají potřebného tohoto pocitu uznání a lítosti, o těch u prorokův Isaiáše, Ezechiele a Zachariáše praví se, že mají[3]) „*srdce tvrdé, kamenné* a *diamantové.*“ Jsouť zajisté jako kámen, žádnou bolestí neobměkčeni, žádného pocitu života, to jest spasitelného sebepoznání, nemajíce.

* OTÁZKA X.

Po hříchu poznání a litování jakým uvažováním lze nabyti naděje, že dosáhneme odpuštění. *

Ale aby tíží hříchů jsa zastrašen nespouštěl se lid naděje, že může dojíti odpuštění, musí v něm naděje

[1]) Řím. 2. 8, 9. [2]) Jer. 2. 19. [3]) Isa. 46. 12. Ezech. 36. 26. Zach. 7 12.

býti vzbuzena těmi důvody: že Kristus Pán nejen církvi dal moc hříchy odpouštěti, jakž se dokazuje článkem vyznání apoštolského, ale i touto prosbou nás poučil, jak veliká jest Boží dobrotivosť a štědrosť k pokolení lidskému; neboť kdyby nebyl ochoten Bůh a náchylen odpouštěti kajícím hříchův: nikdy by nám byl nepředepsal této modlitby: „*Odpusť nám naše viny.*“ Pročež to musíme s důvěrností chovati v srdcích svých, že nám prokáže své otcovské milosrdenství, jenž nám touto prosbou za ně žádati velel.

* OTÁZKA XI.

Že Bůh snadno hříchy naše promíjí, činíme-li pokání. *

Neboť zajisté v této prosbě ta se uzavírá pravda, kterak Bůh tak jest nám nakloněn, že v pravdě kajícím rád odpouští. Jest sice Bůh ten, proti němuž hřešíme zamítajíce poslušnosť, jehož řád moudrosti, co na nás jest, přerušujeme, jehož urážíme, jehož skutky i slovy hněváme: ale tentýž jest onen nejdobrotivější otec, kterýž, moha všecko odpustiti, nejenom že to chce učiniti, prohlásil, nýbrž i lidi povzbudil, aby ho za odpuštění prosili, ba sám lidi vyučil, kterými slovy to mají činiti. Pročež nikdo nemůže pochybovati, že z ustanovení Božího v naší moci to jest, získati si milosť Boží.

A poněvadž osvědčení této Božské k odpouštění náchylnosti víru rozmnožuje, naději živí, lásku rozněcuje: bude třeba, tento předmět objasniti některými výroky Božskými a příklady lidí, jimžto kajícím udělil Bůh odpuštění nepravostí největších. Ale poněvadž jsme o této věci, pokud náleželo, pojednali již v úvodu k této modlitbě i v oné vyznání apoštolského části, která jest o hříchův odpuštění: odsud vezmou duchovní, co se uzná za příhodné k vysvětlení tohoto místa a ostatní budou vážiti ze studnic písem svatých.

* OTÁZKA XII.

Co v této prosbě rozuměti se má slovem latinským „debita?“ *

Potom pak ať pokračují týmže spůsobem, kterého jsme při ostatních prosbách zapotřebné uznali užíti,

aby porozuměli věřící, co zde znamená výraz „*debita*," aby snad, jsouce dvojsmyslností svedeni, neprosili za něco jiného, než zač se má prositi. Předně věděti třeba, že neprosíme, aby nám prominuto bylo milování z celého srdce, ze vší duše, ze vší mysli naší, jímž povinni jsme Bohu naprosto, kteréhožto dluhu (debiti) placení k spasení jest nevyhnutelné.

II. Ale, poněvadž ve jmeně debitum, to jest dluhu, se také obsahuje poslušnosť, sloužení, uctění a ostatní toho způsobu povinnosti, tedy neprosíme, abychom toho činiti nebyli více povinni: nýbrž prosíme, aby nás zbavil hříchů. Tak zajisté vykládal to již svatý Lukáš[1]), kterýž slovo peccata místo debita položil, za tou příčinou, že pácháním hříchův dlužníci stáváme se Boží, a zaviněným pokutám podrobení, jež buď dostičiněním aneb trpěním zplácíme. Tohoto způsobu dluhem (debitum) bylo to, co Kristus Pán řekl ústy proroka[2]): „*Čeho jsem neuchvátil, tehdáž jsem vyplácel.*" Z kteréžto výpovědi slova Božího lze vyrozuměti nejen tomu, že my dlužníci jsme (debitores), nýbrž i že nejsme s to, abychom zaplatili, poněvadž hříšník sám ze sebe nijakým způsobem nemůže dosti učiniti. [o])

s

* OTÁZKA XIII.

Když sami ze sebe nejsme s to, abychom hřích zplatili, odkud že může se zadost učiniti za vinu hřichem spůsobenou? *

I. Uteci se tudy musíme k milosrdenství Božímu; ale poněvadž toto spojeno jest s rovně nejvyšší spravedlností, kterou Bůh co nejpřísněji vykonává: proto bude nám užívati přímluvy a prostřednictví utrpení Pána našeho Ježíše Krista, bez kteréhož nikdo nikdy nedosáhl hříchův odpuštění, od něhož jako z pramene vyplynula všeho dostiučinění moc a význam.

II. Neboť cena od Krista Pána na kříži za nás vyplacená a nám sdělovaná skrze svátosti, jež skutečně aneb přáním a touhou přijímáme, tak jest veliká, že nám vymáhá a uděluje, čehož v této prosbě žádáme, aby nám byly odpuštěny hříchy naše.

[1]) Luk. 11. 4. Srovnej Mat. 6. 12. [2]) Žalm. 68, 5.

* OTÁZKA XIV.

Zde prosíme za odpuštění a prominutí viny všední i smrtelné. *

Ale na tomto místě nejenom za lehké chyby, jichž odpuštění snadno jest obdržeti, nýbrž i za hříchy těžké a smrtelné prosíme; kterážto prosba při nepravostech těžkých nebude míti váhy, neobdrží-li jí, jak již řečeno, od svátosti pokání, skutečně aneb alespoň toužebností přijaté.

* OTÁZKA XV.

Příčina, proč zde říkáme „viny *naše*," není táž, jaká byla, když jsme prosili za chleb *náš*. *

Říkáme pak *„viny naše"* daleko v jiném smyslu, než jsme před tím říkali „chleb náš." *Náš* zajisté jest onen chleb, protože se nám darem Božím uděluje; ale hříchy jsou *naše*, protože jejich vina leží v nás; neboť z vůle naší vycházejí, a neměly by podstaty hříchu, kdyby nebyly ze svobodné vůle. My tedy tuto vinu berouce na sebe a vyznávajíce, vzýváme Božskou dobrotivosť, jež nám jest k zhlazení hříchů nezbytně potřebná. A při tom nehledáme si žádné výmluvy a na žádného vinu neskládáme, jako první rodiče Adam a Eva[1]) učinili, ale sami na sebe žalujeme, užívajíce, jsme-li moudří, modlitby proroka[2]): *„Nenachyluj srdce mého k slovům zlosti, k činění výmluv v hříších."*

* OTÁZKA XVI.

Proč se modlíme v počtu množném „odpusť *nám naše* viny?" *

Ale neříkáme *„odpusť mně,"* nýbrž *„nám,"* poněvadž bratrská spřízněnosť a láska, jež mezi všemi lidmi místo míti má, od každého jednotlivého z nás žádá, abychom pečlivi jsouce o blaho všech bližních, i za ně se modlili, když prosíme za sebe. Tento modlení obyčej od Krista Pána ustanovený, pak od církve Boží přijatý a ustavičně vykonávaný, velice i sami apoštolé zachovávali, a nařídili, aby ostatní věřící tak činili. Takové horoucí snahy a horlivosti v modlitbě za spasení bližních máme v obou zákonech překrásný pří-

[1]) Gen. 3, 12, 13. [2]) Žalm. 140. 4.

klad na svatých Mojžíšovi a Pavlovi, z nichž první takto se modlil[1]): *„Buď jim odpusť tuto vinu, anebo neučiníš-li toho, vymaž mne z knihy své;“* a druhý prosil v ten smysl[2]): *„Žádal jsem já sám zavrženým býti od Krista pro své bratří.“*

Jakož i my odpouštíme našim vinníkům.

* OTÁZKA XVII.

Jak se rozuměti má těm slovům: Jakož i my odpouštíme našim vinníkům? *

Slovo *„jakož“* dvojí význam míti může; neboť i přirovnání znamená, když totiž Boha prosíme, aby v té míře on nám hříchy odpouštěl, jak my křivdy a pohanění odpouštíme těm, kteří nám ublížili. Mimo to má význam podmínky, v kterémžto smyslu Kristus Pán vysvětluje ta slova, an dí[3]): *„Jestliže odpustíte lidem hříchy jejich, odpustí i vám Otec váš nebeský hříchy vaše; pakli neodpustíte lidem, ani Otec váš neodpustí vám hříchů vašich.“* Avšak obojí význam ukazuje nám tutouž odpouštění nutnost, tak že, chceme-li dosáhnouti od Boha prominutí svých nepravostí, musíme sami odpustiti těm, od nichž nám bylo ublíženo. Neboť zapomenutí urážek a vespolné přízně a lásky tak od nás Bůh žádá, že dary a oběti těch, kteří se nesmířili, zavrhuje a nepřijímá.

* OTÁZKA XVIII.

Dokazuje se, že odpouštění všech urážek srovnává se i se zákony přirozenými i s přikázaními Kristovými. *

Jest také již zákonem přirozeným ustanoveno, abychom se k jiným tak chovali, jakými si je k nám samým býti přejeme, tak že věru drze opovážlivý jest ten, kdo Boha prosí, aby mu odpustil trest jeho provinění, sám však proti bližnímu udržuje mysl nepřátelskou.

Protož musí ti, kteří utrpěli křivdy, k odpuštění býti volni a ochotni, poněvadž se k tomu povzbuzují i slovy této prosby, i Bůh to poroučí u svatého Lukáše[1]): *„Zhřešil-liby proti tobě bratr tvůj, potresci ho, a bude-li*

[1]) Exod. 32. 31. [2]) Řím. 9. 3. [3]) Mat. 6. 14. [4]) Luk. 17. 3, 4.

toho želeti, odpusť mu; a byť pak sedmkrát za den zhřešil proti tobě a sedmkrát za den obrátil se k tobě řka: Želím toho; odpusť mu.“ A v evangelii svatého Matouše takto dí[1]): *Milujte nepřátely své.*“ Apoštol pak a před ním Šalomoun napsal[2]): *„Lační-li nepřítel tvůj, nakrm ho; žízní-li, dej mu píti.*“ A u svatého Marka evangelisty stojí[3]): *„Když se postavíte k modlení, odpouštějte, máte-li co proti komu, aby i Otec váš, který jest v nebesích, odpustil vám hříchy vaše.*“

* OTÁZKA XIX.

Jakými důvody mají mysli lidské býti pohnuty k smířlivosti, kterouž zde Bůh žádá? *

I. Ale poněvadž vinou pokažené přirozenosti naší nic není člověku obtížnější, než ubližujícímu odpustiti urážky: duchovní pastýři musejí všecku sílu ducha a vtipu vynaložiti, aby obrátili a naklonili mysli věřících k této smířlivosti a milosrdnosti křestanu potřebné.

II. Nechať prodlí při výkladu Božích věšteb, v nichž slyšeti lze Boha přikazujícího, odpouštěti nepřátelům. Nechať to často ohlašují, jakž to úplně jest pravdivé, že velikým jest to důkazem lidem, že jsou syny Božími, když snadno odpouštějí urážky a nepřátele ze srdce milují. Neboť v tom, když nepřátele milujeme, skví se jakási podobnosť s Otcem Bohem, kterýž pokolení lidské, když bylo jeho největším odpůrcem a protivníkem, smrtí Syna svého od věčného zahynutí vykoupené, na milosť přijal. A tohoto napomínání a nařízení závěrek budiž onen rozkaz Krista Pána, kterémuž nemůžeme odpírati leč s velkou hanbou a záhubou[4]): *„Modlete se za ty, kteří vám protivenství činí a utrhají vám, abyste byli synové Otce svého, jenž jest v nebesích.*“

* OTÁZKA XX.

Jak jest s těmi jednati, kteří všecku památku na urážky nemohou ze srdce vyhladiti? “

Ale při této věci zapotřebí jest neobyčejná opatr-

[1]) Mat. 5. 44. [2]) Řím. 12. 20. Přísl. 25. 21. [3]) Mark. 11. 25. [4]) Mat. 5. 44.

nosť duchovních pastýřů, aby snad někdo, poznav obtíži a nutnosť tohoto přikázání, nezoufal nad svým spasením. Jsouť lidé, kteří, vyrozuměvše, kterak povinni jsou urážky vyhladiti dobrovolným zapomenutím, a milovati ty, kteří jim ublížili, chtějí to činiti a činí dle možnosti, ale poznávají, že všelikou památku na urážky ze sebe vyvážiti nemohou. Neboť pozůstávají v srdci ještě jakési zbytky nevole, pro kterouž věc souženi bývají velikým svědomí nepokojem, obávajíce se, aby snad, nepřátelství odložíce nedosti úplně a upřímně, nebyli rozkazu Božího neposlušni. Tyto poučí duchovní pastýři o odporujících sobě snahách těla a ducha; že smysl těla žádostiv jest pomsty, rozum pak ducha nakloněn jest k odpuštění, a odtud že mezi nimi ustavičný trvá boj a svár. A proto že nesmíme naději spasení ztráceti, když rozumu se opírají a protivují žádosti zkažené přirozenosti, jen když duch vytrvá v povinnosti a ochotnosti, křivdy odpustiti a bližního milovati.

* OTAZKA XXI.

Kteří ještě mají žádosť pomsty, bez viny mohou a mají se modliti modlitbu Páně. *

I. Ale poněvadž snad jsou lidé, kteří, nemohouce mysl na to přivesti, aby zapomenuvše urážek, milovali nepřátely, proto jsouce zastrašeni onou podmínkou, o níž jsme mluvili, nemodlí se modlitbu Páně: tyto dva důvody uvedou faráři, aby je vytrhli ze zhoubného toho bludu. Nebo každý jednotlivý z počtu věřících koná tuto modlitbu ve jmenu celé církve, v nížto jistě vždycky jsou někteří nábožní, kteří odpustili vinníkům viny takové, o jakých se zmiňujeme. K tomu přichází, že toto od Boha prosíce, zároveň prosíme i za všecko, co nutně v tuto prosbu musíme vložiti, abychom onoho mohli dosáhnouti. Prosíme tedy i za hříchův odpuštění i za dar pravé kajicnosti: prosíme, za milosť vnitřní bolesti; žádáme, abychom hříchův se vystříhali a je knězi dobře a nábožně dovedli vyznati.

II. A poněvadž jest třeba odpouštěti těm, kdož nám škodu neb něco zlého způsobili: tož modlíce se, aby nám Bůh odpustil, spolu i prosíme, aby nám dal sílu smířiti se s těmi, kterých nenávidíme. Proto

třeba jest odvrátiti od takové domněnky ty, kdož zkormucováni bývají ničemnou tou a převrácenou bázní, že by Boha tou modlitbou ještě více uráželi; a naopak mají se napomenouti k častému užívání této modlitby, v nížto Otce Boha prosí, aby jim dal takové srdce, aby ubližovatelům svým odpustili a nepřátely milovali.

* OTÁZKA XXII.

Co činiti musí ten, kdo chce, aby prosba za hříchův odpuštění byla mu k užitku? *

I. Ale aby prosba naše měla úplný užitek, máme při tom nejprvé to vzíti v pečlivé uvážení, že se k Bohu se snažnou prosbou blížíme a od něho odpuštění žádáme, kteréhož se nedostává, než kajícímu; a pročež že musíme býti tou láskou a nábožností proniknuti, která na kající přísluší; těmto pak že velice náleží, nešesti a nepravosti své jako pod oči si podložiti a slzami obmývati. A s tímto uvážením musí se spojiti úmysl, na budoucnost vystříhati se těch věcí, v nichž byla nějaká hříchu příležitost, a které by nám mohly býti pohnutkou k uražení Otce Boha. V takových myšlénkách byl David, když pravil[1]): *„A hřích můj proti mně jest vždycky;“* a na jiném místě[2]): *„Zmývám každé noci lože své, slzami svými smáčím postel svou.“*

II. Potom nechať si každý představí ohnivou v modlitbě vroucnosť těch, kteří prošením dosáhli od Boha odpuštění hříchů; jako onoho publikana, který stoje z daleka pro stud a lítost, a s očima na zem upřenýma, jenom v prsa se bil, tu říkaje modlitbu[3]): *„Bože, buď milostiv mně hříšnému.“* Potom oné ženy hříšnice, která ze zadu stojíc, Kristu Pánu nohy smáčela a vlasy svými utírajíc líbala[4]); konečně Petra, knížete apoštolův, *„jenž*[5]) *vyšed ven, plakal hořce.“*

* OTÁZKA XXIII.

Které jsou hlavní prostředky k vyléčení ran duše? *

I. Konečně uvažovati sluší, že, čím slabší jsou

[1]) Žalm. 50. 5. [2]) Žalm 6. 7. [3]) Luk. 18. 13. [4]) Luk. 7. 37. [5]) Mat. 26 75.

lidé a k nemocem duše, jež jsou hříchy, náchylnější, tím více a častějších že potřebují léků. Jsou pak léky duše nemocné pokání a Tělo Páně. Tyto tedy ať přijímá lid věřící jakž nejčastěji. Potom almužna, jak svědčí písmo svaté, jest lék spůsobný k uzdravení ran duše. Pročež kdo nábožně tuto modlitbu chtějí konati, dle možnosti štědrost mají prokazovati potřebným. Neboť jak velikou moc k vyhlazení skvrn hříchů má almužna, toho svědkem jest anděl Páně svatý Rafael, který k Tobiášovi řekl[1]): *„Almužna od smrti vysvobozuje, ona jest, ježto čistí hříchy, a činí, že nalézáme milosrdenství a život věčný.“* Toho svědkem jest Daniel, jenž krále Nabuchodonosora napomínal takto[2]): *„Hříchy své almužnami vykupuj, a nepravosti své milosrdenstvím nad chudými.“*

II. Nejlepší pak dar a spůsob, milosrdenství prokázati, jest zapomenouti na křivdy a dobrou vůli míti k těm, kteří nám anebo našim ublížili na statku, na cti, neb na těle. Kdo tedy si přeje, aby k němu byl Bůh mnoho milosrdným, ten Bohu samému daruj svá nepřátelství a promiň všelikou urážku, a za protivníky se ochotně modli, každé používaje příležitosti, o tyto samé dobyti sobě zásluh.

III. Ale poněvadž tento předmět byl vyložen, když jsme jednali o zabití člověka, tam odkazujeme faráře. Avšak tuto prosbu nechať tím spůsobem skončí, že nic není a nemůže se ani pomysliti nespravedlivějšího, než člověk ten, který, jsa k lidem zatvrzelý tak, že nad nikým se neslituje, sám však žádá, aby k němu Bůh byl milostivý a dobrotivý.

---

[1]) Tob. 12. 9. [2]) Dan. 4. 24.

HLAVA XV.

O šesté prosbě.

A neuvoď nás v pokušení.

* OTÁZKA I.

Jak veliké nebezpečenství jest, abychom po obdrženém hříchů odpuštění nepadli opět do hříchů? *

Není pochybnosti, že, když synové Boží, obdrževše odpuštění hříchů a rozníceni jsouce horlivostí, prokazovati Bohu službu a úctu, žádají si království nebeského a přisuzujíce Božské velebnosti všecky skutky nábožnosti, celí se odevzdávají do jeho vůle a prozřetelnosti: že tu tím více nepřítel pokolení lidského proti nim vymýšlí všecky lsti a strojí všeliké úskoky, jimiž by obklíčeni byli tak, že jest se obávati, aby se nerozviklal a nezměnil úmysl jejich, a oni neklesli opět do nepravostí a nestali se daleko horšími, než byli dříve. O takových může se právem říci slovo knížete apoštolův[1]): *„Lépe by zajisté jim bylo, neznati cesty spravedlnosti, nežli po seznání zpět se obrátiti od toho svatého přikázání, které jim vydáno jest.“*

* OTÁZKA II.

Jak nás Kristus touto prosbou chtěl ozbrojiti proti nejhoršího nepřítele úkladům? *

Proto nám Kristus Pán dal ustanovení této prosby, abychom se každodenně Bohu odevzdávali a za jeho otcovskou péči a pomoc prosili, jsouce přesvědčeni, že, kdybychom byli od ochrany Boží opuštěni, v osídlech nejlstivějšího nepřítele bychom uvázli. A nejenom ve slovech této modlitby velel nám Spasitel od Boha prositi, aby nám nedal uvedenu býti do pokušení, ale i v oné řeči, kterou měl k svatým apoštolům na samý konec života, když jim řekl, že jsou čisti, tuto povinnost jim uložil v o-

[1]) 2 Petr. 2. 21.

něch slovech[1]): „*Modlete se, abyste nevešli v pokušení.*“ A toto od Krista Pána učiněné napomenutí opět duchovním správcům velikou ukládá pilnosti povinnost, aby věřící lid povzbuzovali k častému užívání této prosby, aby, když od nepřítele ďáblá každou hodinou se lidem strojí tak veliká tohoto spůsobu nebezpečenství, k Bohu, jenž jediný je může odvrátiti, se modlili ustavičně: „*Neuvoď nás v pokušení.*“

* OTÁZKA III.

Z kterých hlavně příčin mohou lidé poznati této prosby potřebnost? *

Jak velice pak zapotřebí má této pomoci Božské, to pozná lid věřící, když na svou slabost a nezkušenost pomyslí, když si vzpomene na onen výrok Krista Pána[2]): „*Duch zajisté hotov jest, ale tělo nemocno,*“ když si na mysl uvede, jak těžký a záhubný bývá pád lidí, svedených od ďábla, když jich nedrží přispění pravice Boží. Jaký jasnější býti může lidské slabosti příklad, než svatý onen sbor apoštolský, kteří, ač před tím velikou měli odhodlanost, přece při první se naskytlé hrůze opustivše Spasitele se rozprchli? Ačkoliv ještě zřejmější jest příklad knížete apoštolův, který, obzvláštní svou chrabrost a lásku ku Kristu Pánu tolik vyznávaje, že s důvěrností v sebe řekl[3]): „*Bych měl s tebou umříti, nezapřím tebe;*“ ihned na to jsa jediné ženské slovem zastrašen s přísahou ujišťoval, že nezná Pána; což divu, a jemu při největší ducha ochotnosti nepostačovaly síly. A jestliže muži nejsvětější z křehkosti lidské přirozenosti, na niž spoléhali, těžce zhřešili, čehož jest se obávati jiným ostatním, kteří od takové svatosti předaleko jsou vzdáleni?

* OTÁZKA IV.

V jak mnohých a jak velikých nebezpečenstvích pokušení jest postaven život lidský? *

Proto předloží duchovní pastýř lidu věřícímu ty boje a nebezpečenství, v nichž ustavičně bývame, dokud duše jest v tomto smrtelném těle, kdež ze všech

[1]) Jan. 13. 10. [2]) Mat. 26. 41. [3]) Mat. 26. 56.

stran proti nám boj vedou tělo, svět a ďábel. Co hněv, co žádostivosť nad námi zmůže, kolikátý člověk asi jest, jenžby toho z veliké své vlastní škody nemusil poznávati? kdož není drážděn těmito ostny? kdož necítí tohoto popichování? kdož těmito podloženými hořícími pochodněmi nebývá rozpálen? I jsou ty rány tak rozličné a útoky tak mnohonásobné, že velmi nesnadno jest, nevzíti těžkého nějakého poranění. A mimo ty nepřátele, kteří bydlí v nás a žijí s námi, jsou ještě ti nejsilnější protivníci, o nichž psáno jest[1]): *„Není bojování naše toliko proti tělu a krvi, ale proti knížatům a mocnostem, proti správcům světa této temnosti, proti duchovním zlostem v povětří.“*

* OTÁZKA V.

Jak těžké jsou ďábelské proti nám útoky, vykládá se ze slov svatého Pavla. *

K vnitřním bojům tedy přicházejí zevnitřní útoky a nátisky od duchů zlých, kteří i zjevně proti nám se staví, i pokradmo i úkladně vplyvu hledají v duše naše, tak že jen stíží se jich můžeme uhájiti. Je nazývá Apoštol *knížaty*, pro přednosť přirozenosti jejich; neboť přirozeností svou dokonalejší jsou nad člověka a všecko ostatní viditelné stvoření; i jmenuje je *mocnosti*, poněvadž nejen přirozeností, ale i mocí vynikají; zove je *správce světa této temnosti*; neboť nespravují světa jasného a skvějícího se, to jest dobrých a nábožných, nýbrž svět tmavý a zatemnělý, totiž ty, kteří skvrnami a temnostmi svého hanebného a neřestného života jsouce zaslepeni, v ďáblu knížeti temností mají své zalíbení. Jmenuje ďábly též *duchovní zlosti*; jest zajisté zlosť těla a zlosť ducha.

Která se nazývá zlosť tělesná, ta rozpaluje žádosť po chlípnostech a rozkošech, které se pojímají smysly. Duchovní zlosti jsou zlé snahy a bezbožné žádosti, které ve vyšší obor duše náležejí, kteréž jsou tím horší než ostatní, čím jest duše sama a rozum vznešenější a výtečnější. Poněvadž pak zloba satanova nejvíce k tomu směřuje, aby zbavila nás dědictví nebeského, proto řekl Apoštol *v povětří*. A z toho lze porozuměti, že veliké jsou

[1]) Efes. 6. 12.

nepřátel našich síly, nezlomná odhodlanosť, nesmírná a nekonečná proti nám nenávisť, a že ustavičný vedou s námi boj, tak že s nimi žádného pokoje míti, žádného příměří učiniti nemůžeme.

* OTÁZKA VI.

Jak veliká jest ďáblova v pokoušení opovážlivosť a bezbožnosť? *

Ale jak mnoho se odvažují, ukazuje slovo satanovo u proroka[1]): *„Na nebe vstoupím.“* Přišel na první rodiče do ráje, odvážil se na proroky, dorážel na apoštoly, jakž praví sám Spasitel v evangelii, *„aby*[2]) *je třídil jako pšenici;“* ano ani samého Krista Pána tváře se nezastyděl. Proto nenasytnou jeho žádosť a neunavnou pilnosť naznačil svatý Petr, an dí[3]): *„Protivník váš ďábel obchází jako lev řvoucí, hledaje, koho by sežral.“* Ačkoliv také ne pouze jediný satan, ale druhdy davem útok činí duchové zlí na jednotlivé lidi. A toto vyznal onen ďábel, který tázán jsa od Krista Pána, jaké by jeho jmeno bylo, odpověděl[4]): *„Množství jest jmeno mé,“* totiž množství ďáblů, kteří trýznili onoho nebohého. A o jiném psáno jest[5]): *„Vezme sebou sedm jiných duchů horších nežli jest sám, a vejdouce přebývají tam.“*

* OTÁZKA VII.

Proč lidé zlí méně, a zbožní více bývají znepokojováni od duchů zlých? *

Mnozí jsou, kteří se domýšlejí, že celá tato věc jest nepravdivá, protože oni v sobě nezkoušejí žádných útoků a ponoukání ďábelských. Není však divu, že proti takovým ďáblové boje nevedou, kteří se jim poddali dobrovolně; neboť v takových lidech není nábožnosti, není lásky, není ctnosti křesťana důstojné. Tím se děje, že jsou celí v moci ďáblově, a není třeba nějakých pokušení k jejich zavedení, když v jich srdcích, po jejich vlastní vůli, zlý duch již se zdržuje. Avšak kteří Bohu se zasvětivše na zemi vedou život

[1]) Isa, 14. 13. [2]) Luk. 22. 31. [3]) 1 Petr, 5. 8. [4]) Mark. 5. 9. [5]) Mat. 12. 45.

nebeský: proti těm nejvíce ze všech obracejí se útoky satanovy, těch nejhořčeji nenávidí, těm v každém okamžení strojí úklady. Dějiny písma svatého naplněny jsou příklady svatých mužů, kteréž, ač duchem přítomni stáli proti němu, mocí nebo lstí podvrátil. Adam, David, Šalomoun a jiní, jež vypočítati bylo by nesnadno, zakusili jsou násilných útokův zlých duchů a chytré úskočnosti, kteréž nelze odolati moudrostí aneb silami lidskými. Kdo tedy při své obraně smí se domnívati, že jest dosti bezpečným? Pročež svatě a upřímně musíme Boha prositi, aby[1])" *nedopouštěl nás pokoušeti nad to, což můžeme snésti, ale učinil s pokušením také prospěch, abychom mohli snésti.*"

* OTÁZKA VIII.

Duchové zlí nemohou člověka pokoušeti, mnoho-li a jak dlouho chtějí. *

Ale tuto třeba jest věřící utvrditi, jestliže kteří ze slabosti ducha aneb z nevědomosti straší se moci ďáblův, aby, jsou-li zmítání bouří pokušení, utekli se v tento modlitby přístav. Neboť při té úhlavní nenávisti proti pokolení našemu není satan v tak veliké moci a vytrvalosti, a nemůže, ani jak mnoho ani jak dlouho by chtěl, nás pokoušeti a trýzniti, ale všecka jeho moc řídí se kynutím a dopuštěním Božím. Vůbec známý jest příklad o Jobovi, o němž kdyby byl Bůh neřekl ďáblu[2]): *„Hle všecky věci, které má, v ruce tvé jsou"*: ničeho z jeho věcí by se byl satan nedotekl; naproti tomu však, kdyby byl nedoložil Hospodin: *„Toliko na něj nevztahuj ruky své*:" jedním by ducha zlého udeřením se syny a statky svými sám byl zahynul. Tak jest tedy svázána zlých duchů moc, že ani do vepřů ti, o nichž píší evangelisté, bez dopuštění Božího vejíti nemohli.

* OTÁZKA IX.

Co znamená slovo pokoušeti, a jakým spůsobem pokoušeni bývá-me od Boha? *

Ale k porozumění smyslu této prosby musí býti

[1]) 1 Kor. 10. 13. [2]) Job. 1. 12.

pověděno, co zde znamená „pokušení“ a také, co „uvedenu býti v pokušení.“ Jest pak pokoušeti (tentare) ohledávání učiniti o tom, jenž se pokouší, abychom vyluzujíce na něm, čehož si žádáme, pravdy se dočinili. Tento pokoušení význam o Bohu nikoliv neplatí. Neboť což jest, čeho by nevěděl Bůh, jakož psáno jest[1]): „*Všecky věci jsou nahé a odkryté očím jeho.*“

Jest druhý spůsob pokušení, když delším pokračováním něco jiného se vyhledává na dobrou aneb na zlou stránku. Na dobrou, když se zkouší takto něčí ctnost, aby byla prohledána a poznána, a člověk ten štěstím a hodnostmi obdařen, a jeho příklad jiným k následování představen, a konečně všickni pro touž věc byli vzbuzeni k chválení Boha. Tento pokušení spůsob jedině přisluší Bohu. Takového pokoušení příklad jest ono v páté knize Mojžíšově[2]): „*Pokouší vás Hospodin Bůh váš, aby známo bylo, milujete-li ho z celého srdce čili nic.* V tom smyslu také říká se, že Bůh pokouší svých, když je navštěvuje nouzí, nemocí a jinými nehodami; neboť to činí, aby se dokázala jejich trpělivost, a aby jiným byli vzorem jednání křesťanského. V tom úmyslu čteme[3]), že pokoušen byl Abraham, aby syna obětoval, kterýmžto skutkem stal se vznešeným vzorem poslušnosti a trpělivosti na věčnou lidem památku. V tentýž rozum praví se o Tobiášovi[4]): „*Že jsi byl příjemný Bohu, potřebí bylo, aby pokušení zkusilo tebe.*“

* OTÁZKA X.

Kterak zlý duch pokouší lidi? *

Na zlou stránku bývají pokoušeni lidé, když se popouzejí k hříchu aneb zkáze; a toto jest ďáblu vlastní úkol. Neboť on v tom úmyslu lidí pokouší, aby je oklamal a k pádu přivedl. Za tou příčinou nazývá se v písmě svatém[5]) *pokušitel.* A v těch pokušeních brzy vnitřními nás bodaje ostenci, běře za pomocnice vášně a hnutí duše: brzy zase námi zmítaje zevnitř, užívá věcí vnějších, buď štěstí k zpýchání, buď neštěstí k zmálomyslnění; někdy má také za vyslance a pomahače své lidi zkažené, zvláště kacíře,

[1]) Žid. 4. 13. [2]) Deut. 13. 3. [3]) Gen. 20. [4]) Tob. 12. 13. [5]) Mat. 4. 3.

kteří[1]) *sedíce na stolici morového nakažení* rozsévají smrtonosné símě zlých učení, aby ty lidi, kteří mezi ctností a nepravostí neznají výboru a rozdílu, a sami ze sebe jsou k zlému náchylni, zviklali a k pádu přivedli.

* OTÁZKA XI.

Kterými spůsoby kdo v pokušení uveden bývá? *

Říká se, že bývame uvedeni do pokušení, když pokušením podlehame. Dvojím však spůsobem bývame v pokušení uvedeni: předně, když jsouce z postavení svého vytisknuti, klesáme v to zlé, ku kterému nás někdo pokoušením sváděl. Ale nikdo tímto spůsobem nebývá uveden v pokušení od Boha; neboť Bůh nikomu není hříchu původem, ano on[2]) „*nenávidí všech, kteří činí nepravosť.*“ Tak čteme i u svatého Jakuba[3]): „*Žádný, kdo bývá pokoušen, neříkej, žeby od Boha pokoušen byl; nebo Bůh nemůže ke zlému pokoušen býti, a sám žádného nepokouší.*“ Za druhé říká se o tom, že nás v pokušení uvádí, kdo sice sám nás nepokouší, ani ničeho nečiní, čím bychom byli svedeni, ale moha tomu zabrániti, aby se to nestalo aneb abychom pokušením nebyli přemoženi, nezamezí toho. V tomto smyslu sice Bůh dobrých a nábožných pokoušeti dopouští, avšak svou milostí je drže, neopouští. Ale někdy, když toho požadují naše nepravosti, podlé spravedlivého skrytého soudu Božího, jsouce sobě sami zanecháni, v pokušení klesáme.

* OTÁZKA XII.

Někdy nás dobrodiní Boží uvádějí v pokušení. *

Mimo to praví se, že nás Bůh uvádí v pokušení, když jeho darů, jichž nám poskytuje k spasení, zneužíváme k zahynutí, a podíl otcovský, jako onen syn marnotratný, „*promrháváme*[4]), *živi jsouce prostopášně,*“ žádostem svým povolujíce. V té věci to říci můžeme, co řekl Apoštol o zákoně[5]): „*Shledáno jest, že to při-*

[1]) Žalm 1. 1. [2]) Žalm 5. 7. [3]) Jak. 1. 13. [4]) Luk. 15. 13. [5]) Řím. 7. 10.

kázání, kteréž mi dáno bylo k životu, jest mi k smrti.“ Příhodný toho příklad jest Jerusalém město dle svědectví Ezechielova, které Bůh obohatil všemi druhy okras, tak že téhož proroka ústy řekl Bůh[1]): „*Dokonalá jsi byla v okrase mé, kterou jsem vložil na tebe:*“ avšak toto město, zasypané jsouc dary Božími, nejenom že se Bohu, jenž si o ně tolik nejlepších zásluh získal, vděčným neprokázalo a nebeských dobrodiní neužívalo, k čemu jich bylo přijalo, k dosažení blaženosti: nýbrž o největším nevděku k Otci Bohu, odvrhši naději a myšlénku na radosti nebeské, toliko vezdejšího bohatství prostopášně a převráceně užívalo; jakž to Ezechiel v téže kapitole mnohými slovy vypsal. Pročež touž měrou k Bohu jsou nevděčni ti lidé, kteří poskytnutých jim od Boha hojných prostředků ke skutkům dobrým s Božím dopuštěním užívají k zlému.

* OTÁZKA XIII.

Jak jest rozuměti slovům písma, když se dí, že Bůh lidi pokouší? *

Ale třeba jest bedlivý pozor míti na ten obyčej písma svatého, že dopuštění Boží někdy vyjadřuje se těmi slovy, která kdyby se slovně brala, vyjadřovala by činnost v Bohu. Tak v 2. knize Mojžíšově stojí[2]): „*Zatvrdím srdce Faraonovo:*“ a u Isaiaše[3]): „*Oslep srdce lidu toho;*“ a k Římanům píše Apoštol[4]): „*Vydal je Bůh v žádosti ohavné a v převrácený smysl.*“ Na těchto a jiných podobných místech musí se rozuměti, že to nikoliv Bůh neučinil, nýbrž dopustil.

* OTAZKA XIV.

V této prosbě se nežádá, abychom naprosto všelikého pokušení byli zbaveni, nýbrž aby nás Bůh v pokušeních neopustil. *

Po tom, co se řeklo, nebude nesnadno věděti, zač v této částce modlitby prosíme. Neprosíme totiž, abychom naprosto nebyli pokoušeni; neboť[5]) „*pokušení jest život člověka na zemi.*“ Jestit tato věc pokolení lidskému užitečná a prospěšná; nebo v pokušeních sebe samy, to jest síly své, poznáváme, za kterouž příčinou se

[1]) Ezech. 16. 14. [2]) Exod. 7. 3. [3]) Isa. 6. 10. [4]) Řím. 1. 26, 28. [5]) Job. 7. 1.

také pokořujeme pod mocnou rukou Boží, a mužně bojujíce očekáváme nevadnoucí koruny slávy. „*Nebo*[1]) *i ten, kdo o závod bojuje, nebývá korunován, lečby řádně bojoval;*“ a jakž dí svatý Jakob[2]): „*Blahoslavený muž, který snáší pokušení; nebo když bude zkušen, vezme korunu života, kterou zaslíbil Bůh těm, kteří ho milují.*“ A když někdy sevřeni býváme pokušením nepřátel, k veliké úlevě bude nám to pomyšlení, že máme ku pomoci[3]) „*nejvyššího kněze, který umí lítost míti nad mdlobami našimi, nebo zkušený jest ve všem.*“

Čehož zde tedy žádáme? abychom jsouce Boží pomoci zbaveni, v pokušeních oklamáni nesvolili, ani sevřeni se nepoddali, ale aby nám udělena byla milost Boží, ježby nás ve zlém zotavila a posilnila, když nás opouštějí vlastní síly.

* OTÁZKA XV.

Jak v pokušeních svých máme vzývati o pomoc? *

Pročež i všeobecně za Boží pomoc prositi máme ve všelikých pokušeních; ale jmenovitě k modlitbě sluší se utíkati, když jednotlivá pokušení na nás doléhají; což čteme že David činil takořka v každém pokušení spůsobu. Neboť proti lži takto se modlil[4]): „*Neodnímej z úst mých slova pravdy nikdy,*“ proti lakomství v ten smysl[5]): „*Nakloň srdce mého k svědectvím svým, a ne k lakomství;*“ proti pomíjejícím věcem tohoto života a vnadám rozkoší té modlitby užíval[6]): „*Odvrať oči mé, aby neviděly marnosti.*“ Žádáme tedy, abychom nepovolovali žádostem, abychom neumdlévali v snášení pokušení, abychom i ve věcech protivných i v příjemných zachovávali mysl pokojnou a vytrvalost, a aby Bůh žádné nás stránky bez ochrany své nezanechal. Prosíme konečně, aby[7]) „*Bůh potřel satanáše pod nohama našima.*“

* OTAZKA XVI.

Jak a koho působením můžeme zvítěziti nad pokušením? *

Zbývá, aby duchovní pastýř věřící lid k tomu po-

---

[1]) 2 Tim. 2. 5. [2]) Jak. 1. 12. [3]) Žid. 4. 15. [4]) Žalm 118. 43. [5]) Žalm 118. 36. [6]) Žalm 118. 37. [7]) Řím 16. 20.

vzbuzoval, co při této prosbě nejvíce na mysli míti a rozjímati mají; při čemž nejlepší spůsob bude ten, když, vědouce, jak veliká jest slabost člověka, silám svým budeme nedůvěřovati, a všecku naději svého vítězství v Božské dobrotivosti složivše, a na jeho ochranu spoléhajíce, i v největších nebezpečenstvích silnou zachováme mysl, obzvláště na to vzpomínajíce, jak mnoho touto nadějí a tou myslí naplněných, Bůh skutečně vysvobodil z otevřené již tlamy satanovy. Zdaliž Josefa, se všech stran obklíčeného horoucími plameny nesmyslné ženy, nevytrhl z nejvyššího nebezpečí, a nepovýšil ho k slávě? Zdaž Susanny, od posluhů satanových stíhané, tehdáž, když nic nebylo bližšího, než aby po výrocích bezbožných život ztratila, nezachoval bez pohromy? A není to divu; neboť dí písmo[1]): *„Bylo srdce její, doufání majíc v Pána.“* Veliká jest chvála a sláva Jobova, který zvítězil nad světem, nad tělem, nad satanem. Jsouť přemnohé toho spůsobu příklady, jimiž má farář věřící lid bedlivě povzbuzovati k této naději a důvěře.

* OTÁZKA XVII.

V boji našem korouhevník jest nám Kristus, spolubojovníci všickni svatí, jichž kdo nenásledují, bázlivci jsou. *

Nechať uvažují také věřící, koho v pokušení nepřátel mají za vůdce, totiž Krista Pána, jenž v tom boji dobyl vítězství. On přemohl ďábla. On jest onen[2]) *„silnější, jenž přijda přemohl silného oděnce a odjal mu všecku zbroj i loupeže jeho.“* O tom pak vítězství, jehož nad světem dobyl, čteme u svatého Jana[3]): *„Doufejte, já jsem přemohl svět.“* A ve Zjevení nazývá se[4]) *„lev vítězící“*, a že *„vyjel jako vítěz, aby zvítězil;“* neboť svým vítězstvím dal také ctitelům svým moc zvítěziti. Jestiť Apoštolova epištola k Židům plná vítězství lidí svatých, kteří[5]) *„skrze víru přemáhali království, zacpávali ústa lvům,“* a co tam dále následuje. Z těchto událostí, o nichž zde čteme, myslí pojímejme ta vítězství, kterých každodenně dobývají

[1]) Dan. 13. 35. [2]) Luk. 11. 22. [3]) Jan. 16. 33. [4]) Apoc. 5, 5, a 6. 2. [5]) Žid. 11. 33.

lidé věrou, nadějí a láskou proniknutí ve vnitřních i vnějších bojích s duchy zlými, kterážto tak mnohá jsou a památná, že, kdyby pod zrak očí padala, poznali bychom, že nic častěji se neděje, nic slavněji. O těchto nepřátel porážce napsal svatý Jan[1]): „*Píši vám mládenci, že jste silni, a slovo Boží zůstává v vás a přemohli jste zlostníka.*“

* OTÁZKA XVIII.

Jak můžeme zlého ducha přemoci? *

Přemáhá se pak satan ne zahálkou, spaním, vínem, hodováním, chlípností, nýbrž modlitbou, prací, bděním, zdrželivostí, střídmostí, čistotou. „*Bděte a modlete se,*“ pravil Spasitel[2]), „*aby jste nevešli v pokušení.*“ Kdo těchto zbraní užívají v onom boji, ti na útěk zaženou nepřítele, neboť[3]) „*Kdo odpírají ďáblu, od těch on uteče.*“ V těchto svatých lidí vítězstvích, o nichž jsme mluvili, ať si nikdo nelibuje, nikdo se příliš nevynášej, aby se důvěřoval, že svými silami odolati může nepřátelským zlých duchů pokušením a útokům, není to věcí naší přirozenosti, ani lidské slabosti.

* OTÁZKA XIX.

Že k vítězství sílu Bůh nám dává. *

Tyto síly, jimiž porážíme pomahače satanovy, od Boha se nám udílejí, který[4]) „*činí jako lučiště měděné ramena naše,*“ jehožto dobrodiním[5]) „*lučiště silných přemoženo jest, a mdlí opásáni jsou silou,*“ jenž dává „*štít spasení,*“ jehož[6]) „*pravice nás podpírá,*“ který[7]) „*učí ruce naše boji a prsty naše válce:*“ tak abychom jedinému Bohu díky činili a prokazovali, jehož jediného působením a pomocí dovedeme vítěziti; jakož to činil Apoštol, an dí[8]): „*Díky Bohu, kterýž nám dal vítězství skrze Pánn našeho Ježíše Krista.*“ Téhož původce vítězství velebí nebeský onen hlas ve Zjevení[9]): „*Slyšel jsem hlas veliký na nebi říkoucí: nyní stalo se spasení i moc i*

[1]) 1 Jan. 2. 14. [2]) Mat. 26. 41. [3]) Jak. 4. 7. [4]) Žalm 17. 35 [5]) 1 Král. 2. 4. [6]) Žalm 17. 36. [7]) Žalm 143. 1, [8]) 1 Kor. 15 57. [9]) Apok. 12. 10. 11.

království Boha našeho a moc Krista jeho; nebo svržen jest žalobník bratří našich, a oni zvítězili nad ním pro krev Beránka.“ Táž kniha svatá svědčí o vítězství Krista Pána, jehož dobyl nad světem a tělem v ten smysl[1]): „*Ti bojovati budou s Beránkem, a Beránek zvítězí nad nimi.*“ Tolik o původu a spůsobu vítězství.

* OTÁZKA XX.

Které jsou odměny vítězů v tomto boji duchovním? *

Po těchto věcech duchovní pastýři představí lidu věřícímu připravené od Boha vítězům koruny, a ustanovenou hojnost odměn věčných. Čeho z téhož Zjevení svatého uvedou Božská svědectví[2]): „*Kdo zvítězí, nebude uražen od smrti druhé;*“ a na jiném místě[3]): „*Kdo zvítězí, tak bude oblečen v roucho bílé, a nevymaži jmena jeho z knihy života a vyznám jmeno jeho před Otcem svým, i před anděly jeho.*“ A hned na to sám Bůh a Pán náš takto mluví k Janovi[4]): „*Kdo zvítězí, učiním jej sloupem v chrámě Boha svého, a nevyjde více ven.*“ A dále dí: „*Kdo zvítězí, dám jemu seděti na trůnu svém, jako jsem i já zvítězil a sedím s Otcem svým na trůnu jeho.*“ A konečné když vypověděl slávu svatých a to ustavičné množství statků, jichž v nebi budou užívati, dodává[4]): „*Kdo zvítězí, bude těmi věcmi vládnouti.*“

HLAVA XVI.

O sedmé prosbě.

Ale zbav nás od zlého.

* OTÁZKA I.

Nic není v předešlých prosbách obsaženo, coby také v této nebylo uzavřeno. *

Poslední tato prosba, kterou Syn Boží skončil Božskou tuto modlitbu, jest obrazem všech; jejížto moc a váhu

---

[1](Apoc. 17. 14. [2]) Apoc. 2. 11. [3]) Ap. 3. 5. 12. 21. [4]) Ap. 21. 7.

aby ukázal, užil jest tohoto modlitby závěrku, když maje ze světa odejíti k Bohu Otci se modlil za spasení lidí; neboť pravil[1]): „*Prosím, abys je zachoval od zlého.*“ V této tedy prosbě, kterouž i ustanovil i příkladem potvrdil, jako v souhrnu hromadně pojal význam a obsah ostatních proseb. Neboť když dosáhneme toho, co v této prosbě se obsahuje, tehdy, jak svědčí svatý Cyprian[2]), ničehož nezbývá, čehožby se nad to ještě mělo žádati, ježto pojednou prosíme za ochranu Boží proti zlému, kteroužto majíce, bezpečni a jisti stojíme proti všemu, co strojí svět a ďábel. Jestliže tedy tak důležitá jest tato prosba, jakož jsme řekli, musí duchovní správce na její vysvětlení největší vynaložiti pilnost. Různí se pak tato prosba od předešlé tím, že v předešlé žádali jsme za uvarování viny, v této za sproštění trestu.

* OÁTZKA II.

Co nás nutí, abychom tuto prosbu vylévali před Pánem? *

I. Pročež není již třeba připomínati lidu věřícímu, jak velice ztíženi bývají nehodami a svízely, a jak potřebují pomoci nebeské. Neboť v jak mnohých a velikých strastech postaven jest život lidský, mimo to že o tom předmětu psali obšírně i svatí i světští spisovatelé, není zajisté žádný člověk, jenžby toho neznal z vlastní i cizí zkušenosti. Jestiť to v přesvědčení každého, co Job, vzor trpělivosti, pověděl:[3]) „*Člověk narozený z ženy, krátký živ jsa čas, naplněn bývá, mnohými bídami; kterýžto vychází jako květ a setřín bývá; a utíká jako stín, a nikdy v témž stavu nezůstává.*“ Že však ani dne nemine, jenžby zvláštní nějakou obtíží aneb nesnází nebyl znamenán, dosvědčují ona slova Krista Pána[4]): „*Má dosti den na zlosti své.*“ Ostatně postavení života lidského dosti naznačuje onen předpis samého Spasitele, kterýmž nás učí, každodenně kříž svůj bráti na sebe[5]) a následovati jeho.

II. Když tedy každý sám zakouší, jak pracné a strastiplné jest toto živobytí: snadno bude předsvědčiti věřící, že k Bohu se musíme modliti, aby nás zlého

[1]) Jan 17. 15. [2]) de Orat. Dom. [3]) Job 14. 1. 2. [4]) Mat. 6. 34. [5]) Luk 9. 23.

zbavil; a to tím spíše, poněvadž ničím nebývají lidé k modlení více pohnuti, než žádostí a nadějí, zbavenu býti těch běd, jimiž svíráni bývají aneb jež jim hrozí. Jestiť tato povaha srdci lidskému vrozená, že v neštěstí hned se utíká k pomoci Boží; jakž o tom psáno jest[1]): „*Naplň tváře jejich zahanbením, a hledati budou jmena tvého, Hospodine.*“

* OTÁZKA III.

Jakým spůsobem odvrácení nebezpečí a běd máme od Boha žádati? *

Ale jestliže to téměř z vlastního pudu činí lidé, že v nebezpečenstvích a strastech vzývají Boha: alespoň tomu, jak by to dobře měli činiti, musejí býti vyučeni od těch, jichž věrnosti a opatrnosti svěřeno jest jejich spasení. Jsou zajisté lidé, kteří proti ustanovení Krista Pána zpozdilého při modlení užívají pořádku. Neboť on, jenž nám velel, abychom se k němu utíkali „*v den*[2]) *soužení*,“ předepsal nám též pořádek modlitby; chtělť, prvé než bysme se modlili, aby nás zlého zbavil, bychom prosili, aby se posvětilo jmeno Boží, a přišlo království jeho, a žádalo se věcí ostatních, jimiž jako po stupních nějakých přijde se k tomuto místu. Ale mnozí, když hlava, když bok, když noha je rozbolí, když na majetku škodu mají, když hrozby a nebezpečenství jim nastávají od nepřátel, v hladu, ve vojně, v čas moru, opomíjejí všecky přední stupně modlitby Páně, a jedině za to prosí, aby z těchto vytrženi byli běd. Ale tomuto jednání na odpor jest rozkaz Krista Pána[3]): „*Hledejte nejprvé království Božího.*“ Pročež kdo řádně se modlí, když prosí za odvrácení neštěstí, strastí, zlého, vztahují to na oslavení Boží. Tak David k oné prosbě[4]): „*Hospodine netresci mne v prchlivosti své,*“ připojil příčinu, v nížto se osvědčil býti nejhorlivějším o slávu Božl; pravíť: „*Nebo není v smrti, kdoby pamětliv byl na tebe; v pekle pak kdož tě oslavovati bude?*“ Tentýž modle se Bohu, aby mu udělil milosrdenství, dokládá ono[5]): „*Vyučovati budu nepravé cestám tvým, a bezbožní se k tobě obrátí.*“ K tomuto spasitelnému modlitby spůsobu a k

[1]) Žalm 82. 17. [2]) Žalm. 49. 15. [3]) Mat. 6. 33. [4]) Žalm. 6. 2, 6. [5]) Žalm. 50. 15.

následování žalmisty buďtež navedeni věřící posluchači, a spolu poučeni, jak veliký rozdíl jest mezi modlitbami nevěřících a křesťanův.

* OTÁZKA IV.

Nikoliv stejným spůsobem prosí nevěřící a křesťané, aby zlého byli zbaveni. *

I. Nevěřící sice snažně prosí Boha, aby se od nemocí a ran pozdravili, aby ze zlého, jež je svírá neb jim hrozí, mohli vyváznouti: ale hlavní tohoto osvobození naději skládají v prostředcích od přírody aneb uměním lidským připravených; ano kdyby jim od kohokoliv byl dán lék, třebas čáry, zaříkáváním, pomocí zlého ducha strojený, bez ohledu na svědomí jeho užívají, když jen se ukazuje nějaká pozdravení čáka.

II. Daleko jiný jest spůsob křesťanů, kteří v nemocech a ve všech protivenstvích za nejvyšší své útočiště a spásy podporu mají Boha, jeho za jediného všeho dobra původce a svého vysvoboditele uznávají actí; která však v lécích spočívá moc, ta že od Boha v ně jest vložena, za jisto věří, a za to mají, že takové léky toliko nemocnému prospívají, jelikož sám Bůh chce. Neboť od Boha dány jsou léky pokolení lidskému, jimiž by hojily se nemoci. Odtud jest onen výrok Sirachův[1]): *„Nejvyšší stvořil ze země léky, a muž opatrný nezoškliví jich sobě.“* Pročež kdo na víru Ježíše Krista se dali, na lécích nezakládají nejvyšší své naděje k nabytí zdraví, nýbrž hlavně důvěru chovají k původci léků Bohu.

* OTÁZKA V.

Že v nemocech jedině na Boha lze spolehati, který přemnohé z nejpatrnějšího nebezpečenství vytrhl. *

Proto také kárá písmo svaté ty, kteří na léky spolehajíce, žádné u Boha pomoci nehledají[2]). Ano kteří život vedou dle zákonů Božích, ti pohrdají všemi prostředky, o nichž vědí, že jich Bůh k léčení neustanovil. A byť i z užívání takových léků měli jistou uzdravení naději, přece se jich varují jako čárův a

[1]) Sir. 38. 4. [2]) 2 Paral. 16. 12.

umění ďábelských. Pročež jest třeba napomínati věřící, aby na Boha spoléhali; neboť za tou příčinou přikázal nám Otec nejdobrotivější prositi za zbavení od zlého, abychom právě v tom, že to přikázal, měli již naději dosažení. Mnoho jest v písmě svatém této věci příkladů, tak že, kdo méně se dají důvody pohnouti k pravé důvěře, množstvím příkladů přivedeni býti mohou k důvěřování. Abraham, Jakub, Lót, Josef, David jsou známí a mnohovýznamní svědkové dobrotivosti Boží. A svaté knihy nového zákona uvádějí tak mnohé, kteří z nejvyšších nebezpečenství vytrženi byli účinkem nábožné modlitby, že věc ta nemá zapotřebí, aby příklady se jmenovaly. Jediným se tedy spokojíme výrokem Prorokovým, jenž každého i nejslabšího může posilniti; pravít[1]): „*Volali spravedliví, a Hospodin vyslyšel je, ze všech zármutků jejich vysvobodil je.*“

* OTÁZKA VI.

Co se zde rozumí slovem „zlé,“ a co jest smysl této prosby? *

Následuje o významu a obsahu této prosby, aby věřící poznali, že zde neprosíme, abychom naprosto všeho zlého byli zbaveni. Jsout mnohé věci, jež všeobecně mají se za zlé, kteréž však jsou užitečné těm, kdož je trpí; tak jako byl onen „*osten,*“ jenž dán jest Apoštolu, aby s pomocí Boží[2]) „*moc v nemoci se dokonávala.*“ Tyto věci, když jejich účinek poznají, naplňují nábožné lidi největší radostí; a proto daleko j est toho, aby Boha prosili za jich odvrácení. Prosíme jen za odvrácení toho zlého, které nemůže duši přinesti nijakého prospěchu; za odvrácení však věcí ostatních nikoliv, pokad z nich pochází spasitelný nějaký užitek.

* OTÁZKA VII.

Které a jaké jsou druhy zlého, jichžto přejeme si býti zbaveni? *

Slovu tomu se tudy zcela ten podkládá význam, abychom jsouce hříchu zbaveni, také od nebezpečných pokušení, od vnitřních i zevnitřních protivenství byli osvobozeni; abychom chráněni byli od ohně, od vody, od

[1]) Žalm 33. 18. [2]) Kor. 12. 7, 9.

blesku; aby krupobití neškodilo osení, abychom netrpěli drahotou výživy, vzbouřením, válkou; prosíme Boha, aby nemoci, mor, zpustošení odvrátil, aby pouta, žalář, vyhnanství, zrády, úklady a všecky jiné vzdálil nesnáze, jichž nejvíce se hrozívá, jimiž nejvíce bývá soužen život lidský; a konečně aby odvrátil všecky nepravosti a neřesti příčiny.

Ale neprosíme jenom za zproštění od toho, co ode všech jednomyslně zlým sluje, nýbrž i co skoro všickni dobrým býti praví, bohatství, důstojnosť, zdraví, síla, i sám tento život; prosíme, pravím, aby i tyto věci neobrátily se nám ve zlé, a v záhubu duše naší.

Prosíme také Boha, abychom nebyli smrtí náhlou zachváceni, abychom nevzbudili proti sobě hněvu Božího, aby nás nezastihly pokuty čekající na bezbožné, abychom nebyli mučeni ohněm očistcovým, od něhož aby i jiní osvobozeni byli, svatě a nábožně prosíme. Tuto prosbu i ve mši i v litaniích tak vykládá církev, že se modlíme za odvrácení tohoto zlého, minulého, přítomného i budoucího.

* OTÁZKA VIII.

Bůh i hrozící zlé vzdaluje, i z přítomného někdy zázračně vytrhuje. *

Avšak ne jediným spůsobem osvobozuje nás dobrotivosť Boží od zlého; neboť zamezuje neštěstí již nastávající; jakož čteme, veliký praotec Jakub že byl vysvobozen od nepřátel, kteréž mu vzbudilo pobití Sichemských; psáno jest zajisté[1]): „*Strach Boží vpadl na všecka města vůkol a nesměli honiti odcházejících.*“ Svatí sice všickni, kteří s Kristem Pánem v nebi králují, z milosti Boží zbaveni jsou všeho zlého: nás však kteří v tomto putování trváme, nechce míti Bůh všech trpkostí zproštěných, ale z mnohých nás vysvobozuje. Jsouť také jako zbavení ode všeho zlého ony útěchy, kterýchž Bůh někdy uděluje těm, kdož trápením jsou svíráni. Tím těšil se prorok, když zvolal:[2]) „*Podlé množství bolestí mých v srdci mém, potěšování tvá obveselovala duši mou.*“ Mimo to zlého zbavuje Bůh lidi, když je v největší nebezpečenství upadlé zachovává

[1]) Gen. 35. 5. [2]) Žalm 93. 19.

bez úrazu a úhony, což jak čteme[1]) událo se třem mládencům uvrženým do pece ohnivé, i Danielovi, jemuž lvové ničím neublížili, tak jako ani třem mládencům neuškodil plamen.

* OTÁZKA IX.

Ďábel tuto zlým se nazývá, poněvadž jest viny zlého původ a pokuty zlého výplatce. *

Ale zlým se také dle výroku svatých Basilia Velikého, Chrysostoma a Augustina nazývá obzvláště ďábel, protože byl viny lidské, to jest hříchu a nepravosti původce; jeho také za nástroj užívá Bůh při ukládání trestů hříšníkům a zločincům; neboť Bůh sesílá všecko zlé na lidi, kteréž oni pro hřích trpí. V ten smysl praví se v písmě svatém[2]): „*Zdali bude co zlého v městě, čehožby Hospodin neučinil?*“ A opět[3]): „*Já jsem Hospodin a není jiného, jenž působím světlo a tvořím tmu, činím pokoj a tvořím zlé.*“ Zlým slove ďábel také proto, že, ač jsme mu ničím neublížili, přece však ustavičný boj vede proti nám a vražednou nás pronásleduje nenávistí. Ačkoliv pak nám škoditi nemůže, jsme-li věrou ozbrojeni a nevinností chráněni, přece nepřestává nás pokoušeti zlým zevnitřním, i jakým jen může spůsobem týrati. Proto Boha prosíme, aby nás od zlého vysvoboditi ráčil.

* OTÁZKA X.

Proč se modlíme v jednotném a ne v množném počtu, od *zlého* abychom byli zbaveni? *

Říkáme pak „od zlého,“ ne od věcí zlých proto, že zloby, jež proti nám vycházejí od bližních, zlému duchu přičítáme jako jich původci a ponukateli. Pročež také méně na bližní smíme se hněvati, alebrž nenávisť a hněv obrátiti sluší na samého ďábla, od něhož bývají lidé ponuknuti k učinění křivdy. Když tedy tobě něčím ukřivdil bližní, modlíš-li se k Otci Bohu, pros, aby nejen tebe zbavil zlého, to jest oněch křivd, jež ti spůsobil bližní, nýbrž aby i samého bližního vytrhl z ruky ďáblovy, jehožto návodem lidé k bezpráví bývají svedeni.

[1]) Dan. 3. 21. a 6. 22. [2]) Amos 3. 6, [3]) Isa. 45. 6, 7.

* OTÁZKA XI.

Jaké mysli ve zlém býti máme, když třeba nejsme hned zproštěni. *

To konečně věděti třeba, jestliže na modlitby a prosby nebýváme zlého zbaveni, že musíme, co nás svírá, snášeti trpělivě, vědouce, že se to líbí velebnosti Božské, abychom to trpěli snášelivě. Pročež nikterak se nesluší hněvati neb rmoutiti se, že Bůh modlitby naší neslyší; nýbrž všecko jeho kynutí a vůli máme odevzdati, majíce za to, že to jest užitečné, to spasitelné, co se Bohu líbí, aby takto bylo, ne však to, co se nám jinak zdá.

* OTÁZKA XII.

Jak mnoho a jak velikých výhod se nám dostává žalostmi? *

Konečně poučiti třeba nábožné posluchače, že dokud v tomto vezdejším životě. trváme, ochotni býti máme protivenství a bídy všeho druhu snášeti nejen s pokojnou, nýbrž i s radostnou myslí. „*Neboť*[1]) *všickni, kdož chtějí pobožně živi býti v Kristu Ježiši, protivenství trpěti budou;*“ a jinde psáno jest[2]): „*Musíme skrze mnohá soužení vcházeti do království Božího,*“ a opět[3]): „*Zdaliž nemusil toho trpěti Kristus, a tak vejíti do slávy své?*“ Nebylo by pravé, aby služebník byl větší pána svého, jakož dle výroku svatého Bernarda[4]) mrzké jest, když jsou oudy rozmařilé pod hlavou trním korunovanou. K následování se nám předkládá krásný onen příklad na Uriáši, který, když mu David přimlouval, aby v příbytku svém se zdržoval, odpověděl[5]): „*Archa Boží, a Israel, i Juda bydlí v stanech, a já měl bych vjíti do domu svého?*“ Když pak jsouce těmito důvody a myšlénkami proniknuti, přistoupíme k modlení, zajisté toho dosáhneme, že, bychom i se všech stran byli hrůzami obklíčeni a svízely sevřeni, tak bez úrazu budeme zachováni, jako oni tři mládenci nedotknuti zůstali od ohně; aneb alespoň, že protivenství svá pevně a mužně poneseme, jako Machabejští[6]). V potupeních a nátiscích následujmež svatých apoštolův, kteří ukrutně

[1]) 2 Tim 3 12. [2]) Sk. Ap. 14. 21. [3]) Luk. 24. 26. [4]) serm. 5 de omnib. sanctis. [5]) 2 Král. 11. 11. [6]) 1 Mach. 2. 16.

byvše zmrskáni[1]) *„radovali se, že hodni učiněni jsou trpěti pohanění pro Ježíše Krista.“* A takto na mysli jsouce spořádáni, budeme s nejvyšším ducha utěšením pěti ona slova[2]): *„Knížata pronásledovala mne bez příčiny, a toliko slov tvých strachovalo se srdce mé; veseliti se budu já nad řečmi tvými, jako kdo nalézá kořisti mnohé.“*

HLAVA XVII.

O posledním závěrku modlitby Páně:

Amen.

* OTÁZKA I.

Jaký jest význam a účinek této částečky? *

Toto slovce svatý Jeronym ve svých výkladech svatého Matouše[3]) nazývá „pečetí modlitby Páně,“ jakož tím v skutku jest. Pročež, jako jsme dříve připomenuli věřícím, jaká se má učiniti příprava, prvé než přistupují k Božské té modlitbě: tak nyní za potřebné uznáváme, aby též poznali příčinu a význam závěrku i konce té modlitby. Neboť rovně důležité jest, modlitby svaté pozorně počíti a je nábožně dokončiti. Ať zví tedy lid věřící, že jsou mnohé a to hojné užitky, jež béřeme z tohoto modlitby Páně závěrku; ale ze všech nejbohatší a nejradostnější užitek jest dosažení toho, zač jsme prosili, o čemž posud dosti jest řečeno. Ale nejenom toho docházíme poslední tou modlitby částicí, že naše prosby bývají vyslyšány, ale i některých vyšších a vznešenějších věcí, jež ani slovy vypovědíti lze není.

* OTÁZKA II.

Které užitky lidem z modlitby vyplývají? *

Neboť když lidé při modlitbě rozmlouvají s Bohem, jak praví svatý Cyprian[4]), tu se nějakým nepochopi-

[1]) Sk. Ap. 5. 40. [2]) Žalm 118. 161. [3]) lib. 1. c. 6. [4]) de orat. Dom.

telným spůsobem velebnost Boží modlícímu se přibližuje více, než ostatním, jejž nad to i mnohými ozdobuje dary; tak že, kdo nábožně Bohu se modlí, dají se v jistém spůsobu porovnati těm, kdož k ohni přistupují, kteří, jsou-li ustydlí, zahřejí se, jsou-li teplí, rozpálí se: tak onino přistupujíce k Bohu podlé míry své nábožnosti a víry stávají se ohnivějšími; neboť rozplameňuje se duch jejich k oslavě Boží, mysl osvícení nabývá v stupni neobyčejném, a zcela obsypáni bývají milostmi Božími. Jestiť to zaznamenáno v písmě svatém[1]): *„Předešels jej v požehnáních sladkosti.“* Všem za příklad jest veliký onen muž Mojžíš, který od obcování a rozmluvy s Bohem přicházeje, Božskou jakousi září skvěl se tak[2]), že nemohli Israelité patřiti na oči a tvář jeho. Ano kdož s velikou horoucností konají modlitby, ti Božské velebnosti a dobrotivosti spůsobem zázračným požívají. *„Z jitra postavím se před tebou a patřiti budu,“* volá[3]) Prorok, *„nebo nejsi ty Bůh chtějící nepravost.“* A čím více lidé toto poznávají, s tím větší úctou a nábožností ctí Boha; tím radostněji zakoušejí, jak sladký jest Hospodin, a jak v pravdě blaženi jsou, kteří doufají v něho; tenkráte nejjasnějším tím světlem ozářeni uvažují, jak veliká jest jejich nízkost a jak vznešená Boží velebnost. Jestiť takové pravidlo od svatého Augustina[4]): *„Ať znám tebe, ať znám sebe.“* Z toho pochází, že svým silám nedůvěřujíce zcela se odevzdávají dobrotivosti Boží, nic nepochybujíce, že on, jenž onu otcovskou a neskončenou k nim chová lásku, v hojnosti poskytne jim všeho, co jim jest k živobytí a spasení potřebné. A z toho opět berou příčinu, Bohu činiti díky největší, jaké jen duchem pojíti a v modlitbu uzavříti mohou. Tak že veliký David činil, čteme, který modlitbu, jižto započal slovy[6]): *„Spasena mne učiň od všech stíhajících mne,“* takto dokončil: *„Oslavovati budu Hospodina podlé spravedlnosti jeho, a prozpěvovati jmenu Hospodina nejvyššího.“*

---

[1]) Žalm 20. 4. [2]) Exod 34. 35. [3]) Žalm 5. 5. [4]) Soliloq. 2. 1. [5]) Žalm 7. 2, 18.

* OTÁZKA III.

Jak se to stává, že modlitby svatých, s bázní započaté, s veselím se končí? *

Jsouť nepočetné takovéto modlitby svatých, jejichž začátek jest bázně plný, a konec oplývající dobrou nadějí a veselím; a jest podivení hodné, jak v tomto způsobu vynikají právě modlitby Davidovy. Tak když strachem jsa pobouřen počal se modliti takto[1]): *„Mnozí povstávají proti mně, mnozí říkají duši mé: není spasení jemu v Bohu jeho:“* brzy na to poněkud jsa posilněn a útěchou naplněn volá: *„Nebudu se báti tisíců lidu obkličujícího mne.“* A v jiném opět žalmu, když byl lkál nad svou bídností, ku konci, k Bohu důvěry nabyv nevýslovně plesá v naději věčné blaženosti, řka[2]): *„V pokoji pro to spáti a odpočívati budu.“* A což ono[3]): *„Hospodine, netresci mne v prchlivosti své, aniž v hněvu svém kárej mne!“* S jakou bázní a hrůzou, jakž se lze domysliti, mluvil ta slova Prorok. Naproti tomu, s jakou důvěrou a mysli veselostí mluvil to, co potom následuje[4]): *„Odstupteť ode mne všickni, kteří pášete nepravost; neboť vyslyšel Hospodin hlas pláče mého.“* A když strachoval se hněvu a zuřivosti Saulovy, jak poníženě a skroušeně vzýval Boha o pomoc[6]): *„Bože, ve jmenu svém spasena mne učiň, a v moci své suď mne.“* A přece v témž žalmu radostně a důvěrně dokládá: *„Hle Bůh spomáhá mně, a Hospodin jest obránce duše mé.“* Pročež kdo přistupuje k svaté modlitbě, ten jsa věrou a nadějí opatřen ať se blíží Bohu, tak aby nikterak neměl nedůvěry, že může obdržeti, čeho má zapotřebí.

* OTÁZKA IV.

V jakém smyslu to slovce „Amen“ se zde na konci užívá, a proč při mši se knězi k vyslovení ponechává. *

Jsou pak v posledním tom modlitby Páně slovci „Amen“ takořka obsažena mnohá jaksi semena takových myšlének a důvodův, o nichž právě řeč byla. Tohoto hebrejského slova totiž tak zhusta v řeči užival Spa-

[1]) Žalm 3. 2, 7. [2]) Žalm 4, 9. [3]) Žalm 6 2. [4]) Ž. 6. 9 [5]) Ž. 53. 3, 6.

sitel náš, že líbilo se Duchu Svatému, aby se podrželo v církvi Boží; a podložen jest jistým způsobem slovíčku tomu význam ten: *„věz, že modlitba tvá jest vyslyšána.“* Znamená totiž, jakoby Bůh odpovídal, a v blahé milosti propouštěl toho, jenž, zač prosil, dosáhl.

Tento smysl potvrzuje ustavičný církve Boží obyčej, která při mši svaté, když se pronáší modlitba Páně, nikoliv u oltáře přisluhujícím, jichž věcí jest odpovědíti: *„Ale zbav nás od zlého,“* nepřidělila toho slova *„Amen,“* nýbrž pro kněze se jeho náležitě ponechává, který jsa Boha a lidí prostředníkem, odpovídá lidu, že jest Bůh uprošen.

* OTÁZKA V.

Proč při jiných modlitbách přisluhující, při této sám kněz odpovídá „Amen?“ *

Není však ten řád společný všem modlitbám, jelikož při ostatních jest to úlohou přisluhujícího, odpovědíti *„Amen,“* nýbrž jest vlastní modlitbě Páně. Nebo při jiných prosbách slovo to značí jen přisvědčení aneb přání, kdežto při této jest to odpověď, že se Bůh prosbě modlícího nakloňuje.

* OTÁZKA VI.

Jak se slovo „Amen“ rozličně vykládá? *

Ale rozmanitě od mnohých vykládalo se to slovce Amen. Sedmdesáte překladatelů (Septuaginta) vyložili: *„Staniž se.“* Jiní přeložili: *„V pravdě.“* Aquila přeložil: *„Věru.“* Ale málo na tom záleží, zda tím neb oním slovem se to vykládá, jen když víme, že to má význam ten, jakž jsme řekli, že kněz dosvědčuje, že jest uděleno, zač se prosilo. Tohoto výkladu svědectvím jest to, co píše Apoštol ku Korintským[1]): *„Kolikožkoli jest zaslíbení Božích, jsou (všecka) v něm „Jest;“ protož i skrze něho Amen Bohu k slávě naší.“*

Ale také nám jest to slovo přiměřené; neboť v něm jest jakési opakování a potvrzení těch proseb, jež jsme dosud činili, a spolu činí též pozorné ty, kdož ko-

[1]) S Kor. 1, 20.

nají svatou modlitbu; neboť se to často stává, že lidé při modlitbě jsouce roztržiti, v rozličných myšlénkách jinam bývají přenášeni. Ano tím slovem také s největší vroucností prosíme, aby všecko se stalo, to jest nám propůjčeno bylo, zač jsme prvé prosili; čili spíše poznávajíce, že jsme vše to již obdrželi a cítíce již přítomný účinek pomoci Boží, spolu s Prorokem pějeme ono[1]: „*Neboť hle, Bůh spomáhá mně, a Hospodin jest obránce duše mé.*“ A nikomu nesluší pochybovati, že pohne se Bůh i pro jmeno Syna svého, i pro ono slovce, jehož on tak často užíval, jenž, jak praví Apoštol[2]), „*vždycky vyslyšen jest pro svou úctivost.*“

---

[1]) Žalm 53. 6. [2]) Žid. 5. 7.

UPOTŘEBENÍ KATECHISMU

NEBO

KATECHISMUS

NA JEDNOTLIVÉ NEDĚLE ROKU ROZVRŽENÝ A K EVANGELIÍM PŘISPŮSOBENÝ.

Neděle I. adventní.

Budou znamení na slunci a na měsíci, a t. d. Luk. 21. Toto evangelium převesti jest na učení o soudu všeobecném. Pročež zde obrátí se duchovní pastýř na článek vyznání víry: *Odtud přijde soudit živých i mrtvých*, str. 74 a násl., jakož se činiti přikazuje na str. 9. ot. 13., aneb podlé obřadu jiných církví:

Aj král tvůj béře se k tobě tichý, a t. d. Mat. 21. Zde příhodně jednati bude pastýř duchovní o tom, co o vtělení a příčinách příští Krista Pána našeho se obsahuje v článku 2. a 3. vyznání Apoštolského, na str. 29 a 38.

Naleznete oslici přivázanou a oslátko s ní; *odvažtež* a t. d. Mat. 21. Svatý Athanasius v řeči o slovech tohoto evangelia ukazuje z toho místa, že apoštolům a jejich nástupcům dána jest moc rozřešiti ty, kteří jsouce spůsobem oslat břemenem hříchův stísněni, k nim se utíkají. Pročež zde lidu vyloží pastýř duchovní, co jest o zpovědi na str. 262 a násl., a o rozřešení na str. 252. a násl. a o moci odpouštěti hříchy v církvi na str. 105.

Neděle II. adventní.

Jan když byl uslyšel ve vězení a t. d. . . *Ty-li jsi ten, kterýž přijíti má* a t. d. Mat. 11. Toto tak bedlivé vyptávání se Janovo ukazuje, s kterakou snažností o to se starati máme, abychom ve věcech víry i my i ti, kteří pod moci naší jsou, správně a od katolických učitelův vycvičeni byli. Viz, což o tomto předmětě

jest na začátku katechismu až k prvnímu článku vyznání víry.

Ve vězení. Víru vyznávati náleží až do vězení, anto i až na smrť, když toho třeba jest a od soudce k tomu nutkáni bývame; aniž pak dosti jest na tom, ji v prsou uzavřenou míti, jakžkoliv správnou a upřímou, jak se ukazuje na str. 15. a násl.

Neděle III. adventní.

I vyznal a nezapřel. Jan 1. Z toho místa učíme se prostě pravdu vyznávati, aniž vmíšeti přísahy, aby nám víra přiložena byla. Viz, kdy a pod kterými tresty zapovězeno jest přísahati v 2. přikázání na str. 370 a násl.

Proč tedy křtíš, když nejsi Kristus a t. d. Mluviti jest zde o posluhovatelích křtem sv., o čemž na str. 162. a jak sobě vésti mají při udělování svátostí. Kristus Pán i posluhovatel vzhledem na moc svátostí, str. 143. 144.

Kterémuž já nejsem hoden rozvázati a t. d. Zde povinen jest duchovní napomínati lid sobě svěřený, aby se za příčinou svátkův narození Páně k svátosti oltářní připravoval, a má jednati o hodném přijetí takového hostě (jemuž řeménku u obuvi rozvázati za nehodna se Jan Křtitel pokládal). Viz o přípravě k svátosti oltářní na str. 232. 233.

Neděle IV. adventní.

Léta patnáctého císařství Tiberia císaře a t. d. Luk. 3. Proč zde zmínka se činí o knížatech světských, tentýž důvod uvesti se může, jaký se uvozuje v článku 4. vyznání o témž Pontiu Pilatu, str. 47 a násl.

Stalo se slovo Páně k Janovi a t. d. Poněvadž Jan jen od Boha jsa řádně povolán, úřad kázání slova Božího vykonával: odtud zde mluviti bude duchovní pastýř o po zákonném povolání služebníkův církve, jak to jest o svátosti svěcení kněžstva na str. 299 a násl. a pravíž, že pozákonnými služebníky ti nejsou, kteří posláni nebyli, jakž se o tom vypisuje v úvodě.

Na poušti. Zde o rozšafnosti a mravní bezúhonnosti služebníkův slova, kterými jsou kněží, řeč budiž, podlé téhož místa; i o čistotě, která se jim, když se stávají podjáhny, ukládá, jak to jest tam.

Kázal křest pokání. Jaké míry má býti mysl dospělých, kteří křest přijati povinni jsou, a že nad to života želí, o tom řeč jest na str. 170.

Připravujte cestu Páně, přímé čiňte stezky jeho. Zde řeč budiž o přípravě k svátosti oltářní, o kteréž předešlé neděle, a o potřebném ostříhání přikázání Božích, o čemž jest na str. 340. a násl.

Na den slavný Božího narození.

I porodila syna svého prvorozeného a t. d. Luk. 2. Vykládej se článek vyznání víry: *Narodil se z Marie Panny*, kterýž jest tomuto místu na nejvýše vlastní, o čemž na str. 42. a násl.

Téhož dne, ke mši velké.

Na počátku bylo slovo, a slovo bylo, a t. d. Jan 1. Poněvadž se toto místo, kdež se jedná o věčném Krista Pána rodu, uvozuje na str. 35, odtud tedy vezme pastýř duchovní výklad toho místa.

A slovo tělem učiněno jest. Zde vyložiž se tajemství vtělení, jak se obsahuje na str. 39.

Slávu jakožto jednorozeného od Otce. Kterak tento jednorozený jest i bratrem naším, viz na str. 36, 486 a násl.

Neděle po narození Páně.

Tvou vlastní duši pronikne meč a t. d. Luk. 2. Z tohoto zvelebování Šimeonova příležitost vzíti může pastýř duchovní k vyložení, proč Bůh věřících již pokřestěných, které za syny nejmilejší má, nevynímá ze strastí tohoto života, o kterézto věci řeč jest na str. 175 a násl. A kam se uteci náleží, o čemž viz na str. 463.

Nevycházela z chrámu, posty a modlitbami slouživ Bohu dnem i nocí. O soukromé a veřejné modlitbě

máš na str. 475 a násl. Jakým spůsobem k modlitbě připojiti náleží i almužnu, na str. 478. A kterak tyto tři věci přispívají k dostičinění za hříchy, na str. 285, 286.

Na den obřezání Páně.

A když se naplnilo dní osm, aby obřezáno bylo dítě a t. d. Luk. 2. Poněvadž po obřezání následoval křest, může se zde vůbec mluviti o moci a účinnosti svátostí nového zákona nad svátosti starého zákona, jak se to nalézá na str. 140, 141.

Nazváno jest jmeno jeho Ježíš a t. d. Jak příhodně jmeno to dáno bylo Kristu Pánu, a proč, viz na str. 32 a 33.

Připomenouti jest zde také, že i dítkám nyní při křtu, jako tehdáž při obřezání, jmeno dáti přísluší; a jaká toho jest příčina, a jaké jmeno dítěti dáno býti má, nalézneš na str. 186. Posléze když dávání jmen jest jedna stránka z obřadů při křtu obyčejných, tehdy může zde řeč býti o obřadech a obyčejích křtu svatého, str. 182 a násl.

Na den zjevení Páně, neb sv. tří králů.

Viděli jsme hvězdu jeho na východě a t. d. Mat. 2. Poněvadž nenevhodně touto hvězdou rozuměti se může vědomost mudrcův o Bohu, jakož odpovědí knížat kněžských, světlo víry: ne zle zde může uvedeno býti, což o rozdílnosti moudrosti křesťanské od známosti filosofické stojí na str. 15 a 16.

A padše klaněli se jemu a t. d. Mat. 2. Zde řeč budiž o úctě, která se Bohu činí a *Pocta Boží* a nebo *služby Boží* (latria, λατρεία) slove, a spolu o úctě svatých, která *pocta svatých* (dulia, δουλεία) se nazývá. Viz co u výkladu desatera jest na str. 346, až k druhému přikázání. Zde jednati se také může o poctě a pokloně svátosti oltářní. Nebo jestliže téhož Krista, kterému se mudrci klaněli, přítomného v svátosti oltářní uznáváme a vyznáváme, jakož se zřejmými slovy dovozuje na str. 215, jestliže zbožní býti chceme, proč-

bychom se jemu rovně jako mudrci neklaněli? viz str. 201 a násl.

Neděle I. po zjevení Páně.

Podlé obyčeje dne svátečního a t. d. Luk. 2. O svěcení svátků, čti na str. 377 a násl.

A byl jim poddán a t. d. O povinnosti dítek k rodičům, viz str. 390 a násl.

Neděle II. po zjevení Páně.

Stala se svatba v Káni Galilejské a t. d. Jan. 2. O svátosti manželství viz str. 317. a násl.

Ten učinil Ježíš počátek divů. Toto učinění vody vínem velmi velikou moc do sebe má k utvrzení méně zběhlých ve víře o přepodstatnění, jakéž jest v nejsvětější svátosti oltářní, o čemž viz str. 222 a násl.

Neděle III. po zjevení Páně.

A hle, málomocný přišed, klaněl se jemu. Mat. 8. Že málomocenstvím se vyznamenává kacířství, učí sv. Otcové. Koho však za kacíře pokládati jest, a koho z táboru církve, jakožto malomocného, vyvrhnouti, jest na str. 88. a násl.

Jdi a okaž se knězi. O počesti, jež se kněžím Páně a představeným církve prokazovati má, viz str. 299.

Jdi a ukaž se knězi atd. Že daleko výbornější moc našim kněžím dána jest, nežli Mojžíšovým, tomu učí Jan Zlatoústý v knize 3. o kněžích; protože tito přinesené k sobě malomocné ne očišťovali, ale je toliko očistěnými vyhlašovali; naši však člověka malomocenstvím hříchu poškvrněného v pravdě očistují a v dokonalé zdraví uvozují, poskytujíce dobře připravenému dobrodiní rozřešení. Zde řeč budiž o moci klíčův kněžím propůjčené, jako jest na str. 253. a násl.

Neděle IV. po zjevení Páně.

Když vstupoval Pán Ježíš na lodičku. Mat. 8. Mezi mnohými věcmi, které církve podobenství na sobě nesou, jest lodička ona anebo archa Noemova, o níž

řeč na str. 92. Zde tedy o církvi katolické a známkách, po kterých se pozná, může pastýř duchovní jednati, jako se to vykládá na str. 94.

Pane, zachovej nás, hyneme. Poněvadž žádné doby není, kdeby život lidský v takovém nebezpečenství byl, jako když se konec života blíží, odtud může pastýř duchovní z toho místa napomenouti, aby, když den smrti nastává, k Bohu se nejvíce utíkali a svátosti posledního pomazání přijímali, o čemž řeč na str. 294. a násl.

Kdo jest tento, že ho i větrové i moře poslouchají? Kterak všecky tvory běhu toho, jejž od Boha na počátku přijaly, se drží, vyjma člověka, viz na str. 341. 342.

Neděle V. po zjevení Páně.

Nepřítel nasel koukole mezi pšenici. Mat. 13. V církvi dvojí jsou lidé: dobří, kteří jmenem pšenice se poznačují; zlí, kteří jmenem koukole, viz str. 92, 93. Aneb vyrozumívají se koukolem nenávisti a sváry, jež otec roztržkův ďábel rozsévati usiluje na poli synův pokoje; proti kterémuž neduhu prostředek jest na str. 474 a násl.

Nepřítel člověk to učinil. O nenávisti ďáblův proti nám, a o odvážlivosti a setrvalosti jich v pokušení, viz na str. 544 a násl. a jak původce viny všeho zlého, vyhledavatelem jest trestu nepravosti, o tom viz str. 558 a násl.

Neděle VI. po zjevení Páně.

Podobno jest království nebeské zrnu hořčičnému. Mat. 13. Poněvadž podlé učitelův církevních zrnem hořčičným se vyrozumívá víra, zde vyložiti jest, co se o její potřebnosti nalézá na str. 11. a násl. a jak ostříhati náleží toho, což se věřiti předkládá, str. 14 a 15, a o její výbornosti, a jak velice se různí křesťanská o Bohu moudrost od mudrcké známosti věcí Božských, str. 16.

Ale když zroste. Že víra rozhojniti se dá, tomu se učí na str. 474.

Podobno jest království nebeské kvasu, kterýž vzavši žena zadělala. Touto ženou jest církev, kteráž že v učení

víry aneb mravův (kvasem vyznačeném) blouditi nemůže, vypravuje se na str. 99.

Až zkysalo všecko. Zde o obcování svatých a účastenství zásluh vyloženo býti může, co se nalézá na str. 101, a násl.

Neděle devítník.

Podobno jest království nebeské člověku hospodáři. Mat. 20. Zde člověkem hospodářem t. j. otcem rodu a čeledi jest Bůh, který proč otcem se nazývá, nalezneš na str. 19.

Vzali po jednom penízi. Jmenem peníze poznačuje se nebeské blahoslavenství, kteréhož tento hospodář ochotně a upřímně na vinici, to jest v stěpnici přikázání Božích pracujícím podává. O tomto penízi života věčného cti, což obšírně se podává na str. 121. a násl. a 341, 342 a 495 a násl. K dojití pak tohoto blahoslavenství jistou cestu a spůsob nalezneš na str. 497. a násl.

Totéž. Výborné povzbuzení k vzdělávání této vinice přikázání jest na str. 337. a násl.

Po jednom penízi a t. d. V nebi však rozmanitost jest odměny a slávy podlé práce a míry mysli, s kterou kdo pracuje, str. 115. 116 a 128 a násl.

Neděle I. po devítníku.

Vyšel rozsévač, aby rozséval símě své. Luk. 8. Símě toto v zemi rozseté jest slovo Boží podlé výkladu Páně, o čemž viz str. 525 a jak je slyšeti náleží, viz úvod.

Potom přichází ďábel a t. d. O usilování a doráženi ďáblově nalezneš na str. 543 a násl.

Jdouce po pečování a zboží a rozkoších života a t. d. Jak velice bohatství a bezuzdné žádosti věcí časných na překážce jsou ovoci tohoto Božského semene, nalezneš na str. 451 a 452 a násl., kde tatáž slova stojí.

Neděle III. po devítníku.

Vydán bude pohanům, bude posmíván a t. d. Luk. 18. Aby se Kristovi bojovníci kříže jeho jakožto ko-

rouhve svého vojevody obhajujíce k chopení se zbraně pokání pobídli, proto se čte toto evangelium na počátku postu, kteréž souhrn utrpení Páně v sobě obsahuje. Na tomto místě ne nevhodně pastýř duchovní vyloží, co se o utrpení Páně obšírně podává na str. 46. a násl. Aneb jestliže raději chce předmět ten na jiný příhodnější čas odložiti, mluviti bude dnes o druhé části evangelia, jak následuje.

Slepý jeden seděl vedlé cesty. Zde slepým vyznamenal pokolení lidské, o jehož bídném stavu po hříchu viz na str. 452 a 453.

Ježíši, synu Davidův, smiluj se nade mnou. Zde z toho výroku ukáže se, jak Boha jinak ctíme a jinak svaté, o čemž řeč na str. 470. Dále, když úzkostmi aneb bědami stíháni bývámе, aneb věci nějaké pozbýváme, tehdy utíkejmež se s tímto slepým k Pánu a modlitbami prosme Boha, aby nám přítomen byl. Viz o potřebě a užitečnosti modlitby str. 455. a 456.

Co chceš ať tobě učiním? Zde příčiny se pronesou, proč nejmilostivější Bůh chce, abychom ho prosili, ačkoliv ví, jakých věcí zapotřebí máme, o čemž řeč na str. 459.

Na popeleční neb škaredou středu.

Když se postíte atd. Mat. 6. Když půst čtyřiceti dnův za tou příčinou ustanoven jest, abychom hříchy celého roku touto jako slavnou výplatou vykoupili: dnes povinen jest pastýř duchovní povzbuzovati lidu věřícího k činění pokání, o jehož potřebnosti řeč jest na str. 269 a poučiti jej, po kterých stupních možno jest ku pokání vstoupiti, na str. 249; a kolikerými skutky za hříchy dosti učiniti můžeme, str. 286.

Neskládejte sobě pokladů na zemi. Viz, co se praví proti těm, kdož statky snášeti odevšad se snaží, na str. 427 a násl., 443, 523.

Ale skládejte sobě poklady v nebi. Když již pastýři duchovní povinni jsou lid věřící k dávání almužen chudým pozvbuzovati: zde bedlivě to učiní podlé toho, což stojí na str. 425 a násl. a 539 a násl.

Neděle I. v postě.

Aby pokoušen byl od ďábla. Mat. 4. Když jest pokušení život lidský na zemi, jak praví Job. 7: zde o pokušení mluviti přijde; o spůsobech pokušení, proč se připouští, že lidé pokoušeni bývají; jakou zbraní pokušením odolati, a jiného podobného, což se nalézá na str. 541. a násl.

Ne samým chlebem živ jest člověk. O chlebě duchovním, o kterémž jedná Kristus Pán, viz str. 525. a násl.

Andělům svým přikázal atd. O ochraně andělův k člověku na str. 380 a násl.

Pánu Bohu svému se klaněti budeš. O pokloně Bohu, která se věrou, nadějí a láskou vykonává, o čemž viz na str. 346 a násl.

Neděle II. v postě.

Pojal Pán Ježíš Petra a Jakuba a Jana a vedl je atd. Mat. 17. Zde se dá to pronesti, co stojí o místě a čase, kdy lidé schopnější jsou k rozjímání věcí Božských, na str. 475.

Dobře jest nám zde býti. Zde vyložiti se může, což se o nejvyšší důstojnosti těch, kteří Boha poslouchají, nalézá na str. 514. Aneb o nejvroucnějších radostech lidí svatých na str. 525 a násl. Mohou také duchovní pastýři řeč míti o dvanáctém článku víry, o čemž viz str. 121.

Tentoť jest Syn můj milý atd. Zde o věčném Synově rodu nejprostrannější pole k mluvení se poskytuje, o čemž viz na str. 35. a násl. Aneb podlé obřadu jiných církví:

Smiluj se nade mnou, Pane, synu Davidův. Mat. 15. Zde vzor máš dokonalé modlitby, pokudž hledí k dvěma podmínkám, kterých se při modlitbě nejvíce vyhledává: víru totiž a setrvalosť, o nichž viz na str. 475 a násl.

Dcera má zle od ďábla trápena jest atd. Příkladem této ženy rodiče se napominají, aby bedlivou péči o dítky vedli, o čemž řeč na str. 397, 398.

Propusť ji, neboť volá za námi. „Jestliže apoštolé v tomto životě žijíce a ještě o sebe starostlivi jsouce za ženu chananejskou orodují a vyslyšáni jsou, tož i

v nebi mlčeti se neodváží“ praví sv. Jeroným proti Vígilantiovi. Zde o přímluvě svatých řeč budiž, jak se to nalézá na str. 348.

Neděle III. v postě, jenž slove kýchavná.

Vymítal Pán Ježíš zlého ducha, a ten byl němý. Luk. 11. Ďáblovi jest vlastní věcí, toho, jehož posedá, učiniti němým t. j. od vyznání hříchu odvoditi. Avšak není jiné cesty k vypuzení ďábla, než abys jazyk rozvázal k odkrytí hříchu před knězem. Viz, co o zpovědi jest na str. 266 a násl.

Každé království, proti sobě rozdělené, zpustné. Církev jest Kristovo království, jak se nalézá na str. 499. To však, aby v sobě nebylo rozdělené, jedno býti musí, odkud zde o jednotě církve mluviti jest, podlé str. 94 a násl.

Vrátím se do domu svého. O velikosti hříchu upadajících do nepravostí, na str. 53. A což po zpovědi činiti, na str. 285 a násl.

Tehdy jde, a přijme k sobě jiných sedm duchů, horších nežli je sám: Toto místo uvozuje důvod na str. 541. a násl., že ne jeden toliko ďabel, ale i více někdy člověka pokoušejí; patrno jest pak z toho místa, že ďábel více těch pokouší, kdo od něho odstoupili, jak viděti ze str. 544 a násl.

Blahoslavený život, kterýž tebe nosil. Oslavou Marie Panny končí toto evangelium, o čemž máš na str. 42 a 468, 469.

Neděle IV. v postě, jenž slove družebná.

Odkud nakoupíme chlebů, aby pojedli tito? atd. Jan 6. Zde může se příhodně vyložiti onano prosba modlitby Páně: Chleb náš vezdejší dej nám; na str. 516. a násl. Mimo to znamenati sluší, že chléb ten moc také má ukojiti žízeň, jak myslí učitelé církevní. Tak i chléb díkůčinění laikům místo kalichu jest. Čti o přijímání pod jednou na str. 237.

To pak řekl, zkoušeje ho. Kterak Bůh člověka zkouší, viz na str. 544 a násl.

Rozdával sedícím. Kristus nerozdával, ale dal apoštolům, a ti rozdávali zástupu. Mat. 14. 15. Tak od počátku světa skrze patriarchy a proroky a potom skrze apoštoly a jejich nástupce Bůh slova Božího a svátosti podává, jak se to naléza na str. 1 a 2. Kristus však jest, který to vše po přednosti spůsobuje na str. 143 a násl.

Tentoť jest jistě prorok. O díkův činění viz na str. 461.

Neděle V. v postě, jenž slove smrtelná.

Kdo z vás bude mne trestati z hříchu? Jan. 8. Nevinnost Kristova vynáší se přiměřeně na jevo v dnešním evangelii, tak že na snadě jest nám příčina utrpení Páně, jež dnes před oči stavěti počíná církev; totiž ne vlastní jeho poklesky, ale naše. O příčinách utrpení Páně nalezneš na str. 53.

Jestliže pravdu mluvím vám. Lži se varovati zde se učíme, o níž obšírně jest na str. 439 a násl.

Kdo z Boha jest, Boží slovo slyší. O slyšení slova Božího na str. 2, 8 a 525.

Zdaliž my dobře nepravíme, že jsi ty Samarytán. atd. Toho místa může duchovní pastýř použiti k pozbuzení věřících, aby kdy kdy odpouštěli, o čem se mnoho nalézá na str. 528 a násl.

Ale ctím otce svého a vy jste mne zneuctili. Kristus často a od mnohých těžce zneuctíván bývá, ale od těch nejvíce, kdo jeho slovo buď zlým vykládáním aneb obrácením jeho v ješitnosť zprzňují, o čem na str. 372.

Tedy chápali kamení aby házeli naň. Z toho místa porozuměti se může, že i čas i spůsob smrti od Krista Pána vyvoleny byly, o kteréžto věci viz na str. 48 a násl.

Neděle květná.

Evangelium jako na neděli první adventní, o čemž řeč tam. Ostatně, poněvadž k přijímání nejsvětější svátosti z rozkazu církve za toho času všickni, kdož rozeznáním dobrého od zlého obdařeni jsou, se zavazují, protož z těch slov evangelia: *Aj král tvůj béře se k tobě tichý*, může pastýř duchovní k přijímání jejímu

věřících pozbuditi z toho, co se nalézá na str. 201 a násl. a 231 atd., a poněvadž rodiče nezřídka velmi nedbalí jsou, aby dítky své k přijímání svátosti oltářní přivodili: z té příčiny vloží jim na srdce pastýř duchovní důtklivě, co se o věku, v kterém dítky k přijímání jejímu se přidržují, nalézá na str. 236.

V zelený čtvrtek.

Poněvadž se toho dne slavné kázání o tajemství utrpení Pána našeho Ježíše Krista činí, z té příčiny zaslušné se vidí, aby se mimo to, co se u výkladu článku 4. vyznání víry nalézá na str. 46 a násl., o tomto ještě toho dne jednalo. O obzvláštní lásce, kterou Bůh pokolení lidskému prokázal, když je smrtí jednorozeného Syna svého vykoupiti ráčil, o čemž jest na str. 482. O pádu a bědách prvních rodičův, které je stíhaly, o čemž na str. 30 a 505 a násl. Jak z utrpení Kristova všecko odpuštění hříchův vyplynulo, o čem na str. 108 a 534 a tudyž všecky svátosti z toho Kristova utrpení moc svou vzaly, jak to jest na str. 143. O oběti Kristově tak krvavé, jak nekrvavé, podlé str. 242 a násl. Posléze kterak nikomu otevřen nebyl, ale ani otevřen býti nemůže přístup do království nebeského bez této víry ve vykoupení lidské skrze Krista, jak to jest na str. 29 a že to jest souhrnem a stěžejí veškerého křesťánského náboženství, znáti Ježíše Krista a to ukřižovaného, jak se to má na str. 5. a 6.

Na den slavný vzkříšení Páně.

Vstalť jest, není ho tuto, atd. Mark. 16. O vzkříšení Páně vyloží se článek snešení apoštolského: Třetího dne vstal z mrtvých, na str. 57 a násl.

V pondělí velikonoční.

Dva z učeníků Ježíšových šli toho dne do městečka atd. Luk. 24. Poněvadž sotva se státi může, aby pastýř duchovní vše to, což se na vzkříšení Kristovo táhne, den před tím vyložil, tedy může tohoto dne to, co předeslal, z toho místa zase vzíti.

Zdaliž nemusel Kristus těch věcí trpěti a tak vjíti do slávy své? Zde jest místo obzvláštní k vyložení příčin, za kterými potřebí bylo Kristu z mrtvých vstáti, které se nalézají na str. 64, a po příkladě Kristově věřící povzbuditi, aby se vší snažností o to usilovali, jakby nebeského království došli, což se nalézá na str. 497 a násl. a o prospěšnostech soužení, na str. 559.

I stalo se, když seděl s nimi za stolem, že vzal chleb. Zde příležitost zvláštní jest k dolíčení, že pod obojí podobou svátosti oltářní laikům není nevyhnutelnou potřebou podávati, o čemž obšírně na str. 237 a násl.

V úterý velikonoční.

Stál Pán Ježíš u prostřed učenníků svých. Luk. 24. Zde může se jednati o čtveru úděl̊v těla oslaveného, jak to jest na str. 118 a násl.

Pokoj vám. Poněvadž království Boží, jak dosvědčuje Apoštol, pokoj jest a radost v Duchu svatém, zde mluviti se může, jaké jest království Kristovo k nábožným, o čemž řeč na str. 499 a násl.

A kázáno býti ve jmenu jeho pokání a odpuštění hříchů mezi všemi národy. Kterak pokání kázati od Krista apoštolům za povinnost uloženo, z toho samého místa se dovesti dá, na str. 105 a násl. Odtud může tak podlé výkladu článku o odpuštění hříchů, jakož podlé toho, co o svátosti pokání zde se nalézá, obšírné kázaní míti.

Neděle I. po velikonoci (provodní).

Když byl večer toho dne, kterýž jest první po sobotě. Jan 20. Kristovo vzkříšení jest vzorem našeho vzkříšení, kteréž jak nejvíce ztvrditi nezbytnou potřebou bylo, aby se spolu i naše stvrdilo; jakými pak i písmy i důkazy naše vzkříšení se stvrzuje, viz na str. 64 a násl. První po sobotě pak což to jest, viz na str. 378 a násl.

Kterým odpustíte hříchy, odpouštějí se jim. O moci klíčů̊v kněžím propůjčené, viz na str. 105 a násl. a 530 a násl.

A vpustím prst svůj v místo hřebů atd. Jaká budou těla po z mrtvých vstání a proč Kristus a mučedlníci jizev podrží, nalezneš na str. 118.

Neděle II. po velikonoci.

Já jsem pastýř dobrý atd. Jan 10. Jmenem pastýřův zahrnují se nejenom biskupové a správcové duší, ale i králové, úřadové, rodiče a učitelé. Čímž však pastýři takoví ovcím povinni jsou a čímž naproti tomu ovce pastýřům, máš na str. 390, 394. O rozličných pak stupních pastýřův a služebníkův církve a jich povinnostech při svátosti svěcení kněžstva, viz na str. 298 a násl.

Ale nájemník, kterýž není pastýř. Kdo jest takový nájemník a ne pastýř, o tom viz na str. 300.

A bude jeden ovčinec a jeden pastýř. Zde jednati jest o jednotě církve, o čemž na str. 94 a o jednom všeobecném církve pastýři, sv. Petru a sv. Petra nástupci římském papeži, o kterémž na str. 95 a násl. a 312 a násl.

Neděle III. po velikonoci.

Maličko a neuzříte mne atd. Jan 16. Účinný jest to spůsob útěchy, když počasný zármutek, jenž pro Krista přijat byl, věčnými radostmi se nahrazuje. Viz, co o věčném životě se nalézá na str. 121 a násl.

Vy budete kvíleti a plakati, ale svět se bude radovati. Proč lidé převracení méně, zbožní však více od ďábla pronásledováni bývají a z té příčiny onino se radují, tito pak se zarmucují, viz na str. 544.

Zármutek váš obrátí se v radosť atd. V naději budoucích dobrých věcí jak s veselou a ustavičnou myslí vše odporné snášeti máme, viz str. 121 a násl. A proč Bůh dopouští, aby souženi byli dobří, str. 541.

Neděle IV. po velikonoci.

Neodejdu-li, nepřijde k vám Utěšitel. Jan 16. O Duchu svatém a o podivuhodných jeho účincích a dařích nalezneš na str. 81, 87.

Trestati bude svět z hříchu. Ducha svatého vlastní úřad jest, srdcem k lítosti pohnouti a hřešícího uvnitř trestati. Která pak zkroušenost pravá jest, a které věci ona do sebe míti má, viz na str. 257 a násl. Sem také táhnouti se může, co o hříších, které odpuštěny býti nemohou, se praví na str. 255.

Neděle V. po velikonoci, jenž slove křižová.

Budete-li zač prositi Otce ve jmenu mém atd. Jan 16. O modlitbě a jejích vlastnostech zde vlastní jest místo mluviti, o čemž viz na str. 454 a násl.

Až posavad jste za nic neprosili atd. Zde vlastně o spůsobu, kterým Bohu skrze Krista modliti se máme, o čemž jest na str. 550, uvede se k dolíčení, že ve jmenu Kristově modliti se náleží.

Na den slavný na nebe vstoupení Páně.

Vzat jest do nebe a sedí na pravici Boží. Marek 16. Na tomto místě vyloží se článek šestý snesení apoštolského, který jest o na nebe vstoupení, jak se to nalézá na str. 68 a násl.

Neděle VI. po velikonoci.

Když přijde Utěšitel . . . kterýž od Otce pochází. Jan 15. Zde o pochodu Ducha svatého od Otce a Syna řeč budiž podlé str. 86.

Každý, kdož vás zabije atd. Zde přikázání desatera: *Nezabiješ* vykládati se může, o čemž jest na str. 399 a násl.

Domnívati se bude, že by tím Bohu sloužil. O všech nepříjemnostech a strastech tohoto života totéž souditi jest, co o tom, což pro Krista trpíme: totiž že jsou velikým znamením Boží k nám dobrotivosti, jak se to nalézá na str. 484.

Na den slavný seslání Ducha svatého.

Miluje-li kdo mne, řeč mou zachovávati bude. Jan 14. Duch svatý za tou příčinou se věřícím dává, aby

řeči Boží, jež v desateře obsažena jest, ostříhati mohli; k čemuž aby ochotnější byli, přednese duchovní pastýř, co se nalézá na začátku výkladu desatera na str. 336, a toto místo uvede se k dolíčení, že přikázání Boží nejsou nemožná; z té příčiny o této věci jednati bude podlé str. 339 a násl. Aneb vyloží dnes, co se podává o svátosti biřmování na str. 187 a násl., ježto jak Otcové učí, toho dne apoštolé od Ducha svatého potvrzeni byli.

V pondělí svatodušní.

Tak Bůh miloval svět, že Syna svého jednorozeného dal. Jan 3. Zde místo vlastní jest k vyložení lidu toho, co o přeušlechtilé lásce nebeského Otce k pokolení lidskému, při stvoření a řízení prokázané, ale mnohem více při vykoupení, se nalézá na str. 479 a 483.

Aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul. Zde učiti jest, kterak víra v Krista všem lidem ode všech věkův potřebná byla, podlé str. 29 a násl.

Kdo věří v něho, nebývá souzen. O slově věřiti nalezneš na str. 14 a násl., což zde v užitek obrátiti můžeš, z kteréhožto mluvení spůsobu také ukážeš, že Syn Boží v pravdě Bůh jest, podlé str. 35.

Nebo nevěří ve jmeno jednorozeného Syna Božího. Kterakým činem Boží Syn jest jednorozený, ukázati můžeš z toho, co se nalézá na str. 35 a naopak, jak ten jednorozený bratry má, viz str 486.

V úterý svatodušní.

Kdo nevchází dveřmi do ovčince a t. d. Jan 10. Zde příležitost obzvláštní jest k vyložení toho, co o pozákonném posvěcení služebníkův církve se nalézá na str. 299 a násl., o pozákonném udělovateli svátosti svěcení kněžstva na str. 313.

A ovce hlas jeho slyší. O poslušenství a cti, kterou povinni jsme biskupům a kněžím, jedná se na str. 394 a násl.

Cizího pak nenásledují. Že za služebníky kacířův nemá se jíti, o tom viz na str. 2 a násl., kdož pak za nimi jdou, nejsou ovce, ale kozlové, str. 93.

Na den svaté a nerozdílné Trojice Boží.

Dána jest mi všeliká moc na nebi i na zemi. Mat. 28. Zde vyložiti jest to, co o království Kristově nad zbožnými, a o spůsobu, kterým kraluje mezi svými věřícími, se nalézá na str. 500. Též o mocnosti jeho v ustanovení nejenom, ale i v udělování svátostí na str. 143 a 144 a o moci klíčův jeho, kterou se odpouštějí hříchy, na str. 105 a násl.

Křtíce je. Toto místo uvozuje se k dolíčení, kterého času křest zavazovati počíná, na str. 161 a z té příčiny o potřebnosti jeho a obzvláštně při dětech, může se to pronésti, co stojí na str. 167 a násl.

Ve jmenu Otce i Syna i Ducha svatého. Zde jednati jest obšírně o hmotnosti a spůsobě křtu, což jest na str. 153 a násl. Zde také mohou pastýři duchovní jednati o tajemství nejsvětější a nejslavnější Trojice, o čemž jest na str. 19 a násl. Učiti pak budou obzvláštně lid nezkušený, že nejsvětější Trojice malovati a kresliti se nedá, a proto jestliže se kdy maluje, že ta malba vlastnosti některé její vyjádřuje, jak se to nalézá na str. 354.

Učíce je zachovávati všecko, což jsem koli přikázal vám. Zde o potřebnosti a možnosti ostříhání zákona Božího pronese se, což se nalézá na str. 339 a násl.

Neděle I. po sv. Duchu.

Buďte milosrdní, jakož i Otec váš milosrdný jest. Luk. 6. O tom evangelii viz neděli 4; podlé obřadu jiných církví:

Dávejte a bude vám dáno. Zde může se o sdílení podpor tohoto života s bližním vynesti, co se nalézá na str. 524 a násl. aneb o almužně na str. 478 a násl.

Pokrytče, vyvrz prvé břevno z oka svého. O pokrytcích, jichžto modlitby Pán zamítá, máš na str. 477 Též podlé jiných:

Nenarodí-li se kdo znova atd. Jan 3. Zde vyložiž se o potřebnosti křtu, který se ve jmenu nejsvětější Trojice uděluje, o jeho účincích a vůbec, cožkoli o něm se nalézá na str. 155, 167, 172 a násl.

Na den Božího těla.

Tělo mé jest právě pokrm atd. Jan 6. O svátosti oltářní viz na str. 200 a násl.

Neděle II. po svatém Duchu.

Člověk nějaký učinil večeři velikou a t. d. Luk. 14. Jmenem večeře, která k večerou se béře, vyznamenává se nám nebeská sláva, kterou ten hospodář na samém konci blažené obdaří. Viz, co o tomto předmětě položeno na str. 121 a 497 a násl. Aneb jmenem večeře, podlé sv. Pavla 1. Kor. 11. rozumí se svatosvaté Kristovo tělo ve svátosti oltářní, o čemž viz, jako nahoře str. 200.

I počali se všickni spolu vymlouvati. Poněvadž všecky výmluvy ze zlé žádosti vycházejí, proto zde jednati jest proti žádostem zlým, podlé str. 443 a násl. I spolu položiti jest před oči bídu naši, kteří tím opomínáme, což spasitelného nám jest, na věci pak nebezpečné se oddáváme, jakož tito učinili, viz str. 506 a násl.

Ves jsem koupil. Viz proti hrdým a ctižádostivým, kteří se tímto prvním vyznamenávají, co se nalézá na str. 472.

Patero spřežení volů jsem koupil. Viz proti lakomcům, což jest na str. 421 a násl.

Ženu jsem pojal. Zde kárati jest chlípnost a schvalovati zdrželivost a čistotu, která nám přístup do nebeského království snadný činí, viz o tom na str. 410 a násl. Aneb podlé jiných:

Člověk jeden byl bohatý, jenž se oblékal v šarlat atd. Luk. 16. O marnosti v šatech, jíž se varovati máme, viz což jest na str. 415. A kterak povinni jsme na potřebných toliko věcech, k živobytí a šatstvu náležejících, přestávati, str. 521.

A pohřben jest v pekle. Hle, jaký trest hrozí nešlechetníkům, kteří jsouce smrtí před časem zachváceni, plni nepravostí odcházejí, o kteréžto věci viz na str. 78 a násl.

Nesen jest od andělů. Mezi povinnostmi andělův tato není poslední, o čemž viz na str. 480.

Do lůna Abrahamova. O sídlech duší po smrti máš na str. 58 a násl.

Neděle III. po svatém Duchu.

A bude radost v nebi nad jedním hříšníkem pokání činícím. Luk. 15. Mezi jinými věcmi, které hříšníka k činění pokání pobádati mají, jest tato radost nebešťanův, již požívají z obrácení se hříšníka. Nejednu věc o tom smyslu nalezneš na str. 104. 245 a násl. a na str. 552.

Neděle IV. po svatém Duchu.

Když se zástupové na Ježíše valili, aby slyšeli slovo Boží atd. Luk. 5. Viz povzbuzení k slyšení slova Božího na str. 2 a násl. A pak podlé pochopu jednoho každého učiti jest nauce evangelia, tam dále; a slovo to zvláštně ve dni svátečné slyšeti jest, na str. 375, 384

Vstoupiv pak na jednu z lodí, kteráž byla Šimonova, atd. Do Petrovy lodi, a ne do lodi jiného z Apoštolův vstoupil Kristus, aby tím na rozum dal, že Petr s nástupcemi hlavou jest a knížetem pastýřův církve, o této věci viz na str. 95 a násl. a 312 a násl.

Odejdi ode mne, Pane. Kdož k svátosti oltářní přistupují, z příkladu Petrova a setníkova, Mat. 8. poznají, že přítomnosti takového hostě přenehodni jsou. Viz, co se o přípravě svátosti oltářní učí na str. 232 a násl. Aneb podlé obřadu jiných církví:

Buďte milosrdní, jakož i Otec váš milosrdný jest, Luk. 6. Aby Kristus nám odpustil, dříve povinni jsme sami odpouštěti těm, kteří nám ubližili. Viz výklad onéno prosby: *Odpusť nám naše viny* atd. na str. 528 a násl. Viz též o tom evangelii na neděli I. po sv. Duchu.

Neděle V. po svatém Duchu.

Slyšeli jste, že řečeno jest starým: Nezabiješ atd. Mat. 5. Na tomto místě vyložiti přijde toto přikázání desatera, jak se nalézá na str. 399 a násl.

Ale já pravím vám, že každý, kdo se hněvá. Tato slova vykládají se na str. 403.

Slyšeli jste, že řečeno jest starým: Nesesmilníš, atd. Zde podobně vyložiž se toto přikázání, jako to jest na str. 410.

Neděle VI. po svatém Duchu.

Lítost mám nad zástupem, nebo aj již tři dni trvají se mnou. Mat. 8. Mimo to, co vyznamenáno jest na neděli 4. v postě, může pastýř duchovní to zde uvesti, co se o otcovské Boží péči o lidi nalézá na str. 479 a násl.

A rozpustím-li je lačné do domů jejich, zhynou na cestě. Zde o křehkosti lidské, kteří žádného skutku Boha milého bez pomoci Boží vykonati nemohou, jednati jest, jak se to nalézá na str. 507 a násl.

Neděle VII. po svatém Duchu.

Pilně se varujte falešných prorokův, atd. Mat. 7. Zde se přikazuje uvarovati se bludařův, kohož však za bludaře pokládati přísluší, nalezneš na str. 89, 93. A kterak tito, nejsouce v církvi, od ní trestati se mohou, tamž. Jakých pak chytrostí tito křiví prorokové užívají k vštípení bezbožných svých učení, máš na str. 3 a násl.

A na oheň uvržen atd. O tomto ohni pekelném viz na str. 58.

Ale kdo činí vůli Otce mého atd. Tato průpověď jest jako návod nejkratší, učíc nás, kterou bychom cestou do království nebeského přijíti mohli. Pročež, kdož si žádají jeho dojíti, tuto průpověď povinni jsou před očima míti, o čemž viz str. 505. A napořád, kde se tato třetí prosba, *Buď vůle tvá, jako v nebi, tak i na zemi*, vykládá.

Neděle VIII. po svatém Duchu.

Vydej počet z vladařství svého. Luk. 16. O vydávání počtu, když jedenkaždý vychází ze života, viz str. 69.

Čiňte sobě přátely z mamony nepravosti. Proto boháči od Boha statky obsypáni bývají, aby chudým z nich udělovali, na str. 524. Zde o almužně bude moci pastýř duchovní své věřící poučiti, jak to jest

na str. 425 a násl. a na str. 472. Toto také místo důvodem jest přímluvy svatých, o čemž na str. 348 a násl. a na str. 470.

Neděle IX. po svatém Duchu.

Plakal nad ním, Luk. 19. Pláče Kristus, aby nás plakati naučil. Kterak však při želení poklesků užiti náleží slz, a jak bedlivě má se jimi opatřiti, nalezneš na str. 260, kde řeč jest o skroušenosti.

O kdybys bylo i ty poznalo. Největší bědou bytu našeho jest, své bídy neuznávati, viz str. 507.

Neboť přijdou na tebe dnové a oblehnou tě. Jerusalém na příklad staví se tomu člověku, který jsa od Boha mnohými dobrodiními obdařen, převráceně jich na svou záhubu užívá, o čemž viz str. 547.

Neděle X. po svatém Duchu.

Takto sám u sebe se modlil. Luk. 18. S jakými vlastnostmi modlitba má býti spojena, aby se Bohu líbila a od něho vyslyšána byla, o tom viz na str. 471 a násl.

Bože, buď milostiv mně hříšnému! Tento příklad pravého kajícníka mezi jiným vystavuje se na str. 539. Pročež i příkladem toho i jiných, které se nalézají na témž místě a na str. 267, povzbudí pastýř duchovní věřící k pravému pokání. Mimo to jest příklad těch, kteří ač jsouce hříšníci, avšak Bohu se modlí a vyslyšeni bývají, na str. 463. Posléze, s kterakou pokorou povinni jsou ti, kdož se modliti chtějí, k Bohu přistupovati, ukazuje se na str. 471 a násl.

Každý, kdo se ponižuje, bude povýšen. Příklad Kristovy pokory největší váhu do sebe má k potlačení naší pýchy, o čemž na str. 44.

Neděle XI. po svatém Duchu.

A prosili ho, aby naň ruku vložil. Marek 7. Příkladem těchto, kteří u Krista přimlouvají se za němého a hluchého, jenž k němu přiveden, aby uzdra

ven byl, na rozum se nám dává, abychom i my za jiné prosili. Kterak však to činiti a za koho prositi, to máš na str. 466 a násl.

Vložil prsty své v uši jeho. Po příkladu Kristově dětem na křtu sv. dobře se znamenají uši, oči, prsa, šije znamením kříže. Viz o těchto a jiných obřadech sv. křtu a jich významě na str. 182.

A vzezřev k nebi, vzdechl atd. Když Bůh všudy jest, proč raději k nebi nežli jinam oči obracíme, a proč se praví, že na nebesích jest, o čemž na str. 489. Mimo to, poněvadž písma svatá nás hluchými a slepými a na všech údech poraženými zhusta jmenují, jak to máš na str. 531: zde může pastýř duchovní příhodně mluviti o věcech zlých, které hřích za sebou nese, jak se to na témž místě nalézá.

Neděle XII. po sv. Duchu.

Milovati budeš Pána Boha svého, z celého srdce svého atd. Luk. 16. V tento smysl vyložiž se lidu, což se nalézá na začátku desatera na str. 345 až k druhému přikázání, aneb poněvadž toto evangelium sbíhá se s nedělí sedmnáctou, vyloží se druhá část tohoto evangelia a první se opomine.

Člověk jeden sstupoval z Jeruzaléma do Jericha atd. Jmenem člověka tohoto tak strašně od loupežníkův poraněného vyrozumívají učitelé církevní lidskou přirozenost po Adamově pádu, která kolik ran, jaké a jak veliké přijala, nalezneš na str. 30, 498 a 506 a násl., pak na str. 544 a násl. a sem a tam jinde.

Neděle XIII. po sv. Duchu.

Ježíši mistře, smiluj se nad námi. Luk. 17. O jmeně Ježíš viz na str. 32 a násl.

Jděte, ukažte se kněžím atd. I viz, což v ten smysl řečeno jest na neděli třetí po zjevení Páně. Viz nad to str. 268, kde zejmena toto místo se uvozuje. Jak také dobrodiním skroušenosti hříchy odpuštěny bývají, z toho místa se dolíčiti dá, str. 264. Kteráž však zpovědi vyhledává, jak se to má na str. 265 a násl.

Neděle XIV. po svatém Duchu.

Nepečujte o svůj život atd. Mat. 6. Jak velice nezřízená péče o shromaždění statkův a jiné žádosti na překážce jsou spasení duše, o tom viz na str. 423, 448. A prostředek proti této nemoci nalezneš na str. 447.

Vít zajisté otec váš, že toho všeho potřebujete. Jakžkoliv Bůh zná touhy naše a potřeby, proč však k němu modliti se máme, o čemž na str. 459.

Neděle XV. po svatém Duchu.

I posadil se ten, jenž byl mrtvý. Luk. 7. Jestliže tento mrtvý a někteří jiní vzkříšeni jsou k životu, jak pak rozuměti jest tomu, že Kristus první všech z mrtvých vstal? O tom viz na str. 62. Zde jednati se může o vyznání víry předposledním, o vzkříšení těla, na str. 111 a násl.

Neděle XVI. po svatém Duchu.

Slušíli v sobotu uzdravovati? Luk. 6. O svěcení svátkův a čehož se tehdy zdržeti přísluší aneb co činiti, o tom máš na str. 377 a nejvíce na str. 382 a násl.

Neděle XVII. po svatém Duchu.

Milovati budeš Pána Boha svého atd. Mat. 22. Viz evangelium neděle XII. nahoře.

Co se vám zdá o Kristu? Kristus jak jest syn Davidův, o tom viz str. 44. Kterak též není syn Davidův vzhledem na Božství, o tom máš na str. 35.

Neděle XVIII. po svatém Duchu.

A viděv Ježíš víru jejich atd. Mat. 9. Ejhle, jak velice věrou cizí pohnut bývá Bůh k udělení nějakého daru, když kdo nejenom zaň neprosí, ale ani naň nepomyslí. Odtud to jest, že na křtu sv. děti znovuzrození stávají se účastny, ne jakoby přisvědče-

ním mysli své věřily, ale že věrou kmotrův aneb rodičův, jestliže věřící jsou, pakli nic, věrou církve katolické (jak praví sv. Augustin v listě 23) se ochraňují, o čemž viz str. 166 a 167. O kmotřích jedná se na str. 164 a násl. Že pak prosby jednoho druhému prospívají, stává se mocností obcování svatých v církvi, o kterézto řeč jest na konci článku 9 na str. 101 a násl.

Neděle XIX. po svatém Duchu.

Kterýž učinil svatbu synu svému. Mat. 22. Z jakých příčin muž a žena v manželství vstoupiti mají, viz str. 323. A jakých sňatkův více vyhledávati, tamž. A o vespolných povinnostech muže a ženy na str. 331 a násl. A že za příčinou modlení k Bohu v jistých časích od povinnosti manželské zdržeti se mají, na str. 334. Též o třech statcích manželství na str. 329. Mimo to může se jednati při příležitosti oddavek a slibu manželského o hříchu cizoložstva a smilstva podlé přikázání 6. a 10. na str. 410, 450.

Neděle XX. po svatém Duchu.

Byl jeden královský úředník, jehož syn nemocen byl. Jan. 4. Odkud toliko strastí a nepříjemností, a jaké a kolikery ony jsou, o tom na str. 507. Kam se uteci jest v strastech a protivenstvích, na str. 549. Zde vykládati se může poslední prosba modlitby Páně: *Ale zbav nás od zlého,* na str. 552 a násl.

Neděle XXI. po svatém Duchu.

Zaplať, cos' dlužen atd. Mat. 18. Náhrada kajícímu nevyhnutelně potřebná jest, dříve než by se rozřešil; poněvadž neodpustí se hřích, leč se nahradí věc odcizená, jak praví sv. Augustin. Viz o náhradě na str. 420, 423. Též o krádeži, loupeži, lichvách a jiném nedovoleném věcí užívání na str. 420 a násl.

Jestliže neodpustíte atd. Zde se vyložiž prosba ona modlitby Páně: *Odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme* atd. na str. 528 a násl.

Neděle XXII. po svatém Duchu.

Mistře, víme, že pravdomluvný jsi, atd. Mat. 22. Spůsob pochlebenství nejhorší jest, kterého se užívá k neštěstí a záhubě bližního. O pochlebenství máš na str. 435.

Že pravdomluvný jsi atd. O lži viz str. 436 a násl. Kdež se znamená totéž svědectví, vzaté z tohoto evangelia.

Dávejtež tedy, co jest císařovo, císaři atd. Viz, čím povinni jsme knížatům a starostám v moci postaveným na str. 394.

Neděle XXIII. po svatém Duchu.

Aj přistoupilo jedno kníže a klanělo se jemu, řka atd. Mat. 8. Zde o rozdílnosti, kterou nevěřící a křesťané od nemocí osvobozeni býti žádají, o čemž na str. 554, a kterak v nemocech k Bohu, nikoli však k čárům šejdířským útočiště bráti, tamž a na str. 555 a 556.

Dcera má nyní zemřela atd. Zde o smrti a věcech posledních řeč budiž, o nichž často k lidu mluviti se přikazuje, viz str. 80 a 289. I příkladem tohoto knížete synagogy napomínají se rodiče, aby bedlivou péči o dítky vedli, aby, kdyby hříchem smrtelným mrtví byli, ihned o jejich oživení se postarali. Viz 4. přikázaní na str. 398.

Dotknu-li se jen roucha jeho, uzdravena budu. Zde o ostatcích svatých a světic Božích, a o úctě jich jednati bude pastýř duchovní a jak pocta svatých neodporuje prvnímu přikázání desatera, o tom viz str. 348, 351.

Víra tvá tě uzdravila. Co víra a která jest její k spasení potřebnost, o tom máš na začátku katechismu v článku I. na str. 10 a násl.

Přišed pak Ježíš do domu knížete atd. Zde se o spůsobu jednej mrtvým napomáhati obětí mše sv. a modlitby, o čemž na str. 244 a 468. Aneb v některých církvích čte se evangelium na neděli IV. v postě, o čemž tamž. Jestliže více neděl jest mezi svatým Duchem a adventem, ostříhej toho, co se o tom v rubrikách breviáře vykládá.

I vstala dívka. Zde také jednati se může o předposledním článku spasení apoštolského, o vzkříšení, na str. 111.

Neděle XXIV. po svatém Duchu.

Když uzříte ohavnosť zpuštění, ana stojí na místě svatém. Mat. 24. Zde o znameních, jež den soudný předcházejí, jednati přijde, o čemž na str. 78, a o posledním soudě.

A bude tehdáž soužení veliké, viz článek 7. na str. 74. O příčinách soužení a neštěstí a jaká jest jejich užitečnosť, u výkladě 6. a 7. prosby na str. 542, 548 a násl. 554 a násl.

Modlete pak se, aby utíkání vaše nebylo, atd. Toto místo k doličování, že věcí časných od Boha žádati můžeme, se uvozuje, odkud mohou také pastýři duchovní jednati o tomto předmětě, o kterém se tamž a na str. 464 mluví.

Ale pro vyvolené ukráceni budou dnové ti. Zde o moci zlých duchův mluviti lze, kteří seč jsou a pokavad chtějí, lidí pokoušeti nemohou, jak se nalézá na str. 545.

ALFABETICKÝ REJSTŘÍK KATECHISMU.

A.

Abrahamovo stěhování 343
Abrahamovo lůno 59
Adam v stavu nevinnosti . . . 518
Adam sobě a svým potomkům dar spravedlnosti prvotné ztratil 518
Adama porovnání s Kristem . 43
Akolythův co jest úřadem . . 307
Almužnu udělovati třeba . . 425
Almužnu k modlitbě máme přičiniti 478
Almužny prospěšnost 540
Almužny abychom udíleti mohli, máme pracovati 426
Amen co znamená 562
Andělové na počátku hned milostí Boží obdařeni moudrostí a mocí ozdobeni jsou 26
Andělům *pocta* jiná než Bohu se vzdává 348
Andělové proč se v *lidské* podobě vyobrazují? 354
Anděly proč nazývá písmo *mocnostmi?* 26
Andělův stvoření 26
Andělové jsou dáni lidem k *ochraně* 480
Andělové poslušni jsou Boha 513
Andělův pomocí každodenně vysvobozeni býváme z největších nebezpečí 349
Anděla *strážce* má člověk každý . . . . . 480—481
Anděl poučil Tobiáše o manželství 323
Anděly jak *ctíti* sluší, z písma se ukazuje 378
Andělové přemnozí svrženi jsou z nebe 27
Andělé jak se vyobrazují . . . 354
Andělským pozdravením Bůh se zvelebuje 468
Apoštoly proč ustanovil Kristus? 2, 12
Apoštolé proč složili dvanácte článků víry? 12
Apoštolové jsou ustanovitelé sv. obřadů 182
Arcibiskupové kdož jsou? . . 312

B.

Bděním přemáháme pokušení 551
Bezbožní v církvi nepožívají účasten ství statků duchovních 103
Bídnost člověka v životě tomto 498
Bídnosti veliké příčina hlavní jest hřích . . . . . 497—498
Bídnost naši jak nám písmo sv. před oči staví 507
Biřmování jest svátost . . . 188
Biřmování a křtu rozdílnost . 189
Biřmování slovo co znamená 188, 197
Biřmování od Krista ustanoveno 190
Biřmování svatého hmotnost 191
Biřmování způsoba 193
Biřmování kdo uděluje . . . 194
K biřmování v kterém věku se mají křesťané připustiti 196
Biřmování svatého účinky . . 197
K biřmování *kmotři* se berou 195
Biřmování nemá nikdo opominouti 195
Biřmování nemůže se opětovati 199
Biřmování s jakými obřady se děje 199
Biskupský úřad 312
Biskup jest udělovatel svěcení kněžstva 313

Biskupové jak se otíti mají . 394
Blažeností věčnou (věč. životem) co se rozumí . . . 121
Blaženost proč se životem věčným nazývá? 122
Blaženosti věčné slovy vyjádřiti ani myslí pochopiti nelze 123
Blaženosti věčné popis 125
Blažených sláva i odměna 126, 127
Bližním kdo jest 432
K bohatství nemáme srdce přikládati 451
Boháči proč byli od Boha hojně obdařeni 527
Bratrem naším proč se *Kristus* nazývá 486
Bratry proč se křesťané nazývají 486
Bůh jest *jediný* 18
Bůh jest *Otcem* všech lidí, obzvláště křesťanů 19
Bůh jest původcem zákona . 337
Bůh proč se v desateru nazývá „*Silným*“ 357
Bůh není hříchu původcem . 547
Bůh proč se *horlivým* nazývá 358
Bůh nikdy na nás nezapomíná 485
Bůh jest Pánem všech věcí . 31
Bůh sídlo své má zvláště na *nebesích* 489
Bůh nepovolal nás k zahálce a nečinnosti 504
Bůh snadno hříchy naše promíjí, činíme-li pokání . . . 533
Bůh jest Otec nejdobrotivější 533
Boha nejprv milovati máme, pak rodiče 387
Boha zač prositi máme 491
Bůh jakým spůsobem lidí pokouší 545
Bůh někdy odpírá v milostivosti, čeho udílí v hněvu svém 458
Bůh nám dává síly k vítězství nad ďáblem . . . . , . 551
Bůh nechce, abychom byli všech trpkostí zproštěni . . 557
Bůh nám *útěchy* uděluje . . . 557
Bůh užívá *ďábla* za nástroj při ukládání trestů hříšníkům 558
Boha jinak, jinak Svaté vzýváme 470
Boha máme poslouchati z lásky, ne pro mzdu 514
Bohu sloužiti královati jest 510
Boží cesty nevystihlé 514
Boží dobrotivost a milosrdenství k lidem 500
Boží dobrotivost přesáhá jeho spravedlnost 360
Boží jmeno proč se někdy dává tvorům 18
Boží láska k lidem u vykoupení ukázána 483
Boží moc a prozřetelnost . . . 500
Boží skutky všecky dobré . . 516

C.

Cena kříže Kristova jest převeliká 534
Církev co znamená 89
Církve pojmenování různá . 91
Církev vítězící a bojující . . 91
Církev záleží z lidí dobrých i zlých 92
Církve pravé *znamení* 94
Církve Kristovy obrazy v Starém zákoně 99
Církve bojující údem kdo není 93
Církve hlava viditelná jest římský Papež 95
Církev jest jedna, svatá, obecná, apoštolská . . . . . 96—99
Církev pochybiti nemůže . . . 99
Církve se mají držeti všickni, kdož spaseni býti žádají . 98
Církev Kristovu věřiti náleží mezi články víry 100
Církev od Boha jest založena 100
Církve důstojnost veliká jest za příčinou Svátosti oltářní 218
Církve katolické uznáním se posvěcuje jmeno Boží . . . 494
Církve moc jest dvojí: moc svěcení a moc zplnomocnění 302
Cizoložství co jest? 410
Cizoložství vtiskuje zvláštní hanebnosti skvrnu 414
Cizoložství zápovědí zabraňuje se všeliký druh nečistoty a nepočestnosti 412
„Ctíti“ slovo ve 4. přikázání co znamená 390

Č.

Části a stupně *modlitby* . . . 461
Čistotu duše i těla máme zachovávati 410
Článek víry, první str. 13; druhý str. 29; třetí str. 38; čtvrtý str. 46; pátý str. 57; šestý str. 68: sedmý str. 74; osmý str. 81; devátý str. 88; desátý str. 104; jedenáctý str. 110; dvanáctý str. . . 121
Člověk jest k obrazu Božímu stvořen 27
Člověka první pád 30
Člověk Božským dobrodiním nesmrtelný 27
Člověk jaká dobrodiní béře od Boha 461
Člověk čeho hříchem pozbyl . 507
Člověk ve věcech Božských zcela podoben jest dětem . 508
V člověku ospravedlněném zůstává žádostivost 509
Člověk kterak hříchem Adamovým v zlořečení padl . . . 518
Člověk každý jest hříšníkem 530
Člověk si bez Boha potřeb k výživě zjednati nemůže . 525
Člověka bídnost, ještě přečasto klesá 498
Člověk se v křehkosti své bez pomoci Boží hříchu uvarovati nemůže 511
Člověk přečasto neví, začby měl Boha prositi 517
Člověka práce marná, jestliže jí Bůh nepožehná 519

D.

„Den Páně" co znamená . . 74
Desatero co znamená 336
Desatero jest úhrn zákona Mojžíšova 336
Desatero proč na dvou deskách jest vyryto 388
Dobrotivost Boží nemůže hříchy lidskými vyčerpána býti 417
Dostiučinění za hříchy 284—288
Duch svatý . . . . . 81—88
Duch svatý jest modliteb našich původce 474
Duše jest *nesmrtelná* 111
Duše dvěma perutěma bývá k nebi pozdvižena 462
Duše nábožných před Kristem neseny byly do lůna Abrahamova 61
Duše od těla oddělení ustavičné bylo by proti přirozenosti 113
Duše od těla oddělená má přirozenou k tělu příchylnost 113
Dvanácte článků víry proč čítáme 12

Ď.

Ďábel zvláště spravedlivého pokouší 544
Ďábel proč zlé méně znepokojuje než zbožné 544
Ďábel jakým spůsobem lidi pokouší 546
Ďábel se nazývá zlým 558
Ďábel jest hříchu původce . . 558
Ďáblové druhdy davem útok činí na jednotlivé lidi . . 544
Ďáblova chytrost a lstivost . 512
Z ďáblovy moci Bůh nás vysvobozuje 549
Ďáblu přičítáme zloby, jež proti nám od bližních vycházejí 558
Ďáblovi se hříchem v otroctví poddáváme 531
Ďábel se *knížetem* světa tohoto nazývá 531
Ďábel krutě vládne 531
Díkůčinění jest částkou modlitby 461
Díkůčinění s prosbami spojiti slušno 478

E.

Ecclesia jmeno lat. co znamená 89
Exorcistův jaká povinnost . . 307
Eucharistií proč slove svátost oltářní 201

H.

Hněváním jak kdo může hřešiti a nehřešiti 403
Horlivost Boží jak se rozumí 358
Hřích Adamův na nás přešel i s tresty 29
Hříchů prominutí se žádá slovy „dimitte debita“ . . . 533
Hříchu se bez Boží pomoci uvarovati nelze 513
Hříchu ohavnost 531
Hříchy těch, kdo při soudech bývají 434
Hříchy v jakém smyslu nemohou odpuštěni býti . . . 255
Z hříchů smrtelných po jednotlivu se zpovídati třeba 271
Hříchů odpuštění děje se v církvi katolické 101
Hříchy promíjí Bůh kajícím hříšníkům 533
K hříchu odpuštění tré věcí se vyžaduje 5

Ch.

„Chlebem“ co se rozumí v modlitbě Páně 521
Chleb „vezdejší“ co znamená 523
Chleb duchovní 525
Chleb pravý nadpodstatný jest Kristus 526
Chlebem naším jest Kristus v nejsv. Svátosti 526

J.

Jáhnův co jest úřadem 309
za Jáhny kdo má volen býti 309
Jakého zla žádáme a jakého nežádáme zbaveni býti . . 556
Jazykem často hřeší člověk . 431
Jmeno Boží jakým způsobem se ctí a oslavuje 362
Jmeno Boží jak může od nás býti posvěceno 492, 494
Jmenem Božím co se vyrozumívá 362
Jmeno *Ježíš* 32
Jmena proč se na křtu sv. dávají 186

K.

Kacířem kdo jest 88
Kacířství velice se rozšířilo . 3
Kacířův spojence zavrhuje církev 526
Kacířové jsou pomahači ďáblovi 546
Kacířův pikly k podvrácení víry katolické 4
Katechismy snažili se kacíři pokaziti mysli křesťanův . 4
Katechismus tento proč sepsán jest? 4
Kázati se má bez přestání slovo Boží 2
Kázaní mají lidé přijímati co slovo Kristovo 3
Klanění spůsob trojí 348
Klerik (pojmenování) co znamená 305
Kmotrové proč se ke křtu berou? 164
Kmotry při křtu sv. kdož nemohou býti? 166
Kněžstva svěcení 298
Kněžského řádu důstojnost . 299
Ku kněžství kdo jest povolán 299
Kněžím se má na potřeby obživy přispívati 394
Krádež co jest a její spůsoby . . . . . 418—419
Krádež jest velký zločin . . 420
Krádeží jest lichvaření 424
Krádež omluviti se nedá . . . 427
Krádež zapověděv Bůh projevil tudy svou o nás péči . 418
Království nebeského dojdeme skutky dobrými 504
Království Boží a Kristovo 499-501
Krista Ježíše *jmeno* co znamená . . . . . 32—33
Kristova duše, hned jak počat jest, přijala svrchovanou hojnost Ducha sv. 31
Kristus dle těla pochází od Davida 43
Kristova duše nebyla nikdy oddělena od Božství 50
Kristus proč podstoupil smrt na dřevě kříži 4

Kristova duše trpěla muky . 47
Kristova duše podstatou a přítomností svou sstoupila do pekel 59
Kristova duše sstoupivši do pekel, otcům ovoce svého umučení udělila 60
Kristovo tělo nikdy nebylo od Božství odděleno 50
Kristus krví svou smazal nepravosti naše 109
Kristovy krve trojí účinek . . 212
Kristus trpěl za hříšníky . . 53
Kristus jest původcem ospravedlnění a svátostí 144
Krista nanebevstoupením trojí výhoda nám zjednána . . . 72
Kristus proč se *druhým* Adamem nazývá 43
Kristus jediný mohl obnoviti pokolení lidské 30
Kristus je králem, knězem i prorokem 33
Kristovo *nanebevstoupení* ukazuje velebnost a slávu jeho 70
Kristus vstoupil na nebesa jakožto člověk, s *tělem* i *duší* 69
Kristova nanebevstoupení *příčiny* 70
Kristovo nanebevstoupení jest *konec* a cíl, k němuž se jiná všecka tajemství vztahují . 70
Kristovo nanebevstoupení jakých *výhod* nám zjednalo 72
Kristus vstoupiv na nebesa, *sedí na pravici Boha* Otce; co se tím rozumí? 69
Kristovo *dvojí* příští 74
Kristovo *království* duchovní jest a věčné 34
Kristus jest *neviditelnou hlavou* církve 94
Kristus nemůže slouti Synem Božím přijatým za vlastního 41
Kristus jest pravý Syn Boží 35
Kristus proč se *Pánem* naším nazývá 36
Kristus pohřben jest 51
Kristovo z mrtvých vstání . . 62
Kristus jak se nazývati může „prvorozeným“ mezi mrtvými 62
Křest; výměr svátosti této . 152
Křest sv. od Krista ustanoven 160
Křest (baptismus) co vlastně znamená? 151
Křtu sv. známost všem jest velepotřebná 150
Křtu sv. obrazy a proroctví o něm 154
Křtu sv. *hmotnost* 133 153
Křtu sv. *spůsoba* 156
Křtu sv. *udělovatelé* 162
Křtu sv. *obřady* 182
Křestná voda kdy obdržela moc posvěcující 160
Ku křestné vodě proč se *křižmo* přidává? 155
Křtu sv. *účinky* 172
Křtem sv. všecky hříchy se snímají 174
Křtu sv. *dětem* nevyhnutelně zapotřebí jest 167
Křest přijímají dítky věrou rodičů neb věrou církve . . . 168
Se křtem dětí nemá se odkládati 168
Křest *dospělých* a předpisy o něm 168
Křestěnec vzbudiž lítost nad hříchy svými 171
Křestěnci proč se nepouštějí hned do kostela? 18
Křest kdy se může uděliti rozumu zbaveným 171
Křest nikdy se *opětovati* nesmí 180
při Křtu zdaž *jediného* neb *trojího* obmytí třeba? . . . 159
při Křtu proč se obzvláště *hlava* obmývá? 159
při Křtu Kristově celá Trojice se proukázala 160
Křestěnec činí vyznání víry 185
Křestěncům se *jméno* dává a jaké? 186
na Křtu sv. *nezrušitelné znamení* se vtiskuje 179
Křtem proč se nenavracuje hned stav neporušené přirozenosti člověka? 176
jak křtili apoštolé ve jménu *Kristově*? 153

Křtem [illegible] co se rozumí? 154
Křestná *voda* kdy se má světiti 182
Křesťané nikdy nemají se domýšleti, že Bůh na nás zapomíná 485
Křesťanů vznešenost 487
Křesťané proč se *svatými* zovou? 97
Křivé svědectví a následky jeho 433
Křivého svědectví nesmí nikdo proti sobě dávati 432
Křivým svědectvím se také *lež* vyrozumívá 434
Křivá přísaha 320
Křivdy nám učiněné máme odpouštěti 537, 540
Kříže Kristova předznaky . . 49
Na kříži smrt proč Kristus podstoupil 48
Křížmo z jakých částí záleží 191
Křížma připravování apoštolé nám zůstavili 191
Křížma užívá se při křtu . . 185
Křížmo jest hmotnost sv. biřmování 191

L.

Láska Boží k nám vyniká zvláště v díle vykoupení . 483
Lásky přikázání dvoje 388
Láska k bližnímu vzniká z lásky k Bohu 389
Lásky povinnosti 405
Lék nejlepší v nemoci nám dává Bůh 555
Lektorova v církvi povinnost 307
Lékům lidským pokudž důvěřovati dovoleno 555
Lež v čem záleží 370
Lež není ani ku prospěchu bližního dovolená 433
Lež jak velká jest ohavnost . 439
Lži otec ďábel jest 439
Lež jakou škodu přináší společnosti lidské 440
Lež nikterak omluviti se nedá 441
Lichva co jest a že těžký to hřích 423
Lístek zapuzení 329
Lítost co jest a jakými slovy se naznačuje . . . . . 257—259
Lítosti vlastní moc a prospěšnost 263
Lítost nad hříchy těžkými pojednotlivu vzbuditi třeba . 261
K lítosti pravé co jest potřebí 271
Loupeži co se rozumí a jaké jsou druhy její . . . . 422—424

M.

Manželky povinnosti které jsou 331
Manželů věrnost jak se má ostříhati 330
Z manželství *troji výhody* plynou 329
O manželském obcování co povědíti třeba 334
Manželů povinnosti 331
Manželé mají čistotu zachovati 413
Manželství co jest 318
Manželství nemůže rozvedením roztrženo býti 327
Manželství mezi kterými osobami se uzavříti nemůže 319
Manželství jest nerozlučné . . 328
Manželství jest svátost 325
Maria jest matkou Boha a člověka 42
Maria vždy pannou zůstala . 43
Maria počala mocí Ducha sv. 43
Maria se druhou Evou nazývá 43
Marie Panny vznešenost a dobrotivost 469
Milost což jest 178. 499
Milost jaká se nám udílí svátostmi 146
Milosti Boží přečasto se zbavujeme 498
Milosti Boží předcházejí kajícnému obrácení se hříšníka 499
Milost Boží čím se rozhojňuje 285
Milosti, hteré společné jsou celé církvi 102
Mnohomluvnosti vystříhati se sluší 440
Mnohomluvnost při modlitbě se zapovídá 476
Modlitbou proč chce Bůh prošen býti, ač ví, čeho potřebujeme 459

Modlitby naší výsledek máme zcela Bohu ponechati . . . 527
Modlitby pokrytců Bůhzavrhuje 477
Modlitba naše zásluhou Krista Ježíše bývá vyslyšána . . 477
Při modlitbě nesmíme pochybovati 473
Modlení nejlepší spůsob a nejvyšší stupeň 462
Modliti se v duchu a v pravdě 475
Modlitby *oustní* užitek 475
Modliti se máme v *jmenu Kristově* 477
S modlitbou půst spojiti máme 478
Modliti *za koho* se máme . . 466
Modliti se máme jedni za druhé 487. 535
Modlitba jest klič k nebesům 457
Modlícímu se blízká jest Boží velebnost 560
Modlitba prosebná a díkůčinění 461
Modlitba jest k spasení potřebná 465
Modlitby užitek 560
Modlitby křesťanů a modlitby nevěřících 555
Moudrost křesťanská jak se dělí od filosofické známosti věcí Božských 16
Mše svatá jest obět nového zákona 239
Mše sv. jest obětí chvály i slitování 243
Mše sv. jest táž obět, která na kříži byla přinesena . . 242
Mše sv. se také za zemřelé obětuje 244
Mešní obřady kam směřují . 244

N.

Nádob svatých kdo se smí dotýkati 230
Náhodou kdo zabil člověka, kdy vinen jest vraždou . . 401
Náhrada za věci odcizené 287. 424
Na nepřítele nemáme se hněvati 558
Nebe 123
Neděle ustanovení 381
Nenáviděti Boha nejohavnější jest hřích 360
Nenávisť k bližnímu se potlačovati má 406
Nehody trpělivě snášeti máme 559
Nepřátele máme milovati . . 406
Nepřátelům máme odpouštěti 263
Nepřátelé neviditelní kteří jsou 543
Nevděčni bývají lidé k Bohu 548
Nevyzpytatelné jsou cesty Hospodinovy 515

O.

Obcování Svatých 102
Obětí nového zákona jest vel. svátosť oltářní 239
Oběť nového Zákona kdy jest ustanovena 241
Oběti novozákonné obrazy a proroctví o ní 242
Oběť mše sv. se Bohu přináší, nikoli svatým 241
Obhájcové aby chudým za darmo přispěli 438
Obhájců povinnosti jiné . . . 439
Obrazy svatých 352
Obrazy a proroctví o početí a narození Kristově 44
Obrazů užívání v jakém smyslu se zapovídá 352
Obrazů užívání řádné v církvi 355
Očistec 59
Odpadlíci od církve Římské se zavrhují 525
Odpuštění hříchů v církvi svaté 104
Okolnosti hříchů při zpovědi vyznati třeba 272
Opatové mohou někdy uděleti nižších svěcení 313
Oslavení Boží modlitbou docíliti chceme 491
Osoby Trojice Božské 20
Ospravedlnění jest skutek neskončené moci Boží 107
Ospravedlněné duše uzdravuje milosť Boží, ne pak i tělo 509
Ospravedlněni bývame ve sv. svátostech 137
Ostatků svatých moc a působení 351
Ostiářův co jest výkonem . . 306
„Otče náš" čili modlitba Páně 479
Otcem *našim* proč my křesťané Boha zoveme? 485

Otcem nás všech jest Bůh . . 479
„Otče náš“ čili modlitbu Páně *každodenně* modliti se sluší 525
Oučastenství zásluh v církvi sv. 102

P.

Panenství vznešenější jest stavu manželského 322
Pastýřů potřeba a jejich povinnosti 1
Patriarchové kteří se v církvi nazývají 313
Pečeť zpovědní v čem záleží 276
Peklo jaké jest místo 59
Petr byl viditelnou hlavou církve 95
Pokání co znamená 246
Pokání co svátost a učení o něm . . . . . 245—289
Pokání co jest hmotností . . 252
Pokání co jest spůsobou . . . 252
Pokání nemáme dlouho odkládati 150
Pokorně máme za království Boží prositi 504
Pokoušeti co znamená 545
Pokouší-li Bůh člověka . . . 548
Pokoušeni býváme rozličnými spůsoby 547
Pomluva se v osmém přikázání zapovídá 434
Pomlouvačů druhové 435
Poslední pomazání 289
Posledních věcí máme často pamětlivi býti 289
Poslouchati Boha a jemu sloužiti musí všecko 515
Pozdravení andělské jest díkůčiněním 468
Pozdravením andělským Boha chválíme 469
K pozdravení andělskému přidala církev prosbu a vzývání nejsv. matky Boží . . 469
Prací přemáháme pokušení . 551
Právo přirozené 337
Právomocnost k zpovídání . . 274
Prosby své máme počínati od posvěcení jmena Božího . . 490
Prosby nábožné Bůh vždycky vyslyší 457
Prvním hříchem veliké zlé uvaleno na člověka 506
Proroci falešní 3
Proroci starozákonní kterak o církvi předpovídali 88
Prozřetelnost Božská 496
Překážky manželství vysvětliti třeba 333
Příbuznost duchovní křtem sv. spůsobená 165
Přepodstatnění (transsubstantiatio) 222
Přijímání co působí 227
Přijímati tělo a krev Páně kolikerým lze spůsobem . . . 231
Přijímati často svátost oltářní velmi prospívá 234
Přijímati *pod obojí* toliko kněžím jest dovoleno . . . 237
K přijímání máme se pokáním a lačností připraviti 233
Přijímání každodenní 235
Přikázání páté radosti člověka naplňuje 399
Přikázání sedmé dvě části zahrnuje 418
Případnosti chleba a vína nezávisejí v svátosti oltářní na žádné podstatě 225
Připraviti se má, kdo přijímati chce Tělo Páně 231
Příprava k modlitbě 471
Příteli nebezpečně nemocnému kterak záhubně někdy pochlebuje přítel 436
Přísaha co jest a kolikerá 364,365
Přísahy častější užívání schváliti nelze 364
Přísahy řádné požadavky 365—373
Přísahou kdo hřeší . . 369—673
Přísaha ujišťovací a slibovací 365
Pýcha Bohu jest protivná . . 471

R.

Rodičův povinnosti 397
Rodiče máme ctíti 391
Rodičům v potřebách postaveným pomáhati máme . . 393
Rodičům zemřelým máme čest prokazovati 393
Rodičův svolení má se k manželství vyžádati 333

Rouhání proti Bohu a jeho svatým jest přetěžký hřích 373
Roucho bílé při křtu sv. co znamená 186
Rozdělení přikázání Božích na *dvou deskách* proč se stalo 388
Rozhřešení kdo smí udíleti? . 274
Rozhřešení kdy se odepříti má hříšníkům? 278
Rozhřešení komu se má uděliti? 276
Rozhřešení svátostného způsoba 252

Ř.

Římská církev jest všech církví matka 291
Římský papež jest hlava církve 95.313
Římského papeže důstojnosť 95

S.

Sacramentum, jmeno lat. co znamená 130
Satanáše proč se odříkají křesťenci? 185
Skroušenosti význam a pojmenování 258
Skutky naše milostí Kristovou jsou záslužné 284
Skutků dobrých bez přispění milosti Boží podniknouti nemůžeme 507
Sláva Boží co jest 501
Slávu věčnou si zjednáme dobrými skutky 284
Slavení dnů svátečních proč jest ustanoveno 377
Slibu kdo nedrží, křivopřísežníkem jest 371
Slinou proč se na křtu sv. uši a chřípě potírají 184
Slova mají mezi všemi znameními největší moc do sebe 140
Slova Božího vtělení 39
Slovu Božímu kterak se urážka činí 372
Slova pastýřů se mají jako slova Kristova přijímati . . 2
Slovo Boží jest pokrmem duše 525
Slovem „domu“ co se v 8. přikázání vyrozumívá 449
Slzy lítosti nad hříchy svými vylévati máme 260
Smilstvím co se rozumí . . . 411
Smilství rozličné spůsoby . . 411
Smilství zápověď následuje na zápověď zabití 410
Smilství jak hanebný jest hřích 411
Smrť Kristovu a utrpení jeho často rozjímati máme . . . 48
Smrť utrpěl Kristus dobrovolně 50
Smrti Kristovy jak veliká jest cena 534
Sňatky soukromé neplatné jsou 332
Soboty svěcení, když zrušeno 386
Soud Kristův jaký a kolikerý bude . . . . . 75—81
Soudcové prodajní loupež páší 423
Soudy veřejné jak se konati mají 437
Soukromá a veřejná modlitba 476
Spokojenosť spojena jest s výdělky pracnými a poctivými 522
Spravedlnosť prvotnou dal Bůh člověku 27
Střídmosti pilni máme býti . 426
Stvoření veškeré mimo člověka zůstalo v témž spůsobu, jak od Boha učiněno jest . 498
Stvoření světa zakládá se ve všemohoucnosti Boží 25
Stvoření andělů 26
Stvoření země 27
Stvoření člověka 27
Stvořené věci zachovává Bůh 28
Stvoření věcí jest dílo všem osobám sv. Trojice obecné 29
Stvořeným bytostem dává se někdy jmeno Boží 18
Svátky proč křesťané slaví. 382
Sváteční dny kterak mají křesťané slaviti . . . . . 383—38
Svěcení neděle nařídili apoštolé 377
Svěcení co jest 303
Svíčka hořící při křtu co znamená? 186
Svěcení kněžstva jest svátosť 303
Svěcení služebníků církevních sedmero jest 304

Svěcencům jaké spůsobilosti jest třeba 314
K svěcení kdo nemá připuštěn býti 315
Svátosť co jest 130
Svátostí kolik jest v církvi katolické 141
Svátosť jak se od oběti liší . 240
Svatých obcování 101
Svatých vzývání 470
Svatých uctění 348
Svátosti všecky závisejí na svátosti svěcení kněžstva . 298
Svátosti svěcení kněžstva udělovatel 313
V Svátosti svěcení kněžstva jaké milosti se udílejí . . . 316
Svátosť svěcení kněžstva vtiskuje znamení 316
Svátosť oltářní proč jest od Krista ustanovena . . 201. 240
Svátosť oltářní jest v pravém smyslu svátosť 203
Svátosť oltářní nemá se *dětem* nedospělého rozumu podávati 236
Svátosti oltářní rozličné názvy 201
Sv. oltářní nesmí přijímati, kdo toho dne jedl nebo pil 203
V Sv. oltářní klaníme se tělu a krvi Ježíše Krista 204
Sv. oltářní jak se liší od ostatních svátostí 204
Sv. oltářní vykonává se posvěcením hmotnosti 204
V Sv. oltářní tří věcí význam se uzavírá 205
Svátosti oltářní hmotnosť jest dvojí 204
K Sv. oltářní není nevyhnutelně třeba chleba přesného 207
Při Svátosti oltářní se má vínu přidávati vody 208
Ve Sv. oltářní co představují oznaky chleba a vína . . . 209
Svátosti oltářní spůsoba . . . 210
V Svátosti oltářní jest pravé tělo Kristovo 215
Sv. oltářní není pouhým znamením těla Kristova 218
V Sv. oltářní jest celý Kristus přítomen 219
V Sv. oltářní některé věci jsou mocí spolusdružilosti . . . 220
Sv. oltářní kterak i po posvěcení se chlebem nazývá . . 223
Svátosti oltářní podoba zevnitřná 226
Sv. oltářní jest pramen všech *milostí* 227
Sv. oltářní jest *cíl* všech svátostí 229
Sv. oltářní se *manně* přirovnává 229
Svátosť oltářní *trojím* spůsobem přijímati lze 231
Svátosti oltářní přisluhovatel jest *kněz* 238
Sv. oltářní jest nevypravitelné rukojemství lásky 526
Sv. oltářní proč se *chlebem naším* nazývá 526
Symbola apoštolského části proč *články* zoveme? . . . 12
Syn Boží jest Ježiš Kristus . 35

T.

Tajemství vtělení nebylo od jediné toliko osoby Trojice Božské vykonáno 40
Tonsura co znamená? 305
Trest bezbožných dvojí jest, pokuta *ztráty* a pokuta *pocitu* 79
Tresty časné neodpouští se vždycky s odpuštěním viny 281
Tresty, jaké následují na nečisté žádosti? 414
Tresty těch, kdož křivě přísahají 373
Trojice Božské skutky jsou nerozdílné 86
Trojice Božská se ukázala při křtu Kristově 160

U.

Uděly těla blažených 118
Ukradené věci nahraditi třeba 420
Utrhači kdo jsou 434
Utrhačem jest, kdo pomlouvačům sluchu dává 435
V utrpení k Bohu se utíkáme 555
Utrpení Kristova příčiny a ovoce 46

V.

Věřiti co znamená 14
Věřiti sluší v Boha 15

Víra co jest a jaká její ku spasení potřeba 11
Víra u vykoupení jest k spasení potřebná 30
Víra musí předcházeti pokání 247
Víra v Boha potřebná jest k modlitbě 473
Víra k ospravedlnění potřebná 55
Víra jest potřebná k dosažení milosti ve *křtu* sv. 171
Víry křesťanské vznešenosť . 15
Bez víry konaná skutky nejsou Bohu příjemné 285
Vítěziti nad ďáblem kterak dovedeme 550
Vrchnostem světským má se čest prokazovati 395
Vrchnostem i bezbožným kdy máme býti poddáni 395
Vtělení Kristovo jak velmi vznešené 38
Vtělení Krista proč se Duchu sv. připisuje 40
Vůle Boží aby se stala, prosíme 505
Vůle znamení (signi) co znamená 510
Vůli Boží se ve všem podrobiti třeba 516
Vůlí svobodnou obdařen člověk 27
Vytrvalá budiž naše modlitba 477
Vzkříšení těla 110
Vzývati Boha jsme povinni . 378

Z.

Zabitím kdo jest neb není vinen 400
Zabiti sebe samého nikomu se nedovoluje 402
Zabití člověka jak veliký jest zločin 404
Zaklínání při křtu sv. 184
Za koho se máme modliti především 466
Zákona přirozeného i psaného původce Bůh jest . . 337
Zákon jak velké jest dobrodiní Boží 338
Zákona předpisy nemají těžkostí 339
Zákon proč s takovou velebností dán jest Židům 339
Zákona ostříhati jsou-li všickni lidé povinni 340
Zákona kdož ostříhají, jakých užitků dojdou 341
Zákona Božího a lidského rozdílnosť 445
Znamení nezrušitelné vtiskují 3 svátosti 148
Znamení nezrušitelného účinky 149
Znamení, jež Bůh ve Starém a Novém Zákoně ustanovil 134
„Znamením“ co se při svátostech rozumí 132
Zpověď jest potřebná 268.269
Zpověď od Krista jest ustanovena 267
K zpovědi v kterém roce a kdy se má jíti 270
Zpověď kdy se opakovati musí 272
Zpověď budiž prostá, upřímná 273
Zpověď nemůže se díti skrze prostředníka neb skrze list 274
Ve zpovědi se všecky hříchy smrtelné musí knězi odhaliti 271
Ku zpovědi se kajicník náležitě musí připraviti . . . 277
Zpovídati se musí kajicník ze všech hříchů 271
Zpovídání častější jest prospěšné 274
Zpovědník kterak má jednati s kajicníkem 276
Zpovědník kolikerou mocí musí obdařen býti 274
Zpovědníka jakého má každý vyvoliti 275
Zvířata zabijeti a masa jich požívati dovoleno 400

Ž.

Žádost chlípná se v šestém přikázání zapovídá 412
Žádosti těla není ani člověk ospravedlněný s to podmaniti tak, aby se více neprobudily 498
Žádosti těla kterak podmaniti lze 412
Žádostivosť co jest? 446
Žádostivosť která jest zapovězená? 447
Žádostivosť proč hříchem nazývá sv. Pavel? 447

Žádostivost zůstává bez přítrže v nás 509
Žádostivost hříšná jest símě všeho zlého 443
Žádostivost cizího jmění a cizí manželky čím se liší . . . 443
Žádostivost bezbožná čím se vyplemeňuje 451
Žalobnici kdy nekonají dobře své povinnosti 439
Ženských nádheře se vyhýbati sluší 415
Žena proč z boku muže jest učiněna 331
Židy proč Bůh vyvolil za svůj národ 343
Židé proč dlouho souženi byli 344
Židům proč dán Zákon na takovém místě a v tom čase 344
Život věčný co jest 121
Života věčného si z milosti Boží zasloužiti můžeme 284
Život lidský v mnohých strastech jest postaven 553
Život vezdejší jest nám pokušením 547